നമോ തസ്സ ഭഗവതോ അരഹതോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ

ഖുദ്ദകനികായേ

ചരിയാപിടക-അട്ഠകഥാ

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ

ചരിയാ സബ്ബലോകസ്സ, ഹിതാ യസ്സ മഹേസിനോ;
അചിന്തേയ്യാനുഭാവം തം, വന്ദേ **ലോകഗ്ഗനായകം**.

വിജ്ജാചരണസമ്പന്നാ, യേന നീയന്തി ലോകതോ;
വന്ദേ തമുത്തമം **ധമ്മം,** സമ്മാസമ്ബുദ്ധപൂജിതം.

സീലാദിഗുണസമ്പന്നോ, ഠിതോ മഗ്ഗഫലേസു യോ;
വന്ദേ **അരിയസങ്ഘം** തം, പുഞ്ഞക്ഖേത്തം അനുത്തരം.

വന്ദനാജനിതം പുഞ്ഞം, ഇതി യം രതനത്തയേ;
ഹതന്തരായോ സബ്ബത്ഥ, ഹുത്വാഹം തസ്സ തേജസാ.

ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പസ്മിം, സമ്ഭതാ യാ സുദുക്കരാ;
ഉക്കംസപാരമിപ്പത്താ, ദാനപാരമിതാദയോ.

താസം സമ്ബോധിചരിയാനം, ആനുഭാവവിഭാവനം;
സക്കേസു നിഗ്രോധാരാമേ, വസന്തേന മഹേസിനാ.

യം ധമ്മസേനാപതിനോ, സബ്ബസാവകകേതുനോ;
ലോകനാഥേന **ചരിയാ-പിടകം** നാമ ദേസിതം.

യം ഖുദ്ദകനികായസ്മിം, സങ്ഗായിംസു മഹേസയോ;
ധമ്മസങ്ഗാഹകാ സത്ഥു, ഹേതുസമ്പത്തിദീപനം.

തസ്സ സമ്ബോധിസമ്ഭാര-വിഭാഗനയയോഗതോ;
കിഞ്ചാപി ദുക്കരാ കാതും, **അത്ഥസംവണ്ണനാ** മയാ.

സഹ സംവണ്ണനം യസ്മാ, ധരതേ സത്ഥു സാസനം;
പുബ്ബാചരിയസീഹാനം, തിട്ഠതേവ വിനിച്ഛയോ.

തസ്മാ തം അവലമ്ബിത്വാ, ഓഗാഹിത്വാ ച സബ്ബസോ;
ജാതകാനുപനിസ്സായ, പോരാണട്ഠകഥാനയം.

നിസ്സിതം വാചനാമഗ്ഗം, സുവിസുദ്ധമനാകുലം;
മഹാവിഹാരവാസീനം, നിപുണത്ഥവിനിച്ഛയം.

നീതനേയ്യത്ഥഭേദാ ച, പാരമീ പരിദീപയം;
കരിസ്സാമി തം **ചരിയാ-പിടകസ്സത്ഥവണ്ണനം**.

ഇതി ആകങ്ഖമാനസ്സ, സദ്ധമ്മസ്സ ചിരട്ഠിതിം;
വിഭജന്തസ്സ തസ്സത്ഥം, നിസാമയഥ സാധവോതി.

തത്ഥ **ചരിയാപിടക**ന്തി കേനട്ഠേന ചരിയാപിടകം? അതീതാസു ജാതീസു സത്ഥു ചരിയാനുഭാവപ്പകാസിനീ പരിയത്തീതി കത്വാ, പരിയത്തിഅത്ഥോ ഹി അയം

പിടകസദ്ദോ, “മാ പിടകസമ്പദാനേനാ”തിആദീസു (അം॰ നി॰ ൩.൬൬) വിയ. അഥ വാ യസ്മാ സാ പരിയത്തി തസ്സേവ സത്ഥു പുരിമജാതീസു ചരിയാനം ആനുഭാവപ്പകാസനേന ഭാജനഭൂതാ, തസ്മാപി “ചരിയാപിടക”ന്തി വുച്ചതി, ഭാജനത്ഥോപി ഹി പിടകസദ്ദോ നിദ്ദിട്ഠോ “അഥ പുരിസോ ആഗച്ഛേയ്യ, കുദാലപിടകം ആദായാ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൨൮; അം॰ നി॰ ൩.൭൦) വിയ. തം പനേതം **ചരിയാപിടകം** വിനയപിടകം, സുത്തന്തപിടകം, അഭിധമ്മപിടകന്തി തീസു പിടകേസു **സുത്തന്തപിടക**പരിയാപന്നം. ദീഘനികായോ, മജ്ഝിമനികായോ, സംയുത്തനികായോ, അങ്ഗുത്തരനികായോ, ഖുദ്ദകനികായോതി പഞ്ചസു നികായേസു **ഖുദ്ദകനികായ**പരിയാപന്നം. സുത്തം, ഗേയ്യം, വേയ്യാകരണം, ഗാഥാ, ഉദാനം, ഇതിവുത്തകം, ജാതകം, അബ്ഭുതധമ്മം, വേദല്ലന്തി നവസു സാസനങ്ഗേസു **ഗാഥാ**സങ്ഗഹം.

“ദ്വാസീതി ബുദ്ധതോ ഗണ്ഹിം, ദ്വേസഹസ്സാനി ഭിക്ഖുതോ;
ചതുരാസീതി സഹസ്സാനി, യേ മേ ധമ്മാ പവത്തിനോ”തി. (ഥേരഗാ॰ ൧൦൨൭) -

ഏവം ധമ്മഭണ്ഡാഗാരികേന പടിഞ്ഞാതേസു ചതുരാസീതിയാ ധമ്മക്ഖന്ധസഹസ്സേസു കതിപയധമ്മക്ഖന്ധസങ്ഗഹം. വഗ്ഗതോ അകിത്തിവഗ്ഗോ, ഹത്ഥിനാഗവഗ്ഗോ, യുധഞ്ജയവഗ്ഗോതി വഗ്ഗത്തയസങ്ഗഹം. ചരിയതോ അകിത്തിവഗ്ഗേ ദസ, ഹത്ഥിനാഗവഗ്ഗേ ദസ, യുധഞ്ജയവഗ്ഗേ പഞ്ചദസാതി പഞ്ചതിംസചരിയാസങ്ഗഹം. തീസു വഗ്ഗേസു **അകിത്തിവഗ്ഗോ** ആദി, ചരിയാസു **അകിത്തിചരിയാ**. തസ്സാപി -

“കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ;
ഏത്ഥന്തരേ യം ചരിതം, സബ്ബം തം ബോധിപാചന”ന്തി. -

അയം ഗാഥാ ആദി. തസ്സ ഇതോ പഭുതി അനുക്കമേന അത്ഥസംവണ്ണനാ ഹോതി.

ഗന്ഥാരമ്ഭകഥാ നിട്ഠിതാ.

നിദാനകഥാ

സാ പനായം അത്ഥസംവണ്ണനാ യസ്മാ ദൂരേനിദാനം, അവിദൂരേനിദാനം, സന്തികേനിദാനന്തി ഇമാനി തീണി നിദാനാനി ദസ്സേത്വാ വുച്ചമാനാ സുണന്തേഹി സമുദാഗമതോ പട്ഠായ സുട്ഠു വിഞ്ഞാതാ നാമ ഹോതി. തസ്മാ തേസം നിദാനാനം അയം വിഭാഗോ വേദിതബ്ബോ.

ദീപങ്കരദസബലസ്സ പാദമൂലസ്മിഞ്ഹി കതാഭിനീഹാരസ്സ മഹാബോധിസത്തസ്സ യാവ തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തി, താവ പവത്തോ കഥാമഗ്ഗോ **ദൂരേനിദാനം** നാമ. തുസിതഭവനതോ പട്ഠായ യാവ ബോധിമണ്ഡേ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പത്തി, താവ പവത്തോ കഥാമഗ്ഗോ **അവിദൂരേനിദാനം** നാമ. മഹാബോധിമണ്ഡതോ പന പട്ഠായ യാവ പച്ചുപ്പന്നവത്ഥു, താവ പവത്തോ കഥാമഗ്ഗോ **സന്തികേനിദാനം** നാമ. ഇമേസു തീസു നിദാനേസു യസ്മാ ദൂരേനിദാനഅവിദൂരേനിദാനാനി സബ്ബസാധാരണാനി, തസ്മാ താനി **ജാതകട്ഠകഥായം** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) വിത്ഥാരിതനയേനേവ വിത്ഥാരതോ വേദിതബ്ബാനി. സന്തികേനിദാനേ പന അത്ഥി വിസേസോതി തിണ്ണമ്പി നിദാനാനം അയമാദിതോ പട്ഠായ സങ്ഖേപകഥാ.

ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ കതാഭിനീഹാരോ ബോധിസത്തഭൂതോ ലോകനാഥോ അത്തനോ അഭിനീഹാരാനുരൂപം സമത്തിംസപാരമിയോ പൂരേത്വാ, സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസമ്ഭാരം മത്ഥകം പാപേത്വാ, തുസിതഭവനേ നിബ്ബത്തോ ബുദ്ധഭാവായ ഉപ്പത്തികാലം ആഗമയമാനോ, തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചുതോ സക്യരാജകുലേ പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അനന്തേന പരിഹാരേന മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന വഡ്ഢമാനോ അനുക്കമേന യോബ്ബനം പത്വാ ഏകൂനതിംസേ വയസ്മിം കതമഹാഭിനിക്ഖമനോ, ഛബ്ബസ്സാനി മഹാപധാനം പദഹിത്വാ, വേസാഖപുണ്ണമായം ബോധിരുക്ഖമൂലേ നിസിന്നോ സൂരിയേ അനത്ഥങ്ഗമിതേയേവ മാരബലം വിധമിത്വാ പുരിമയാമേ പുബ്ബേനിവാസം

അനുസ്സരിത്വാ, മജ്ഝിമയാമേ ദിബ്ബചക്ഖും വിസോധേത്വാ, പച്ഛിമയാമേ ദിയഡ്ഢകിലേസസഹസ്സം ഖേപേത്വാ, അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിമഭിസമ്ബുജ്ഝി.

തതോ തത്ഥേവ സത്തസത്താഹേ വീതിനാമേത്വാ, ആസാള്ഹിപുണ്ണമായം ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ഇസിപതനേ മിഗദായേ **അഞ്ഞാസികോണ്ഡഞ്ഞ**പ്പമുഖാ അട്ഠാരസ ബ്രഹ്മകോടിയോ ധമ്മാമതം പായേന്തോ, ധമ്മചക്കം (സം॰ നി॰ ൫.൧൦൮൧; മഹാവ॰ ൧൩ ആദയോ; പടി॰ മ॰ ൨.൩൦) പവത്തേത്വാ, **യസാ**ദികേ വേനേയ്യേ അരഹത്തേ പതിട്ഠാപേത്വാ, തേ സബ്ബേവ സട്ഠി അരഹന്തേ ലോകാനുഗ്ഗഹായ വിസ്സജ്ജേത്വാ, ഉരുവേലം ഗച്ഛന്തോ കപ്പാസികവനസണ്ഡേ തിംസ **ഭദ്ദവഗ്ഗിയേ** സോതാപത്തിഫലാദീസു പതിട്ഠാപേത്വാ, ഉരുവേലം ഗന്ത്വാ അഡ്ഢുഡ്ഢാനി പാടിഹാരിയസഹസ്സാനി ദസ്സേത്വാ ഉരുവേലകസ്സപാദയോ സഹസ്സജടിലപരിവാരേ **തേഭാതികജടിലേ** വിനേത്വാ, തേഹി പരിവുതോ രാജഗഹനഗരൂപചാരേ ലട്ഠിവനുയ്യാനേ നിസിന്നോ **ബിമ്ബിസാര**പ്പമുഖേ ദ്വാദസനഹുതേ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേ സാസനേ ഓതാരേത്വാ, മഗധരാജേന കാരിതേ വേളുവനവിഹാരേ വിഹരതി.

അഥേവം ഭഗവതി വേളുവനേ വിഹരന്തേ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനേസു അഗ്ഗസാവകട്ഠാനേ ഠപിതേസു സാവകസന്നിപാതേ ജാതേ, സുദ്ധോദനമഹാരാജാ ‘‘പുത്തോ കിര മേ ഛബ്ബസ്സാനി ദുക്കരകാരികം ചരിത്വാ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ രാജഗഹം നിസ്സായ വേളുവനേ വിഹരതീ’’തി സുത്വാ ദസപുരിസസഹസ്സപരിവാരേ, അനുക്കമേന ദസ അമച്ചേ പേസേസി ‘‘പുത്തം മേ ഇധാനേത്വാ ദസ്സേഥാ’’തി. തേസു രാജഗഹം ഗന്ത്വാ സത്ഥു ധമ്മദേസനായ അരഹത്തേ പതിട്ഠിതേസു കാളുദായിത്ഥേരേന രഞ്ഞോ അധിപ്പായേ ആരോചിതേ ഭഗവാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ രാജഗഹതോ നിക്ഖമിത്വാ സട്ഠിയോജനം കപിലവത്ഥും ദ്വീഹി മാസേഹി സമ്പാപുണി. സക്യരാജാനോ ‘‘അമ്ഹാകം ഞാതിസേട്ഠം പസ്സിസ്സാമാ’’തി സന്നിപതിത്വാ നിഗ്രോധാരാമം ഭഗവതോ ച ഭിക്ഖുസങ്ഘസ്സ ച വസനയോഗ്ഗം കാരേത്വാ, ഗന്ധപുപ്ഫാദിഹത്ഥാ പച്ചുഗ്ഗമനം കത്വാ, സത്ഥാരം നിഗ്രോധാരാമം പവേസേസും. തത്ര ഭഗവാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസീദി. സാകിയാ മാനത്ഥദ്ധാ സത്ഥു പണിപാതം നാകംസു. ഭഗവാ തേസം അജ്ഝാസയം ഓലോകേത്വാ മാനം ഭഞ്ജിത്വാ തേ ധമ്മദേസനായ ഭാജനേ കാതും അഭിഞ്ഞാപാദകം ചതുത്ഥജ്ഝാനം സമാപജ്ജിത്വാ വുട്ഠായ ആകാസം അബ്ഭുഗ്ഗന്ത്വാ തേസം സീസേ പാദപംസും ഓകിരമാനോ വിയ, കണ്ഡമ്ബരുക്ഖമൂലേ കതപാടിഹാരിയസദിസം യമകപാടിഹാരിയം അകാസി. രാജാ തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ ‘‘അയം ലോകേ അഗ്ഗപുഗ്ഗലോ’’തി വന്ദി. രഞ്ഞാ പന വന്ദിതേ തേ ഠാതും നാമ ന സക്കോന്തി, സബ്ബേപി സാകിയാ വന്ദിംസു.

തദാ കിര ഭഗവാ യമകപാടിഹാരിയം കരോന്തോ ലോകവിവരണപാടിഹാരിയമ്പി അകാസി - യസ്മിം വത്തമാനേ മനുസ്സാ മനുസ്സലോകേ യഥാഠിതാ യഥാനിസിന്നാവ ചാതുമഹാരാജികതോ പട്ഠായ യാവ അകനിട്ഠഭവനാ സബ്ബേ ദേവേ തത്ഥ തത്ഥ അത്തനോ ഭവനേ കീളന്തേ ദിബ്ബാനുഭാവേന ജോതന്തേ മഹതിം ദിബ്ബസമ്പത്തിം അനുഭവന്തേ സന്താനി സമാപത്തിസുഖാനി അനുഭവന്തേ അഞ്ഞമഞ്ഞം ധമ്മം സാകച്ഛന്തേ ച ബുദ്ധാനുഭാവേന അത്തനോ മംസചക്ഖുനാവ പസ്സന്തി. തഥാ ഹേട്ഠാപഥവിയം അട്ഠസു മഹാനിരയേസു, സോളസസു ച ഉസ്സദനിരയേസു, ലോകന്തരനിരയേ ചാതി തത്ഥ തത്ഥ മഹാദുക്ഖം അനുഭവമാനേ സത്തേ പസ്സന്തി. ദസസഹസ്സിലോകധാതുയം ദേവാ മഹച്ചദേവാനുഭാവേന തഥാഗതം ഉപസങ്കമിത്വാ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ പഞ്ജലികാ നമസ്സമാനാ പയിരുപാസന്തി, ബുദ്ധഗുണപടിസംയുത്താ ഗാഥായോ ഉദാഹരന്താ ഥോമേന്തി അപ്ഫോടേന്തി ഹസന്തി പീതിസോമനസ്സം പവേദേന്തി. യം സന്ധായ വുത്തം -

‘‘ഭുമ്മാ മഹാരാജികാ താവതിംസാ, യാമാ ച ദേവാ തുസിതാ ച നിമ്മിതാ;
പരനിമ്മിതാ യേപി ച ബ്രഹ്മകായികാ, ആനന്ദിതാ വിപുലമകംസു ഘോസ’’ന്തി.
(ബു॰ വം॰ ൧.൩)

തദാ ഹി ദസബലോ "അതുലം അത്തനോ ബുദ്ധബലം ദസ്സേസ്സാമീ"തി മഹാകരുണായ സമുസ്സാഹിതോ ആകാസേ ദസസഹസ്സചക്കവാളസമാഗമേ ചങ്കമം മാപേത്വാ, ദ്വാദസയോജനവിത്ഥതേ സബ്ബരതനമയേ ചങ്കമേ ഠിതോ യഥാവുത്തം ദേവമനുസ്സനയനവിഹങ്ഗാനം ഏകനിപാതഭൂതമച്ഛരിയം അനഞ്ഞസാധാരണം ബുദ്ധാനം സമാധിഞാണാനുഭാവദീപനം പാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ, പുന തസ്മിം ചങ്കമേ ചങ്കമന്തോ വേനേയ്യാനം അജ്ഝാസയാനുരൂപം അചിന്തേയ്യാനുഭാവായ അനോപമായ ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേസി. തേന വുത്തം -

"ന ഹേതേ ജാനന്തി സദേവമാനുസാ, ബുദ്ധോ അയം കീദിസകോ നരുത്തമോ;
ഇദ്ധിബലം പഞ്ഞാബലഞ്ച കീദിസം, ബുദ്ധബലം ലോകഹിതസ്സ കീദിസം.

"ന ഹേതേ ജാനന്തി സദേവമാനുസാ, ബുദ്ധോ അയം ഏദിസകോ നരുത്തമോ;
ഇദ്ധിബലം പഞ്ഞാബലഞ്ച ഏദിസം, ബുദ്ധബലം ലോകഹിതസ്സ ഏദിസം.

"ഹന്ദാഹം ദസ്സയിസ്സാമി, ബുദ്ധബലമനുത്തരം;
ചങ്കമം മാപയിസ്സാമി, നഭേ രതനമണ്ഡിത"ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൧.൫-൭);

ഏവം തഥാഗതേ അത്തനോ ബുദ്ധാനുഭാവദീപനം പാടിഹാരിയം ദസ്സേത്വാ ധമ്മം ദേസേന്തേ ആയസ്മാ ധമ്മസേനാപതി സാരിപുത്തോ രാജഗഹേ ഗിജ്ഝകൂടപബ്ബതേ ഠിതോ ദിബ്ബചക്ഖുനാ പസ്സിത്വാ, തേന ബുദ്ധാനുഭാവസന്ദസ്സനേന അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ "ഹന്ദാഹം ഭിയ്യോസോമത്തായ ബുദ്ധാനുഭാവം ലോകസ്സ പാകടം കരിസ്സാമീ"തി സഞ്ജാതപരിവിതക്കോ അത്തനോ പരിവാരഭൂതാനം പഞ്ചന്നം ഭിക്ഖുസതാനം തമത്ഥം ആരോചേത്വാ ഇദ്ധിയാ ആകാസേന താവദേവ ആഗന്ത്വാ സപരിവാരോ ഭഗവന്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പഞ്ചപതിട്ഠിതേന വന്ദിത്വാ ദസനഖസമോധാനസമുജ്ജലമഞ്ജലിം സിരസി പഗ്ഗയ്ഹ തഥാഗതസ്സ മഹാഭിനീഹാരം പാരമിപരിപൂരണഞ്ച പുച്ഛി. ഭഗവാ തം കായസക്ഖിം കത്വാ തത്ഥ സന്നിപതിതമനുസ്സാനഞ്ചേവ ദസസഹസ്സചക്കവാളദേവബ്രഹ്മാനഞ്ച അത്തനോ ബുദ്ധാനുഭാവം പരിദീപയന്തോ **ബുദ്ധവംസം** ദേസേസി. തേന വുത്തം -

"സാരിപുത്തോ മഹാപഞ്ഞോ, സമാധിജ്ഝാനകോവിദോ;
പഞ്ഞായ പാരമിപ്പത്തോ, പുച്ഛതി ലോകനായകം.

"കീദിസോ തേ മഹാവീര, അഭിനീഹാരോ നരുത്തമ;
കമ്ഹി കാലേ തയാ ധീര, പത്ഥിതാ ബോധിമുത്തമാ.

"ദാനം സീലഞ്ച നേക്ഖമ്മം, പഞ്ഞാ വീരിയഞ്ച കീദിസം;
ഖന്തി സച്ചമധിട്ഠാനം, മേത്തുപേക്ഖാ ച കീദിസാ.

"ദസ പാരമീ തയാ ധീര, കീദിസീ ലോകനായക;
കഥം ഉപപാരമീ പുണ്ണാ, പരമത്ഥപാരമീ കഥം.

"തസ്സ പുട്ഠോ വിയാകാസി, കരവീകമധുരഗിരോ;
നിബ്ബാപയന്തോ ഹദയം, ഹാസയന്തോ സദേവക"ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൧.൭൪-൭൮);

ഏവം ഭഗവതാ ബുദ്ധവംസേ ദേസിതേ ആയസ്മാ ധമ്മസേനാപതി "അഹോ ബുദ്ധാനം ഹേതുസമ്പദാ, അഹോ സമുദാഗമസമ്പത്തി, അഹോ മഹാഭിനീഹാരസമിജ്ഝനാ, ദുക്കരം വത ഭഗവതാ കതം ഏത്തകം കാലം ഏവം പാരമിയോ പൂരേന്തേന, ഏവംവിധസ്സ ബോധിസമ്ഭാരസമ്ഭരണസ്സ അനുച്ഛവികമേവ ചേതം ഫലം, യദിദം സബ്ബഞ്ഞുതാ ബലേസു ച വസീഭാവോ ഏവംമഹിദ്ധികതാ ഏവംമഹാനുഭാവതാ"തി ബുദ്ധഗുണാരമ്മണം ഞാണം പേസേസി. സോ അനഞ്ഞസാധാരണം ഭഗവതോ സീലം സമാധി പഞ്ഞാ വിമുത്തി വിമുത്തിഞാണദസ്സനം ഹിരിഓത്തപ്പം സദ്ധാവീരിയം സതിസമ്പജഞ്ഞം സീലവിസുദ്ധി ദിട്ഠിവിസുദ്ധി സമഥവിപസ്സനാ തീണി കുസലമൂലാനി തീണി സുചരിതാനി തയോ സമ്മാവിതക്കാ തിസ്സോ അനവജ്ജസഞ്ഞായോ തിസ്സോ ധാതുയോ ചത്താരോ സതിപട്ഠാനാ

ചത്താരോ സമ്മപ്പധാനാ ചത്താരോ ഇദ്ധിപാദാ ചത്താരോ അരിയമഗ്ഗാ ചത്താരി അരിയഫലാനി ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ ചതുയോനിപരിച്ഛേദകഞാണാനി ചത്താരോ അരിയവംസാ ചത്താരി വേസാരജ്ജഞാണാനി പഞ്ച പധാനിയങ്ഗാനി പഞ്ചങ്ഗികോ സമ്മാസമാധി പഞ്ചിന്ദ്രിയാനി പഞ്ച ബലാനി പഞ്ച നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ പഞ്ച വിമുത്തായതനഞാണാനി പഞ്ച വിമുത്തിപരിപാചനീയാ ധമ്മാ ഛ സാരണീയാ ധമ്മാ ഛ അനുസ്സതിട്ഠാനാനി ഛ ഗാരവാ ഛ നിസ്സരണിയാ ധാതുയോ ഛ സതതവിഹാരാ ഛ അനുത്തരിയാനി ഛ നിബ്ബേധഭാഗിയാ സഞ്ഞാ ഛ അഭിഞ്ഞാ ഛ അസാധാരണഞാണാനി സത്ത അപരിഹാനിയാ ധമ്മാ സത്ത അരിയധനാനി സത്ത ബോജ്ഝങ്ഗാ സത്ത സപ്പുരിസധമ്മാ സത്ത നിദ്ദസവത്ഥൂനി സത്ത സഞ്ഞാ സത്ത ദക്ഖിണേയ്യപുഗ്ഗലദേസനാ സത്ത ഖീണാസവബലദേസനാ അട്ഠ പഞ്ഞാപടിലാഭഹേതുദേസനാ അട്ഠ സമ്മത്താനി അട്ഠ ലോകധമ്മാതിക്കമാ അട്ഠ ആരമ്ഭവത്ഥൂനി അട്ഠ അക്ഖണദേസനാ അട്ഠ മഹാപുരിസവിതക്കാ അട്ഠ അഭിഭായതനദേസനാ അട്ഠ വിമോക്ഖാ നവ യോനിസോമനസികാരമൂലകാ ധമ്മാ നവ പാരിസുദ്ധിപധാനിയങ്ഗാനി നവ സത്താവാസദേസനാ നവ ആഘാതപ്പടിവിനയാ നവ പഞ്ഞാ നവ നാനത്തദേസനാ നവ അനുപുബ്ബവിഹാരാ ദസ നാഥകരണാ ധമ്മാ ദസ കസിണായതനാനി ദസ കുസലകമ്മപഥാ ദസ സമ്മത്താനി ദസ അരിയവാസാ ദസ അസേക്ഖാ ധമ്മാ ദസ രതനാനി ദസ തഥാഗതബലാനി ഏകാദസ മേത്താനിസംസാ ദ്വാദസ ധമ്മചക്കാകാരാ തേരസ ധുതങ്ഗഗുണാ ചുദ്ദസ ബുദ്ധഞാണാനി പഞ്ചദസ വിമുത്തിപരിപാചനീയാ ധമ്മാ സോളസവിധാ ആനാപാനസ്സതീ സോളസ അപരമ്പരിയാ ധമ്മാ അട്ഠാരസ ബുദ്ധധമ്മാ ഏകൂനവീസതി പച്ചവേക്ഖണഞാണാനി ചതുചത്താലീസ ഞാണവത്ഥൂനി പഞ്ഞാസ ഉദയബ്ബയഞാണാനി പരോപണ്ണാസ കുസലധമ്മാ സത്തസത്തതി ഞാണവത്ഥൂനി ചതുവീസതികോടിസതസഹസ്സസമാപത്തിസഞ്ചാരിതമഹാവജിരഞാണം അനന്തനയസമന്തപട്ഠാനപവിചയപച്ചവേക്ഖണദേസനാഞാണാനി തഥാ അനന്താസു ലോകധാതൂസു അനന്താനം സത്താനം ആസയാദിവിഭാവനഞാണാനി ചാതി ഏവമാദികേ അചിന്തേയ്യാനുഭാവേ ബുദ്ധഗുണേ ധമ്മന്വയതോ അനുഗച്ഛന്തോ അനുസ്സരന്തോ നേവ അന്തം, ന പമാണം പസ്സി. ഥേരോ ഹി അത്തനോപി നാമ ഗുണാനം അന്തം വാ പമാണം വാ ആവജ്ജേന്തോ ന പസ്സതി, സോ ഭഗവതോ ഗുണാനം പമാണം കിം പസ്സിസ്സതി? യസ്സ യസ്സ ഹി പഞ്ഞാ മഹതീ ഞാണം വിസദം, സോ സോ ബുദ്ധഗുണേ മഹന്തതോ സദ്ദഹതി, ഇതി ഥേരോ ഭഗവതോ ഗുണാനം പമാണം വാ പരിച്ഛേദം വാ അപസ്സന്തോ "മാദിസസ്സ നാമ സാവകപാരമിഞാണേ ഠിതസ്സ ബുദ്ധഗുണാ ഞാണേന പരിച്ഛിന്ദിതും ന സക്കാ, പഗേവ ഇതരേസം. അഹോ അചിന്തേയ്യാ അപരിമേയ്യഭേദാ മഹാനുഭാവാ സബ്ബഞ്ഞുഗുണാ, കേവലം പനേതേ ഏകസ്സ ബുദ്ധഞാണസ്സേവ സബ്ബസോ ഗോചരാ, നാഞ്ഞേസം. കഥേതും പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേഹിപി വിത്ഥാരതോ ന സക്കായേവാ"തി നിട്ഠമഗമാസി. വുത്തഞ്ഹേതം -

> "ബുദ്ധോപി ബുദ്ധസ്സ ഭണേയ്യ വണ്ണം, കപ്പമ്പി ചേ അഞ്ഞമഭാസമാനോ;
> ഖീയേഥ കപ്പോ ചിരദീഘമന്തരേ, വണ്ണോ ന ഖീയേഥ തഥാഗതസ്സാ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൦൪; ൩.൧൪൧; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൫൩);

ഏവം ബുദ്ധാനം ഗുണമഹന്തതം നിസ്സായ ഉപ്പന്നബലവപീതിസോമനസ്സോ പുന ചിന്തേസി - "ഏവരൂപാനം നാമ ബുദ്ധഗുണാനം ഹേതുഭൂതാ ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ പാരമിയോ അഹോ മഹാനുഭാവാ. കതമാസു നു ഖോ ജാതീസു പാരമിതാ പരിപാചിതാ, കഥം വാ പരിപാകം ഗതാ, ഹന്ദാഹം ഇമമത്ഥം പുച്ഛന്തോ ഏവമ്പി സമുദാഗമതോ പട്ഠായ ബുദ്ധാനുഭാവം ഇമസ്സ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ പാകടതരം കരിസ്സാമീ"തി. സോ ഏവം ചിന്തേത്വാ ഭഗവന്തം ഇമം പഞ്ഹം അപുച്ഛി - "കതമാസു നു ഖോ, ഭന്തേ , ജാതീസു ഇമേ ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ പരിപാചിതാ, കഥം വാ പരിപാകം ഗതാ"തി? അഥസ്സ ഭഗവാ തസ്മിം രതനചങ്കമേ തിസന്ധിപല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ യുഗന്ധരപബ്ബതേ ബാലസൂരിയോ വിയ വിരോചമാനോ നിസിന്നോ "സാരിപുത്ത, മയ്ഹം ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ സമാദാനതോ പട്ഠായ നിരന്തരം സക്കച്ചകാരിതായ വീരിയൂപത്ഥമ്ഭേന ച സബ്ബേസു കപ്പേസു ഭവതോ ഭവം ജാതിതോ ജാതിം പരിപച്ചന്തായേവ അഹേസും, ഇമസ്മിം പന ഭദ്ദകപ്പേ ഇമാസു ജാതീസു തേ പരിപക്കാ ജാതാ"തി ദസ്സേന്തോ "കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ"തിആദിനാ ചരിയാപിടകം ബുദ്ധാപദാനിയന്തി ദുതിയാഭിധാനം ധമ്മപരിയായം അഭാസി. അപരേ പന

“രതനചങ്കമേ ചങ്കമന്തോ ദേവാതിദേവോ ദേവബ്രഹ്മാദീഹി പൂജിയമാനോ നിഗ്രോധാരാമേ ഓതരിത്വാ വീസതിസഹസ്സഖീണാസവപരിവുതോ പഞ്ഞത്തവരബുദ്ധാസനേ നിസിന്നോ ഭഗവാ വുത്തനയേനേവ ആയസ്മതാ സാരിപുത്തേന പുച്ഛിതോ ചരിയാപിടകം ദേസേസീ”തി വദന്തി. എത്താവതാ ദൂരേനിദാനഅവിദൂരേനിദാനാനി സങ്ഖേപതോ ദസ്സേത്വാ ചരിയാപിടകസ്സ സന്തികേനിദാനം വിത്ഥാരതോ നിദ്ദിട്ഠന്തി വേദിതബ്ബം. ദൂരേനിദാനം പന അസങ്ഖ്യേയ്യവിഭാവനായം ആവി ഭവിസ്സതീതി.

൧. ഇദാനി **“കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ”**തിആദിനയപ്പവത്തായ ചരിയാപിടകപാളിയാ അത്ഥസംവണ്ണനാ ഹോതി. തത്രായം **കപ്പ**-സദ്ദോ സഉപസഗ്ഗോ അനുപസഗ്ഗോ ച വിതക്കവിധാനപടിഭാഗപഞ്ഞത്തികാലപരമായുസമണവോഹാരസമന്തഭാവാഭിസദ്ദഹന- ഛേദനവിനിയോഗവിനയകിരിയാലേസന്തരകപ്പതണ്ഹാദിട്ഠിഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പമഹാകപ്പാദീസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹേസ “നേക്ഖമ്മസങ്കപ്പോ അബ്യാപാദസങ്കപ്പോ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൩.൧൩൭) വിതക്കേ ആഗതോ. “ചീവരേ വികപ്പം ആപജ്ജേയ്യാ”തിആദീസു (പാരാ॰ ൬൪൨) വിധാനേ, അധികവിധാനം ആപജ്ജേയ്യാതി അത്ഥോ. “സത്ഥുകപ്പേന വത കിര, ഭോ, സാവകേന സദ്ധിം മന്തയമാനാ ന ജാനിമ്ഹാ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൬൦) പടിഭാഗേ. സത്ഥുസദിസേനാതി അയഞ്ഹി തത്ഥ അത്ഥോ. “ഇധായസ്മാ, കപ്പോ”തിആദീസു (സു॰ നി॰ ൧൦൯൮) പഞ്ഞത്തിയം. “യേന സുദം നിച്ചകപ്പം വിഹരാമീ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൩൮൭) കാലേ. “ആകങ്ഖമാനോ, ആനന്ദ, തഥാഗതോ കപ്പം വാ തിട്ഠേയ്യ കപ്പാവസേസം വാ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൭൮; ഉദാ॰ ൫൧) പരമായുമ്ഹി. ആയുകപ്പോ ഹി ഇധ കപ്പോതി അധിപ്പേതോ. “അനുജാനാമി, ഭിക്ഖവേ, പഞ്ചഹി സമണകപ്പേഹി ഫലം പരിഭുഞ്ജിതു”ന്തിആദീസു (ചൂളവ॰ ൨൫൦) സമണവോഹാരേ. “കേവലകപ്പം ജേതവനം ഓഭാസേത്വാ”തിആദീസു (ഖു॰ പാ॰ ൫.൧; സു॰ നി॰ മങ്ഗലസുത്ത) സമന്തഭാവേ. “സദ്ധാ സദ്ദഹനാ ഓകപ്പനാ അഭിപ്പസാദോ”തിആദീസു (ധ॰ സ॰ ൧൨) അഭിസദ്ദഹനേ, സദ്ധായന്തി അത്ഥോ. “അലങ്കതോ കപ്പിതകേസമസ്സൂ”തിആദീസു (വി॰ വ॰ ൧൦൯൪; ജാ॰ ൨.൨൨.൧൩൬൭) ഛേദനേ. “ഏവമേവ ഇതോ ദിന്നം, പേതാനം ഉപകപ്പതീ”തിആദീസു (ഖു॰ പാ॰ ൭.൭; പേ॰ വ॰ ൨൦) വിനിയോഗേ. “കപ്പകതേന അകപ്പകതം സംസിബ്ബിതം ഹോതീ”തിആദീസു (പാചി॰ ൩൭൧) വിനയകിരിയായം. “അത്ഥി കപ്പോ നിപജ്ജിതും, ഹന്ദാഹം നിപജ്ജാമീ”തിആദീസു ലേസേ. “ആപായികോ നേരയികോ കപ്പട്ഠോ സങ്ഘഭേദകോ…പേ॰… കപ്പം നിരയമ്ഹി പച്ചതീ”തി (ഇതിവു॰ ൧൮; ചൂളവ॰ ൩൫൪; കഥാ॰ ൬൫൭, ൮൬൨) ച ആദീസു അന്തരകപ്പേ.

> “ന കപ്പയന്തി ന പുരേക്ഖരോന്തി, ധമ്മാപി തേസം ന പടിച്ഛിതാസേ;
> ന ബ്രാഹ്മണോ സീലവതേന നേയ്യോ, പാരങ്ഗതോ ന പച്ചേതി താദീ”തി. -

ആദീസു (സു॰ നി॰ ൮൦൩) തണ്ഹാദിട്ഠീസു. തഥാ ഹി വുത്തം **നിദ്ദേസേ** “കപ്പാതി ഉദ്ദാനതോ ദ്വേ കപ്പാ തണ്ഹാകപ്പോ ദിട്ഠികപ്പോ”തി (മഹാനി॰ ൨൮). “അനേകേപി സംവട്ടകപ്പേ അനേകേപി വിവട്ടകപ്പേ”തിആദീസു (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൪൪; മ॰ നി॰ ൧.൬൮) അസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പേ. “ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, കപ്പസ്സ അസങ്ഖ്യേയ്യാനീ”തിആദീസു (അ॰ നി॰ ൪.൧൫൬) മഹാകപ്പേ. ഇധാപി മഹാകപ്പേയേവ ദട്ഠബ്ബോ (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൨൪; ൩.൨൭൫; സം॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൧; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩.൧൨൨; ഖു॰ പാ॰ അട്ഠ॰ ൫.ഏവമിച്ചാദിപാഠവണ്ണനാ).

തത്രായം **പദസിദ്ധി** - കപ്പീയതീതി കപ്പോ, എത്തകാനി വസ്സാനീതി വാ എത്തകാനി വസ്സസതാനീതി വാ എത്തകാനി വസ്സസഹസ്സാനീതി വാ എത്തകാനി വസ്സസതസഹസ്സാനീതി വാ സംവച്ഛരവസേന ഗണേതും അസക്കുണേയ്യത്താ കേവലം സാസപരാസിഉപമാദീഹി കപ്പേതബ്ബോ പരികപ്പേതബ്ബപരിമാണോതി അത്ഥോ. വുത്തഞ്ഹേതം -

> “കീവ ദീഘോ നു ഖോ, ഭന്തേ, കപ്പോതി? ദീഘോ ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ, സോ ന സുകരോ സങ്ഖാതും ‘എത്തകാനി വസ്സാനീ’തി വാ ‘എത്തകാനി വസ്സസതാനീ’തി വാ ‘എത്തകാനി വസ്സസഹസ്സാനീ’തി വാ ‘എത്തകാനി വസ്സസതസഹസ്സാനീ’തി വാ. സക്കാ പന, ഭന്തേ, ഉപമം കാതുന്തി? ‘സക്കാ, ഭിക്ഖൂ’തി ഭഗവാ അവോച. സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖു, യോജനം ആയാമേന യോജനം വിത്ഥാരേന യോജനം ഉബ്ബേധേന

മഹാസാസപരാസി. തതോ വസ്സസതസ്സ വസ്സസഹസ്സസ്സ അച്ചയേന ഏകമേകം സാസപം ഉദ്ധരേയ്യ, ഖിപ്പതരം ഖോ സോ, ഭിക്ഖു, മഹാസാസപരാസി ഇമിനാ ഉപക്കമേന പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛേയ്യ, ന ത്വേവ കപ്പോ, ഏവം ദീഘോ ഖോ, ഭിക്ഖു, കപ്പോ''തി (സം॰ നി॰ ൨.൧൨൮).

സ്വായം മഹാകപ്പോ സംവട്ടാദിവസേന ചതുഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പസങ്ഗഹോ. വുത്തമ്പി ചേതം -

''ചത്താരിമാനി, ഭിക്ഖവേ, കപ്പസ്സ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി. കതമാനി ചത്താരി? സംവട്ടോ, സംവട്ടട്ഠായീ, വിവട്ടോ, വിവട്ടട്ഠായീ''തി (അം॰ നി॰ ൪.൧൫൬).

തത്ഥ തയോ സംവട്ടാ - തേജോസംവട്ടോ, ആപോസംവട്ടോ, വായോസംവട്ടോതി. തിസ്സോ സംവട്ടസീമാ - ആഭസ്സരാ, സുഭകിണ്ഹാ, വേഹപ്ഫലാതി. യദാ ഹി കപ്പോ തേജേന സംവട്ടതി, ആഭസ്സരതോ ഹേട്ഠാ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി. യദാ ആപേന സംവട്ടതി, സുഭകിണ്ഹതോ ഹേട്ഠാ ഉദകേന വിലീയതി. യദാ വായുനാ സംവട്ടതി, വേഹപ്ഫലതോ ഹേട്ഠാ വാതേന വിദ്ധംസതി. വിത്ഥാരതോ പന കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളം വിനസ്സതി, യം ബുദ്ധാനം ആണാക്ഖേത്തന്തി വുച്ചതി. തേസു തീസു സംവട്ടേസു യഥാക്കമം കപ്പവിനാസകമഹാമേഘതോ യാവ ജാലായ വാ ഉദകസ്സ വാ വാതസ്സ വാ ഉപച്ഛേദോ ഇദം ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം **സംവട്ടോ** നാമ. കപ്പവിനാസകജാലാദിപച്ഛേദതോ യാവ കോടിസതസഹസ്സചക്കവാളപരിപൂരകോ സമ്പത്തിമഹാമേഘോ ഉട്ഠഹതി, ഇദം ദുതിയം അസങ്ഖ്യേയ്യം **സംവട്ടട്ഠായീ** നാമ.

സമ്പത്തിമഹാമേഘതോ യാവ ചന്ദിമസൂരിയപാതുഭാവോ, ഇദം തതിയം അസങ്ഖ്യേയ്യം **വിവട്ടോ** നാമ. ചന്ദിമസൂരിയപാതുഭാവതോ യാവ പുന കപ്പവിനാസകമഹാമേഘോ, ഇദം ചതുത്ഥം അസങ്ഖ്യേയ്യം **വിവട്ടട്ഠായീ** നാമ. ഇമേസു ചതുസട്ഠിഅന്തരകപ്പസങ്ഗഹം വിവട്ടട്ഠായീ. തേന സമാനകാലപരിച്ഛേദാ വിവട്ടാദയോ വേദിതബ്ബാ. ''വീസതിഅന്തരകപ്പസങ്ഗഹ''ന്തി ഏകേ. ഇതി ഇമാനി ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി ഏകോ മഹാകപ്പോ ഹോതി. തേന വുത്തം ''സ്വായം മഹാകപ്പോ സംവട്ടാദിവസേന ചതുഅസങ്ഖ്യേയ്യകപ്പസങ്ഗഹോ''തി.

കപ്പേതി ച അച്ചന്തസംയോഗവസേന ഉപയോഗബഹുവചനം. **സതസഹസ്സേ**തി കപ്പസദ്ദസമ്ബന്ധേന ചായം പുല്ലിങ്ഗനിദ്ദേസോ, ഇധാപി അച്ചന്തസംയോഗവസേനേവ ബഹുവചനം. സമാനാധികരണഞ്ഹേതം പദദ്വയം. **ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ**തി ഏത്ഥാപി ഏസേവ നയോ. കസ്സ പന അസങ്ഖിയേതി അഞ്ഞസ്സ അവുത്തത്താ കപ്പസ്സ ച വുത്തത്താ പകരണതോ കപ്പാനന്തി അയമത്ഥോ വിഞ്ഞായതേവ. ന ഹി വുത്തം വജ്ജേത്വാ അവുത്തസ്സ കസ്സചി ഗഹണം യുത്തന്തി. **ച**-സദ്ദോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, മഹാകപ്പാനം ചതുരോ അസങ്ഖ്യേയ്യേ സതസഹസ്സേ ച മഹാകപ്പേതി അയഞ്ഹേത്ഥ അത്ഥോ. **അസങ്ഖിയേ**തി ഏത്ഥ സങ്ഖാതും ന സക്കാതി അസങ്ഖിയാ, ഗണനം അതിക്കന്താതി അത്ഥോ. ''അസങ്ഖ്യേയ്യന്തി ഏകോ ഗണനവിസേസോ''തി ഏകേ. തേ ഹി ഏകതോ പട്ഠായ മഹാബലക്ഖപരിയോസാനാനി ഏകൂനസട്ഠിട്ഠാനാനി വജ്ജേത്വാ ദസമഹാബലക്ഖാനി അസങ്ഖ്യേയ്യം നാമ, സട്ഠിമട്ഠാനന്തരന്തി വദന്തി. തം ന യുജ്ജതി, സങ്ഖ്യാഠാനന്തരം നാമ ഗണനവിസേസോ, തസ്സ അസങ്ഖ്യേയ്യഭാവാഭാവതോ ഏകം ഠാനന്തരം അസങ്ഖ്യേയ്യഞ്ചാതി വിരുദ്ധമേതം. നനു ച അസങ്ഖ്യഭാവേന അസങ്ഖ്യേയ്യത്തേപി തസ്സ ചതുബ്ബിധഭാവോ ന യുജ്ജതീതി? നോ ന യുജ്ജതി. ചതൂസു ഠാനേസു അസങ്ഖ്യേയ്യഭാവസ്സ ഇച്ഛിതത്താ. തത്രായമാദിതോ പട്ഠായ വിഭാവനാ -

അതീതേ കിര ഏകസ്മിം കപ്പേ തണ്ഹങ്കരോ മേധങ്കരോ സരണങ്കരോ ദീപങ്കരോതി ചത്താരോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ അനുക്കമേന ലോകേ ഉപ്പജ്ജിംസു. തേസു ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ കാലേ അമരവതീ നാമ നഗരം അഹോസി. തത്ഥ സുമേധോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ പടിവസതി ഉഭതോ സുജാതോ മാതിതോ ച പിതിതോ ച, സംസുദ്ധഗഹണികോ യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ അക്ഖിത്തോ അനുപക്കുട്ഠോ ജാതിവാദേന, അഭിരൂപോ ദസ്സനീയോ പാസാദികോ പരമായ വണ്ണപോക്ഖരതായ സമന്നാഗതോ. സോ അഞ്ഞം കമ്മം

അകത്വാ ബ്രാഹ്മണസിപ്പമേവ ഉഗ്ഗണ്ഹി. തസ്സ ദഹരകാലേയേവ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. അഥസ്സ രാസിവഡ്ഢകോ അമച്ചോ ആയപോത്ഥകം ആഹരിത്വാ സുവണ്ണരജതമണിമുത്താദിഭരിതേ സാരഗബ്ഭേ വിവരിത്വാ "എത്തകം തേ, കുമാര, മാതുസന്തകം, എത്തകം തേ പിതുസന്തകം, എത്തകം തേ അയ്യകപയ്യകാന"ന്തി യാവ സത്തമാ കുലപരിവട്ടാ ധനം ആചിക്ഖിത്വാ "എതം ധനം പടിപജ്ജാഹീ"തി ആഹ. **സുമേധപണ്ഡിതോ** ചിന്തേസി - "ഇമം എവം ബഹും ധനം സംഹരിത്വാ മയ്ഹം മാതാപിതാദയോ പരലോകം ഗച്ഛന്താ എകകഹാപണമ്പി ഗഹേത്വാ ന ഗതാ, മയാ പന ഗഹേത്വാ ഗമനകാരണം കാതും വട്ടതീ"തി. സോ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹാജനസ്സ ദാനം ദത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസം ഗന്ത്വാ താപസപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ സത്താഹേനേവ അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ച ച അഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ സമാപത്തിവിഹാരേഹി വിഹരതി.

തസ്മിഞ്ച കാലേ **ദീപങ്കര**ദസബലോ പരമാഭിസമ്ബോധിം പത്വാ പവത്തിതവരധമ്മചക്കോ ചതൂഹി ഖീണാസവസതസഹസ്സേഹി പരിവുതോ അനുപുബ്ബേന ചാരികം ചരമാനോ **രമ്മവതീ**നഗരം നാമ പത്വാ തസ്സ അവിദൂരേ **സുദസ്സന**മഹാവിഹാരേ പടിവസതി. രമ്മവതീനഗരവാസിനോ "സത്ഥാ കിര അമ്ഹാകം നഗരം പത്വാ സുദസ്സനമഹാവിഹാരേ പടിവസതീ"തി സുത്വാ ഗന്ധമാലാദിഹത്ഥാ സത്ഥാരം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേത്വാ എകമന്തം നിസിന്നാ ധമ്മദേസനം സുത്വാ സ്വാതനായ നിമന്തേത്വാ ഉട്ഠായാസനാ പക്കമിംസു. തേ പുനദിവസേ മഹാദാനം സജ്ജേത്വാ നഗരം അലങ്കരിത്വാ ദസബലസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം ഹട്ഠതുട്ഠാ സോധേന്തി.

തസ്മിഞ്ച കാലേ **സുമേധ**താപസോ ആകാസേന ഗച്ഛന്തോ തേ ഹട്ഠതുട്ഠേ മനുസ്സേ ദിസ്വാ "അമ്ഭോ, കസ്സ തുമ്ഹേ ഇമം മഗ്ഗം സോധേഥാ"തി പുച്ഛി? തേഹി "സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ ആഗമനമഗ്ഗം സോധേമാ"തി വുത്തേ അതീതേസു ബുദ്ധേസു കതാധികാരത്താ "ബുദ്ധോ"തി വചനം സുത്വാ ഉപ്പന്നപീതിസോമനസ്സോ താവദേവ ആകാസതോ ഓരുയ്ഹ "മയ്ഹമ്പി ഓകാസം ദേഥ, അഹമ്പി സോധേസ്സാമീ"തി തേഹി ദസ്സിതം ഓകാസം "കിഞ്ചാപി അഹം ഇമം ഇദ്ധിയാ സത്തരതനവിചിത്തം കത്വാ അലങ്കരിതും പഹോമി, അജ്ജ പന മയാ കായവേയ്യാവച്ചം കാതും വട്ടതി, കായാരഹം പുഞ്ഞം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ തിണകചവരാദയോ നീഹരിത്വാ പംസും ആഹരിത്വാ സമം കരോന്തോ സോധേതി. അനിട്ഠിതേയേവ പന തസ്സ പദേസസ്സ സോധനേ ദീപങ്കരോ ഭഗവാ മഹാനുഭാവാനം ഛളഭിഞ്ഞാനം ഖീണാസവാനം ചതൂഹി സതസഹസ്സേഹി പരിവുതോ തം മഗ്ഗം പടിപജ്ജി. സുമേധപണ്ഡിതോ "സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ബുദ്ധസാവകാ ച മാ ചിക്ഖല്ലം അക്കമന്തൂ"തി അത്തനോ വാകചീരഞ്ച ചമ്മഖണ്ഡഞ്ച ജടാകലാപഞ്ച പസാരേത്വാ സയഞ്ച യേന ഭഗവാ തേന സീസം കത്വാ അവകുജ്ജോ നിപജ്ജി. എവഞ്ച ചിന്തേസി - "സചാഹം ഇച്ഛിസ്സാമി, ഇമസ്സ ഭഗവതോ സാവകോ ഹുത്വാ അജ്ജേവ കിലേസേ ഘാതേസ്സാമി. കിം മയ്ഹം എകകേനേവ സംസാരമഹോഘതോ നിത്ഥരണേന? യംനൂനാഹമ്പി എവരൂപോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ സദേവകം ലോകം സംസാരമഹണ്ണവതോ താരേയ്യ"ന്തി. ഇതി സോ അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതമഹാഭിനീഹാരവസേന ചിത്തം പണിധേസി. അഥ ഭഗവാ ആഗന്ത്വാ തസ്സ ഉസ്സീസകേ ഠത്വാ ചിത്താചാരം സമിജ്ഝനഭാവഞ്ചസ്സ ഞത്വാ "അയം ഇതോ കപ്പസതസഹസ്സാധികാനം ചതുന്നം അസങ്ഖ്യേയ്യാനം മത്ഥകേ ഗോതമോ നാമ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി സബ്ബം ഇമം ഭഗവതോ പവത്തിം ബ്യാകരിത്വാ പക്കാമി.

തതോ അപരേപി കോണ്ഡഞ്ഞഭഗവന്തം ആദിം കത്വാ അനുക്കമേന ഉപ്പന്നാ യാവ കസ്സപദസബലപരിയോസാനാ സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ മഹാസത്തം "ബുദ്ധോ ഭവിസ്സതീ"തി ബ്യാകരിംസു. ഇതി അമ്ഹാകം ബോധിസത്തസ്സ പാരമിയോ പൂരേന്തസ്സേവ ചതുവീസതി സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഉപ്പന്നാ. യസ്മിം പന കപ്പേ ദീപങ്കരദസബലോ ഉദപാദി, തസ്മിം അഞ്ഞേപി തയോ ബുദ്ധാ അഹേസും. തേസം സന്തികേ ബോധിസത്തസ്സ ബ്യാകരണം നാഹോസി, തസ്മാ തേ ഇധ ന ഗഹിതാ. **പോരാണട്ഠകഥായം** പന തമ്ഹാ കപ്പാ പട്ഠായ സബ്ബബുദ്ധേ ദസ്സേതും ഇദം വുത്തം -

"തണ്ഹങ്കരോ മേധങ്കരോ, അഥോപി സരണങ്കരോ;

ദീപങ്കരോ ച സമ്ബുദ്ധോ, കോണ്ഡഞ്ഞോ ദ്വിപദുത്തമോ.

‘‘മങ്ഗലോ ച സുമനോ ച, രേവതോ സോഭിതോ മുനി;
അനോമദസ്സീ പദുമോ, നാരദോ പദുമുത്തരോ.

‘‘സുമേധോ ച സുജാതോ ച, പിയദസ്സീ മഹായസോ;
അത്ഥദസ്സീ ധമ്മദസ്സീ, സിദ്ധത്ഥോ ലോകനായകോ.

‘‘തിസ്സോ ഫുസ്സോ ച സമ്ബുദ്ധോ, വിപസ്സീ സിഖി വേസ്സഭൂ;
കകുസന്ധോ കോണാഗമനോ, കസ്സപോ ചാപി നായകോ.

‘‘ഏതേ അഹേസും സമ്ബുദ്ധാ, വീതരാഗാ സമാഹിതാ;
സതരംസീവ ഉപ്പന്നാ, മഹാതമവിനോദനാ;
ജലിത്വാ അഗ്ഗിക്ഖന്ധാവ, നിബ്ബുതാ തേ സസാവകാ’’തി. (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ);

തത്ഥ ദീപങ്കരദസബലസ്സ ച കോണ്ഡഞ്ഞദസബലസ്സ ച അന്തരേ മഹാകപ്പാനം ഏകം അസങ്ഖ്യേയ്യം ബുദ്ധസുഞ്ഞോ ലോകോ അഹോസി, തഥാ ഭഗവതോ കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ ച ഭഗവതോ മങ്ഗലസ്സ ച അന്തരേ, തഥാ ഭഗവതോ സോഭിതസ്സ ച ഭഗവതോ അനോമദസ്സിസ്സ ച അന്തരേ, തഥാ ഭഗവതോ നാരദസ്സ ച ഭഗവതോ പദുമുത്തരസ്സ ച അന്തരേ. വുത്തഞ്ഹേതം **ബുദ്ധവംസേ** (ബു॰ വം॰ ൨൭.൧, ൪, ൬, ൯) -

‘‘ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ, കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ ച സത്ഥുനോ;
ഏതേസം അന്തരാ കപ്പാ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയാ.

‘‘കോണ്ഡഞ്ഞസ്സ അപരേന, മങ്ഗലോ നാമ നായകോ;
തേസമ്പി അന്തരാ കപ്പാ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയാ.

‘‘സോഭിതസ്സ അപരേന, അനോമദസ്സീ മഹായസോ;
തേസമ്പി അന്തരാ കപ്പാ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയാ.

‘‘നാരദസ്സ ഭഗവതോ, പദുമുത്തരസ്സ സത്ഥുനോ;
തേസമ്പി അന്തരാ കപ്പാ, ഗണനാതോ അസങ്ഖിയാ’’തി.

ഏവം ഗണനാതീതതായ അസങ്ഖ്യേയ്യത്തേപി ചതൂസു ഠാനേസു മഹാകപ്പാനം ഗണനാതിക്കമേന ‘‘ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ’’തി വുത്തം, ന സങ്ഖ്യാവിസേസേനാതി വേദിതബ്ബം. യസ്മാ പന പദുമുത്തരദസബലസ്സ ച സുമേധദസബലസ്സ ച അന്തരേ തിംസകപ്പസഹസ്സാനി, സുജാതദസബലസ്സ ച പിയദസ്സീദസബലസ്സ ച അന്തരേ നവസഹസ്സാധികാനം കപ്പാനം സട്ഠിസഹസ്സാനി ദ്വാസീതുത്തരാനി അട്ഠ ച സതാനി, ധമ്മദസ്സീദസബലസ്സ ച സിദ്ധത്ഥദസബലസ്സ ച അന്തരേ വീസതി കപ്പാ, സിദ്ധത്ഥദസബലസ്സ ച തിസ്സദസബലസ്സ ച അന്തരേ ഏകോ കപ്പോ , ഭഗവതോ വിപസ്സിസ്സ ച ഭഗവതോ സിഖിസ്സ ച അന്തരേ സട്ഠി കപ്പാ, ഭഗവതോ ച വേസ്സഭുസ്സ ഭഗവതോ ച കകുസന്ധസ്സ അന്തരേ തിംസ കപ്പാ, ഇതി പദുമുത്തരദസബലസ്സ ഉപ്പന്നകപ്പതോ പട്ഠായ ഹേട്ഠാ തേസം തേസം ബുദ്ധാനം ഉപ്പന്നകപ്പേഹി ഇമിനാ ച ഭദ്ദകപ്പേന സദ്ധിം സതസഹസ്സമഹാകപ്പാ. തേ സന്ധായ വുത്തം ‘‘കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ’’തി. ഇമസ്മിം പനത്ഥേ വിത്ഥാരിയമാനേ സബ്ബം ബുദ്ധവംസപാളിം ആഹരിത്വാ സംവണ്ണേതബ്ബം ഹോതീതി അതിവിത്ഥാരഭീരുകസ്സ മഹാജനസ്സ ചിത്തം അനുരക്ഖന്താ ന വിത്ഥാരയിമ്ഹ. അത്ഥികേഹി **ബുദ്ധവംസതോ** (ബു॰ വം॰ ൧.൧ ആദയോ) ഗഹേതബ്ബോ. യോപി ചേത്ഥ വത്തബ്ബോ കഥാമഗ്ഗോ, സോപി **അട്ഠസാലിനിയാ** (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ സുമേധകഥാ) ധമ്മസങ്ഗഹവണ്ണനായ **ജാതകട്ഠകഥായ** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) ച വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ.

ഏത്ഥന്തരേതി ഏത്ഥ **അന്തര**സദ്ദോ -

“നദീതീരേസു സണ്ഠാനേ, സഭാസു രഥിയാസു ച;
ജനാ സങ്ഗമ്മ മന്തേന്തി, മഞ്ച തഞ്ച കിമന്തര”ന്തി. (സം॰ നി॰ ൧.൨൨൮) -

ആദീസു കാരണേ ആഗതോ. “അദ്ദസാ ഖോ മം, ഭന്തേ, അഞ്ഞതരാ ഇത്ഥീ വിജ്ജന്തരികായ ഭാജനം ധോവന്തീ”തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൨.൧൪൯) ഖണേ, വിജ്ജുനിച്ഛരണക്ഖണേതി അത്ഥോ. “യസ്സന്തരതോ ന സന്തി കോപാ”തിആദീസു (ഉദാ॰ ൨൦) ചിത്തേ. “അന്തരാ ച ഗയം അന്തരാ ച ബോധി”ന്തിആദീസു (മ॰ നി॰ ൧.൨൮൫; മഹാവ॰ ൧൧) വിവരേ. “ന ഉപജ്ഝായസ്സ ഭണമാനസ്സ അന്തരന്തരാ കഥാ ഓപാതേതബ്ബാ”തിആദീസു (മഹാവ॰ ൬൭) വേമജ്ഝേ. ഇധാപി വേമജ്ഝേയേവ ദട്ഠബ്ബോ (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൧; അ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪.൭൭), തസ്മാ ഏതസ്മിം അന്തരേ വേമജ്ഝേതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യസ്മിം മഹാകപ്പേ അമ്ഹാകം ഭഗവാ സുമേധപണ്ഡിതോ ഹുത്വാ ദീപങ്കരസ്സ ഭഗവതോ പാദമൂലേ -

“മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തി, ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം;
പബ്ബജ്ജാ ഗുണസമ്പത്തി, അധികാരോ ച ഛന്ദതാ”തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൯) -

ഏവം വുത്തേഹി അട്ഠഹി അങ്ഗേഹി സമന്നാഗതം മഹാഭിനീഹാരം അകാസി, സമത്തിംസ പാരമിയോ പവിചിനി സമാദിയി, സബ്ബേപി ബുദ്ധകാരകേ ധമ്മേ സമ്പാദേതും ആരഭി, യമ്ഹി ചേതസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ സബ്ബസോ പൂരിതപാരമീ ഹുത്വാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝി. ഇമേസം ദ്വിന്നം മഹാകപ്പാനം അന്തരേ യഥാവുത്തപരിച്ഛേദേ കാലവിസേസേതി. കഥം പനേതം വിഞ്ഞായതീതി? “കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ”തി ഇദഞ്ഹി മഹാകപ്പാനം പരിച്ഛേദതോ അപരിച്ഛേദതോ ച സങ്ഖ്യാദസ്സനം. സാ ഖോ പനായം സങ്ഖ്യാ സങ്ഖ്യേയ്യസ്സ ആദിപരിയോസാനഗ്ഗഹണം വിനാ ന സമ്ഭവതീതി യത്ഥ ബോധിസമ്ഭാരാനമാരമ്ഭോ യത്ഥ ച തേ പരിയോസിതാ തദുഭയമ്പി അവധിഭാവേന “ഏത്ഥന്തരേ”തി ഏത്ഥ അത്ഥതോ ദസ്സിതന്തി വിഞ്ഞായതി. അവധി ച പനായം അഭിവിധിവസേന വേദിതബ്ബോ, ന മരിയാദാവസേന, ആരമ്ഭോസാനകപ്പാനം ഏകദേസേന അന്തോഗധത്താ. നനു ച നിപ്പദേസേന തേസം അപരിയാദാനതോ അഭിവിധി ച ഇധ ന സമ്ഭവതീതി? ന ഇദമേവം തദേകദേസേപി തബ്ബോഹാരതോ. യോ ഹി തദേകദേസഭൂതോ കപ്പോ, സോ നിപ്പദേസതോ പരിയാദിന്നോതി.

യം ചരിതം, സബ്ബം തം ബോധിപാചനന്തി ഏത്ഥ **ചരിത**ന്തി ചരിയാ, സമത്തിംസപാരമിസങ്ഗഹാ ദാനസീലാദിപടിപത്തി, ഞാതത്ഥചരിയാലോകത്ഥചരിയാബുദ്ധത്ഥചരിയാനം തദന്തോഗധത്താ. തഥാ യാ ചിമാ അട്ഠ ചരിയാ, സേയ്യഥിദം - പണിധിസമ്പന്നാനം ചതൂസു ഇരിയാപഥേസു **ഇരിയാപഥചരിയാ,** ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരാനം അജ്ഝത്തികായതനേസു **ആയതനചരിയാ,** അപ്പമാദവിഹാരീനം ചതൂസു സതിപട്ഠാനേസു **സതിചരിയാ,** അധിചിത്തമനുയുത്താനം ചതൂസു ഝാനേസു **സമാധിചരിയാ,** ബുദ്ധിസമ്പന്നാനം ചതൂസു അരിയസച്ചേസു **ഞാണചരിയാ,** സമ്മാ പടിപന്നാനം ചതൂസു അരിയമഗ്ഗേസു **മഗ്ഗചരിയാ,** അധിഗതഫലാനം ചതൂസു സാമഞ്ഞഫലേസു **പത്തിചരിയാ,** തിണ്ണം ബുദ്ധാനം സബ്ബസത്തേസു **ലോകത്ഥചരിയാ**തി. തത്ഥ പദേസതോ ദ്വിന്നം ബോധിസത്താനം പച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനഞ്ച ലോകത്ഥചരിയാ, മഹാബോധിസത്താനം പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനഞ്ച നിപ്പദേസതോ. വുത്തഞ്ഹേതം **നിദ്ദേസേ** (ചൂളനി॰ ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസ ൧൨൧; പടി॰ മ॰ ൧.൧൯൭) “ചരിയാതി അട്ഠ ചരിയായോ ഇരിയാപഥചരിയാ ആയതനചരിയാ”തി വിത്ഥാരോ. “അധിമുച്ചന്തോ സദ്ധായ ചരതി, പഗ്ഗണ്ഹന്തോ വീരിയേന ചരതി, ഉപട്ഠഹന്തോ സതിയാ ചരതി, അവിക്ഖിപന്തോ സമാധിനാ ചരതി, പജാനന്തോ പഞ്ഞായ ചരതി, വിജാനന്തോ വിഞ്ഞാണേന ചരതി, ഏവമ്പി പടിപന്നസ്സ കുസലാ ധമ്മാ ആയതന്തീതി ആയതനചരിയായ ചരതി, ഏവമ്പി പടിപന്നോ വിസേസമധിഗച്ഛതീതി വിസേസചരിയായ ചരതീ”തി യാ ഇമാ അപരാപി അട്ഠ ചരിയാ വുത്താ, താസം സബ്ബാസം പാരമിതാസ്വേവ സമോരോധോ വേദിതബ്ബോ. തേന വുത്തം “ചരിതന്തി ചരിയാ, സമത്തിംസപാരമിസങ്ഗഹാ ദാനസീലാദിപടിപത്തീ”തി.

ഹേതുചരിയായ ഏവ പന ഇധാധിപ്പേതത്താ മഗ്ഗചരിയാപത്തിചരിയാനം ഇധ അനവരോധോ വേദിതബ്ബോ. തേന വുത്തം "സബ്ബം തം ബോധിപാചന"ന്തി.

തത്ഥ **സബ്ബ**-സദ്ദോ സബ്ബസബ്ബം ആയതനസബ്ബം സക്കായസബ്ബം പദേസസബ്ബന്തി ചതൂസു അത്ഥേസു ദിസ്സതി. തഥാ ഹി "സബ്ബേ ധമ്മാ സബ്ബാകാരേന ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ ഞാണമുഖേ ആപാഥമാഗച്ഛന്തീ"തിആദീസു (മഹാനിം ൧൫൬; ചൂളനിം മോഘരാജമാണവപുച്ഛാനിദ്ദേസ ൮൫) സബ്ബസബ്ബസ്മിം. "സബ്ബം വോ, ഭിക്ഖവേ, ദേസേസ്സാമി തം സുണാഥ, കിഞ്ച, ഭിക്ഖവേ, സബ്ബം ചക്ഖുഞ്ചേവ രൂപാ ച...പേ... മനോ ചേവ ധമ്മാ ചാ"തി (സം നിം ൪.൨൩) ഏത്ഥ ആയതനസബ്ബസ്മിം. "സബ്ബം സബ്ബതോ സഞ്ജാനാതീ"തിആദീസു (മം നിം ൧.൨) സക്കായസബ്ബസ്മിം. "സബ്ബേസമ്പി വോ, സാരിപുത്ത, സുഭാസിതം പരിയായേനാ"തിആദീസു (മം നിം ൧.൩൪൫) പദേസസബ്ബസ്മിം. ഇധാപി പദേസസബ്ബസ്മിം ഏവ വേദിതബ്ബോ, ബോധിസമ്ഭാരഭൂതസ്സ ചരിതസ്സ അധിപ്പേതത്താ.

ബോധീതി രുക്ഖോപി അരിയമഗ്ഗോപി നിബ്ബാനമ്പി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമ്പി. "ബോധിരുക്ഖമൂലേ പഠമാഭിസമ്ബുദ്ധോ"തി (മഹാവം ൧; ഉദാം ൧) ച "അന്തരാ ച ഗയം അന്തരാ ച ബോധി"ന്തി (മം നിം ൧.൨൮൫; മഹാവം ൧൧) ച ആഗതട്ഠാനേ ബുജ്ഝതി ഏത്ഥാതി രുക്ഖോ ബോധി. "ബോധി വുച്ചതി ചതൂസു മഗ്ഗേസു ഞാണ"ന്തി (ചൂളനിം ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസ ൧൨൧) ആഗതട്ഠാനേ ചത്താരി അരിയസച്ചാനി ബുജ്ഝതി ഏതേനാതി അരിയമഗ്ഗോ ബോധി. "പത്വാന ബോധിം അമതം അസങ്ഖത"ന്തി ആഗതട്ഠാനേ ബുജ്ഝതി ഏതസ്മിം നിമിത്തഭൂതേതി നിബ്ബാനം ബോധി. "പപ്പോതി ബോധിം വരഭൂരിമേധസോ"തി (ദീം നിം ൩.൨൧൭) ആഗതട്ഠാനേ സബ്ബേ ധമ്മേ സബ്ബാകാരേന ബുജ്ഝതി ഏതേനാതി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം ബോധി. ഇധാപി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം അധിപ്പേതം. അരഹത്തമഗ്ഗസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാനി വാ ഇധ ബോധീതി വേദിതബ്ബാനി (പാരാം അട്ഠം ൧.൧൧), മഹാബോധിയാ അധിപ്പേതത്താ ഭഗവതോ. ആസവക്ഖയഞാണപദട്ഠാനഞ്ഹി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപദട്ഠാനഞ്ച ആസവക്ഖയഞാണം "മഹാബോധീ"തി വുച്ചതി. ഏത്ഥായം സങ്ഖേപത്ഥോ - യഥാവുത്തകാലപരിച്ഛേദേ യം മമ ദാനാസീലാദിപടിപത്തിസങ്ഖാതം ചരിതം, തം സബ്ബം അനവസേസം മഹാബോധിയാ പാചനം സാധകം നിബ്ബത്തകന്തി. ഏതേന ബോധിസമ്ഭാരാനം നിരന്തരഭാവനം ദസ്സേതി. അഥ വാ **സബ്ബ**ന്തി ഏത്ഥന്തരേ യഥാവുത്തകാലപരിച്ഛേദേ യം ചരിതം, തം സബ്ബം സകലമേവ അനവസേസം ബോധിസമ്ഭാരഭൂതമേവ. ഏതേന സബ്ബസമ്ഭാരഭാവനം ദസ്സേതി.

തസ്സോ ഹി **ബോധിസമ്ഭാരേസു ഭാവനാ** സബ്ബസമ്ഭാരഭാവനാ നിരന്തരഭാവനാ ചിരകാലഭാവനാ സക്കച്ചഭാവനാ ചാതി. താസു "കപ്പേ ച സതസഹസ്സേ, ചതുരോ ച അസങ്ഖിയേ"തി ഇമിനാ **ചിരകാലഭാവനാ** വുത്താ. യോ ചേത്ഥ അച്ചന്തസംയോഗോ, തേന പഠമേ അത്ഥവികപ്പേ സബ്ബഗ്ഗഹണേന ച **നിരന്തരഭാവനാ,** ദുതിയേ അത്ഥവികപ്പേ സബ്ബം ചരിത"ന്തി ഇമിനാ **സബ്ബസമ്ഭാരഭാവനാ,** ബോധിപാചന"ന്തി ഇമിനാ **സക്കച്ചഭാവനാ** വുത്താ ഹോതി, യഥാ തം ചരിതം സമ്മാസമ്ബോധിം പാചേതി ഏവംഭൂതഭാവദീപനതോ. തഥാ ഹി തം "ബോധിപാചന"ന്തി വത്തബ്ബതം അരഹതി, ന അഞ്ഞഥാതി. കഥം പനേത്ഥ ബോധിചരിയായ നിരന്തരഭാവോ വേദിതബ്ബോ? യദി ചിത്തനിരന്തരതായ തം ന യുജ്ജതി, ന ഹി മഹാബോധിസത്താനം മഹാഭിനീഹാരതോ ഉദ്ധം ബോധിസമ്ഭാരസമ്ഭരണചിത്തതോ അഞ്ഞം ചിത്തം നപ്പവത്തതീതി സക്കാ വത്തും. അഥ കിരിയമയചിത്തപ്പവത്തിം സന്ധായ വുച്ചേയ്യ, ഏവമ്പി ന യുജ്ജതി, ന ഹി സബ്ബാനി തേസം കിരിയമയചിത്താനി ബോധിസമ്ഭാരസമ്ഭരണവസേനേവ പവത്തന്തി. ഏതേനേവ പയോഗനിരന്തരതാപി പടിക്ഖിത്താതി ദട്ഠബ്ബാ. ജാതിനിരന്തരതായ പന നിരന്തരഭാവനാ വേദിതബ്ബാ. യസ്സഞ്ഹി ജാതിയം മഹാബോധിസത്തേന മഹാപണിധാനം നിബ്ബത്തിതം, തതോ പട്ഠായ യാവ ചരിമത്തഭാവാ ന സാ നാമ ജാതി ഉപലബ്ഭതി, യാ സബ്ബേന സബ്ബം ബോധിസമ്ഭാരസമ്ഭതാ ന സിയാ അന്തമസോ ദാനപാരമിമത്തം ഉപാദായ. അയഞ്ഹി നിയതിപത്ഥിതാനം ബോധിസത്താനം ധമ്മതാ. യാവ ച തേ കമ്മാദീസു വസീഭാവം ന പാപുണന്തി, താവ സപ്പദേസമ്പി സമ്ഭാരേസു പയോഗമാപജ്ജന്തി. യദാ പന സബ്ബസോ കമ്മാദീസു വസീഭാവപ്പത്താ ഹോന്തി, അഥ തതോ പട്ഠായ നിപ്പദേസതോ ഏവ ബോധിസമ്ഭാരേസു സമീഹനം സാതച്ചകിരിയാ ച സമ്പജ്ജതി. സക്കച്ചകാരിതാ പന

സബ്ബകാലം ഹോതി, ഏവം യേന യേന ബോധിസത്താനം തഥ തഥ യഥാധിപ്പായം സമിജ്ഝനം സമ്പജ്ജതീതി. ഏവമേതായ ഗാഥായ ബോധിസമ്ഭാരേസു സബ്ബസമ്ഭാരഭാവനാ ചിരകാലഭാവനാ നിരന്തരഭാവനാ സക്കച്ചഭാവനാ ചാതി ചതസ്സോപി ഭാവനാ പകാസിതാതി വേദിതബ്ബാ.

തത്ര യസ്മാ ബോധിസത്തചരിതം ബോധിസമ്ഭാരാ ബോധിചരിയാ അഗ്ഗയാനം പാരമിയോതി അത്ഥതോ ഏകം, ബ്യഞ്ജനമേവ നാനം, യസ്മാ ച പരതോ വിഭാഗേന വക്ഖമാനാനം ദാനപാരമിആദീനം ചരിതന്തി ഇദം അവിസേസവചനം, തസ്മാ സബ്ബബോധിസമ്ഭാരേസു കോസല്ലജനനത്ഥം പാരമിയോ ഇധ സംവണ്ണേതബ്ബാ. താ പരതോ **പകിണ്ണകകഥായം** സബ്ബാകാരേന സംവണ്ണയിസ്സാമ.

൨. ഇതി ഭഗവാ അത്തനോ ബോധിസത്തഭൂമിയം ചരിതം ആരമ്ഭതോ പട്ഠായ യാവ പരിയോസാനാ മഹാബോധിയാ പരിപാചനമേവാതി അവിസേസതോ ദസ്സേത്വാ ഇദാനി തസ്സ പരമുക്കംസഗമനേന അതിസയതോ ബോധിപരിപാചനഭാവം ദസ്സേതും ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ കതിപയാ പുബ്ബചരിയാ വിഭാഗതോ വിഭാവേന്തോ **"അതീതകപ്പേ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **അതീതകപ്പേ**തി ഇതോ പുരിമേ പുരിമതരേ വാ സബ്ബസ്മിം അതിക്കന്തേ യഥാവുത്തപരിച്ഛേദേ മഹാകപ്പേ, കപ്പാനം സതസഹസ്സാധികേസു ചതൂസു അസങ്ഖ്യേയ്യേസൂതി അത്ഥോ. **ചരിത**ന്തി ചിണ്ണം ദാനാദിപടിപത്തിം. **ഠപയിത്വാ**തി മുഞ്ചിത്വാ അഗ്ഗഹേത്വാ, അവത്വാതി അത്ഥോ. **ഭവാഭവേ**തി ഭവേ ച അഭവേ ച, "ഇതിഭവാഭവകഥ"ന്തി (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൭) ഏത്ഥ ഹി വുദ്ധിഹാനിയോ ഭവാഭവാതി വുത്താ. "ഇതിഭവാഭവതഞ്ച വീതിവത്തോ"തി (ഉദാ॰ ൨൦) ഏത്ഥ സമ്പത്തിവിപത്തിവുദ്ധിഹാനിസസ്സതുച്ഛേദപുഞ്ഞപാപാനിഭവാഭവാതി അധിപ്പേതാനി. "ഇതിഭവാഭവഹേതു വാ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖുനോ തണ്ഹാ ഉപ്പജ്ജമാനാ ഉപ്പജ്ജതീ"തി (അ॰ നി॰ ൪.൯; ഇതിവു॰ ൧൦൫) ഏത്ഥ പന പണീതപണീതതരാനി സപ്പിനവനീതാദിഭേസജ്ജാനി ഭവാഭവാതി അധിപ്പേതാനി. സമ്പത്തിഭവേസു പണീതതരാ പണീതതമാ ഭവാഭവാതിപി വദന്തി ഏവ, തസ്മാ ഇധാപി സോ ഏവ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ, ഖുദ്ദകേ ചേവ മഹന്തേ ച ഭവസ്മിന്തി വുത്തം ഹോതി. **ഇമമ്ഹി കപ്പേ**തി ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ. **പവക്ഖിസ്സ**ന്തി കഥയിസ്സം. **സുണോഹീ**തി ധമ്മസേനാപതിം സവനേ നിയോജേതി. **മേ**തി മമ സന്തികേ, മമ ഭാസതോതി അത്ഥോ.

നിദാനകഥാ നിട്ഠിതാ.

൧. അകിത്തിവഗ്ഗോ

൧. അകിത്തിചരിയാവണ്ണനാ

൱. ഏവം ഭഗവാ ആയസ്മതോ സാരിപുത്തത്ഥേരസ്സ സദേവമനുസ്സായ ച പരിസായ അത്തനോ പുബ്ബചരിയായ സവനേ ഉസ്സാഹം ജനേത്വാ ഇദാനി തം പുബ്ബചരിതം ഭവന്തരപടിച്ഛന്നം ഹത്ഥതലേ ആമലകം വിയ പച്ചക്ഖം കരോന്തോ **"യദാ അഹം ബ്രഹാരഞ്ഞേ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **യദാ**തി യസ്മിം കാലേ. **ബ്രഹാരഞ്ഞേ**തി മഹാഅരഞ്ഞേ, അരഞ്ഞാനിയം, മഹന്തേ വനേതി അത്ഥോ. **സുഞ്ഞേ**തി ജനവിവിത്തേ. **വിപിനകാനനേ**തി വിപിനഭൂതേ കാനനേ, പദദ്വയേനാപി തസ്സ അരഞ്ഞസ്സ ഗഹനഭാവമേവ ദീപേതി, സബ്ബമേതം കാരദീപം സന്ധായ വുത്തം. **അജ്ഝോഗാഹേത്വാ**തി അനുപവിസിത്വാ. **വിഹരാമീ**തി ദിബ്ബബ്രഹ്മഅരിയആനേഞ്ജവിഹാരേഹി സമുപ്പാദിതസുഖവിസേസേന ഇരിയാപഥവിഹാരേന സരീരദുക്ഖം വിച്ഛിന്ദിത്വാ ഹരാമി അത്തഭാവം പവത്തേമി. **അകിത്തി നാമ താപസോ**തി ഏവംനാമകോ താപസോ ഹുത്വാ യദാ അഹം തസ്മിം അരഞ്ഞേ വിഹരാമീതി അത്ഥോ. സത്ഥാ തദാ അത്തനോ അകിത്തിതാപസഭാവം ധമ്മസേനാപതിസ്സ വദതി. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ -

അതീതേ കിര ഇമസ്മിംയേവ ഭദ്ദകപ്പേ ബാരാണസിയം ബ്രഹ്മദത്തേ നാമ രാജിനി രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ കുലേ നിബ്ബത്തി, "അകിത്തീ"തിസ്സ നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ഭഗിനീപി ജായി. "യസവതീ"തിസ്സാ നാമം കരിംസു. സോ സോളസവസ്സകാലേ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചാഗമാസി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സോ തേസം പേതകിച്ചാനി കാരേത്വാ കതിപയദിവസാതിക്കമേന രതനാവലോകനം ആയുത്തകപുരിസേഹി കാരയമാനോ "ഏത്തകം മത്തികം, ഏത്തകം പേത്തികം, ഏത്തകം പിതാമഹ"ന്തി സുത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഹുത്വാ "ഇദം ധനമേവ പഞ്ഞായതി, ന ധനസ്സ സംഹാരകാ, സബ്ബേ ഇമം ധനം പഹായേവ ഗതാ, അഹം പന നം ആദായ ഗമിസ്സാമീ"തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ ഭേരിം ചരാപേസി - "ധനേന അത്ഥികാ അകിത്തിപണ്ഡിതസ്സ ഗേഹം ആഗച്ഛന്തൂ"തി.

സോ സത്താഹം മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ധനേ അഖീയമാനേ "കിം മേ ഇമായ ധനകീളായ, അത്ഥികാ ഗണ്ഹിസ്സന്തീ"തി നിവേസനദ്വാരം വിവരിത്വാ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിഭരിതേ സാരഗബ്ഭേ വിവരാപേത്വാ "ദിന്നംയേവ ഹരന്തൂ"തി ഗേഹം പഹായ ഞാതിപരിവട്ടസ്സ പരിദേവന്തസ്സ ഭഗിനിം ഗഹേത്വാ ബാരാണസിതോ നിക്ഖമിത്വാ നദിം ഉത്തരിത്വാ ദ്വേ തീണി യോജനാനി ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ പണ്ണസാലം കരിത്വാ വസതി. യേന പന ദ്വാരേന തദാ നിക്ഖമി, തം അകിത്തിദ്വാരം നാമ ജാതം. യേന തിത്ഥേന നദിം ഓതിണ്ണോ, തം അകിത്തിതിത്ഥം നാമ ജാതം. തസ്സ പബ്ബജിതഭാവം സുത്വാ ബഹൂ മനുസ്സാ ഗാമനിഗമരാജധാനിവാസിനോ തസ്സ ഗുണേഹി ആകഡ്ഢിയമാനഹദയാ അനുപബ്ബജിംസു. മഹാപരിവാരോ അഹോസി, മഹാലാഭസക്കാരോ നിബ്ബത്തി, ബുദ്ധുപ്പാദോ വിയ അഹോസി. അഥ മഹാസത്തോ "അയം ലാഭസക്കാരോ മഹാ, പരിവാരോപി മഹന്തോ, കായവിവേകമത്തമ്പി ഇധ ന ലഭതി, മയാ ഏകാകിനാ വിഹരിതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ പരമപ്പിച്ഛഭാവതോ വിവേകനിന്നതായ ച കസ്സചി അജാനാപേത്വാ ഏകകോവ നിക്ഖമിത്വാ അനുപുബ്ബേന ദമിളരട്ഠം പത്വാ കാവീരപട്ടനസമീപേ ഉയ്യാനേ വിഹരന്തോ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേസി. തത്രാപിസ്സ മഹാലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജി. സോ തം ജിഗുച്ഛന്തോ ഛഡ്ഡേത്വാ ആകാസേന ഗന്ത്വാ കാരദീപേ ഓതരി. തദാ കാരദീപോ അഹിദീപോ നാമ. സോ തത്ഥ മഹന്തം കാരരുക്ഖം ഉപനിസ്സായ പണ്ണസാലം മാപേത്വാ വാസം കപ്പേസി. അപ്പിച്ഛതായ പന കത്ഥചി അഗന്ത്വാ തസ്സ രുക്ഖസ്സ ഫലകാലേ ഫലാനി ഖാദന്തോ ഫലേ അസതി പത്താനി ഉദകസിത്താനി ഖാദന്തോ ഝാനസമാപത്തീഹി വീതിനാമേസി.

തസ്സ സീലതേജേന സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ "കോ നു ഖോ മം ഇമമ്ഹാ ഠാനാ ചാവേതുകാമോ"തി ആവജ്ജേന്തോ പണ്ഡിതം ദിസ്വാ "കിമത്ഥം നു ഖോ അയം താപസോ ഏവം ദുക്കരം തപം ചരതി, സക്കത്തം നു ഖോ പത്ഥേതി, ഉദാഹു അഞ്ഞം, വീമംസിസ്സാമി നം. അയഞ്ഹി സുവിസുദ്ധകായവചീമനോസമാചാരോ ജീവിതേ നിരപേക്ഖോ ഉദകസിത്താനി കാരപത്താനി ഖാദതി, സചേ സക്കത്തം പത്ഥേതി അത്തനോ സിത്താനി കാരപത്താനി മയ്ഹം ദസ്സതി, നോ ചേ, ന ദസ്സതീ"തി ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന തസ്സ സന്തികം അഗമാസി . ബോധിസത്തോപി കാരപത്താനി സേദേത്വാ "സീതലീഭൂതാനി ഖാദിസ്സാമീ"തി പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. അഥസ്സ പുരതോ സക്കോ ബ്രാഹ്മണരൂപേന ഭിക്ഖായ അത്ഥികോ ഹുത്വാ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ തം ദിസ്വാ "ലാഭാ വത മേ, സുലദ്ധം വത മേ, ചിരസ്സം വത മേ യാചകോ ദിട്ഠോ"തി സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ "അജ്ജ മമ മനോരഥം മത്ഥകം പാപേത്വാ ദാനം ദസ്സാമീ"തി പക്കഭാജനേനേവ ആദായ ഗന്ത്വാ ദാനപാരമിം ആവജ്ജേത്വാ അത്തനോ അസേസേത്വാവ തസ്സ ഭിക്ഖാഭാജനേ പക്ഖിപി. സക്കോ തം ഗഹേത്വാ ഥോകം ഗന്ത്വാ അന്തരധായി. മഹാസത്തോപി തസ്സ ദത്വാ പുന പരിയേട്ഠിം അനാപജ്ജിത്വാ തേനേവ പീതിസുഖേന വീതിനാമേസി.

ദുതിയദിവസേ പന കാരപത്താനി പചിത്വാ "ഹിയ്യോ ദക്ഖിണേയ്യം അലഭിം, അജ്ജ നു ഖോ കഥ"ന്തി പണ്ണസാലദ്വാരേ നിസീദി. സക്കോപി തഥേവ ആഗമി. മഹാസത്തോ പുനപി തഥേവ ദത്വാ വീതിനാമേസി. തതിയദിവസേ ച തഥേവ ദത്വാ "അഹോ വത മേ ലാഭാ, ബഹും വത പുഞ്ഞം

പസവാമി, സചാഹം ദക്ഖിണേയ്യം ലഭേയ്യം, ഏവമേവ മാസമ്പി ദ്വേമാസമ്പി ദാനം ദദേയ്യ"ന്തി ചിന്തേസി. തീസുപി ദിവസേസു "തേന ദാനേന ന ലാഭസക്കാരസിലോകം ന ചക്കവത്തിസമ്പത്തിം ന സക്കസമ്പത്തിം ന ബ്രഹ്മസമ്പത്തിം ന സാവകബോധിം ന പച്ചേകബോധിം പത്ഥേമി, അപി ച ഇദം മേ ദാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പച്ചയോ ഹോതൂ"തി യഥാധികാരം ചിത്തം ഠപേസി. തേന വുത്തം -

൧. "തദാ മം തപതേജേന, സന്തത്തോ തിദിവാഭിഭൂ;
ധാരേന്തോ ബ്രാഹ്മണവണ്ണം, ഭിക്ഖായ മം ഉപാഗമി.

൨. "പവനാ ആഭതം പണ്ണം, അതേലഞ്ച അലോണികം;
മമ ദ്വാരേ ഠിതം ദിസ്വാ, സകടാഹേന ആകിരിം.

൩. "തസ്സ ദത്വാനഹം പണ്ണം, നികുജ്ജിത്വാന ഭാജനം;
പുനേസനം ജഹിത്വാന, പാവിസിം പണ്ണസാലകം.

൪. "ദുതിയമ്പി തതിയമ്പി, ഉപഗഞ്ഛി മമന്തികം;
അകമ്പിതോ അനോലഗ്ഗോ, ഏവമേവമദാസഹം.

൫. "ന മേ തപ്പച്ചയാ അത്ഥി, സരീരസ്മിം വിവണ്ണിയം;
പീതിസുഖേന രതിയാ, വീതിനാമേമി തം ദിവം.

൬. "യദി മാസമ്പി ദ്വേമാസം, ദക്ഖിണേയ്യം വരം ലഭേ;
അകമ്പിതോ അനോലീനോ, ദദേയ്യം ദാനമുത്തമം.

൭. "ന തസ്സ ദാനം ദദമാനോ, യസം ലാഭഞ്ച പത്ഥയിം;
സബ്ബഞ്ഞുതം പത്ഥയാനോ, താനി കമ്മാനി ആചരി"ന്തി.

തത്ഥ **തദാ**തി യദാ അഹം അകിത്തിനാമകോ താപസോ ഹുത്വാ തസ്മിം ദീപേ കാരാരഞ്ഞേ വിഹരാമി, തദാ . **മന്തി** മമ. **തപതേജേനാ**തി സീലപാരമിതാനുഭാവേന. സീലഞ്ഹി ദുച്ചരിതസംകിലേസസ്സ തപനതോ "തപോ"തി വുച്ചതി, നേക്ഖമ്മവീരിയപാരമിതാനുഭാവേന വാ. താപി ഹി തണ്ഹാസംകിലേസസ്സ കോസജ്ജസ്സ ച തപനതോ "തപോ"തി വുച്ചതി, ഉക്കംസഗതാ ച താ ബോധിസത്തസ്സ ഇമസ്മിം അത്തഭാവേതി. ഖന്തിസംവരസ്സ ചാപി പരമുക്കംസഗമനതോ "ഖന്തിപാരമിതാനുഭാവേനാ"തിപി വത്തും വട്ടതേവ. "ഖന്തീ പരമം തപോ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; ധ॰ പ॰ ൧൮൪) ഹി വുത്തം. **സന്തത്തോ**തി യഥാവുത്തഗുണാനുഭാവജനിതേന ധമ്മതാസിദ്ധേന പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനസ്സ ഉണ്ഹാകാരേന സന്താപിതോ. **തിദിവാഭിഭൂ**തി ദേവലോകാധിപതി, സക്കോതി അത്ഥോ. പണ്ണസാലായ സമീപേ ഗഹിതമ്പി കാരപണ്ണം പണ്ണസാലായ അരഞ്ഞമജ്ഝഗതത്താ **"പവനാ ആഭത"**ന്തി വുത്തം.

അതേലഞ്ച അലോണികന്തി ദേയ്യധമ്മസ്സ അനുളാരഭാവേപി അജ്ഝാസയസമ്പത്തിയാ ദാനധമ്മസ്സ മഹാജുതികഭാവം ദസ്സേതും വുത്തം. **മമ ദ്വാരേ**തി മയ്ഹം പണ്ണസാലായ ദ്വാരേ. **സകടാഹേന ആകിരി**ന്തി ഇമിനാ അത്തനോ കിഞ്ചിപി അസേസേത്വാ ദിന്നഭാവം ദസ്സേതി.

പുനേസനം ജഹിത്വാനാതി "ഏകദിവസം ഭിക്ഖത്തും ഘാസേസനം ന സല്ലേഖ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ദാനപീതിയാ തിത്തോ വിയ ഹുത്വാ തസ്മിം ദിവസേ പുന ആഹാരപരിയേട്ഠിം അകത്വാ.

അകമ്പിതോതി സുദൂരവിക്ഖമ്ഭിതത്താ മച്ഛരിയേന അചലിതോ ദാനജ്ഝാസയതോ ചലനമത്തമ്പി അകാരിതോ. **അനോലഗ്ഗോ**തി ലോഭവസേന ഈസകമ്പി അലഗ്ഗോ. **തതിയമ്പീ**തി **പി**-സദ്ദേന ദുതിയമ്പീതി ഇമം സമ്പിണ്ഡേതി. **ഏവമേവമദാസഹ**ന്തി യഥാ പഠമം, ഏവമേവം ദുതിയമ്പി, തതിയമ്പി അദാസിം അഹം.

ന മേ തപ്പച്ചയാതി ഗാഥായ വുത്തമേവത്ഥം പാകടം കരോതി. തത്ഥ **തപ്പച്ചയാ**തി ദാനപച്ചയാ തീസു ദിവസേസു ഛിന്നാഹാരതായ സരീരസ്മിം യേന വേവണ്ണിയേന ഭവിതബ്ബം, തമ്പി മേ **സരീരസ്മിം വിവണ്ണിയം** ദാനപച്ചയായേവ നത്ഥി . കസ്മാ? ദാനവിസയേന **പീതിസുഖേന** ദാനവിസയായ ഏവ ച **രതിയാ. വീതിനാമേമി തം ദിവ**ന്തി തം സകലം തിമത്തദിവസം വീതിനാമേമി, ന കേവലഞ്ച തീണി ഏവ ദിവസാനി, അഥ ഖോ മാസദ്വിമാസമത്തമ്പി കാലം, ഏവമേവ ദാതും പഹോമീതി ദസ്സേതും **"യദി മാസമ്പീ"**തിആദി വുത്തം. **അനോലീനോ**തി അലീനചിത്തോ, ദാനേ അസങ്കുചിതചിത്തോതി അത്ഥോ.

തസ്സാതി ബ്രാഹ്മണരൂപേന ആഗതസ്സ സക്കസ്സ. **യസ**ന്തി കിത്തിം, പരിവാരസമ്പത്തിം വാ. **ലാഭഞ്ചാ**തി ദേവമനുസ്സേസു ചക്കവത്തിആദിഭാവേന ലദ്ധബ്ബം ലാഭം വാ **ന പത്ഥയിം**. അഥ ഖോ സബ്ബഞ്ഞുതം സമ്മാസമ്ബോധിം **പത്ഥയാനോ** ആകങ്ഖമാനോ **താനി** തീസു ദിവസേസു അനേകവാരം ഉപ്പന്നാനി ദാനമയാനി പുഞ്ഞ**കമ്മാനി** ദാനസ്സ വാ പരിവാരഭൂതാനി കായസുചരിതാദീനി പുഞ്ഞകമ്മാനി **ആചരിം** അകാസിന്തി.

ഇതി ഭഗവാ തസ്മിം അത്തഭാവേ അത്തനോ സുദുക്കരം പുഞ്ഞചരിതമത്തമേവ ഇധ മഹാഥേരസ്സ പകാസേസി. **ജാതകദേസനായം** പന ചതുത്ഥദിവസേ സക്കസ്സ ഉപസങ്കമിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ

അജ്ഝാസയജാനനം വരേന ഉപനിമന്തനാ ബോധിസത്തസ്സ വരസമ്പടിച്ഛനസീസേന ധമ്മദേസനാ ദേയ്യധമ്മദക്ഖിണേയ്യാനം പുന സക്കസ്സ അനാഗമനസ്സ ച ആകങ്ഖമാനതാ ച പകാസിതാ. വുത്തഞ്ഹേതം -

“അകിത്തിം ദിസ്വാന സമ്മന്തം, സക്കോ ഭൂതപതീ ബ്രവി;
കിം പത്ഥയം മഹാബ്രഹ്മേ, ഏകോ സമ്മസി ഘമ്മനി.

“ദുക്ഖോ പുനബ്ഭവോ സക്ക, സരീരസ്സ ച ഭേദനം;
സമ്മോഹമരണം ദുക്ഖം, തസ്മാ സമ്മാമി, വാസവ.

“ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ, പതിരൂപേ സുഭാസിതേ;
വരം കസ്സപ തേ ദമ്മി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസി.

“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
യേന പുത്തേ ച ദാരേ ച, ധനധഞ്ഞം പിയാനി ച;
ലദ്ധാ നരാ ന തപ്പന്തി, സോ ലോഭോ ന മയീ വസേ.

ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ…പേ.… മനസിച്ഛസി.

“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ഖേത്തം വത്ഥും ഹിരഞ്ഞഞ്ച, ഗവാസ്സം ദാസപോരിസം;
യേന ജാതേന ജീയന്തി, സോ ദോസോ ന മയീ വസേ.

“ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ…പേ.… മനസിച്ഛസി.

“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ബാലം ന പസ്സേ ന സുണേ, ന ച ബാലേന സംവസേ;
ബാലേനല്ലാപസല്ലാപം, ന കരേ ന ച രോചയേ.

“കിം നു തേ അകരം ബാലോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
കേന കസ്സപ ബാലസ്സ, ദസ്സനം നാഭികങ്ഖസി.

“അനയം നയതി ദുമ്മേധോ, അധുരായം നിയുഞ്ജതി;
ദുന്നയോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ പകുപ്പതി;
വിനയം സോ ന ജാനാതി, സാധു തസ്സ അദസ്സനം.

“ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ…പേ.… മനസിച്ഛസി.

“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ധീരം പസ്സേ സുണേ ധീരം, ധീരേന സഹ സംവസേ;
ധീരേനല്ലാപസല്ലാപം, തം കരേ തഞ്ച രോചയേ.

“കിം നു തേ അകരം ധീരോ, വദ കസ്സപ കാരണം;
കേന കസ്സപ ധീരസ്സ, ദസ്സനം അഭികങ്ഖസി.

“നയം നയതി മേധാവീ, അധുരായം ന യുഞ്ജതി;
സുനയോ സേയ്യസോ ഹോതി, സമ്മാ വുത്തോ ന കുപ്പതി;
വിനയം സോ പജാനാതി, സാധു തേന സമാഗമോ.

“ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ…പേ.… മനസിച്ഛസി.

“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
ദിബ്ബാ ഭക്ഖാ പാതുഭവേയ്യും, സീലവന്തോ ച യാചകാ.

“ദദതോ മേ ന ഖീയേഥ, ദത്വാ നാനുതപേയ്യഹം;
ദദം ചിത്തം പസാദേയ്യം, ഏതം സക്ക വരം വരേ.

“ഏതസ്മിം തേ സുലപിതേ…പേ.… മനസിച്ഛസി.
“വരഞ്ചേ മേ അദോ സക്ക, സബ്ബഭൂതാനമിസ്സര;
ന മം പുന ഉപേയ്യാസി, ഏതം സക്ക വരം വരേ.

“ബഹൂഹി വതചരിയാഹി, നരാ ച അഥ നാരിയോ;

ദസ്സനം അഭികങ്ഖന്തി, കിം നു മേ ദസ്സനേ ഭയം.

‘‘തം താദിസം ദേവവണ്ണം, സബ്ബകാമസമിദ്ധിനം;
ദിസ്വാ തപോ പമജ്ജേയ്യം, ഏതം തേ ദസ്സനേ ഭയ’’ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൮൩-൮൪);

അഥ സക്കോ ‘‘സാധു, ഭന്തേ, ന തേ ഇതോ പട്ഠായ സന്തികം ആഗമിസ്സാമീ’’തി തം അഭിവാദേത്വാ പക്കാമി. മഹാസത്തോ യാവജീവം തത്ഥേവ വസന്തോ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി.

അനുരുദ്ധത്ഥേരോ തദാ സക്കോ അഹോസി, ലോകനാഥോ അകിത്തിപണ്ഡിതോ.

തസ്സ മഹാഭിനിക്ഖമനസദിസം നിക്ഖന്തത്താ **നേക്ഖമ്മപാരമീ**. സുവിസുദ്ധസീലാചാരതായ **സീലപാരമീ**. കാമവിതക്കാദീനം സുട്ഠു വിക്ഖമ്ഭിതത്താ **വീരിയപാരമീ**. ഖന്തിസംവരസ്സ പരമുക്കംസഗമനതോ **ഖന്തിപാരമീ**. പടിഞ്ഞാനുരൂപം പടിപത്തിയാ **സച്ചപാരമീ**. സബ്ബത്ഥ അചലസമാദാനാധിട്ഠാനേന **അധിട്ഠാനപാരമീ**. സബ്ബസത്തേസു ഹിതജ്ഝാസയേന **മേത്താപാരമീ**. സത്തസങ്ഖാരകതവിപ്പകാരേസു മജ്ഝത്തഭാവപ്പത്തിയാ **ഉപേക്ഖാപാരമീ**. താസം ഉപകാരാനുപകാരേ ധമ്മേ ജാനിത്വാ അനുപകാരേ ധമ്മേ പഹായ ഉപകാരധമ്മേസു പവത്താപനപുരേചരാ സഹജാതാ ച ഉപായകോസല്ലഭൂതാ അതിസല്ലേഖവുത്തിസാധനീ ച പഞ്ഞാ **പഞ്ഞാപാരമീ**തി ഇമാപി ദസ പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി.

ദാനജ്ഝാസയസ്സ പന അതിഉളാരഭാവേന ദാനമുഖേന ദേസനാ പവത്താ. തസ്മാ സബ്ബത്ഥ സമകാ മഹാകരുണാ, ദ്വേപി പുഞ്ഞഞാണസമ്ഭാരാ, കായസുചരിതാദീനി തീണി ബോധിസത്തസുചരിതാനി, സച്ചാധിട്ഠാനാദീനി ചത്താരി അധിട്ഠാനാനി, ഉസ്സാഹാദയോ ചതസ്സോ ബുദ്ധഭൂമിയോ, സദ്ധാദയോ പഞ്ച മഹാബോധിപരിപാചനിയാ ധമ്മാ, അലോഭജ്ഝാസയാദയോ ഛ ബോധിസത്താനം അജ്ഝാസയാ, തിണ്ണോ താരേസ്സാമീതിആദയോ സത്ത പടിഞ്ഞാ ധമ്മാ, അപ്പിച്ഛസ്സായം ധമ്മോ, നായം ധമ്മോ മഹിച്ഛസ്സാതിആദയോ (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൫൮; അ॰ നി॰ ൮.൩൦) അട്ഠ മഹാപുരിസവിതക്കാ (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൫൮), നവ യോനിസോമനസികാരമൂലകാ ധമ്മാ, ദാനജ്ഝാസയാദയോ ദസ മഹാപുരിസജ്ഝാസയാ, ദാനസീലാദയോ ദസ പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥൂനീതി ഏവമാദയോ യേ അനേകസതഅനേകസഹസ്സപ്പഭേദാ ബോധിസമ്ഭാരഭൂതാ മഹാബോധിസത്തഗുണാ. തേ സബ്ബേപി യഥാരഹം ഇധ നിദ്ധാരേത്വാ വത്തബ്ബാ.

അപി ചേത്ഥ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹാഭിനിക്ഖമനസദിസം ഗേഹതോ നിക്ഖമനം, നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതസ്സ ബഹുജനസമ്മതസ്സ സതോ പരമപ്പിച്ഛഭാവേന കുലേസു ഗണേസു ച അലഗ്ഗതാ, അച്ചന്തമേവ ലാഭസക്കാരസിലോകജിഗുച്ഛാ, പവിവേകാഭിരതി, കായജീവിതനിരപേക്ഖോ പരിച്ചാഗോ, അനാഹാരസ്സേവ സതോ ദിവസത്തയമ്പി ദാനപീതിയാ പരിതുട്ഠസ്സ നിബ്ബികാരസരീരയാപനം, മാസദ്ധമാസമത്തമ്പി കാലം യാചകേ സതി ആഹാരം തഥേവ ദത്വാ ‘‘ദാനഗതേനേവ പീതിസുഖേന സരീരം യാപേസ്സാമീ’’തി പരിച്ചാഗേ അനോലീനവുത്തിസാധകോ ഉളാരോ ദാനജ്ഝാസയോ, ദാനം ദത്വാ പുന ആഹാരപരിയേട്ഠിയാ അകരണഹേതുഭൂതാ പരമസല്ലേഖവുത്തീതി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വേദിതബ്ബാ. തേനേതം വുച്ചതി -

‘‘ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ, അബ്ഭുതാ ച മഹേസിനോ;
മഹാകാരുണികാ ധീരാ, സബ്ബലോകേകബന്ധവാ.

‘‘അചിന്തേയ്യാനുഭാവാ ച, സദാ സദ്ധമ്മഗോചരാ;
ബോധിസത്താ മഹാസത്താ, സുചിസല്ലേഖവുത്തിനോ.

‘‘മഹാവാതസമുദ്ധത-വീചിമാലോ മഹോദധി;
അപി ലങ്ഘേയ്യ വേലന്തം, ബോധിസത്താ ന ധമ്മതം.

‘‘ലോകേ സഞ്ജാതവദ്ധാപി, ന തേ ഭാവിതഭാവിനോ;
ലിമ്പന്തി ലോകധമ്മേഹി, തോയേന പദുമം യഥാ.

‘‘യേസം വേ അത്തനി സ്നേഹോ, നിഹീയതി യഥാ യഥാ;
സത്തേസു കരുണാസ്നേഹോ, വഡ്ഢതേവ തഥാ തഥാ.

‘‘യഥാ ചിത്തം വസേ ഹോതി, ന ച ചിത്തവസാനുഗാ;
തഥാ കമ്മം വസേ ഹോതി, ന ച കമ്മവസാനുഗാ.

‘‘ദോസേഹി നാഭിഭൂയന്തി, സമുഗ്ഘാതേന്തി വാ ന തേ;
ചരന്താ ബോധിപരിയേട്ഠിം, പുരിസാജാനിയാ ബുധാ.

‘‘തേസു ചിത്തപ്പസാദോപി, ദുക്ഖതോ പരിമോചയേ;
പഗേവാനുകിരിയാ തേസം, ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ’’തി.

പരമത്ഥദീപനിയാ ചരിയാപിടകസംവണ്ണനായ

അകിത്തിചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സങ്ഖബ്രാഹ്മണചരിയാവണ്ണനാ

൧൧-൧൨. ദുതിയസ്മിം **പുനാപരന്തി** പുന അപരം, ന കേവലമിദം അകിത്തിചരിയമേവ, അഥ ഖോ പുന അപരം അഞ്ഞം സങ്ഖചരിയമ്പി പവക്ഖിസ്സം, സുണോഹീതി അധിപ്പായോ. ഇതോ പരേസുപി ഏസേവ നയോ. **സങ്ഖസവ്ഹയോ**തി സങ്ഖനാമോ. **മഹാസമുദ്ദം തരിതുകാമോ**തി സുവണ്ണഭൂമിം ഗന്തും നാവായ മഹാസമുദ്ദം തരിതുകാമോ. **ഉപഗച്ഛാമി പട്ടന**ന്തി താമലിത്തിപട്ടനം ഉദ്ദിസ്സ ഗച്ഛാമി. സയമ്ഭുഞാണേന പച്ചേകബോധിയാ അധിഗതത്താ സയമേവ ഭൂതന്തി **സയമ്ഭും**. കിലേസമാരാദീസു കേനചിപി ന പരാജിതന്തി **അപരാജിതം,** തിണ്ണം മാരാനം മത്ഥകം മദ്ദിത്വാ ഠിതന്തി അത്ഥോ. **തത്തായ കഠിനഭൂമിയാ**തി ഘമ്മസന്താപേന സന്തത്തായ സക്ഖരവാലുകാനിചിതത്താ ഖരായ കക്ഖളായ ഭൂമിയാ .

൧൩. **ത**ന്തി തം പച്ചേകബുദ്ധം. **ഇമമത്ഥ**ന്തി ഇമം ഇദാനി വക്ഖമാനം "ഇദം ഖേത്ത"ന്തിആദികം അത്ഥം. **വിചിന്തയി**ന്തി തദാ സങ്ഖബ്രാഹ്മണഭൂതോ ചിന്തേസിന്തി സത്ഥാ വദതി. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ -

അതീതേ അയം ബാരാണസീ മോളിനീ നാമ അഹോസി. മോളിനീനഗരേ ബ്രഹ്മദത്തേ രജ്ജം കാരേന്തേ ബോധിസത്തോ സങ്ഖോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ഹുത്വാ അഡ്ഢോ മഹദ്ധനോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേതി ഛസു ഠാനേസു ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേന്തോ കപണദ്ധികാദീനം മഹാദാനം പവത്തേസി. സോ ഏകദിവസം ചിന്തേസി - "അഹം ഗേഹേ ധനേ ഖീണേ ദാനം ദാതും ന സക്ഖിസ്സാമി, അപരിക്ഖീണേയേവ ധനേ നാവായ സുവണ്ണഭൂമിം ഗന്ത്വാ ധനം ആഹരിസ്സാമീ"തി. സോ നാവം ഭണ്ഡസ്സ പൂരാപേത്വാ പുത്തദാരം ആമന്തേത്വാ "യാവാഹം ആഗച്ഛിസ്സാമി, താവ മേ ദാനം അനുപച്ഛിന്ദന്താ പവത്തേയ്യാഥാ"തി വത്വാ ദാസകമ്മകരപരിവുതോ ഉപാഹനം ആരുയ്ഹ ഛത്തേന ധാരിയമാനേന പട്ടനഗാമാഭിമുഖോ പായാസി.

തസ്മിം ഖണേ ഗന്ധമാദനേ ഏകോ പച്ചേകബുദ്ധോ സത്താഹം നിരോധസമാപത്തിം സമാപജ്ജിത്വാ നിരോധസമാപത്തിതോ വുട്ഠായ ലോകം വോലോകേന്തോ തം ധനാഹരണത്ഥം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "മഹാപുരിസോ ധനം ആഹരിതും ഗച്ഛതി, ഭവിസ്സതി നു ഖോ അസ്സ മഹാസമുദ്ദേ അന്തരായോ, നോ"തി ആവജ്ജേത്വാ "ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "ഏസ മം ദിസ്വാ ഛത്തഞ്ച ഉപാഹനഞ്ച മയ്ഹം ദത്വാ ഉപാഹനദാനനിസ്സന്ദേന സമുദ്ദേ ഭിന്നായ നാവായ പതിട്ഠം ലഭിസ്സതി, കരിസ്സാമിസ്സ അനുഗ്ഗഹ"ന്തി ആകാസേന ഗന്ത്വാ തസ്സ അവിദൂരേ ഓതരിത്വാ മജ്ഝന്ഹികസമയേ ചണ്ഡവാതാതപേന അങ്ഗാരസന്ഥതസദിസം ഉണ്ഹവാലുകം മദ്ദന്തോ തസ്സ അഭിമുഖം ആഗഞ്ഛി. സോ തം ദിസ്വാവ ഹട്ഠതുട്ഠോ "പുഞ്ഞക്ഖേത്തം മേ ആഗതം, അജ്ജ മയാ ഏത്ഥ ബീജം രോപേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേസി. തേന വുത്തം "തമഹം പടിപഥേ ദിസ്വാ, ഇമമത്ഥം വിചിന്തയി"ന്തിആദി.

തത്ഥ **ഇദം ഖേത്ത**ന്തിആദി ചിന്തിതാകാരദസ്സനം. **ഖേത്ത**ന്തി ഖിത്തം ബീജം മഹപ്ഫലഭാവകരണേന തായതീതി ഖേത്തം, പുബ്ബണ്ണാപരണ്ണവിരുഹനഭൂമി. ഇധ പന ഖേത്തം വിയാതി ഖേത്തം, അഗ്ഗദക്ഖിണേയ്യോ പച്ചേകബുദ്ധോ. തേനേവാഹ "പുഞ്ഞകാമസ്സ ജന്തുനോ"തി.

൧൪. **മഹാഗമ**ന്തി വിപുലഫലാഗമം, സസ്സസമ്പത്തിദായകന്തി അത്ഥോ. **ബീജം ന രോപേതീ**തി ബീജം ന വപതി.

൧൫. **ഖേത്തവരുത്തമ**ന്തി ഖേത്തവരേസുപി ഉത്തമം. സീലാദിഗുണസമ്പന്നാ ഹി വിസേസതോ അരിയസാവകാ ഖേത്തവരാ, തതോപി അഗ്ഗഭൂതോ പച്ചേകബുദ്ധോ ഖേത്തവരുത്തമോ. **കാര**ന്തി സക്കാരം. യദി ന കരോമീതി സമ്ബന്ധോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ഇദമീദിസം അനുത്തരം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ലഭിത്വാ തത്ഥ പൂജാസക്കാരം യദി ന കരോമി, പുഞ്ഞേന അത്ഥികോ നാമാഹം ന ഭവേയ്യന്തി.

൧൬-൧൭. **യഥാ അമച്ചോ**തിആദീനം ദ്വിന്നം ഗാഥാനം അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - **യഥാ** നാമ യോ കോചി രഞ്ഞോ മുദ്ദാധികാരേ ഠപിതോ ലഞ്ഛനധരോ അമച്ചപുരിസോ സേനാപതി വാ സോ **അന്തേപുരേ ജനേ** ബഹിദ്ധാ ച ബലകായാദീസു **രഞ്ഞോ** യഥാനുസിട്ഠം ന പടിപജ്ജതി **ന തേസം ധനധഞ്ഞം ദേതി,** തം തം കത്തബ്ബം വത്തം പരിഹാപേതി. സോ **മുദ്ദിതോ** പരിഹായതി മുദ്ദാധികാരലദ്ധവിഭവതോ പരിധംസതി, **ഏവമേവ** അഹമ്പി പുഞ്ഞകമ്മസ്സ രതോ ലദ്ധബ്ബപുഞ്ഞഫലസങ്ഖാതം **പുഞ്ഞകാമോ** ദക്ഖിണായ വിപുലഫലഭാവകരണേന **വിപുലം ദിസ്വാന** തം **ദക്ഖിണം** ഉളാരം ദക്ഖിണേയ്യം ലഭിത്വാ **തസ്സ ദാനം യദി ന ദദാമി പുഞ്ഞതോ** ആയതിം പുഞ്ഞഫലതോ ച പരിധംസാമി. തസ്മാ ഇധ മയാ പുഞ്ഞം കാതബ്ബമേവാതി.

ഏവം പന ചിന്തേത്വാ മഹാപുരിസോ ദൂരതോവ ഉപാഹനാ ഓരോഹിത്വാ വേഗേന ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "ഭന്തേ, മയ്ഹം അനുഗ്ഗഹത്ഥായ ഇമം രുക്ഖമൂലം ഉപഗച്ഛഥാ"തി വത്വാ തസ്മിം രുക്ഖമൂലം ഉപസങ്കമന്തേ തത്ഥ വാലുകം ഉസ്സാപേത്വാ ഉത്തരാസങ്ഗം പഞ്ഞാപേത്വാ പച്ചേകബുദ്ധേ തത്ഥ നിസിന്നേ

വന്ദിത്വാ വാസിതപരിസ്സാവിതേന ഉദകേന തസ്സ പാദേ ധോവിത്വാ, ഗന്ധതേലേന മക്ഖേത്വാ, അത്തനോ ഉപാഹനം പുഞ്ഛിത്വാ, ഗന്ധതേലേന മക്ഖേത്വാ, തസ്സ പാദേ പടിമുഞ്ചിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമം ഉപാഹനം ആരുയ്ഹ, ഇമം ഛത്തം മത്ഥകേ കത്വാ ഗച്ഛഥാ"തി ഛത്തുപാഹനം അദാസി. സോപിസ്സ അനുഗ്ഗഹത്ഥായ തം ഗഹേത്വാ പസാദസംവഡ്ഢനത്ഥം പസ്സന്തസ്സേവ വേഹാസം ഉപ്പതിത്വാ ഗന്ധമാദനം അഗമാസി. തേന വുത്തം -

൧൮൭."ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാന, ഓരോഹിത്വാ ഉപാഹനാ;
തസ്സ പാദാനി വന്ദിത്വാ, അദാസിം ഛത്തുപാഹന"ന്തി.

ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ അതിവിയ പസന്നചിത്തോ പട്ടനം ഗന്ത്വാ നാവം അഭിരുഹി. അഥസ്സ മഹാസമുദ്ദം തരന്തസ്സ സത്തമേ ദിവസേ നാവാ വിവരമദാസി. ഉദകം ഉസ്സിഞ്ചിതും നാസക്ഖിംസു. മഹാജനോ മരണഭയഭീതോ അത്തനോ അത്തനോ ദേവതാ നമസ്സിത്വാ മഹാവിരവം വിരവി. ബോധിസത്തോ ഏകം ഉപട്ഠാകം ഗഹേത്വാ സകലസരീരം തേലേന മക്ഖേത്വാ സപ്പിനാ സദ്ധിം സക്ഖരചുണ്ണാനി യാവദത്ഥം ഖാദിത്വാ തമ്പി ഖാദാപേത്വാ തേന സദ്ധിം കൂപകയട്ഠിമത്ഥകം ആരുയ്ഹ "ഇമായ ദിസായ അമ്ഹാകം നഗര"ന്തി ദിസം വവത്ഥപേത്വാ മച്ഛകച്ഛപപരിപന്ഥതോ അത്താനം സച്ചാധിട്ഠാനേന പമോചേന്തോ തേന സദ്ധിം ഉസഭമത്തട്ഠാനം അതിക്കമിത്വാ പതിത്വാ സമുദ്ദം തരിതും ആരഭി. മഹാജനോ പന തത്ഥേവ വിനാസം പാപുണി. തസ്സ തരന്തസ്സേവ സത്ത ദിവസാ ഗതാ. സോ തസ്മിമ്പി കാലേ ലോണോദകേന മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥികോ അഹോസിയേവ.

തദാ പന ഈദിസാനം പുരിസവിസേസാനം രക്ഖണത്ഥായ ചതൂഹി ലോകപാലേഹി ഠപിതാ മണിമേഖലാ നാമ ദേവധീതാ അത്തനോ ഇസ്സരിയേന സത്താഹം പമജ്ജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ തം ദിസ്വാ "സചായം ഇധ മരിസ്സ, അതിവിയ ഗാരയ്ഹാ അഭവിസ്സ"ന്തി സംവിഗ്ഗഹദയാ സുവണ്ണപാതിയാ ദിബ്ബഭോജനസ്സ പൂരേത്വാ വേഗേനാഗന്ത്വാ "ബ്രാഹ്മണ, ഇദം ദിബ്ബഭോജനം ഭുഞ്ജാ"തി ആഹ. സോ തം ഉല്ലോകേത്വാ "നാഹം ഭുഞ്ജാമി, ഉപോസഥികോമ്ഹീ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ തം പുച്ഛന്തോ -

"യം ത്വം സുഖേനാഭിസമേക്ഖസേ മം, ഭുഞ്ജസ്സു ഭത്തം ഇതി മം വദേസി;
പുച്ഛാമി തം നാരി മഹാനുഭാവേ, ദേവീ നുസി ത്വം ഉദ മാനുസീ നൂ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൪൨) -

ആഹ. സാ തസ്സ പടിവചനം ദേന്തീ -

"ദേവീ അഹം സങ്ഖ മഹാനുഭാവാ, ഇധാഗതാ സാഗരവാരിമജ്ഝേ;
അനുകമ്പികാ നോ ച പദുട്ഠചിത്താ, തവേവ അത്ഥായ ഇധാഗതാസ്മി.

"ഇധന്നപാനം സയനാസനഞ്ച, യാനാനി നാനാവിവിധാനി സങ്ഖ;
സബ്ബസ്സ ത്യാഹം പടിപാദയാമി, യം കിഞ്ചി തുയ്ഹം മനസാഭിപത്ഥിത"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൪൩-൪൪) -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "അയം ദേവധീതാ സമുദ്ദപിട്ഠേ മയ്ഹം 'ഇദഞ്ചിദഞ്ച ദമ്മീ'തി വദതി, യഞ്ചേസാ മയ്ഹം ദേതി, തമ്പി മമ പുഞ്ഞേനേവ, തം പന പുഞ്ഞം അയം ദേവധീതാ ജാനാതി നു ഖോ, ഉദാഹു ന ജാനാതി, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ പുച്ഛന്തോ ഇമം ഗാഥമാഹ -

"യം കിഞ്ചി യിട്ഠഞ്ച ഹുതഞ്ച മയ്ഹം, സബ്ബസ്സ നോ ഇസ്സരാ ത്വം സുഗത്തേ;
സുസ്സോണി സുബ്ഭൂരു വിലഗ്ഗമജ്ഝേ, കിസ്സ മേ കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൪൫);

തത്ഥ **യിട്ഠ**ന്തി ദാനവസേന യജിതം. **ഹുത**ന്തി ആഹുനപാഹുനവസേന ദിന്നം. **സബ്ബസ്സ നോ ഇസ്സരാ ത്വ**ന്തി അമ്ഹാകം പുഞ്ഞകമ്മസ്സ സബ്ബസ്സ ത്വം ഇസ്സരാ, "അയം ഇമസ്സ വിപാകോ, അയം ഇമസ്സാ"തി ബ്യാകരിതും സമത്ഥാ. **സുസ്സോണീ**തി സുന്ദരജഘനേ. **സുബ്ഭൂരൂ**തി സുന്ദരേഹി ഭമുകേഹി ഊരൂഹി ച സമന്നാഗതേ. **വിലഗ്ഗമജ്ഝേ**തി വിലഗ്ഗതനുമജ്ഝേ. **കിസ്സ മേ**തി മയാ കതകമ്മേസു കതര**കമ്മസ്സ അയം വിപാകോ,** യേനാഹം അപ്പതിട്ഠേ മഹാസമുദ്ദേ അജ്ജ പതിട്ഠം ലഭാമീതി.

തം സുത്വാ ദേവധീതാ "അയം ബ്രാഹ്മണോ 'യം അത്തനാ കുസലകമ്മം കതം, തം കമ്മം ന ജാനാതീ'തി സഞ്ഞായ പുച്ഛതി മഞ്ഞേ, കഥേസ്സാമി ന"ന്തി നാവാഭിരുഹനദിവസേ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ഛത്തുപാഹനദാനപുഞ്ഞമേവ തസ്സ കാരണന്തി കഥേന്തീ -

"ഘമ്മേ പഥേ ബ്രാഹ്മണ ഏകഭിക്ഖും, ഉഗ്ഘട്ടപാദം തസിതം കിലന്തം;
പടിപാദയീ സങ്ഖ ഉപാഹനാനി, സാ ദക്ഖിണാ കാമദുഹാ തവജ്ജാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൪൬) -

ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഏകഭിക്ഖു**ന്തി ഏകം പച്ചേകബുദ്ധം സന്ധായാഹ. **ഉഗ്ഘട്ടപാദ**ന്തി ഉണ്ഹവാലുകായ ഘട്ടപാദം, വിബാധിതപാദന്തി അത്ഥോ. **തസിത**ന്തി പിപാസിതം. **പടിപാദയീ**തി പടിപാദേസി യോജേസി. **കാമദുഹാ**തി സബ്ബകാമദായികാ.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ “ഏവരൂപേപി നാമ അപ്പതിട്ഠേ മഹാസമുദ്ദേ മയാ ദിന്നം ഛത്തുപാഹനദാനം മമ സബ്ബകാമദദം ജാതം അഹോ സുദിന്ന”ന്തി തുട്ഠചിത്തോ -

“സാ ഹോതു നാവാ ഫലകൂപപന്നാ, അനവസ്സുതാ ഏരകവാതയുത്താ;
അഞ്ഞസ്സ യാനസ്സ ന ഹേത്ഥ ഭൂമി, അജ്ജേവ മം മോളിനിം പാപയസ്സൂ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൮൭) -

ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഫലകൂപപന്നാ**തി മഹാനാവതായ ബഹൂഹി ഫലകേഹി ഉപേതാ. ഉദകപ്പവേസനാഭാവേന **അനവസ്സുതാ**. സമ്മാ ഗഹേത്വാ ഗമനകവാതേന **ഏരകവാതയുത്താ**.

ദേവധീതാ തസ്സ വചനം സുത്വാ തുട്ഠഹട്ഠാ ദീഘതോ അട്ഠഉസഭം വിത്ഥാരതോ ചതുഉസഭം ഗമ്ഭീരതോ വീസതിയട്ഠികം സത്തരതനമയം നാവം മാപേത്വാ കൂപഫിയാരിത്തയുത്താനി ഇന്ദനീലരജതസുവണ്ണമയാദീനി നിമ്മിനിത്വാ സത്തന്നം രതനാനം പൂരേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആലിങ്ഗേത്വാ നാവം ആരോപേസി, ഉപട്ഠാകം പനസ്സ ന ഓലോകേസി. ബ്രാഹ്മണോ അത്തനാ കതകല്യാണതോ തസ്സ പത്തിം അദാസി, സോ അനുമോദി. അഥ ദേവധീതാ തമ്പി ആലിങ്ഗേത്വാ നാവായ പതിട്ഠാപേത്വാ തം നാവം മോളിനീനഗരം നേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഘരേ ധനം പതിട്ഠാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനമേവ അഗമാസി. തേനാഹ ഭഗവാ -

“സാ തത്ഥ വിത്താ സുമനാ പതീതാ, നാവം സുചിത്തം അഭിനിമ്മിനിത്വാ;
ആദായ സങ്ഖം പുരിസേന സദ്ധിം, ഉപാനയീ നഗരം സാധുരമ്മ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൮൮);

മഹാപുരിസസ്സ ഹി ചിത്തസമ്പത്തിയാ പച്ചേകബുദ്ധസ്സ ച നിരോധതോ വുട്ഠിതഭാവേന സത്തസു ചേതനാസു ആദിചേതനാ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയാ അതിഉളാരഫലാ ച ജാതാ. ഇദമ്പി തസ്സ ദാനസ്സ അപ്പമത്തഫലന്തി ദട്ഠബ്ബം. അപരിമാണഫലഞ്ഹി തം ദാനം ബോധിസമ്ഭാരഭൂതം. തേന വുത്തം -

൧൧. “തേനേവാഹം സതഗുണതോ, സുഖുമാലോ സുഖേധിതോ;
അപി ച ദാനം പരിപൂരേന്തോ, ഏവം തസ്സ അദാസഹ”ന്തി.

തത്ഥ **തേനാ**തി തതോ പച്ചേകബുദ്ധതോ, **സതഗുണതോ**തി സതഗുണേന **അഹം** തദാ സങ്ഖഭൂതോ **സുഖുമാലോ,** തസ്മാ **സുഖേധിതോ** സുഖസംവഡ്ഢോ, **അപി ച** ഏവം സന്തേപി **ദാനം പരിപൂരേന്തോ, ഏവം** മയ്ഹം ദാനപാരമീ പരിപൂരേതൂതി **തസ്സ** പച്ചേകബുദ്ധസ്സ അത്തനോ സരീരദുക്ഖം അനപേക്ഖിത്വാ ഛത്തുപാഹനം **അദാസി**ന്തി അത്തനോ ദാനജ്ഝാസയസ്സ ഉളാരഭാവം സത്ഥാ പവേദേസി.

ബോധിസത്തോപി യാവജീവം അമിതധനഗേഹം അജ്ഝാവസന്തോ ഭിയ്യോസോമത്തായ ദാനാനി ദത്വാ സീലാനി രക്ഖിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സപരിസോ ദേവനഗരം പൂരേസി.

തദാ ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, പുരിസോ ആനന്ദത്ഥേരോ, ലോകനാഥോ സങ്ഖബ്രാഹ്മണോ.

തസ്സ സുവിസുദ്ധനിച്ചസീലഉപോസഥസീലാദിവസേന സീലപാരമീ ദാനസീലാദീനം പടിപക്ഖതോ നിക്ഖന്തത്താ കുസലധമ്മവസേന നേക്ഖമ്മപാരമീ, ദാനാദിനിപ്ഫാദനത്ഥം അബ്ഭുസ്സഹനവസേന തഥാ മഹാസമുദ്ദതരണവായാമവസേന ച വീരിയപാരമീ, തദത്ഥം അധിവാസനഖന്തിവസേന ഖന്തിപാരമീ, പടിഞ്ഞാനുരൂപപ്പടിപത്തിയാ സച്ചപാരമീ, സബ്ബത്ഥ അചലസമാദാനാധിട്ഠാനവസേന അധിട്ഠാനപാരമീ, സബ്ബസത്തേസു ഹിതജ്ഝാസയവസേന മേത്താപാരമീ, സത്തസങ്ഖാരകതവിപ്പകാരേസു മജ്ഝത്തഭാവപ്പത്തിയാ ഉപേക്ഖാപാരമീ, സബ്ബപാരമീനം ഉപകാരാനുപകാരേ ധമ്മേ ജാനിത്വാ അനുപകാരേ ധമ്മേ പഹായ ഉപകാരധമ്മേസു പവത്താപനപുരേചരാ സഹജാതാ ച ഉപായകോസല്ലഭൂതാ പഞ്ഞാ പഞ്ഞാപാരമീതി ഇമാപി പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി.

ദാനജ്ഝാസയസ്സ പന അതിഉളാരഭാവേന ദാനപാരമീവസേന ദേസനാ പവത്താ. യസ്മാ ചേത്ഥ ദസ പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി, തസ്മാ ഹേട്ഠാ വുത്താ മഹാകരുണാദയോ ബോധിസത്തഗുണാ ഇധാപി യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ അത്തനോ ഭോഗസുഖം അനപേക്ഖിത്വാ മഹാകരുണായ “ദാനപാരമിം പൂരേസ്സാമീ”തി ദാനസമ്ഭാരസംഹരണത്ഥം സമുദ്ദതരണം, തത്ഥ ച സമുദ്ദപതിതസ്സപി ഉപോസഥാധിട്ഠാനം, സീലഖണ്ഡഭയേന ദേവധീതായപി ഉപഗതായ ആഹാരാനാഹരണന്തി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാ വേദിതബ്ബാ. ഇദാനി വക്ഖമാനേസു സേസചരിതേസു ഇമിനാവ നയേന ഗുണനിദ്ധാരണം വേദിതബ്ബം . തത്ഥ തത്ഥ വിസേസമത്തമേവ വക്ഖാമ. തേനേതം വുച്ചതി -

“ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ, അബ്ഭുതാ ച മഹേസിനോ…പേ॰…;
പഗേവാനുകിരിയാ തേസം, ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ”തി.

സങ്ഖബ്രാഹ്മണചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. കുരുരാജചരിയാവണ്ണനാ

൲ിയേ ഇന്ദപത്ഥേ പുരുത്തമേതി ഇന്ദപത്ഥനാമകേ കുരുരട്ഠസ്സ പുരവരേ ഉത്തമനഗരേ. **രാജാ**തി ധമ്മേന സമേന ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി പരിസം രഞ്ജേതീതി രാജാ. **കുസലേ ദസഹുപാഗതോ**തി കുസലേഹി ദസഹി സമന്നാഗതോ, ദാനാദീഹി ദസഹി പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥൂഹി, ദസഹി കുസലകമ്മപഥേഹി വാ യുത്തോതി അത്ഥോ.

൨൧. **കലിങ്ഗരട്ഠവിസയാ**തി കലിങ്ഗരട്ഠസങ്ഖാതവിസയാ. **ബ്രാഹ്മണാ ഉപഗഞ്ഛു മ**ന്തി കലിങ്ഗരാജേന ഉയ്യോജിതാ അട്ഠ ബ്രാഹ്മണാ മം ഉപസങ്കമിംസു. ഉപസങ്കമിത്വാ ച പന **ആയാചും മം ഹത്ഥിനാഗ**ന്തി ഹത്ഥിഭൂതം മഹാനാഗം മം ആയാചിംസു. **ധഞ്ഞ**ന്തി ധനായിതബ്ബസിരിസോഭഗ്ഗപ്പത്തം ലക്ഖണസമ്പന്നം. **മങ്ഗലസമ്മത**ന്തി തായയേവ ലക്ഖണസമ്പത്തിയാ മങ്ഗലം അഭിവുഡ്ഢികാരണന്തി അഭിസമ്മതം ജനേഹി.

൨൨. **അവുട്ഠികോ**തി വസ്സരഹിതോ. **ദുബ്ഭിക്ഖോ**തി ദുല്ലഭഭോജനോ. **ഛാതകോ മഹാ**തി മഹതീ ജിഘച്ഛാബാധാ വത്തതീതി അത്ഥോ. **ദദാഹീ**തി ദേഹി. **നീല**ന്തി നീലവണ്ണം. **അഞ്ജനസവ്ഹയ**ന്തി അഞ്ജനസദ്ദേന അവ്ഹാതബ്ബം, അഞ്ജനനാമകന്തി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - അമ്ഹാകം കലിങ്ഗരട്ഠം അവുട്ഠികം, തേന ഇദാനി മഹാദുബ്ഭിക്ഖം തഥാ മഹന്തം ഛാതകഭയം ഉപ്പന്നം, തസ്സ വൂപസമത്ഥായ ഇമം അഞ്ജനഗിരിസങ്കാസം തുയ്ഹം അഞ്ജനനാമകം മങ്ഗലഹത്ഥിം ദേഹി, ഇമസ്മിഞ്ഹി തത്ഥ നീതേ ദേവോ വസ്സിസ്സതി, തേന തം സബ്ബഭയം വൂപസമ്മിസ്സതീതി. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ -

അതീതേ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ബോധിസത്തോ കുരുരാജസ്സ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗഹേത്വാ അനുപുബ്ബേന വിഞ്ഞുതം പത്തോ, തക്കസിലം ഗന്ത്വാ യോഗവിഹിതാനി സിപ്പായതനാനി വിജ്ജാട്ഠാനാനി ച ഉഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചാഗതോ പിതരാ ഉപരജ്ജേ ഠപിതോ, അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം പത്വാ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേന്തോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേസി ധനഞ്ജയോ നാമ നാമേന. സോ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സം ധനം വിസ്സജ്ജേന്തോ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ ദാനം അദാസി. തസ്സ ദാനജ്ഝാസയതാ ദാനാഭിരതി സകലജമ്ബുദീപം പത്ഥരി.

തസ്മിം കാലേ കലിങ്ഗരട്ഠേ ദുബ്ഭിക്ഖഭയം ഛാതകഭയം രോഗഭയന്തി തീണി ഭയാനി ഉപ്പജ്ജിംസു. സകലരട്ഠവാസിനോ ദന്തപുരം ഗന്ത്വാ രാജഭവനദ്വാരേ ഉക്കുട്ഠിമകംസു "ദേവം വസ്സാപേഹി ദേവാ"തി. രാജാ തം സുത്വാ "കിംകാരണാ ഏതേ വിരവന്തീ"തി അമച്ചേ പുച്ഛി. അമച്ചാ രഞ്ഞോ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ പോരാണകരാജാനോ ദേവേ അവസ്സന്തേ കിം കരോന്തീതി. "ദേവോ വസ്സതൂ"തി ദാനം ദത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ സമാദിന്നസീലാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ ദബ്ബസന്ഥരേ സത്താഹം നിപജ്ജന്തീതി. തം സുത്വാ തഥാ അകാസി. ദേവോ ന വസ്സി, ഏവം രാജാ അഹം മയാ കത്തബ്ബകിച്ചം അകാസിം, ദേവോ ന വസ്സതി, കിന്തി കരോമാതി. ദേവ, ഇന്ദപത്ഥനഗരേ ധനഞ്ജയസ്സ നാമ കുരുരാജസ്സ മങ്ഗലഹത്ഥിമ്ഹി ആനീതേ ദേവോ വസ്സിസ്സതീതി . സോ രാജാ ബലവാഹനസമ്പന്നോ ദുപ്പസഹോ, കഥമസ്സ ഹത്ഥിം ആനേസ്സാമാതി. മഹാരാജ, തേന സദ്ധിം യുദ്ധകിച്ചം നത്ഥി, ദാനജ്ഝാസയോ സോ രാജാ ദാനാഭിരതോ യാചിതോ സമാനോ അലങ്കതസീസമ്പി ഛിന്ദിത്വാ പസാദസമ്പന്നാനി അക്ഖീനിപി ഉപ്പാടേത്വാ സകലരജ്ജമ്പി നിയ്യാതേത്വാ ദദേയ്യ, ഹത്ഥിമ്ഹി വത്തബ്ബമേവ നത്ഥി, അവസ്സം യാചിതോ സമാനോ ദസ്സതീതി. കേ പന യാചിതും സമത്ഥാതി? ബ്രാഹ്മണാ, മഹാരാജാതി. രാജാ അട്ഠ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ പരിബ്ബയം ദത്വാ ഹത്ഥിയാചനത്ഥം പേസേസി. തേ സബ്ബത്ഥ ഏകരത്തിവാസേന തുരിതഗമനം ഗന്ത്വാ കതിപാഹം നഗരദ്വാരേ ദാനസാലാസു ഭുഞ്ജന്താ സരീരം സന്തപ്പേത്വാ രഞ്ഞോ ദാനഗ്ഗം ആഗമനപഥേ കാലം ആഗമയമാനാ പാചീനദ്വാരേ അട്ഠംസു.

ബോധിസത്തോപി പാതോവ ന്ഹാതാനുലിത്തോ സബ്ബാലങ്കാരപ്പടിമണ്ഡിതോ അലങ്കതവരവാരണഖന്ധഗതോ മഹന്തേന രാജാനുഭാവേന ദാനസാലം ഗന്ത്വാ ഓതരിത്വാ സത്തട്ഠജനാനം സഹത്ഥേന ദാനം ദത്വാ "ഇമിനാവ നീഹാരേന ദേഥാ"തി വത്വാ ഹത്ഥിം അഭിരുഹിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം അഗമാസി. ബ്രാഹ്മണാ പാചീനദ്വാരേ ആരക്ഖസ്സ ബലവതായ ഓകാസം അലഭിത്വാ ദക്ഖിണദ്വാരം ഗന്ത്വാ രാജാനം ആഗച്ഛന്തം ഉല്ലോകയമാനാ ദ്വാരതോ നാതിദൂരേ ഉന്നതട്ഠാനേ ഠിതാ സമ്പത്തം രാജാനം ഹത്ഥേ ഉക്ഖിപിത്വാ ജയാപേസും. രാജാ വജിരങ്കുസേന വാരണം നിവത്തേത്വാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ തേ ബ്രാഹ്മണേ "കിം ഇച്ഛഥാ"തി പുച്ഛി. ബ്രാഹ്മണാ "കലിങ്ഗരട്ഠം ദുബ്ഭിക്ഖഭയേന ഛാതകഭയേന രോഗഭയേന ച ഉപദ്ദുതം. സോ ഉപദ്ദവോ ഇമസ്മിം തവ മങ്ഗലഹത്ഥിമ്ഹി നീതേ വൂപസമ്മിസ്സതി. തസ്മാ ഇമം അഞ്ജനവണ്ണം നാഗം അമ്ഹാകം ദേഹീ"തി ആഹംസു. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ "കലിങ്ഗരട്ഠവിസയാ...പേ॰... അഞ്ജനസവ്ഹയ"ന്തി. തസ്സത്ഥോ വുത്തോ ഏവ.

അഥ ബോധിസത്തോ "ന മേതം പതിരൂപം, യം മേ യാചകാനം മനോരഥവിഘാതോ സിയാ, മയ്ഹഞ്ച സമാദാനഭേദോ സിയാ"തി ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓതരിത്വാ "സചേ അനലങ്കതട്ഠാനം അത്ഥി, അലങ്കരിത്വാ ദസ്സാമീ"തി സമന്തതോ ഓലോകേത്വാ അനലങ്കതട്ഠാനം അദിസ്വാ സോണ്ഡായ നം ഗഹേത്വാ ബ്രാഹ്മണാനം ഹത്ഥേസു ഠപേത്വാ രതനഭിങ്ഗാരേന പുപ്ഫഗന്ധവാസിതം ഉദകം പാതേത്വാ അദാസി. തേന വുത്തം -

൨൱. "ന മേ യാചകമനുപ്പത്തേ, പടിക്ഖേപോ അനുച്ഛവോ;
മാ മേ ഭിജ്ജി സമാദാനം, ദസ്സാമി വിപുലം ഗജം.

൨൮. "നാഗം ഗഹേത്വാ സോണ്ഡായ, ഭിങ്ഗാരേ രതനാമയേ;
ജലം ഹത്ഥേ ആകിരിത്വാ, ബ്രാഹ്മണാനം അദം ഗജ"ന്തി.

തത്ഥ **യാചകമനുപ്പത്തേ**തി യാചകേ അനുപ്പത്തേ. **അനുച്ഛവോ**തി അനുച്ഛവികോ പതിരൂപോ. **മാ മേ ഭിജ്ജി സമാദാന**ന്തി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണത്ഥായ സബ്ബസ്സ യാചകസ്സ സബ്ബം അനവജ്ജം ഇച്ഛിതം ദദന്തോ ദാനപാരമിം പൂരേസ്സാമീതി യം മയ്ഹം സമാദാനം, തം മാ ഭിജ്ജി. തസ്മാ **ദസ്സാമി വിപുലം ഗജ**ന്തി മഹന്തം ഇമം മങ്ഗലഹത്ഥിം ദസ്സാമീതി. **അദ**ന്തി അദാസിം.

തസ്മിം പന ഹത്ഥിമ്ഹി ദിന്നേ അമച്ചാ ബോധിസത്തം ഏതദവോചും - "കസ്മാ, മഹാരാജ, മങ്ഗലഹത്ഥിം ദദത്ഥ, നനു അഞ്ഞോ ഹത്ഥീ ദാതബ്ബോ, രഞ്ഞാ നാമ ഏവരൂപോ ഓപവയ്ഹോ മങ്ഗലഹത്ഥീ ഇസ്സരിയം അഭിവിജയഞ്ച ആകങ്ഖന്തേന ന ദാതബ്ബോ"തി . മഹാസത്തോ യം മം യാചകാ യാചന്തി, തദേവ മയാ ദാതബ്ബം, സചേ പന മം രജ്ജം യാചേയ്യും, രജ്ജമ്പി തേസം ദദേയ്യം, മയ്ഹം രജ്ജതോപി ജീവിതതോപി സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതരം, തസ്മാ തം ഹത്ഥിം അദാസിന്തി ആഹ. തേന വുത്തം **"തസ്സ നാഗേ പദിന്നമ്ഹീ"**തിആദി. തത്ഥ **തസ്സാ**തി തസ്സ തേന, തസ്മിം **നാഗേ** ഹത്ഥിമ്ഹി ദിന്നേ.

൨൯. **മങ്ഗലസമ്പന്ന**ന്തി മങ്ഗലഗുണേഹി സമന്നാഗതം. **സങ്ഗാമവിജയുത്തമ**ന്തി സങ്ഗാമവിജയാ ഉത്തമം, സങ്ഗാമവിജയേ വാ ഉത്തമം പധാനം പവരം നാഗം. **കിം തേ രജ്ജം കരിസ്സതീ**തി തസ്മിം നാഗേ അപഗതേ തവ രജ്ജം കിം കരിസ്സതി, രജ്ജകിച്ചം ന കരിസ്സതി, രജ്ജമ്പി അപഗതമേവാതി ദസ്സേതി.

൩൦. **രജ്ജമ്പി മേ ദദേ സബ്ബ**ന്തി തിട്ഠതു നാഗോ തിരച്ഛാനഗതോ, ഇദം മേ സബ്ബം കുരുരട്ഠമ്പി യാചകാനം ദദേയ്യം. **സരീരം ദജ്ജമത്തനോ**തി രജ്ജേപി വാ കിം വത്തബ്ബം, അത്തനോ സരീരമ്പി യാചകാനം ദദേയ്യം, സബ്ബോപി ഹി മേ അജ്ഝത്തികബാഹിരോ പരിഗ്ഗഹോ ലോകഹിതത്ഥമേവ മയാ പരിച്ചത്തോ. യസ്മാ **സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം** സബ്ബഞ്ഞുതാ ച ദാനപാരമിം ആദിം കത്വാ സബ്ബപാരമിയോ അപൂരേന്തേന ന സക്കാ ലദ്ധും, തസ്മാ നാഗം അദാസിം അഹന്തി ദസ്സേതി.

ഏവമ്പി തസ്മിം നാഗേ ആനീതേ കലിങ്ഗരട്ഠേ ദേവോ ന വസ്സതേവ. കലിങ്ഗരാജാ "ഇദാനിപി ന വസ്സതി, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "കുരുരാജാ ഗരുധമ്മേ രക്ഖതി, തേനസ്സ രട്ഠേ അന്വദ്ധമാസം അനുദസാഹം ദേവോ വസ്സതി, രഞ്ഞോ ഗുണാനുഭാവോ ഏസ, ന ഇമസ്സ തിരച്ഛാനഗതസ്സാ"തി ജാനിത്വാ "മയമ്പി ഗരുധമ്മേ രക്ഖിസ്സാമ, ഗച്ഛഥ ധനഞ്ചയകോരബ്യസ്സ സന്തികേ തേ സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ ആനേഥാ"തി അമച്ചേ പേസേസി. ഗരുധമ്മാ വുച്ചന്തി പഞ്ച സീലാനി, താനി ബോധിസത്തോ സുപരിസുദ്ധാനി കത്വാ രക്ഖതി, യഥാ ച ബോധിസത്തോ. ഏവമസ്സ മാതാ അഗ്ഗമഹേസീ, കനിട്ഠഭാതാ ഉപരാജാ, പുരോഹിതോ ബ്രാഹ്മണോ, രജ്ജുഗ്ഗാഹകോ അമച്ചോ, സാരഥി സേട്ഠി, ദോണമാപകോ ദോവാരികോ, നഗരസോഭിനീ വണ്ണദാസീതി. തേന വുത്തം -

"രാജാ മാതാ മഹേസീ ച, ഉപരാജാ പുരോഹിതോ;
രജ്ജുഗ്ഗാഹോ സാരഥീ സേട്ഠി, ദോണോ ദോവാരികോ തഥാ;
ഗണികാ തേ ഏകാദസ, ഗരുധമ്മേ പതിട്ഠിതാ"തി.

തേ അമച്ചാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. മഹാസത്തോ "മയ്ഹം ഗരുധമ്മേ കുക്കുച്ചം അത്ഥി, മാതാ പന മേ സുരക്ഖിതം രക്ഖതി, തസ്സാ സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ"തി വത്വാ തേഹി "മഹാരാജ, കുക്കുച്ചം നാമ സിക്ഖാകാമസ്സ സല്ലേഖവുത്തിനോ ഹോതി, ദേഥ നോ"തി യാചിതോ "പാണോ ന ഹന്തബ്ബോ, അദിന്നം ന ആദാതബ്ബം, കാമേസുമിച്ഛാചാരോ ന ചരിതബ്ബോ, മുസാ ന ഭണിതബ്ബം, മജ്ജം ന പാതബ്ബ"ന്തി സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ "ഏവം സന്തേപി മാതു സന്തികേ ഗണ്ഹഥാ"തി ആഹ.

ദൂതാ രാജാനം വന്ദിത്വാ തസ്സാ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ദേവി, തുമ്ഹേ കിര ഗരുധമ്മം രക്ഖഥ, തം നോ ദേഥാ"തി വദിംസു. ബോധിസത്തസ്സ മാതാപി തഥേവ അത്തനോ കുക്കുച്ചസ്സ അത്ഥിഭാവം വത്വാവ തേഹി യാചിതാ അദാസി. തഥാ മഹേസിആദയോപി. തേ സബ്ബേസമ്പി സന്തികേ സുവണ്ണപട്ടേ ഗരുധമ്മേ ലിഖാപേത്വാ ദന്തപുരം ഗന്ത്വാ കലിങ്ഗരഞ്ഞോ ദത്വാ തം പവത്തിം ആരോചേസും. സോപി രാജാ തസ്മിം ധമ്മേ വത്തമാനോ പഞ്ച സീലാനി പൂരേസി. തതോ സകലകലിങ്ഗരട്ഠേ ദേവോ വസ്സി. തീണി ഭയാനി വൂപസന്താനി. രട്ഠം ഖേമം സുഭിക്ഖം അഹോസി. ബോധിസത്തോ യാവജീവം ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സപരിസോ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

തദാ ഗണികാദയോ ഉപ്പലവണ്ണാദയോ അഹേസും. വുത്തഞ്ഹേതം -

"ഗണികാ ഉപ്പലവണ്ണാ, പുണ്ണോ ദോവാരികോ തദാ;
രജ്ജുഗ്ഗാഹോ ച കച്ചാനോ, ദോണമാപകോ ച കോലിതോ.

“സാരിപുത്തോ തദാ സേട്ഠി, അനുരുദ്ധോ ച സാരഥി;
ബ്രാഹ്മണോ കസ്സപോ ഥേരോ, ഉപരാജാനന്ദപണ്ഡിതോ.

“മഹേസീ രാഹുലമാതാ, മായാദേവീ ജനേത്തികാ;
കുരുരാജാ ബോധിസത്തോ, ഏവം ധാരേഥ ജാതക”ന്തി. (ധ॰ പ॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൬൧ ഹംസഘാതകഭിക്ഖുവത്ഥു);

ഇധാപി നേക്ഖമ്മപാരമിആദയോ സേസധമ്മാ ച വുത്തനയേനേവ നിദ്ധാരേതബ്ബാതി.

കുരുരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. മഹാസുദസ്സനചരിയാവണ്ണനാ

൨൫. ചതുത്ഥേ **കുസാവതിമ്ഹി നഗരേ**തി കുസാവതീനാമകേ നഗരേ, യസ്മിം ഠാനേ ഏതരഹി കുസിനാരാ നിവിട്ഠാ. **മഹീപതീ**തി ഖത്തിയോ, നാമേന **മഹാസുദസ്സനോ** നാമ. **ചക്കവത്തീ**തി ചക്കരതനം വത്തേതി ചതൂഹി വാ സമ്പത്തിചക്കേഹി വത്തതി, തേഹി ച പരം പവത്തേതി, പരഹിതായ ച ഇരിയാപഥചക്കാനം വത്തോ ഏതസ്മിം അത്ഥീതിപി ചക്കവത്തീ. അഥ വാ ചതൂഹി അച്ഛരിയധമ്മേഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ച സമന്നാഗതേന, പരേഹി അനഭിഭവനീയസ്സ അനതിക്കമനീയസ്സ ആണാസങ്ഖാതസ്സ ചക്കസ്സ വത്തോ ഏതസ്മിം അത്ഥീതിപി **ചക്കവത്തീ**. പരിണായകരതനപുബ്ബങ്ഗമേന ഹത്ഥിരതനാദിപമുഖേന മഹാബലകായേന പുഞ്ഞാനുഭാവനിബ്ബത്തേന കായബലേന ച സമന്നാഗതത്താ **മഹബ്ബലോ. യദാ ആസി**ന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ -

അതീതേ കിര മഹാപുരിസോ സുദസ്സനത്തഭാവതോ തതിയേ അത്തഭാവേ ഗഹപതികുലേ നിബ്ബത്തോ ധരമാനകസ്സ ബുദ്ധസ്സ സാസനേ ഏകം ഥേരം അരഞ്ഞവാസം വസന്തം അത്തനോ കമ്മേന അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ രുക്ഖമൂലേ നിസിന്നം ദിസ്വാ “ഇധ മയാ അയ്യസ്സ പണ്ണസാലം കാതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ അത്തനോ കമ്മം പഹായ ദബ്ബസമ്ഭാരം ഛിന്ദിത്വാ നിവാസയോഗ്ഗം പണ്ണസാലം കത്വാ ദ്വാരം യോജേത്വാ കട്ഠത്ഥരണം കത്വാ “കരിസ്സതി നു ഖോ പരിഭോഗം, ന നു ഖോ കരിസ്സതീ”തി ഏകമന്തേ നിസീദി. ഥേരോ അന്തോഗാമതോ ആഗന്ത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കട്ഠത്ഥരണേ നിസീദി. മഹാസത്തോപി നം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഫാസുകാ, ഭന്തേ, പണ്ണസാലാ”തി പുച്ഛി. ഫാസുകാ, ഭദ്ദമുഖ, പബ്ബജിതസാരുപ്പാതി. വസിസ്സഥ, ഭന്തേ, ഇധാതി? ആമ, ഉപാസകാതി. സോ അധിവാസനാകാരേനേവ “വസിസ്സതീ”തി ഞത്വാ “നിബദ്ധം മയ്ഹം ഘരദ്വാരം ആഗന്തബ്ബ”ന്തി പടിജാനാപേത്വാ നിച്ചം അത്തനോ ഘരേയേവ ഭത്തവിസ്സഗ്ഗം കാരാപേസി. സോ പണ്ണസാലായം കടസാരകം പത്ഥരിത്വാ മഞ്ചപീഠം പഞ്ഞപേസി, അപസ്സേനം നിക്ഖിപി, പാദകഠലികം ഠപേസി, പോക്ഖരണിം ഖണി, ചങ്കമം കത്വാ വാലുകം ഓകിരി, പരിസ്സയവിനോദനത്ഥം പണ്ണസാലം കണ്ടകവതിയാ പരിക്ഖിപി, തഥാ പോക്ഖരണിം ചങ്കമഞ്ച. തേസം അന്തോവതിപരിയന്തേ താലപന്തിയോ രോപേസി. ഏവമാദിനാ ആവാസം നിട്ഠാപേത്വാ ഥേരസ്സ തിചീവരം ആദിം കത്വാ സബ്ബം സമണപരിക്ഖാരം അദാസി. ഥേരസ്സ ഹി തദാ ബോധിസത്തേന തിചീവരപിണ്ഡപാതപത്തഥാലകപരിസ്സാവനധമകരണപരിഭോഗഭാജനഛത്തുപാഹനഉദകതുമ്ബസൂചികത്തരയട്ഠിആരകണ്ടകപിപ്ഫലിനഖച്ഛേദനപദീപേയ്യാദി പബ്ബജിതാനം പരിഭോഗജാതം അദിന്നം നാമ നാഹോസി. സോ പഞ്ച സീലാനി രക്ഖന്തോ ഉപോസഥം കരോന്തോ യാവജീവം ഥേരം ഉപട്ഠഹി. ഥേരോ തത്ഥേവ വസന്തോ അരഹത്തം പത്വാ പരിനിബ്ബായി.

൨൬. ബോധിസത്തോപി യാവതായുകം പുഞ്ഞം കത്വാ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തിത്വാ തതോ ചുതോ മനുസ്സലോകം ആഗച്ഛന്തോ കുസാവതിയാ രാജധാനിയാ നിബ്ബത്തിത്വാ മഹാസുദസ്സനോ നാമ രാജാ അഹോസി ചക്കവത്തീ. തസ്സിസ്സരിയാനുഭാവോ “ഭൂതപുബ്ബം, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ നാമ അഹോസി ഖത്തിയോ മുദ്ധാവസിത്തോ”തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൨) നയേന സുത്തേ ആഗതോ ഏവ. തസ്സ കിര ചതുരാസീതി നഗരസഹസ്സാനി കുസാവതീരാജധാനിപ്പമുഖാനി, ചതുരാസീതി പാസാദസഹസ്സാനി ധമ്മപാസാദപ്പമുഖാനി, ചതുരാസീതി കൂടാഗാരസഹസ്സാനി മഹാബ്യൂഹകൂടാഗാരപ്പമുഖാനി, താനി സബ്ബാനി തസ്സ ഥേരസ്സ കതായ ഏകിസ്സാ പണ്ണസാലായ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്താനി, ചതുരാസീതി പല്ലങ്കസഹസ്സാനി നാഗസഹസ്സാനി അസ്സസഹസ്സാനി രഥസഹസ്സാനി തസ്സ ദിന്നസ്സ മഞ്ചപീഠസ്സ, ചതുരാസീതി മണിസഹസ്സാനി തസ്സ ദിന്നസ്സ പദീപസ്സ, ചതുരാസീതി പോക്ഖരണിസഹസ്സാനി ഏകപോക്ഖരണിയാ, ചതുരാസീതി ഇത്ഥിസഹസ്സാനി പുത്തസഹസ്സാനി ഗഹപതിസഹസ്സാനി ച പത്തഥാലകാദിപരിഭോഗാരഹസ്സ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരദാനസ്സ, ചതുരാസീതി ധേനുസഹസ്സാനി പഞ്ചഗോരസദാനസ്സ, ചതുരാസീതി വത്ഥകോട്ഠസഹസ്സാനി നിവാസനപാരുപനദാനസ്സ, ചതുരാസീതി ഥാലിപാകസഹസ്സാനി ഭോജനദാനസ്സ നിസ്സന്ദേന നിബ്ബത്താനി. സോ സത്തഹി രതനേഹി ചതൂഹി ഇദ്ധീഹി ച സമന്നാഗതോ രാജാധിരാജാ ഹുത്വാ സകലം സാഗരപരിയന്തം പഥവിമണ്ഡലം ധമ്മേന അഭിവിജിയ അജ്ഝാവസന്തോ അനേകസതേസു ഠാനേസു ദാനസാലായോ കാരേത്വാ മഹാദാനം പട്ഠപേസി. ദിവസസ്സ തിക്ഖത്തും നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി “യോ യം ഇച്ഛതി, സോ ദാനസാലാസു ആഗന്ത്വാ തം ഗണ്ഹാതൂ”തി. തേന വുത്തം **“തത്ഥാഹം ദിവസേ തിക്ഖത്തും, ഘോസാപേമി തഹിം തഹി”**ന്തിആദി.

തത്ഥ **തത്ഥാ**തി തസ്മിം നഗരേ. “തദാഹ”ന്തിപി പാഠോ, തസ്സ തദാ അഹം, മഹാസുദസ്സനകാലേതി അത്ഥോ. **തഹിം തഹി**ന്തി തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ, തസ്സ തസ്സ പാകാരസ്സ അന്തോ ച ബഹി ചാതി

അത്ഥോ. **കോ കിം ഇച്ഛതീ**തി ബ്രാഹ്മണാദീസു യോ കോചി സത്തോ അന്നാദീസു ദേയ്യധമ്മേസു യം കിഞ്ചി ഇച്ഛതി. **പത്ഥേതീ**തി തസ്സേവ വേവചനം. **കസ്സ കിം ദീയതു ധന**ന്തി അനേകവാരം പരിയായന്തരേഹി ച ദാനഘോസനായ പവത്തിതഭാവദസ്സനത്ഥം വുത്തം, ഏതേന ദാനപാരമിയാ സരൂപം ദസ്സേതി. ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകവികപ്പരഹിതാ ഹി ബോധിസത്താനം ദാനപാരമീതി.

൩൦. ഇദാനി ദാനഘോസനായ തസ്സ തസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ അനുച്ഛവികപുഗ്ഗലപരികിത്തനം ദസ്സേതും **"കോ ഛാതകോ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **ഛാതകോ**തി ജിഘച്ഛിതോ. **തസിതോ**തി പിപാസിതോ. **കോ മാലം കോ വിലേപന**ന്തിപി "ഇച്ഛതീ"തി പദം ആനേത്വാ യോജേതബ്ബം. **നഗ്ഗോ**തി വത്ഥവികലോ, വത്ഥേന അത്ഥികോതി അധിപ്പായോ. **പരിദഹിസ്സതീ**തി നിവാസിസ്സതി.

൩൧. **കോ പഥേ ഛത്തമാദേതീ**തി കോ പഥികോ പഥേ മഗ്ഗേ അത്തനോ വസ്സവാതാതപരക്ഖണത്ഥം ഛത്തം ഗണ്ഹാതി, ഛത്തേന അത്ഥികോതി അത്ഥോ. **കോപാഹനാ മുദൂ സുഭാ**തി ദസ്സനീയതായ സുഭാ സുഖസമ്ഫസ്സതായ മുദൂ ഉപാഹനാ അത്തനോ പാദാനം ചക്ഖൂനഞ്ച രക്ഖണത്ഥം. **കോ ആദേതീ**തി കോ താഹി അത്ഥികോതി അധിപ്പായോ. **സായഞ്ച പാതോ ചാ**തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദേന മജ്ഝന്ഹികേ ചാതി ആഹരിത്വാ വത്തബ്ബം. "ദിവസേ തിക്ഖത്തും ഘോസാപേമീ"തി ഹി വുത്തം.

൩൨. **ന തം ദസസു ഠാനേസൂ**തി തം ദാനം ന ദസസു ഠാനേസു പടിയത്തന്തി യോജനാ. **നപി ഠാനസതേസു** വാ **പടിയത്തം,** അപി ച ഖോ അനേകസതേസു ഠാനേസു പടിയത്തം. **യാചകേ ധന**ന്തി യാചകേ ഉദ്ദിസ്സ ധനം പടിയത്തം ഉപക്ഖടം. ദ്വാദസയോജനായാമേ ഹി നഗരേ സത്തയോജനവിത്ഥതേ സത്തസു പാകാരന്തരേസു സത്ത താലപന്തിപരിക്ഖേപാ, താസു താലപന്തീസു ചതുരാസീതി പോക്ഖരണിസഹസ്സാനി പാടിയേക്കം പോക്ഖരണിതീരേ മഹാദാനം പട്ഠപിതം. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ -

> "പട്ഠപേസി ഖോ, ആനന്ദ, രാജാ മഹാസുദസ്സനോ താസം പോക്ഖരണീനം തീരേ ഏവരൂപം ദാനം അന്നം അന്നത്ഥികസ്സ, പാനം പാനത്ഥികസ്സ, വത്ഥം വത്ഥത്ഥികസ്സ, യാനം യാനത്ഥികസ്സ, സയനം സയനത്ഥികസ്സ, ഇത്ഥിം ഇത്ഥിത്ഥികസ്സ, ഹിരഞ്ഞം ഹിരഞ്ഞത്ഥികസ്സ, സുവണ്ണം സുവണ്ണത്ഥികസ്സാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൪൭).

൩൩. തത്ഥായം ദാനസ്സ പവത്തിതാകാരോ - മഹാപുരിസോ ഹി ഇത്ഥീനഞ്ച പുരിസാനഞ്ച അനുച്ഛവികേ അലങ്കാരേ കാരേത്വാ ഇത്ഥിമത്തമേവ തത്ഥ പരിചാരവസേന സേസഞ്ച സബ്ബം പരിച്ചാഗവസേന ഠപേത്വാ "രാജാ മഹാസുദസ്സനോ ദാനം ദേതി, തം യഥാസുഖം പരിഭുഞ്ജഥാ"തി ഭേരിം ചരാപേസി. മഹാജനാ പോക്ഖരണിതീരം ഗന്ത്വാ ന്ഹത്വാ വത്ഥാദീനി നിവാസേത്വാ മഹാസമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ യേസം താദിസാനി അത്ഥി, തേ പഹായ ഗച്ഛന്തി . യേസം നത്ഥി, തേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി. യേ ഹത്ഥിയാനാദീസുപി നിസീദിത്വാ യഥാസുഖം വിചരിത്വാ വരസയനേസുപി സയിത്വാ സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ ഇത്ഥീഹിപി സദ്ധിം സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ സത്തവിധരതനപസാധനാനി പസാധേത്വാ സമ്പത്തിം അനുഭവിത്വാ യം യം അത്ഥികാ, തം തം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തി, അനത്ഥികാ ഓഹായ ഗച്ഛന്തി. തമ്പി ദാനം ഉട്ഠായ സമുട്ഠായ ദേവസികം ദീയതേവ. തദാ ജമ്ബുദീപവാസീനം അഞ്ഞം കമ്മം നത്ഥി, ദാനം പരിഭുഞ്ജന്താ സമ്പത്തിം അനുഭവന്താ വിചരന്തി. ന തസ്സ ദാനസ്സ കാലപരിച്ഛേദോ അഹോസി. രത്തിഞ്ചാപി ദിവാപി യദാ യദാ അത്ഥികാ ആഗച്ഛന്തി, തദാ തദാ ദീയതേവ. ഏവം മഹാപുരിസോ യാവജീവം സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി. തേന വുത്തം **"ദിവാ വാ യദി വാ രത്തിം, യദി ഏതി വനിബ്ബകോ"**തിആദി.

തത്ഥ **ദിവാ വാ യദി വാ രത്തിം, യദി ഏതീ**തി ഏതേനസ്സ യഥാകാലം ദാനം ദസ്സേതി. യാചകാനഞ്ഹി ലാഭാസായ ഉപസങ്കമനകാലോ ഏവ ബോധിസത്താനം ദാനസ്സ കാലോ നാമ. **വനിബ്ബകോ**തി യാചകോ. **ലദ്ധാ യദിച്ഛകം ഭോഗ**ന്തി ഏതേന യഥാഭിരുചിതം ദാനം. യോ യോ ഹി യാചകോ യം യം ദേയ്യധമ്മം ഇച്ഛതി, തസ്സ തസ്സ തംതദേവ ബോധിസത്തോ ദേതി. ന തസ്സ മഹഗ്ഘദുല്ലഭാദിഭാവം അത്തനോ ഉപരോധം ചിന്തേസി. **പൂരഹത്ഥോവ ഗച്ഛതീ**തി ഏതേന യാവദിച്ഛകം ദാനം ദസ്സേതി, യത്തകഞ്ഹി യാചകാ ഇച്ഛന്തി, തത്തകം അപരിഹാപേത്വാവ മഹാസത്തോ ദേതി ഉളാരജ്ഝാസയതായ ച മഹിദ്ധികതായ ച.

൩൪. **"യാവജീവിക"**ന്തി ഏതേന ദാനസ്സ കാലപരിയന്താഭാവം ദസ്സേതി. സമാദാനതോ പട്ഠായ ഹി മഹാസത്താ യാവപാരിപൂരി വേമജ്ഝേ ന കാലപരിച്ഛേദം കരോന്തി, ബോധിസമ്ഭാരസമ്ഭരണേ സങ്കോചാഭാവേന അന്തരന്തരാ അവോസാനാപത്തിതോ മരണേനപി അനുപച്ഛേദോ ഏവ, തതോ പരമ്പി തഥേവ പടിപജ്ജനതോ, "യാവജീവിക"ന്തി പന മഹാസുദസ്സനചരിതസ്സ വസേന വുത്തം. **നപാഹം ദേസ്സം ധനം ദമ്മീ**തി ഇദം ധനം നാമ മയ്ഹം ന ദേസ്സം അമനാപന്തി ഏവരൂപം മഹാദാനം ദേന്തോ ഗേഹതോ ച ധനം നീഹരാപേമി. **നപി നത്ഥി നിചയോ മയീ**തി മമ സമീപേ ധനനിചയോ ധനസങ്ഗഹോ നാപി നത്ഥി, സല്ലേഖവുത്തിസമണോ വിയ അസങ്ഗഹോപി ന ഹോമീതി അത്ഥോ. ഇദം യേന അജ്ഝാസയേന തസ്സിദം മഹാദാനം പവത്തിതം, തം ദസ്സേതും വുത്തം.

൩൭. ഇദാനി തം ഉപമായ വിഭാവേതും **"യഥാപി ആതുരോ നാമാ"**തിആദിമാഹ. തത്ഥിദം ഉപമാസംസന്ദനേന സദ്ധിം അത്ഥദസ്സനം - യഥാ നാമ **ആതുരോ** രോഗാഭിഭൂതോ പുരിസോ രോഗതോ അത്താനം പരിമോചേതുകാമോ **ധനേന** ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദിനാ **വേജ്ജം** തികിച്ഛകം **തപ്പേത്വാ** ആരാധേത്വാ യഥാവിധി പടിപജ്ജന്തോ തതോ **രോഗതോ** വിമുച്ചതി.

൩൮. **തഥേവ** ഏവമേവ അഹമ്പി അട്ടഭൂതം സകലലോകം കിലേസരോഗതോ സകലസംസാരദുക്ഖരോഗതോ ച പരിമോചേതുകാമോ തസ്സ തതോ പരിമോചനസ്സ അയം സബ്ബസാപതേയ്യപരിച്ചാഗോ ദാനപാരമിഉപായോതി **ജാനമാനോ** ബുജ്ഝമാനോ **അസേസതോ** ദേയ്യധമ്മസ്സ പടിഗ്ഗാഹകാനഞ്ച വസേന അനവസേസതോ മഹാദാനസ്സ വസേന സത്താനം അജ്ഝാസയം **പരിപൂരേതും** അത്തനോ ച ന മയ്ഹം ദാനപാരമീ പരിപുണ്ണാ, തസ്മാ **ഊനമനന്തി** പവത്തം ഊനം മനം **പൂരയിതും** പവത്തയിതും **വനിബ്ബകേ** യാചകേ **അദാസിം തം ദാനം** ഏവരൂപം മഹാദാനം ദദാമി, തഞ്ച ഖോ തസ്മിം ദാനധമ്മേ തസ്സ ച ഫലേ **നിരാലയോ** അനപേക്ഖോ **അപച്ചാസോ** കിഞ്ചിപി അപച്ചാസീസമാനോ കേവലം **സമ്ബോധിമനുപത്തിയാ** സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ അധിഗന്തും **ദേമീ**തി.

ഏവം മഹാസത്തോ മഹാദാനം പവത്തേന്തോ അത്തനോ പുഞ്ഞാനുഭാവനിബ്ബത്തം ധമ്മപാസാദം അഭിരുയ്ഹ മഹാബ്യൂഹകൂടാഗാരദ്വാരേ ഏവ കാമവിതക്കാദയോ നിവത്തേത്വാ തത്ഥ സോവണ്ണമയേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ സോവണ്ണമയം കൂടാഗാരം പവിസിത്വാ തത്ഥ രജതമയേ പല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ഝാനസമാപത്തീഹി വീതിനാമേത്വാ മരണസമയേ ദസ്സനായ ഉപഗതാനം സുഭദ്ദാദേവീപമുഖാനം ചതുരാസീതിയാ ഇത്ഥാഗാരസഹസ്സാനം അമച്ചപാരിസജ്ജാദീനഞ്ച -

> "അനിച്ചാ വത സങ്ഖാരാ, ഉപ്പാദവയധമ്മിനോ;
> ഉപ്പജ്ജിത്വാ നിരുജ്ഝന്തി, തേസം വൂപസമോ സുഖോ"തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൨൧, ൨൭൨; സം॰ നി॰ ൧.൧൮൬; ൨.൧൪൩) -

ഇമായ ഗാഥായ ഓവദിത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി.

തദാ സുഭദ്ദാദേവീ രാഹുലമാതാ അഹോസി, പരിണായകരതനം രാഹുലോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മഹാസുദസ്സനോ പന ലോകനാഥോ.

ഇധാപി ദസ പാരമിയോ സരൂപതോ ലബ്ഭന്തി ഏവ, ദാനജ്ഝാസയസ്സ പന ഉളാരതായ ദാനപാരമീ ഏവ **പാളിയം** ആഗതാ. സേസധമ്മാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയാ ഏവ. തഥാ ഉളാരേ സത്തരതനസമുജ്ജലേ ചതുദീപിസ്സരിയേപി ഠിതസ്സ താദിസം ഭോഗസുഖം അനലങ്കരിത്വാ കാമവിതക്കാദയോ ദൂരതോ വിക്ഖമ്ഭേത്വാ തഥാരൂപേ മഹാദാനേ പവത്തേന്തസ്സേവ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി സമാപത്തീഹി വീതിനാമേത്വാ അനിച്ചതാദിപടിസംയുത്തം ധമ്മകഥം കത്വാപി വിപസ്സനായ അനുസ്സുക്കനം സബ്ബത്ഥ അനിസ്സങ്ഗതാതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ നിദ്ധാരേതബ്ബാതി.

മഹാസുദസ്സനചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മഹാഗോവിന്ദചരിയാവണ്ണനാ

പഞ്ചമേ **സത്തരാജപുരോഹിതോ**തി സത്തഭൂആദീനം സത്തന്നം രാജൂനം സബ്ബകിച്ചാനുസാസകപുരോഹിതോ. **പൂജിതോ നരദേവേഹീ**തി തേഹി ഏവ അഞ്ഞേഹി ച ജമ്ബുദീപേ സബ്ബേഹേവ ഖത്തിയേഹി ചതുപച്ചയപൂജായ സക്കാരസമ്മാനേന ച പൂജിതോ. **മഹാഗോവിന്ദബ്രാഹ്മണോ**തി മഹാനുഭാവതായ ഗോവിന്ദസ്സാഭിസേകേന അഭിസിത്തതായ ച "മഹാഗോവിന്ദോ"തി സങ്ഖം ഗതോ ബ്രാഹ്മണോ, അഭിസിത്തകാലതോ പട്ഠായ ഹി ബോധിസത്തസ്സ അയം സമഞ്ഞാ ജാതാ, നാമേന പന **ജോതിപാലോ** നാമ. തസ്സ കിര ജാതദിവസേ സബ്ബാവുധാനി ജോതിംസു. രാജാപി പച്ചൂസസമയേ അത്തനോ മങ്ഗലാവുധം പജ്ജലിതം ദിസ്വാ ഭീതോ അത്തനോ പുരോഹിതം ബോധിസത്തസ്സ പിതരം ഉപട്ഠാനം ആഗതം പുച്ഛിത്വാ "മാ ഭായി, മഹാരാജ, മയ്ഹം പുത്തോ ജാതോ, തസ്സാനുഭാവേന ന കേവലം രാജഗേഹേയേവ, സകലനഗരേപി ആവുധാനി പജ്ജലിംസു, ന തം നിസ്സായ തുയ്ഹം അന്തരായോ അത്ഥി, സകലജമ്ബുദീപേ പന പഞ്ഞായ തേന സമോ ന ഭവിസ്സതി, തസ്സേതം പുബ്ബനിമിത്ത"ന്തി പുരോഹിതേന സമസ്സാസിതോ തുട്ഠചിത്തോ "കുമാരസ്സ ഖീരമൂലം ഹോതൂ"തി സഹസ്സം ദത്വാ "വയപ്പത്തകാലേ മയ്ഹം ദസ്സേഥാ"തി ആഹ. സോ വുദ്ധിപ്പത്തോ അപരഭാഗേ അലമത്ഥദസ്സോ സത്തന്നം രാജൂനം സബ്ബകിച്ചാനുസാസകോ ഹുത്വാ പബ്ബജിത്വാ ച സത്തേ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികേഹി അനത്ഥേഹി പാലേത്വാ അത്ഥേഹി നിയോജേസി. ഇതി ജോതിതത്താ പാലനസമത്ഥതായ ച "ജോതിപാലോ"തിസ്സ നാമം അകംസു. തേന വുത്തം "നാമേന ജോതിപാലോ നാമാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൦൪).

തത്ഥ ബോധിസത്തോ ദിസമ്പതിസ്സ നാമ രഞ്ഞോ പുരോഹിതസ്സ ഗോവിന്ദബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ അത്തനോ പിതു തസ്സ ച രഞ്ഞോ അച്ചയേന തസ്സ പുത്തോ രേണു, സഹായാ ചസ്സ സത്തഭൂ, ബ്രഹ്മദത്തോ, വേസ്സഭൂ , ഭരതോ, ദ്വേ ച ധതരട്ഠാതി ഇമേ സത്ത രാജാനോ യഥാ അഞ്ഞമഞ്ഞം ന

വിവദന്തി. ഏവം രജ്ജേ പതിട്ഠാപേത്വാ തേസം അത്ഥധമ്മേ അനുസാസന്തോ ജമ്ബുദീപതലേ സബ്ബേസം രാജൂനം അഞ്ഞേസഞ്ച ബ്രാഹ്മണാനം ദേവനാഗഗഹപതികാനം സക്കതോ ഗരുകതോ മാനിതോ പൂജിതോ അപചിതോ ഉത്തമം ഗാരവട്ഠാനം പത്തോ അഹോസി. തസ്സ അത്ഥധമ്മേസു കുസലതായ "മഹാഗോവിന്ദോ"ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി. യഥാഹ "ഗോവിന്ദോ വത, ഭോ ബ്രാഹ്മണോ, മഹാഗോവിന്ദോ വത, ഭോ ബ്രാഹ്മണോ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൦൪). തേന വുത്തം -

൩൭."പുനാപരം യദാ ഹോമി, സത്തരാജപുരോഹിതോ;
പൂജിതോ നരദേവേഹി, മഹാഗോവിന്ദബ്രാഹ്മണോ"തി.

അഥ ബോധിസത്തസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവസമുസ്സാഹിതേഹി രാജൂഹി തേസം അനുയുത്തേഹി ഖത്തിയേഹി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികേഹി നേഗമജാനപദേഹി ച ഉപരൂപരി ഉപനീതോ സമന്തതോ മഹോഘോ വിയ അജ്ഝോത്ഥരമാനോ അപരിമേയ്യോ ഉളാരോ ലാഭസക്കാരോ ഉപ്പജ്ജി, യഥാ തം അപരിമാണാസു ജാതീസു ഉപചിതവിപുലപുഞ്ഞസഞ്ചയസ്സ ഉളാരാഭിജാതസ്സ പരിസുദ്ധസീലാചാരസ്സ പേസലസ്സ പരിയോദാതസബ്ബസിപ്പസ്സ സബ്ബസത്തേസു പുത്തസദിസമഹാകരുണാവിപ്ഫാരസിനിദ്ധമുദുഹദയസ്സ. സോ ചിന്തേസി - "ഏതരഹി ഖോ മയ്ഹം മഹാലാഭസക്കാരോ, യംനൂനാഹം ഇമിനാ സബ്ബസത്തേ സന്തപ്പേത്വാ ദാനപാരമിം പരിപൂരേയ്യ"ന്തി. സോ നഗരസ്സ മജ്ഝേ ചതൂസു ദ്വാരേസു അത്തനോ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം അപരിമിതധനപരിച്ചാഗേന മഹാദാനം പവത്തേസി. യം യം ഉപായനം ആനീയതി, യഞ്ച അത്തനോ അത്ഥായ അഭിസങ്ഖരീയതി, സബ്ബം തം ദാനസാലാസു ഏവ പേസേസി. ഏവം ദിവസേ ദിവസേ മഹാപരിച്ചാഗം കരോന്തസ്സ ചസ്സ ചിത്തസ്സ തിത്തി വാ സന്തോസോ വാ നാഹോസി, കുതോ പന സങ്കോചോ. ദാനഗ്ഗഞ്ചസ്സ ലാഭാസായ ആഗച്ഛന്തേഹി ദേയ്യധമ്മം ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേഹി ച മഹാസത്തസ്സ ച ഗുണവിസേസേ കിത്തയന്തേഹി മഹാജനകായേഹി അന്തോനഗരം ബഹിനഗരഞ്ച സമന്തതോ ഏകോഘഭൂതം കപ്പവുട്ഠാനമഹാവായുസങ്ഘട്ടപരിബ്ഭമിതം വിയ മഹാസമുദ്ദം ഏകകോലാഹലം ഏകനിന്നാദം അഹോസി. തേന വുത്തം -

൩൮."തദാഹം സത്തരജ്ജേസു, യം മേ ആസി ഉപായനം;
തേന ദേമി മഹാദാനം, അക്ഖോഭം സാഗരൂപമ"ന്തി.

തത്ഥ **തദാഹ**ന്തി യദാ സത്തരാജപുരോഹിതോ മഹാഗോവിന്ദബ്രാഹ്മണോ ഹോമി, തദാ അഹം. **സത്തരജ്ജേസൂ**തി രേണുആദീനം സത്തന്നം രാജൂനം രജ്ജേസു. **അക്ഖോഭ**ന്തി അബ്ഭന്തരേഹി ച ബാഹിരേഹി ച പച്ചത്ഥികേഹി അപ്പടിസേധനീയതായ കേനചി അക്ഖോഭനീയം. "അച്ചുബ്ഭ"ന്തിപി പാഠോ. അതിപുണ്ണദാനജ്ഝാസയസ്സ ദേയ്യധമ്മസ്സ ച ഉളാരഭാവേന വിപുലഭാവേന ച അതിവിയ പരിപുണ്ണന്തി അത്ഥോ. **സാഗരൂപമ**ന്തി സാഗരസദിസം, യഥാ സാഗരേ ഉദകം സകലേനപി ലോകേന ഹരന്തേന ഖേപേതും ന സക്കാ, ഏവം തസ്സ ദാനഗ്ഗേ ദേയ്യധമ്മന്തി.

൩൯. ഓസാനഗാഥായ **വരം ധന**ന്തി ഉത്തമം ഇച്ഛിതം വാ ധനം. സേസം വുത്തനയമേവ.

ഏവം മഹാസത്തോ പഠമകപ്പികമഹാമേഘോ വിയ മഹാവസ്സം അവിഭാഗേന മഹന്തം ദാനവസ്സം വസ്സാപേന്തോ ദാനബ്യാവടോ ഹുത്വാപി സേസം സത്തന്നം രാജൂനം അത്ഥധമ്മേ അപ്പമത്തോ അനുസാസതി. സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ വിജ്ജാസിപ്പം സിക്ഖാപേതി, സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി മന്തേ വാചേതി. തസ്സ അപരേന സമയേന ഏവം കല്യാണോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ "സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧൨). സോ ചിന്തേസി - "ഏതരഹി ഖോ മയ്ഹം അയം അഭൂതോ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗതോ 'ബ്രഹ്മാനം പസ്സതി, സക്ഖി മഹാഗോവിന്ദോ ബ്രാഹ്മണോ ബ്രഹ്മുനാ സാകച്ഛേതി സല്ലപതി മന്തേതീ'തി, യംനൂനാഹം ഇമം ഭൂതം ഏവ കരേയ്യ"ന്തി. സോ "തേ സത്ത രാജാനോ സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി അത്തനോ പുത്തദാരഞ്ച ആപുച്ഛിത്വാ ബ്രഹ്മാനം പസ്സേയ്യ"ന്തി ചിത്തം പണിധായ വസ്സികേ ചത്താരോ മാസേ ബ്രഹ്മവിഹാരഭാവനമനുയുഞ്ജി. തസ്സ ചേതസാ ചേതോപരിവിതക്കമഞ്ഞായ ബ്രഹ്മാ സനങ്കുമാരോ പുരതോ പാതുരഹോസി. തം ദിസ്വാ മഹാപുരിസോ പുച്ഛി -

"വണ്ണവാ യസവാ സിരിമാ, കോ നു ത്വമസി മാരിസ;
അജാനന്താ തം പുച്ഛാമ, കഥം ജാനേമു തം മയ"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧൮);

തസ്സ ബ്രഹ്മാ അത്താനം ജാനാപേന്തോ -

"മം വേ കുമാരം ജാനന്തി, ബ്രഹ്മലോകേ സനന്തനം;
സബ്ബേ ജാനന്തി മം ദേവാ, ഏവം ഗോവിന്ദ ജാനാഹീ"തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧൮) -

വത്വാ തേന -

"ആസനം ഉദകം പജ്ജം, മധുസാകഞ്ച ബ്രഹ്മുനോ;
അഗ്ഘേ ഭവന്തം പുച്ഛാമ, അഗ്ഘം കുരുതു നോ ഭവ"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧൮) -

ഉപനീതം അതിഥിസക്കാരം അനത്ഥികോപി ബ്രഹ്മാ തസ്സ ചിത്തസമ്പഹംസനത്ഥം വിസ്സാസകരണത്ഥഞ്ച സമ്പടിച്ഛന്തോ "പടിഗ്ഗണ്ഹാമ തേ അഗ്ഘം, യം, ത്വം ഗോവിന്ദ, ഭാസസീ"തി. വത്വാ ഓകാസദാനത്ഥം -

"ദിട്ഠധമ്മഹിതത്ഥായ, സമ്പരായസുഖായ ച;
കതാവകാസോ പുച്ഛസ്സു, യംകിഞ്ചി അഭിപത്ഥിത"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧൯) -

ഓകാസമകാസി.

അഥ നം മഹാപുരിസോ സമ്പരായികം ഏവ അത്ഥം -

"പുച്ഛാമി ബ്രഹ്മാനം സനങ്കുമാരം, കങ്ഖീ അകങ്ഖിം പരവേദിയേസു;
കത്ഥട്ഠിതോ കിമ്ഹി ച സിക്ഖമാനോ, പപ്പോതി മച്ചോ അമതം ബ്രഹ്മലോക"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൨൦) -

പുച്ഛി.

തസ്സ ബ്രഹ്മാ ബ്യാകരോന്തോ -

"ഹിത്വാ മമത്തം മനുജേസു ബ്രഹ്മേ, ഏകോദിഭൂതോ കരുണേധിമുത്തോ;
നിരാമഗന്ധോ വിരതോ മേഥുനസ്മാ, ഏത്ഥട്ഠിതോ ഏത്ഥ ച സിക്ഖമാനോ;
പപ്പോതി മച്ചോ അമതം ബ്രഹ്മലോക"ന്തി. (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൨൦) -

ബ്രഹ്മലോകഗാമിമഗ്ഗം കഥേസി.

തത്ഥ **മം വേ കുമാരം ജാനന്തീ**തി വേ ഏകംസേന മം "കുമാരോ"തി ജാനന്തി. **ബ്രഹ്മലോകേ**തി സേട്ഠലോകേ. **സനന്തന**ന്തി ചിരതനം പോരാണം. **ഏവം, ഗോവിന്ദ, ജാനാഹീ**തി, ഗോവിന്ദ, ഏവം മം ധാരേഹി.

ആസനന്തി ഇദം ഭോതോ ബ്രഹ്മുനോ നിസീദനത്ഥായ ആസനം പഞ്ഞത്തം. ഇദം **ഉദകം** പരിഭോജനീയം പാദാനം ധോവനത്ഥം പാനീയം പിപാസഹരണത്ഥായ. ഇദം **പജ്ജം** പരിസ്സമവിനോദനത്ഥം പാദബ്ഭഞ്ജനതേലം. ഇദം **മധുസാകം** അതക്കം അലോണികം അധൂപനം ഉദകേന സേദിതം സാകം സന്ധായ വദതി. തദാ ഹി ബോധിസത്തസ്സ തം ചതുമാസം ബ്രഹ്മചരിയം അഭിസല്ലേഖവുത്തിപരമുക്കട്ഠം അഹോസി. തസ്സിമേ സബ്ബേ **അഗ്ഘേ** കത്വാ **പുച്ഛാമ,** തയിദം **അഗ്ഘം കുരുതു** പടിഗ്ഗണ്ഹാതു **നോ ഭവം** ഇദം അഗ്ഘന്തി വുത്തം ഹോതി. ഇതി മഹാപുരിസോ ബ്രഹ്മുനോ നേസം അപരിഭുഞ്ജനം ജാനന്തോപി വത്തസീസേ ഠത്വാ അത്തനോ ആചിണ്ണം അതിഥിപൂജനം ദസ്സേന്തോ ഏവമാഹ. ബ്രഹ്മാപിസ്സ അധിപ്പായം ജാനന്തോ "പടിഗ്ഗണ്ഹാമ തേ അഗ്ഘം, യം ത്വം, ഗോവിന്ദ, ഭാസസീ"തി ആഹ.

തത്ഥ തസ്സ തേ ആസനേ മയം നിസിന്നാ നാമ ഹോമ, പാദോദകേന പാദാ ധോതാ നാമ ഹോന്തു, പാനീയം പീതാ നാമ ഹോമ, പാദബ്ഭഞ്ജനേന പാദാ മക്ഖിതാ നാമ ഹോന്തു, ഉദകസാകമ്പി പരിഭുത്തം നാമ ഹോതൂതി അത്ഥോ.

കങ്ഖീ അകങ്ഖിം പരവേദിയേസൂതി അഹം സവിചികിച്ഛോ പരേന സയം അഭിസങ്ഖതത്താ പരസ്സ പാകടേസു പരവേദിയേസു പഞ്ഹേസു നിബ്ബിചികിച്ഛം.

ഹിത്വാ മമത്തന്തി "ഇദം മമ, ഇദം മമാ"തി പവത്തനകം ഉപകരണതണ്ഹം ചജിത്വാ. **മനുജേസൂ**തി സത്തേസു. **ബ്രഹ്മേ**തി ബോധിസത്തം ആലപതി. **ഏകോദിഭൂതോ**തി ഏകോ ഉദേതി പവത്തതീതി ഏകോദിഭൂതോ ഏകീഭൂതോ, ഏകേന കായവിവേകം ദസ്സേതി. അഥ വാ ഏകോ ഉദേതീതി ഏകോദി, സമാധി. തം ഭൂതോ പത്തോതി **ഏകോദിഭൂതോ,** ഉപചാരപ്പനാസമാധീഹി സമാഹിതോതി അത്ഥോ. ഏതം ഏകോദിഭാവം കരുണാബ്രഹ്മവിഹാരവസേന ദസ്സേന്തോ **"കരുണേധിമുത്തോ"**തി ആഹ. കരുണജ്ഝാനേ അധിമുത്തോ, തം ഝാനം നിബ്ബത്തേത്വാതി അത്ഥോ. **നിരാമഗന്ധോ**തി കിലേസസങ്ഖാതവിസ്സഗന്ധരഹിതോ. **ഏത്ഥട്ഠിതോ**തി ഏതേസു ധമ്മേസു ഠിതോ, ഏതേ ധമ്മേ സമ്പാദേത്വാ. **ഏത്ഥ ച സിക്ഖമാനോ**തി ഏതേസു ധമ്മേസു സിക്ഖമാനോ , ഏതം ബ്രഹ്മവിഹാരഭാവനം ഭാവേന്തോതി അത്ഥോ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന **പാളിയം** (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൨൧ ആദയോ) ആഗതോയേവാതി.

അഥ മഹാപുരിസോ തസ്സ ബ്രഹ്മുനോ വചനം സുത്വാ ആമഗന്ധേ ജിഗുച്ഛന്തോ "ഇദാനേവാഹം പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. ബ്രഹ്മാപി "സാധു, മഹാപുരിസ, പബ്ബജസ്സു. ഏവം സതി മയ്ഹമ്പി തവ സന്തികേ ആഗമനം സ്വാഗമനമേവ ഭവിസ്സതി, ത്വം, താത, സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗപുരിസോ പഠമവയേ ഠിതോ, ഏവം മഹന്തം നാമ സമ്പത്തിം ഇസ്സരിയഞ്ച പഹായ പബ്ബജനം നാമ ഗന്ധഹത്ഥിനോ അയോബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ വനഗമനം വിയ അതിഉളാരം, ബുദ്ധതന്തി നാമേസാ"തി മഹാബോധിസത്തസ്സ ദള്ഹീകമ്മം കത്വാ ബ്രഹ്മലോകമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോപി "മമ ഇതോ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജനം നാമ ന യുത്തം, അഹം രാജകുലാനം അത്ഥം അനുസാസാമി, തസ്മാ തേസം ആരോചേത്വാ സചേ തേപി

പബ്ബജന്തി സുന്ദരമേവ, നോ ചേ പുരോഹിതട്ഠാനം നിയ്യാതേത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ രേണുസ്സ താവ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ തേന ഭിയ്യോസോമത്തായ കാമേഹി നിമന്തിയമാനോ അത്തനോ സംവേഗഹേതും ഏകന്തേന പബ്ബജിതുകാമതഞ്ചസ്സ നിവേദേത്വാ തേന “യദി ഏവം അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ”തി വുത്തേ “സാധൂ”തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏതേനേവ നയേന സത്തഭൂആദയോ ഛ ഖത്തിയേ, സത്ത ച ബ്രാഹ്മണമഹാസാലേ, സത്ത ച ന്ഹാതകസതാനി, അത്തനോ ഭരിയായോ ച ആപുച്ഛിത്വാ സത്താഹമത്തമേവ തേസം ചിത്താനുരക്ഖണത്ഥം ഠത്വാ മഹാഭിനിക്ഖമനസദിസം നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജി.

തസ്സ തേ സത്തരാജാനോ ആദിം കത്വാ സബ്ബേവ അനുപബ്ബജിംസു. സാ അഹോസി മഹതീ പരിസാ. അനേകയോജനവിത്ഥാരായ പരിസായ പരിവുതോ മഹാപുരിസോ ധമ്മം ദേസേന്തോ ഗാമനിഗമജനപദരാജധാനീസു ചാരികം ചരതി, മഹാജനം പുഞ്ഞേ പതിട്ഠാപേതി. ഗതഗതട്ഠാനേ ബുദ്ധകോലാഹലം വിയ ഹോതി. മനുസ്സാ “ഗോവിന്ദപണ്ഡിതോ കിര ആഗച്ഛതീ”തി സുത്വാ പുരേതരമേവ മണ്ഡപം കാരേത്വാ തം അലങ്കാരാപേത്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ മണ്ഡപം പവേസേത്വാ നാനഗ്ഗരസഭോജനേന പതിമാനേന്തി. മഹാലാഭസക്കാരോ മഹോഘോ വിയ അജ്ഝോത്ഥരന്തോ ഉപ്പജ്ജി. മഹാപുരിസോ മഹാജനം പുഞ്ഞേ പതിട്ഠാപേസി സീലസമ്പദായ ഇന്ദ്രിയസംവരേ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതായ ജാഗരിയാനുയോഗേ കസിണപരികമ്മേ ഝാനേസു അഭിഞ്ഞാസു അട്ഠസമാപത്തീസു ബ്രഹ്മവിഹാരേസൂതി. ബുദ്ധുപ്പാദകാലോ വിയ അഹോസി.

ബോധിസത്തോ യാവതായുകം പാരമിയോ പൂരേന്തോ സമാപത്തിസുഖേന വീതിനാമേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ തം ബ്രഹ്മചരിയം ഇദ്ധഞ്ചേവ ഫീതഞ്ച വിത്ഥാരികം ബാഹുജഞ്ഞം പുഥുഭൂതം യാവ ദേവമനുസ്സേഹി സുപ്പകാസിതം ചിരം ദീഘമദ്ധാനം പവത്തിത്ഥ. തസ്സ യേ സാസനം സബ്ബേന സബ്ബം ആജാനിംസു, തേ കായസ്സ ഭേദാ പരം മരണാ സുഗതിം ബ്രഹ്മലോകം ഉപപജ്ജിംസു. യേ ന ആജാനിംസു, തേ അപ്പേകച്ചേ പരനിമ്മിതവസവത്തീനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു. അപ്പേകച്ചേ നിമ്മാനരതീനം…പേ॰… തുസിതാനം യാമാനം താവതിംസാനം ചാതുമഹാരാജികാനം ദേവാനം സഹബ്യതം ഉപപജ്ജിംസു. യേ സബ്ബനിഹീനാ, തേ ഗന്ധബ്ബകായം പരിപൂരേസും. ഇതി മഹാജനോ യേഭുയ്യേന ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ സഗ്ഗൂപഗോ ച അഹോസി. തസ്മാ ദേവബ്രഹ്മലോകാ പരിപൂരിംസു. ചത്താരോ അപായാ സുഞ്ഞാ വിയ അഹേസും.

ഇധാപി **അകിത്തിജാതകേ** (ജാ॰ ഫ.ഫന്ന.വ്വന്ന ആദയോ) വിയ ബോധിസമ്ഭാരനിദ്ധാരണാ വേദിതബ്ബാ - തദാ സത്ത രാജാനോ മഹാഥേരാ അഹേസും, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, മഹാഗോവിന്ദോ ലോകനാഥോ. തഥാ രേണുആദീനം സത്തന്നം രാജൂനം അഞ്ഞമഞ്ഞാവിരോധേന യഥാ സകരജ്ജേ പതിട്ഠാപനം, തഥാ മഹതി സത്തവിധേ രജ്ജേ തേസം അത്ഥധമ്മാനുസാസനേ അപ്പമാദോ, “ബ്രഹ്മുനാപി സാകച്ഛം സമാപജ്ജതീ”തി പവത്തസമ്ഭാവനം യഥാഭൂതം കാതും ചത്താരോ മാസേ പരമുക്കംസഗതോ ബ്രഹ്മചരിയവാസോ. തേന ബ്രഹ്മുനോ അത്തനി സമാപജ്ജനം, ബ്രഹ്മുനോ ഓവാദേ ഠത്വാ സത്തഹി രാജൂഹി സകലേന ച ലോകേന ഉപനീതം ലാഭസക്കാരം ഖേളപിണ്ഡം വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ അപരിമാണായ ഖത്തിയബ്രാഹ്മണാദിപരിസായ അനുപബ്ബജ്ജാനിമിത്തായ പബ്ബജ്ജായ അനുട്ഠാനം, ബുദ്ധാനം സാസനസ്സ വിയ അത്തനോ സാസനസ്സ ചിരകാലാനുപ്പബന്ധോതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

മഹാഗോവിന്ദചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. നിമിരാജചരിയാവണ്ണനാ

ൾ. ഛട്ഠേ **മിഥിലായം പുരുത്തമേ**തി മിഥിലാനാമകേ വിദേഹാനം ഉത്തമനഗരേ. **നിമി നാമ മഹാരാജാ**തി നേമിം ഘടേന്തോ വിയ ഉപ്പന്നോ “നിമീ”തി ലദ്ധനാമോ, മഹന്തേഹി ദാനസീലാദിഗുണവിസേസേഹി മഹതാ ച രാജാനുഭാവേന സമന്നാഗതത്താ മഹന്തോ രാജാതി മഹാരാജാ. **പണ്ഡിതോ കുസലത്ഥികോ**തി അത്തനോ ച പരേസഞ്ച പുഞ്ഞത്ഥികോ.

അതീതേ കിര വിദേഹരട്ഠേ മിഥിലാനഗരേ അമ്ഹാകം ബോധിസത്തോ മഘദേവോ നാമ രാജാ അഹോസി. സോ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി കുമാരകീളം കീളിത്വാ ചതുരാസീതി വസ്സഹസ്സാനി ഉപരജ്ജം കാരേത്വാ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി രജ്ജം കാരേന്തോ “യദാ മേ സിരസ്മിം പലിതാനി പസ്സേയ്യാസി, തദാ മേ ആരോചേയ്യാസീ”തി കപ്പകസ്സ വത്വാ അപരഭാഗേ തേന പലിതാനി ദിസ്വാ ആരോചിതേ സുവണ്ണസണ്ഡാസേന ഉദ്ധരാപേത്വാ ഹത്ഥേ പതിട്ഠാപേത്വാ പലിതം ഓലോകേത്വാ “പാതുഭൂതോ ഖോ മയ്ഹം ദേവദൂതോ”തി സംവേഗജാതോ “ഇദാനി മയാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ”തി ചിന്തേത്വാ സതസഹസ്സുട്ഠാനകം ഗാമവരം കപ്പകസ്സ ദത്വാ ജേട്ഠകുമാരം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ -

> “ഉത്തമങ്ഗരുഹാ മയ്ഹം, ഇമേ ജാതാ വയോഹരാ;
> പാതുഭൂതാ ദേവദൂതാ, പബ്ബജ്ജാസമയോ മമാ”തി. (ജാ॰ ഫ.ഫ.൯) -

വത്വാ സാധുകം രജ്ജേ സമനുസാസിത്വാ യദിപി അത്തനോ അഞ്ഞാനിപി ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ആയു അത്ഥി, ഏവം സന്തേപി മച്ചുനോ സന്തികേ ഠിതം വിയ അത്താനം മഞ്ഞമാനോ സംവിഗ്ഗഹദയോ പബ്ബജ്ജം രോചേതി. തേന വുത്തം -

"സിരസ്മിം പലിതം ദിസ്വാ, മഘദേവോ ദിസമ്പതി;
സംവേഗം അലഭീ ധീരോ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയീ"തി. (മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൩൦൯);

സോ പുത്തം "ഇമിനാവ നീഹാരേന വത്തേയ്യാസി യഥാ മയാ പടിപന്നം, മാ ഖോ ത്വം അന്തിമപുരിസോ അഹോസീ"തി ഓവദിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ ഭിക്ഖുപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ചതുരാസീതി വസ്സസഹസ്സാനി ഝാനസമാപത്തീഹി വീതിനാമേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി. പുത്തോപിസ്സ ബഹൂനി വസ്സസഹസ്സാനി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ തേനേവ ഉപായേന പബ്ബജിത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി. തഥാ തസ്സ പുത്തോ, തഥാ തസ്സ പുത്തോതി ഏവം ദ്വീഹി ഊനാനി ചതുരാസീതി ഖത്തിയസഹസ്സാനി സീസേ പലിതം ദിസ്വാവ പബ്ബജിതാനി. അഥ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകേ ഠിതോവ "പവത്തതി നു ഖോ മയാ മനുസ്സലോകേ കതം കല്യാണം ന പവത്തതീ"തി ആവജ്ജേന്തോ അദ്ദസ "ഏത്തകം അദ്ധാനം പവത്തം, ഇദാനി നപ്പവത്തിസ്സതീ"തി. സോ "ന ഖോ പനാഹം മയ്ഹം പവേണിയാ ഉച്ഛിജ്ജിതും ദസ്സാമീ"തി അത്തനോ വംസേ ജാതരഞ്ഞോ ഏവ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിത്വാ അത്തനോ വംസസ്സ നേമിം ഘടേന്തോ വിയ നിബ്ബത്തോ. തേന വുത്തം "നേമിം ഘടേന്തോ വിയ ഉപ്പന്നോതി നിമീതി ലദ്ധനാമോ"തി.

തസ്സ ഹി നാമഗ്ഗഹണദിവസേ പിതരാ ആനീതാ ലക്ഖണപാഠകാ. ലക്ഖണാനി ഓലോകേത്വാ "മഹാരാജ, അയം കുമാരോ തുമ്ഹാകം വംസം പഗ്ഗണ്ഹാതി, പിതുപിതാമഹേഹിപി മഹാനുഭാവോ മഹാപുഞ്ഞോ"തി ബ്യാകരിംസു. തം സുത്വാ രാജാ യഥാവുത്തേനത്ഥേന "നിമീ"തിസ്സ നാമം അകാസി, സോ ദഹരകാലതോ പട്ഠായ സീലേ ഉപോസഥകമ്മേ ച യുത്തപ്പയുത്തോ അഹോസി. അഥസ്സ പിതാ പുരിമനയേനേവ പലിതം ദിസ്വാ കപ്പകസ്സ ഗാമവരം ദത്വാ പുത്തം രജ്ജേ സമനുസാസിത്വാ നഗരാ നിക്ഖമ്മ പബ്ബജിത്വാ ഝാനാനി നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി.

നിമിരാജാ പന ദാനജ്ഝാസയതായ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ ചാതി പഞ്ച ദാനസാലായോ കാരേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി. ഏകേകായ ദാനസാലായ സതസഹസ്സം സതസഹസ്സം കത്വാ ദേവസികം പഞ്ചസതസഹസ്സാനി പരിച്ചജി, പഞ്ച സീലാനി രക്ഖി, പക്ഖദിവസേസു ഉപോസഥകമ്മം സമാദിയി , മഹാജനമ്പി ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു സമാദപേസി, സഗ്ഗമഗ്ഗം ആചിക്ഖി, നിരയഭയേന തജ്ജേസി, പാപതോ നിവാരേസി. തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ മഹാജനോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ തതോ ചുതോ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തി, ദേവലോകോ പരിപൂരി, നിരയോ തുച്ഛോ വിയ അഹോസി. തദാ പന അത്തനോ ദാനജ്ഝാസയസ്സ ഉളാരഭാവം സവിസേസം ദാനപാരമിയാ പൂരിതഭാവഞ്ച പവേദേന്തോ സത്ഥാ -

൪൧."തദാഹം മാപയിത്വാന, ചതുസ്സാലം ചതുമ്മുഖം;
തത്ഥ ദാനം പവത്തേസിം, മിഗപക്ഖിനരാദിന"ന്തി. - ആദിമാഹ;

തത്ഥ **തദാ**തി തസ്മിം നിമിരാജകാലേ. **മാപയിത്വാനാ**തി കാരാപേത്വാ. **ചതുസ്സാല**ന്തി ചതൂസു ദിസാസു സമ്ബന്ധസാലം. **ചതുമ്മുഖ**ന്തി ചതൂസു ദിസാസു ചതൂഹി ദ്വാരേഹി യുത്തം. ദാനസാലായ ഹി മഹന്തഭാവതോ ദേയ്യധമ്മസ്സ യാചകജനസ്സ ച ബഹുഭാവതോ ന സക്കാ ഏകേനേവ ദ്വാരേന ദാനധമ്മം പരിയന്തം കാതും ദേയ്യധമ്മഞ്ച പരിയോസാപേതുന്തി സാലായ ചതൂസു ദിസാസു ചത്താരി മഹാദ്വാരാനി കാരാപേസി. തത്ഥ ദ്വാരതോ പട്ഠായ യാവ കോണാ ദേയ്യധമ്മോ രാസികതോ തിട്ഠതി. അരുണുഗ്ഗം ആദിം കത്വാ യാവ പകതിയാ സംവേസനകാലോ, താവ ദാനം പവത്തേതി. ഇതരസ്മിമ്പി കാലേ അനേകസതാ പദീപാ ഝായന്തി. യദാ യദാ അത്ഥികാ ആഗച്ഛന്തി, തദാ തദാ ദീയതേവ. തഞ്ച ദാനം ന കപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകാനഞ്ഞേവ , അഥ ഖോ അഡ്ഢാനം മഹാഭോഗാനമ്പി ഉപകപ്പനവസേന മഹാസുദസ്സനദാനസദിസം ഉളാരതരപണീതതരാനം ദേയ്യധമ്മാനം പരിച്ചജനതോ സബ്ബേപി സകലജമ്ബുദീപവാസിനോ മനുസ്സാ പടിഗ്ഗഹേസുഞ്ചേവ പരിഭുഞ്ജിംസു ച. സകലജമ്ബുദീപഞ്ഹി ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാപുരിസോ തദാ മഹാദാനം പവത്തേസി. യഥാ ച മനുസ്സാനം, ഏവം മിഗപക്ഖികേ ആദിം കത്വാ തിരച്ഛാനഗതാനമ്പി ദാനസാലായ ബഹി ഏകമന്തേ തേസം ഉപകപ്പനവസേന ദാനം പവത്തേസി. തേന വുത്തം - "തത്ഥ ദാനം പവത്തേസിം, മിഗപക്ഖിനരാദിന"ന്തി. ന കേവലഞ്ച തിരച്ഛാനാനമേവ, പേതാനമ്പി ദിവസേ ദിവസേ പത്തിം ദാപേസി. യഥാ ച ഏകിസ്സാ ദാനസാലായ, ഏവം പഞ്ചസുപി ദാനസാലാസു ദാനം പവത്തിത്ഥ. **പാളിയം** പന "തദാഹം മാപയിത്വാന, ചതുസ്സാലം ചതുമ്മുഖ"ന്തി ഏകം വിയ വുത്തം, തം നഗരമജ്ഝേ ദാനസാലം സന്ധായ വുത്തം.

൪൨. ഇദാനി തത്ഥ ദേയ്യധമ്മം ഏകദേസേന ദസ്സേന്തോ **"അച്ഛാദനഞ്ച സയനം, അന്നം പാനഞ്ച ഭോജന"**ന്തി ആഹ.

തത്ഥ **അച്ഛാദന**ന്തി ഖോമസുഖുമാദിനാനാവിധനിവാസനപാരുപനം. **സയന**ന്തി മഞ്ചപല്ലങ്കാദിഞ്ചേവ ഗോനകചിത്തകാദിഞ്ച അനേകവിധം സയിതബ്ബകം, ആസനമ്പി ചേത്ഥ സയനഗ്ഗഹണേനേവ ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **അന്നം പാനഞ്ച ഭോജന**ന്തി തേസം തേസം സത്താനം യഥാഭിരുചിതം നാനഗ്ഗരസം അന്നഞ്ചേവ പാനഞ്ച അവസിട്ഠം നാനാവിധഭോജനവികതിഞ്ച. **അബ്ബോച്ഛിന്നം കരിത്വാനാ**തി ആരമ്ഭതോ പട്ഠായ യാവ ആയുപരിയോസാനാ അഹോരത്തം അവിച്ഛിന്നം കത്വാ.

൪൩-൪. ഇദാനി തസ്സ ദാനസ്സ സമ്മാസമ്ബോധിം ആരബ്ഭ ദാനപാരമിഭാവേന പവത്തിതഭാവം ദസ്സേന്തോ യഥാ തദാ അത്തനോ അജ്ഝാസയോ പവത്തോ, തം ഉപമായ ദസ്സേതും **"യഥാപി സേവകോ"**തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - യഥാ നാമ സേവകപുരിസോ അത്തനോ സാമികം കാലാനുകാലം സേവനവസേന ഉപഗതോ ലദ്ധബ്ബധനഹേതു കായേന വാചായ മനസാ സബ്ബഥാപി കായവചീമനോകമ്മേഹി യഥാ സോ ആരാധിതോ ഹോതി, ഏവം **ആരാധനീയം** ആരാധനമേവ **ഏസതി** ഗവേസതി, തഥാ **അഹമ്പി** ബോധിസത്തഭൂതോ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സാമിഭൂതം അനുത്തരം ബുദ്ധഭാവം **സേവേതുകാമോ** തസ്സ ആരാധനത്ഥം **സബ്ബഭവേ** സബ്ബസ്മിം നിബ്ബത്തനിബ്ബത്തഭവേ ദാനപാരമിപരിപൂരണവസേന **ദാനേന സബ്ബസത്തേ** സന്തപ്പേത്വാ ബോധിസങ്ഖാതതോ അരിയമഗ്ഗഞാണതോ ജാതത്താ **"ബോധിജ"**ന്തി ലദ്ധനാമം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പരതോ സബ്ബഥാ നാനൂപായേഹി ഏസിസ്സാമി ഗവേസിസ്സാമി, തം **ഉത്തമം ബോധിം** സമ്മാസമ്ബോധിം ജീവിതപരിച്ചാഗാദിം യംകിഞ്ചി കത്വാ **ഇച്ഛാമി** അഭിപത്ഥേമീതി.

ഏവമിധ ദാനജ്ഝാസയസ്സ ഉളാരഭാവം ദസ്സേതും ദാനപാരമിവസേനേവ ദേസനാ കതാ. **ജാതകദേസനായം** പനസ്സ സീലപാരമിആദീനമ്പി പരിപൂരണം വിഭാവിതമേവ, തഥാ ഹിസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സീലാദിഗുണേഹി അത്താനം അലങ്കരിത്വാ മഹാജനം തത്ഥ പതിട്ഠപേന്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ നിബ്ബത്തദേവതാ സുധമ്മായം ദേവസഭായം സന്നിപതിതാ "അഹോ അമ്ഹാകം നിമിരാജാനം നിസ്സായ മയം ഇമം സമ്പത്തിം പത്താ, ഏവരൂപാപി നാമ അനുപ്പന്നേ ബുദ്ധേ മഹാജനസ്സ ബുദ്ധകിച്ചം സാധയമാനാ അച്ഛരിയമനുസ്സാ ലോകേ ഉപ്പജ്ജന്തീ"തി മഹാപുരിസസ്സ ഗുണേ വണ്ണേന്താ അഭിത്ഥവിംസു. തേന വുത്തം -

> "അച്ഛേരം വത ലോകസ്മിം, ഉപ്പജ്ജന്തി വിചക്ഖണാ;
> യദാ അഹു നിമിരാജാ, പണ്ഡിതോ കുസലത്ഥികോ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൪൨൧) -

ആദി.

തം സുത്വാ സക്കം ദേവാനമിന്ദം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ ദേവാ ബോധിസത്തം ദട്ഠുകാമാ അഹേസും. അഥേകദിവസം മഹാപുരിസസ്സ ഉപോസഥികസ്സ ഉപരിപാസാദവരഗതസ്സ പച്ഛിമയാമേ പല്ലങ്കം ആഭുജിത്വാ നിസിന്നസ്സ ഏവം ചേതസോ പരിവിതക്കോ ഉദപാദി "ദാനം നു ഖോ വരം, ഉദാഹു ബ്രഹ്മചരിയ"ന്തി. സോ തം അത്തനോ കങ്ഖം ഛിന്ദിതും നാസക്ഖി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ തം കാരണം ആവജ്ജേന്തോ ബോധിസത്തം തഥാ വിതക്കേന്തം ദിസ്വാ "ഹന്ദസ്സ വിതക്കം ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി ആഗന്ത്വാ പുരതോ ഠിതോ തേന "കോസി ത്വ"ന്തി പുട്ഠോ അത്തനോ ദേവരാജഭാവം ആരോചേത്വാ "കിം, മഹാരാജ, ചിന്തേസീ"തി വുത്തേ തമത്ഥം ആരോചേസി. സക്കോ ബ്രഹ്മചരിയമേവ ഉത്തമം കത്വാ ദസ്സേന്തോ -

> "ഹീനേന ബ്രഹ്മചരിയേന, ഖത്തിയേ ഉപപജ്ജതി;
> മജ്ഝിമേന ച ദേവത്തം, ഉത്തമേന വിസുജ്ഝതി.
>
> "ന ഹേതേ സുലഭാ കായാ, യാചയോഗേന കേനചി;
> യേ കായേ ഉപപജ്ജന്തി, അനഗാരാ തപസ്സിനോ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൪൨൯-൪൩൦) -

ആഹ.

തത്ഥ പുഥുതിത്ഥായതനേസു മേഥുനവിരതിമത്തം **ഹീനം ബ്രഹ്മചരിയം** നാമ, തേന ഖത്തിയകുലേ ഉപപജ്ജതി. ഝാനസ്സ ഉപചാരമത്തം **മജ്ഝിമം** നാമ, തേന ദേവത്തം ഉപപജ്ജതി. അട്ഠസമാപത്തിനിബ്ബത്തനം പന **ഉത്തമം** നാമ, തേന ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതി. തഞ്ഹി ബാഹിരകാ "നിബ്ബാന"ന്തി കഥേന്തി. തേനാഹ "വിസുജ്ഝതീ"തി. സാസനേ പന പരിസുദ്ധസീലസ്സ ഭിക്ഖുനോ അഞ്ഞതരം ദേവനികായം പത്ഥേന്തസ്സ ബ്രഹ്മചരിയചേതനാ ഹീനതായ **ഹീനം** നാമ, തേന യഥാപത്ഥിതേ ദേവലോകേ നിബ്ബത്തതി. പരിസുദ്ധസീലസ്സ അട്ഠസമാപത്തിനിബ്ബത്തനം **മജ്ഝിമം** നാമ, തേന ബ്രഹ്മലോകേ നിബ്ബത്തതി. പരിസുദ്ധസീലസ്സ പന വിപസ്സനം വഡ്ഢേത്വാ അരഹത്തപ്പത്തി **ഉത്തമം** നാമ, തേന വിസുജ്ഝതീതി. ഇതി സക്കോ "മഹാരാജ, ദാനതോ ബ്രഹ്മചരിയവാസോവ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന മഹപ്ഫലോ"തി വണ്ണേസി. **കായാ**തി ബ്രഹ്മഗണാ. **യാചയോഗേനാ**തി യാചനയുത്തേന. "യാജയോഗേനാ"തിപി പാളി, യജനയുത്തേന, ദാനയുത്തേനാതി അത്ഥോ. **തപസ്സിനോ**തി തപനിസ്സിതകാ. ഇമായപി ഗാഥായ ബ്രഹ്മചരിയവാസസ്സേവ മഹാനുഭാവതം ദീപേതി. ഏവഞ്ച പന വത്വാ "കിഞ്ചാപി, മഹാരാജ, ദാനതോ ബ്രഹ്മചരിയമേവ മഹപ്ഫലം, ദ്വേപി പനേതേ മഹാപുരിസകത്തബ്ബാവ . ദ്വീസുപി അപ്പമത്തോ ഹുത്വാ ദാനഞ്ച ദേഹി സീലഞ്ച രക്ഖാഹീ"തി വത്വാ തം ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

അഥ നം ദേവഗണോ "മഹാരാജ, കുഹിം ഗതത്ഥാ"തി ആഹ. സക്കോ "മിഥിലായം നിമിരഞ്ഞോ കങ്ഖ ഛിന്ദിതു"ന്തി തമത്ഥം പകാസേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ വിത്ഥാരതോ വണ്ണേസി. തം സുത്വാ ദേവാ "മഹാരാജ, മയ്ഹം നിമിരാജാനം ദട്ഠുകാമമ്ഹാ, സാധു നം പക്കോസാപേഹീ"തി വദിംസു. സക്കോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മാതലിം ആമന്തേസി - "ഗച്ഛ നിമിരാജാനം വേജയന്തം ആരോപേത്വാ

ആനേഹീ"തി . സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ രഥേന ഗന്ത്വാ തത്ഥ മഹാസത്തം ആരോപേത്വാ തേന യാചിതോ യഥാകമ്മം പാപകമ്മീനം പുഞ്ഞകമ്മീനഞ്ച ഠാനാനി ആചിക്ഖന്തോ അനുക്കമേന ദേവലോകം നേസി . ദേവാപി ഖോ "നിമിരാജാ ആഗതോ"തി സുത്വാ ദിബ്ബഗന്ധവാസപുപ്ഫഹത്ഥാ യാവ ചിത്തകൂടദ്വാരകോട്ഠകാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ മഹാസത്തം ദിബ്ബഗന്ധാദീഹി പൂജേന്താ സുധമ്മം ദേവസഭം ആനയിംസു. രാജാ രഥാ ഓതരിത്വാ ദേവസഭം പവിസിത്വാ സക്കേന സദ്ധിം ഏകാസനേ നിസീദിത്വാ തേന ദിബ്ബേഹി കാമേഹി നിമന്തിയമാനോ "അലം, മഹാരാജ, മയ്ഹം ഇമേഹി യാചിതകൂപമേഹി കാമേഹീ"തി പടിക്ഖിപിത്വാ അനേകപരിയായേന ധമ്മം ദേസേത്വാ മനുസ്സഗണനായ സത്താഹമേവ ഠത്വാ "ഗച്ഛാമഹം മനുസ്സലോകം, തത്ഥ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരിസ്സാമീ"തി ആഹ. സക്കോ "നിമിരാജാനം മിഥിലം നേഹീ"തി മാതലിം ആണാപേസി. സോ തം വേജയന്തരഥം ആരോപേത്വാ പാചീനദിസാഭാഗേന മിഥിലം പാപുണി. മഹാജനോ ദിബ്ബരഥം ദിസ്വാ രഞ്ഞോ പച്ചുഗ്ഗമനം അകാസി. മാതലി സീഹപഞ്ജരേ മഹാസത്തം ഓതാരേത്വാ ആപുച്ഛിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാജനോപി രാജാനം പരിവാരേത്വാ "കീദിസോ, ദേവ, ദേവലോകോ"തി പുച്ഛി. രാജാ ദേവലോകസമ്പത്തിം വണ്ണേത്വാ "തുമ്ഹേപി ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥ, ഏവം തസ്മിം ദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജിസ്സഥാ"തി ധമ്മം ദേസേസി. സോ അപരഭാഗേ പുബ്ബേ വുത്തനയേന പലിതം ദിസ്വാ പുത്തസ്സ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ കാമേ പഹായ പബ്ബജിത്വാ ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

തദാ സക്കോ അനുരുദ്ധോ അഹോസി. മാതലി ആനന്ദോ. ചതുരാസീതി രാജസഹസ്സാനി ബുദ്ധപരിസാ. നിമിരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ബോധിസമ്ഭാരാ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ബ്രഹ്മലോകസമ്പത്തിം പഹായ പുബ്ബേ അത്തനാ പവത്തിതം കല്യാണവത്തം അനുപ്പബന്ധേസ്സാമീതി മഹാകരുണായ മനുസ്സലോകേ നിബ്ബത്തനം, ഉളാരോ ദാനജ്ഝാസയോ, തദനുരൂപാ ദാനാദീസു പടിപത്തി, മഹാജനസ്സ ച തത്ഥ പതിട്ഠാപനം, യാവ ദേവമനുസ്സാനം പത്ഥടയസതാ, സക്കസ്സ ദേവരാജസ്സ ഉപസങ്കമനേ അതിവിമ്ഹയതാ, തേന ദിബ്ബസമ്പത്തിയാ നിമന്തിയമാനോപി തം അനലങ്കരിത്വാ പുഞ്ഞസമ്ഭാരപരിബ്രൂഹനത്ഥം പുന മനുസ്സവാസൂപഗമനം, ലാഭസമ്പത്തീസു സബ്ബത്ഥ അലഗ്ഗഭാവോതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ നിദ്ധാരേതബ്ബാതി.

നിമിരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. ചന്ദകുമാരചരിയാവണ്ണനാ

൪൭. സത്തമേ **ഏകരാജസ്സ അത്രജോ**തി ഏകരാജസ്സ നാമ കാസിരഞ്ഞോ ഓരസപുത്തോ. **നഗരേ പുപ്ഫവതിയാ**തി പുപ്ഫവതിനാമകേ നഗരേ. **ചന്ദസവ്ഹയോ**തി ചന്ദസദ്ദേന അവ്ഹാതബ്ബോ, ചന്ദനാമോതി അത്ഥോ.

അതീതേ കിര അയം ബാരാണസീ പുപ്ഫവതീ നാമ അഹോസി. തത്ഥ വസവത്തിരഞ്ഞോ പുത്തോ ഏകരാജാ നാമ രജ്ജം കാരേസി. ബോധിസത്തോ തസ്സ ഗോതമിയാ നാമ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം അഗ്ഗഹേസി. "ചന്ദകുമാരോ"തിസ്സ നാമമകംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ അപരോപി പുത്തോ ഉപ്പന്നോ, തസ്സ "സൂരിയകുമാരോ"തി നാമമകംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ ഏകാ ധീതാ ഉപ്പന്നാ, "സേലാ"തിസ്സാ നാമമകംസു. വേമാതികാ ച നേസം ഭദ്ദസേനോ സൂരോ ചാതി ദ്വേ ഭാതരോ അഹേസും. ബോധിസത്തോ അനുപുബ്ബേന വുദ്ധിപ്പത്തോ സിപ്പേസു ച വിജ്ജാട്ഠാനേസു ച പാരം അഗമാസി. തസ്സ രാജാ അനുച്ഛവികം ചന്ദം നാമ രാജധീതരം ആനേത്വാ ഉപരജ്ജം അദാസി. ബോധിസത്തസ്സ ഏകോ പുത്തോ ഉപ്പന്നോ, തസ്സ "വാസുലോ"തി നാമമകംസു. തസ്സ പന രഞ്ഞോ ഖണ്ഡഹാലോ നാമ പുരോഹിതോ, തം രാജാ വിനിച്ഛയേ ഠപേസി. സോ ലഞ്ജവിത്തകോ ഹുത്വാ ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ അസ്സാമികേ സാമികേ കരോതി, സാമികേ ച അസ്സാമികേ കരോതി. അഥേകദിവസം അട്ടപരാജിതോ ഏകോ പുരിസോ വിനിച്ഛയട്ഠാനേ ഉപക്കോസേന്തോ നിക്ഖമിത്വാ രാജൂപട്ഠാനം ഗച്ഛന്തം ബോധിസത്തം ദിസ്വാ തസ്സ പാദേസു നിപതിത്വാ "സാമി ഖണ്ഡഹാലോ വിനിച്ഛയേ വിലോപം ഖാദതി, അഹം തേന ലഞ്ജം ഗഹേത്വാ പരാജയം പാപിതോ"തി അട്ടസ്സരമകാസി. ബോധിസത്തോ "മാ ഭായീ"തി തം അസ്സാസേത്വാ വിനിച്ഛയം നേത്വാ സാമികമേവ സാമികം അകാസി. മഹാജനോ മഹാസദ്ദേന സാധുകാരമദാസി.

രാജാ "ബോധിസത്തേന കിര അട്ടോ സുവിനിച്ഛിതോ"തി സുത്വാ തം ആമന്തേത്വാ "താത, ഇതോ പട്ഠായ ത്വമേവ അട്ടകരണേ വിനിച്ഛയം വിനിച്ഛിനാഹീ"തി വിനിച്ഛയം ബോധിസത്തസ്സ അദാസി. ഖണ്ഡഹാലസ്സ ആയോ പച്ഛിജ്ജി. സോ തതോ പട്ഠായ ബോധിസത്തേ ആഘാതം ബന്ധിത്വാ ഓതാരാപേക്ഖോ വിചരി. സോ പന രാജാ മുദ്ധപ്പസന്നോ. സോ ഏകദിവസം സുപിനന്തേന ദേവലോകം പസ്സിത്വാ തത്ഥ ഗന്തുകാമോ ഹുത്വാ "പുരോഹിതം ബ്രഹ്മലോകഗാമിമഗ്ഗം ആചിക്ഖാ"തി ആഹ. സോ "അതിദാനം ദദന്തോ സബ്ബചതുക്കേന യഞ്ഞം യജസ്സൂ"തി വത്വാ രഞ്ഞാ "കിം അതിദാന"ന്തി പുട്ഠോ "അത്തനോ പിയപുത്താ പിയഭരിയാ പിയധീതരോ മഹാവിഭവസേട്ഠിനോ മങ്ഗലഹത്ഥിഅസ്സാദയോതി ഏതേ ചത്താരോ ചത്താരോ കത്വാ ദ്വിപദചതുപ്പദേ യഞ്ഞത്ഥായ പരിച്ചജിത്വാ തേസം ഗലലോഹിതേന യജനം അതിദാനം നാമാ"തി സഞ്ഞാപേസി. ഇതി സോ "സഗ്ഗമഗ്ഗം ആചിക്ഖിസ്സാമീ"തി നിരയമഗ്ഗം ആചിക്ഖി.

രാജാപി തസ്മിം പണ്ഡിതസഞ്ഞീ ഹുത്വാ "തേന വുത്തവിധി സഗ്ഗമഗ്ഗോ"തി സഞ്ഞായ തം പടിപജ്ജിതുകാമോ മഹന്തം യഞ്ഞാവാടം കാരാപേത്വാ തത്ഥ ബോധിസത്താദികേ ചത്താരോ രാജകുമാരേ ആദിം കത്വാ ഖണ്ഡഹാലേന വുത്തം സബ്ബം ദ്വിപദചതുപ്പദം യഞ്ഞപസുതട്ഠാനേ നേഥാതി ആണാപേസി. സബ്ബഞ്ച യഞ്ഞസമ്ഭാരം ഉപക്ഖടം അഹോസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ മഹന്തം കോലാഹലം അകാസി. രാജാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ ഖണ്ഡഹാലേന ഉപത്ഥമ്ഭിതോ പുനപി തഥാ തം ആണാപേസി. ബോധിസത്തോ "ഖണ്ഡഹാലേന വിനിച്ഛയട്ഠാനം അലഭന്തേന മയി ആഘാതം ബന്ധിത്വാ മമേവ മരണം ഇച്ഛന്തേന മഹാജനസ്സ അനയബ്യസനം ഉപ്പാദിത"ന്തി ജാനിത്വാ നാനാവിധേഹി ഉപായേഹി രാജാനം തതോ ദുഗ്ഗഹിതഗ്ഗാഹതോ വിവേചേതും വായമിത്വാപി നാസക്ഖി. മഹാജനോ പരിദേവി, മഹന്തം കാരുഞ്ഞമകാസി. മഹാജനസ്സ പരിദേവന്തസ്സേവ യഞ്ഞാവാടേ സബ്ബകമ്മാനി നിട്ഠാപേസി. രാജപുത്തം നേത്വാ ഗീവായ നാമേത്വാ നിസീദാപേസും. ഖണ്ഡഹാലോ സുവണ്ണപാതിം ഉപനാമേത്വാ ഖഗ്ഗം ആദായ "തസ്സ ഗീവം ഛിന്ദിസ്സാമീ"തി അട്ഠാസി. തം ദിസ്വാ ചന്ദാ നാമ രാജപുത്തസ്സ ദേവീ "അഞ്ഞം മേ പടിസരണം നത്ഥി, അത്തനോ സച്ചബലേന സാമികസ്സ സോത്ഥിം കരിസ്സാമീ"തി അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ പരിസായ അന്തരേ വിചരന്തീ "ഇദം ഏകന്തേനേവ പാപകമ്മം, യം ഖണ്ഡഹാലോ സഗ്ഗമഗ്ഗോതി കരോതി. ഇമിനാ മയ്ഹം സച്ചവചനേന മമ സാമികസ്സ സോത്ഥി ഹോതു.

"യാ ദേവതാ ഇധ ലോകേ, സബ്ബാ താ സരണം ഗതാ;
അനാഥം തായഥ മമം, യഥാഹം പതിമാ സിയ"ന്തി. -

സച്ചകിരിയമകാസി. സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സാ പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ തം പവത്തിം ഞത്വാ ജലിതം അയോകൂടം ആദായ ആഗന്ത്വാ രാജാനം താസേത്വാ സബ്ബേ വിസ്സജ്ജാപേസി. സക്കോപി തദാ അത്തനോ ദിബ്ബരൂപം ദസ്സേത്വാ സമ്പജ്ജലിതം സജോതിഭൂതം വജിരം പരിബ്ഭമന്തോ "അരേ, പാപരാജ കാളകണ്ണി, കദാ തയാ പാണാതിപാതേന സുഗതിഗമനം ദിട്ഠപുബ്ബം, ചന്ദകുമാരം സബ്ബഞ്ച ഇമം ജനം ബന്ധനതോ മോചേഹി, നോ ചേ മോചേസ്സസി, ഏത്ഥേവ തേ ഇമസ്സ ച ദുട്ഠബ്രാഹ്മണസ്സ സീസം ഫാലേസ്സാമീ"തി ആകാസേ അട്ഠാസി. തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ രാജാ ബ്രാഹ്മണോ ച സീഘം സബ്ബേ ബന്ധനാ മോചേസും.

അഥ മഹാജനോ ഏകകോലാഹലം കത്വാ സഹസാ യഞ്ഞാവാടം അജ്ഝോത്ഥരിത്വാ ഖണ്ഡഹാലസ്സ ഏകേകം ലേഡ്ഡുപ്പഹാരം ദേന്തോ തത്ഥേവ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേത്വാ രാജാനമ്പി മാരേതും ആരഭി. ബോധിസത്തോ പുരേതരമേവ പിതരം പലിസ്സജിത്വാ ഠിതോ മാരേതും ന അദാസി. മഹാജനോ "ജീവിതം താവസ്സ പാപരഞ്ഞോ ദേമ, ഛത്തം പനസ്സ ന ദസ്സാമ, നഗരേ വാസം വാ ന ദസ്സാമ, തം ചണ്ഡാലം കത്വാ ബഹിനഗരേ വാസാപേസ്സാമാ"തി രാജവേസം ഹാരേത്വാ കാസാവം നിവാസാപേത്വാ ഹലിദ്ദിപിലോതികായ സീസം വേഠേത്വാ ചണ്ഡാലം കത്വാ ചണ്ഡാലഗാമം പഹിണിംസു. യേ പന തം പസുഘാതയഞ്ഞം യജിംസു ചേവ യജാപേസുഞ്ച അനുമോദിംസു ച, സബ്ബേ തേ നിരയപരായനാ അഹേസും. തേനാഹ ഭഗവാ -

"സബ്ബേ പതിട്ഠാ നിരയം, യഥാ തം പാപകം കരിത്വാന;
ന ഹി പാപകമ്മം കത്വാ, ലബ്ഭാ സുഗതിം ഇതോ ഗന്തു"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൧൪൯);

അഥ സബ്ബാപി രാജപരിസാ നാഗരാ ചേവ ജാനപദാ ച സമാഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. സോ ധമ്മേന രജ്ജം അനുസാസന്തോ തം അത്തനോ മഹാജനസ്സ ച അകാരണേനേവ ഉപ്പന്നം അനയബ്യസനം അനുസ്സരിത്വാ സംവേഗജാതോ പുഞ്ഞകിരിയാസു ഭിയ്യോസോമത്തായ ഉസ്സാഹജാതോ മഹാദാനം പവത്തേസി, സീലാനി രക്ഖി, ഉപോസഥകമ്മം സമാദിയി. തേന വുത്തം -

൪൩. "തദാഹം യജനാ മുത്തോ, നിക്ഖന്തോ യഞ്ഞവാടതോ;
സംവേഗം ജനയിത്വാന, മഹാദാനം പവത്തയി"ന്തി. - ആദി;

തത്ഥ **യജനാ മുത്തോതി** ഖണ്ഡഹാലേന വിഹിതയഞ്ഞവിധിതോ വുത്തനയേന ഘാതേതബ്ബതോ മുത്തോ. **നിക്ഖന്തോ യഞ്ഞവാടതോതി** അഭിസേകകരണത്ഥായ ഉസ്സാഹജാതേന മഹാജനേന സദ്ധിം തതോ യഞ്ഞഭൂമിതോ നിഗ്ഗതോ. **സംവേഗം ജനയിത്വാനാതി** ഏവം "ബഹുഅന്തരായോ ലോകസന്നിവാസോ"തി അതിവിയ സംവേഗം ഉപ്പാദേത്വാ. **മഹാദാനം പവത്തയി**ന്തി ഛ ദാനസാലായോ കാരാപേത്വാ മഹതാ ധനപരിച്ചാഗേന വേസ്സന്തരദാനസദിസം മഹാദാനമദാസിം. ഏതേന അഭിസേകകരണതോ പട്ഠായ തസ്സ മഹാദാനസ്സ പവത്തിതഭാവം ദസ്സേതി.

൪൭. ദക്ഖിണേയ്യേ അദത്വാനാതി ദക്ഖിണാരഹേ പുഗ്ഗലേ ദേയ്യധമ്മം അപരിച്ചജിത്വാ. **അപി ഛപ്പഞ്ച രത്തിയോതി** അപ്പേകദാ ഛപി പഞ്ചപി രത്തിയോ അത്തനോ പിവനഖാദനഭുഞ്ജനാനി ന കരോമീതി ദസ്സേതി.

തദാ കിര ബോധിസത്തോ സകലജമ്ബുദീപം ഉന്നങ്ഗലം കത്വാ മഹാമേഘോ വിയ അഭിവസ്സന്തോ മഹാദാനം പവത്തേസി. തത്ഥ കിഞ്ചാപി ദാനസാലാസു അന്നപാനാദിഉളാരുളാരപണീതപണീതമേവ യാചകാനം യഥാരുചിതം ദിവസേ ദിവസേ ദീയതി, തഥാപി അത്തനോ സജ്ജിതം ആഹാരം രാജാരഹഭോജനമ്പി യാചകാനം അദത്വാ ന ഭുഞ്ജതി, തം സന്ധായ വുത്തം **"നാഹം പിവാമീ"**തിആദി.

ർവ്വ. ഇദാനി തഥാ യാചകാനം ദാനേ കാരണം ദസ്സേന്തോ ഉപമം താവ ആഹരതി **"യഥാപി വാണിജോ നാമാ"**തിആദിനാ. തസ്സത്ഥോ - യഥാ നാമ വാണിജോ ഭണ്ഡട്ഠാനം ഗന്ത്വാ അപ്പേന പാഭതേന ബഹും ഭണ്ഡം വിക്കിണിത്വാ വിപുലം ഭണ്ഡസന്നിചയം കത്വാ ദേസകാലം ജാനന്തോ **യത്ഥസ്സ ലാഭോ** ഉദയോ **മഹാ ഹോതി, തത്ഥ** ദേസേ കാലേ വാ **തം** ഭണ്ഡം **ഹരതി** ഉപനേതി വിക്കിണാതി.

ർൻ. **സകഭുത്താപീ**തി സകഭുത്തതോപി അത്തനാ പരിഭുത്തതോപി. "സകപരിഭുത്താപീ"തിപി പാഠോ. **പരേ**തി പരസ്മിം പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലേ. **സതഭാഗോ**തി അനേകസതഭാഗോ ആയതിം ഭവിസ്സതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - യഥാ വാണിജേന കീതഭണ്ഡം തത്ഥേവ അവിക്കിണിത്വാ തഥാരൂപേ ദേസേ കാലേ ച വിക്കിണിയമാനം ബഹും ഉദയം വിപുലം ഫലം ഹോതി, തഥേവ അത്തനോ സന്തകം അത്തനാ അനുപഭുഞ്ജിത്വാ പരസ്മിം പടിഗ്ഗാഹകപുഗ്ഗലേ ദിന്നം മഹപ്ഫലം അനേകസതഭാഗോ ഭവിസ്സതി, തസ്മാ അത്തനാ അഭുഞ്ജിത്വാപി പരസ്സ ദാതബ്ബമേവാതി. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ - "തിരച്ഛാനഗതേ ദാനം ദത്വാ സതഗുണാ ദക്ഖിണാ പാടികങ്ഖിതബ്ബാ. പുഥുജ്ജനദുസ്സീലേ ദാനം ദത്വാ സഹസ്സഗുണാ"തി (മ॰ നി॰ ൩.൩൭൯) വിത്ഥാരോ. അപരമ്പി വുത്തം "ഏവം ചേ, ഭിക്ഖവേ, സത്താ ജാനേയ്യും ദാനസംവിഭാഗസ്സ വിപാകം, യഥാഹം ജാനാമി, ന അദത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യും, ന ച നേസം മച്ഛേരമലം ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠേയ്യ. യോപി നേസം അസ്സ ചരിമോ ആലോപോ ചരിമം കബളം, തതോപി ന അസംവിഭജിത്വാ ഭുഞ്ജേയ്യു"ന്തിആദി (ഇതിവു॰ ൨൬).

൫൦. **ഏതമത്ഥവസം ഞത്വാ**തി ഏതം ദാനസ്സ മഹപ്ഫലഭാവസങ്ഖാതഞ്ചേവ സമ്മാസമ്ബോധിയാ പച്ചയഭാവസങ്ഖാതഞ്ച അത്ഥവസം കാരണം ജാനിത്വാ. **ന പടിക്കമാമി ദാനതോ**തി ദാനപാരമിതോ ഈസകമ്പി ന നിവത്താമി അഭിക്കമാമി ഏവ. കിമത്ഥം? **സമ്ബോധിമനുപത്തിയാ**തി സമ്ബോധിം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം അനുപ്പത്തിയാ അനുപ്പത്തിയത്ഥം, അധിഗന്തുന്തി അത്ഥോ.

തദാ ബോധിസത്തോ മഹാജനേന പിതരി ചണ്ഡാലഗാമം പവേസിതേ ദാതബ്ബയുത്തകം പരിബ്ബയം ദാപേസി നിവാസനാനി പാരുപനാനി ച. സോപി നഗരം പവിസിതും അലഭന്തോ ബോധിസത്തേ ഉയ്യാനകീളാദിഅത്ഥം ബഹിഗതേ ഉപസങ്കമതി, പുത്തസഞ്ഞായ പന ന വന്ദതി, ന അഞ്ജലികമ്മം കരോതി, "ചിരം ജീവ, സാമീ"തി വദതി. ബോധിസത്തോപി ദിട്ഠദിവസേ അതിരേകസമ്മാനം കരോതി. സോ ഏവം ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സപരിസോ ദേവലോകം പൂരേസി.

തദാ ഖണ്ഡഹാലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, ഗോതമീ ദേവീ മഹാമായാ, ചന്ദാ രാജധീതാ രാഹുലമാതാ, വാസുലോ രാഹുലോ, സേലാ ഉപ്പലവണ്ണാ, സൂരോ മഹാകസ്സപോ, ഭദ്ദസേനോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, സൂരിയകുമാരോ സാരിപുത്തോ, ചന്ദരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തദാ ഖണ്ഡഹാലസ്സ കക്ഖളഫരുസഭാവം ജാനന്തോപി അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാ ധമ്മേന സമേന അട്ടസ്സ വിനിച്ഛയോ, അത്താനം മാരേതുകാമസ്സേവ ഖണ്ഡഹാലസ്സ തഥാ യഞ്ഞവിധാനം ജാനിത്വാപി തസ്സ ഉപരി ചിത്തപ്പകോപാഭാവോ, അത്തനോ പരിസം ഗഹേത്വാ പിതു സത്തു ഭവിതും സമത്ഥോപി "മാദിസസ്സ നാമ ഗരൂഹി വിരോധോ ന യുത്തോ"തി അത്താനം പുരിസപസും കത്വാ ഘാതാപേതുകാമസ്സ പിതു ആണായം അവട്ഠാനം, കോസിയാ അസിം ഗഹേത്വാ സീസം ഛിന്ദിതും ഉപക്കമന്തേ പുരോഹിതേ അത്തനോ പിതരി പുത്തേ സബ്ബസത്തേസു ച മേത്താഫരണേന സമചിത്തതാ, മഹാജനേ പിതരം മാരേതും ഉപക്കമന്തേ സയം പലിസ്സജിത്വാ തസ്സ ജീവിതദാനഞ്ച, ദിവസേ ദിവസേ വേസ്സന്തരദാനസദിസം മഹാദാനം ദദതോപി ദാനേന അതിത്തഭാവോ, മഹാജനേന ചണ്ഡാലേസു വാസാപിതസ്സ പിതു ദാതബ്ബയുത്തകം ദത്വാ പോസനം, മഹാജനം പുഞ്ഞകിരിയാസു പതിട്ഠാപനന്തി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ നിദ്ധാരേതബ്ബാതി.

ചന്ദകുമാരചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സിവിരാജചരിയാവണ്ണനാ

൫൧. അട്ഠമേ **അരിട്ഠസവ്ഹയേ നഗരേ**തി അരിട്ഠപുരനാമകേ നഗരേ. **സിവി നാമാസി ഖത്തിയോ**തി സിവീതി ഗോത്തതോ ഏവംനാമകോ രാജാ അഹോസി.

അതീതേ കിര സിവിരട്ഠേ അരിട്ഠപുരനഗരേ സിവിരാജേ രജ്ജം കാരേന്തേ മഹാസത്തോ തസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. "സിവികുമാരോ"തിസ്സ നാമമകംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ഉഗ്ഗഹിതസിപ്പോ ആഗന്ത്വാ പിതു സിപ്പം ദസ്സേത്വാ ഉപരജ്ജം ലഭിത്വാ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന രാജാ ഹുത്വാ അഗതിഗമനം പഹായ ദസ രാജധമ്മേ അകോപേത്വാ രജ്ജം കാരേന്തോ നഗരസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സപരിച്ചാഗേന മഹാദാനം പവത്തേസി. അട്ഠമീചാതുദ്ദസീപന്നരസീസു സയം ദാനസാലം ഗന്ത്വാ ദാനഗ്ഗം ഓലോകേതി.

സോ ഏകദാ പുണ്ണമദിവസേ പാതോവ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ അത്തനാ ദിന്നദാനം ആവജ്ജേന്തോ ബാഹിരവത്ഥും അത്തനാ അദിന്നം നാമ അദിസ്വാ "ന മേ ബാഹിരകദാനം

തഥാ ചിത്തം തോസേതി, യഥാ അജ്ഝത്തികദാനം, അഹോ വത മമ ദാനസാലം ഗതകാലേ കോചി യാചകോ ബാഹിരവത്ഥും അയാചിത്വാ അജ്ഝത്തികമേവ യാചേയ്യ, സചേ ഹി മേ കോചി സരീരേ മംസം വാ ലോഹിതം വാ സീസം വാ ഹദയമംസം വാ അക്ഖീനി വാ ഉപഡ്ഢസരീരം വാ സകലമേവ വാ അത്തഭാവം ദാസഭാവേന യാചേയ്യ, തംതദേവസ്സ അധിപ്പായം പൂരേന്തോ ദാതും സക്കോമീ"തി ചിന്തേസി. **പാളിയം** പന അക്ഖീനം ഏവ വസേന ആഗതാ. തേന വുത്തം -

"നിസജ്ജ പാസാദവരേ, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ".

രവ."യംകിഞ്ചി മാനുസം ദാനം, അദിന്നം മേ ന വിജ്ജതി;
യോപി യാചേയ്യ മം ചക്ഖും, ദദേയ്യം അവികമ്പിതോ"തി.

തത്ഥ **മാനുസം ദാനന്തി** പകതിമനുസ്സേഹി ദാതബ്ബദാനം അന്നപാനാദി. ഏവം പന മഹാസത്തസ്സ ഉള്ളാരേ ദാനജ്ഝാസയേ ഉപ്പന്നേ സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ തസ്സ കാരണം ആവജ്ജേന്തോ ബോധിസത്തസ്സ അജ്ഝാസയം ദിസ്വാ "സിവിരാജാ അജ്ജ സമ്പത്തയാചകാ ചക്ഖൂനി ചേ യാചന്തി, ചക്ഖൂനി ഉപ്പാടേത്വാ നേസം ദസ്സാമീതി ചിന്തേസീ"തി സക്കോ ദേവപരിസായ വത്വാ "സോ സക്ഖിസ്സതി നു ഖോ തം ദാതും, ഉദാഹു നോതി വീമംസിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ബോധിസത്തേ സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹത്വാ സബ്ബാലങ്കാരേഹി പടിമണ്ഡിതേ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതേ ദാനഗ്ഗം ഗച്ഛന്തേ ജരാജിണ്ണോ അന്ധബ്രാഹ്മണോ വിയ ഹുത്വാ തസ്സ ചക്ഖുപഥേ ഏകസ്മിം ഉന്നതപ്പദേസേ ഉഭോ ഹത്ഥേ പസാരേത്വാ രാജാനം ജയാപേത്വാ ഠിതോ ബോധിസത്തേന തദഭിമുഖം വാരണം പേസേത്വാ "ബ്രാഹ്മണ, കിം ഇച്ഛസീ"തി പുച്ഛിതോ "തവ ദാനജ്ഝാസയം നിസ്സായ സമുഗ്ഗതേന കിത്തിഘോസേന സകലലോകസന്നിവാസോ നിരന്തരം ഫുടോ, അഹഞ്ച അന്ധോ, തസ്മാ തം യാചാമീ"തി ഉപചാരവസേന ഏകം ചക്ഖും യാചി. തേന വുത്തം -

രന."മമ സങ്കപ്പമഞ്ഞായ, സക്കോ ദേവാനമിസ്സരോ;
നിസിന്നോ ദേവപരിസായ, ഇദം വചനമബ്രവി.

രർ."നിസജ്ജ പാസാദവരേ, സിവിരാജാ മഹിദ്ധികോ;
ചിന്തേന്തോ വിവിധം ദാനം, അദേയ്യം സോ ന പസ്സതി.

രദ."തഥം നു വിതഥം നേതം, ഹന്ദ വീമംസയാമി തം;
മുഹുത്തം ആഗമേയ്യാഥ, യാവ ജാനാമി തം മനം.

രന്ന."പവേധമാനോ പലിതസിരോ, വലിഗത്തോ ജരാതുരോ;
അന്ധവണ്ണോവ ഹുത്വാന, രാജാനം ഉപസങ്കമി.

രൗ."സോ തദാ പഗ്ഗഹേത്വാന, വാമം ദക്ഖിണബാഹു ച;
സിരസ്മിം അഞ്ജലിം കത്വാ, ഇദം വചനമബ്രവി.

രവ്വ."'യാചാമി തം മഹാരാജ, ധമ്മിക രട്ഠവഡ്ഢന;
തവ ദാനരതാ കിത്തി, ഉഗ്ഗതാ ദേവമാനുസേ.

രൻ."'ഉഭോപി നേത്താ നയനാ, അന്ധാ ഉപഹതാ മമ;
ഏകം മേ നയനം ദേഹി, ത്വമ്പി ഏകേന യാപയാ'"തി.

തത്ഥ **ചിന്തേന്തോ വിവിധം ദാനന്തി** അത്തനാ ദിന്നം വിവിധം ദാനം ചിന്തേന്തോ, ആവജ്ജേന്തോ ദാനം വാ അത്തനാ ദിന്നം വിവിധം ബാഹിരം ദേയ്യധമ്മം ചിന്തേന്തോ. **അദേയ്യം സോ ന പസ്സതീതി** ബാഹിരം വിയ അജ്ഝത്തികവത്ഥുമ്പി അദേയ്യം ദാതും അസക്കുണേയ്യം ന പസ്സതി, "ചക്ഖൂനിപി ഉപ്പാടേത്വാ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേസീതി അധിപ്പായോ. **തഥം നു വിതഥം നേതന്തി** ഏതം അജ്ഝത്തികവത്ഥുനോപി അദേയ്യസ്സ അദസ്സനം ദേയ്യഭാവേനേവ ദസ്സനം ചിന്തനം സച്ചം നു ഖോ, ഉദാഹു, അസച്ചന്തി അത്ഥോ. **സോ തദാ പഗ്ഗഹേത്വാന, വാമം ദക്ഖിണബാഹു ചാതി** വാമബാഹും ദക്ഖിണബാഹുഞ്ച തദാ പഗ്ഗഹേത്വാ, ഉഭോ ബാഹൂ ഉക്ഖിപിത്വാതി അത്ഥോ. **രട്ഠവഡ്ഢനാതി** രട്ഠവഡ്ഢികര. **ത്വമ്പി ഏകേന യാപയാതി** ഏകേന ചക്ഖുനാ സമവിസമം പസ്സന്തോ സകം അത്തഭാവം ത്വം യാപേഹി, അഹമ്പി ഭവതോ ലദ്ധേന ഏകേന യാപേമീതി ദസ്സേതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ തുട്ഠമാനസോ "ഇദാനേവാഹം പാസാദേ നിസിന്നോ ഏവം ചിന്തേത്വാ ആഗതോ, അയഞ്ച മേ ചിത്തം ഞത്വാ വിയ ചക്ഖും യാചതി, അഹോ വത മേ ലാഭാ, അജ്ജ മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, അദിന്നപുബ്ബം വത ദാനം ദസ്സാമീ"തി ഉസ്സാഹജാതോ അഹോസി. തമത്ഥം പകാസേന്തോ സത്ഥാ ആഹ -

ന്നം."തസ്സാഹം വചനം സുത്വാ, ഹട്ഠോ സംവിഗ്ഗമാനസോ;
കതഞ്ജലീ വേദജാതോ, ഇദം വചനമബ്രവിം.

ന്നഫ."'ഇദാനാഹം ചിന്തയിത്വാന, പാസാദതോ ഇധാഗതോ;
ത്വം മമ ചിത്തമഞ്ഞായ, നേത്തം യാചിതുമാഗതോ.

ന്ന്"അഹോ മേ മാനസം സിദ്ധം, സങ്കപ്പോ പരിപൂരിതോ;
അദിന്നപുബ്ബം ദാനവരം, അജ്ജ ദസ്സാമി യാചകേ"'തി.

തത്ഥ **തസ്സാ**തി തസ്സ ബ്രാഹ്മണരൂപധരസ്സ സക്കസ്സ. **ഹട്ഠോ**തി തുട്ഠോ. **സംവിഗ്ഗമാനസോ**തി മമ ചിത്തം ജാനിത്വാ വിയ ഇമിനാ ബ്രാഹ്മണേന ചക്ഖു യാചിതം, എത്തകം കാലം എവം അചിന്തേത്വാ പമജ്ജിതോ വതമ്ഹീതി സംവിഗ്ഗചിത്തോ. **വേദജാതോ**തി ജാതപീതിപാമോജ്ജോ. **അബ്രവീ**ന്തി അഭാസിം. **മാനസ**ന്തി മനസി ഭവം മാനസം, ദാനജ്ഝാസയോ, "ചക്ഖും ദസ്സാമീ"തി ഉപ്പന്നദാനജ്ഝാസയോതി അത്ഥോ. **സങ്കപ്പോ**തി മനോരഥോ. **പരിപൂരിതോ**തി പരിപുണ്ണോ.

അഥ ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - "അയം ബ്രാഹ്മണോ മമ ചിത്താചാരം ഞത്വാ വിയ ദുച്ചജമ്പി ചക്ഖും മം യാചതി, സിയാ നു ഖോ കായചി ദേവതായ അനുസിട്ഠോ ഭവിസ്സതി, പുച്ഛിസ്സാമി താവ ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ തം ബ്രാഹ്മണം പുച്ഛി. തേനാഹ ഭഗവാ **ജാതകദേസനായം** -

"കേനാനുസിട്ഠോ ഇധമാഗതോസി, വനിബ്ബക ചക്ഖുപഥാനി യാചിതും;
സുദുച്ചജം യാചസി ഉത്തമങ്ഗം, യമാഹു നേത്തം പുരിസേന ദുച്ചജ"ന്തി.(ജാ॰ ൧.൧൫.൩൬);

തം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണരൂപധരോ സക്കോ ആഹ -

"യമാഹു ദേവേസു സുജമ്പതീതി, മഘവാതി നം ആഹു മനുസ്സലോകേ;
തേനാനുസിട്ഠോ ഇധമാഗതോസ്മി, വനിബ്ബകോ ചക്ഖുപഥാനി യാചിതും.

"വനിബ്ബതോ മയ്ഹം വനിം അനുത്തരം, ദദാഹി തേ ചക്ഖുപഥാനി യാചിതോ;
ദദാഹി മേ ചക്ഖുപഥം അനുത്തരം, യമാഹു നേത്തം പുരിസേന ദുച്ചജ"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൭-൩൮);

മഹാസത്തോ ആഹ -

"യേന അത്ഥേന ആഗച്ഛി, യമത്ഥമഭിപത്ഥയം;
തേ തേ ഇജ്ഝന്തു സങ്കപ്പാ, ലഭ ചക്ഖൂനി ബ്രാഹ്മണ.

"ഏകം തേ യാചമാനസ്സ, ഉഭയാനി ദദാമഹം;
സ ചക്ഖുമാ ഗച്ഛ ജനസ്സ പേക്ഖതോ,
യദിച്ഛസേ ത്വം തദ തേ സമിജ്ഝതൂ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൯-൪൦);

തത്ഥ **വനിബ്ബകാ**തി തം ആലപതി. **ചക്ഖുപഥാനീ**തി ദസ്സനസ്സ പഥഭാവതോ ചക്ഖൂനമേവേതം നാമം. **യമാഹൂ**തി യം ലോകേ "ദുച്ചജ"ന്തി കഥേന്തി. **വനിബ്ബതോ**തി യാചന്തസ്സ. **വനി**ന്തി യാചനം. **തേ തേ**തി തേ തവ തസ്സ അന്ധസ്സ സങ്കപ്പാ. **സ ചക്ഖുമാ**തി സോ ത്വം മമ ചക്ഖൂഹി ചക്ഖുമാ ഹുത്വാ. **തദ തേ സമിജ്ഝതൂ**തി യം ത്വം മമ സന്തികാ ഇച്ഛസി, തം തേ സമിജ്ഝതൂതി.

രാജാ എത്തകം കഥേത്വാ "അയം ബ്രാഹ്മണോ സക്കേന അനുസിട്ഠോ ഇധാഗതോസ്മീതി ഭണതി, നൂന ഇമസ്സ ഇമിനാ ഉപായേന ചക്ഖു സമ്പജ്ജിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "ഇധേവ മയാ ചക്ഖൂനി ഉപ്പാടേത്വാ ദാതും അസാരുപ്പ"ന്തി ചിന്തേത്വാ ബ്രാഹ്മണം ആദായ അന്തേപുരം ഗന്ത്വാ രാജാസനേ നിസീദിത്വാ സിവകം നാമ വേജ്ജം പക്കോസാപേസി. അഥ "അമ്ഹാകം കിര രാജാ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാതുകാമോ"തി സകലനഗരേ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. അഥ നം രഞ്ഞോ ഞാതിസേനാപതിആദയോ രാജവല്ലഭാ അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ നാഗരാ ഓരോധാ ച സബ്ബേ സന്നിപതിത്വാ നാനാഉപായേഹി നിവാരേസും. രാജാപി നേ അനുവാരേസി തേനാഹ -

"മാ നോ ദേവ അദാ ചക്ഖും, മാ നോ സബ്ബേ പരാകരി;
ധനം ദേഹി മഹാരാജ, മുത്താ വേളുരിയാ ബഹൂ.

"യുത്തേ ദേവ രഥേ ദേഹി, ആജാനീയേ ചലങ്കതേ;
നാഗേ ദേഹി മഹാരാജ, ഹേമകപ്പനവാസസേ.

"യഥാ തം സിവയോ സബ്ബേ, സയോഗ്ഗാ സരഥാ സദാ;
സമന്താ പരികിരേയ്യും, എവം ദേഹി രഥേസഭാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൪൧-൪൩);

അഥ രാജാ തിസ്സോ ഗാഥാ അഭാസി -

"യോ വേ ദസ്സന്തി വത്വാന, അദാനേ കുരുതേ മനോ;
ഭൂമ്യം സോ പതിതം പാസം, ഗീവായം പടിമുഞ്ചതി.

"യോ വേ ദസ്സന്തി വത്വാന, അദാനേ കുരുതേ മനോ;
പാപാ പാപതരോ ഹോതി, സമ്പത്തോ യമസാധനം.

“യഞ്ഹി യാചേ തഞ്ഹി ദദേ, യം ന യാചേ ന തം ദദേ;
സ്വാഹം തമേവ ദസ്സാമി, യം മം യാചതി ബ്രാഹ്മണോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൧-൩൨);

തത്ഥ **മാ നോ, ദേവാതി നോതി** നിപാതമത്തം. ദേവ, മാ **ചക്ഖും** അദാസി. **മാ നോ സബ്ബേ പരാകരീ**തി അമ്ഹേ സബ്ബേ മാ പരിച്ചജി. അക്ഖീസു ഹി ദിന്നേസു ത്വം രജ്ജം ന കരിസ്സസി, ഏവം തയാ മയം പരിച്ചത്താ നാമ ഭവിസ്സാമാതി അധിപ്പായേന ഏവമാഹംസു. **പരികിരേയ്യു**ന്തി പരിവാരേയ്യും. **ഏവം ദേഹീ**തി യഥാ തം അവികലചക്ഖും സിവയോ ചിരം പരിവാരേയ്യും, ഏവം ദേഹി ധനമേവസ്സ ദേഹി, മാ അക്ഖീനി, അക്ഖീസു ഹി ദിന്നേസു ന തം സിവയോ പരിവാരേസ്സന്തീതി ദസ്സേതി.

പടിമുഞ്ചതീതി പടിപവേസേതി. **പാപാ പാപതരോ ഹോതീ**തി ലാമകാ ലാമകതരോ നാമ ഹോതി. **സമ്പത്തോ യമസാധന**ന്തി യമസ്സ ആണാപവത്തിട്ഠാനം ഉസ്സദനിരയം ഏസ പത്തോ നാമ ഹോതി. **യഞ്ഹി യാചേ**തി യം വത്ഥും യാചകോ യാചതി, ദായകോപി തദേവ ദദേയ്യ, ന അയാചിതം, അയഞ്ച ബ്രാഹ്മണോ ചക്ഖും മം യാചതി, ന മുത്താദികം ധനം, തം ദസ്സാമീതി വദതി.

അഥ നം “ആയുആദീസു കിം പത്ഥേത്വാ ചക്ഖൂനി ദേസി ദേവാ”തി പുച്ഛിംസു. മഹാപുരിസോ “നാഹം ദിട്ഠധമ്മികം സമ്പരായികം വാ സമ്പത്തിം പത്ഥേത്വാ ദേമി, അപി ച ബോധിസത്താനം ആചിണ്ണസമാചിണ്ണോ പോരാണകമഗ്ഗോ ഏസ, യദിദം ദാനപാരമിപൂരണം നാമാ”തി ആഹ. തേന വുത്തം -

“ആയും നു വണ്ണം നു സുഖം ബലം നു, കിം പത്ഥയാനോ നു ജനിന്ദ ദേസി;
കഥഞ്ഹി രാജാ സിവിനം അനുത്തരോ, ചക്ഖൂനി ദജ്ജാ പരലോകഹേതു.

“ന വാഹമേതം യസസാ ദദാമി, ന പുത്തമിച്ഛേ ന ധനം ന രട്ഠം;
സതഞ്ച ധമ്മോ ചരിതോ പുരാണോ, ഇച്ചേവ ദാനേ രമതേ മനോ മമാ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൪-൩൫);

തത്ഥ **പരലോകഹേതൂ**തി, മഹാരാജ, കഥം നാമ തുമ്ഹാദിസോ പണ്ഡിതപുരിസോ സക്കസമ്പത്തിസദിസം സന്ദിട്ഠികം ഇസ്സരിയം പഹായ പരലോകഹേതു ചക്ഖൂനി ദദേയ്യാതി.

ന വാഹന്തി ന വേ അഹം. **യസസാ**തി ദിബ്ബസ്സ വാ മാനുസസ്സ വാ ഇസ്സരിയസ്സ കാരണാ, അപിച **സതം** ബോധിസത്താനം **ധമ്മോ** ബുദ്ധകാരകോ **ചരിതോ** ആചരിതോ ആചിണ്ണോ പുരാതനോ **ഇച്ചേവ** ഇമിനാ കാരണേന **ദാനേയേവ** ഈദിസോ **മമ മനോ** നിരതോതി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ രാജാ അമച്ചേ സഞ്ഞാപേത്വാ സിവകം വേജ്ജം ആണാപേസി - “ഏഹി, സിവക, മമ ഉഭോപി അക്ഖീനി ഇമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാതും സീഘം ഉപ്പാടേത്വാ ഹത്ഥേ പതിട്ഠപേഹീ”തി. തേന വുത്തം -

൩൨.“ഏഹി സിവക ഉട്ഠേഹി, മാ ദന്ധയി മാ പവേധയി;
ഉഭോപി നയനം ദേഹി, ഉപ്പാടേത്വാ വനിബ്ബകേ.

൩൪.“തതോ സോ ചോദിതോ മയ്ഹം, സിവകോ വചനംകരോ;
ഉദ്ധരിത്വാന പാദാസി, താലമിഞ്ജംവ യാചകേ”തി.

തത്ഥ **ഉട്ഠേഹീ**തി ഉട്ഠാനവീരിയം കരോഹി. ഇമസ്മിം മമ ചക്ഖുദാനേ സഹായകിച്ചം കരോഹീതി ദസ്സേതി. **മാ ദന്ധയീ**തി മാ ചിരായി. അയഞ്ഹി അതിദുല്ലഭോ ചിരകാലം പത്ഥിതോ മയാ ഉത്തമോ ദാനക്ഖണോ പടിലദ്ധോ, സോ മാ വിരജ്ഝീതി അധിപ്പായോ. **മാ പവേധയീ**തി “അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ ചക്ഖൂനി ഉപ്പാടേമീ”തി ചിത്തുത്രാസവസേന മാ വേധയി സരീരകമ്പം മാ ആപജ്ജി. **ഉഭോപി നയന**ന്തി ഉഭോപി നയനേ. **വനിബ്ബകേ**തി യാചകസ്സ **മയ്ഹ**ന്തി മയാ. **ഉദ്ധരിത്വാന പാദാസീ**തി സോ വേജ്ജോ രഞ്ഞോ അക്ഖികൂപതോ ഉഭോപി അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ രഞ്ഞോ ഹത്ഥേ അദാസി.

ദേന്തോ ച ന സത്ഥകേന ഉദ്ധരിത്വാ അദാസി. സോ ഹി ചിന്തേസി - “അയുത്തം മാദിസസ്സ സുസിക്ഖിതവേജ്ജസ്സ രഞ്ഞോ അക്ഖീസു സത്ഥപാതന”ന്തി ഭേസജ്ജാനി ഘംസേത്വാ ഭേസജ്ജചുണ്ണേന നീലുപ്പലം പരിഭാവേത്വാ ദക്ഖിണക്ഖിം ഉപസിങ്ഘാപേസി, അക്ഖി പരിവത്തി, ദുക്ഖാ വേദനാ ഉപ്പജ്ജി. സോ പരിഭാവേത്വാ പുനപി ഉപസിങ്ഘാപേസി, അക്ഖി അക്ഖികൂപതോ മുച്ചി, ബലവതരാ വേദനാ ഉദപാദി, തതിയവാരേ ഖരതരം പരിഭാവേത്വാ ഉപനാമേസി, അക്ഖി ഓസധബലേന പരിബ്ഭമിത്വാ അക്ഖികൂപതോ നിക്ഖമിത്വാ ന്ഹാരുസുത്തകേന ഓലമ്ബമാനം അട്ഠാസി, അധിമത്താ വേദനാ ഉദപാദി, ലോഹിതം പഗ്ഘരി, നിവത്ഥസാടകാപി ലോഹിതേന തേമിംസു. ഓരോധാ ച അമച്ചാ ച രഞ്ഞോ പാദമൂലേ പതിത്വാ “ദേവ, അക്ഖീനി മാ ദേഹി, ദേവ, അക്ഖീനി മാ ദേഹീ”തി മഹാപരിദേവം പരിദേവിംസു.

രാജാ വേദനം അധിവാസേത്വാ “താത, മാ പപഞ്ചം കരീ”തി ആഹ. സോ “സാധു, ദേവാ”തി വാമഹത്ഥേന അക്ഖിം ധാരേത്വാ ദക്ഖിണഹത്ഥേന സത്ഥകം ആദായ അക്ഖിസുത്തകം ഛിന്ദിത്വാ അക്ഖിം ഗഹേത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേസി. സോ വാമക്ഖിനാ ദക്ഖിണക്ഖിം ഓലോകേത്വാ

പരിച്ചാഗപീതിയാ അഭിഭുയ്യമാനം ദുക്ഖവേദനം വേദേന്തോ “ഏഹി, ബ്രാഹ്മണാ”തി ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ “മമ ഇതോ ചക്ഖുതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സമന്തചക്ഖുമേവ പിയതരം, തസ്സ മേ ഇദം അക്ഖിദാനം പച്ചയോ ഹോതൂ”തി ബ്രാഹ്മണസ്സ അക്ഖിം അദാസി. സോ തം ഉക്ഖിപിത്വാ അത്തനോ അക്ഖിമ്ഹി ഠപേസി, തം തസ്സാനുഭാവേന വികസിതനീലുപ്പലം വിയ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാസി. മഹാസത്തോ വാമക്ഖിനാ തസ്സ തം അക്ഖിം ദിസ്വാ “അഹോ സുദിന്നം മയാ അക്ഖീ”തി അന്തോസമുഗ്ഗതായ പീതിയാ നിരന്തരം ഫുടസരീരോ ഹുത്വാ അപരമ്പി അദാസി. സക്കോപി തം തഥേവ കത്വാ രാജനിവേസനാ നിക്ഖമിത്വാ മഹാജനസ്സ ഓലോകേന്തസ്സേവ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ.

രഞ്ഞോ നചിരസ്സേവ അക്ഖീനി ആവാടഭാവം അപ്പത്താനി കമ്ബലഗേണ്ഡുകം വിയ ഉഗ്ഗതേന മംസപിണ്ഡേന പൂരേത്വാ ചിത്തകമ്മരൂപസ്സ വിയ രുഹിംസു, വേദനാ പച്ഛിജ്ജി. അഥ മഹാസത്തോ കതിപാഹം പാസാദേ വസിത്വാ “കിം അന്ധസ്സ രജ്ജേനാതി അമച്ചാനം രജ്ജം നിയ്യാതേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ സമണധമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ചിന്തേത്വാ അമച്ചാനം തമത്ഥം ആരോചേത്വാ “മുഖധോവനാദിദായകോ ഏകോ പുരിസോ മയ്ഹം സന്തികേ ഹോതു, സരീരകിച്ചട്ഠാനേസുപി മേ രജ്ജുകം ബന്ധഥാ”തി വത്വാ സിവികായ ഗന്ത്വാ പോക്ഖരണിതീരേ രാജപല്ലങ്കേ നിസീദി. അമച്ചാപി വന്ദിത്വാ പടിക്കമിംസു. ബോധിസത്തോപി അത്തനോ ദാനം ആവജ്ജേസി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ തം ദിസ്വാ “മഹാരാജസ്സ വരം ദത്വാ ചക്ഖും പടിപാകതികം കരിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്തസ്സ സമീപം ഗന്ത്വാ പദസദ്ദമകാസി. മഹാസത്തേന ച “കോ ഏസോ”തി വുത്തേ -

> “സക്കോഹമസ്മി ദേവിന്ദോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
> വരം വരസ്സു രാജിസി, യം കിഞ്ചി മനസിച്ഛസീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൧) -

വത്വാ തേന -

> “പഹൂതം മേ ധനം സക്ക, ബലം കോസോ ചനപ്പകോ;
> അന്ധസ്സ മേ സതോ ദാനി, മരണഞ്ഞേവ രുച്ചതീ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൨) -

വുത്തേ അഥ നം സക്കോ ആഹ - “സിവിരാജ, കിം പന ത്വം മരിതുകാമോ ഹുത്വാ മരണം രോചേസി, ഉദാഹു അന്ധഭാവേനാ”തി. അന്ധഭാവേന, ദേവാതി. “മഹാരാജ, ദാനം നാമ ന കേവലം സമ്പരായത്ഥമേവ ദിയ്യതി, ദിട്ഠധമ്മത്ഥായപി പച്ചയോ ഹോതി, തസ്മാ തവ ദാനപുഞ്ഞമേവ നിസ്സായ സച്ചകിരിയം കരോഹി, തസ്സ ബലേനേവ തേ ചക്ഖു ഉപ്പജ്ജിസ്സതീ”തി വുത്തേ “തേന ഹി മയാ മഹാദാനം സുദിന്ന”ന്തി വത്വാ സച്ചകിരിയം കരോന്തോ -

> “യേ മം യാചിതുമായന്തി, നാനാഗോത്താ വനിബ്ബകാ;
> യോപി മം യാചതേ തത്ഥ, സോപി മേ മനസോ പിയോ;
> ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, ചക്ഖു മേ ഉപപജ്ജഥാ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൪) -

ആഹ.

തത്ഥ **യേ മ**ന്തി യേ മം യാചിതുമാഗച്ഛന്തി, തേസുപി ആഗതേസു **യോ** ഇമം നാമ ദേഹീതി വാചം നിച്ഛാരേന്തോ **മം യാചതേ, സോപി മേ മനസോ പിയോ. ഏതേനാ**തി സചേ മയ്ഹം സബ്ബേപി യാചകാ പിയാ, സച്ചമേവേതം മയാ വുത്തം, ഏതേന **മേ** സച്ചവചനേന ഏകം **ചക്ഖു ഉപപജ്ജഥ** ഉപ്പജ്ജതൂതി.

അഥസ്സ വചനസമനന്തരമേവ പഠമം ചക്ഖു ഉദപാദി. തതോ ദുതിയസ്സ ഉപ്പജ്ജനത്ഥായ -

> “യം മം സോ യാചിതും ആഗാ, ദേഹി ചക്ഖുന്തി ബ്രാഹ്മണോ;
> തസ്സ ചക്ഖൂനി പാദാസിം, ബ്രാഹ്മണസ്സ വനിബ്ബതോ.
>
> “ഭിയ്യോ മം ആവിസീ പീതി, സോമനസ്സഞ്ചനപ്പകം;
> ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, ദുതിയം മേ ഉപപജ്ജഥാ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൫-൭൬) -

ആഹ.

തത്ഥ **യം മ**ന്തി യോ മം. **സോ**തി സോ ചക്ഖുയാചകോ **ബ്രാഹ്മണോ. ആഗാ**തി ആഗതോ. **വനിബ്ബതോ**തി യാചന്തസ്സ. **മം ആവിസീ**തി ബ്രാഹ്മണസ്സ ചക്ഖൂനി ദത്വാ അന്ധകാലേപി തഥാരൂപം വേദനം അഗണേത്വാ “അഹോ സുദിന്നം മേ ദാന”ന്തി പച്ചവേക്ഖന്തം മം **ഭിയ്യോ** അതിരേകതരാ പീതി ആവിസി. **സോമനസ്സഞ്ചനപ്പക**ന്തി അപരിമാണം സോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജി. **ഏതേനാ**തി സചേ തദാ മമ അനപ്പകം പീതിസോമനസ്സം ഉപ്പന്നം, സച്ചമേവേതം മയാ വുത്തം, ഏതേന **മേ** സച്ചവചനേന ദുതിയമ്പി ചക്ഖു ഉപപജ്ജതൂതി.

തംഖണഞ്ഞേവ ദുതിയമ്പി ചക്ഖു ഉദപാദി. താനി പനസ്സ ചക്ഖൂനി നേവ പാകതികാനി, ന ദിബ്ബാനി. സക്കബ്രാഹ്മണസ്സ ഹി ദിന്നം ചക്ഖും പുന പാകതികം കാതും ന സക്കാ, ഉപഹതചക്ഖുനോ ച ദിബ്ബചക്ഖു നാമ നുപ്പജ്ജതി, വുത്തനയേന പനസ്സ ആദിമജ്ഝപരിയോസാനേസു അവിപരീതം അത്തനോ ദാനപീതിം ഉപാദായ പീതിഫരണവസേന നിബ്ബത്താനി "സച്ചപാരമിതാചക്ഖൂനീ"തി വുത്താനി. തേന വുത്തം -

൩൭."ദദമാനസ്സ ദേന്തസ്സ, ദിന്നദാനസ്സ മേ സതോ;
ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥാ നത്ഥി, ബോധിയായേവ കാരണാ"തി.

തത്ഥ **ദദമാനസ്സാ**തി ചക്ഖൂനി ദാതും വേജ്ജേന ഉപ്പാടേന്തസ്സ. **ദേന്തസ്സാ**തി ഉപ്പാടിതാനി താനി സക്കബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ ഠപേന്തസ്സ. **ദിന്നദാനസ്സാ**തി ചക്ഖുദാനം ദിന്നവതോ. **ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥാ**തി ദാനജ്ഝാസയസ്സ അഞ്ഞഥാഭാവോ. **ബോധിയായേവ കാരണാ**തി തഞ്ച സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സേവ ഹേതൂതി അത്ഥോ.

൩൮. സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ സുദുല്ലഭതായ ഏവം സുദുക്കരം മയാ കതന്തി ന ചക്ഖൂനം ന അത്തഭാവസ്സപി അപ്പിയതായാതി ദസ്സേന്തോ **"ന മേ ദേസ്സാ"**തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തത്ഥ **അത്താ ന മേ ന ദേസ്സിയോ**തി പഠമോ **ന**-കാരോ നിപാതമത്തോ. അത്താ ന മേ കുജ്ഝിതബ്ബോ, ന അപ്പിയോതി അത്ഥോ. "അത്താനം മേ ന ദേസ്സിയ"ന്തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - മേ അത്താനം അഹം ന ദേസ്സിയം ന കുജ്ഝേയ്യം ന കുജ്ഝിതും അരഹാമി ന സോ മയാ കുജ്ഝിതബ്ബോതി. "അത്താപി മേ ന ദേസ്സിയോ"തിപി പഠന്തി. **അദാസഹ**ന്തി അദാസിം അഹം. "അദാസിഹ"ന്തിപി പാഠോ.

തദാ പന ബോധിസത്തസ്സ സച്ചകിരിയായ ചക്ഖൂസു ഉപ്പന്നേസു സക്കാനുഭാവേന സബ്ബാ രാജപരിസാ സന്നിപതിതാവ അഹോസി. അഥസ്സ സക്കോ മഹാജനമജ്ഝേ ആകാസേ ഠത്വാ -

"ധമ്മേന ഭാസിതാ ഗാഥാ, സിവീനം രട്ഠവഡ്ഢന;
ഏതാനി തവ നേത്താനി, ദിബ്ബാനി പടിദിസ്സരേ.

"തിരോകുട്ടം തിരോസേലം, സമതിഗ്ഗയ്ഹ പബ്ബതം;
സമന്താ യോജനസതം, ദസ്സനം അനുഭോന്തു തേ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൭-൭൮) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി ഥുതിം കത്വാ ദേവലോകമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോപി മഹാജനപരിവുതോ മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരം പവിസിത്വാ രാജഗേഹദ്വാരേ സുസജ്ജിതേ മഹാമണ്ഡപേ സമുസ്സിതസേതച്ഛത്തേ രാജപല്ലങ്കേ നിസിന്നോ ചക്ഖുപടിലാഭേന തുട്ഠഹട്ഠപമുദിതാനം ദട്ഠും ആഗതാനം നാഗരാനം ജാനപദാനം രാജപരിസായ ച ധമ്മം ദേസേന്തോ -

"കോ നീധ വിത്തം ന ദദേയ്യ യാചിതോ, അപി വിസിട്ഠം സുപിയമ്പി അത്തനോ;
തദിങ്ഘ സബ്ബേ സിവയോ സമാഗതാ, ദിബ്ബാനി നേത്താനി മമജ്ജ പസ്സഥ.

"തിരോകുട്ടം തിരോസേലം, സമതിഗ്ഗയ്ഹ പബ്ബതം;
സമന്താ യോജനസതം, ദസ്സനം അനുഭോന്തി മേ.

"ന ചാഗമത്താ പരമത്ഥി കിഞ്ചി, മച്ചാനം ഇധ ജീവിതേ;
ദത്വാന മാനുസം ചക്ഖും, ലദ്ധം മേ ചക്ഖു അമാനുസം.

"ഏതമ്പി ദിസ്വാ സിവയോ, ദേഥ ദാനാനി ഭുഞ്ജഥ;
ദത്വാ ച ഭുത്വാ ച യഥാനുഭാവം, അനിന്ദിതാ സഗ്ഗമുപേഥ ഠാന"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൭൯-൮൨) -

ഇമാ ഗാഥാ അഭാസി. തത്ഥ **ധമ്മേന ഭാസിതാ**തി, മഹാരാജ, ഇമാ തേ ഗാഥാ ധമ്മേന സഭാവേനേവ ഭാസിതാ. **ദിബ്ബാനീ**തി ദിബ്ബാനുഭാവയുത്താനി. **പടിദിസ്സരേ**തി പടിദിസ്സന്തി. **തിരോകുട്ട**ന്തി പരകുട്ടം. **തിരോസേല**ന്തി പരസേലം. **സമതിഗ്ഗയ്ഹാ**തി അതിക്കമിത്വാ. **സമന്താ** ദസദിസാ **യോജനസതം** രൂപദസ്സനം **അനുഭോന്തു** സാധേന്തു.

കോ നീധാതി കോ നു ഇധ. **അപി വിസിട്ഠ**ന്തി ഉത്തമമ്പി സമാനം. **ന ചാഗമത്താ**തി ചാഗപ്പമാണതോ അഞ്ഞം വരം നാമ നത്ഥി. **ഇധ ജീവിതേ**തി ഇമസ്മിം ജീവലോകേ. "ഇധ ജീവത"ന്തിപി പഠന്തി. ഇമസ്മിം ലോകേ ജീവമാനാനന്തി അത്ഥോ. **അമാനുസ**ന്തി ദിബ്ബചക്ഖു മയാ **ലദ്ധം,** ഇമിനാ കാരണേന വേദിതബ്ബമേതം "ചാഗതോ ഉത്തമം നാമ നത്ഥീ"തി. **ഏതമ്പി ദിസ്വാ**തി ഏതം മയാ ലദ്ധം ദിബ്ബചക്ഖും ദിസ്വാപി.

ഇതി ഇമാഹി ചതൂഹി ഗാഥാഹി ന കേവലം തസ്മിംയേവ ഖണേ, അഥ ഖോ അന്വദ്ധമാസമ്പി ഉപോസഥേ മഹാജനം സന്നിപാതേത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. തം സുത്വാ മഹാജനോ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ദേവലോകപരായനോ അഹോസി.

തദാ വേജ്ജോ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, സക്കോ അനുരുദ്ധത്ഥേരോ, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സിവിരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം പാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ദിവസേ ദിവസേ യഥാ അദിന്നപുബ്ബം ബാഹിരദേയ്യധമ്മവത്ഥു ന ഹോതി, ഏവം അപരിമിതം മഹാദാനം പവത്തേന്തസ്സ തേന അപരിതുട്ഠസ്സ കഥം നു ഖോ അഹം അജ്ഝത്തികവത്ഥുകം ദാനം ദദേയ്യം, കദാ നു ഖോ മം കോചി ആഗന്ത്വാ അജ്ഝത്തികം ദേയ്യധമ്മം യാചേയ്യ, സചേ ഹി കോചി യാചകോ മേ ഹദയമംസസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, കണയേന നം നീഹരിത്വാ പസന്നഉദകതോ സനാളം പദുമം ഉദ്ധരന്തോ വിയ ലോഹിതബിന്ദും പഗ്ഘരന്തം ഹദയം നീഹരിത്വാ ദസ്സാമി. സചേ സരീരമംസസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, അവലേഖനേന താലഗുളപടലം ഉപ്പാടേന്തോ വിയ സരീരമംസം ഉപ്പാടേത്വാ ദസ്സാമി. സചേ ലോഹിതസ്സ നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, അസിനാ വിജ്ഝിത്വാ യന്തമുഖേ വാ പതിത്വാ ഉപനീതം ഭാജനം പൂരേത്വാ ലോഹിതം ദസ്സാമി. സചേ പന കോചി "ഗേഹേ മേ കമ്മം നപ്പവത്തതി, തത്ഥ മേ ദാസകമ്മം കരോഹീ"തി വദേയ്യ, രാജവേസം അപനേത്വാ തസ്സ അത്താനം സാവേത്വാ ദാസകമ്മം കരിസ്സാമി. സചേ വാ പന കോചി അക്ഖീനം നാമം ഗണ്ഹേയ്യ, താലമിഞ്ജം നീഹരന്തോ വിയ അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ തസ്സ ദസ്സാമീതി ഏവം അനഞ്ഞസാധാരണവസീഭാവപ്പത്താനം മഹാബോധിസത്താനംയേവ ആവേണികാ ഉളാരതരാ പരിവിതക്കുപ്പത്തി, ചക്ഖുയാചകം ലഭിത്വാ അമച്ചപാരിസജ്ജാദീഹി നിവാരിയമാനസ്സാപി തേസം വചനം അനാദിയിത്വാ അത്തനോ പരിവിതക്കാനുരൂപം പടിപത്തിയാ ച പരമാ പീതിപടിസംവേദനാ, തസ്സാ പീതിമനതായ അവിതഥഭാവം നിസ്സായ സക്കസ്സ പുരതോ സച്ചകിരിയാകരണം, തേന ച അത്തനോ ചക്ഖൂനം പടിപാകതികഭാവോ, തേസഞ്ച ദിബ്ബാനുഭാവതാതി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വേദിതബ്ബാതി.

സിവിരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വേസ്സന്തരചരിയാവണ്ണനാ

൬൭. നവമേ **യാ മേ അഹോസി ജനികാ**തി ഏത്ഥ **മേ**തി വേസ്സന്തരഭൂതം അത്താനം സന്ധായ സത്ഥാ വദതി. തേനേവാഹ - "ഫുസ്സതീ നാമ ഖത്തിയാ"തി. തദാ ഹിസ്സ മാതാ "ഫുസ്സതീ"തി ഏവംനാമികാ ഖത്തിയാനീ അഹോസി. **സാ അതീതാസു ജാതീസൂ**തി സാ തതോ അനന്തരാതീതജാതിയം. ഏകത്ഥേ ഹി ഏതം ബഹുവചനം. **സക്കസ്സ മഹേസീ പിയാ** അഹോസീതി സമ്ബന്ധോ. അഥ വാ യാ മേ അഹോസി ജനികാ ഇമസ്മിം ചരിമത്തഭാവേ, സാ അതീതാസു ജാതീസു ഫുസ്സതീ നാമ, തത്ഥ അതീതായ ജാതിയാ ഖത്തിയാ, യത്ഥാഹം തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി വേസ്സന്തരോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തിം, തതോ അനന്തരാതീതായ സക്കസ്സ മഹേസീ പിയാ അഹോസീതി. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ -

ഇതോ ഹി ഏകനവുതേ കപ്പേ വിപസ്സീ നാമ സത്ഥാ ലോകേ ഉദപാദി. തസ്മിം ബന്ധുമതീനഗരം ഉപനിസ്സായ ഖേമേ മിഗദായേ വിഹരന്തേ ബന്ധുമാ രാജാ കേനചി രഞ്ഞാ പേസിതം മഹഗ്ഘം ചന്ദനസാരം അത്തനോ ജേട്ഠധീതായ അദാസി. സാ തേന സുഖുമം ചന്ദനചുണ്ണം കാരേത്വാ സമുഗ്ഗം പൂരേത്വാ വിഹാരം ഗന്ത്വാ സത്ഥു സുവണ്ണവണ്ണം സരീരം പൂജേത്വാ സേസചുണ്ണാനി ഗന്ധകുടിയം വികിരിത്വാ "ഭന്തേ, അനാഗതേ തുമ്ഹാദിസസ്സ ബുദ്ധസ്സ മാതാ ഭവേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം അകാസി. സാ തതോ ചുതാ തസ്സാ ചന്ദനചുണ്ണപൂജായ ഫലേന രത്തചന്ദനപരിപ്ഫോസിതേന വിയ സരീരേന ദേവേസു ച മനുസ്സേസു ച സംസരന്തീ താവതിംസഭവനേ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസീ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. അഥസ്സാ ആയുപരിയോസാനേ പുബ്ബനിമിത്തേസു ഉപ്പന്നേസു സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സാ പരിക്ഖീണായുകതം ഞത്വാ തസ്സാ അനുകമ്പായ "ഭദ്ദേ, ഫുസ്സതി ദസ തേ വരേ ദമ്മി, തേ ഗണ്ഹസ്സൂ"തി ആഹ. തേന വുത്തം -

൬൮."തസ്സാ ആയുക്ഖയം ഞത്വാ, ദേവിന്ദോ ഏതദബ്രവി;
'ദദാമി തേ ദസ വരേ, വര ഭദ്ദേ യദിച്ഛസീ'"തി.

തത്ഥ **വരാ**തി വരസ്സു വരം ഗണ്ഹ. **ഭദ്ദേ, യദിച്ഛസീ**തി, ഭദ്ദേ, ഫുസ്സതി യം ഇച്ഛസി യം തവ പിയം, തം ദസഹി കോട്ഠാസേഹി "വരം വരസ്സു പടിഗ്ഗണ്ഹാഹീ"തി വദതി.

൬൯. **പുനിദമബ്രവീ**തി പുന ഇദം സാ അത്തനോ ചവനധമ്മതം അജാനന്തീ **"കിം നു മേ അപരാധത്ഥീ"**തിആദികം അഭാസി. സാ ഹി പമത്താ ഹുത്വാ അത്തനോ ആയുക്ഖയം അജാനന്തീ അയം "വരം ഗണ്ഹാ"തി വദന്തോ "കത്ഥചി മമ ഉപ്പജ്ജനം ഇച്ഛതീ"തി ഞത്വാ ഏവമാഹ. തത്ഥ **അപരാധത്ഥീ**തി അപരാധോ അത്ഥി. **കിം നു ദേസ്സാ അഹം തവാ**തി കിം കാരണം അഹം തവ ദേസ്സാ കുജ്ഝിതബ്ബാ അപ്പിയാ ജാതാ. **രമ്മാ ചാവേസി മം ഠാനാ**തി രമണീയാ ഇമസ്മാ ഠാനാ ചാവേസി. **വാതോവ ധരണീരുഹ**ന്തി യേന ബലവാ മാലുതോ വിയ രുക്ഖം ഉമ്മൂലേന്തോ ഇമമ്ഹാ ദേവലോകാ ചാവേതുകാമോസി കിം നു കാരണന്തി തം പുച്ഛതി.

൭൦. തസ്സിദന്തി തസ്സാ ഇദം. **ന ചേവ തേ കതം പാപ**ന്തി ന ചേവ തയാ കിഞ്ചി പാപം കതം യേന തേ അപരാധോ സിയാ. **ന ച മേ ത്വംസി അപ്പിയാ**തി മമ ത്വം ന ചാപി അപ്പിയാ, യേന ദേസ്സാ നാമ മമ അപ്പിയാതി അധിപ്പായോ.

൭൧. ഇദാനി യേന അധിപ്പായേന വരേ ദാതുകാമോ, തം ദസ്സേന്തോ **"ഏത്തകംയേവ തേ ആയു, ചവനകാലോ ഭവിസ്സതീ"**തി വത്വാ വരേ ഗണ്ഹാപേന്തോ **"പടിഗ്ഗണ്ഹ മയാ ദിന്നേ, വരേ ദസ വരുത്തമേ"**തി ആഹ.

തത്ഥ **വരുത്തമേ**തി വരേസു ഉത്തമേ അഗ്ഗവരേ.

൭൨. **ദിന്നവരാ**തി "വരേ ദസ്സാമീ"തി പടിഞ്ഞാദാനവസേന ദിന്നവരാ. **തുട്ഠഹട്ഠാ**തി ഇച്ഛിതലാഭപരിതോസേന തുട്ഠാ ചേവ തസ്സ ച സിഖാപ്പത്തിദസ്സനേന ഹാസവസേന ഹട്ഠാ ച. **പമോദിതാ**തി ബലവപാമോജ്ജേന പമുദിതാ. **മമം അബ്ഭന്തരം കത്വാ**തി തേസു വരേസു മം അബ്ഭന്തരം കരിത്വാ. **ദസ വരേ വരീ**തി സാ അത്തനോ ഖീണായുകഭാവം ഞത്വാ സക്കേന വരദാനത്ഥം കതോകാസാ സകലജമ്ബുദീപതലം ഓലോകേന്തീ അത്തനോ അനുച്ഛവികം സിവിരഞ്ഞോ നിവേസനം ദിസ്വാ തത്ഥ തസ്സ അഗ്ഗമഹേസിഭാവോ നീലനേത്തതാ നീലഭമുകതാ ഫുസ്സതീതിനാമം ഗുണവിസേസയുത്തപുത്തപടിലാഭോ അനുന്നതകുച്ഛിഭാവോ അലമ്ബത്ഥനതാ അപലിതഭാവോ സുഖുമച്ഛവിതാ വജ്ഝജനാനം മോചനസമത്ഥതാ ചാതി ഇമേ ദസ വരേ ഗണ്ഹി.

ഇതി സാ ദസ വരേ ഗഹേത്വാ തതോ ചുതാ മദ്ദരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. ജായമാനാ ച സാ ചന്ദനചുണ്ണപരിപ്ഫോസിതേന വിയ സരീരേന ജാതാ. തേനസ്സാ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "ഫുസ്സതീ" ത്വേവ നാമം കരിംസു. സാ മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢിത്വാ സോളസവസ്സകാലേ ഉത്തമരൂപധരാ അഹോസി. അഥ നം ജേതുത്തരനഗരേ സിവിമഹാരാജാ പുത്തസ്സ സഞ്ജയകുമാരസ്സത്ഥായ ആനേത്വാ സേതച്ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ തം സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠകം കത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി. തേന വുത്തം -

൭൩. "തതോ ചുതാ സാ ഫുസ്സതീ, ഖത്തിയേ ഉപപജ്ജഥ;
ജേതുത്തരമ്ഹി നഗരേ, സഞ്ജയേന സമാഗമീ"തി.

സാ സഞ്ജയരഞ്ഞോ പിയാ അഹോസി മനാപാ. അഥ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ "മയാ ഫുസ്സതിയാ ദിന്നവരേസു നവ വരാ സമിദ്ധാ"തി ദിസ്വാ "പുത്തവരോ ന സമിദ്ധോ, തമ്പിസ്സാ സമിജ്ഝാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തം തദാ താവതിംസദേവലോകേ ഖീണായുകം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "മാരിസ, തയാ മനുസ്സലോകേ സിവിസഞ്ജയരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിതും വട്ടതീ"തി തസ്സ ചേവ അഞ്ഞേസഞ്ച ചവനധമ്മാനം സട്ഠിസഹസ്സാനം ദേവപുത്താനം പടിഞ്ഞം ഗഹേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. മഹാസത്തോപി തതോ ചവിത്വാ തത്ഥുപ്പന്നോ. സേസാ ദേവപുത്താപി സട്ഠിസഹസ്സാനം അമച്ചാനം ഗേഹേസു നിബ്ബത്തിംസു. മഹാസത്തേ കുച്ഛിഗതേ ഫുസ്സതിദേവീ ചതൂസു നഗരദ്വാരേസു നഗരമജ്ഝേ നിവേസനദ്വാരേതി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനം ദാതും ദോഹളിനീ അഹോസി. രാജാ തസ്സാ ദോഹളം സുത്വാ നേമിത്തകേ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ പുച്ഛിത്വാ "മഹാരാജ, ദേവിയാ കുച്ഛിമ്ഹി ദാനാഭിരതോ ഉളാരോ സത്തോ ഉപ്പന്നോ, ദാനേന തിത്തിം ന പാപുണിസ്സതീ"തി സുത്വാ തുട്ഠമാനസോ വുത്തപ്പകാരം ദാനം പട്ഠപേസി. സമണബ്രാഹ്മണജിണ്ണാതുരകപണദ്ധികവനിബ്ബകയാചകേ സന്തപ്പേസി. ബോധിസത്തസ്സ പടിസന്ധിഗ്ഗഹണതോ പട്ഠായ രഞ്ഞോ ആയസ്സ പമാണം നാഹോസി. തസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവേന സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ പണ്ണാകാരം പഹിണന്തി. തേന വുത്തം -

൭൪. "യദാഹം ഫുസ്സതിയാ കുച്ഛിം, ഓക്കന്തോ പിയമാതുയാ;
മമ തേജേന മേ മാതാ, തദാ ദാനരതാ അഹു.

൭൫. "അധനേ ആതുരേ ജിണ്ണേ, യാചകേ അദ്ധികേ ജനേ;
സമണേ ബ്രാഹ്മണേ ഖീണേ, ദേതി ദാനം അകിഞ്ചനേ"തി;

തത്ഥ **മമ തേജേനാ**തി മമ ദാനജ്ഝാസയാനുഭാവേന. **ഖീണേ**തി ഭോഗാദീഹി പരിക്ഖീണേ പാരിജുഞ്ഞപ്പത്തേ. **അകിഞ്ചനേ**തി അപരിഗ്ഗഹേ. സബ്ബത്ഥ വിസയേ ഭുമ്മം. അധനാദയോ ഹി ദാനധമ്മസ്സ പവത്തിയാ വിസയോ.

ദേവീ മഹന്തേന പരിഹാരേന ഗബ്ഭം ധാരേന്തീ ദസമാസേ പരിപുണ്ണേ നഗരം ദട്ഠുകാമാ ഹുത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ദേവനഗരം വിയ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ ദേവിം രഥവരം ആരോപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കാരേസി. തസ്സാ വേസ്സവീഥിയാ മജ്ഝപ്പത്തകാലേ കമ്മജവാതാ ചലിംസു. അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. സോ വേസ്സവീഥിയംയേവസ്സാ സൂതിഘരം കാരേത്വാ ആരക്ഖം ഗണ്ഹാപേസി. സാ തത്ഥ പുത്തം വിജായി. തേനാഹ -

൭൬. "ദസമാസേ ധാരയിത്വാന, കരോന്തേ പുരം പദക്ഖിണം;
വേസ്സാനം വീഥിയാ മജ്ഝേ, ജനേസി ഫുസ്സതീ മമം.

൭൭. "ന മയ്ഹം മത്തികം നാമം, നാപി പേത്തികസമ്ഭവം.

ജാതേത്ഥ വേസ്സവീഥിയം, തസ്മാ വേസ്സന്തരോ അഹൂ"തി.

തത്ഥ **കരോന്തേ പുരം പദക്ഖിണ**ന്തി ദേവിം ഗഹേത്വാ സഞ്ജയമഹാരാജേ നഗരം പദക്ഖിണം കുരുമാനേ. **വേസ്സാന**ന്തി വാണിജാനം.

ന മത്തികം നാമന്തി ന മാതുആഗതം മാതാമഹാദീനം നാമം. **പേത്തികസമ്ഭവ**ന്തി പിതു ഇദന്തി പേത്തികം , സമ്ഭവതി ഏതസ്മാതി സമ്ഭവോ, തം പേത്തികം സമ്ഭവോ ഏതസ്സാതി പേത്തികസമ്ഭവം, നാമം. മാതാപിതുസമ്ബന്ധവസേന ന കതന്തി ദസ്സേതി. **ജാതേത്ഥാ**തി ജാതോ ഏത്ഥ. "ജാതോമ്ഹീ"തിപി പാഠോ. **തസ്മാ വേസ്സന്തരോ അഹൂ**തി യസ്മാ തദാ വേസ്സവീഥിയം ജാതോ, തസ്മാ വേസ്സന്തരോ നാമ അഹോസി, വേസ്സന്തരോതി നാമം അകംസൂതി അത്ഥോ.

മഹാസത്തോ മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖമന്തോ വിസദോ ഹുത്വാ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാവ നിക്ഖമി. നിക്ഖന്തമത്തേ ഏവ മാതു ഹത്ഥം പസാരേത്വാ "അമ്മ, ദാനം ദസ്സാമി, അത്ഥി കിഞ്ചീ"തി ആഹ. അഥസ്സ മാതാ "താത, യഥാജ്ഝാസയം ദാനം ദേഹീ"തി ഹത്ഥസമീപേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേസി. ബോധിസത്തോ ഹി **ഉമ്മങ്ഗജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൫൯൦ ആദയോ) ഇമസ്മിം **ജാതകേ** പച്ഛിമത്തഭാവേതി തീസു ഠാനേസു ജാതമത്തോവ കഥേസി. രാജാ മഹാസത്തസ്സ അതിദീഘാദിദോസവിവജ്ജിതാ മധുരഖീരാ ചതുസട്ഠിധാതിയോ ഉപട്ഠാപേസി. തേന സദ്ധിം ജാതാനം സട്ഠിയാ ദാരകസഹസ്സാനമ്പി ധാതിയോ ദാപേസി. സോ സട്ഠിദാരകസഹസ്സേഹി സദ്ധിം മഹന്തേന പരിവാരേന വഡ്ഢതി. തസ്സ രാജാ സതസഹസ്സഗ്ഘനകം കുമാരപിളന്ധനം കാരാപേത്വാ അദാസി. സോ ചതുപഞ്ചവസ്സികകാലേ തം ഓമുഞ്ചിത്വാ ധാതീനം ദത്വാ പുന താഹി ദീയമാനം ന ഗണ്ഹാതി. തം സുത്വാ രാജാ "മമ പുത്തേന ദിന്നം സുദിന്ന"ന്തി വത്വാ അപരമ്പി കാരേസി. തമ്പി ദേതി. ദാരകകാലേയേവ ധാതീനം നവവാരേ പിളന്ധനം അദാസി.

അട്ഠവസ്സികകാലേ പന സയനപീഠേ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - "അഹം ബാഹിരകദാനം ദേമി, ന തം മം പരിതോസേതി, അജ്ഝത്തികദാനം ദാതുകാമോമ്ഹി. സചേ ഹി മം കോചി ഹദയം യാചേയ്യ, ഹദയം നീഹരിത്വാ ദദേയ്യം. സചേ അക്ഖീനി യാചേയ്യ, അക്ഖീനി ഉപ്പാടേത്വാ ദദേയ്യം. സചേ സകലസരീരേ മംസം രുധിരമ്പി വാ യാചേയ്യ, സകലസരീരതോ മംസം ഛിന്ദിത്വാ രുധിരമ്പി അസിനാ വിജ്ഝിത്വാ ദദേയ്യം. അഥാപി കോചി 'ദാസോ മേ ഹോഹീ'തി വദേയ്യ, അത്താനം തസ്സ സാവേത്വാ ദദേയ്യ"ന്തി. തസ്സേവം സഭാവം സരസം ചിന്തേന്തസ്സ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ അയം മഹാപഥവീ ഉദകപരിയന്തം കത്വാ കമ്പി. സിനേരുപബ്ബതരാജാ ഓനമിത്വാ ജേതുത്തരനഗരാഭിമുഖോ അട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

൩൮."യദാഹം ദാരകോ ഹോമി, ജാതിയാ അട്ഠവസ്സികോ;
തദാ നിസജ്ജ പാസാദേ, ദാനം ദാതും വിചിന്തയിം.

൩൯."ഹദയം ദദേയ്യം ചക്ഖും, മംസമ്പി രുധിരമ്പി ച;
ദദേയ്യം കായം സാവേത്വാ, യദി കോചി യാചയേ മമം.

൪൦."സഭാവം ചിന്തയന്തസ്സ, അകമ്പിതമസണ്ഠിതം;
അകമ്പി തത്ഥ പഥവീ, സിനേരുവനവടംസകാ"തി.

തത്ഥ **സാവേത്വാ**തി "അജ്ജ പട്ഠായ അഹം ഇമസ്സ ദാസോ"തി ദാസഭാവം സാവേത്വാ. **യദി കോചി യാചയേ മമ**ന്തി കോചി മം യദി യാചേയ്യ. **സഭാവം ചിന്തയന്തസ്സാ**തി അവിപരീതം അത്തനോ യഥാഭൂതം സഭാവം അതിത്തിമം യഥാജ്ഝാസയം ചിന്തേന്തസ്സ മമ, മയി ചിന്തേന്തേതി അത്ഥോ. **അകമ്പിത**ന്തി കമ്പിതരഹിതം. **അസണ്ഠിത**ന്തി സങ്കോചരഹിതം. യേന ഹി ലോഭാദിനാ അബോധിസത്താനം ചക്ഖാദിദാനേ ചിത്തുത്രാസസങ്ഖാതം കമ്പിതം സങ്കോചസങ്ഖാതം സണ്ഠിതഞ്ച സിയാ, തേന വിനാതി അത്ഥോ. **അകമ്പീ**തി അചലി. **സിനേരുവനവടംസകാ**തി സിനേരുമ്ഹി ഉട്ഠിതനന്ദനവനഫാരുസകവനമിസ്സകവനചിത്തലതാവനാദികപ്പകതരുവനം സിനേരുവനം. അഥ വാ സിനേരു ച ജമ്ബുദീപാദീസു രമണീയവനഞ്ച സിനേരുവനം , തം വനം വടംസകം ഏതിസ്സാതി സിനേരുവനവടംസകാ.

ഏവഞ്ച പഥവികമ്പനേ വത്തമാനേ മധുരഗമ്ഭീരദേവോ ഗജ്ജന്തോ ഖണികവസ്സം വസ്സി, വിജ്ജുലതാ നിച്ഛരിംസു, മഹാസമുദ്ദോ ഉബ്ഭിജ്ജി, സക്കോ ദേവരാജാ അപ്ഫോടേസി, മഹാബ്രഹ്മാ സാധുകാരമദാസി, യാവ ബ്രഹ്മലോകാ ഏകകോലാഹലം അഹോസി. മഹാസത്തോ സോളസവസ്സകാലേയേവ സബ്ബസിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പാപുണി. തസ്സ പിതാ രജ്ജം ദാതുകാമോ മാതരാ സദ്ധിം മന്തേത്വാ മദ്ദരാജകുലതോ മാതുലധീതരം മദ്ദിം നാമ രാജകഞ്ഞം ആനേത്വാ സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം ജേട്ഠകം അഗ്ഗമഹേസിം കത്വാ മഹാസത്തം രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചി. മഹാസത്തോ രജ്ജേ പതിട്ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ദേവസികം ഛസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേന്തോ അനുദ്ധമാസം ദാനം ഓലോകേതും ഉപസങ്കമതി. അപരഭാഗേ മദ്ദിദേവീ പുത്തം വിജായി. തം കഞ്ചനജാലേന സമ്പടിച്ഛിംസു, തേനസ്സ "ജാലികുമാരോ"ത്വേവ നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ സാ ധീതരം വിജായി. തം കണ്ഹാജിനേന സമ്പടിച്ഛിംസു, തേനസ്സാ "കണ്ഹാജിനാ"ത്വേവ നാമം കരിംസു. തേന വുത്തം -

൪൧."അനുദ്ധമാസേ പന്നരസേ, പുണ്ണമാസേ ഉപോസഥേ;

പച്ചയം നാഗമാരുയ്ഹ, ദാനം ദാതും ഉപാഗമി”ന്തി.

തത്ഥ **അനുദ്ധമാസേ**തി അനുഅദ്ധമാസേ, അദ്ധമാസേ അദ്ധമാസേതി അത്ഥോ. **പുണ്ണമാസേ**തി പുണ്ണമാസിയം, മാസപരിപൂരിയാ ചന്ദപരിപൂരിയാ ച സമന്നാഗതേ പന്നരസേ ദാനം ദാതും ഉപാഗമിന്തി സമ്ബന്ധോ. തത്രായം യോജനാ - **പച്ചയം നാഗമാരുയ്ഹ** അദ്ധമാസേ അദ്ധമാസേ **ദാനം ദാതും** ദാനസാലം **ഉപാഗമിം,** ഏവം ഉപഗച്ഛന്തോ ച യദാ ഏകസ്മിം പന്നരസേ പുണ്ണമാസിഉപോസഥേ ദാനം ദാതും ഉപാഗമിം, തദാ **കലിങ്ഗരട്ഠവിസയാ ബ്രാഹ്മണാ ഉപഗഞ്ഛു മ**ന്തി തത്ഥ **പച്ചയം നാഗ**ന്തി പച്ചയനാമകം മങ്ഗലഹത്ഥിം. ബോധിസത്തസ്സ ഹി ജാതദിവസേ ഏകാ ആകാസചാരിനീ കരേണുകാ അഭിമങ്ഗലസമ്മതം സബ്ബസേതഹത്ഥിപോതകം ആനേത്വാ മങ്ഗലഹത്ഥിട്ഠാനേ ഠപേത്വാ പക്കാമി. തസ്സ മഹാസത്തം പച്ചയം കത്വാ ലദ്ധത്താ “പച്ചയോ”ത്വേവ നാമം കരിംസു. തം പച്ചയനാമകം ഓപവയ്ഹം ഹത്ഥിനാഗം ആരുയ്ഹ ദാനം ദാതും ഉപാഗമിന്തി. തേന വുത്തം -

൱൨. “കലിങ്ഗരട്ഠവിസയാ, ബ്രാഹ്മണാ ഉപഗഞ്ഛു മം;
അയാചും മം ഹത്ഥിനാഗം, ധഞ്ഞം മങ്ഗലസമ്മതം.

൱൩. “അവുട്ഠികോ ജനപദോ, ദുബ്ഭിക്ഖോ ഛാതകോ മഹാ;
ദദാഹി പവരം നാഗം, സബ്ബസേതം ഗജുത്തമ”ന്തി.

തത്ഥ **“കലിങ്ഗരട്ഠവിസയാ”**തിആദിഗാഥാ ഹേട്ഠാ **കുരുരാജചരിതേപി** (ചരിയാ॰ ൧.൨൧-൨൨) ആഗതാ ഏവ, തസ്മാ താസം അത്ഥോ കഥാമഗ്ഗോ ച തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബോ. ഇധ പന മങ്ഗലഹത്ഥിനോ സേതത്താ **“സബ്ബസേതം ഗജുത്തമ”**ന്തി വുത്തം. ബോധിസത്തോ ഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ -

൱൪. “ദദാമി ന വികമ്പാമി, യം മം യാചന്തി ബ്രാഹ്മണാ;
സന്തം നപ്പടിഗൂഹാമി, ദാനേ മേ രമതേ മനോ”തി. -

അത്തനോ ദാനാഭിരതിം പവേദേന്തോ -

൱൫. “ന മേ യാചകമനുപ്പത്തേ, പടിക്ഖേപോ അനുച്ഛവോ;
മാ മേ ഭിജ്ജി സമാദാനം, ദസ്സാമി വിപുലം ഗജ”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൧.൨൩) -

പടിജാനിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധതോ ഓരുയ്ഹ അനലങ്കതട്ഠാനം ഓലോകനത്ഥം അനുപരിയായിത്വാ അനലങ്കതട്ഠാനം അദിസ്വാ കുസുമമിസ്സഗന്ധോദകഭരിതം സുവണ്ണഭിങ്ഗാരം ഗഹേത്വാ “ഭോന്തോ ഇതോ ഏഥാ”തി അലങ്കതരജതദാമസദിസം ഹത്ഥിസോണ്ഡം തേസം ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ഉദകം പാതേത്വാ അലങ്കതവാരണം അദാസി. തേന വുത്തം -

൱൬. “നാഗം ഗഹേത്വാ സോണ്ഡായ, ഭിങ്ഗാരേ രതനാമയേ;
ജലം ഹത്ഥേ ആകിരിത്വാ, ബ്രാഹ്മണാനം അദം ഗജ”ന്തി. (ചരിയാ॰ ൧.൨൪);

തത്ഥ **സന്ത**ന്തി വിജ്ജമാനം ദേയ്യധമ്മം. **നപ്പടിഗൂഹാമീ**തി ന പടിച്ഛാദേമി. യോ ഹി അത്തനോ സന്തകം “മയ്ഹമേവ ഹോതൂ”തി ചിന്തേതി, യാചിതോ വാ പടിക്ഖിപതി, സോ യാചകാനം അഭിമുഖേ ഠിതമ്പി അത്ഥതോ പടിച്ഛാദേതി നാമ. മഹാസത്തോ പന അത്തനോ സീസം ആദിം കത്വാ അജ്ഝത്തികദാനം ദാതുകാമോവ, കഥം ബാഹിരം പടിക്ഖിപതി, തസ്മാ ആഹ “സന്തം നപ്പടിഗൂഹാമീ”തി. തേനേവാഹ “ദാനേ മേ രമതേ മനോ”തി. സേസം ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥമേവ.

തസ്സ പന ഹത്ഥിനോ ചതൂസു പാദേസു അലങ്കാരാ ചത്താരി സതസഹസ്സാനി അഗ്ഘന്തി, ഉഭോസു പസ്സേസു അലങ്കാരാ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, ഹേട്ഠാ ഉദരേ കമ്ബലം സതസഹസ്സം, പിട്ഠിയം മുത്താജാലം മണിജാലം കഞ്ചനജാലന്തി തീണി ജാലാനി തീണി സതസഹസ്സാനി, ഉഭോ കണ്ണാലങ്കാരാ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, പിട്ഠിയം അത്ഥതകമ്ബലം സതസഹസ്സം, കുമ്ഭാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, തയോ വടംസകാ തീണി സതസഹസ്സാനി, കണ്ണചൂളാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, ദ്വിന്നം ദന്താനം അലങ്കാരാ ദ്വേ സതസഹസ്സാനി, സോണ്ഡായ സോവത്ഥികാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, നങ്ഗുട്ഠാലങ്കാരോ സതസഹസ്സം, ആരോഹണനിസ്സേണി സതസഹസ്സം, ഭുഞ്ജനകടാഹം സതസഹസ്സം, ഠപേത്വാ അനഗ്ഘഭണ്ഡം ഇദം താവ ഏത്തകം ചതുവീസതി സതസഹസ്സാനി അഗ്ഘതി. ഛത്തപിണ്ഡിയം പന മണി, ചൂളാമണി, മുത്താഹാരേ മണി, അങ്കുസേ മണി, ഹത്ഥികണ്ഠവേഠനമുത്താഹാരേ മണി, ഹത്ഥികുമ്ഭേ മണീതി ഇമാനി ഛ അനഗ്ഘാനി, ഹത്ഥീപി അനഗ്ഘോ ഏവാതി ഹത്ഥിനാ സദ്ധിം സത്ത അനഗ്ഘാനി, താനി സബ്ബാനി ബ്രാഹ്മണാനം അദാസി. തഥാ ഹത്ഥിനോ പരിചാരകാനി പഞ്ച കുലസതാനി ഹത്ഥിമേണ്ഡഹത്ഥിഗോപകേഹി സദ്ധിം അദാസി. സഹ ദാനേന പനസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ഭൂമികമ്പാദയോ അഹേസും. തേന വുത്തം -

൱൭. “പുനാപരം ദദന്തസ്സ, സബ്ബസേതം ഗജുത്തമം;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ”തി.

ജാതകേപി (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൬൭൩) വുത്തം -

“തദാസി യം ഭിംസനകം, തദാസി ലോമഹംസനം;
ഹത്ഥിനാഗേ പദിന്നമ്ഹി, മേദനീ സമ്പകമ്പഥാ”തി.

വ്വ. തസ്സ നാഗസ്സ ദാനേനാതി ഛഹി അനഗ്ഘേഹി സദ്ധിം ചതുവീസതിസതസഹസ്സഗ്ഘനികഅലങ്കാരഭണ്ഡസഹിതസ്സ തസ്സ മങ്ഗലഹത്ഥിസ്സ പരിച്ചാഗേന. **സിവയോ**തി സിവിരാജകുമാരാ ചേവ സിവിരട്ഠവാസിനോ ച. “സിവയോ”തി ച ദേസനാസീസമേതം. തഥ ഹി അമച്ചാ പാരിസജ്ജാ ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാ നേഗമജാനപദാ നാഗരാ സകലരട്ഠവാസിനോ ച സഞ്ജയമഹാരാജം ഫുസ്സതിദേവിം മദ്ദിദേവിഞ്ച ഠപേത്വാ സബ്ബേ ഏവ. **കുദ്ധാ**തി ദേവതാവത്തനേന ബോധിസത്തസ്സ കുദ്ധാ. **സമാഗതാ**തി സന്നിപതിതാ. തേ കിര ബ്രാഹ്മണാ ഹത്ഥിം ലഭിത്വാ തം അഭിരുഹിത്വാ മഹാദ്വാരേന പവിസിത്വാ നഗരമജ്ഝേന പായിംസു. മഹാജനേന ച “അമ്ഭോ ബ്രാഹ്മണാ, അമ്ഹാകം ഹത്ഥീ കുതോ അഭിരുള്ഹോ”തി വുത്തേ “വേസ്സന്തരമഹാരാജേന നോ ഹത്ഥീ ദിന്നോ, കേ തുമ്ഹേ”തി ഹത്ഥവികാരാദീഹി ഘട്ടേന്താ അഗമംസു. അഥ അമച്ചേ ആദിം കത്വാ മഹാജനാ രാജദ്വാരേ സന്നിപതിത്വാ “രഞ്ഞാ നാമ ബ്രാഹ്മണാനം ധനം വാ ധഞ്ഞം വാ ഖേത്തം വാ വത്ഥു വാ ദാസിദാസപരിചാരികാ വാ ദാതബ്ബാ സിയാ, കഥഞ്ഹി നാമായം വേസ്സന്തരമഹാരാജാ രാജാരഹം മങ്ഗലഹത്ഥിം ദസ്സതി, ന ഇദാനി ഏവം രജ്ജം വിനാസേതും ദസ്സാമാ”തി ഉജ്ഝായിത്വാ സഞ്ജയമഹാരാജസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ തേന അനുനീയമാനാ അനനുയന്താ അഗമംസു. കേവലം പന -

“മാ നം ദണ്ഡേന സത്ഥേന, ന ഹി സോ ബന്ധനാരഹോ;
പബ്ബാജേഹി ച നം രട്ഠാ, വങ്കേ വസതു പബ്ബതേ”തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൬൮൭) -

വദിംസു. തേന വുത്തം -

“പബ്ബാജേസും സകാ രട്ഠാ, വങ്കം ഗച്ഛതു പബ്ബത”ന്തി.

തത്ഥ **പബ്ബാജേസു**ന്തി രജ്ജതോ ബഹി വാസത്ഥായ ഉസ്സുക്കമകംസു; -

രാജാപി “മഹാ ഖോ അയം പടിപക്ഖോ, ഹന്ദ മമ പുത്തോ കതിപാഹം രജ്ജതോ ബഹി വസതൂ”തി ചിന്തേത്വാ -

“ഏസോ ചേ സിവീനം ഛന്ദോ, ഛന്ദം നപ്പനുദാമസേ;
ഇമം സോ വസതു രത്തിം, കാമേ ച പരിഭുഞ്ജതു.

“തതോ രത്യാ വിവസാനേ, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
സമഗ്ഗാ സിവയോ ഹുത്വാ, രട്ഠാ പബ്ബാജയന്തു ന”ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൬൯൨-൧൬൯൩) -

വത്വാ പുത്തസ്സ സന്തികേ കത്താരം പേസേസി “ഇമം പവത്തിം മമ പുത്തസ്സ ആരോചേഹീ”തി. സോ തഥാ അകാസി.

മഹാസത്തോപി തം സുത്വാ -

“കിസ്മിം മേ സിവയോ കുദ്ധാ, നാഹം പസ്സാമി ദുക്കടം;
തം മേ കത്തേ വിയാചിക്ഖ, കസ്മാ പബ്ബാജയന്തി മ”ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൭൦൧) -

കാരണം പുച്ഛി. തേന “തുമ്ഹാകം ഹത്ഥിദാനേനാ”തി വുത്തേ സോമനസ്സപ്പത്തോ ഹുത്വാ -

“ഹദയം ചക്ഖുമ്പഹം ദജ്ജം, കിം മേ ബാഹിരകം ധനം;
ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ, മുത്താ വേളുരിയാ മണി.

“ദക്ഖിണം വാപഹം ബാഹും, ദിസ്വാ യാചകമാഗതേ;
ദദേയ്യം ന വികമ്പേയ്യം, ദാനേ മേ രമതേ മനോ.

“കാമം മം സിവയോ സബ്ബേ, പബ്ബാജേന്തു ഹനന്തു വാ;
നേവ ദാനാ വിരമിസ്സം, കാമം ഛിന്ദന്തു സത്തധാ”തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൭൦൩-൧൭൦൫) -

വത്വാ “നാഗരാ മേ ഏകദിവസം ദാനം ദാതും ഓകാസം ദേന്തു, സ്വേ ദാനം ദത്വാ തതിയദിവസേ ഗമിസ്സാമീ”തി വത്വാ കത്താരം തേസം സന്തികേ പേസേത്വാ “അഹം സ്വേ സത്തസതകം നാമ മഹാദാനം ദസ്സാമി , സത്തഹത്ഥിസതാനി സത്തഅസ്സസതാനി സത്തരഥസതാനി സത്തഇത്ഥിസതാനി സത്തദാസസതാനി സത്തദാസിസതാനി സത്തധേനുസതാനി പടിയാദേഹി, നാനപ്പകാരഞ്ച അന്നപാനാദിം സബ്ബം ദാതബ്ബയുത്തകം ഉപട്ഠപേഹീ”തി സബ്ബകമ്മികം അമച്ചം ആണാപേത്വാ ഏകകോവ മദ്ദിദേവിയാ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ “ഭദ്ദേ മദ്ദി, അനുഗാമികനിധിം നിദഹമാനാ, സീലവന്തേസു ദദേയ്യാസീ”തി തമ്പി ദാനേ നിയോജേത്വാ തസ്സാ അത്തനോ ഗമനകാരണം ആചിക്ഖിത്വാ “അഹം വനം വസനത്ഥായ ഗമിസ്സാമി, ത്വം

ഇധേവ അനുക്കണ്ഠിതാ വസാഹീ"തി ആഹ. സാ "നാഹം, മഹാരാജ, തുമ്ഹേഹി വിനാ ഏകദിവസമ്പി വസിസ്സാമീ"തി ആഹ.

ദുതിയദിവസേ സത്തസതകം മഹാദാനം പവത്തേസി. തസ്സ സത്തസതകം ദാനം ദേന്തസ്സേവ സായം അഹോസി. അലങ്കതരഥേന മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ "അഹം സ്വേ ഗമിസ്സാമീ"തി തേ ആപുച്ഛിത്വാ അകാമകാനം തേസം അസ്സുമുഖാനം രോദന്താനംയേവ വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ തം ദിവസം അത്തനോ നിവേസനേ വസിത്വാ പുനദിവസേ "ഗമിസ്സാമീ"തി പാസാദതോ ഓതരി. മദ്ദിദേവീ സസ്സുസസുരേഹി നാനാനയേഹി യാചിത്വാ നിവത്തിയമാനാപി തേസം വചനം അനാദിയിത്വാ തേ വന്ദിത്വാ പദക്ഖിണം കത്വാ സേസിത്ഥിയോ അപലോകേത്വാ ദ്വേ പുത്തേ ആദായ വേസ്സന്തരസ്സ പഠമതരം ഗന്ത്വാ രഥേ അട്ഠാസി.

മഹാപുരിസോ രഥം അഭിരുഹിത്വാ രഥേ ഠിതോ മഹാജനം ആപുച്ഛിത്വാ "അപ്പമത്താ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കരോഥാ"തി ഓവാദമസ്സ ദത്വാ നഗരതോ നിക്ഖമി. ബോധിസത്തസ്സ മാതാ "പുത്തോ മേ ദാനവിത്തകോ ദാനം ദേതൂ"തി ആഭരണേഹി സദ്ധിം സത്തരതനപൂരാനി സകടാനി ഉഭോസു പസ്സേസു പേസേസി. സോപി അത്തനോ കായാരുള്ഹമേവ ആഭരണഭണ്ഡം സമ്പത്തയാചകാനം അട്ഠാരസ വാരേ ദത്വാ സേസം സബ്ബമദാസി. നഗരാ നിക്ഖമിത്വാവ നിവത്തിത്വാ ഓലോകേതുകാമോ അഹോസി. അഥസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവേന രഥപ്പമാണേ ഠാനേ മഹാപഥവീ ഭിജ്ജിത്വാ പരിവത്തിത്വാ രഥം നഗരാഭിമുഖം അകാസി. സോ മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനം ഓലോകേസി. തേന കാരുഞ്ഞേന പഥവികമ്പോ അഹോസി. തേന വുത്തം **"തേസം നിച്ഛുഭമാനാന"**ന്തിആദി.

വ്വൻ-ൻം. തത്ഥ **നിച്ഛുഭമാനാന**ന്തി തേസു സിവീസു നിക്കഡ്ഢന്തേസു, പബ്ബാജേന്തേസൂതി അത്ഥോ. തേസം വാ നിക്ഖമന്താനം. **മഹാദാനം പവത്തേതു**ന്തി സത്തസതകമഹാദാനം ദാതും. **ആയാചിസ്സ**ന്തി യാചിം. **സാവയിത്വാ**തി ഘോസാപേത്വാ. **കണ്ണഭേരി**ന്തി യുഗലമഹാഭേരിം. **ദദാമഹ**ന്തി ദദാമി അഹം.

ൻഥ. അഥേത്ഥാതി അഥേവം ദാനേ ദീയമാനേ ഏതസ്മിം ദാനഗ്ഗേ. **തുമൂലോ**തി ഏകകോലാഹലീഭൂതോ. **ഭേരവോ**തി ഭയാവഹോ. മഹാസത്തഞ്ഹി ഠപേത്വാ അഞ്ഞേസം സോ ഭയം ജനേതി, തസ്സ ഭയജനനാകാരം ദസ്സേതും. **"ദാനേനിമ"**ന്തിആദി വുത്തം. ഇമം വേസ്സന്തരമഹാരാജാനം ദാനേന ഹേതുനാ സിവയോ രട്ഠതോ നീഹരന്തി പബ്ബാജേന്തി, തഥാപി പുന ച ഏവരൂപം ദാനം ദേതി അയന്തി.

ൻവ-ൻർ. ഇദാനി തം ദാനം ദസ്സേതും **"ഹത്ഥി"**ന്തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **ഗവ**ന്തി ധേനും. **ചതുവാഹിം രഥം ദത്വാ**തി വഹന്തീതി വാഹിനോ, അസ്സാ, ചതുരോ ആജഞ്ഞസിന്ധവേ രഥഞ്ച ബ്രാഹ്മണാനം ദത്വാതി അത്ഥോ. മഹാസത്തോ ഹി തഥാ നഗരതോ നിക്ഖമന്തോ സഹജാതേ സട്ഠിസഹസ്സേ അമച്ചേ സേസജനഞ്ച അസ്സുപുണ്ണമുഖം അനുബന്ധന്തം നിവത്തേത്വാ രഥം പാജേന്തോ മദ്ദിം ആഹ - "സചേ, ഭദ്ദേ, പച്ഛതോ യാചകാ ആഗച്ഛന്തി, ഉപധാരേയ്യാസീ"തി. സാ ഓലോകേന്തീ നിസീദി. അഥസ്സ സത്തസതകമഹാദാനം ഗമനകാലേ കതദാനഞ്ച സമ്പാപുണിതും അസക്കോന്താ ചത്താരോ ബ്രാഹ്മണാ ആഗന്ത്വാ "വേസ്സന്തരോ കുഹി"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ദാനം ദത്വാ രഥേന ഗതോ"തി വുത്തേ "അസ്സേ യാചിസ്സാമാ"തി അനുബന്ധിംസു. മദ്ദീ തേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "യാചകാ, ദേവാ"തി ആരോചേസി. മഹാസത്തോ രഥം ഠപേസി. തേ ആഗന്ത്വാ അസ്സേ യാചിംസു. മഹാസത്തോ അസ്സേ അദാസി. തേ തേ ഗഹേത്വാ ഗതാ. അസ്സേസു പന ദിന്നേസു രഥധുരം ആകാസേയേവ അട്ഠാസി. അഥ ചത്താരോ ദേവപുത്താ രോഹിതമിഗവണ്ണേനാഗന്ത്വാ രഥധുരം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അഗമംസു. മഹാസത്തോ തേസം ദേവപുത്തഭാവം ഞത്വാ -

"ഇങ്ഘ മദ്ദി നിസാമേഹി, ചിത്തരൂപംവ ദിസ്സതി;
മിഗരോഹിച്ചവണ്ണേന, ദക്ഖിണസ്സാ വഹന്തി മ"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.ഫ്വ്വന്ന്ന) -

മദ്ദിയാ ആഹ.

തത്ഥ **ചിത്തരൂപംവാ**തി അച്ഛരിയരൂപം വിയ. **ദക്ഖിണസ്സാ**തി സുസിക്ഖിതഅസ്സാ വിയ **മം വഹന്തി**.

അഥ നം ഏവം ഗച്ഛന്തം അപരോ ബ്രാഹ്മണോ ആഗന്ത്വാ രഥം യാചി. മഹാസത്തോ പുത്തദാരം ഓതാരേത്വാ രഥം അദാസി. രഥേ പന ദിന്നേ ദേവപുത്താ അന്തരധായിംസു. തതോ പട്ഠായ പന സബ്ബേപി പത്തികാവ അഹേസും. അഥ മഹാസത്തോ "മദ്ദി, ത്വം കണ്ഹാജിനം ഗണ്ഹാഹി, അഹം ജാലികുമാരം ഗണ്ഹാമീ"തി ഉഭോപി ദ്വേ ദാരകേ അങ്കേനാദായ അഞ്ഞമഞ്ഞം പിയസല്ലാപാ പടിപഥം ആഗച്ഛന്തേ മനുസ്സേ വങ്കപബ്ബതസ്സ മഗ്ഗം പുച്ഛന്താ സയമേവ ഓനതേസു ഫലരുക്ഖേസു ഫലാനി ദാരകാനം ദദന്താ അത്ഥകാമാഹി ദേവതാഹി മഗ്ഗസ്സ സങ്ഖിപിതത്താ തദഹേവ ചേതരട്ഠം സമ്പാപുണിംസു. തേന വുത്തം **"ചതുവാഹിം രഥം ദത്വാ"**തിആദി.

തത്ഥ **ഠത്വാ ചാതുമ്മഹാപഥേ**തി അത്തനോ ഗമനമഗ്ഗേന പസ്സതോ ആഗതേന തേന ബ്രാഹ്മണേന ആഗതമഗ്ഗേന ച വിനിവിജ്ഝിത്വാ ഗതട്ഠാനത്താ ചതുക്കസങ്ഖാതേ ചതുമഹാപഥേ ഠത്വാ തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ രഥം ദത്വാ. **ഏകാകിയോ**തി അമച്ചസേവകാദിസഹായാഭാവേന ഏകകോ. തേനേവാഹ **"അദുതിയോ"**തി. **മദ്ദിദേവിം ഇദമബ്രവീ**തി മദ്ദിദേവിം ഇദം അഭാസി.

൯൬-൯൯. **പദുമം പുണ്ഡരീകംവാ**തി പദുമം വിയ, പുണ്ഡരീകം വിയ ച. **കണ്ഹാജിനഗ്ഗഹീ**തി കണ്ഹാജിനം അഗ്ഗഹേസി. **അഭിജാതാ**തി ജാതിസമ്പന്നാ. **വിസമം സമ**ന്തി വിസമം സമഞ്ച ഭൂമിപ്പദേസം. **ഏന്തീ**തി ആഗച്ഛന്തി. **അനുമഗ്ഗേ പടിപ്പഥേ**തി അനുമഗ്ഗേ വാ പടിപഥേ വാതി **വാ**-സദ്ദസ്സ ലോപോ ദട്ഠബ്ബോ. **കരുണ**ന്തി ഭാവനപുംസകനിദ്ദേസോ, കരുണായിതത്തന്തി അത്ഥോ. **ദുക്ഖം തേ പടിവേദേന്തീ**തി ഇമേ ഏവം സുഖുമാലാ പദസാ ഗച്ഛന്തി, ദൂരേവ ഇതോ വങ്കപബ്ബതോതി തേ തദാ അമ്ഹേസു കാരുഞ്ഞവസേന അത്തനാ ദുക്ഖം പടിലഭന്തി, തഥാ അത്തനോ ഉപ്പന്നദുക്ഖം പടിവേദേന്തി വാതി അത്ഥോ.

൧൦൦-൧. **പവനേ**തി മഹാവനേ. **ഫലിനേ**തി ഫലവന്തേ. **ഉബ്ബിദ്ധാ**തി ഉദ്ധം ഉഗ്ഗതാ ഉച്ചാ. **ഉപഗച്ഛന്തി ദാരകേ**തി യഥാ ഫലാനി ദാരകാനം ഹത്ഥൂപഗയ്ഹകാനി ഹോന്തി, ഏവം രുക്ഖാ സയമേവ സാഖാഹി ഓനമിത്വാ ദാരകേ ഉപേന്തി.

൧൦൨. **അച്ഛരിയ**ന്തി അച്ഛരായോഗ്ഗം, അച്ഛരം പഹരിതും യുത്തം. അഭൂതപുബ്ബം ഭൂതന്തി **അബ്ഭുതം**. ലോമാനം ഹംസനസമത്ഥതായ **ലോമഹംസനം. സാഹുകാര**ന്തി സാധുകാരം, അയമേവ വാ പാഠോ. ഇത്ഥിരതനഭാവേന സബ്ബേഹി അങ്ഗേഹി അവയവേഹി സോഭതീതി **സബ്ബങ്ഗസോഭനാ**.

൧൦൩-൪. **അച്ഛേരം വതാ**തി അച്ഛരിയം വത. **വേസ്സന്തരസ്സ തേജേനാ**തി വേസ്സന്തരസ്സ പുഞ്ഞാനുഭാവേന. **സങ്ഖിപിംസു പഥം യക്ഖാ**തി ദേവതാ മഹാസത്തസ്സ പുഞ്ഞതേജേന ചോദിതാ തം മഗ്ഗം പരിക്ഖയം പാപേസും, അപ്പകം അകംസു, തം പന ദാരകേസു കരുണായ കതം വിയ കത്വാ വുത്തം **"അനുകമ്പായ ദാരകേ"**തി. ജേതുത്തരനഗരതോ ഹി സുവണ്ണഗിരിതാലോ നാമ പബ്ബതോ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ കോന്തിമാരാ നാമ നദീ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ മാരഞ്ജനാഗിരി നാമ പബ്ബതോ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ ദണ്ഡബ്രാഹ്മണഗാമോ നാമ പഞ്ച യോജനാനി, തതോ മാതുലനഗരം ദസ യോജനാനി, ഇതി തം രട്ഠം ജേതുത്തരനഗരതോ തിംസ യോജനാനി ഹോതി. ദേവതാ ബോധിസത്തസ്സ പുഞ്ഞതേജേന ചോദിതാ മഗ്ഗം പരിക്ഖയം പാപേസും. തം സബ്ബം ഏകാഹേനേവ അതിക്കമിംസു. തേന വുത്തം **"നിക്ഖന്തദിവസേനേവ, ചേതരട്ഠമുപാഗമു"**ന്തി.

ഏവം മഹാസത്തോ സായന്ഹസമയം ചേതരട്ഠം മാതുലനഗരം പത്വാ തസ്സ നഗരസ്സ ദ്വാരസമീപേ സാലായം നിസീദി. അഥസ്സ മദ്ദിദേവീ പാദേസു രജം പുഞ്ഛിത്വാ പാദേ സമ്ബാഹിത്വാ "വേസ്സന്തരസ്സ ആഗതഭാവം ജാനാപേസ്സാമീ"തി സാലതോ നിക്ഖമിത്വാ തസ്സ ചക്ഖുപഥേ സാലദ്വാരേ അട്ഠാസി. നഗരം പവിസന്തിയോ ച നിക്ഖമന്തിയോ ച ഇത്ഥിയോ തം ദിസ്വാ പരിവാരേസും. മഹാജനോ തഞ്ച വേസ്സന്തരഞ്ച പുത്തേ ചസ്സ തഥാ ആഗതേ ദിസ്വാ രാജൂനം ആചിക്ഖി. സട്ഠിസഹസ്സാ രാജാനോ രോദന്താ പരിദേവന്താ തസ്സ സന്തികം ആഗന്ത്വാ മഗ്ഗപരിസ്സമം വിനോദേത്വാ തഥാ ആഗമനകാരണം പുച്ഛിംസു.

മഹാസത്തോ ഹത്ഥിദാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബം കഥേസി. തം സുത്വാ തേ അത്തനോ രജ്ജേന നിമന്തയിംസു. മഹാപുരിസോ "മയാ തുമ്ഹാകം രജ്ജം പടിഗ്ഗഹിതമേവ ഹോതു, രാജാ പന മം രട്ഠാ പബ്ബാജേതി, തസ്മാ വങ്കപബ്ബതമേവ ഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ തേഹി നാനപ്പകാരം തത്ഥ വാസം യാചിയമാനോപി തം അനലങ്കരിത്വാ തേഹി ഗഹിതാരക്ഖോ തം രത്തിം സാലായമേവ വസിത്വാ പുനദിവസേ പാതോവ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ഭുഞ്ജിത്വാ തേഹി പരിവുതോ നിക്ഖമിത്വാ പന്നരസയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ വനദ്വാരേ ഠത്വാ തേ നിവത്തേത്വാ പുരതോ പന്നരസയോജനമഗ്ഗം തേഹി ആചിക്ഖിതനിയാമേനേവ അഗമാസി. തേന വുത്തം -

൧൦൫. "സട്ഠിരാജസഹസ്സാനി, തദാ വസന്തി മാതുലേ;
സബ്ബേ പഞ്ജലികാ ഹുത്വാ, രോദമാനാ ഉപാഗമും.

൧൦൬. "തത്ഥ വത്തേത്വാ സല്ലാപം, ചേതേഹി ചേതപുത്തേഹി;
തേ തതോ നിക്ഖമിത്വാന, വങ്കം അഗമു പബ്ബത"ന്തി.

തത്ഥ **തത്ഥ വത്തേത്വാ സല്ലാപ**ന്തി തത്ഥ തേഹി രാജൂഹി സമാഗമേഹി സദ്ധിം പടിസമ്മോദമാനാ കഥം പവത്തേത്വാ. **ചേതപുത്തേഹീ**തി ചേതരാജപുത്തേഹി. **തേ തതോ നിക്ഖമിത്വാനാ**തി തേ രാജാനോ തതോ വനദ്വാരട്ഠാനേ നിവത്തേത്വാ. **വങ്കം അഗമു പബ്ബത**ന്തി അമ്ഹേ ചത്താരോ ജനാ വങ്കപബ്ബതം ഉദ്ദിസ്സ അഗമമ്ഹാ.

അഥ മഹാസത്തോ തേഹി ആചിക്ഖിതമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തോ ഗന്ധമാദനപബ്ബതം പത്വാ തം ദിവസം തത്ഥ വസിത്വാ തതോ ഉത്തരദിസാഭിമുഖോ വേപുല്ലപബ്ബതപാദേന ഗന്ത്വാ കേതുമതീനദീതീരേ നിസീദിത്വാ വനചരകേന ദിന്നം മധുമംസം ഖാദിത്വാ തസ്സ സുവണ്ണസൂചിം ദത്വാ ന്ഹത്വാ പിവിത്വാ പടിപ്പസ്സദ്ധദരഥോ നദിം ഉത്തരിത്വാ സാനുപബ്ബതസിഖരേ ഠിതസ്സ നിഗ്രോധസ്സ മൂലേ ഥോകം നിസീദിത്വാ ഉട്ഠായ ഗച്ഛന്തോ നാലികപബ്ബതം പരിഹരന്തോ മുചലിന്ദസരം ഗന്ത്വാ സരതീരേന പുബ്ബുത്തരകണ്ണം പത്വാ ഏകപദികമഗ്ഗേനേവ വനഘടം പവിസിത്വാ തം അതിക്കമ്മ ഗിരിവിദുഗ്ഗാനം നദീപഭവാനം പുരതോ ചതുരസ്സപോക്ഖരണിം പാപുണി.

൧൦൭. തസ്മിം ഖണേ സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ "മഹാസത്തോ ഹിമവന്തം പവിട്ഠോ, വസനട്ഠാനം ലദ്ധും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ വിസ്സകമ്മം പേസേസി - "ഗച്ഛ വങ്കപബ്ബതകുച്ഛിമ്ഹി രമണീയേ ഠാനേ അസ്സമപദം മാപേഹീ"തി. സോ തത്ഥ ദ്വേ പണ്ണസാലായോ ദ്വേ ചങ്കമേ ദ്വേ ച രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാനി

മാപേത്വാ തേസു തേസു ഠാനേസു നാനാപുപ്ഫവിചിത്തേ രുക്ഖേ ഫലിതേ രുക്ഖേ പുപ്ഫഗച്ഛേ കദലിവനാദീനി ച ദസ്സേത്വാ സബ്ബേ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദേത്വാ "യേകേചി പബ്ബജിതുകാമാ, തേ ഗണ്ഹന്തൂ"തി അക്ഖരാനി ലിഖിത്വാ അമനുസ്സേ ച ഭേരവസദ്ദേ മിഗപക്ഖിനോ ച പടിക്കമാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ.

മഹാസത്തോ ഏകപദികമഗ്ഗം ദിസ്വാ "പബ്ബജിതാനം വസനട്ഠാനം ഭവിസ്സതീ"തി മദ്ദിഞ്ച പുത്തേ ച തത്ഥേവ ഠപേത്വാ അസ്സമപദം പവിസിത്വാ അക്ഖരാനി ഓലോകേത്വാ "സക്കേന ദിന്നോസ്മീ"തി പണ്ണസാലദ്വാരം വിവരിത്വാ പവിട്ഠോ ഖഗ്ഗഞ്ച ധനുഞ്ച അപനേത്വാ സാടകേ ഓമുഞ്ചിത്വാ ഇസിവേസം ഗഹേത്വാ കത്തരദണ്ഡം ആദായ നിക്ഖമിത്വാ പച്ചേകബുദ്ധസദിസേന ഉപസമേന ദാരകാനം സന്തികം അഗമാസി. മദ്ദിദേവീപി മഹാസത്തം ദിസ്വാ പാദേസു പതിത്വാ രോദിത്വാ തേനേവ സദ്ധിം അസ്സമം പവിസിത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ ഇസിവേസം ഗണ്ഹി. പച്ഛാ പുത്തേപി താപസകുമാരകേ കരിംസു. ബോധിസത്തോ മദ്ദിം വരം യാചി "മയം ഇതോ പട്ഠായ പബ്ബജിതാ നാമ, ഇത്ഥീ ച നാമ ബ്രഹ്മചരിയസ്സ മലം, മാ ദാനി അകാലേ മമ സന്തികം ആഗച്ഛാ"തി. സാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ മഹാസത്തമ്പി വരം യാചി "ദേവ, തുമ്ഹേ പുത്തേ ഗഹേത്വാ ഇധേവ ഹോഥ, അഹം ഫലാഫലം ആഹരിസ്സാമീ"തി. സാ തതോ പട്ഠായ അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ തയോ ജനേ പടിജഗ്ഗി. ഇതി ചത്താരോ ഖത്തിയാ വങ്കപബ്ബതകുച്ഛിയം സത്തമാസമത്തം വസിംസു. തേന വുത്തം **"ആമന്തയിത്വാ ദേവിന്ദോ, വിസ്സകമ്മം മഹിദ്ധിക"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **ആമന്തയിത്വാ**തി പക്കോസാപേത്വാ. **മഹിദ്ധിക**ന്തി മഹതിയാ ദേവിദ്ധിയാ സമന്നാഗതം. **അസ്സമം സുകത**ന്തി അസ്സമപദം സുകതം കത്വാ. **രമ്മം** വേസ്സന്തരസ്സ വസനാനുച്ഛവികം **പണ്ണസാലം. സുമാപയാ**തി സുട്ഠു മാപയ. ആണാപേസീതി വചനസേസോ. **സുമാപയീ**തി സമ്മാ മാപേസി.

൧൯൧. **അസുഞ്ഞോ**തി യഥാ സോ അസ്സമോ അസുഞ്ഞോ ഹോതി, ഏവം തസ്സ അസുഞ്ഞഭാവകരണേന അസുഞ്ഞോ ഹോമി. "അസുഞ്ഞേ"തി വാ പാഠോ, മമ വസനേനേവ അസുഞ്ഞേ അസ്സമേ ദാരകേ അനുരക്ഖന്തോ വസാമി തത്ഥ തിട്ഠാമി. ബോധിസത്തസ്സ മേത്താനുഭാവേന സമന്താ തിയോജനേ സബ്ബേ തിരച്ഛാനാപി മേത്തം പടിലഭിംസു.

ഏവം തേസു തത്ഥ വസന്തേസു കലിങ്ഗരട്ഠവാസീ **ജൂജകോ** നാമ ബ്രാഹ്മണോ **അമിത്തതാപനായ** നാമ ഭരിയായ "നാഹം തേ നിച്ചം ധഞ്ഞകോട്ടനഉദകാഹരണയാഗുഭത്തപചനാദീനി കാതും സക്കോമി, പരിചാരകം മേ ദാസം വാ ദാസിം വാ ആനേഹീ"തി വുത്തേ "കുതോഹം തേ ഭോതി ദുഗ്ഗതോ ദാസം വാ ദാസിം വാ ലഭിസ്സാമീ"തി വത്വാ തായ "ഏസ വേസ്സന്തരോ രാജാ വങ്കപബ്ബതേ വസതി. തസ്സ പുത്തേ മയ്ഹം പരിചാരകേ യാചിത്വാ ആനേഹീ"തി വുത്തേ കിലേസവസേന തസ്സാ പടിബദ്ധചിത്തതായ തസ്സാ വചനം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ പാഥേയ്യം പടിയാദാപേത്വാ അനുക്കമേന ജേതുത്തരനഗരം പത്വാ "കുഹിം വേസ്സന്തരമഹാരാജാ"തി പുച്ഛി.

മഹാജനോ "ഇമേസം യാചകാനം അതിദാനേന അമ്ഹാകം രാജാ രട്ഠാ പബ്ബാജിതോ, ഏവം അമ്ഹാകം രാജാനം നാസേത്വാ പുനപി ഇധേവ ആഗച്ഛതീ"തി ലേഡ്ഡുദണ്ഡാദിഹത്ഥോ ഉപക്കോസന്തോ ബ്രാഹ്മണം അനുബന്ധി. സോ ദേവതാവിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ വങ്കപബ്ബതഗാമിമഗ്ഗം അഭിരുള്ഹോ അനുക്കമേന വനദ്വാരം പത്വാ മഹാവനം അജ്ഝോഗാഹേത്വാ മഗ്ഗമൂള്ഹോ ഹുത്വാ വിചരന്തോ തേഹി രാജൂഹി ബോധിസത്തസ്സ ആരക്ഖണത്ഥായ ഠപിതേന ചേതപുത്തേന സമാഗഞ്ഛി. തേന "കഹം, ഭോ ബ്രാഹ്മണ, ഗച്ഛസീ"തി പുട്ഠോ "വേസ്സന്തരമഹാരാജസ്സ സന്തിക"ന്തി വുത്തേ "അദ്ധാ അയം ബ്രാഹ്മണോ തസ്സ പുത്തേ വാ ദേവിം വാ യാചിതും ഗച്ഛതീ"തി ചിന്തേത്വാ "മാ ഖോ, ത്വം ബ്രാഹ്മണ, തത്ഥ ഗഞ്ഛി, സചേ ഗച്ഛസി, ഏത്ഥേവ തേ സീസം ഛിന്ദിത്വാ മയ്ഹം സുനഖാനം ഘാസം കരിസ്സാമീ"തി തേന സന്തജ്ജിതോ മരണഭയഭീതോ "അഹമസ്സ പിതരാ പേസിതോ ദൂതോ, 'തം ആനേസ്സാമീ'തി ആഗതോ"തി മുസാവാദം അഭാസി. തം സുത്വാ ചേതപുത്തോ തുട്ഠഹട്ഠോ ബ്രാഹ്മണസ്സ സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ വങ്കപബ്ബതഗാമിമഗ്ഗം ആചിക്ഖി. സോ തതോ പരം ഗച്ഛന്തോ അന്തരാമഗ്ഗേ അച്ചുതേന നാമ താപസേന സദ്ധിം സമാഗന്ത്വാ തമ്പി മഗ്ഗം പുച്ഛിത്വാ തേനാപി മഗ്ഗേ ആചിക്ഖിതേ തേന ആചിക്ഖിതസഞ്ഞായ മഗ്ഗം ഗച്ഛന്തോ അനുക്കമേന ബോധിസത്തസ്സ അസ്സമപദട്ഠാനസമീപം ഗന്ത്വാ മദ്ദിദേവിയാ ഫലാഫലത്ഥം ഗതകാലേ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ ഉഭോ ദാരകേ യാചി. തേന വുത്തം -

൧൯൨."പവനേ വസമാനസ്സ, അദ്ധികോ മം ഉപാഗമി;
അയാചി പുത്തകേ മയ്ഹം, ജാലിം കണ്ഹാജിനം ചുഭോ"തി.

ഏവം ബ്രാഹ്മണേന ദാരകേസു യാചിതേസു മഹാസത്തോ "ചിരസ്സം വത മേ യാചകോ അധിഗതോ, അജ്ജാഹം അനവസേസതോ ദാനപാരമിം പൂരേസ്സാമീ"തി അധിപ്പായേന സോമനസ്സജാതോ പസാരിതഹത്ഥേ സഹസ്സത്ഥവികം ഠപേന്തോ വിയ ബ്രാഹ്മണസ്സ ചിത്തം പരിതോസേന്തോ സകലഞ്ച തം പബ്ബതകുച്ഛിം ഉന്നാദേന്തോ "ദദാമി തവ മയ്ഹം പുത്തകേ, അപി ച മദ്ദിദേവീ പന പാതോവ ഫലാഫലത്ഥായ വനം ഗന്ത്വാ സായം ആഗമിസ്സതി, തായ ആഗതായ തേ പുത്തകേ ദസ്സേത്വാ ത്വഞ്ച മൂലഫലാഫലം ഖാദിത്വാ ഏകരത്തിം വസിത്വാ വിഗതപരിസ്സമോ പാതോവ ഗമിസ്സസീ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ "കാമഞ്ചേസ ഉളാരജ്ഝാസയതായ പുത്തകേ ദദാതി, മാതാ പന വച്ഛഗിദ്ധാ ആഗന്ത്വാ ദാനസ്സ അന്തരായമ്പി കരേയ്യ, യംനൂനാഹം ഇമം നിപ്പീളേത്വാ ദാരകേ ഗഹേത്വാ അജ്ജേവ ഗച്ഛേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ "പുത്താ ചേ തേ മയ്ഹം ദിന്നാ, കിം ദാനി മാതരം ദസ്സേത്വാ പേസിതേഹി, ദാരകേ

ഗഹേത്വാ അജ്ജേവ ഗമിസ്സാമീ’’തി ആഹ. ‘‘സചേ, ത്വം ബ്രാഹ്മണ, രാജപുത്തിം മാതരം ദട്ഠും ന ഇച്ഛസി, ഇമേ ദാരകേ ഗഹേത്വാ ജേതുത്തരനഗരം ഗച്ഛ, തത്ഥ സഞ്ജയമഹാരാജാ ദാരകേ ഗഹേത്വാ മഹന്തം തേ ധനം ദസ്സതി, തേന ദാസദാസിയോ ഗണ്ഹിസ്സസി, സുഖഞ്ച ജീവിസ്സസി, അഞ്ഞഥാ ഇമേ സുഖുമാലാ രാജദാരകാ, കിം തേ വേയ്യാവച്ചം കരിസ്സന്തീ’’തി ആഹ.

ബ്രാഹ്മണോ ‘‘ഏവമ്പി മയാ ന സക്കാ കാതും, രാജദണ്ഡതോ ഭായാമി, മയ്ഹമേവ ഗാമം നേസ്സാമീ’’തി ആഹ. ഇമം തേസം കഥാസല്ലാപം സുത്വാ ദാരകാ ‘‘പിതാ നോ ഖോ അമ്ഹേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാതുകാമോ’’തി പക്കമിത്വാ പോക്ഖരണിം ഗന്ത്വാ പദുമിനിഗച്ഛേ നിലീയിംസു. ബ്രാഹ്മണോ തേ അദിസ്വാവ ‘‘ത്വം ‘ദാരകേ ദദാമീ’തി വത്വാ തേ അപക്കമാപേസി, ഏസോ തേ സാധുഭാവോ’’തി ആഹ. അഥ മഹാസത്തോ സഹസാവ ഉട്ഠഹിത്വാ ദാരകേ ഗവേസന്തോ പദുമിനിഗച്ഛേ നിലീനേ ദിസ്വാ ‘‘ഏഥ, താതാ, മാ മയ്ഹം ദാനപാരമിയാ അന്തരായം അകത്ഥ, മമ ദാനജ്ഝാസയം മത്ഥകം പാപേഥ, അയഞ്ച ബ്രാഹ്മണോ തുമ്ഹേ ഗഹേത്വാ തുമ്ഹാകം അയ്യകസ്സ സഞ്ജയമഹാരാജസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സതി , താത ജാലി, ത്വം ഭുജിസ്സോ ഹോതുകാമോ ബ്രാഹ്മണസ്സ നിക്ഖസഹസ്സം ദത്വാ ഭുജിസ്സോ ഭവേയ്യാസി, കണ്ഹാജിനേ ത്വം ദാസസതം ദാസിസതം ഹത്ഥിസതം അസ്സസതം ഉസഭസതം നിക്ഖസതന്തി സബ്ബസതം ദത്വാ ഭുജിസ്സാ ഭവേയ്യാസീ’’തി കുമാരേ അഗ്ഘാപേത്വാ സമസ്സാസേത്വാ ഗഹേത്വാ അസ്സമപദം ഗന്ത്വാ കമണ്ഡലുനാ ഉദകം ഗഹേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസ്സ പച്ചയം കത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ അതിവിയ പീതിസോമനസ്സജാതോ ഹുത്വാ പഥവിം ഉന്നാദേന്തോ പിയപുത്തദാനം അദാസി. ഇധാപി പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ പഥവികമ്പാദയോ അഹേസും. തേന വുത്തം -

൧൧൯. ‘‘യാചകം ഉപഗതം ദിസ്വാ, ഹാസോ മേ ഉപപജ്ജഥ;
ഉഭോ പുത്തേ ഗഹേത്വാന, അദാസിം ബ്രാഹ്മണേ തദാ.
൧൨൦. ‘‘സകേ പുത്തേ ചജന്തസ്സ, ജൂജകേ ബ്രാഹ്മണേ യദാ;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ’’തി.

അഥ ബ്രാഹ്മണോ ദാരകേ അഗന്തുകാമേ ലതായ ഹത്ഥേസു ബന്ധിത്വാ ആകഡ്ഢി. തേസം ബന്ധട്ഠാനേ ഛവിം ഛിന്ദിത്വാ ലോഹിതം പഗ്ഘരി. സോ ലതാദണ്ഡേന പഹരന്തോ ആകഡ്ഢി. തേ പിതരം ഓലോകേത്വാ.

‘‘അമ്മാ ച താത നിക്ഖന്താ, ത്വഞ്ച നോ താത ദസ്സസി;
മാ നോ ത്വം താത അദദാ, യാവ അമ്മാപി ഏതു നോ;
തദായം ബ്രാഹ്മണോ കാമം, വിക്കിണാതു ഹനാതു വാ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൧൨൯) -

വത്വാ പുനപി അയം ഏവരൂപോ ഘോരദസ്സനോ കുരൂരകമ്മന്തോ -

‘‘മനുസ്സോ ഉദാഹു യക്ഖോ, മംസലോഹിതഭോജനോ;
ഗാമാ അരഞ്ഞമാഗമ്മ, ധനം തം താത യാചതി;
നീയമാനേ പിസാചേന, കിം നു താത ഉദിക്ഖസീ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൧൩൦-൨൧൩൧) -

ആദീനി വദന്താ പരിദേവിംസു. തത്ഥ ധനന്തി പുത്തധനം.

ജൂജകോ ദാരകേ തഥാ പരിദേവന്തേയേവ പോഥേന്തോവ ഗഹേത്വാ പക്കാമി. മഹാസത്തസ്സ ദാരകാനം കരുണം പരിദേവിതേന തസ്സ ച ബ്രാഹ്മണസ്സ അകാരുഞ്ഞഭാവേന ബലവസോകോ ഉപ്പജ്ജി, വിപ്പടിസാരോ ച ഉദപാദി. സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ബോധിസത്താനം പവേണിം അനുസ്സരി. ‘‘സബ്ബേവ ഹി ബോധിസത്താ പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജിത്വാ ബുദ്ധാ ഭവിസ്സന്തി, അഹമ്പി തേസം അബ്ഭന്തരോ, പുത്തദാനഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗാനം അഞ്ഞതരം, തസ്മാ വേസ്സന്തര ദാനം ദത്വാ പച്ഛാനുതാപോ ന തേ അനുച്ഛവികോ’’തി അത്താനം പരിഭാസേത്വാ ‘‘ദിന്നകാലതോ പട്ഠായ മമ തേ ന കിഞ്ചി ഹോന്തീ’’തി അത്താനം ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ ദള്ഹസമാദാനം അധിട്ഠായ പണ്ണസാലദ്വാരേ പാസാണഫലകേ കഞ്ചനപടിമാ വിയ നിസീദി.

അഥ മദ്ദിദേവീ അരഞ്ഞതോ ഫലാഫലം ഗഹേത്വാ നിവത്തന്തീ ‘‘മാ മഹാസത്തസ്സ ദാനന്തരായോ ഹോതൂ’’തി വാളമിഗരൂപധരാഹി ദേവതാഹി ഉപരുദ്ധമഗ്ഗാ തേസു അപഗതേസു ചിരേന അസ്സമം പത്വാ ‘‘അജ്ജ മേ ദുസ്സുപിനം ദിട്ഠം, ദുന്നിമിത്താനി ച ഉപ്പന്നാനി, കിം നു ഖോ ഭവിസ്സതീ’’തി ചിന്തേന്തീ അസ്സമം പവിസിത്വാ പുത്തകേ അപസ്സന്തീ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ‘‘ദേവ, ന ഖോ അമ്ഹാകം പുത്തകേ പസ്സാമി, കുഹിം തേ ഗതാ’’തി ആഹ. സോ തുണ്ഹീ അഹോസി. സാ പുത്തകേ ഉപധാരേന്തീ തഹിം തഹിം ഉപധാവിത്വാ ഗവേസന്തീ അദിസ്വാ പുനപി ഗന്ത്വാ പുച്ഛി. ബോധിസത്തോ ‘‘കക്ഖളകഥായ നം പുത്തസോകം ജഹാപേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ -

‘‘നൂന മദ്ദീ വരാരോഹാ, രാജപുത്തീ യസസ്സിനീ;
പാതോ ഗതാസി ഉഞ്ഛായ, കിമിദം സായമാഗതാ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൨൪) -

വത്വാ തായ ചിരായനകാരണേ കഥിതേ പുനപി ദാരകേ സന്ധായ ന കിഞ്ചി ആഹ. സാ പുത്തസോകേന തേ ഉപധാരേന്തീ പുനപി വാതവേഗേന വനാനി വിചരി. തായ ഏകരത്തിയം വിചരിതട്ഠാനം പരിഗ്ഗണ്ഹന്തം പന്നരസയോജനമത്തം അഹോസി. അഥ വിഭാതായ രത്തിയാ മഹാസത്തസ്സ സന്തികം

ഗന്ത്വാ ഠിതാ ദാരകാനം അദസ്സനേന ബലവസോകാഭിഭൂതാ തസ്സ പാദമൂലേ ഛിന്നകദലീ വിയ ഭൂമിയം വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ പതി. സോ "മതാ"തി സഞ്ഞായ കമ്പമാനോ ഉപ്പന്നബലവസോകോപി സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ "ജാനിസ്സാമി താവ ജീവതി, ന ജീവതീ"തി സത്തമാസേ കായസംസഗ്ഗം അനാപന്നപുബ്ബോപി അഞ്ഞസ്സ അഭാവേന തസ്സാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഊരൂസു ഠപേത്വാ ഉദകേന പരിപ്ഫോസിത്വാ ഉരഞ്ച മുഖഞ്ച ഹദയഞ്ച പരിമജ്ജി. മദ്ദീപി ഥോകം വീതിനാമേത്വാ സതിം പടിലഭിത്വാ ഹിരോത്തപ്പം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ "ദേവ, ദാരകാ തേ കുഹിം ഗതാ"തി പുച്ഛി. സോ ആഹ - "ദേവി, ഏകസ്സ മേ ബ്രാഹ്മണസ്സ മം യാചിത്വാ ആഗതസ്സ ദാസത്ഥായ ദിന്നാ"തി വത്വാ തായ "കസ്മാ, ദേവ, പുത്തേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദത്വാ മമ സബ്ബരത്തിം പരിദേവിത്വാ വിചരന്തിയാ നാചിക്ഖീ"തി വുത്തേ "പഠമമേവ വുത്തേ തവ ചിത്തദുക്ഖം ബഹു ഭവിസ്സതി, ഇദാനി പന സരീരദുക്ഖേന തനുകം ഭവിസ്സതീ"തി വത്വാ -

"മം പസ്സ മദ്ദി മാ പുത്തേ, മാ ബാള്ഹം പരിദേവസി;
ലച്ഛാമ പുത്തേ ജീവന്താ, അരോഗാ ച ഭവാമസേ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൩൦) -

സോ സമസ്സാസേത്വാ പുന -

"പുത്തേ പസുഞ്ച ധഞ്ഞഞ്ച, യഞ്ച അഞ്ഞം ഘരേ ധനം;
ദജ്ജാ സപ്പുരിസോ ദാനം, ദിസ്വാ യാചകമാഗതം;
അനുമോദാഹി മേ മദ്ദി, പുത്തകേ ദാനമുത്തമ"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൩൧) -

വത്വാ അത്തനോ പുത്തദാനം തം അനുമോദാപേസി.

സാപി -

"അനുമോദാമി തേ ദേവ, പുത്തകേ ദാനമുത്തമം;
ദത്വാ ചിത്തം പസാദേഹി, ഭിയ്യോ ദാനം ദദോ ഭവാ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൩൨) -

വത്വാ അനുമോദി.

ഏവം തേസു അഞ്ഞമഞ്ഞം സമ്മോദനീയം കഥം കഥേന്തേസു സക്കോ ചിന്തേസി - "മഹാപുരിസോ ഹിയ്യോ ജൂജകസ്സ പഥവിം ഉന്നാദേത്വാ ദാരകേ അദാസി. ഇദാനി നം കോചി ഹീനപുരിസോ ഉപസങ്കമിത്വാ മദ്ദിദേവിം യാചിത്വാ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛേയ്യ, തതോ രാജാ നിപ്പച്ചയോ ഭവേയ്യ, ഹന്ദാഹം ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന നം ഉപസങ്കമിത്വാ മദ്ദിം യാചിത്വാ പാരമികൂടം ഗാഹാപേത്വാ കസ്സചി അവിസ്സജ്ജിയം കത്വാ പുന നം തസ്സേവ ദത്വാ ആഗമിസ്സാമീ"തി. സോ സൂരിയുഗ്ഗമനവേലായം ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തം ദിസ്വാ മഹാപുരിസോ "അതിഥി നോ ആഗതോ"തി പീതിസോമനസ്സജാതോ തേന സദ്ധിം മധുരപടിസന്ഥാരം കത്വാ "ബ്രാഹ്മണ, കേനത്ഥേന ഇധാഗതോസീ"തി പുച്ഛി. അഥ നം സക്കോ മദ്ദിദേവിം യാചി. തേന വുത്തം -

൧൧൨. "പുനദേവ സക്കോ ഓരുയ്ഹ, ഹുത്വാ ബ്രാഹ്മണസന്നിഭോ;
അയാചി മം മദ്ദിദേവിം, സീലവന്തിം പതിബ്ബത"ന്തി.

തത്ഥ **പുനദേവാ**തി ദാരകേ ദിന്നദിവസതോ പച്ഛാ ഏവ. തദനന്തരമേവാതി അത്ഥോ. **ഓരുയ്ഹാ**തി ദേവലോകതോ ഓതരിത്വാ. **ബ്രാഹ്മണസന്നിഭോ**തി ബ്രാഹ്മണസമാനവണ്ണോ.

അഥ മഹാസത്തോ "ഹിയ്യോ മേ ദ്വേപി ദാരകേ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദിന്നാ, അഹമ്പി അരഞ്ഞേ ഏകകോവ, കഥം തേ മദ്ദിം സീലവന്തിം പതിബ്ബതം ദസ്സാമീ"തി അവത്വാവ പസാരിതഹത്ഥേ അനഗ്ഘരതനം ഠപേന്തോ വിയ അസജ്ജിത്വാ അബജ്ഝിത്വാ അനോലീനമാനസോ "അജ്ജ മേ ദാനപാരമീ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ"തി ഹട്ഠതുട്ഠോ ഗിരിം ഉന്നാദേന്തോ വിയ -

"ദദാമി ന വികമ്പാമി, യം മം യാചസി ബ്രാഹ്മണ;
സന്തം നപ്പടിഗൂഹാമി, ദാനേ മേ രമതീ മനോ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൭൨) -

വത്വാ സീഘമേവ കമണ്ഡലുനാ ഉദകം ആഹരിത്വാ ബ്രാഹ്മണസ്സ ഹത്ഥേ ഉദകം പാതേത്വാ ഭരിയമദാസി. തേന വുത്തം -

൧൧൩. "മദ്ദിം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാന, ഉദകഞ്ജലി പൂരിയ;
പസന്നമനസങ്കപ്പോ, തസ്സ മദ്ദിം അദാസഹ"ന്തി.

തത്ഥ **ഉദകഞ്ജലീ**തി ഉദകം അഞ്ജലിം, "ഉദക"ന്തി ച കരണത്ഥേ പച്ചത്തവചനം, ഉദകേന തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അഞ്ജലിം പസാരിതഹത്ഥതലം പൂരേത്വാതി അത്ഥോ. **പസന്നമനസങ്കപ്പോ**തി "അദ്ധാ ഇമിനാ പരിച്ചാഗേന ദാനപാരമിം മത്ഥകം പാപേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം അധിഗമിസ്സാമീ"തി ഉപ്പന്നസദ്ധാപസാദേന പസന്നചിത്തസങ്കപ്പോ. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരാനി

സബ്ബപാടിഹാരിയാനി പാതുരഹേസും. “ഇദാനിസ്സ ന ദൂരേ സമ്മാസമ്ബോധീ”തി ദേവഗണാ ബ്രഹ്മഗണാ അതിവിയ പീതിസോമനസ്സജാതാ അഹേസും. തേന വുത്തം -

൧൧൬. “മദ്ദിയാ ദീയമാനായ, ഗഗനേ ദേവാ പമോദിതാ;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ”തി.

തതോ പന ദീയമാനായ മദ്ദിയാ ദേവിയാ രുണ്ണം വാ ദുമ്മുഖം വാ ഭാകുടിമത്തം വാ നാഹോസി, ഏവം ചസ്സാ അഹോസി “യം ദേവോ ഇച്ഛതി, തം കരോതൂ”തി.

“കോമാരീ യസ്സാഹം ഭരിയാ, സാമികോ മമ ഇസ്സരോ;
യസ്സിച്ഛേ തസ്സ മം ദജ്ജാ, വിക്കിണേയ്യ ഹനേയ്യ വാ”തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൭൨) -

ആഹ.

മഹാപുരിസോപി “അമ്ഭോ, ബ്രാഹ്മണ, മദ്ദിതോ മേ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ പിയതരം, ഇദം മേ ദാനം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിവേധസ്സ പച്ചയോ ഹോതൂ”തി വത്വാ അദാസി. തേന വുത്തം -

൧൧൭. “ജാലിം കണ്ഹാജിനം ധീതം, മദ്ദിദേവിം പതിബ്ബതം;
ചജമാനോ ന ചിന്തേസിം, ബോധിയായേവ കാരണാ.

൧൧൮. ന മേ ദേസ്സാ ഉഭോ പുത്താ, മദ്ദിദേവീ ന ദേസ്സിയാ;
സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം, തസ്മാ പിയേ അദാസഹ”ന്തി.

തത്ഥ **ചജമാനോ ന ചിന്തേസി**ന്തി പരിച്ചജന്തോ സന്താപവസേന ന ചിന്തേസിം, വിസ്സട്ഠോ ഹുത്വാ പരിച്ചജിന്തി അത്ഥോ.

ഏത്ഥാഹ - കസ്മാ പനായം മഹാപുരിസോ അത്തനോ പുത്തദാരേ ജാതിസമ്പന്നേ ഖത്തിയേ പരസ്സ ദാസഭാവേന പരിച്ചജി, ന ഹി യേസം കേസഞ്ചിപി ഭുജിസ്സാനം അഭുജിസ്സഭാവകരണം സാധുധമ്മോതി? വുച്ചതേ - അനുധമ്മഭാവതോ. അയഞ്ഹി ബുദ്ധകാരകേ ധമ്മേ അനുഗതധമ്മതാ, യദിദം സബ്ബസ്സ അത്തനിയസ്സ മമന്തി പരിഗ്ഗഹിതവത്ഥുനോ അനവസേസപരിച്ചാഗോ, ന ഹി ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകവികപ്പരഹിതം ദാനപാരമിം പരിപൂരേതും ഉസ്സുക്കമാപന്നാനം ബോധിസത്താനം മമന്തി പരിഗ്ഗഹിതവത്ഥും യാചന്തസ്സ യാചകസ്സ ന പരിച്ചജിതും യുത്തം, പോരാണോപി ചായമനുധമ്മോ. സബ്ബേസഞ്ഹി ബോധിസത്താനം അയം ആചിണ്ണസമാചിണ്ണധമ്മോ കുലവംസോ കുലപ്പവേണീ, യദിദം സബ്ബസ്സ പരിച്ചാഗോ. തത്ഥ ച വിസേസതോ പിയതരവത്ഥുപരിച്ചാഗോ, ന ഹി കേചി ബോധിസത്താ വംസാനുഗതം രജ്ജിസ്സരിയാദിധനപരിച്ചാഗം, അത്തനോ സീസനയനാദിഅങ്ഗപരിച്ചാഗം, പിയജീവിതപരിച്ചാഗം, കുലവംസപതിട്ഠാപകപിയപുത്തപരിച്ചാഗം, മനാപചാരിനീപിയഭരിയാപരിച്ചാഗന്തി ഇമേ പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ അപരിച്ചജിത്വാ ബുദ്ധാ നാമ ഭൂതപുബ്ബാ അത്ഥി. തഥാ ഹി മങ്ഗലേ ഭഗവതി ബോധിസത്തഭൂതേ ബോധിപരിയേസനം ചരമാനേ ച ചരിമത്തഭാവതോ തതിയേ അത്തഭാവേ സപുത്തദാരേ ഏകസ്മിം പബ്ബതേ വസന്തേ ഖരദാഠികോ നാമ യക്ഖോ മഹാപുരിസസ്സ ദാനജ്ഝാസയതം സുത്വാ ബ്രാഹ്മണവണ്ണേന ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാസത്തം ദ്വേ ദാരകേ യാചി.

മഹാസത്തോ “ദദാമി ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തകേ”തി ഹട്ഠപഹട്ഠോ ഉദകപരിയന്തം പഥവിം കമ്പേന്തോ ദ്വേപി ദാരകേ അദാസി. യക്ഖോ ചങ്കമനകോടിയം ആലമ്ബനഫലകം നിസ്സായ ഠിതോ മഹാസത്തസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ മുളാലകലാപം വിയ ദ്വേ ദാരകേ ഖാദി. അഗ്ഗിജാലം വിയ ലോഹിതധാരം ഉഗ്ഗിരമാനം യക്ഖസ്സ മുഖം ഓലോകേന്തസ്സ മഹാപുരിസസ്സ “വഞ്ചേസി വത മം യക്ഖോ”തി ഉപ്പജ്ജനകചിത്തുപ്പാദസ്സ ഓകാസം അദേന്തസ്സ ഉപായകോസല്ലസ്സ സുഭാവിതത്താ അതീതധമ്മാനം അപ്പടിസന്ധിസഭാവതോ അനിച്ചാദിവസേന സങ്ഖാരാനം സുപരിമദ്ദിതഭാവതോ ച ഏവം ഇത്തരട്ഠിതികേന പഭങ്ഗുനാ അസാരേന സങ്ഖാരകലാപേന “പൂരിതാ വത മേ ദാനപാരമീ, മഹന്തം വത മേ അത്ഥം സാധേത്വാ ഇദം അധിഗത”ന്തി സോമനസ്സമേവ ഉപ്പജ്ജി. സോ ഇദം അനഞ്ഞസാധാരണം തസ്മിം ഖണേ അത്തനോ ചിത്താചാരം ഞത്വാ “ഇമസ്സ നിസ്സന്ദേന അനാഗതേ ഇമിനാവ നീഹാരേന സരീരതോ രസ്മിയോ നിക്ഖമന്തൂ”തി പത്ഥനമകാസി. തസ്സ തം പത്ഥനം നിസ്സായ ബുദ്ധഭൂതസ്സ സരീരപ്പഭാ നിച്ചമേവ ദസസഹസ്സിലോകധാതും ഫരിത്വാ അട്ഠാസി (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ). ഏവം അഞ്ഞേപി ബോധിസത്താ അത്തനോ പിയതരം പുത്തദാരം പരിച്ചജിത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിംസു.

അപി ച യഥാ നാമ കോചി പുരിസോ കസ്സചി സന്തികേ ഗാമം വാ ജനപദം വാ കേണിയാ ഗഹേത്വാ കമ്മം കരോന്തോ അത്തനോ അന്തേവാസികാനം വാ പമാദേന പൂതിഭൂതം ധനം ധാരേയ്യ, തമേനം സോ ഗാഹാപേത്വാ ബന്ധനാഗാരം പവേസേയ്യ. തസ്സ ഏവമസ്സ “അഹം ഖോ ഇമസ്സ രഞ്ഞോ കമ്മം കരോന്തോ ഏത്തകം നാമ ധനം ധാരേമി, തേനാഹം രഞ്ഞാ ബന്ധനാഗാരേ പവേസിതോ, സചാഹം ഇധേവ ഹോമി, അത്താനഞ്ച ജീയേയ്യ, പുത്തദാരകമ്മകരപോരിസാ ച മേ ജീവികാപഗതാ മഹന്തം അനയബ്യസനം ആപജ്ജേയ്യും. യംനൂനാഹം രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ അത്തനോ പുത്തം വാ

കനിട്ഠഭാതരം വാ ഇധ ഠപേത്വാ നിക്ഖമേയ്യം . ഏവാഹം ഇതോ ബന്ധനതോ മുത്തോ നചിരസ്സേവ യഥാമിത്തം യഥാസന്ദിട്ഠം ധനം സംഹരിത്വാ രഞ്ഞോ ദത്വാ തമ്പി ബന്ധനതോ മോചേമി, അപ്പമത്തോവ ഹുത്വാ ഉട്ഠാനബലേന അത്തനോ സമ്പത്തിം പടിപാകതികം കരിസ്സാമീ’’തി. സോ തഥാ കരേയ്യ. ഏവം സമ്പദമിദം ദട്ഠബ്ബം.

തത്രിദം ഓപമ്മസംസന്ദനം - രാജാ വിയ കമ്മം, ബന്ധനാഗാരോ വിയ സംസാരോ, രഞ്ഞാ ബന്ധനാഗാരേ ഠപിതപുരിസോ വിയ കമ്മവസേന സംസാരചാരകേ ഠിതോ മഹാപുരിസോ, തസ്സ ബന്ധനാഗാരേ ഠിതപുരിസസ്സ തഥാ പുത്തസ്സ വാ ഭാതുനോ വാ പരാധീനഭാവകരണേന തേസം അത്തനോ ച ദുക്ഖപ്പമോചനം വിയ മഹാപുരിസസ്സ അത്തനോ പുത്താദികേ പരേസം ദത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണപ്പടിലാഭേന സബ്ബസത്താനം വട്ടദുക്ഖപ്പമോചനം, തസ്സ വിഗതദുക്ഖസ്സ തേഹി സദ്ധിം യഥാധിപ്പേതസമ്പത്തിയം പതിട്ഠാനം വിയ മഹാപുരിസസ്സ അരഹത്തമഗ്ഗേന അപഗതവട്ടദുക്ഖസ്സ ബുദ്ധഭാവേന ദസബലാദിസബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണസമ്പത്തിസമന്നാഗമോ അത്തനോ വചനകാരകാനം വിജ്ജത്തയാദിസമ്പത്തിസമന്നാഗമോ ചാതി ഏവം അനവജ്ജസഭാവോ ഏവ മഹാപുരിസാനം പുത്തദാരപരിച്ചാഗോ. ഏതേനേവ നയേന നേസം അങ്ഗജീവിതപരിച്ചാഗേ യാ ചോദനാ, സാപി വിസോധിതാതി വേദിതബ്ബാതി.

ഏവം പന മഹാസത്തേന മദ്ദിദേവിയാ ദിന്നായ സക്കോ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ ഹുത്വാ -

“സബ്ബേ ജിതാ തേ പച്ചൂഹാ, യേ ദിബ്ബാ യേ ച മാനുസാ;
നിന്നാദിതാ തേ പഥവീ, സദ്ദോ തേ തിദിവം ഗതോ. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൯൩-൨൨൯൪);

“ദുദ്ദദം ദദമാനാനം, ദുക്കരം കമ്മ കുബ്ബതം;
അസന്തോ നാനുകുബ്ബന്തി, സതം ധമ്മോ ദുരന്നയോ.

“തസ്മാ സതഞ്ച അസതം, നാനാ ഹോതി ഇതോ ഗതി;
അസന്തോ നിരയം യന്തി, സന്തോ സഗ്ഗപരായനാ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൯൫-൨൨൯൭) -

ആദിനാ നയേന മഹാപുരിസസ്സ ദാനാനുമോദനവസേന ഥുതിം അകാസി.

തത്ഥ **പച്ചൂഹാ**തി പച്ചത്ഥികാ. **ദിബ്ബാ**തി ദിബ്ബയസപടിബാഹകാ. **മാനുസാ**തി മനുസ്സയസപടിബാഹകാ. കേ പന തേതി? മച്ഛരിയധമ്മാ, തേ സബ്ബേ പുത്തദാരം ദേന്തേന മഹാസത്തേന ജിതാതി ദസ്സേതി. **ദുദ്ദദ**ന്തി പുത്തദാരാദിദുദ്ദദം **ദദമാനാനം** തമേവ **ദുക്കരം കുബ്ബതം** തുമ്ഹാദിസാനം കമ്മം അഞ്ഞേ സാവകപച്ചേകബോധിസത്താ നാനുകുബ്ബന്തി, പഗേവ അസന്തോ മച്ഛരിനോ. തസ്മാ **സതം ധമ്മോ ദുരന്നയോ** സാധൂനം മഹാബോധിസത്താനം പടിപത്തിധമ്മോ അഞ്ഞേഹി ദുരനുഗമോ.

ഏവം സക്കോ മഹാപുരിസസ്സ അനുമോദനവസേന ഥുതിം കത്വാ മദ്ദിദേവിം നിയ്യാതേന്തോ -

“ദദാമി ഭോതോ ഭരിയം, മദ്ദിം സബ്ബങ്ഗസോഭനം;
ത്വഞ്ചേവ മദ്ദിയാ ഛന്നോ, മദ്ദീ ച പതിനോ തവാ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൯൮) -

വത്വാ തം മദ്ദിം പടിദത്വാ ദിബ്ബത്തഭാവേന ജലന്തോ തരുണസൂരിയോ വിയ ആകാസേ ഠത്വാ അത്താനം ആചിക്ഖന്തോ -

“സക്കോഹമസ്മി ദേവിന്ദോ, ആഗതോസ്മി തവന്തികേ;
വരം വരസ്സു രാജിസി, വരേ അട്ഠ ദദാമി തേ’’തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൨൯൯) -

വത്വാ വരേഹി നിമന്തേസി. മഹാസത്തോപി “പിതാ മം പുനദേവ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേതു, വജ്ഝപ്പത്തം വധതോ മോചേയ്യം, സബ്ബസത്താനം അവസ്സയോ ഭവേയ്യം, പരദാരം ന ഗച്ഛേയ്യം, ഇത്ഥീനം വസം ന ഗച്ഛേയ്യം, പുത്തോ മേ ദീഘായുകോ സിയാ, അന്നപാനാദിദേയ്യധമ്മോ ബഹുകോ സിയാ, തഞ്ച അപരിക്ഖയം പസന്നചിത്തോ ദദേയ്യം, ഏവം മഹാദാനാനി പവത്തേത്വാ ദേവലോകം ഗന്ത്വാ തതോ ഇധാഗതോ സബ്ബഞ്ഞുതം പാപുണേയ്യ’’ന്തി ഇമേ അട്ഠ വരേ യാചി. സക്കോ “നചിരസ്സേവ പിതാ സഞ്ജയമഹാരാജാ ഇധേവ ആഗന്ത്വാ തം ഗഹേത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസ്സതി, ഇതരോ ച സബ്ബോ തേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതി, മാ ചിന്തയി, അപ്പമത്തോ ഹോഹീ’’തി ഓവദിത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ ച മദ്ദിദേവീ ച സമ്മോദമാനാ സക്കദത്തിയേ അസ്സമേ വസിംസു.

ജൂജകേപി കുമാരേ ഗഹേത്വാ ഗച്ഛന്തേ ദേവതാ ആരക്ഖമകംസു. ദിവസേ ദിവസേ ഏകാ ദേവധീതാ രത്തിഭാഗേ ആഗന്ത്വാ മദ്ദിവണ്ണേന കുമാരേ പടിജഗ്ഗി. സോ ദേവതാവിഗ്ഗഹിതോ ഹുത്വാ “കലിങ്ഗരട്ഠം ഗമിസ്സാമീ’’തി അഡ്ഢമാസേന ജേതുത്തരനഗരമേവ സമ്പാപുണി. രാജാ വിനിച്ഛയേ നിസിന്നോ ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം ദാരകേ രാജങ്ഗണേന ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ സഞ്ജാനിത്വാ ബ്രാഹ്മണേന സദ്ധിം തേ പക്കോസാപേത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ബോധിസത്തേന കഥിതനിയാമേനേവ ധനം ദത്വാ കുമാരേ കിണിത്വാ ന്ഹാപേത്വാ ഭോജേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതേ കത്വാ രാജാ ദാരകം ഫുസ്സതിദേവീ ദാരികം ഉച്ഛങ്ഗേ കത്വാ ബോധിസത്തസ്സ രാജപുത്തിയാ ച പവത്തിം സുണിംസു.

തം സുത്വാ രാജാ "ഭൂനഹച്ചം വത മയാ കത"ന്തി സംവിഗ്ഗമാനസോ താവദേവ ദ്വാദസഅക്ഖോഭനീപരിമാണം സേനം സന്നയ്ഹിത്വാ വങ്കപബ്ബതാഭിമുഖോ പായാസി സദ്ധിം ഫുസ്സതിദേവിയാ ചേവ ദാരകേഹി ച. അനുക്കമേന ഗന്ത്വാ പുത്തേന ച സുണിസായ ച സമാഗഞ്ഛി. വേസ്സന്തരോ പിയപുത്തേ ദിസ്വാ സോകം സന്ധാരേതും അസക്കോന്തോ വിസഞ്ഞീ ഹുത്വാ തത്ഥേവ പതി, തഥാ മദ്ദീ മാതാപിതരോ സഹജാതാ സട്ഠിസഹസ്സാ ച അമച്ചാ. തം കാരുഞ്ഞം പസ്സന്തേസു ഏകോപി സകഭാവേന സന്ധാരേതും നാസക്ഖി, സകലം അസ്സമപദം യുഗന്ധരവാതപമദ്ദിതം വിയ സാലവനം അഹോസി. സക്കോ ദേവരാജാ തേസം വിസഞ്ഞിഭാവവിനോദനത്ഥം പോക്ഖരവസ്സം വസ്സാപേസി, തേമേതുകാമാ തേമേന്തി, പോക്ഖരേ പതിതവസ്സം വിയ വിനിവത്തിത്വാ ഉദകം ഗച്ഛതി. സബ്ബേ സഞ്ഞം പടിലഭിംസു. തദാപി പഥവികമ്പാദയോ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരാ അച്ഛരിയാ പാതുരഹേസും. തേന വുത്തം -

"പുനാപരം ബ്രഹാരഞ്ഞേ, മാതാപിതുസമാഗമേ;
കരുണം പരിദേവന്തേ, സല്ലപന്തേ സുഖം ദുഖം.

"ഹിരോത്തപ്പേന ഗരുനാ, ഉഭിന്നം ഉപസങ്കമി;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ"തി.

തത്ഥ **കരുണം പരിദേവന്തേതി** മാതാപിതരോ ആദിം കത്വാ സബ്ബസ്മിം ആഗതജനേ കരുണം പരിദേവമാനേ. **സല്ലപന്തേ സുഖം ദുഖന്തി** സുഖദുക്ഖം പുച്ഛിത്വാ പടിസന്ഥാരവസേന ആലാപസല്ലാപം കരോന്തേ. **ഹിരോത്തപ്പേന ഗരുനാ ഉഭിന്നന്തി** ഇമേ സിവീനം വചനം ഗഹേത്വാ അദൂസകം ധമ്മേ ഠിതം മം പബ്ബാജയിംസൂതി ചിത്തപ്പകോപം അകത്വാ ഉഭോസു ഏതേസു മാതാപിതൂസു ധമ്മഗാരവസമുസ്സിതേന ഹിരോത്തപ്പേനേവ യഥാരൂപേ **ഉപസങ്കമി**. തേന മേ ധമ്മതേജേന **തദാപി പഥവീ കമ്പി**.

അഥ സഞ്ജയമഹാരാജാ ബോധിസത്തം ഖമാപേത്വാ രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ കേസമസ്സുകമ്മാദീനി കാരാപേത്വാ ന്ഹാപേത്വാ സബ്ബാഭരണവിഭൂസിതം ദേവരാജാനമിവ വിരോചമാനം സഹ മദ്ദിദേവിയാ രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിത്വാ താവദേവ ച തതോ പട്ഠായ ദ്വാദസഅക്ഖോഭനീപരിമാണായ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ച പുത്തം പരിവാരയിത്വാ വങ്കപബ്ബതതോ യാവ ജേതുത്തരനഗരാ സട്ഠിയോജനമഗ്ഗം അലങ്കാരാപേത്വാ ദ്വീഹി മാസേഹി സുഖേനേവ നഗരം പവേസേസി. മഹാജനോ ഉളാരം പീതിസോമനസ്സം പടിസംവേദേസി. ചേലുക്ഖേപാദയോ പവത്തിംസു. നഗരേ ച നന്ദിഭേരിം ചരാപേസും. അന്തമസോ ബിളാരേ ഉപാദായ സബ്ബേസം ബന്ധനേ ഠിതാനം ബന്ധനമോക്ഖോ അഹോസി. സോ നഗരം പവിട്ഠദിവസേയേവ പച്ചൂസകാലേ ചിന്തേസി - "സ്വേ വിഭാതായ രത്തിയാ മമാഗതഭാവം സുത്വാ യാചകാ ആഗമിസ്സന്തി, തേസാഹം കിം ദസ്സാമീ"തി. തസ്മിം ഖണേ സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ താവദേവ രാജനിവേസനസ്സ പുരിമവത്ഥും പച്ഛിമവത്ഥുഞ്ച കടിപ്പമാണം പൂരേന്തോ ഘനമേഘോ വിയ സത്തരതനവസ്സം വസ്സാപേസി. സകലനഗരേ ജണ്ണുപ്പമാണം വസ്സാപേസീതി. തേന വുത്തം -

"പുനാപരം ബ്രഹാരഞ്ഞാ, നിക്ഖമിത്വാ സഞാതിഭി;
പവിസാമി പുരം രമ്മം, ജേതുത്തരം പുരുത്തമം.

"രതനാനി സത്ത വസ്സിംസു, മഹാമേഘോ പവസ്സഥ;
തദാപി പഥവീ കമ്പി, സിനേരുവനവടംസകാ.

"അചേതനായം പഥവീ, അവിഞ്ഞായ സുഖം ദുഖം;
സാപി ദാനബലാ മയ്ഹം, സത്തക്ഖത്തും പകമ്പഥാ"തി.

ഏവം സത്തരതനവസ്സേ വുട്ഠേ പുനദിവസേ മഹാസത്തോ "യേസം കുലാനം പുരിമപച്ഛിമവത്ഥൂസു വുട്ഠധനം, തേസഞ്ഞേവ ഹോതൂ"തി ദാപേത്വാ അവസേസം ആഹരാപേത്വാ അത്തനോ ഗേഹവത്ഥുസ്മിം ധനേന സദ്ധിം കോട്ഠാഗാരേസു ഓകിരാപേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേസി. **അചേതനായം പഥവീതി** ചേതനാരഹിതാ അയം മഹാഭൂതാ പഥവീ, ദേവതാ പന ചേതനാസഹിതാ. **അവിഞ്ഞായ സുഖം ദുഖന്തി** അചേതനത്താ ഏവ സുഖം ദുക്ഖം അജാനിത്വാ. സതിപി സുഖദുക്ഖപച്ചയസംയോഗേ തം നാനുഭവന്തീ. **സാപി ദാനബലാ മയ്ഹന്തി** ഏവംഭൂതാപി സാ മഹാപഥവീ മമ ദാനപുഞ്ഞാനുഭാവഹേതു. **സത്തക്ഖത്തും പകമ്പഥാതി** അട്ഠവസ്സികകാലേ ഹദയമംസാദീനിപി യാചകാനം ദദേയ്യന്തി ദാനജ്ഝാസയുപ്പാദേ മങ്ഗലഹത്ഥിദാനേ പബ്ബാജനകാലേ പവത്തിതമഹാദാനേ പുത്തദാനേ ഭരിയാദാനേ വങ്കപബ്ബതേ ഞാതിസമാഗമേ നഗരം പവിട്ഠദിവസേ രതനവസ്സകാലേതി ഇമേസു ഠാനേസു സത്തവാരം അകമ്പിത്ഥ. ഏവം ഏകസ്മിംയേവ അത്തഭാവേ സത്തക്ഖത്തും മഹാപഥവികമ്പനാദിഅച്ഛരിയപാതുഭാവഹേതുഭൂതാനി യാവതായുകം മഹാദാനാനി പവത്തേത്വാ മഹാസത്തോ ആയുപരിയോസാനേ തുസിതപുരേ ഉപ്പജ്ജി. തേനാഹ ഭഗവാ -

"തതോ വേസ്സന്തരോ രാജാ, ദാനം ദത്വാന ഖത്തിയോ;
കായസ്സ ഭേദാ സപ്പഞ്ഞോ, സഗ്ഗം സോ ഉപപജ്ജഥാ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൪൭൦);

തദാ ജൂജകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, അമിത്തതാപനാ ചിഞ്ചമാണവികാ , ചേതപുത്തോ ഛന്നോ, അച്ചുതതാപസോ സാരിപുത്തോ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, മദ്ദീ രാഹുലമാതാ, ജാലികുമാരോ രാഹുലോ,

കണ്ഹാജിനാ ഉപ്പലവണ്ണാ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, സേസപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, വേസ്സന്തരോ രാജാ ലോകനാഥോ.

ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ മഹാസത്തേ കുച്ഛിഗതേ മാതു ദേവസികം ഛസതസഹസ്സാനി വിസ്സജ്ജേത്വാ ദാനം ദാതുകാമതാദോഹളോ, തഥാ ദീയമാനേപി ധനസ്സ പരിക്ഖയാഭാവോ, ജാതക്ഖണേ ഏവ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ "ദാനം ദസ്സാമി, അത്ഥി കിഞ്ചീ"തി വാചാനിച്ഛാരണം, ചതുപഞ്ചവസ്സികകാലേ അത്തനോ അലങ്കാരസ്സ ധാതീനം ഹത്ഥഗതസ്സ പുന അഗ്ഗഹേതുകാമതാ, അട്ഠവസ്സികകാലേ ഹദയമംസാദികസ്സ അത്തനോ സരീരാവയവസ്സ ദാതുകാമതാതി ഏവമാദികാ സത്തക്ഖത്തും മഹാപഥവികമ്പനാദിഅനേകച്ഛരിയപാതുഭാവഹേതുഭൂതാ ഇധ മഹാപുരിസസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ. തേനേതം വുച്ചതി -

"ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ, അബ്ഭുതാ ച മഹേസിനോ…പേ॰…;
തേസു ചിത്തപ്പസാദോപി, ദുക്ഖതോ പരിമോചയേ;
പഗേവാനുകിരിയാ തേസം, ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ"തി.

വേസ്സന്തരചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. സസപണ്ഡിതചരിയാവണ്ണനാ

൧൨൫-൬. ദസമേ **യദാ ഹോമി, സസകോ**തി അഹം, സാരിപുത്ത, ബോധിപരിയേസനം ചരമാനോ യദാ സസപണ്ഡിതോ ഹോമി. ബോധിസത്താ ഹി കമ്മവസിപ്പത്താപി താദിസാനം തിരച്ഛാനാനം അനുഗ്ഗണ്ഹനത്ഥം തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തന്തി. **പവനചാരകോ**തി മഹാവനചാരീ. ദബ്ബാദിതിണാനി രുക്ഖഗച്ഛേസു പണ്ണാനി യംകിഞ്ചി സാകം രുക്ഖതോ പതിതഫലാനി ച ഭക്ഖോ ഏതസ്സാതി **തിണപണ്ണസാകഫലഭക്ഖോ. പരഹേഠനവിവജ്ജിതോ**തി പരപീളാവിരഹിതോ. **സുത്തപോതോ ചാ**തി ഉദ്ദപോതോ ച. **അഹം തദാ**തി യദാഹം സസകോ ഹോമി, തദാ ഏതേ മക്കടാദയോ തയോ സഹായേ ഓവദാമി.

൧൨൭. **കിരിയേ കല്യാണപാപകേ**തി കുസലേ ചേവ അകുസലേ ച കമ്മേ. **പാപാനീ**തി അനുസാസനാകാരദസ്സനം. തത്ഥ **പാപാനി പരിവജ്ജേഥാ**തി പാണാതിപാതോ…പേ॰… മിച്ഛാദിട്ഠീതി ഇമാനി പാപാനി പരിവജ്ജേഥ. **കല്യാണേ അഭിനിവിസ്സഥാ**തി ദാനം സീലം…പേ॰… ദിട്ഠുജുകമ്മന്തി ഇദം കല്യാണം, ഇമസ്മിം കല്യാണേ അത്തനോ കായവാചാചിത്താനി അഭിമുഖഭാവേന നിവിസ്സഥ, ഇമം കല്യാണപടിപത്തിം പടിപജ്ജഥാതി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി ഞാണസമ്പന്നതായ കല്യാണമിത്തോ ഹുത്വാ തേസം തിണ്ണം ജനാനം കാലേന കാലം ഉപഗതാനം ഓവാദവസേന ധമ്മം ദേസേസി. തേ തസ്സ ഓവാദം സമ്പടിച്ഛിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം പവിസിത്വാ വസന്തി. ഏവം കാലേ ഗച്ഛന്തേ ബോധിസത്തോ ആകാസം ഓലോകേത്വാ ചന്ദപാരിപൂരിം ദിസ്വാ "ഉപോസഥകമ്മം കരോഥാ"തി ഓവദി. തേനാഹ -

൧൨൮. "ഉപോസഥമ്ഹി ദിവസേ, ചന്ദം ദിസ്വാന പൂരിതം;
ഏതേസം തത്ഥ ആചിക്ഖിം, ദിവസോ അജ്ജുപോസഥോ.

൧൨൯. "ദാനാനി പടിയാദേഥ, ദക്ഖിണേയ്യസ്സ ദാതവേ;
ദത്വാ ദാനം ദക്ഖിണേയ്യേ, ഉപവസ്സഥുപോസഥ"ന്തി.

തത്ഥ **ചന്ദം ദിസ്വാ ന പൂരിത**ന്തി ജുണ്ഹപക്ഖചാതുദ്ദസിയം ഈസകം അപരിപുണ്ണഭാവേന ചന്ദം ന പരിപൂരിതം ദിസ്വാ തതോ വിഭാതായ രത്തിയാ അരുണുഗ്ഗമനവേലായമേവ **ഉപോസഥമ്ഹി ദിവസേ** പന്നരസേ **ഏതേസം** മക്കടാദീനം മയ്ഹം സഹായാനം **ദിവസോ അജ്ജുപോസഥോ**. തസ്മാ **"ദാനാനി പടിയാദേഥാ"**തിആദിനാ തത്ഥ ഉപോസഥദിവസേ പടിപത്തിവിധാനം **ആചിക്ഖി**ന്തി യോജേതബ്ബം. തത്ഥ **ദാനാനീ**തി ദേയ്യധമ്മേ. **പടിയാദേഥാ**തി യഥാസത്തി യഥാബലം സജ്ജേഥ. **ദാതവേ**തി ദാതും. **ഉപവസ്സഥാ**തി ഉപോസഥകമ്മം കരോഥ, ഉപോസഥസീലാനി രക്ഖഥ, സീലേ പതിട്ഠായ ദിന്നദാനം മഹപ്ഫലം ഹോതി, തസ്മാ യാചകേ സമ്പത്തേ തുമ്ഹേഹി ഖാദിതബ്ബാഹാരതോ ദത്വാ ഖാദേയ്യാഥാതി ദസ്സേതി.

തേ "സാധൂ"തി ബോധിസത്തസ്സ ഓവാദം സിരസാ സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഉപോസഥങ്ഗാനി അധിട്ഠഹിംസു. തേസു ഉദ്ദപോതോ പാതോവ "ഗോചരം പരിയേസിസ്സാമീ"തി നദീതീരം ഗതോ. അഥേകോ ബാളിസികോ സത്ത രോഹിതമച്ഛേ ഉദ്ധരിത്വാ വല്ലിയാ ആവുണിത്വാ നദീതീരേ വാലുകായ പടിച്ഛാദേത്വാ മച്ഛേ ഗണ്ഹന്തോ നദിയാ അധോ സോതം ഭസ്സി. ഉദ്ദോ മച്ഛഗന്ധം ഘായിത്വാ വാലുകം വിയൂഹിത്വാ മച്ഛേ ദിസ്വാ നീഹരിത്വാ "അത്ഥി നു ഖോ ഏതേസം സാമികോ"തി തിക്ഖത്തും ഘോസേത്വാ സാമികം അപസ്സന്തോ വല്ലിയം ഡംസിത്വാ അത്തനോ വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ "വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. സിങ്ഗാലോപി ഗോചരം പരിയേസന്തോ ഏകസ്സ ഖേത്തഗോപകസ്സ കുടിയം ദ്വേ മംസസൂലാനി ഏകം ഗോധം ഏകഞ്ച ദധിവാരകം ദിസ്വാ "അത്ഥി നു ഖോ ഏതേസം സാമികോ"തി തിക്ഖത്തും ഘോസേത്വാ സാമികം അദിസ്വാ ദധിവാരകസ്സ ഉഗ്ഗഹണരജ്ജുകം ഗീവായം പവേസേത്വാ മംസസൂലേ ച ഗോധഞ്ച മുഖേന ഡംസിത്വാ അത്തനോ

വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ “വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ”തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. മക്കടോപി വനസണ്ഡം പവിസിത്വാ അമ്ബപിണ്ഡം ആഹരിത്വാ അത്തനോ വസനഗുമ്ബേ ഠപേത്വാ “വേലായമേവ ഖാദിസ്സാമീ”തി അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേന്തോ നിപജ്ജി. തിണ്ണമ്പി “അഹോ ഇധ നൂന യാചകോ ആഗച്ഛേയ്യാ”തി ചിത്തം ഉപ്പജ്ജി. തേന വുത്തം -

൧൩൦. “ഏതേ മേ സാധൂതി വത്വാന, യഥാസത്തി യഥാബലം;
ദാനാനി പടിയാദേത്വാ, ദക്ഖിണേയ്യം ഗവേസിസു”ന്തി.

ബോധിസത്തോ പന “വേലായമേവ നിക്ഖമിത്വാ ദബ്ബാദിതിണാനി ഖാദിസ്സാമീ”തി അത്തനോ വസനഗുമ്ബേയേവ നിസിന്നോ ചിന്തേസി - “മമ സന്തികം ആഗതാനം യാചകാനം തിണാനി ഖാദിതും ന സക്കാ, തിലതണ്ഡുലാദയോപി മയ്ഹം നത്ഥി, സചേ മേ സന്തികം യാചകോ ആഗമിസ്സതി, അഹം തിണേന യാപേമി, അത്തനോ സരീരമംസം ദസ്സാമീ”തി. തേനാഹ ഭഗവാ -

൧൩൧. “അഹം നിസജ്ജ ചിന്തേസിം, ദാനം ദക്ഖിണനുച്ഛവം;
യദിഹം ലഭേ ദക്ഖിണേയ്യം, കിം മേ ദാനം ഭവിസ്സതി.

൧൩൨. “ന മേ അത്ഥി തിലാ മുഗ്ഗാ, മാസാ വാ തണ്ഡുലാ ഘതം;
അഹം തിണേന യാപേമി, ന സക്കാ തിണ ദാതവേ.

൧൩൩. “യദി കോചി ഏതി ദക്ഖിണേയ്യോ, ഭിക്ഖായ മമ സന്തികേ;
ദജ്ജാഹം സകമത്താനം, ന സോ തുച്ഛോ ഗമിസ്സതീ”തി.

തത്ഥ **ദാനം ദക്ഖിണനുച്ഛവ**ന്തി ദക്ഖിണാഭാവേന അനുച്ഛവികം ദാനം ദക്ഖിണേയ്യസ്സ ദാതബ്ബം ദേയ്യധമ്മം **ചിന്തേസിം. യദിഹം ലഭേ**തി യദി അഹം കിഞ്ചി ദക്ഖിണേയ്യം അജ്ജ ലഭേയ്യം. **കിം മേ ദാനം ഭവിസ്സതീ**തി കിം മമ ദാതബ്ബം ഭവിസ്സതി. **ന സക്കാ തിണ ദാതവേ**തി യദി ദക്ഖിണേയ്യസ്സ ദാതും തിലമുഗ്ഗാദികം മയ്ഹം നത്ഥി, യം പന മമ ആഹാരഭൂതം, തം ന സക്കാ തിണം ദക്ഖിണേയ്യസ്സ ദാതും. **ദജ്ജാഹം സകമത്താന**ന്തി കിം വാ മയ്ഹം ഏതായ ദേയ്യധമ്മചിന്തായ, നനു ഇദമേവ മയ്ഹം അനവജ്ജം അപരാധീനതായ സുലഭം പരേസഞ്ച പരിഭോഗാരഹം സരീരം സചേ **കോചി ദക്ഖിണേയ്യോ** മമ സന്തികം ആഗച്ഛതി, തയിദം സകമത്താനം തസ്സ ദജ്ജാമഹം. ഏവം സന്തേ **ന സോ തുച്ഛോ** മമ സന്തികം ആഗതോ അരിത്തഹത്ഥോ ഹുത്വാ **ഗമിസ്സതീ**തി.

ഏവം മഹാപുരിസസ്സ യഥാഭൂതസഭാവം പരിവിതക്കേന്തസ്സ പരിവിതക്കാനുഭാവേന സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ ആവജ്ജേന്തോ ഇമം കാരണം ദിസ്വാ “സസരാജം വീമംസിസ്സാമീ”തി പഠമം ഉദ്ദസ്സ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണവേസേന അട്ഠാസി. തേന “കിമത്ഥം, ബ്രാഹ്മണ, ഠിതോസീ”തി ച വുത്തേ സചേ കഞ്ചി ആഹാരം ലഭേയ്യം, ഉപോസഥികോ ഹുത്വാ സമണധമ്മം കരേയ്യന്തി. സോ “സാധൂതി തേ ആഹാരം ദസ്സാമീ”തി ആഹ. തേന വുത്തം -

“സത്ത മേ രോഹിതാ മച്ഛാ, ഉദകാ ഥലമുബ്ഭതാ;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൬൧);

ബ്രാഹ്മണോ “പഗേവ താവ ഹോതു, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ”തി തഥേവ സിങ്ഗാലസ്സ മക്കടസ്സ ച സന്തികം ഗന്ത്വാ തേഹിപി അത്തനോ വിജ്ജമാനേഹി ദേയ്യധമ്മേഹി നിമന്തിതോ “പഗേവ താവ ഹോതു, പച്ഛാ ജാനിസ്സാമീ”തി ആഹ. തേന വുത്തം -

“ദുസ്സ മേ ഖേത്തപാലസ്സ, രത്തിഭത്തം അപാഭതം;
മംസസൂലാ ച ദ്വേ ഗോധാ, ഏകഞ്ച ദധിവാരകം;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ”തി.

“അമ്ബപക്കം ദകം സീതം, സീതച്ഛായാ മനോരമാ;
ഇദം ബ്രാഹ്മണ മേ അത്ഥി, ഏതം ഭുത്വാ വനേ വസാ”തി. (ജാ॰ ൧.൪.൬൨-൬൩);

തത്ഥ **ദുസ്സാ**തി അമുസ്സ. **രത്തിഭത്തം അപാഭത**ന്തി രത്തിഭോജനതോ അപനീതം. **മംസസൂലാ ച ദ്വേ ഗോധാ**തി അങ്ഗാരപക്കാനി ദ്വേ മംസസൂലാനി ഏകാ ച ഗോധാ. **ദധിവാരക**ന്തി ദധിവാരകോ.

൧൩൪. അഥ ബ്രാഹ്മണോ സസപണ്ഡിതസ്സ സന്തികം ഗതോ. തേനാപി “കിമത്ഥമാഗതോസീ”തി വുത്തേ തഥേവാഹ. തേന വുത്തം **“മമ സങ്കപ്പമഞ്ഞായാ”**തിആദി.

തത്ഥ **മമ സങ്കപ്പമഞ്ഞായാ**തി പുബ്ബേ വുത്തപ്പകാരം പരിവിതക്കം ജാനിത്വാ. **ബ്രാഹ്മണവണ്ണിനാ**തി ബ്രാഹ്മണരൂപവതാ അത്തഭാവേന. **ആസയ**ന്തി വസനഗുമ്ബം.

൧൩൫-൬. **സന്തുട്ഠോ**തി സമം സബ്ബഭാഗേനേവ തുട്ഠോ. **ഘാസഹേതൂ**തി ആഹാരഹേതു. **അദിന്നപുബ്ബ**ന്തി യേഹി കേഹിചി അബോധിസത്തേഹി അദിന്നപുബ്ബം. **ദാനവര**ന്തി ഉത്തമദാനം. **“അജ്ജ ദസ്സാമി തേ അഹ”**ന്തി വത്വാ **തുവം സീലഗുണൂപേതോ, അയുത്തം തേ പരഹേഠന**ന്തി തം പാണാതിപാതതോ

അപനേത്വാ ഇദാനി തസ്സ പരിഭോഗയോഗ്ഗം അത്താനം കത്വാ ദാതും **"ഏഹി അഗ്ഗിം പദീപേഹീ"**തിആദിമാഹ.

തത്ഥ **അഹം പചിസ്സമത്താനന്തി** തയാ കതേ അങ്ഗാരഗബ്ഭേ അഹമേവ പതിത്വാ അത്താനം പചിസ്സം. **പക്കം ത്വം ഭക്ഖയിസ്സസീ**തി തഥാ പന പക്കം ത്വം ഖാദിസ്സസി.

൬൩-൬൪. നാനാകട്ഠേ സമാനയീതി സോ ബ്രാഹ്മണവേസധാരീ സക്കോ നാനാദാരൂനി സമാനേന്തോ വിയ അഹോസി. **മഹന്തം അകാസി ചിതകം, കത്വാ അങ്ഗാരഗബ്ഭക**ന്തി വീതച്ചികം വിഗതധൂമം അങ്ഗാരഭരിതബ്ഭന്തരം സമന്തതോ ജലമാനം മമ സരീരസ്സ നിമുജ്ജനപ്പഹോനകം തങ്ഖണഞ്ഞേവ മഹന്തം ചിതകം അകാസി, സഹസാ ഇദ്ധിയാ അഭിനിമ്മിനീതി അധിപ്പായോ. തേനാഹ **"അഗ്ഗിം തത്ഥ പദീപേസി, യഥാ സോ ഖിപ്പം മഹാ ഭവേ"**തി.

തത്ഥ **സോതി** സോ അഗ്ഗിക്ഖന്ധോ സീഘം മഹന്തോ യഥാ ഭവേയ്യ, തഥാ **പദീപേസി. ഫോടേത്വാ രജഗതേ ഗത്തേ**തി "സചേ ലോമന്തരേസു പാണകാ അത്ഥി, തേ മാ മരിംസൂ"തി പംസുഗതേ മമ ഗത്തേ തിക്ഖത്തും വിധുനിത്വാ. **ഏകമന്തം ഉപാവിസി**ന്തി ന താവ കട്ഠാനി ആദിത്താനീതി തേസം ആദീപനം ഉദിക്ഖന്തോ ഥോകം ഏകമന്തം നിസീദിം.

൬൫. യദാ മഹാകട്ഠപുഞ്ജോ, ആദിത്തോ ധമധമായതീതി യദാ പന സോ ദാരുരാസി സമന്തതോ ആദിത്തോ വായുവേഗസമുദ്ധടാനം ജാലസിഖാനം വസേന "ധമധമാ"തി ഏവം കരോതി. **തദുപ്പതിത്വാ പതതി, മജ്ഝേ ജാലസിഖന്തരേ**തി തദാ തസ്മിം കാലേ "മമ സരീരസ്സ ഝാപനസമത്ഥോ അയം അങ്ഗാരരാസീ"തി ചിന്തേത്വാ ഉപ്പതിത്വാ ഉല്ലങ്ഘിത്വാ ജാലസിഖാനം അബ്ഭന്തരഭൂതേ തസ്സ അങ്ഗാരരാസിസ്സ മജ്ഝേ പദുമപുഞ്ജേ രാജഹംസോ വിയ പമുദിതചിത്തോ സകലസരീരം ദാനമുഖേ ദത്വാ പതതി.

൬൬-൬൭. പവിട്ഠം യസ്സ കസ്സചീതി യഥാ ഘമ്മകാലേ സീതലം ഉദകം യേന കേനചി പവിട്ഠം തസ്സ ദരഥപരിളാഹം വൂപസമേതി, അസ്സാദം പീതിഞ്ച ഉപ്പാദേതി. **തഥേവ ജലിതം അഗ്ഗി**ന്തി ഏവം തഥാ പജ്ജലിതം അങ്ഗാരരാസി തദാ മമ പവിട്ഠസ്സ ഉസുമമത്തമ്പി നാഹോസി. അഞ്ഞദത്ഥു ദാനപീതിയാ സബ്ബദരഥപരിളാഹവൂപസമോ ഏവ അഹോസി. ചിരസ്സം വത മേ ഛവിചമ്മാദികോ സബ്ബോ സരീരാവയവോ ദാനമുഖേ ജുഹിതബ്ബതം ഉപഗതോ അഭിപത്ഥിതോ മനോരഥോ മത്ഥകം പത്തോതി. തേന വുത്തം -

൬൭. "ഛവിം ചമ്മം മംസം ന്ഹാരും, അട്ഠിം ഹദയബന്ധനം;
കേവലം സകലം കായം, ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസഹ"ന്തി.

തത്ഥ **ഹദയബന്ധന**ന്തി ഹദയമംസപേസി. തഞ്ഹി ഹദയവത്ഥും ബന്ധിത്വാ വിയ ഠിതത്താ "ഹദയബന്ധന"ന്തി വുത്തം. അഥ വാ **ഹദയബന്ധന**ന്തി ഹദയഞ്ച ബന്ധനഞ്ച, ഹദയമംസഞ്ചേവ തം ബന്ധിത്വാ വിയ ഠിതയകനമംസഞ്ചാതി അത്ഥോ. **കേവലം സകലം കായ**ന്തി അനവസേസം സബ്ബം സരീരം.

ഏവം തസ്മിം അഗ്ഗിമ്ഹി അത്തനോ സരീരേ ലോമകൂപമത്തമ്പി ഉണ്ഹം കാതും അസക്കോന്തോ ബോധിസത്തോപി ഹിമഗബ്ഭം പവിട്ഠോ വിയ ഹുത്വാ ബ്രാഹ്മണരൂപധരം സക്കം ഏവമാഹ - "ബ്രാഹ്മണ, തയാ കതോ അഗ്ഗി അതിസീതലോ, കിം നാമേത"ന്തി? പണ്ഡിത, നാഹം ബ്രാഹ്മണോ, സക്കോഹമസ്മി, തവ വീമംസനത്ഥം ആഗതോ ഏവമകാസിന്തി. "സക്ക, ത്വം താവ തിട്ഠതു, സകലോപി ചേ ലോകോ മം ദാനേന വീമംസേയ്യ, നേവ മേ അദാതുകാമതം കഥഞ്ചിപി ഉപ്പാദേയ്യ പസ്സേഥ ന"ന്തി ബോധിസത്തോ സീഹനാദം നദി.

അഥ നം സക്കോ "സസപണ്ഡിത, തവ ഗുണാ സകലകപ്പമ്പി പാകടാ ഹോന്തൂ"തി പബ്ബതം പീളേത്വാ പബ്ബതരസം ആദായ ചന്ദമണ്ഡലേ സസലക്ഖണം ആലിഖിത്വാ ബോധിസത്തം തസ്മിം വനസണ്ഡേ തത്ഥേവ വനഗുമ്ബേ തരുണദബ്ബതിണപീഠേ നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനോ ദേവലോകമേവ ഗതോ. തേപി ചത്താരോ പണ്ഡിതാ സമഗ്ഗാ സമ്മോദമാനാ നിച്ചസീലം ഉപോസഥസീലഞ്ച പൂരേത്വാ യഥാരഹം പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതാ.

തദാ ഉദ്ദോ ആയസ്മാ ആനന്ദോ അഹോസി, സിങ്ഗാലോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, മക്കടോ സാരിപുത്തോ, സസപണ്ഡിതോ പന ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി സീലാദിപാരമിയോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ സതിപി തിരച്ഛാനുപപത്തിയം കുസലാദിധമ്മേ കുസലാദിതോ യഥാഭൂതാവബോധോ, തേസു അണുമത്തമ്പി വജ്ജം ഭയതോ ദിസ്വാ സുട്ഠു അകുസലതോ ഓരമണം, സമ്മദേവ ച കുസലധമ്മേസു അത്തനോ പതിട്ഠാപനം, പരേസഞ്ച "ഇമേ നാമ പാപധമ്മാ തേ ഏവം ഗഹിതാ ഏവം പരാമട്ഠാ ഏവംഗതികാ ഭവന്തി ഏവംഅഭിസമ്പരായാ"തി ആദീനവം ദസ്സേത്വാ തതോ വിരമണേ നിയോജനം, ഇദം ദാനം നാമ, ഇദം സീലം നാമ, ഇദം ഉപോസഥകമ്മം നാമ, ഏത്ഥ പതിട്ഠിതാനം ദേവമനുസ്സസമ്പത്തിയോ ഹത്ഥഗതാ ഏവാതിആദിനാ പുഞ്ഞകമ്മേസു ആനിസംസം ദസ്സേത്വാ പതിട്ഠാപനം, അത്തനോ സരീരജീവിതനിരപേക്ഖം, പരേസം സത്താനം അനുഗ്ഗണ്ഹനം, ഉളാരോ ച ദാനജ്ഝാസയോതി

ഏവമാദയോ ഇധ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ. തേനേതം വുച്ചതി - ''ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ...പേ॰... ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ''തി.

സസപണ്ഡിതചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഇദാനി **''അകിത്തിബ്രാഹ്മണോ''**തിആദിനാ യഥാവുത്തേ ദസപി ചരിയാവിസേസേ ഉദാനേത്വാ നിഗമേതി. തത്ഥ **അഹമേവ തദാ ആസിം, യോ തേ ദാനവരേ അദാ**തി യോ താനി ഉത്തമദാനാനി അദാസി, സോ അകിത്തിബ്രാഹ്മണാദികോ അഹമേവ തദാ തസ്മിം കാലേ അഹോസിം, ന അഞ്ഞോതി. ഇതി തേസു അത്തഭാവേസു സതിപി സീലാദിപാരമീനം യഥാരഹം പൂരിതഭാവേ അത്തനോ പന തദാ ദാനജ്ഝാസയസ്സ അതിവിയ ഉളാരഭാവം സന്ധായ ദാനപാരമിവസേനേവ ദേസനം ആരോപേസി. **ഏതേ ദാനപരിക്ഖാരാ, ഏതേ ദാനസ്സ പാരമീ**തി യേ ഇമേ **അകിത്തിജാതകാ**ദീസു (ജാ॰ ൧.൧൩.൮൩ ആദയോ) അനേകാകാരവോകാരാ മയാ പവത്തിതാ ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗാ മമ സരീരാവയവപുത്തദാരപരിച്ചാഗാ പരമകോടികാ, കിഞ്ചാപി തേ കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതത്താ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ ഉദ്ദിസ്സ പവത്തിതത്താ ദാനസ്സ പരമുക്കംസഗമനേന ദാനപാരമീ ഏവ, തഥാപി മമ ദാനസ്സ പരമത്ഥപാരമിഭൂതസ്സ പരിക്ഖരണതോസന്താനസ്സ പരിഭാവനാവസേന അഭിസങ്ഖരണതോ ഏതേ ദാനപരിക്ഖാരാ നാമ. യസ്സ പനേതേ പരിക്ഖാരാ, തം ദസ്സേതും **''ജീവിതം യാചകേ ദത്വാ, ഇമം പാരമി പൂരയി''**ന്തി വുത്തം. ഏത്ഥ ഹി ഠപേത്വാ സസപണ്ഡിതചരിയം സേസാസു നവസു ചരിയാസു യഥാരഹം ദാനപാരമിദാനഉപപാരമിയോ വേദിതബ്ബാ, **സസപണ്ഡിതചരിയേ** (ചരിയാ॰ ൧.൧൨൬ ആദയോ) പന ദാനപരമത്ഥപാരമീ. തേന വുത്തം -

> ''ഭിക്ഖായ ഉപഗതം ദിസ്വാ, സകത്താനം പരിച്ചജിം;
> ദാനേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ ദാനപാരമീ''തി. (ചരിയാ॰ ൧.തസ്സുദ്ദാന);

കിഞ്ചാപി ഹി മഹാപുരിസസ്സ യഥാവുത്തേ അകിത്തിബ്രാഹ്മണാദികാലേ അഞ്ഞസ്മിഞ്ച മഹാജനകമഹാസുതസോമാദികാലേ ദാനപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി, തഥാപി ഏകന്തേനേവ സസപണ്ഡിതകാലേ ദാനപാരമിയാ പരമത്ഥപാരമിഭാവോ വിഭാവേതബ്ബോതി.

പരമത്ഥദീപനിയാ ചരിയാപിടകസംവണ്ണനായ

ദസവിധചരിയാസങ്ഗഹസ്സ വിസേസതോ

ദാനപാരമിവിഭാവനസ്സ

പഠമവഗ്ഗസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഹത്ഥിനാഗവഗ്ഗോ

൧. മാതുപോസകചരിയാവണ്ണനാ

൧. ദുതിയവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **കുഞ്ജരോ**തി ഹത്ഥീ. **മാതുപോസകോ**തി അന്ധായ ജരാജിണ്ണായ മാതുയാ പടിജഗ്ഗനകോ. **മഹിയാ**തി ഭൂമിയം. **ഗുണേനാ**തി സീലഗുണേന, തദാ **മമ** സദിസോ നത്ഥി.

ബോധിസത്തോ ഹി തദാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ ഹത്ഥിയോനിയം നിബ്ബത്തി. സോ സബ്ബസേതോ അഭിരൂപോ ലക്ഖണസമ്പന്നോ മഹാഹത്ഥീ അനേകഹത്ഥിസതസഹസ്സപരിവാരോ അഹോസി. മാതാ പനസ്സ അന്ധാ. സോ മധുരഫലാഫലാനി ഹത്ഥീനം ഹത്ഥേസു ദത്വാ മാതു പേസേതി. ഹത്ഥിനോ തസ്സാ അദത്വാ സയം ഖാദന്തി. സോ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം പവത്തിം ഞത്വാ "യൂഥം പഹായ മാതരമേവ പോസേസ്സാമീ"തി രത്തിഭാഗേ അഞ്ഞേസം ഹത്ഥീനം അജാനന്താനം മാതരം ഗഹേത്വാ ചണ്ഡോരണപബ്ബതപാദം ഗന്ത്വാ ഏകം നളിനിം ഉപനിസ്സായ ഠിതായ പബ്ബതഗുഹായ മാതരം ഠപേത്വാ പോസേസി.

൨-൩. **പവനേ ദിസ്വാ വനചരോ**തി ഏകോ വനചരകോ പുരിസോ തസ്മിം മഹാവനേ വിചരന്തോ മം ദിസ്വാ. **രഞ്ഞോ മം പടിവേദയീ**തി ബാരാണസിരഞ്ഞോ മം ആരോചേസി.

സോ ഹി മഗ്ഗമൂള്ഹോ ദിസം വവത്ഥപേതും അസക്കോന്തോ മഹന്തേന സദ്ദേന പരിദേവി. ബോധിസത്തോപി തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ "അയം പുരിസോ അനാഥോ, ന ഖോ പനേതം പതിരൂപം, യം ഏസ മയി ഠിതേ ഇധ വിനസ്സേയ്യാ"തി തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ തം ഭയേന പലായന്തം ദിസ്വാ "അമ്ഭോ പുരിസ, നത്ഥി തേ മം നിസ്സായ ഭയം, മാ പലായി, കസ്മാ ത്വം പരിദേവന്തോ വിചരസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "സാമി, അഹം മഗ്ഗമൂള്ഹോ അജ്ജ മേ സത്തമോ ദിവസോ"തി വുത്തേ "ഭോ പുരിസ, മാ ഭായി, അഹം തം മനുസ്സപഥേ ഠപേസ്സാമീ"തി തം അത്തനോ പിട്ഠിയം നിസീദാപേത്വാ അരഞ്ഞതോ നീഹരിത്വാ നിവത്തി. സോപി പാപോ "നഗരം ഗന്ത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസ്സാമീ"തി രുക്ഖസഞ്ഞം പബ്ബതസഞ്ഞഞ്ച കരോന്തോവ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിം അഗമാസി. തസ്മിം കാലേ രഞ്ഞോ മങ്ഗലഹത്ഥീ മതോ . സോ പുരിസോ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ മഹാപുരിസസ്സ അത്തനോ ദിട്ഠഭാവം ആരോചേസി. തേന വുത്തം **"തവാനുച്ഛവോ, മഹാരാജ, ഗജോ വസതി കാനനേ"**തിആദി.

തത്ഥ **തവാനുച്ഛവോ**തി തവ ഓപവയ്ഹം കാതും അനുച്ഛവികോ യുത്തോ. **ന തസ്സ പരിക്ഖായത്ഥോ**തി തസ്സ ഗഹണേ ഗമനുപച്ഛേദനത്ഥം സമന്തതോ ഖണിതബ്ബപരിക്ഖായ വാ കരേണുയാ കണ്ണപുടേന അത്താനം പടിച്ഛാദേത്വാ ഖിത്തപാസരജ്ജുയാ ബന്ധിതബ്ബ**ആളക**സങ്ഖാതആലാനേന വാ യത്ഥ പവിട്ഠോ കത്ഥചി ഗന്തും ന സക്കോതി, താദിസവഞ്ചനകാസുയാ വാ അത്ഥോ പയോജനം നത്ഥി. **സഹഗഹിതേ**തി ഗഹണസമകാലം ഏവ. **ഏഹിതീ**തി ആഗമിസ്സതി.

രാജാ ഇമം മഗ്ഗദേസകം കത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ "ഇമിനാ വുത്തം ഹത്ഥിനാഗം ആനേഹീ"തി ഹത്ഥാചരിയം സഹ പരിവാരേന പേസേസി. സോ തേന സദ്ധിം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം നളിനിം പവിസിത്വാ ഗോചരം ഗണ്ഹന്തം പസ്സി. തേന വുത്തം -

ൎ. "തസ്സ തം വചനം സുത്വാ, രാജാപി തുട്ഠമാനസോ;
പേസേസി ഹത്ഥിദമകം, ഛേകാചരിയം സുസിക്ഖിതം.

൏. "ഗന്ത്വാ സോ ഹത്ഥിദമകോ, അദ്ദസ പദുമസ്സരേ;
ഭിസമുളാലം ഉദ്ധരന്തം, യാപനത്ഥായ മാതുയാ"തി.

തത്ഥ **ഛേകാചരിയ**ന്തി ഹത്ഥിബന്ധനാദിവിധിമ്ഹി കുസലം ഹത്ഥാചരിയം. **സുസിക്ഖിത**ന്തി ഹത്ഥീനം സിക്ഖാപനവിജ്ജായ നിട്ഠങ്ഗമനേന സുട്ഠു സിക്ഖിതം.

ൻ. വിഞ്ഞായ മേ സീലഗുണന്തി "ഭദ്ദോ അയം ഹത്ഥാജാനീയോ ന മന്ദോ, ന ചണ്ഡോ, ന വോമിസ്സസീലോ വാ"തി മമ സീലഗുണം ജാനിത്വാ. കഥം? **ലക്ഖണം ഉപധാരയീ**തി സുസിക്ഖിതഹത്ഥിസിപ്പത്താ മമ ലക്ഖണം സമന്തതോ ഉപധാരേസി. തേന സോ **ഏഹി പുത്താതി വത്വാന, മമ സോണ്ഡായ അഗ്ഗഹി**.

൭. ബോധിസത്തോ ഹത്ഥാചരിയം ദിസ്വാ - "ഇദം ഭയം മയ്ഹം ഏതസ്സ പുരിസസ്സ സന്തികാ ഉപ്പന്നം, അഹം ഖോ പന മഹാബലോ ഹത്ഥിസഹസ്സമ്പി വിദ്ധംസേതും സമത്ഥോ, പഹോമി കുജ്ഝിത്വാ സരട്ഠകം സേനാവാഹനം നാസേതും, സചേ പന കുജ്ഝിസ്സാമി, സീലം മേ ഭിജ്ജിസ്സതി, തസ്മാ സത്തീഹി കോട്ടിയമാനോപി ന കുജ്ഝിസ്സാമീ"തി ചിത്തം അധിട്ഠായ സീസം ഓനാമേത്വാ നിച്ചലോവ അട്ഠാസി. തേനാഹ ഭഗവാ **"യം മേ തദാ പാകതികം, സരീരാനുഗതം ബല"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **പാകതിക**ന്തി സഭാവസിദ്ധം. **സരീരാനുഗത**ന്തി സരീരമേവ അനുഗതം കായബലം, ന ഉപായകുസലതാസങ്ഖാതഞാണാനുഗതന്തി അധിപ്പായോ. **അജ്ജ നാഗസഹസ്സാന**ന്തി അജ്ജകാലേ അനേകേസം ഹത്ഥിസഹസ്സാനം സമുദിതാനം. **ബലേന സമസാദിസ**ന്തി തേസം സരീരബലേന സമസമമേവ ഹുത്വാ സദിസം, ന ഉപമാമത്തേന. മങ്ഗലഹത്ഥികുലേ ഹി തദാ ബോധിസത്തോ ഉപ്പന്നോതി.

വ്വ. യദിഹം തേസം പകുപ്പേയ്യന്തി മം ഗഹണായ ഉപഗതാനം തേസം അഹം യദി കുജ്ഝേയ്യം, തേസം ജീവിതമദ്ദനേ പടിബലോ ഭവേയ്യം. ന കേവലം തേസഞ്ഞേവ, അഥ ഖോ **യാവ രജ്ജമ്പി മാനുസ**ന്തി യതോ രജ്ജതോ തേസം ആഗതാനം മനുസ്സാനം സബ്ബമ്പി രജ്ജം പോഥേത്വാ ചുണ്ണവിചുണ്ണം കരേയ്യം.

ൻ. അപി ചാഹം സീലരക്ഖായാതി ഏവം സമത്ഥോപി ച അഹം അത്തനി പതിട്ഠിതായ സീലരക്ഖായ സീലഗുത്തിയാ ഗുത്തോ ബന്ധോ വിയ. **ന കരോമി ചിത്തേ അഞ്ഞഥത്ത**ന്തി തസ്സ സീലസ്സ അഞ്ഞഥത്തഭൂതം തേസം സത്താനം പോഥനാദിവിധിം മയ്ഹം ചിത്തേ ന കരോമി, തത്ഥ ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേമി. **പക്ഖിപന്തം മമാളകേ**തി ആലാനത്ഥമ്ഭേ പക്ഖിപന്തം, "ദിസ്വാപീ"തി വചനസേസോ. കസ്മാതി ചേ, സീലപാരമിപൂരിയാ ഈദിസേസു ഠാനേസു

സീലം അഖണ്ഡേന്തസ്സ മേ നചിരസ്സേവ സീലപാരമീ പരിപൂരേസ്സതീതി സീലപാരമിപരിപൂരണത്ഥം തസ്സ അഞ്ഞഥത്തം ചിത്തേ ന കരോമീതി യോജനാ.

൧൦. **“യദി തേ മ”**ന്തി ഗാഥായപി സീലരക്ഖായ ദള്ഹം കത്വാ സീലസ്സ അധിട്ഠിതഭാവമേവ ദസ്സേതി. തത്ഥ **കോട്ടേയ്യു**ന്തി ഭിന്ദേയ്യും. **സീലഖണ്ഡഭയാ മമാ**തി മമ സീലസ്സ ഖണ്ഡനഭയേന.

ഏവം പന ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തേ നിച്ചലേ ഠിതേ ഹത്ഥാചരിയോ പദുമസരം ഓതരിത്വാ തസ്സ ലക്ഖണസമ്പത്തിം ദിസ്വാ “ഏഹി പുത്താ”തി രജതദാമസദിസായ സോണ്ഡായ ഗഹേത്വാ സത്തമേ ദിവസേ ബാരാണസിം പാപുണി. സോ അന്തരാമഗ്ഗേ വത്തമാനോവ രഞ്ഞോ സാസനം പേസേസി. രാജാ നഗരം അലങ്കാരാപേസി. ഹത്ഥാചരിയോ ബോധിസത്തം കതഗന്ധപരിഭണ്ഡം അലങ്കതപടിയത്തം ഹത്ഥിസാലം നേത്വാ വിചിത്രസാണിയാ പരിക്ഖിപാപേത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ നാനഗ്ഗരസഭോജനം ആദായ ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തസ്സ ദാപേസി. സോ “മാതരം വിനാ ഗോചരം ന ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി പിണ്ഡം ന ഗണ്ഹി. യാചിതോപി അഗ്ഗഹേത്വാ -

“സാ നൂനസാ കപണികാ, അന്ധാ അപരിണായികാ;
ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ”തി. -

ആഹ. തം സുത്വാ രാജാ -

“കാ നു തേ സാ മഹാനാഗ, അന്ധാ അപരിണായികാ;
ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ”തി. - പുച്ഛിത്വാ -

“മാതാ മേ സാ മഹാരാജ, അന്ധാ അപരിണായികാ;
ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതി, ഗിരിം ചണ്ഡോരണം പതീ”തി. -

വുത്തേ അജ്ജ സത്തമോ ദിവസോ “മാതാ മേ ഗോചരം ന ലഭിത്ഥാ”തി വദതോ ഇമസ്സ ഗോചരം അഗണ്ഹന്തസ്സ. തസ്മാ -

“മുഞ്ചഥേതം മഹാനാഗം, യോയം ഭരതി മാതരം;
സമേതു മാതരാ നാഗോ, സഹ സബ്ബേഹി ഞാതിഭീ”തി. - വത്വാ
മുഞ്ചാപേസി -

“മുത്തോ ച ബന്ധനാ നാഗോ, മുത്തദാമായ കുഞ്ജരോ;
മുഹുത്തം അസ്സാസയിത്വാ, അഗമാ യേന പബ്ബതോ”തി.

തത്ഥ **കപണികാ**തി വരാകാ. **ഖാണും പാദേന ഘട്ടേതീ**തി അന്ധതായ പുത്തവിയോഗദുക്ഖേന ച പരിദേവമാനാ തത്ഥ തത്ഥ രുക്ഖകളിങ്ഗരേ പാദേന ഘട്ടേതി. **ചണ്ഡോരണം പതീ**തി ചണ്ഡോരണപബ്ബതാഭിമുഖീ, തസ്മിം പബ്ബതപാദേ പരിബ്ഭമമാനാതി അത്ഥോ. **അഗമാ യേന പബ്ബതോ**തി സോ ഹത്ഥിനാഗോ ബന്ധനാ മുത്തോ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ രഞ്ഞോ ദസരാജധമ്മഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ “അപ്പമത്തോ ഹോഹി, മഹാരാജാ”തി ഓവാദം ദത്വാ മഹാജനേന ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജിയമാനോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ തദഹേവ മാതരാ സമാഗന്ത്വാ സബ്ബം പവത്തിം ആചിക്ഖി. സാ തുട്ഠമാനസാ -

“ചിരം ജീവതു സോ രാജാ, കാസീനം രട്ഠവഡ്ഢനോ;
യോ മേ പുത്തം പമോചേസി, സദാ വുദ്ധാപചായിക”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൧൨) -

രഞ്ഞോ അനുമോദനം അകാസി. രാജാ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണേ പസീദിത്വാ നളിനിയാ അവിദൂരേ ഗാമം മാപേത്വാ ബോധിസത്തസ്സ മാതു ചസ്സ നിബദ്ധം വത്തം പട്ഠപേസി . അപരഭാഗേ ബോധിസത്തോ മാതരി മതായ തസ്സാ സരീരപരിഹാരം കത്വാ കുരണ്ഡകഅസ്സമപദം നാമ ഗതോ. തസ്മിം പന ഠാനേ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ പഞ്ചസതാ ഇസയോ വസിംസു. തം വത്തം തേസം ദത്വാ രാജാ ബോധിസത്തസ്സ സമാനരൂപം സിലാപടിമം കാരേത്വാ മഹാസക്കാരം പവത്തേസി. ജമ്ബുദീപവാസിനോ അനുസംവച്ഛരം സന്നിപതിത്വാ ഹത്ഥിമഹം നാമ കരിംസു.

തദാ രാജാ ആനന്ദോ അഹോസി, ഹത്ഥിനീ മഹാമായാ, വനചരകോ ദേവദത്തോ, മാതുപോസകഹത്ഥിനാഗോ ലോകനാഥോ.

ഇധാപി ദാനപാരമിആദയോ യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. സീലപാരമീ പന അതിസയവതീതി സാ ഏവ ദേസനം ആസ്ൾഹാ. തഥാ തിരച്ഛാനയോനിയം ഉപ്പന്നോപി ബ്രഹ്മപുബ്ബദേവപുബ്ബാചരിയആഹുനേയ്യാദിഭാവേന സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധേനപി പസത്ഥഭാവാനുരൂപം മാതുയാ ഗരുചിത്തം ഉപട്ഠപേത്വാ “മാതാ നാമേസാ പുത്തസ്സ ബഹൂപകാരാ, തസ്മാ മാതുപട്ഠാനം നാമ പണ്ഡിതേന പഞ്ഞത്ത”ന്തി മനസി കത്വാ അനേകേസം ഹത്ഥിസഹസ്സാനം ഇസ്സരാധിപതി മഹാനുഭാവോ യൂഥപതി ഹുത്വാ തേഹി അനുവത്തിയമാനോ ഏകകവിഹാരേ അന്തരായം അഗണേത്വാ യൂഥം പഹായ ഏകകോ ഹുത്വാ ഉപകാരിഖേത്തം പൂജേസ്സാമീതി മാതുപോസനം, മഗ്ഗമൂള്ഹപുരിസം ദിസ്വാ അനുകമ്പായ തം ഗഹേത്വാ മനുസ്സഗോചരസമ്പാപനം, തേന ച കതാപരാധസഹനം , ഹത്ഥാചരിയപ്പമുഖാനം അത്താനം ബന്ധിതും ആഗതപുരിസാനം സമത്ഥോപി സമാനോ സന്താസനമത്തേനപി തേസം പീളനാ ഭവിസ്സതി, മയ്ഹഞ്ച സീലസ്സ ഖണ്ഡാദിഭാവോതി തഥാ അകത്വാ സുദന്തേന ഓപവയ്ഹോ വിയ സുഖേനേവ ഗഹണൂപഗമനം, മാതരം വിനാ ന കഞ്ചി അജ്ഝോഹരിസ്സാമീതി സത്താഹമ്പി അനാഹാരതാ, ഇമിനാപാഹം ബന്ധാപിതോതി ചിത്തം അനുപ്പാദേത്വാ രാജാനം മേത്തായ ഫരണം, തസ്സ ച നാനാനയേഹി ധമ്മദേസനാതി ഏവമാദയോ ഇധ മഹാപുരിസസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ. തേന വുത്തം - “ഏവം അച്ഛരിയാ ഏതേ, അബ്ഭുതാ ച മഹേസിനോ...പേ॰... ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ”തി.

മാതുപോസകചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. ഭൂരിദത്തചരിയാവണ്ണനാ

൧൧. ദുതിയേ **ഭൂരിദത്തോ**തി ഭൂരിസമദത്തോ. ദത്തോതി ഹി തദാ ബോധിസത്തസ്സ മാതാപിതൂഹി കതം നാമം. യസ്മാ പനേസോ നാഗഭവനേ വിരൂപക്ഖമഹാരാജഭവനേ താവതിംസഭവനേ ച ഉപ്പന്നേ പഞ്ഹേ സമ്മദേവ വിനിച്ഛിനാതി, ഏകദിവസഞ്ച വിരൂപക്ഖമഹാരാജേ നാഗപരിസായ സദ്ധിം തിദസപുരം ഗന്ത്വാ സക്കം പരിവാരേത്വാ നിസിന്നേ ദേവാനമന്തരേ പഞ്ഹോ സമുട്ഠാസി. തം കോചി കഥേതും നാസക്ഖി. സക്കേന പന അനുഞ്ഞാതോ

പല്ലങ്കവരഗതോ ഹുത്വാ മഹാസത്തോവ കഥേസി. അഥ നം ദേവരാജാ ദിബ്ബഗന്ധപുപ്ഫേഹി പൂജേത്വാ "ദത്ത, ത്വം പഥവിസമായ വിപുലായ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ ഇതോ പട്ഠായ ഭൂരിദത്തോ നാമാ"തി ആഹ. ഭൂരീതി ഹി പഥവിയാ നാമം, തസ്മാ ഭൂരിസമതായ ഭൂതേ അത്ഥേ രമതീതി ച ഭൂരിസങ്ഖാതായ മഹതിയാ പഞ്ഞായ സമന്നാഗതത്താ മഹാസത്തോ "ഭൂരിദത്തോ"തി പഞ്ഞായിത്ഥ. മഹതിയാ പന നാഗിദ്ധിയാ സമന്നാഗതത്താ **മഹിദ്ധികോ ചാ**തി.

അതീതേ ഹി ഇമസ്മിംയേവ കപ്പേ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ പിതരാ രട്ഠതോ പബ്ബാജിതോ വനേ വസന്തോ അഞ്ഞതരായ നാഗമാണവികായ സംവാസം കപ്പേസി. തേസം സംവാസമന്വായ ദ്വേ ദാരകാ ജായിംസു - പുത്തോ ച ധീതാ ച. പുത്തസ്സ "സാഗരബ്രഹ്മദത്തോ"തി നാമം കരിംസു ധീതായ "സമുദ്ദജാ"തി. സോ അപരഭാഗേ പിതു അച്ചയേന ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രജ്ജം കാരേസി. അഥ ധതരട്ഠോ നാമ നാഗരാജാ പഞ്ചയോജനസതികേ നാഗഭവനേ നാഗരജ്ജം കാരേന്തോ തം അഭൂതവാദികേന ചിത്തചൂളേന നാമ കച്ഛപേന "ബാരാണസിരാജാ അത്തനോ ധീതരം തുയ്ഹം ദാതുകാമോ, സാ ഖോ പന രാജധീതാ സമുദ്ദജാ നാമ അഭിരൂപാ ദസ്സനീയാ പാസാദികാ ചാ"തി കഥിതം സുത്വാ ധതരട്ഠോ ചത്താരോ നാഗമാണവകേ പേസേത്വാ തം ദാതും അനിച്ഛന്തം നാഗവിഭിംസികായ ഭിംസാപേത്വാ "ദമ്മീ"തി വുത്തേ മഹന്തം പണ്ണാകാരം പേസേത്വാ മഹതിയാ നാഗിദ്ധിയാ മഹന്തേന പരിവാരേന തസ്സ ധീതരം നാഗഭവനം നേത്വാ അഗ്ഗമഹേസിട്ഠാനേ ഠപേസി.

സാ അപരഭാഗേ ധതരട്ഠം പടിച്ച സുദസ്സനോ, ദത്തോ, സുഭോഗോ, അരിട്ഠോതി ചത്താരോ പുത്തേ പടിലഭി. തേസു ദത്തോ ബോധിസത്തോ, സോ പുബ്ബേ വുത്തനയേനേവ സക്കേന തുട്ഠചിത്തേന "ഭൂരിദത്തോ"തി ഗഹിതനാമത്താ "ഭൂരിദത്തോ"ത്വേവ പഞ്ഞായിത്ഥ. അഥ നേസം പിതാ യോജനസതികം യോജനസതികം രജ്ജം ഭാജേത്വാ അദാസി. മഹന്തോ യസോ അഹോസി. സോളസസോളസനാഗകഞ്ഞാസഹസ്സാനി പരിവാരയിംസു. പിതുപി ഏകയോജനസതമേവ രജ്ജം അഹോസി. തയോ പുത്താ മാസേ മാസേ മാതാപിതരോ പസ്സിതും ആഗച്ഛന്തി, ബോധിസത്തോ പന അന്വദ്ധമാസം ആഗച്ഛതി.

സോ ഏകദിവസം വിരൂപക്ഖമഹാരാജേന സദ്ധിം സക്കസ്സ ഉപട്ഠാനം ഗതോ വേജയന്തപാസാദം സുധമ്മദേവസഭം പാരിച്ഛത്തകകോവിളാരം പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ദേവച്ഛരാപരിവാരം അതിമനോഹരം സക്കസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "ഏത്തകമത്തമ്പി നാഗത്തഭാവേ ഠിതസ്സ ദുല്ലഭം, കുതോ സമ്മാസമ്ബോധീ"തി നാഗത്തഭാവം ജിഗുച്ഛിത്വാ "നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ സീലമേവ പഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമി, തം ബോധിപരിപാചനം ഹോതി, ഇമസ്മിം ദേവലോകേ ഉപ്പത്തികാരണം ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ ആഹ - "അമ്മതാതാ, അഹം ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമീ"തി. തേഹി "ഇധേവ ഉപോസഥം ഉപവസാഹി, ബഹിഗതാനം നാഗാനം മഹന്തം ഭയ"ന്തി വുത്തേ ഏകവാരം തഥാ കത്വാ നാഗകഞ്ഞാഹി ഉപദ്ദുതോ പുനവാരേ മാതാപിതൂനം അനാരോചേത്വാ അത്തനോ ഭരിയം ആമന്തേത്വാ "ഭദ്ദേ, അഹം മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ യമുനാതീരേ മഹാനിഗ്രോധരുക്ഖോ അത്ഥി തസ്സ അവിദൂരേ വമ്മികമത്ഥകേ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉപോസഥം

അധിട്ഠായ നിപജ്ജിത്വാ "ഉപോസഥകമ്മം കരിസ്സാമീ"തി നാഗഭവനതോ നിക്ഖമിത്വാ തഥാ കരോതി. തേന വുത്തം **"വിരൂപക്ഖേന മഹാരഞ്ഞാ, ദേവലോകമഗഞ്ഛഹ"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **വിരൂപക്ഖേന മഹാരഞ്ഞാ**തി വിരൂപക്ഖേന നാമ നാഗാധിപതിമഹാരാജേന. **ദേവലോക**ന്തി താവതിംസദേവലോകം. **അഗഞ്ഛഹ**ന്തി അഗഞ്ഛിം, ഉപസങ്കമിം അഹം.

൫൨. **തത്ഥാ**തി തസ്മിം ദേവലോകേ. **പസ്സിം ത്വാഹ**ന്തി അദ്ദക്ഖിം അഹം **തു**-സദ്ദോ നിപാതമത്തോ. **ഏകന്തം സുഖസമപ്പിതേ**തി ഏകന്തം അച്ചന്തമേവ സുഖേന സമങ്ഗീഭൂതേ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ - "സന്തി, ഭിക്ഖവേ, ഛ ഫസ്സായതനികാ നാമ സഗ്ഗാ. യാവഞ്ചിദം, ഭിക്ഖവേ, ന സുകരം അക്ഖാനേന പാപുണിതും യാവ സുഖാ സഗ്ഗാ"തി (മ॰ നി॰ ൩.൨൫൫) ച. **തംസഗ്ഗഗമനത്ഥായാ**തി തസ്മിം സഗ്ഗസ്മിം ഉപ്പത്തിവസേന ഗമനത്ഥായ. **സീലബ്ബത**ന്തി സീലസങ്ഖാതം വതം. അഥ വാ **സീലബ്ബത**ന്തി ഉപോസഥസീലഞ്ചേവ "മമ ചമ്മം ചമ്മത്ഥികാ ഹരന്തൂ"തിആദിനാ അത്തനോ സരീരാവയവപരിച്ചാഗസമാദിയനസങ്ഖാതം വതഞ്ച.

൫൩. **സരീരകിച്ച**ന്തി മുഖധോവനാദിസരീരപടിജഗ്ഗനം. **ഭുത്വാ യാപനമത്തക**ന്തി ഇന്ദ്രിയാനി നിബ്ബിസേവനാനി കാതും സരീരട്ഠിതിമത്തകം ആഹാരം ആഹരിത്വാ. **ചതുരോ അങ്ഗേ**തി ചത്താരി അങ്ഗാനി. **അധിട്ഠായാ**തി അധിട്ഠഹിത്വാ. **സേമീ**തി സയാമി.

൫൪. **ഛവിയാ**തിആദി തേസം ചതുന്നം അങ്ഗാനം ദസ്സനം. തത്ഥ ച ഛവിചമ്മാനം വിസ്സജ്ജനം ഏകം അങ്ഗം, സേസാനി ഏകേകമേവ, മംസഗ്ഗഹണേനേവ ചേത്ഥ രുധിരമ്പി സങ്ഗഹിതന്തി ദട്ഠബ്ബം. **ഏതേനാ**തി ഏതേഹി . **ഹരാതു സോ**തി യസ്സ ഏതേഹി ഛവിആദീഹി **കരണീയം** അത്ഥി, തസ്സ മയാ ദിന്നമേവേതം. സബ്ബം സോ ഹരതൂതി അത്തനോ അത്തഭാവേ അനപേക്ഖപവാരണം പവാരേതി.

ഏവം മഹാസത്തസ്സ ഇമിനാ നിയാമേനേവ അനദ്ധമാസം ഉപോസഥകമ്മം കരോന്തസ്സ ദീഘോ അദ്ധാ വീതിവത്തോ. ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഏകദിവസം അഞ്ഞതരോ നേസാദബ്രാഹ്മണോ സോമദത്തേന നാമ അത്തനോ പുത്തേന സഹ തം ഠാനം പത്വാ അരുണുഗ്ഗമനസമയേ നാഗകഞ്ഞാഹി പരിവാരിയമാനം മഹാസത്തം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. താവദേവ നാഗകഞ്ഞായോ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗതാ. ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തം പുച്ഛി - "കോ നു ഖോ ത്വം, മാരിസ, ദേവോ വാ യക്ഖോ വാ നാഗോ വാ"തി? ബോധിസത്തോ യഥാഭൂതം അത്താനം ആവി കത്വാ സചായം ഇതോ ഗച്ഛേയ്യ, ഇധ മേ വാസം മഹാജനസ്സ പാകടം കരേയ്യ, തേന മേ ഉപോസഥവാസസ്സ അന്തരായോപി സിയാ. യംനൂനാഹം ഇതോ ഇമം നാഗഭവനം നേത്വാ മഹതിയാ സമ്പത്തിയാ യോജേയ്യം. ഏവായം തത്ഥേവ അഭിരമിസ്സതി, തേന മേ ഉപോസഥകമ്മം അദ്ധനിയം സിയാതി. അഥ നം ആഹ - "ബ്രാഹ്മണ, മഹന്തം തേ യസം ദസ്സാമി, രമണീയം നാഗഭവനം, ഏഹി തത്ഥ ഗച്ഛാമാ"തി. സാമി, പുത്തോ മേ അത്ഥി, തസ്മിം ആഗച്ഛന്തേ ആഗമിസ്സാമീതി. ഗച്ഛ, ബ്രാഹ്മണ, പുത്തം ആനേഹീതി. ബ്രാഹ്മണോ ഗന്ത്വാ പുത്തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേത്വാ തം ആനേസി. മഹാസത്തോ തേ ഉഭോപി ആദായ അത്തനോ ആനുഭാവേന

നാഗഭവനം ആനേസി. തേസം തത്ഥ ദിബ്ബോ അത്തഭാവോ പാതുഭവി. അഥ തേസം മഹാസത്തോ ദിബ്ബസമ്പത്തിം ദത്വാ ചത്താരി ചത്താരി നാഗകഞ്ഞാസതാനി അദാസി. തേ മഹതിം സമ്പത്തിം അനുഭവിംസു.

ബോധിസത്തോപി അപ്പമത്തോ ഉപോസഥകമ്മം കരോതി. അന്വദ്ധമാസം മാതാപിതൂനം ഉപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ധമ്മകഥം കഥേത്വാ തതോ ച ബ്രാഹ്മണസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ ആരോഗ്യം പുച്ഛിത്വാ "യേന തേ അത്ഥോ, തം വദേയ്യാസീ"തി ആപുച്ഛിത്വാ "അനുക്കണ്ഠമാനോ അഭിരമാ"തി വത്വാ സോമദത്തേനപി സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ അത്തനോ നിവേസനം ഗച്ഛതി. ബ്രാഹ്മണോ സംവച്ഛരം തത്ഥ വസിത്വാ മന്ദപുഞ്ഞതായ ഉക്കണ്ഠിത്വാ അനിച്ഛമാനമ്പി പുത്തം ഗഹേത്വാ ബോധിസത്തം ആപുച്ഛിത്വാ തേന ദീയമാനം ബഹും ധനം സബ്ബകാമദദം മണിരതനമ്പി അലക്ഖികതായ അഗ്ഗഹേത്വാ "മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. മഹാസത്തോ നാഗമാണവകേ ആണാപേത്വാ തം സപുത്തകം മനുസ്സലോകം പാപേസി. തേ ഉഭോപി ദിബ്ബാഭരണാനി ദിബ്ബവത്ഥാനി ച ഓമുഞ്ചിത്വാ ന്ഹായിതും ഏകം പോക്ഖരണിം ഓതരിംസു, തസ്മിം ഖണേ താനി അന്തരധായിത്വാ നാഗഭവനമേവ അഗമംസു. അഥ പഠമനിവത്ഥകാസാവപിലോതികാവ സരീരേ പടിമുഞ്ചി, ധനുസരസത്തിയോ ഗഹേത്വാ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ മിഗേ വധിത്വാ പുരിമനിയാമേനേവ ജീവികം കപ്പേസും.

തേന ച സമയേന അഞ്ഞതരോ താപസോ സുപണ്ണരാജതോ ലദ്ധം അലമ്പായനമന്തം തസ്സ അനുച്ഛവികാനി ഓസധാനി മന്തൂപചാരഞ്ച അത്താനം ഉപട്ഠഹന്തസ്സ അഞ്ഞതരസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ അദാസി. സോ "ലദ്ധോ മേ ജീവികൂപായോ"തി കതിപാഹം വസിത്വാ താപസം ആപുച്ഛിത്വാ പക്കമന്തോ അനുപുബ്ബേന യമുനാതീരം പത്വാ തം മന്തം സജ്ഝായന്തോ മഹാമഗ്ഗേന ഗച്ഛതി. തദാ ബോധിസത്തസ്സ ഭവനതോ തസ്സ പരിചാരികാ നാഗമാണവികാ തം സബ്ബകാമദദം മണിരതനം ആദായ യമുനാതീരേ വാലുകാരാസിമത്ഥകേ ഠപേത്വാ തസ്സോഭാസേന രത്തിയം കീളിത്വാ അരുണുഗ്ഗമനേ തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ മന്തസദ്ദം സുത്വാ "സുപണ്ണോ"തി സഞ്ഞായ ഭയതജ്ജിതാ മണിരതനം അഗ്ഗഹേത്വാ പഥവിയം നിമുജ്ജിത്വാ നാഗഭവനം അഗമംസു.

ബ്രാഹ്മണോ തം മണിരതനം ആദായ പായാസി. തസ്മിം ഖണേ സോ നേസാദബ്രാഹ്മണോ പുത്തേന സദ്ധിം മിഗവധായ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തോ തസ്സ ഹത്ഥേ തം മണിരതനം ദിസ്വാ "ഇദം ഭൂരിദത്തസ്സ സബ്ബകാമദദം മണിരതന"ന്തി സഞ്ജാനിത്വാ തം ഗണ്ഹിതുകാമോ തേന സദ്ധിം അല്ലാപസല്ലാപം കത്വാ മന്തവാദിഭാവം ജാനിത്വാ ഏവമാഹ - "സചേ മേ ത്വം ഇമം മണിരതനം ദസ്സസി, ഏവാഹം തേ മഹാനുഭാവം നാഗം ദസ്സേസ്സാമി, യം ത്വം ഗഹേത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനിയോ ചരന്തോ ബഹുധനം ലച്ഛസീ"തി. "തേന ഹി ദസ്സേത്വാ ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേ തം ആദായ ബോധിസത്തം ഉപോസഥകരണട്ഠാനേ വമ്മികമത്ഥകേ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ നിപന്നം അവിദൂരേ ഠിതോ ഹത്ഥം പസാരേത്വാ ദസ്സേസി.

മഹാസത്തോ തം നേസാദം ദിസ്വാ "അയം ഉപോസഥസ്സ മേ അന്തരായം കരേയ്യാതി നാഗഭവനം നേത്വാ മഹാസമ്പത്തിയം പതിട്ഠാപിതോപി ന ഇച്ഛി. തതോ അപക്കമിത്വാ സയം ഗന്തുകാമോ മയാ ദീയമാനമ്പി മണിരതനം ഗണ്ഹിതും ന ഇച്ഛി. ഇദാനി പന അഹിഗുണ്ഡികം ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛതി.

സചാഹം ഇമസ്സ മിത്തദുബ്ഭിനോ കുജ്ഝേയ്യം, സീലം മേ ഖണ്ഡം ഭവിസ്സതി. മയാ ഖോ പന പഠമംയേവ ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതോ ഉപോസഥോ അധിട്ഠിതോ, സോ യഥാധിട്ഠിതോവ ഹോതു. അലമ്പായനോ മം ഛിന്ദതു വാ മാ വാ, നേവസ്സ കുജ്ഝിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ അധിട്ഠാനപാരമിം പുരേചാരികം കത്വാ ഭോഗന്തരേ സീസം പക്ഖിപിത്വാ നിച്ചലോവ ഹുത്വാ നിപജ്ജി. നേസാദബ്രാഹ്മണോപി "ഭോ അലമ്പായന, ഇമം നാഗം ഗണ്ഹ, മണിം മേ ദേഹീ"തി ആഹ. അലമ്പായനോ നാഗം ദിസ്വാ തുട്ഠോ മണിം കിസ്മിഞ്ചി അഗണേത്വാ "ഗണ്ഹ, ബ്രാഹ്മണാ"തി ഹത്ഥേ ഖിപി. സോ തസ്സ ഹത്ഥതോ ഭസ്സിത്വാ പഥവിയം പതിതമത്തോവ പഥവിം പവിസിത്വാ നാഗഭവനമേവ ഗതോ. നേസാദബ്രാഹ്മണോ മണിരതനതോ ഭൂരിദത്തേന സദ്ധിം മിത്തഭാവതോ ച പരിഹായിത്വാ നിപ്പച്ചയോവ പക്കന്തോ.

൭൫. അലമ്പായനോപി മഹാനുഭാവേഹി ഓസധേഹി അത്തനോ സരീരം മക്ഖേത്വാ ഥോകം ഖാദിത്വാ ഖേളം അത്തനോ കായസ്മിം പരിഭാവേത്വാ ദിബ്ബമന്തം ജപ്പന്തോ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ സീസേ ദള്ഹം ഗണ്ഹന്തോ മുഖമസ്സ വിവരിത്വാ ഓസധം ഖാദിത്വാ മുഖേ സഹഖേളം ഓസിഞ്ചി. സുചിജാതികോ മഹാസത്തോ സീലഭേദഭയേന അകുജ്ഝിത്വാ അക്ഖീനി ന ഉമ്മീലേസി. അഥ നം ഓസധമന്തബലേന നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ഹേട്ഠാ സീസം കത്വാ സഞ്ചാലേത്വാ ഗഹിതഗോചരം ഛഡ്ഡാപേത്വാ ഭൂമിയം ദീഘസോ നിപജ്ജാപേത്വാ മസൂരകം മദ്ദന്തോ വിയ ഹത്ഥേഹി പരിമദ്ദി. അട്ഠീനി ചുണ്ണിയമാനാനി വിയ അഹേസും.

പുന നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ദുസ്സം പോഥേന്തോ വിയ പോഥേസി. മഹാസത്തോ ഏവരൂപം ദുക്ഖം അനുഭോന്തോപി നേവ കുജ്ഝിത്ഥ. അഞ്ഞദത്ഥു അത്തനോ സീലമേവ ആവജ്ജേസി. ഇതി സോ മഹാസത്തം ദുബ്ബലം കത്വാ വല്ലീഹി പേളം സജ്ജേത്വാ മഹാസത്തം തത്ഥ പക്ഖിപി. സരീരം പനസ്സ മഹന്തം തത്ഥ ന പവിസതി. അഥ നം പണ്ഹിയാ കോട്ടേന്തോ പവേസേത്വാ പേളം ആദായ ഏകം ഗാമം ഗന്ത്വാ ഗാമമജ്ഝേ ഓതാരേത്വാ "നാഗസ്സ നച്ചം ദട്ഠുകാമാ ആഗച്ഛന്തൂ"തി സദ്ദമകാസി. സകലഗാമവാസിനോ സന്നിപതിംസു. തസ്മിം ഖണേ അലമ്പായനോ "നിക്ഖമ മഹാനാഗാ"തി ആഹ. മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - "അജ്ജ മയാ പരിസം തോസേന്തേന കീളിതും വട്ടതി, ഏവം അലമ്പായനോ ബഹുധനം ലഭിത്വാ തുട്ഠോ മം വിസ്സജ്ജേസ്സതി, യം യം ഏസ മം കാരേതി, തം തം കരിസ്സാമീ"തി.

അഥ നം സോ പേളതോ നിക്ഖമന്തം "മഹാ ഹോഹീ"തി ആഹ, സോ മഹാ അഹോസി. "ഖുദ്ദകോ വട്ടോ വിഫണോ ഏകഫണോ ദ്വിഫണോ യാവ സഹസ്സഫണോ ഉച്ചോ നീചോ ദിസ്സമാനകായോ അദിസ്സമാനകായോ ദിസ്സമാനഉപഡ്ഢകായോ നീലോ പീതോ ലോഹിതോ ഓദാതോ മഞ്ജിട്ഠോ ഹോഹി, ധൂമം വിസ്സജ്ജേഹി, ജാലസിഖം ഉദകഞ്ച വിസ്സജ്ജേഹീ"തി വുത്തേ തേന വുത്തം തം തം ആകാരം നിമ്മിനിത്വാ നച്ചം ദസ്സേസി. തം ദിസ്വാ മനുസ്സാ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതാ ബഹും ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണവത്ഥാലങ്കാരാദിം അദംസു. ഇതി തസ്മിം ഗാമേ സതസഹസ്സമത്തം ലഭി. സോ കിഞ്ചാപി മഹാസത്തം ഗണ്ഹന്തോ "സഹസ്സം ലഭിത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി ആഹ. തം

പന ധനം ലഭിത്വാ “ഗാമകേപി താവ മയാ എത്തകം ധനം ലദ്ധം, നഗരേ കിര ബഹുധനം ലഭിസ്സാമീ”തി ധനലോഭേന ന മുഞ്ചി.

സോ തസ്മിം ഗാമേ കുടുമ്ബം സണ്ഠപേത്വാ രതനമയം പേളം കാരേത്വാ തത്ഥ മഹാസത്തം പക്ഖിപിത്വാ സുഖയാനകം ആരുയ്ഹ മഹന്തേന പരിവാരേന ഗാമനിഗമരാജധാനീസു തം കീളാപേത്വാ ബാരാണസിം പാപുണി, നാഗരാജസ്സ മധുലാജം ദേതി, അബദ്ധസത്തുഞ്ച ദേതി. സോ ഗോചരം ന ഗണ്ഹി അവിസ്സജ്ജനഭയേന. ഗോചരം അഗണ്ഹന്തമ്പി ച നം ചത്താരോ നഗരദ്വാരേ ആദിം കത്വാ തത്ഥ തത്ഥ മാസമത്തം കീളാപേസി. തേന വുത്തം **“സംസിതോ അകതഞ്ഞുനാ”**തിആദി.

തത്ഥ **സംസിതോ**തി എസോ നാഗോ അമുകസ്സ നിഗ്രോധരുക്ഖസ്സ സമീപേ വമ്മികമത്ഥകേ സയിതോതി എവം ഠാനം ദസ്സേത്വാ കഥിതോ. **അകതഞ്ഞുനാ**തി അത്തനാ കതം ഉപകാരം അജാനന്തേന മിത്തദുബ്ഭിനാ നേസാദബ്രാഹ്മണേനാതി അധിപ്പായോ. **അലമ്പായനോ**തി അലമ്പായനവിജ്ജാപരിജപ്പനേന “അലമ്പായനോ”തി എവം ലദ്ധനാമോ അഹിതുണ്ഡികബ്രാഹ്മണോ. **മമഗ്ഗഹീ**തി മം അഗ്ഗഹേസി. **കീളേതി മം തഹിം തഹി**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു അത്തനോ ജീവികത്ഥം മം കീളാപേതി.

൬൭. **തിണതോപി ലഹുകോ മമാ**തി അത്തനോ ജീവിതപരിച്ചാഗോ തിണസലാകപരിച്ചാഗതോപി ലഹുകോ ഹുത്വാ മമ ഉപട്ഠാതീതി അത്ഥോ. **പഥവീഉപ്പതനം വിയാ**തി സീലവീതിക്കമോ പന ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലായ മഹാപഥവിയാ പരിവത്തനം വിയ തതോപി തം ഭാരിയതരം ഹുത്വാ മയ്ഹം ഉപട്ഠാതീതി ദസ്സേതി.

൬൮. **നിരന്തരം ജാതിസത**ന്തി മമ ജാതീനം അനേകസതമ്പി അനേകസതാസുപി ജാതീസു നിരന്തരമേവ സീലസ്സ അവീതിക്കമനഹേതു. **മമ ജീവിതം ചജേയ്യം** ചജിതും സക്കോമി. **നേവ സീലം പഭിന്ദേയ്യ**ന്തി സീലം പന സമാദിന്നം എകമ്പി നേവ ഭിന്ദേയ്യം ന വിനാസേയ്യം. **ചതുദ്ദീപാന ഹേതൂ**തി ചക്കവത്തിരജ്ജസിരിയാപി കാരണാതി ദസ്സേതി.

൬൯. ഇദാനി യദത്ഥം അത്തനോ ജീവിതമ്പി പരിച്ചജിത്വാ തദാ സീലമേവ രക്ഖിതം, തായ ച സീലരക്ഖായ തഥാ അനത്ഥകാരകേസു നേസാദഅലമ്പായനബ്രാഹ്മണേസു ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥത്തം ന കതം, തം ദസ്സേതും **“അപി ചാ”**തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തം ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥമേവ.

എവം പന മഹാസത്തേ അഹിതുണ്ഡികഹത്ഥഗതേ തസ്സ മാതാ ദുസ്സുപിനം ദിസ്വാ പുത്തഞ്ച തത്ഥ അപസ്സന്തീ സോകാഭിഭൂതാ അഹോസി. അഥസ്സാ ജേട്ഠപുത്തോ സുദസ്സനോ തം പവത്തിം സുത്വാ സുഭോഗം “ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ പഞ്ചസു മഹാനദീസു സത്തസു മഹാസരേസു ഭൂരിദത്തം ഉപധാരേത്വാ എഹീ”തി പഹിണി. കാണാരിട്ഠം “ദേവലോകം ഗന്ത്വാ സചേ ദേവതാഹി ധമ്മം സോതുകാമാഹി ഭൂരിദത്തോ തത്ഥ നീതോ, തതോ നം ആനേഹീ”തി പഹിണി. സയം പന “മനുസ്സലോകേ ഗവേസിസ്സാമീ”തി താപസവേസേന നാഗഭവനതോ നിക്ഖമി. അച്ചിമുഖീ നാമസ്സ വേമാതികാ ഭഗിനീ ബോധിസത്തേ അധിമത്തസിനേഹാ തം അനുബന്ധി. തം മണ്ഡൂകച്ഛാപിം കത്വാ ജടന്തരേ പക്ഖിപിത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഉപോസഥകരണട്ഠാനം ആദിം കത്വാ സബ്ബത്ഥ

ഗവേസന്തോ അനുക്കമേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജദ്വാരം അഗമാസി. തദാ അലമ്പായനോ രാജങ്ഗണേ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ രഞ്ഞോ ഭൂരിദത്തസ്സ കീളം ദസ്സേതും പേളം വിവരിത്വാ "ഏഹി മഹാനാഗാ"തി സഞ്ഞമദാസി.

മഹാസത്തോ സീസം നീഹരിത്വാ ഓലോകേന്തോ ജേട്ഠഭാതികം ദിസ്വാ പേളതോ നിക്ഖമ്മ തദഭിമുഖോ പായാസി. മഹാജനോ ഭീതോ പടിക്കമി. സോ ഗന്ത്വാ തം അഭിവാദേത്വാ നിവത്തിത്വാ പേളമേവ പാവിസി. അലമ്പായനോ "ഇമിനാ അയം താപസോ ദട്ഠോ"തി സഞ്ഞായ "മാ ഭായി, മാ ഭായീ"തി ആഹ. സുദസ്സനോ "അയം നാഗോ മയ്ഹം കിം കരിസ്സതി, മയാ സദിസോ അഹിതുണ്ഡികോ നാമ നത്ഥീ"തി തേന വാദപ്പടിവാദം സമുട്ഠാപേത്വാ "ത്വം ഇമം നാഗം ഗഹേത്വാ ഗജ്ജസി, അഹം തം ഇമായ മണ്ഡൂകച്ഛാപിയാ ഇച്ഛന്തോ നാസയിസ്സാമീ"തി ഭഗിനിം പക്കോസിത്വാ ഹത്ഥം പസാരേസി. സാ തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ജടന്തരേ നിപന്നാ തിക്ഖത്തും മണ്ഡൂകവസ്സിതം വസ്സിത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അംസകൂടേ നിസീദിത്വാ ഉപ്പതിത്വാ തസ്സ ഹത്ഥതലേ തീണി വിസബിന്ദൂനി പാതേത്വാ പുന തസ്സ ജടന്തരമേവ പാവിസി.

സുദസ്സനോ വിസബിന്ദും ദസ്സേത്വാ "ഇദം ബിന്ദും സചേ പഥവിയം പാതേസ്സതി, ഓസധിതിണവനപ്പതയോ സബ്ബേ നസ്സിസ്സന്തി. സചേ ആകാസേ ഖിപിസ്സതി, സത്തവസ്സാനി ദേവോ ന വസ്സിസ്സതി. സചേ ഉദകേ പാതേസ്സതി, യാവതാ തത്ഥ ഉദകജാതാ പാണാ സബ്ബേ മരേയ്യു"ന്തി വത്വാ രാജാനം സദ്ദഹാപേതും തയോ ആവാടേ ഖണാപേത്വാ ഏകം നാനാഭേസജ്ജാനം പൂരേസി, ദുതിയം ഗോമയസ്സ, തതിയം ദിബ്ബോസധാനഞ്ചേവ പൂരേത്വാ മജ്ഝേ ആവാടേ വിസബിന്ദും പക്ഖിപി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ ധൂമായിത്വാ ജാലാ ഉട്ഠഹി. സാ ഗന്ത്വാ ഗോമയാവാടം ഗണ്ഹി. തതോപി ജാലാ ഉട്ഠായ ദിബ്ബോസധപുണ്ണം ഗഹേത്വാ ദിബ്ബോസധാനി ഝാപേത്വാ നിബ്ബായി. അലമ്പായനം തത്ഥ ആവാടസ്സ അവിദൂരേ ഠിതം ഉസുമാ ഫരിത്വാ സരീരച്ഛവിം ഉപ്പാടേത്വാ ഗതാ. സേതകുട്ഠീ അഹോസി. സോ ഭയതജ്ജിതോ "നാഗരാജാനം വിസ്സജ്ജേമീ"തി തിക്ഖത്തും വാചം നിച്ഛാരേസി. തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ രതനപേളായ നിക്ഖമിത്വാ സബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതം അത്തഭാവം മാപേത്വാ ദേവലീളായ ഠിതോ. സുദസ്സനോ ച അച്ചിമുഖീ ച തഥേവ അട്ഠംസു.

തതോ സുദസ്സനോ അത്തനോ ഭാഗിനേയ്യഭാവം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ തേ ആലിങ്ഗിത്വാ സീസേ ചുമ്ബിത്വാ അന്തേപുരം നേത്വാ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ ഭൂരിദത്തേന സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കരോന്തോ "താത, ഏവം മഹാനുഭാവം തം അലമ്പായനോ കഥം ഗണ്ഹീ"തി പുച്ഛി. സോ സബ്ബം വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ "മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ഇമിനാ നിയാമേന രജ്ജം കാരേതും വട്ടതീ"തി മാതുലസ്സ ധമ്മം ദേസേസി. അഥ സുദസ്സനോ "മാതുല, മമ മാതാ ഭൂരിദത്തം അപസ്സന്തീ കിലമതി, ന സക്കാ അമ്ഹേഹി ഇധ പപഞ്ചം കാതു"ന്തി മാതുലം ആപുച്ഛിത്വാ ഭൂരിദത്തഅച്ചിമുഖീഹി സദ്ധിം നാഗഭവനമേവ ഗതോ.

അഥ തത്ഥ മഹാപുരിസോ ഗിലാനസേയ്യായ നിപന്നോ ഗിലാനപുച്ഛനത്ഥം ആഗതായ മഹതിയാ നാഗപരിസായ വേദേ ച യഞ്ഞേ ച ബ്രാഹ്മണേ ച സമ്ഭാവേത്വാ കാണാരിട്ഠേ കഥേന്തേ തം വാദം ഭിന്ദിത്വാ നാനാനയേഹി ധമ്മം ദേസേത്വാ സീലസമ്പദായ ദിട്ഠിസമ്പദായ ച പതിട്ഠാപേത്വാ യാവജീവം

സീലാനി രക്ഖിത്വാ ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും. നേസാദബ്രാഹ്മണോ ദേവദത്തോ, സോമദത്തോ ആനന്ദോ, അച്ചിമുഖീ ഉപ്പലവണ്ണാ, സുദസ്സനോ സാരിപുത്തോ, സുഭോഗോ മഹാമോഗ്ഗല്ലാനോ, കാണാരിട്ഠോ സുനക്ഖത്തോ, ഭൂരിദത്തോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി സേസപാരമിയോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. ഇധാപി യോജനസതികേ അത്തനോ നാഗഭവനട്ഠാനേ സോളസഹി നാഗകഞ്ഞാസഹസ്സേഹി ചിത്തരൂപം വിയ പരിചാരിയമാനോ ദേവലോകസമ്പത്തിസദിസേ നാഗലോകിസ്സരിയേ ഠിതോപി ഇസ്സരിയമദം അകത്വാ അന്വദ്ധമാസം മാതാപിതുഉപട്ഠാനം, കുലേ ജേട്ഠാപചായനം, സകലായ നാഗപരിസായ ചാതുമഹാരാജികപരിസായ താവതിംസപരിസായ ച സമുട്ഠിതപഞ്ഹാനം തംതംപരിസമജ്ഝേ കുമുദനാലകലാപം വിയ സുനിസിതസത്ഥേന അത്തനോ പഞ്ഞാസത്ഥേന താവദേവ പച്ഛിന്ദിത്വാ തേസം ചിത്താനുകൂലധമ്മദേസനാ, വുത്തപ്പകാരം ഭോഗസമ്പത്തിം പഹായ അത്തനോ സരീരജീവിതനിരപേക്ഖം ചതുരങ്ഗസമന്നാഗതം ഉപോസഥാധിട്ഠാനം, തത്ഥ ച പടിഞ്ഞായ വിസംവാദനഭയേന അഹിതുണ്ഡികഹത്ഥഗമനം, തസ്മിഞ്ച മുഖേ വിസമിസ്സഖേളപാതനം നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ആവിഞ്ഛനം കഡ്ഢനം ഭൂമിയം ഘംസനം മദ്ദനം പോഥനന്തി ഏവമാദിം നാനപ്പകാരവിപ്പകാരം കരോന്തേപി ഏവരൂപം മഹാദുക്ഖം അനുഭവതോപി കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകനമത്തേന തം ഛാരികം കാതും സമത്ഥസ്സാപി സീലപാരമിം ആവജ്ജിത്വാ സീലഖണ്ഡനഭയേന ഈസകമ്പി ചിത്തസ്സ വികാരാഭാവോ, ധനം ലഭാപേമീതി വാ തസ്സ ചിത്താനുവത്തനം, സുഭോഗേന പുനാനീതസ്സ അകതഞ്ഞുനോ മിത്തദുബ്ഭിസ്സ നേസാദബ്രാഹ്മണസ്സ സീലം അനധിട്ഠഹിത്വാപി അകുജ്ഝനം, കാണാരിട്ഠേന കഥിതം മിച്ഛാവാദം ഭിന്ദിത്വാ അനേകപരിയായേന ധമ്മം ഭാസിത്വാ നാഗപരിസായ സീലേസു സമ്മാദിട്ഠിയഞ്ച പതിട്ഠാപനന്തി ഏവമാദയോ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ. തേനേതം വുച്ചതി - ‘‘ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ…പേ॰… ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ’’തി.

ഭൂരിദത്തചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൩. ചമ്പേയ്യനാഗചരിയാവണ്ണനാ

൨൦. തതിയേ **ചമ്പേയ്യകോ**തി അങ്ഗമഗധരട്ഠാനം അന്തരേ ചമ്പാ നാമ നദീ, തസ്സാ ഹേട്ഠാ നാഗഭവനമ്പി അവിദൂരഭവത്താ ചമ്പാ നാമ, തത്ഥ ജാതോ നാഗരാജാ ചമ്പേയ്യകോ. **തദാപി ധമ്മികോ ആസി**ന്തി തസ്മിം ചമ്പേയ്യനാഗരാജകാലേപി അഹം ധമ്മചാരീ അഹോസിം.

ബോധിസത്തോ ഹി തദാ ചമ്പാനാഗഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ ചമ്പേയ്യോ നാമ നാഗരാജാ അഹോസി, മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. സോ തത്ഥ നാഗരജ്ജം കാരേന്തോ ദേവരാജഭോഗസമ്പത്തിസദിസഇസ്സരിയസമ്പത്തിം അനുഭവന്തോ പാരമിപൂരണസ്സ അനോകാസഭാവതോ ‘‘കിം മേ ഇമായ തിരച്ഛാനയോനിയാ, ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ ഇതോ മുച്ചിത്വാ സമ്മദേവ പാരമിയോ പൂരേസ്സാമീ’’തി തതോ പട്ഠായ അത്തനോ പാസാദേയേവ ഉപോസഥകമ്മം

കരോതി. അലങ്കതനാഗമാണവികാ തസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തി. സോ "ഇധ മേ സീലസ്സ അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ"തി പാസാദതോ നിക്ഖമിത്വാ ഉയ്യാനേ നിസീദതി. തത്രാപി താ ആഗച്ഛന്തി. സോ ചിന്തേസി - "ഇധ മേ സീലസ്സ സംകിലേസോ ഭവിസ്സതി, ഇതോ നാഗഭവനതോ നിക്ഖമിത്വാ മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥവാസം വസിസ്സാമീ"തി. സോ തതോ പട്ഠായ ഉപോസഥദിവസേസു നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ഏകസ്സ പച്ചന്തഗാമസ്സ അവിദൂരേ മഗ്ഗസമീപേ വമ്മികമത്ഥകേ "മമ ചമ്മാദീഹി അത്ഥികാ ചമ്മാദീനി ഗണ്ഹന്തു, കീളാസപ്പം വാ കാതുകാമാ കീളാസപ്പം കരോന്തൂ"തി സരീരം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ ഭോഗേ ആഭുജിത്വാ നിപന്നോ ഉപോസഥവാസം വസതി ചാതുദ്ദസിയം പഞ്ചദസിയഞ്ച, പാടിപദേ നാഗഭവനം ഗച്ഛതി. തസ്സേവം ഉപോസഥം കരോന്തസ്സ ദീഘോ അദ്ധാ വീതിവത്തോ.

അഥ ബോധിസത്തോ സുമനായ നാമ അത്തനോ അഗ്ഗമഹേസിയാ "ദേവ, ത്വം മനുസ്സലോകം ഗന്ത്വാ ഉപോസഥം ഉപവസസി, സോ ച സാസങ്കോ സപ്പടിഭയോ"തി വുത്തോ മങ്ഗലപോക്ഖരണിതീരേ ഠത്വാ "സചേ മം, ഭദ്ദേ, കോചി പഹരിത്വാ കിലമേസ്സതി, ഇമിസ്സാ പോക്ഖരണിയാ ഉദകം ആവിലം ഭവിസ്സതി. സചേ സുപണ്ണോ ഗണ്ഹിസ്സതി, ഉദകം പക്കുഥിസ്സതി. സചേ അഹിതുണ്ഡികോ ഗണ്ഹിസ്സതി, ഉദകം ലോഹിതവണ്ണം ഭവിസ്സതീ"തി തീണി നിമിത്താനി തസ്സാ ആചിക്ഖിത്വാ ചാതുദ്ദസീഉപോസഥം അധിട്ഠായ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ നിപജ്ജി സരീരസോഭായ വമ്മികം സോഭയമാനോ. സരീരഞ്ഹിസ്സ രജതദാമം വിയ സേതം അഹോസി, മത്ഥകോ രത്തകമ്ബലഗേണ്ഡുകോ വിയ, സരീരം നങ്ഗലസീസപ്പമാണം **ഭൂരിദത്തകാലേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൭൮൪ ആദയോ) പന ഊരുപ്പമാണം, **സങ്ഖപാലകാലേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൪൩ ആദയോ) ഏകദോണികനാവപ്പമാണം.

തദാ ഏകോ ബാരാണസിമാണവോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ അലമ്പായനമന്തം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ തേന മഗ്ഗേന അത്തനോ ഗാമം ഗച്ഛന്തോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ "കിം മേ തുച്ഛഹത്ഥേന ഗാമം ഗന്തും, ഇമം നാഗം ഗഹേത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു കീളാപേന്തോ ധനം ഉപ്പാദേത്വാവ ഗമിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ ദിബ്ബോസധാനി ഗഹേത്വാ ദിബ്ബമന്തം പരിവത്തേത്വാ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. ദിബ്ബമന്തം സുതകാലതോ പട്ഠായ മഹാസത്തസ്സ കണ്ണേസു തത്തസലാകാപവേസനകാലോ വിയ അഹോസി, മത്ഥകേ സിഖരേന അഭിമന്ഥിയമാനോ വിയ. സോ "കോ നു ഖോ ഏസോ"തി ഭോഗന്തരതോ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ ഓലോകേന്തോ അഹിതുണ്ഡികം ദിസ്വാ ചിന്തേസി - "മമ വിസം ഉഗ്ഗതേജം, സചാഹം കുജ്ഝിത്വാ നാസാവാതം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഏതസ്സ സരീരം ഭുസമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരിസ്സതി, അഥ മേ സീലം ഖണ്ഡം ഭവിസ്സതി, ന നം ഓലോകേസ്സാമീ"തി. സോ അക്ഖീനി നിമ്മീലേത്വാ സീസം ഭോഗന്തരേ ഠപേസി. അഹിതുണ്ഡികബ്രാഹ്മണോ ഓസധം ഖാദിത്വാ മന്തം പരിവത്തേത്വാ ഖേളം മഹാസത്തസ്സ സരീരേ ഓസിഞ്ചി. ഓസധാനഞ്ച മന്തസ്സ ച ആനുഭാവേന ഖേളേന ഫുട്ഠഫുട്ഠട്ഠാനേ ഫോടാനം ഉട്ഠാനകാലോ വിയ അഹോസി.

അഥ സോ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിത്വാ ദീഘസോ നിപജ്ജാപേത്വാ അജപദേന ദണ്ഡേന ഉപ്പീളേത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ സീസം ദള്ഹം ഗഹേത്വാ നിപ്പീളേസി. മഹാസത്തോ മുഖം വിവരി. അഥസ്സ മുഖേ ഖേളം ഓസിഞ്ചിത്വാ

ഓസധമന്തബലേന ദന്തേ ഭിന്ദി. മുഖം ലോഹിതസ്സ പൂരി. മഹാസത്തോ അത്തനോ സീലഭേദഭയേന ഏവരൂപം ദുക്ഖം അധിവാസേന്തോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ഓലോകനമത്തമ്പി നാകാസി. സോപി "നാഗരാജാനം ദുബ്ബലം കരിസ്സാമീ"തി നങ്ഗുട്ഠതോ പട്ഠായ അട്ഠീനി സംചുണ്ണയമാനോ വിയ സകലസരീരം മദ്ദിത്വാ പട്ടകവേഠനം നാമ വേഠേസി, തന്തമജ്ജിതം നാമ മജ്ജി, നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ദുസ്സപോഥനം നാമ പോഥേസി. മഹാസത്തസ്സ സകലസരീരം ലോഹിതമക്ഖിതം അഹോസി, സോ മഹാവേദനം അധിവാസേസി.

അഥസ്സ ദുബ്ബലഭാവം ഞത്വാ വല്ലീഹി പേളം കരിത്വാ തത്ഥ നം പക്ഖിപിത്വാ പച്ചന്തഗാമം നേത്വാ മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ കീളാപേസി. നീലാദീസു വണ്ണേസു വട്ടചതുരസ്സാദീസു സണ്ഠാനേസു അണുംഥൂലാദീസു പമാണേസു യം യം ബ്രാഹ്മണോ ഇച്ഛതി, മഹാസത്തോ തം തദേവ കത്വാ നച്ചതി, ഫണസതമ്പി ഫണസഹസ്സമ്പി കരോതിയേവ. മഹാജനോ പസീദിത്വാ ബഹുധനമദാസി. ഏകദിവസമേവ കഹാപണസഹസ്സഞ്ചേവ സഹസ്സഗ്ഘനികേ ച പരിക്ഖാരേ ലഭി. ബ്രാഹ്മണോ ആദിതോവ "സഹസ്സം ലഭിത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി ചിന്തേസി. തം പന ധനം ലഭിത്വാ "പച്ചന്തഗാമേയേവ താവ മേ ഏത്തകം ധനം ലദ്ധം, രാജരാജമഹാമത്താനം ദസ്സിതേ കീവ ബഹും ധനം ലഭിസ്സാമീ"തി സകടഞ്ച സുഖയാനകഞ്ച ഗഹേത്വാ സകടേ പരിക്ഖാരേ ഠപേത്വാ സുഖയാനകേ നിസിന്നോ "മഹന്തേന പരിവാരേന മഹാസത്തം ഗാമനിഗമരാജധാനീസു കീളാപേന്തോ ബാരാണസിയം ഉഗ്ഗസേനരഞ്ഞോ സന്തികേ കീളാപേത്വാ വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ"തി അഗമാസി. സോ മണ്ഡൂകേ മാരേത്വാ നാഗരഞ്ഞോ ദേതി. നാഗരാജാ "പുനപ്പുനം മം നിസ്സായ മാരേസ്സതീ"തി ന ഖാദതി. അഥസ്സ മധുലാജേ അദാസി. തേപി "സചാഹം ഗോചരം ഗണ്ഹിസ്സാമി, അന്തോപേളായമേവ മരണം ഭവിസ്സതീ"തി ന ഖാദതി.

വ-ഫ. ബ്രാഹ്മണോ മാസമത്തേന ബാരാണസിം പത്വാ ദ്വാരഗാമകേ തം കീളാപേന്തോ ബഹുധനം ലഭി. രാജാപി നം പക്കോസാപേത്വാ "അമ്ഹാകമ്പി കീളാപേഹീ"തി ആഹ. "സാധു, ദേവ, സ്വേ പന്നരസേ തുമ്ഹാകം കീളാപേസ്സാമീ"തി ആഹ. രാജാ "സ്വേ നാഗരാജാ രാജങ്ഗണേ നച്ചിസ്സതി, മഹാജനോ സന്നിപതിത്വാ പസ്സതൂ"തി ഭേരിം ചരാപേത്വാ പുനദിവസേ രാജങ്ഗണം അലങ്കാരാപേത്വാ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേസി. സോ രതനപേളായ മഹാസത്തം നേത്വാ വിചിത്തത്ഥരേ പേളം ഠപേത്വാ നിസീദി. രാജാപി പാസാദാ ഓരുയ്ഹ മഹാജനപരിവുതോ രാജാസനേ നിസീദി. ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തം നീഹരിത്വാ നച്ചാപേസി. മഹാസത്തോ തേന ചിന്തിതചിന്തിതാകാരം ദസ്സേസി. മഹാജനോ സകഭാവേന സന്ധാരേതും ന സക്കോതി. ചേലുക്ഖേപസഹസ്സാനി പവത്തന്തി. ബോധിസത്തസ്സ ഉപരി രതനവസ്സം വസ്സി. തേന വുത്തം **"തദാപി മം ധമ്മചാരി"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **തദാപീ**തി യദാഹം ചമ്പേയ്യകോ നാഗരാജാ ഹോമി, തദാപി. **ധമ്മചാരി**ന്തി ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മം ഏവ ചരതി, ന അണുമത്തമ്പി അധമ്മന്തി ധമ്മചാരീ. **ഉപവുട്ഠഉപോസഥ**ന്തി അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതസ്സ അരിയുപോസഥസീലസ്സ രക്ഖണവസേന ഉപവസിതഉപോസഥം. **രാജദ്വാരമ്ഹി കീളതീ**തി ബാരാണസിയം ഉഗ്ഗസേനരഞ്ഞോ ഗേഹദ്വാരേ കീളാപേതി.

൨൨. യം യം സോ വണ്ണം ചിന്തയീതി സോ അഹിതുണ്ഡികബ്രാഹ്മണോ “യം യം നീലാദിവണ്ണം ഹോതൂ”തി ചിന്തേസി. തേന വുത്തം “നീലം വ പീതലോഹിത”ന്തി. തത്ഥ **നീലം വാതി വാ**-സദ്ദോ അനിയമത്ഥോ, ഗാഥാസുഖത്ഥം രസ്സം കത്വാ വുത്തോ, തേന വാസദ്ദേന വുത്താവസിട്ഠം ഓദാതാദിവണ്ണവിസേസഞ്ചേവ വട്ടാദിസണ്ഠാനവിസേസഞ്ച അണുംഥൂലാദിപമാണവിസേസഞ്ച സങ്ഗണ്ഹാതി. **തസ്സ ചിത്താനുവത്തന്തോ**തി തസ്സ അഹിതുണ്ഡികസ്സ ചിത്തം അനുവത്തന്തോ. **ചിന്തിതസന്നിഭോ**തി തേന ചിന്തിതചിന്തിതാകാരേന പേക്ഖജനസ്സ ഉപട്ഠഹാമീതി ദസ്സേതി.

൨൩. ന കേവലഞ്ച തേന ചിന്തിതാകാരദസ്സനം ഏവ മയ്ഹം ആനുഭാവോ. അപി ച **ഥലം കരേയ്യമുദകം, ഉദകമ്പി ഥലം കരേ**തി ഥലം മഹാപഥവിം ഗഹേത്വാ ഉദകം, ഉദകമ്പി ഗഹേത്വാ പഥവിം കാതും സക്കുണേയ്യം ഏവം മഹാനുഭാവോ ച. **യദിഹം തസ്സ കുപ്പേയ്യ**ന്തി തസ്സ അഹിതുണ്ഡികസ്സ അഹം യദി കുജ്ഝേയ്യം. **ഖണേന ഛാരികം കരേ**തി കോധുപ്പാദക്ഖണേ ഏവ ഭസ്മം കരേയ്യം.

൨൪. ഏവം ഭഗവാ തദാ അത്തനോ ഉപ്പജ്ജനകാനത്ഥപടിബാഹനേ സമത്ഥതം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി യേന അധിപ്പായേന തം പടിബാഹനം ന കതം, തം ദസ്സേതും **“യദി ചിത്തവസീ ഹേസ്സ”**ന്തിആദിമാഹ.

തസ്സത്ഥോ - “അയം അഹിതുണ്ഡികോ മം അതിവിയ ബാധതി, ന മേ ആനുഭാവം ജാനാതി, ഹന്ദസ്സ മേ ആനുഭാവം ദസ്സേസ്സാമീ”തി കുജ്ഝിത്വാ ഓലോകനമത്തേനാപി യദി ചിത്തവസീ അഭവിസ്സം, അഥ സോ ഭുസമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരിസ്സതി. അഹം യഥാസമാദിന്നതോ **പരിഹായിസ്സാമി സീലതോ**. തഥാ ച സതി **സീലേന പരിഹീനസ്സ** ഖണ്ഡിതസീലസ്സ യ്വായം മയാ ദീപങ്കരദസബലസ്സ പാദമൂലതോ പട്ഠായ അഭിപത്ഥിതോ , **ഉത്തമത്ഥോ** ബുദ്ധഭാവോ സോ **ന സിജ്ഝതി**.

൨൫. കാമം ഭിജ്ജതുയം കായോതി അയം ചാതുമഹാഭൂതികോ ഓദനകുമ്മാസൂപചയോ അനിച്ചുച്ഛാദനപരിമദ്ദനഭേദനവിദ്ധംസനധമ്മോ കായോ കിഞ്ചാപി ഭിജ്ജതു വിനസ്സതു, **ഇധേവ** ഇമസ്മിം ഏവ ഠാനേ മഹാവാതേ ഖിത്തഭുസമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരീയതു, **നേവ സീലം പഭിന്ദേയ്യം, വികിരന്തേ ഭുസം വിയാ**തി സീലം പന ഉത്തമത്ഥസിദ്ധിയാ ഹേതുഭൂതം ഇമസ്മിം കളേവരേ ഭുസമുട്ഠി വിയ വിപ്പകിരന്തേപി നേവ ഭിന്ദേയ്യം, കായജീവിതേസു നിരപേക്ഖോ ഹുത്വാ സീലപാരമിംയേവ പൂരേമീതി ചിന്തേത്വാ തം താദിസം ദുക്ഖം തദാ അധിവാസേസിന്തി ദസ്സേതി.

അഥ മഹാസത്തസ്സ പന അഹിതുണ്ഡികഹത്ഥഗതസ്സ മാസോ പരിപൂരി, ഏത്തകം കാലം നിരാഹാരോവ അഹോസി. സുമനാ “അതിചിരായതി മേ സാമികോ, കോ നു ഖോ പവത്തീ”തി പോക്ഖരണിം ഓലോകേന്തീ ലോഹിതവണ്ണം ഉദകം ദിസ്വാ “അഹിതുണ്ഡികേന ഗഹിതോ ഭവിസ്സതീ”തി ഞത്വാ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ വമ്മികസന്തികം ഗന്ത്വാ മഹാസത്തസ്സ ഗഹിതട്ഠാനം കിലമിതട്ഠാനഞ്ച ദിസ്വാ രോദിത്വാ കന്ദിത്വാ പച്ചന്തഗാമം ഗന്ത്വാ പുച്ഛിത്വാ തം പവത്തിം സുത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ആകാസേ രോദമാനാ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ നച്ചന്തോവ ആകാസം ഉല്ലോകേന്തോ തം ദിസ്വാ ലജ്ജിതോ പേളം പവിസിത്വാ നിപജ്ജി.

രാജാ തസ്സ പേളം പവിട്ഠകാലേ "കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ഇതോ ചിതോ ച ഓലോകേന്തോ തം ആകാസേ ഠിതം ദിസ്വാ "കാ നു ത്വ"ന്തി പുച്ഛിത്വാ തസ്സാ നാഗകഞ്ഞാഭാവം സുത്വാ "നിസ്സംസയം ഖോ നാഗരാജാ ഇമം ദിസ്വാ ലജ്ജിതോ പേളം പവിട്ഠോ, അയഞ്ച യഥാദസ്സിതോ ഇദ്ധാനുഭാവോ നാഗരാജസ്സേവ , ന അഹിതുണ്ഡികസ്സാ"തി നിട്ഠം ഗന്ത്വാ "ഏവം മഹാനുഭാവോ അയം നാഗരാജാ, കഥം നാമ ഇമസ്സ ഹത്ഥം ഗതോ"തി പുച്ഛിത്വാ "അയം ധമ്മചാരീ സീലവാ നാഗരാജാ, ചാതുദ്ദസീപന്നരസീസു ഉപോസഥം ഉപവസന്തോ അത്തനോ സരീരം ദാനമുഖേ നിയ്യാതേത്വാ മഹാമഗ്ഗസമീപേ വമ്മികമത്ഥകേ നിപജ്ജതി, തത്ഥായമേതേന ഗഹിതോ, ഇമസ്സ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ അനേകസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ, ദേവലോകസമ്പത്തിസദിസാ നാഗഭവനസമ്പത്തി, അയം മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ സകലപഥവിം പരിവത്തേതും സമത്ഥോ, കേവലം 'സീലം മേ ഭിജ്ജിസ്സതീ'തി ഏവരൂപം വിപ്പകാരം ദുക്ഖഞ്ച അനുഭോതീ"തി ച സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ താവദേവ തസ്സ അഹിതുണ്ഡികസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ബഹും ധനം മഹന്തഞ്ച യസം ഇസ്സരിയഞ്ച ദത്വാ - "ഹന്ദ, ഭോ, ഇമം നാഗരാജാനം വിസ്സജ്ജേഹീ"തി വിസ്സജ്ജാപേസി.

മഹാസത്തോ നാഗവണ്ണം അന്തരധാപേത്വാ മാണവകവണ്ണേന ദേവകുമാരോ വിയ അട്ഠാസി. സുമനാപി ആകാസതോ ഓതരിത്വാ തസ്സ സന്തികേ അട്ഠാസി. നാഗരാജാ രഞ്ഞോ അഞ്ജലിം കത്വാ "ഏഹി, മഹാരാജ, മയ്ഹം നിവേസനം പസ്സിതും ആഗച്ഛാഹീ"തി യാചി. തേനാഹ ഭഗവാ -

"മുത്തോ ചമ്പേയ്യകോ നാഗോ, രാജാനം ഏതദബ്രവി;
'നമോ തേ കാസിരാജത്ഥു, നമോ തേ കാസിവഡ്ഢന;
അഞ്ജലിം തേ പഗ്ഗണ്ഹാമി, പസ്സേയ്യം മേ നിവേസന"ന്തി.

അഥ രാജാ തസ്സ നാഗഭവനഗമനം അനുജാനി. മഹാസത്തോ തം സപരിസം ഗഹേത്വാ നാഗഭവനം നേത്വാ അത്തനോ ഇസ്സരിയസമ്പത്തിം ദസ്സേത്വാ കതിപാഹം തത്ഥ വസാപേത്വാ ഭേരിം ചരാപേസി - "സബ്ബാ രാജപരിസാ യാവദിച്ഛകം ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണാദികം ധനം ഗണ്ഹതൂ"തി. രഞ്ഞോ ച അനേകേഹി സകടസതേഹി ധനം പേസേസി. "മഹാരാജ, രഞ്ഞാ നാമ ദാനം ദാതബ്ബം, സീലം രക്ഖിതബ്ബം, ധമ്മികാ രക്ഖാവരണഗുത്തി സബ്ബത്ഥ സംവിദഹിതബ്ബാ"തി ദസഹി രാജധമ്മകഥാഹി ഓവദിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. രാജാ മഹന്തേന യസേന നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ ബാരാണസിമേവ ഗതോ. തതോ പട്ഠായ കിര ജമ്ബുദീപതലേ ഹിരഞ്ഞസുവണ്ണം ജാതം. മഹാസത്തോ സീലാനി രക്ഖിത്വാ അനവ്വധമാസം ഉപോസഥകമ്മം കത്വാ സപരിസോ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി.

തദാ അഹിതുണ്ഡികോ ദേവദത്തോ അഹോസി, സുമനാ രാഹുലമാതാ, ഉഗ്ഗസേനോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ, ചമ്പേയ്യകോ നാഗരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. ഇധ ബോധിസത്തസ്സ അച്ഛരിയാനുഭാവാ ഹേട്ഠാ വുത്തനയാ ഏവാതി.

ചമ്പേയ്യനാഗചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ചൂളബോധിചരിയാവണ്ണനാ

൩൬. ചതുത്ഥേ **ചൂളബോധീ**തി മഹാബോധിപരിബ്ബാജകത്തഭാവം ഉപാദായ ഇധ ‘‘ചൂളബോധീ’’തി സമഞ്ഞാ ആരോപിതാ, ന പന ഇമസ്മിം ഏവ ജാതകേ (ജാ॰ ൧.൧൦.൪൯ ആദയോ) അത്തനോ ജേട്ഠഭാതികാദിനോ മഹാബോധിസ്സ സമ്ഭവതോതി ദട്ഠബ്ബം. **സുസീലവാ**തി സുട്ഠു സീലവാ, സമ്പന്നസീലോതി അത്ഥോ. **ഭവം ദിസ്വാന ഭയതോ**തി കാമാദിഭവം ഭായിതബ്ബഭാവേന പസ്സിത്വാ. **നേക്ഖമ്മ**ന്തി ഏത്ഥ ച-സദ്ദസ്സ ലോപോ ദട്ഠബ്ബോ, തേന ‘‘ദിസ്വാനാ’’തി പദം ആകഡ്ഢീയതി. ഇദം വുത്തം ഹോതി - ജാതിജരാബ്യാധിമരണം അപായദുക്ഖം അതീതേ വട്ടമൂലകം ദുക്ഖം, അനാഗതേ വട്ടമൂലകം ദുക്ഖം, പച്ചുപ്പന്നേ ആഹാരപരിയേട്ഠിമൂലകം ദുക്ഖന്തി ഇമേസം അട്ഠന്നം സംവേഗവത്ഥൂനം പച്ചവേക്ഖണേന സബ്ബമ്പി കാമാദിഭേദം ഭവം സംസാരഭയതോ ഉപട്ഠഹമാനം ദിസ്വാ നിബ്ബാനം തസ്സ ഉപായഭൂതാ സമഥവിപസ്സനാ തദുപായഭൂതാ ച പബ്ബജ്ജാതി ഇദം തിവിധമ്പി നേക്ഖമ്മം അനുസ്സവാദിസിദ്ധേന ഞാണചക്ഖുനാ തപ്പടിപക്ഖതോ ദിസ്വാ താപസപബ്ബജ്ജൂപഗമനേന അനേകാദീനവാകുലാ ഗഹട്ഠഭാവാ അഭിനിക്ഖമിത്വാ ഗതോതി.

൩൭. **ദുതിയികാ**തി പോരാണദുതിയികാ, ഗിഹികാലേ പജാപതിഭൂതാ. **കനകസന്നിഭാ**തി കഞ്ചനസന്നിഭത്തചാ. **വട്ടേ അനപേക്ഖാ**തി സംസാരേ നിരാലയാ. **നേക്ഖമ്മം അഭിനിക്ഖമീ**തി നേക്ഖമ്മത്ഥായ ഗേഹതോ നിക്ഖമി, പബ്ബജീതി അത്ഥോ.

൩൮. ആലയന്തി സത്താ ഏതേനാതി ആലയോ, തണ്ഹാ, തദഭാവേന **നിരാലയാ**. തതോ ഏവ ഞാതീസു തണ്ഹാബന്ധനസ്സ ഛിന്നത്താ **ഛിന്നബന്ധു**. ഏവം ഗിഹിബന്ധനാഭാവം ദസ്സേത്വാ ഇദാനി പബ്ബജിതാനമ്പി കേസഞ്ചി യം ഹോതി ബന്ധനം , തസ്സാപി അഭാവം ദസ്സേതും **‘‘അനപേക്ഖാ കുലേ ഗണേ’’**തി വുത്തം. തത്ഥ **കുലേ**തി ഉപട്ഠാകകുലേ. **ഗണേ**തി താപസഗണേ, സേസാ ബ്രഹ്മചാരിനോതി വുച്ചന്തി. **ഉപാഗമു**ന്തി ഉഭോപി മയം ഉപാഗമിമ്ഹാ.

൩൯. **തത്ഥാ**തി ബാരാണസിസാമന്തേ. **നിപകാ**തി പഞ്ഞവന്തോ. **നിരാകുലേ**തി ജനസഞ്ചാരരഹിതത്താ ജനേഹി അനാകുലേ, **അപ്പസദ്ദേ**തി മിഗപക്ഖീനം ഉട്ഠാപനതോ തേസം വസ്സിതസദ്ദേനാപി വിരഹിതത്താ അപ്പസദ്ദേ. **രാജുയ്യാനേ വസാമുഭോ**തി ബാരാണസിരഞ്ഞോ ഉയ്യാനേ മയം ഉഭോ ജനാ തദാ വസാമ.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ ഇമസ്മിം ഏവ ഭദ്ദകപ്പേ ബോധിസത്തോ ബ്രഹ്മലോകതോ ചവിത്വാ അഞ്ഞതരസ്മിം കാസിഗാമേ ഏകസ്സ മഹാവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണസമയേ ‘‘ബോധികുമാരോ’’തി നാമം കരിംസു. വയപ്പത്തകാലേ പനസ്സ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ പച്ചാഗതസ്സ അനിച്ഛമാനകസ്സേവ മാതാപിതരോ സമജാതികം കുലകുമാരികം ആനേസും. സാപി ബ്രഹ്മലോകചുതാവ ഉത്തമരൂപധരാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ. തേസം അനിച്ഛമാനാനം ഏവ അഞ്ഞമഞ്ഞം ആവാഹവിവാഹം കരിംസു. ഉഭിന്നമ്പി പന നേസം കിലേസസമുദാചാരോ ന ഭൂതപുബ്ബോ, സാരാഗവസേന അഞ്ഞമഞ്ഞം

ഓലോകനമ്പി നാഹോസി, കാ പന കഥാ ഇതരസംസഗ്ഗേ. ഏവം പരിസുദ്ധസീലാ അഹേസും.

അപരഭാഗേ മഹാസത്തോ മാതാപിതൂസു കാലംകതേസു തേസം സരീരകിച്ചം കത്വാ തം പക്കോസാപേത്വാ "ഭദ്ദേ, ത്വം ഇമം അസീതികോടിധനം ഗഹേത്വാ സുഖേന ജീവാഹീ"തി ആഹ. "ത്വം പന അയ്യപുത്താ"തി? "മയ്ഹം ധനേന കിച്ചം നത്ഥി, പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. "കിം പന പബ്ബജ്ജാ ഇത്ഥീനമ്പി ന വട്ടതീ"തി? "വട്ടതി, ഭദ്ദേ"തി. "തേന ഹി മയ്ഹമ്പി ധനേന കിച്ചം നത്ഥി, അഹമ്പി പബ്ബജിസ്സാമീ"തി. തേ ഉഭോപി സബ്ബം വിഭവം പരിച്ചജിത്വാ മഹാദാനം ദത്വാ നിക്ഖമിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ ഫലാഫലേഹി യാപേന്താ പബ്ബജ്ജാസുഖേനേവ ദസ സംവച്ഛരാനി വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ചരന്താ അനുപുബ്ബേന ബാരാണസിം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിംസു. തേന വുത്തം "രാജുയ്യാനേ വസാമുഭോ"തി.

൩൦. അഥേകദിവസം രാജാ ഉയ്യാനകീളം ഗതോ. ഉയ്യാനസ്സ ഏകപസ്സേ പബ്ബജ്ജാസുഖേന വീതിനാമേന്താനം തേസം സമീപട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പരമപാസാദികം ഉത്തമരൂപധരം പരിബ്ബാജികം ഓലോകേന്തോ കിലേസവസേന പടിബദ്ധചിത്തോ ഹുത്വാ ബോധിസത്തം "അയം തേ പരിബ്ബാജികാ കിം ഹോതീ"തി പുച്ഛി. തേന "ന ച കിഞ്ചി ഹോതി, കേവലം ഏകപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിതാ, അപി ച ഖോ പന ഗിഹികാലേ പാദപരിചാരികാ അഹോസീ"തി വുത്തേ രാജാ "അയം കിരേതസ്സ ന കിഞ്ചി ഹോതി, അപി ച ഖോ പനസ്സ ഗിഹികാലേ പാദപരിചാരികാ അഹോസി, യംനൂനാഹം ഇമം അന്തേപുരം പവേസേയ്യം, തേനേവസ്സ ഇമിസ്സാ പടിപത്തിം ജാനിസ്സാമീ"തി അന്ധബാലോ തത്ഥ അത്തനോ പടിബദ്ധചിത്തം നിവാരേതും അസക്കോന്തോ അഞ്ഞതരം പുരിസം ആണാപേസി "ഇമം പരിബ്ബാജികം രാജനിവേസനം നേഹീ"തി.

സോ തസ്സ പടിസ്സുണിത്വാ "അധമ്മോ ലോകേ വത്തതീ"തിആദീനി വത്വാ പരിദേവമാനം ഏവ തം ആദായ പായാസി. ബോധിസത്തോ തസ്സാ പരിദേവനസദ്ദം സുത്വാ ഏകവാരം ഓലോകേത്വാ പുന ന ഓലോകേസി. "സചേ പനാഹം വാരേസ്സാമി, തേസു ചിത്തം പദോസേത്വാ മയ്ഹം സീലസ്സ അന്തരായോ ഭവിസ്സതീ"തി സീലപാരമിംയേവ ആവജ്ജേന്തോ നിസീദി. തേന വുത്തം **"ഉയ്യാനദസ്സനം ഗന്ത്വാ, രാജാ അദ്ദസ ബ്രാഹ്മണി"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **തുയ്ഹേസാ കാ കസ്സ ഭരിയാ**തി തുയ്ഹം തവ ഏസാ കാ, കിം ഭരിയാ, ഉദാഹു ഭഗിനീ വാ സമാനാ കസ്സ അഞ്ഞസ്സ ഭരിയാ.

൩൪. ന മയ്ഹം ഭരിയാ ഏസാതി കാമഞ്ചേസാ മയ്ഹം ഗിഹികാലേ ഭരിയാ അഹോസി, പബ്ബജിതകാലതോ പട്ഠായ ന മയ്ഹം ഭരിയാ ഏസാ, നാപി അഹം ഏതിസ്സാ സാമികോ, കേവലം പന സഹധമ്മാ ഏകസാസനീ, അഹമ്പി പരിബ്ബാജകോ അയമ്പി പരിബ്ബാജികാതി സമാനധമ്മാ പരിബ്ബാജകസാസനേന ഏകസാസനീ, സബ്രഹ്മചാരിനീതി അത്ഥോ.

൩൫. തിസ്സാ സാരത്തഗധിതോതി കാമരാഗേന സാരത്തോ ഹുത്വാ പടിബദ്ധോ. **ഗാഹാപേത്വാന ചേടകേ**തി ചേടകേഹി ഗണ്ഹാപേത്വാ ചേടകേ വാ അത്തനോ രാജപുരിസേ ആണാപേത്വാ തം പരിബ്ബാജികം ഗണ്ഹാപേത്വാ.

നിപ്പീളയന്തോ ബലസാതി തം അനിച്ഛമാനം എവ ആകഡ്ഢനപരികഡ്ഢനാദിനാ നിപ്പീളയന്തോ ബാധേന്തോ, തഥാപി അഗച്ഛന്തിം ബലസാ ബലക്കാരേന രാജപുരിസേഹി ഗണ്ഹാപേത്വാ അത്തനോ അന്തേപുരം പവേസേസി.

൩൩. ഓദപത്തകിയാതി ഉദകപത്തം ആമസിത്വാ ഗഹിതഭരിയാ ഓദപത്തികാ നാമ, ഇദം വചനം പുരാണദുതിയികാഭാവേന ഉപലക്ഖണമത്തം ദട്ഠബ്ബം , സാ പനസ്സ ബ്രാഹ്മണവിവാഹവസേന മാതാപിതൂഹി സമ്പടിപാദിതാ, "ഓദപത്തകിയാ"തി ച ഭാവേനഭാവലക്ഖണേ ഭുമ്മം. **സഹജാ**തി പബ്ബജ്ജാജാതിവസേന സഹജാതാ, തേനേവാഹ **"ഏകസാസനീ"**തി. "ഏകസാസനീ"തി ച ഇദം ഭുമ്മത്ഥേ പച്ചത്തം, ഏകസാസനിയാതി അത്ഥോ. **നയന്തിയാ**തി നീയന്തിയാ. **കോപോ മേ ഉപപജ്ജഥാ**തി അയം തേ ഗിഹികാലേ ഭരിയാ ബ്രാഹ്മണീ സീലവതീ, പബ്ബജിതകാലേ ച സബ്രഹ്മചാരിനീഭാവതോ സഹജാതാ ഭഗിനീ, സാ തുയ്ഹം പുരതോ ബലക്കാരേന ആകഡ്ഢിത്വാ നീയതി. "ബോധിബ്രാഹ്മണ, കിം തേ പുരിസഭാവ"ന്തി പുരിസമാനേന ഉസ്സാഹിതോ ചിരകാലസയിതോ വമ്മികബിലതോ കേനചി പുരിസേന ഘട്ടിതോ "സുസൂ"തി ഫണം കരോന്തോ ആസിവിസോ വിയ മേ ചിത്തതോ കോപോ സഹസാ വുട്ഠാസി.

൩൪-൫. സഹകോപേ സമുപ്പന്നേതി കോപുപ്പത്തിയാ സഹ, തസ്സ ഉപ്പത്തിസമനന്തരമേവാതി അത്ഥോ. **സീലബ്ബതമനുസ്സരി**ന്തി അത്തനോ സീലപാരമിം ആവജ്ജേസിം. **തത്ഥേവ കോപം നിഗ്ഗണ്ഹി**ന്തി തസ്മിം എവ ആസനേ യഥാനിസിന്നോവ തം കോപം നിവാരേസിം. **നാദാസിം വഡ്ഢിതൂപരീ**തി തതോ ഏകവാരുപ്പത്തിതോ ഉപരി ഉദ്ധം വഡ്ഢിതും ന അദാസിം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - കോപേ ഉപ്പന്നമത്തേ എവ "നനു ത്വം, ബോധിപരിബ്ബാജക, സബ്ബപാരമിയോ പൂരേത്വാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം പടിവിജ്ഝിതുകാമോ, തസ്സ തേ കിമിദം സീലമത്തേപി ഉപക്ഖലനം, തയിദം ഗുന്നം ഖുരമത്തോദകേ ഓസീദന്തസ്സ മഹാസമുദ്ദസ്സ പരതീരം ഗണ്ഹിതുകാമതാ വിയ ഹോതീ"തി അത്താനം പരിഭാസിത്വാ പടിസങ്ഖാനബലേന തസ്മിം എവ ഖണേ കോപം നിഗ്ഗഹേത്വാ പുന ഉപ്പജ്ജനവസേനസ്സ വഡ്ഢിതും ന അദാസിന്തി. തേനേവാഹ **"യദി നം ബ്രാഹ്മണി"**ന്തിആദി.

തസ്സത്ഥോ - തം പരിബ്ബാജികം ബ്രാഹ്മണിം സോ രാജാ വാ അഞ്ഞോ വാ കോചി തിണ്ഹായപി നിസിതായ സത്തിയാ കോട്ടേയ്യ, ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം യദി ഛിന്ദേയ്യ, എവം സന്തേപി സീലം അത്തനോ സീലപാരമിം നേവ ഭിന്ദേയ്യം. കസ്മാ? ബോധിയാ എവ കാരണാ, സബ്ബത്ഥ അഖണ്ഡിതസീലേനേവ സക്കാ സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണിതും, ന ഇതരേനാതി.

൩൬. ന മേ സാ ബ്രാഹ്മണീ ദേസ്സാതി സാ ബ്രാഹ്മണീ ജാതിയാ ഗോത്തേന കുലപ്പദേസേന ആചാരസമ്പത്തിയാ ചിരപരിചയേന പബ്ബജ്ജാദിഗുണസമ്പത്തിയാ ചാതി സബ്ബപ്പകാരേന ന മേ ദേസ്സാ ന അപ്പിയാ, ഏതിസ്സാ മമ അപ്പിയഭാവോ കോചി നത്ഥി. **നപി മേ ബലം ന വിജ്ജതീ**തി മയ്ഹമ്പി ബലം ന ന വിജ്ജതി, അത്ഥി എവ. അഹം നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ, ഇച്ഛമാനോ സഹസാ വുട്ഠഹിത്വാ തം ആകഡ്ഢന്തേ പുരിസേ നിപ്പോഥേത്വാ തം ഗഹേത്വാ യഥിച്ഛിതട്ഠാനം ഗന്തും സമത്ഥോതി ദസ്സേതി. **സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹ**ന്തി തതോ പരിബ്ബാജികതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന

സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ മയ്ഹം പിയം. **തസ്മാ സീലാനുരക്ഖിസ്സന്തി** തേന കാരണേന സീലമേവ അനുരക്ഖിസ്സം.

അഥ സോ രാജാ ഉയ്യാനേ പപഞ്ചം അകത്വാവ സീഘതരം ഗന്ത്വാ തം പരിബ്ബാജികം പക്കോസാപേത്വാ മഹന്തേന യസേന നിമന്തേസി. സാ യസസ്സ അഗുണം പബ്ബജ്ജായ ഗുണം അത്തനോ ബോധിസത്തസ്സ ച മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ സംവേഗേന പബ്ബജിതഭാവഞ്ച കഥേസി. രാജാ കേനചി പരിയായേന തസ്സാ മനം അലഭന്തോ ചിന്തേസി - ''അയം പരിബ്ബാജികാ സീലവതീ കല്യാണധമ്മാ, സോപി പരിബ്ബാജകോ ഇമായ ആകഡ്ഢിത്വാ നീയമാനായ ന കിഞ്ചി വിപ്പകാരം ദസ്സേസി, സബ്ബഥ നിരപേക്ഖചിത്തോ, ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം, യം ഏവരൂപേസു ഗുണവന്തേസു വിപ്പകാരോ, യംനൂനാഹം ഇമം പരിബ്ബാജികം ഗഹേത്വാ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ഇമം, തഞ്ച പരിബ്ബാജകം ഖമാപേയ്യ''ന്തി? ഏവം പന ചിന്തേത്വാ ''പരിബ്ബാജികം ഉയ്യാനം ആനേഥാ''തി പുരിസേ ആണാപേത്വാ സയം പഠമതരം ഗന്ത്വാ ബോധിസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛി - ''ഭോ പബ്ബജിത, കിം മയാ തായ പരിബ്ബാജികായ നീയമാനായ കോപോ തേ ഉപ്പജ്ജിത്ഥാ''തി. മഹാസത്തോ ആഹ -

''ഉപ്പജ്ജി മേ ന മുച്ചിത്ഥ, ന മേ മുച്ചിത്ഥ ജീവതോ;
രജംവ വിപുലാ വുട്ഠി, ഖിപ്പമേവ നിവാരയി''ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൭൨);

തം സുത്വാ രാജാ ''കിം നു ഖോ ഏസ കോപമേവ സന്ധായ വദതി, ഉദാഹു അഞ്ഞം കിഞ്ചി സിപ്പാദിക''ന്തി ചിന്തേത്വാ പുന പുച്ഛി -

''കിം തേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കിം തേ നോ മുച്ചി ജീവതോ;
രജംവ വിപുലാ വുട്ഠി, കതമം തം നിവാരയീ''തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൭൩);

തത്ഥ **ഉപ്പജ്ജീ**തി ഏകവാരം ഉപ്പജ്ജി, ന പുന ഉപ്പജ്ജി. **ന മുച്ചിത്ഥാ**തി കായവചീവികാരുപ്പാദനവസേന പന ന മുച്ചിത്ഥ, ന നം ബഹി പവത്തിതും വിസ്സജ്ജേസിന്തി അത്ഥോ. **രജംവ വിപുലാ വുട്ഠീ**തി യഥാ നാമ ഗിമ്ഹാനം പച്ഛിമേ മാസേ ഉപ്പന്നം രജം വിപുലാ അകാലവുട്ഠിധാരാ ഠാനസോ നിവാരേതി, ഏവം തം വൂപസമേന്തോ **നിവാരയിം,** നിവാരേസിന്തി അത്ഥോ.

അഥസ്സ മഹാപുരിസോ നാനപ്പകാരേന കോധേ ആദീനവം പകാസേന്തോ -

''യമ്ഹി ജാതേ ന പസ്സതി, അജാതേ സാധു പസ്സതി;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

''യേന ജാതേന നന്ദന്തി, അമിത്താ ദുക്ഖമേസിനോ;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

''യസ്മിഞ്ച ജായമാനമ്ഹി, സദത്ഥം നാവബുജ്ഝതി;
സോ മേ ഉപ്പജ്ജി നോ മുച്ചി, കോധോ ദുമ്മേധഗോചരോ.

''യേനാഭിഭൂതോ കുസലം ജഹാതി, പരക്കരേ വിപുലഞ്ചാപി അത്ഥം;
സ ഭീമസേനോ ബലവാ പമദ്ദീ, കോധോ മഹാരാജാ ന മേ അമുച്ചഥ.

''കട്ഠസ്മിം മന്ഥമാനസ്മിം, പാവകോ നാമ ജായതി;

തമേവ കട്ഠം ഡഹതി, യസ്മാ സോ ജായതേ ഗിനി.

“ഏവം മന്ദസ്സ പോസസ്സ, ബാലസ്സ അവിജാനതോ;
സാരമ്ഭാ ജായതേ കോധോ, സപി തേനേവ ഡയ്ഹതി.

“അഗ്ഗീവ തിണകട്ഠസ്മിം, കോധോ യസ്സ പവഡ്ഢതി;
നിഹീയതി തസ്സ യസോ, കാളപക്ഖേവ ചന്ദിമാ.

“അനിന്ധോ ധൂമകേതൂവ, കോധോ യസ്സൂപസമ്മതി;
ആപൂരതി തസ്സ യസോ, സുക്കപക്ഖേവ ചന്ദിമാ”തി. (ജാ० ൧.൧०.൫൮-൬൧) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി.

തത്ഥ **ന പസ്സതീ**തി അത്തത്ഥമ്പി ന പസ്സതി, പഗേവ പരത്ഥം. **സാധു പസ്സതീ**തി അത്തത്ഥം പരത്ഥം ഉഭയത്ഥഞ്ച സമ്മദേവ പസ്സതി. **ദുമ്മേധഗോചരോ**തി നിപ്പഞ്ഞാനം വിസയഭൂതോ, നിപ്പഞ്ഞോ വാ ഗോചരോ ആഹാരോ ഇന്ധനം ഏതസ്സാതി ദുമ്മേധഗോചരോ. **ദുക്ഖമേസിനോ**തി ദുക്ഖം ഇച്ഛന്താ. **സദത്ഥ**ന്തി അത്തനോ അത്ഥം വുഡ്ഢിം. **പരക്കരേ**തി അപനേയ്യ വിനാസേയ്യ. **സഭീമസേനോ**തി സോ ഭീമായ ഭയജനനിയാ മഹതിയാ കിലേസസേനായ സമന്നാഗതോ. **പമദ്ദീ**തി ബലവഭാവേന സത്തേ പമദ്ദനസീലോ. **ന മേ അമുച്ചഥാ**തി മമ സന്തികാ മോക്ഖം ന ലഭി, അബ്ഭന്തരേ ഏവ ദമിതോ, നിബ്ബിസേവനോ കതോതി അത്ഥോ. ഖീരം വിയ വാ മുഹുത്തം ദധിഭാവേന ചിത്തേന പതിട്ഠഹിത്ഥാതിപി അത്ഥോ.

മന്ഥമാനസ്മിന്തി അരണിസഹിതേ മഥിയമാനേ. “മഥമാനസ്മി”ന്തിപി പാഠോ. **യസ്മാ**തി യതോ കട്ഠാ . **ഗിനീ**തി അഗ്ഗി. **ബാലസ്സ അവിജാനതോ**തി ബാലസ്സ അജാനന്തസ്സ. **സാരമ്ഭാ ജായതേ**തി കരണുത്തരിയകരണലക്ഖണാ സാരമ്ഭാ അരണിമന്ഥനതോ വിയ പാവകോ കോധോ ജായതേ. **സപി തേനേവാ**തി സോപി ബാലോ തേനേവ കോധേന കട്ഠം വിയ അഗ്ഗിനാ ഡയ്ഹതി. **അനിന്ധോ ധൂമകേതൂവാ**തി അനിന്ധനോ അഗ്ഗി വിയ. **തസ്സാ**തി തസ്സ അധിവാസനഖന്തിയാ സമന്നാഗതസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ **സുക്കപക്ഖേ** ചന്ദോ വിയ ലദ്ധോ, **യസോ** അപരാപരം **ആപൂരതീ**തി.

രാജാ മഹാസത്തസ്സ ധമ്മകഥം സുത്വാ മഹാപുരിസം പരിബ്ബാജികമ്പി രാജഗേഹതോ ആഗതം ഖമാപേത്വാ “തുമ്ഹേ പബ്ബജ്ജാസുഖം അനുഭവന്താ ഇധേവ ഉയ്യാനേ വസഥ, അഹം വോ ധമ്മികം രക്ഖാവരണഗുത്തിം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ വന്ദിത്വാ പക്കാമി. തേ ഉഭോപി തത്ഥേവ വസിംസു. അപരഭാഗേ പരിബ്ബാജികാ കാലമകാസി. ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി.

തദാ പരിബ്ബാജികാ രാഹുലമാതാ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദത്ഥേരോ, ബോധിപരിബ്ബാജകോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹാഭിനിക്ഖമനസദിസം

ഗേഹതോ നിക്ഖമനം, തഥാ നിക്ഖമിത്വാ പബ്ബജിതസ്സ ബഹുജനസമ്മതസ്സ സതോ പരമപ്പിച്ഛതായ കുലേസു ച ഗണേസു ച അലഗ്ഗതാ, അച്ചന്തമേവ ലാഭസക്കാരജിഗുച്ഛായ പവിവേകാഭിരതി, അതിസയവതീ ച അഭിസല്ലേഖവുത്തി, തഥാരൂപായ സീലവതിയാ കല്യാണധമ്മായ പരിബ്ബാജികായ അനനുഞ്ഞാതാ അത്തനോ പുരതോ ബലക്കാരേന പരാമസിയമാനായ സീലപാരമിം ആവജ്ജേത്വാ വികാരാനാപത്തി, കതാപരാധേ ച തസ്മിം രാജിനി ഉപഗതേ ഹിതചിത്തതം മേത്തചിത്തതം ഉപട്ഠപേത്വാ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികേഹി സമനുസാസനന്തി ഏവമാദയോ ഇധ മഹാപുരിസസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ. തേനേതം വുച്ചതി ''ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ...പേ॰... ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ''തി.

ചൂളബോധിചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. മഹിംസരാജചരിയാവണ്ണനാ

൩൭. പഞ്ചമേ **മഹിംസോ പവനചാരകോ**തി മഹാവനചാരീ വനമഹിംസോ **യദാ ഹോമീ**തി യോജനാ. **പവഡ്ഢകായോ**തി വയസമ്പത്തിയാ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനഞ്ച ഥൂലഭാവേന അഭിവഡ്ഢകായോ. **ബലവാ**തി മഹാബലോ ഥാമസമ്പന്നോ. **മഹന്തോ**തി വിപുലസരീരോ. ഹത്ഥികലഭപ്പമാണോ കിര തദാ ബോധിസത്തസ്സ കായോ ഹോതി. **ഭീമദസ്സനോ**തി മഹാസരീരതായ വനമഹിംസജാതിതായ ച സീലം അജാനന്താനം ഭയം ജനനതോ ഭയാനകദസ്സനോ.

൩൮. **പബ്ഭാരേ**തി ഓലമ്ബകസിലാകുച്ഛിയം. **ദകാസയേ**തി ജലാസയസമീപേ. **ഹോതേത്ഥ ഠാനന്തി** ഏത്ഥ മഹാവനേ യോ **കോചി** പദേസോ വനമഹിംസാനം തിട്ഠനട്ഠാനം ഹോതി. **തഹിം തഹി**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ.

൩൯. **വിചരന്തോ**തി വിഹാരഫാസുകം വീമംസിതും വിചരന്തോ. **ഠാനം അദ്ദസ ഭദ്ദക**ന്തി ഏവം വിചരന്തോ തസ്മിം മഹാരഞ്ഞേ ഭദ്ദകം മയ്ഹം ഫാസുകം രുക്ഖമൂലട്ഠാനം അദ്ദക്ഖിം. ദിസ്വാ ച **തം ഠാനം ഉപഗന്ത്വാന, തിട്ഠാമി ച സയാമി ച** ഗോചരം ഗഹേത്വാ ദിവാ തം രുക്ഖമൂലട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഠാനസയനേഹി വീതിനാമേമീതി ദസ്സേതി.

൪൦. തദാ കിര ബോധിസത്തോ ഹിമവന്തപ്പദേസേ മഹിംസയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വയപ്പത്തോ ഥാമസമ്പന്നോ മഹാസരീരോ ഹത്ഥികലഭപ്പമാണോ പബ്ബതപാദപബ്ഭാരഗിരിദുഗ്ഗവനഘടാദീസു വിചരന്തോ ഏകം ഫാസുകം മഹാരുക്ഖമൂലം ദിസ്വാ ഗോചരം ഗഹേത്വാ ദിവാ തത്ഥ വസതി. അഥേകോ ലോലമക്കടോ രുക്ഖാ ഓതരിത്വാ മഹാസത്തസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹിത്വാ ഉച്ചാരപസ്സാവം കത്വാ സിങ്ഗേസു ഗണ്ഹിത്വാ ഓലമ്ബന്തോ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ദോലായന്തോ കീളി. ബോധിസത്തോ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പദായ തം തസ്സ അനാചാരം ന മനസാകാസി. മക്കടോ പുനപ്പുനം തഥേവ കരോതി. തേന വുത്തം **''അഥേത്ഥ കപി മാഗന്ത്വാ''**തിആദി.

തത്ഥ **കപി മാഗന്ത്വാ**തി കപി ആഗന്ത്വാ, മ-കാരോ പദസന്ധികരോ. **പാപോ**തി ലാമകോ. **അനരിയോ**തി അനയേ ഇരിയനേന അയേ ച ന ഇരിയനേന അനരിയോ, നിഹീനാചാരോതി അത്ഥോ. **ലഹൂ**തി ലോലോ.

ഖന്ധേതി ഖന്ധപ്പദേസേ. **മുത്തേതീ**തി പസ്സാവം കരോതി. **ഓഹദേതീ**തി കരീസം ഓസ്സജ്ജതി. **തന്തി** തം മം, തദാ മഹിംസഭൂതം മം.

൪൧. സകിമ്പി ദിവസന്തി ഏകദിവസമ്പി ദൂസേതി മം സബ്ബകാലമ്പി. തേനാഹ "ദൂസേതി മം സബ്ബകാല"ന്തി. ന കേവലഞ്ച ദുതിയതതിയചതുത്ഥദിവസമത്തം, അഥ ഖോ സബ്ബകാലമ്പി മം പസ്സാവാദീഹി ദൂസേതി. യദാ യദാ മുത്താദീനി കാതുകാമോ, തദാ തദാ മയ്ഹമേവ ഉപരി കരോതീതി ദസ്സേതി. **ഉപദ്ദുതോ**തി ബാധിതോ, തേന സിങ്ഗേസു ഓലമ്ബനാദിനാ മുത്താദിഅസുചിമക്ഖണേന തസ്സ ച അപഹരണത്ഥം അനേകവാരം സിങ്ഗകോടീഹി വാലഗ്ഗേന ച അനേകവാരം കദ്ദമപംസുമിസ്സകം ഉദകം സിഞ്ചിത്വാ ധോവനേന ച നിപ്പീളിതോ ഹോമീതി അത്ഥോ.

൪൨. യക്ഖോതി തസ്മിം രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ. **മം ഇദമബ്രവീ**തി രുക്ഖക്ഖന്ധേ ഠത്വാ "മഹിംസരാജ, കസ്മാ ഇമസ്സ ദുട്ഠമക്കടസ്സ അവമാനം സഹസീ"തി ഇമമത്ഥം പകാസേന്തോ **നാസേഹേതം ഛവം പാപം , സിങ്ഗേഹി ച ഖുരേഹി ചാ**തി ഇദം വചനം മം അഭാസി.

൪൩. ഏവം വുത്തേ തദാ യക്ഖേതി തദാ തസ്മിം കാലേ തസ്മിം യക്ഖേ ഏവം വുത്തേ സതി. **അഹം തം ഇദമബ്രവി**ന്തി അഹം തം യക്ഖം ഇദം ഇദാനി വക്ഖമാനം അബ്രവിം അഭാസിം. **കുണപേനാ**തി കിലേസാസുചിപഗ്ഘരണേന സുചിജാതികാനം സാധൂനം പരമജിഗുച്ഛനീയതായ അതിദുഗ്ഗന്ധവായനേന ച കുണപസദിസതായ കുണപേന. **പാപേനാ**തി പാണാതിപാതപാപേന. **അനരിയേനാ**തി അനരിയാനം അസാധൂനം മാഗവികനേസാദാദീനം ഹീനപുരിസാനം ധമ്മത്താ അനരിയേന, **കിം** കേന കാരണേന, **ത്വം** ദേവതേ **മം മക്ഖേസി,** അയുത്തം തയാ വുത്തം മം പാപേ നിയോജേന്തിയാതി ദസ്സേതി.

൪൪. ഇദാനി തസ്മിം പാപധമ്മേ ആദീനവം പകാസേന്തോ **"യദിഹ"**ന്തിആദിമാഹ. തസ്സത്ഥോ - ഭദ്ദേ ദേവതേ, അഹം തസ്സ യദി കുജ്ഝേയ്യം, തതോപി ലാമകതരോ ഭവേയ്യം. യേന ഹി അധമ്മചരണേന സോ ബാലമക്കടോ നിഹീനോ നാമ ജാതോ, സചേ പനാഹം തതോപി ബലവതരം പാപധമ്മം ചരേയ്യം, നനു തേന തതോ പാപതരോ ഭവേയ്യം, അട്ഠാനഞ്ചേതം യദിഹം ഇധലോകപരലോകം തദുത്തരി ച ജാനിത്വാ ഠിതോ ഏകന്തേനേവ പരഹിതായ പടിപന്നോ ഏവരൂപം പാപധമ്മം ചരേയ്യന്തി. കിഞ്ച ഭിയ്യോ - **സീലഞ്ച മേ പഭിജ്ജേയ്യാ**തി അഹഞ്ചേവ ഖോ പന ഏവരൂപം പാപം കരേയ്യം, മയ്ഹം സീലപാരമീ ഖണ്ഡിതാ സിയാ. **വിഞ്ഞൂ ച ഗരഹേയ്യു മ**ന്തി പണ്ഡിതാ ച ദേവമനുസ്സാ മം ഗരഹേയ്യും "പസ്സഥ, ഭോ, അയം ബോധിസത്തോ ബോധിപരിയേസനം ചരമാനോ ഏവരൂപം പാപം അകാസീ"തി.

൪൫. ഹീളിതാ ജീവിതാ വാപീതി വാ-സദ്ദോ അവധാരണേ. ഏവം വിഞ്ഞൂഹി ഹീളിതാ ഗരഹിതാ ജീവിതാപി **പരിസുദ്ധേന** പരിസുദ്ധസീലേന ഹുത്വാ **മതം** വാ മരണമേവ വരം ഉത്തമം സേയ്യോ. **ക്യാഹം ജീവിതഹേതുപി , കാഹാമി പരഹേഠന**ന്തി ഏവം ജാനന്തോ ച അഹം മയ്ഹം ജീവിതനിമിത്തമ്പി പരസത്തവിഹിംസനം കിം കാഹാമി കിം കരിസ്സാമി, ഏതസ്സ കരണേ കാരണം നത്ഥീതി അത്ഥോ.

അയം പന അഞ്ഞേപി മം വിയ മഞ്ഞമാനോ ഏവം അനാചാരം കരിസ്സതി, തതോ യേസം ചണ്ഡമഹിംസാനം ഏവം കരിസ്സതി, തേ ഏവ ഏതം വധിസ്സന്തി, സാ ഏതസ്സ അഞ്ഞേഹി മാരണാ മയ്ഹം ദുക്ഖതോ ച പാണാതിപാതതോ ച മുത്തി ഭവിസ്സതീതി ആഹ. തേന വുത്തം -

൪൩.''മമേവായം മഞ്ഞമാനോ, അഞ്ഞേപേവം കരിസ്സതി;
തേവ തസ്സ വധിസ്സന്തി, സാ മേ മുത്തി ഭവിസ്സതീ''തി.

തത്ഥ **മമേവായ**ന്തി മം വിയ അയം. **അഞ്ഞേപീ**തി അഞ്ഞേസമ്പി. സേസം വുത്തത്ഥമേവ.

൪൭. **ഹീനമജ്ഝിമഉക്കട്ഠേ**തി ഹീനേ ച മജ്ഝിമേ ച ഉക്കട്ഠേ ച നിമിത്തഭൂതേ. **സഹന്തോ അവമാനിത**ന്തി വിഭാഗം അകത്വാ തേഹി പവത്തിതം അവമാനം പരിഭവം സഹന്തോ ഖമന്തോ. **ഏവം ലഭതി സപ്പഞ്ഞോ**തി ഏവം ഹീനാദീസു വിഭാഗം അകത്വാ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയം ഉപട്ഠപേത്വാ തദപരാധം സഹന്തോ സീലാദിപാരമിയോ ബ്രൂഹേത്വാ **മനസാ യഥാപത്ഥിതം** യഥിച്ഛിതം സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണം ലഭതി പടിവിജ്ഝതി, തസ്സ തം ന ദൂരേതി.

ഏവം മഹാസത്തോ അത്തനോ അജ്ഝാസയം പകാസേന്തോ ദേവതായ ധമ്മം ദേസേസി. സോ കതിപാഹച്ചയേന അഞ്ഞത്ഥ ഗതോ. അഞ്ഞോ ചണ്ഡമഹിംസോ നിവാസഫാസുതായ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ അട്ഠാസി. ദുട്ഠമക്കടോ ''സോ ഏവ അയ''ന്തി സഞ്ഞായ തസ്സ പിട്ഠിം അഭിരുഹിത്വാ തഥേവ അനാചാരം അകാസി. അഥ നം സോ വിധുനന്തോ ഭൂമിയം പാതേത്വാ സിങ്ഗേന ഹദയേ വിജ്ഝിത്വാ പാദേഹി മദ്ദിത്വാ സഞ്ചുണ്ണേസി.

തദാ സീലവാ മഹിംസരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ **ഹത്ഥിനാഗ-** (ചരിയാ॰ ൨.൧ ആദയോ) **ഭൂരിദത്ത-** (ചരിയാ॰ ൨.൧൧ ആദയോ) **ചമ്പേയ്യനാഗരാജ-** (ചരിയാ॰ ൨.൨൦ ആദയോ) **ചരിയാസു** വിയ ഇധ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വേദിതബ്ബാ.

മഹിംസരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൬. രുരുമിഗരാജചരിയാവണ്ണനാ

൪൮. ഛട്ഠേ **സുതത്തകനകസന്നിഭോ**തി യഥാ സുട്ഠു അപഗതസബ്ബകാളകോ ഹോതി, ഏവം അഗ്ഗിമ്ഹി പക്ഖിപിത്വാ സുതത്തകനകസന്നിഭോ. **മിഗരാജാ രുരു നാമാ**തി ജാതിസിദ്ധേന നാമേന രുരു നാമ മിഗരാജാ, ജാതിതോ രുരു, മിഗാനഞ്ച രാജാതി അത്ഥോ. **പരമസീലസമാഹിതോ**തി ഉത്തമസീലസമാഹിതോ, വിസുദ്ധസീലോ ചേവ സമാഹിതചിത്തോ ച, വിസുദ്ധസീലേ വാ സമ്മാ ആഹിതചിത്തോതി ഏവമേത്ഥ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

തദാ ബോധിസത്തോ രുരുമിഗയോനിയം നിബ്ബത്തി. തസ്സ സരീരച്ഛവി സുട്ഠു താപേത്വാ മജ്ജിതകഞ്ചനപട്ടവണ്ണോ അഹോസി, ഹത്ഥപാദാ ലാഖാരസപരികമ്മകതാ വിയ, നങ്ഗുട്ഠം ചമരീനങ്ഗുട്ഠം വിയ, സിങ്ഗാനി രജതദാമവണ്ണാനി അക്ഖീനി സുമജ്ജിതമണിഗുളികാ വിയ, മുഖം ഓദഹിത്വാ

൦പിതരത്തകമ്ബലഗേണ്ഡുകാ വിയ. സോ ജനസംസഗ്ഗം പഹായ വിവേകവാസം വസിതുകാമോ പരിവാരം ഛഡ്ഡേത്വാ ഏകകോവ ഗങ്ഗാനിവത്തനേ രമണീയേ സാലമിസ്സകേ സുപുപ്ഫിതപവനേ വസതി. തേന വുത്തം -

൪൯.''രമ്മേ പദേസേ രമണീയേ, വിവിത്തേ അമനുസ്സകേ;
തത്ഥ വാസം ഉപഗഞ്ഛിം, ഗങ്ഗാകൂലേ മനോരമേ''തി.

തത്ഥ **രമ്മേ പദേസേ**തി മുത്താതലസദിസവാലുകാചുണ്ണപണ്ഡരേഹി ഭൂമിഭാഗേഹി സിനിദ്ധഹരിതതിണസഞ്ചരിതേഹി വനത്ഥലേഹി ചിത്തത്ഥരണേഹി വിയ നാനാവണ്ണവിചിത്തേഹി സിലാതലേഹി മണിക്ഖന്ധനിമ്മലസലിലേഹി ജലാസയേഹി ച സമന്നാഗതത്താ യേഭുയ്യേന ച ഇന്ദഗോപകവണ്ണായ രത്തായ സുഖസമ്ഫസ്സായ തിണജാതിയാ സഞ്ഛന്നത്താ രമ്മേ അരഞ്ഞപ്പദേസേ. **രമ്മണീയേ**തി പുപ്ഫഫലപല്ലവാലങ്കതവിപുലസാഖാവിനദ്ധേഹി നാനാവിധദിജഗണൂപകൂജിതേഹി വിവിധതരുലതാവനവിരാജിതേഹി യേഭുയ്യേന അമ്ബസാലവനസണ്ഡമണ്ഡിതേഹി വനഗഹനേഹി ഉപസോഭിതത്താ തത്ഥ പവിട്ഠസ്സ ജനസ്സ രതിജനനട്ഠേന രമണീയേ. വുത്തമ്പി ചേതം **രുരുമിഗരാജജാതകേ** -

> ''ഏതസ്മിം വനസണ്ഡസ്മിം, അമ്ബാ സാലാ ച പുപ്ഫിതാ;
> ഇന്ദഗോപകസഞ്ഛന്നോ, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ''തി. (ജാ൦ ൧.൧൩.൧൧൯);

വിവിത്തേതി ജനവാസവിരഹേന സുഞ്ഞേ. **അമനുസ്സകേ**തി സഞ്ചരണമനുസ്സാനമ്പി തത്ഥ അഭാവേന മനുസ്സരഹിതേ . **മനോരമേ**തി യഥാവുത്തഗുണസമ്പത്തിയാ വിസേസതോ പവിവേകകാമാനം മനോ രമേതീതി മനോരമേ.

൫൦. അഥ ഉപരിഗങ്ഗായാതി ഏത്ഥ **അഥാ**തി അധികാരേ നിപാതോ, തേന മയി തത്ഥ തഥാ വസന്തേ ഇദം അധികാരന്തരം ഉപ്പന്നന്തി ദീപേതി. **ഉപരിഗങ്ഗായാ**തി ഗങ്ഗായ നദിയാ ഉപരിസോതേ. **ധനികേഹി പരിപീളിതോ**തി ഇണം ഗഹേത്വാ തം ദാതും അസക്കോന്തോ ഇണായികേഹി ചോദിയമാനോ.

ഏകോ കിര ബാരാണസിസേട്ഠി അത്തനോ പുത്തം ''അയം സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹന്തോ കിലമിസ്സതീ''തി കിഞ്ചി സിപ്പം ന ഉഗ്ഗണ്ഹാപേസി. ഗീതവാദിതനച്ചഖാദനഭോജനതോ ഉദ്ധം ന കിഞ്ചി അഞ്ഞാസി. തം വയപ്പത്തം പതിരൂപേന ദാരേന സംയോജേത്വാ ധനം നിയ്യാതേത്വാ മാതാപിതരോ കാലമകംസു. സോ തേസം അച്ചയേന ഇത്ഥിധുത്തസുരാധുത്താദിപരിവുതോ നാനാബ്യസനമുഖേഹി സബ്ബം ധനം വിദ്ധംസേത്വാ തത്ഥ തത്ഥ ഇണം ആദായ തമ്പി ദാതും അസക്കോന്തോ ധനികേഹി ചോദിയമാനോ ''കിം മയ്ഹം ജീവിതേന, തേനേവമ്ഹി അത്തഭാവേന അഞ്ഞോ വിയ ജാതോ, മരണം മേ സേയ്യോ''തി ചിന്തേത്വാ ഇണായികേ ആഹ - ''തുമ്ഹാകം ഇണപണ്ണാനി ഗഹേത്വാ ആഗച്ഛഥ, ഗങ്ഗാതീരേ മേ നിഹിതം കുലസന്തകം ധനം അത്ഥി, തം വോ ദസ്സാമീ''തി. തേ തേന സദ്ധിം അഗമംസു. സോ ''ഇധ ധനം, ഏത്ഥ ധന''ന്തി നിധിട്ഠാനം ആചിക്ഖന്തോ വിയ ''ഏവം മേ ഇണമോക്ഖോ ഭവിസ്സതീ''തി

പലായിത്വാ ഗങ്ഗായം പതി. സോ ചണ്ഡസോതേന വുയ്ഹന്തോ കാരുഞ്ഞരവം രവി. തേന വുത്തം "അഥ ഉപരിഗങ്ഗായാ"തിആദി.

തത്ഥ **ജീവാമി വാ മരാമി വാ**തി ഇമസ്മിം ഗങ്ഗാസോതേ പതിതോ ജീവാമി വാ മരാമി വാ, ജീവിതം വാ മേ എത്ഥ ഹോതു മരണം വാ, ഉഭയഥാപി ഇണായികപീളാ ന ഹോതീതി അധിപ്പായോ.

൭൫. **മജ്ഝേ ഗങ്ഗായ ഗച്ഛതീ**തി സോ പുരിസോ രത്തിന്ദിവം ഗങ്ഗായ വുയ്ഹമാനോ ജീവിതപേമസ്സ വിജ്ജമാനത്താ മരണം അപ്പത്തോ മരണഭയതജ്ജിതോ ഹുത്വാ കരുണം രവം രവന്തോ ഗങ്ഗായ മജ്ഝേ മഹോദകേന ഗച്ഛതി.

൭൬. അഥ മഹാപുരിസോ അഡ്ഢരത്തസമയേ തസ്സ തം കരുണം പരിദേവന്തസ്സ പരിദേവിതസദ്ദം സുത്വാ "മനുസ്സസദ്ദോ സൂയതി, മാ മയി ഇധ ധരന്തേ മരതു, ജീവിതമസ്സ ദസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ സയനഗുമ്ബാ വുട്ഠായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ "അമ്ഭോ പുരിസ, മാ ഭായി, ജീവിതം തേ ദസ്സാമീ"തി വത്വാ അസ്സാസേത്വാ സോതം ഛിന്ദന്തോ ഗന്ത്വാ തം പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ തീരം പാപേത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം നേത്വാ പരിസ്സമം വിനോദേത്വാ ഫലാഫലാനി ദത്വാ ദ്വീഹതീഹച്ചയേന തം ആഹ - "അമ്ഭോ പുരിസ , അഹം തം ബാരാണസിഗാമിമഗ്ഗം പാപേസ്സാമി, ത്വം 'അസുകട്ഠാനേ നാമ കഞ്ചനമിഗോ വസതീ'തി മാ കസ്സചി ആരോചേഹീ"തി. സോ "സാധു, സാമീ"തി സമ്പടിച്ഛി. മഹാസത്തോ തം അത്തനോ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ ബാരാണസിമഗ്ഗേ ഓതാരേത്വാ നിവത്തി. തേന വുത്തം - "തസ്സാഹം സദ്ദം സുത്വാന, കരുണം പരിദേവതോ"തിആദി.

തത്ഥ **കോസി ത്വം നരോ**തി ത്വം കോ മനുസ്സോ അസി, കുതോ ഇധ വുയ്ഹമാനോ ആഗതോസീതി അത്ഥോ.

൭൭. **അത്തനോ കരണ**ന്തി അത്തനോ കിരിയം. **ധനികേഹി ഭീതോ**തി ഇണായികേഹി ഉബ്ബിഗ്ഗോ. **തസിതോ**തി ഉത്രസ്തോ.

൭൮. **തസ്സ കത്വാന കാരുഞ്ഞം, ചജിത്വാ മമ ജീവിത**ന്തി കാരുഞ്ഞം കത്വാ മഹാകരുണായ സമുസ്സാഹിതോ മമ ജീവിതം തസ്സ പുരിസസ്സ പരിച്ചജിത്വാ. **പവിസിത്വാ നീഹരിം തസ്സാ**തി നദിം പവിസിത്വാ സോതം ഛിന്ദന്തോ ഉജുകമേവ ഗന്ത്വാ മമ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ തതോ തം നീഹരിം. **തസ്സാ**തി ഉപയോഗത്ഥേ സാമിവചനം. "തത്ഥാ"തിപി പാളി, തത്ഥ നദിയന്തി അത്ഥോ. **അന്ധകാരമ്ഹി രത്തിയാ**തി രത്തിയാ അന്ധകാരസമയേ, കാളപക്ഖരത്തിയന്തി അത്ഥോ.

൭൯. **അസ്സത്ഥകാലമഞ്ഞായാ**തി പരിസ്സമം അപനേത്വാ ഫലാഫലാനി ദത്വാ ദ്വീഹതീഹച്ചയേന കിലമഥസ്സ വിഗതകാലം ജാനിത്വാ. **ഏകം തം വരം യാചാമീ**തി അഹം തം ഏകം വരം യാചാമി, മയ്ഹം ഏകം വരം ദേഹീതി അത്ഥോ. കിം തം വരന്തി ചേ? ആഹ - **മാ മം കസ്സചി പാവദാ**തി "അസുകട്ഠാനേ സുവണ്ണമിഗോ വസതീ"തി കസ്സചി രഞ്ഞോ വാ രാജമഹാമത്തസ്സ വാ മം മാ പാവദ.

അഥ തസ്മിം പുരിസേ ബാരാണസിം പവിട്ഠദിവസേയേവ സോ രാജാ “അഹം, ദേവ, സുവണ്ണവണ്ണം മിഗം മയ്ഹം ധമ്മം ദേസേന്തം സുപിനേന അദ്ദസം, അഹഞ്ഹി സച്ചസുപിനാ, അദ്ധാ സോ വിജ്ജതി, തസ്മാ കഞ്ചനമിഗസ്സ ധമ്മം സോതുകാമാ ലഭിസ്സാമി ചേ ജീവിസ്സാമി, നോ ചേ മേ ജീവിതം നത്ഥീ”തി അഗ്ഗമഹേസിയാ വുത്തോ തം അസ്സാസേത്വാ “സചേ മനുസ്സലോകേ അത്ഥി, ലഭിസ്സസീ”തി വത്വാ ബ്രാഹ്മണേ പക്കോസാപേത്വാ “സുവണ്ണമിഗാ നാമ ഹോന്തീ”തി പുച്ഛിത്വാ “ആമ, ദേവ, ഹോന്തീ”തി സുത്വാ സഹസ്സത്ഥവികം സുവണ്ണചങ്കോടകേ ഠപേത്വാ തം ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - “യോ സുവണ്ണമിഗം ആചിക്ഖിസ്സതി, തസ്സ ഹത്ഥിനാ സദ്ധിം ഇമം ദസ്സാമീ”തി. തതോ ഉത്തരിമ്പി ദാതുകാമോ ഹുത്വാ -

“തസ്സ ഗാമവരം ദമ്മി, നാരിയോ ച അലങ്കതാ;
യോ മേതം മിഗമക്ഖാതി, മിഗാനം മിഗമുത്തമ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൧൭)
-

ഗാഥം സുവണ്ണപട്ടേ ലിഖാപേത്വാ സകലനഗരേ വാചാപേസി. അഥ സോ സേട്ഠിപുത്തോ തം ഗാഥം സുത്വാ രാജപുരിസാനം സന്തികം ഗന്ത്വാ “രഞ്ഞോ ഏവരൂപം മിഗം ആചിക്ഖിസ്സാമി, മം രാജാനം ദസ്സേഥാ”തി ആഹ. രാജപുരിസാ തം രഞ്ഞോ സന്തികം നേത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസും. രാജാ “സച്ചം, ഭോ, അദ്ദസാ”തി പുച്ഛി. സോ “സച്ചം, ദേവ, മയാ സദ്ധിം ആഗച്ഛതു, അഹം തം ദസ്സേസ്സാമീ”തി ആഹ. രാജാ തമേവ പുരിസം മഗ്ഗദേസകം കത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തം ഠാനം ഗന്ത്വാ തേന മിത്തദുബ്ഭിനാ പുരിസേന ദസ്സിതം പദേസം ആവുധഹത്ഥേ പുരിസേ സമന്തതോവ പരിവാരേത്വാ “ഉക്കുട്ഠിം കരോഥാ”തി വത്വാ സയം കതിപയേഹി ജനേഹി സദ്ധിം ഏകമന്തേ അട്ഠാസി. സോപി പുരിസോ അവിദൂരേ അട്ഠാസി. മഹാസത്തോ സദ്ദം സുത്വാ “മഹതോ ബലകായസ്സ സദ്ദോ, അദ്ധാ തമ്ഹാ മേ പുരിസാ ഭയേന ഉപ്പന്നേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി ഞത്വാ ഉട്ഠായ സകലപരിസം ഓലോകേത്വാ “രഞ്ഞോ ഠിതട്ഠാനേയേവ മേ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ”തി രാജാഭിമുഖോ പായാസി. രാജാ തം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ “നാഗബലോ അവത്ഥരന്തോ ആഗച്ഛേയ്യാ”തി സരം സന്നയ്ഹിത്വാ “ഇമം മിഗം സന്താസേത്വാ സചേ പലായതി, വിജ്ഝിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ബോധിസത്താഭിമുഖോ അഹോസി. മഹാസത്തോ -

“ആഗമേഹി മഹാരാജ, മാ മം വിജ്ഝി രഥേസഭ;
കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ”തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൨൧) -

ഗാഥം അഭാസി. രാജാ തസ്സ മധുരകഥായ ബജ്ഝിത്വാ സരം പടിസംഹരിത്വാ ഗാരവേന അട്ഠാസി. മഹാസത്തോപി രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരം അകാസി. മഹാജനോപി സബ്ബാവുധാനി അപനേത്വാ ആഗന്ത്വാ രാജാനം പരിവാരേസി. തേന വുത്തം -

ഒന്റ.“നഗരം ഗന്ത്വാന ആചിക്ഖി, പുച്ഛിതോ ധനഹേതുകോ;
രാജാനം സോ ഗഹേത്വാന, ഉപഗഞ്ഛി മമന്തിക”ന്തി.

തസ്സത്ഥോ - യോ മിത്തദുബ്ഭീ പാപപുരിസോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ തഥാ മയാ പാണസംസയതോ മോചിതോ ബാരാണസിനഗരം ഗന്ത്വാ അത്തനാ ലദ്ധബ്ബധനനിമിത്തം രഞ്ഞോ മം **ആചിക്ഖി,** ആചിക്ഖിത്വാ സോ രഞ്ഞോ ഗാഹാപേതും മഗ്ഗദേസകോ ഹുത്വാ രാജാനം ഗഹേത്വാ മമ സന്തികമുപാഗമീതി.

മഹാസത്തോ സുവണ്ണകിങ്കിണികം ചാലേന്തോ വിയ മധുരസ്സരേന രാജാനം പുന പുച്ഛി - "കോ നു തേ ഇദമക്ഖാസി, ഏത്ഥേസോ തിട്ഠതേ മിഗോ"തി. തസ്മിം ഖണേ സോ പാപപുരിസോ ഥോകം പടിക്കമിത്വാ സോതപഥേ അട്ഠാസി . രാജാ "ഇമിനാ മേ ത്വം ദസ്സിതോ"തി തം പുരിസം നിദ്ദിസി. തതോ ബോധിസത്തോ -

> "സച്ചം കിരേവ മാഹംസു, നരാ ഏകച്ചിയാ ഇധ;
> കട്ഠം നിപ്ലവിതം സേയ്യോ, ന ത്വേവേകച്ചിയോ നരോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൩) -

ഗാഥമാഹ. തം സുത്വാ രാജാ സംവേഗജാതോ -

> "കിം നു രുരു ഗരഹസി മിഗാനം, കിം പക്ഖീനം കിം പന മാനുസാനം;
> ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതിനപ്പരൂപം, സുത്വാന തം മാനുസിം ഭാസമാന"ന്തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൪) -

ഗാഥമാഹ. തതോ മഹാപുരിസോ "മഹാരാജ, ന മിഗം ന പക്ഖിം ഗരഹാമി, മനുസ്സം പന ഗരഹാമീ"തി ദസ്സേന്തോ -

> "യമുദ്ധരിം വാഹനേ വുയ്ഹമാനം, മഹോദകേ സലിലേ സീഘസോതേ;
> തതോനിദാനം ഭയമാഗതം മമ, ദുക്ഖോ ഹവേ രാജ അസബ്ഭി സങ്ഗമോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൦൫) -

ആഹ.

തത്ഥ **നിപ്ലവിത**ന്തി ഉദ്ധരിതം, **ഏകച്ചിയോ**തി ഏകച്ചോ മിത്തദുബ്ഭീ പാപപുരിസോ ഉദകേ പതന്തോപി ഉത്താരിതോ നത്വേവ **സേയ്യോ. കട്ഠഞ്ഹി** നാനപ്പകാരേന ഉപകാരായ സംവത്തതി, മിത്തദുബ്ഭീ പന വിനാസായ, തസ്മാ തതോ കട്ഠമേവ വരതരന്തി. **മിഗാന**ന്തി രുരുമിഗരാജ, മിഗാനം കിം അഞ്ഞതരം **ഗരഹസി,** ഉദാഹു **പക്ഖീനം** മനുസ്സാനന്തി പുച്ഛതി. **ഭയഞ്ഹി മം വിന്ദതിനപ്പരൂപ**ന്തി മഹന്തം ഭയം മം പടിലഭതി, അത്തനോ സന്തകം വിയ കരോതീതി അത്ഥോ.

വാഹനേതി പതിതപതിതേ വഹിതും സമത്ഥേ ഗങ്ഗാവഹേ. **മഹോദകേ സലിലേ**തി മഹോദകീഭൂതേ സലിലേ. ഉഭയേനാപി ഗങ്ഗാവഹസ്സ ബഹൂദകതം ദസ്സേതി. **തതോ നിദാന**ന്തി, മഹാരാജ, യോ മയ്ഹം തയാ ദസ്സിതോ പുരിസോ, ഏസോ മയാ ഗങ്ഗായ വുയ്ഹമാനോ അഡ്ഢരത്തസമയേ കരുണം പരിദേവന്തോ തതോ ഉത്താരിതോ, തതോനിദാനം ഇദം മയ്ഹം **ഭയമാഗതം,** അസപ്പുരിസേഹി സമാഗമോ നാമ ദുക്ഖോതി.

തം സുത്വാ രാജാ തസ്സ കുജ്ഝിത്വാ “ഏവം ബഹൂപകാരസ്സ നാമ ഗുണം ന ജാനാതി, ദുക്ഖം ഉപ്പാദേതി, വിജ്ഝിത്വാ നം ജീവിതക്ഖയം പാപേസ്സാമീ”തി സരം സന്നയ്ഹി. തേന വുത്തം -

൭൭. “യാവതാ കരണം സബ്ബം, രഞ്ഞോ ആരോചിതം മയാ;
രാജാ സുത്വാന വചനം, ഉസും തസ്സ പകപ്പയി;
ഇധേവ ഘാതയിസ്സാമി, മിത്തദുബ്ഭിം അനരിയ”ന്തി.

തത്ഥ **യാവതാ കരണ**ന്തി യം തസ്സ മയാ കതം ഉപകാരകരണം, തം **സബ്ബം. പകപ്പയീ**തി സന്നയ്ഹി. **മിത്തദുബ്ഭി**ന്തി അത്തനോ മിത്തേസു ഉപകാരീസു ദുബ്ഭനസീലം.

തതോ മഹാസത്തോ “ഏസ ബാലോ മം നിസ്സായ മാ നസ്സീ”തി ചിന്തേത്വാ “മഹാരാജ, വധോ നാമേസ ബാലസ്സ വാ പണ്ഡിതസ്സ വാ ന സാധൂഹി പസംസിതോ, അഞ്ഞദത്ഥു ഗരഹിതോ ഏവ, തസ്മാ മാ ഇമം ഘാതേഹി, അയം യഥാരുചി ഗച്ഛതു, യഞ്ചേവ തസ്സ ‘ദസ്സാമീ’തി തയാ പടിഞ്ഞാതം, തമ്പി അഹാപേത്വാവ ദേഹീ”തി ആഹ. “അഹഞ്ച തേ യം ഇച്ഛിതം, തം കരിസ്സാമി, അത്താനം തുയ്ഹം ദമ്മീ”തി ആഹ. തേന വുത്തം -

൭൮. “തമഹം അനുരക്ഖന്തോ, നിമ്മിനിം മമ അത്തനാ;
തിട്ഠതേസോ മഹാരാജ, കാമകാരോ ഭവാമി തേ”തി.

തത്ഥ **നിമ്മിനി**ന്തി തം മിത്തദുബ്ഭിം പാപപുഗ്ഗലം **അനുരക്ഖന്തോ മമ** അത്തനോ അത്തഭാവേന തം പരിവത്തേസിം , അത്താനം രഞ്ഞോ നിയ്യാതേത്വാ രാജഹത്ഥതോ പത്തം തസ്സ മരണം നിവാരേസിന്തി അത്ഥോ. **തിട്ഠതേസോ**തിആദി വിനിമയാകാരദസ്സനം .

൭൯. ഇദാനി യദത്ഥം സോ അത്തവിനിമയോ കതോ, തം ദസ്സേതും ഓസാനഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - തദാ മം നിസ്സായ തം മിത്തദുബ്ഭിം പുരിസം തസ്മിം രഞ്ഞേ ജീവിതാ വോരോപേതുകാമേ അഹം അത്താനം രഞ്ഞോ പരിച്ചജന്തോ മമ സീലമേവ അനുരക്ഖിം, **ജീവിതം** പന **നാരക്ഖിം**. യം പനാഹമേവ അത്തനോ ജീവിതനിരപേക്ഖം **സീലവാ ആസിം,** തം സമ്മാസമ്ബോധിയാ ഏവ **കാരണാ**തി.

അഥ രാജാ ബോധിസത്തേന അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ തസ്സ പുരിസസ്സ മരണേ നിവാരേന്തേ തുട്ഠമാനസോ “ഗച്ഛ, ഭോ, മിഗരാജസ്സ അനുഗ്ഗഹേന മമ ഹത്ഥതോ മരണാ മുത്തോ”തി വത്വാ യഥാപടിഞ്ഞായ തഞ്ചസ്സ ധനം ദാപേസി. മഹാസത്തസ്സ യഥാരുചിയാവ അനുജാനിത്വാ തം നഗരം നേത്വാ നഗരഞ്ച ബോധിസത്തഞ്ച അലങ്കാരാപേത്വാ ദേവിയാ ധമ്മം ദേസാപേസി. മഹാസത്തോ ദേവിം ആദിം കത്വാ രഞ്ഞോ ച രാജപരിസായ ച മധുരായ മനുസ്സഭാസായ ധമ്മം ദേസേത്വാ രാജാനം ദസഹി രാജധമ്മേഹി ഓവദിത്വാ മഹാജനം അനുസാസിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ മിഗഗണപരിവുതോ വാസം കപ്പേസി. രാജാപി മഹാസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ സബ്ബസത്താനം അഭയം ദത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സുഗതിപരായനോ അഹോസി.

തദാ സേട്ഠിപുത്തോ ദേവദത്തോ അഹോസി, രാജാ ആനന്ദോ, രുരുമിഗരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ഇധാപി പവിവേകാരാമതായ ജനസംസഗ്ഗം അനിച്ഛതോ യൂഥം പഹായ ഏകകവിഹാരോ, അഡ്ഢരത്തസമയേ നദിയാ വുയ്ഹമാനസ്സ കരുണം പരിദേവന്തസ്സ പുരിസസ്സ അട്ടസ്സരം സുത്വാ സയിതട്ഠാനതോ വുട്ഠായ നദീതീരം ഗന്ത്വാ മഹാഗങ്ഗായ മഹതി ഉദകോഘേ വത്തമാനേ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ ഓതരിത്വാ സോതം പച്ഛിന്ദിത്വാ തം പുരിസം അത്തനോ പിട്ഠിയം ആരോപേത്വാ തീരം പാപേത്വാ സമസ്സാസേത്വാ ഫലാഫലാദീനി ദത്വാ പരിസ്സമവിനോദനം, പുന തം അത്തനോ പിട്ഠിം ആരോപേത്വാ അരഞ്ഞതോ നീഹരിത്വാ മഹാമഗ്ഗേ ഓതാരണം, സരം സന്നയ്ഹിത്വാ വിജ്ഝിസ്സാമീതി അഭിമുഖേ ഠിതസ്സ രഞ്ഞോ നിബ്ഭയേന ഹുത്വാ പടിമുഖമേവ ഗന്ത്വാ പഠമതരം മനുസ്സഭാസായ ആലപിത്വാ മധുരപടിസന്ഥാരകരണം, മിത്തദുബ്ഭീ പാപപുരിസം ഹന്തുകാമം രാജാനം ധമ്മകഥം കത്വാ പുനപി അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ മരണതോ പമോചനം, തസ്സ ച രഞ്ഞോ യഥാപടിഞ്ഞം ധനദാപനം, രഞ്ഞാ അത്തനോ വരേ ദീയമാനേ തേന സബ്ബസത്താനം അഭയദാപനം, രാജാനഞ്ച ദേവിഞ്ച പമുഖം കത്വാ മഹാജനസ്സ ധമ്മം ദേസേത്വാ ദാനാദീസു പുഞ്ഞേസു തേസം പതിട്ഠാപനം, ലദ്ധാഭയാനം മിഗാനം ഓവാദം ദത്വാ മനുസ്സാനം സസ്സഖാദനതോ നിവാരണം, പണ്ണസഞ്ഞായ ച തസ്സ യാവജ്ജകാലാ ഥാവരകരണന്തി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

രുരുമിഗരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൭. മാതങ്ഗചരിയാവണ്ണനാ

൬൩. സത്തമേ **ജടിലോ**തി ജടാവന്തോ, ജടാബന്ധകേസോതി അത്ഥോ. **ഉഗ്ഗതാപനോ**തി മനച്ഛട്ഠാനം ഇന്ദ്രിയാനം താപനതോ നിഗ്ഗണ്ഹനതോ തപസങ്ഖാതം ഉഗ്ഗതാപനം ഏതസ്സാതി ഉഗ്ഗതാപനോ, ഘോരതപോ പരമധിതിന്ദ്രിയോതി അത്ഥോ. അഥ വാ നാനപ്പകാരേ ദിട്ഠധമ്മികാദിഭേദേ അനത്ഥേ ഉഗ്ഗിരണതോ ബഹി ഛഡ്ഡാപനതോ ഘോരഭീമഭയാനകട്ഠേന വാ ''ഉഗ്ഗാ''തി ലദ്ധനാമേ കിലേസേ വീരിയാതപേന സന്താപനതോ ഉഗ്ഗേ താപേതീതി **ഉഗ്ഗതാപനോ. മാതങ്ഗോ നാമ നാമേനാ**തി നാമേന മാതങ്ഗോ നാമ. മാതങ്ഗകുലേ നിബ്ബത്തിയാ ജാതിയാ ആഗതം ഹിസ്സ ഏതം നാമം. **സീലവാ**തി സീലസമ്പന്നോ സുപരിസുദ്ധസീലോ. **സുസമാഹിതോ**തി ഉപചാരപ്പനാസമാധീഹി സുട്ഠു സമാഹിതോ, ഝാനസമാപത്തിലാഭീതി അത്ഥോ.

തദാ ഹി ബോധിസത്തോ ചണ്ഡാലയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ രൂപേന ദുദ്ദസികോ ബഹിനഗരേ ചണ്ഡാലഗാമേ വസതി. ''മാതങ്ഗപണ്ഡിതോ''തി പകാസനാമോ. അഥേകദിവസം തസ്മിം നഗരേ നക്ഖത്തേ ഘോസിതേ യേഭുയ്യേന നാഗരാ നക്ഖത്തം കീളന്തി. അഞ്ഞതരാപി ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകഞ്ഞാ സോളസപന്നരസവസ്സുദ്ദേസികാ ദേവകഞ്ഞാ വിയ രൂപേന ദസ്സനീയാ പാസാദികാ ''അത്തനോ വിഭവാനുരൂപം നക്ഖത്തം കീളിസ്സാമീ''തി പഹൂതഖജ്ജഭോജ്ജാദീനി സകടേസു ആരോപേത്വാ സബ്ബസേതം വളവാരഥമാരുയ്ഹ മഹതാ പരിവാരേന ഉയ്യാനഭൂമിം ഗച്ഛതി.

ദിട്ഠമങ്ഗലികാ നാമേസാ, സാ കിര ദുസ്സണ്ഠിതം രൂപം "അവമങ്ഗല"ന്തി തം ദട്ഠും ന ഇച്ഛതി, തേനസ്സാ "ദിട്ഠമങ്ഗലികാ"ത്വേവ സമഞ്ഞാ ഉദപാദി.

തദാ ബോധിസത്തോ കാലസ്സേവ ഉട്ഠായ പടപിലോതികം നിവാസേത്വാ ജജ്ജരിതമുഖഭാഗം വേണുദണ്ഡം ഗഹേത്വാ ഭാജനഹത്ഥോ നഗരം പവിസതി മനുസ്സേ ദിസ്വാ ദൂരതോവ തേസം ദൂരീകരണത്ഥം തേന വേണുദണ്ഡേന സഞ്ഞം കരോന്തോ. അഥ ദിട്ഠമങ്ഗലികാ "ഉസ്സരഥ ഉസ്സരഥാ"തി ഉസ്സാരണം കരോന്തേഹി അത്തനോ പുരിസേഹി നീയമാനാ നഗരദ്വാരമജ്ഝേ മാതങ്ഗം ദിസ്വാ "കോ ഏസോ"തി ആഹ. "അയ്യേ, മാതങ്ഗചണ്ഡാലോ"തി ച വുത്തേ "ഈദിസം ദിസ്വാ ഗതാനം കുതോ വുഡ്ഢീ"തി യാനം നിവത്താപേസി. മനുസ്സാ "യം മയം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ബഹും ഖജ്ജഭോജ്ജാദിം ലഭേയ്യാമ, തസ്സ നോ മാതങ്ഗേന അന്തരായോ കതോ"തി കുപിതാ "ഗണ്ഹഥ, ചണ്ഡാല"ന്തി ലേഡ്ഡൂഹി പഹരിത്വാ വിസഞ്ഞീഭൂതം പാതേത്വാ അഗമംസു.

സോ ന ചിരേനേവ സതിം പടിലഭിത്വാ വുട്ഠായ മനുസ്സേ പുച്ഛി - "കിം, അയ്യാ, ദ്വാരം നാമ സബ്ബസാധാരണം, ഉദാഹു ബ്രാഹ്മണാനം ഏവ കത"ന്തി? "സബ്ബേസം സാധാരണ"ന്തി. "ഏവം സബ്ബസാധാരണദ്വാരേ ഏകമന്തം അപക്കമന്തം മം ദിട്ഠമങ്ഗലികായ മനുസ്സാ ഇമം അനയബ്യസനം പാപേസു"ന്തി രഥികായ മനുസ്സാനം ആരോചേത്വാ "ഹന്ദാഹം ഇമിസ്സാ മാനം ഭിന്ദിസ്സാമീ"തി തസ്സാ നിവേസനദ്വാരം ഗന്ത്വാ "അഹം ദിട്ഠമങ്ഗലികം അലദ്ധാ ന വുട്ഠഹിസ്സാമീ"തി നിപജ്ജി. ദിട്ഠമങ്ഗലികായ പിതാ "ഘരദ്വാരേ മാതങ്ഗോ നിപന്നോ"തി സുത്വാ "തസ്സ കാകണികം ദേഥ, തേലേന സരീരം മക്ഖേത്വാ ഗച്ഛതൂ"തി ആഹ. സോ "ദിട്ഠമങ്ഗലികം അലദ്ധാ ന ഉട്ഠഹിസ്സാമി"ച്ചേവ ആഹ. തതോ ബ്രാഹ്മണേന - "ദ്വേ കാകണികേ ദേഥ, മാസകം പാദം കഹാപണം ദ്വേ തീണി യാവ കഹാപണസതം കഹാപണസഹസ്സം ദേഥാ"തി വുത്തേപി ന സമ്പടിച്ഛതി ഏവ. ഏവം തേസം മന്തേന്താനം ഏവ സൂരിയോ അത്ഥങ്ഗതോ.

അഥ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ മാതാ പാസാദാ ഓരുയ്ഹ സാണിപാകാരം പരിക്ഖിപാപേത്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "താത, മാതങ്ഗ , ദിട്ഠമങ്ഗലികായ അപരാധം ഖമ, ദ്വേ സഹസ്സാനി ഗണ്ഹാഹി യാവ സതസഹസ്സം ഗണ്ഹാഹീ"തി വുത്തേപി ന സമ്പടിച്ഛി, നിപജ്ജി ഏവ. തസ്സേവം ഛ ദിവസേ നിപജ്ജിത്വാ സത്തമേ ദിവസേ സമ്പത്തേ സമന്താ സാമന്തഘരാ പടിവിസകഘരാ ച മനുസ്സാ ഉട്ഠഹിത്വാ "തുമ്ഹേ മാതങ്ഗം വാ ഉട്ഠാപേഥ, ദാരികം വാ ദേഥ, മാ അമ്ഹേ നാസയിത്ഥാ"തി ആഹംസു. തദാ കിര അയം തസ്മിം ദേസേ ദേസധമ്മോ "യസ്സ ഘരദ്വാരേ ഏവം നിപജ്ജിത്വാ ചണ്ഡാലോ മരതി, തേന ഘരേന സദ്ധിം സത്തസത്തഘരവാസിനോ ചണ്ഡാലാ ഹോന്തീ"തി.

തതോ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ മാതാപിതരോ ദിട്ഠമങ്ഗലികം പടപിലോതികം നിവാസാപേത്വാ ചണ്ഡാലാനുച്ഛവികം പരിക്ഖാരം ദത്വാ പരിദേവമാനം ഏവ തസ്സ സന്തികം നേത്വാ "ഹന്ദ, ദാനി ദാരികം ഉട്ഠായ ഗണ്ഹാഹീ"തി അദംസു. സാ പസ്സേ ഠത്വാ "ഉട്ഠാഹീ"തി ആഹ. സോ "അഹം അതിവിയ കിലന്തോ, ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ മം ഉട്ഠാപേഹീ"തി ആഹ. സാ തഥാ അകാസി. മാതങ്ഗോ "മയം അന്തോനഗരേ വസിതും ന ലഭാമ, ഏഹി, ബഹിനഗരേ ചണ്ഡാലഗാമം ഗമിസ്സാമാ"തി തം അപസ്സായ അത്തനോ ഗേഹം അഗമാസി. "തസ്സാ പിട്ഠിം അഭിരുഹിത്വാ"തി ജാതകഭാണകാ വദന്തി.

ഏവം പന ഗേഹം ഗന്ത്വാ ജാതിസമ്ഭേദവീതിക്കമം അകത്വാവ കതിപാഹം ഗേഹേ വസിത്വാ ബലം ഗഹേത്വാ ചിന്തേസി - "അഹം ഇമം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകഞ്ഞം മയ്ഹം ചണ്ഡാലഗേഹേ വാസാപേസിം, ഹന്ദ, ദാനി തം ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തം കരിസ്സാമീ"തി. സോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ പബ്ബജിത്വാ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ഇദ്ധിയാ ചണ്ഡാലഗാമദ്വാരേ ഓതരിത്വാ ഗേഹദ്വാരേ ഠിതോ ദിട്ഠമങ്ഗലികം പക്കോസാപേത്വാ "സാമി, കിസ്സ മം അനാഥം കത്വാ പബ്ബജിതോസീ"തി പരിദേവമാനം "ത്വം, ഭദ്ദേ, മാ ചിന്തയി, തവ പോരാണകയസതോ ഇദാനി മഹന്തതരം യസം കരിസ്സാമി, ത്വം പന 'മഹാബ്രഹ്മാ മേ സാമികോ , ന മാതങ്ഗോ, സോ ബ്രഹ്മലോകം ഗതോ, ഇതോ സത്തമേ ദിവസേ പുണ്ണമായ ചന്ദമണ്ഡലം ഭിന്ദിത്വാ ആഗമിസ്സതീ'തി പരിസാസു വദേയ്യാസീ"തി വത്വാ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ.

ദിട്ഠമങ്ഗലികാപി ബാരാണസിയം മഹാജനമജ്ഝേ തേസു തേസു ഠാനേസു തഥാ കഥേസി. അഥ പുണ്ണമദിവസേ ബോധിസത്തോ ചന്ദമണ്ഡലസ്സ ഗഗനമജ്ഝേ ഠിതകാലേ ബ്രഹ്മത്തഭാവം മാപേത്വാ ചന്ദമണ്ഡലം ഭിന്ദിത്വാ ദ്വാദസയോജനികം ബാരാണസിം സകലം കാസിരട്ഠഞ്ച ഏകോഭാസം കത്വാ ആകാസതോ ഓതരിത്വാ ബാരാണസിയാ ഉപരി തിക്ഖത്തും പരിബ്ഭമിത്വാ മഹാജനേന ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജിയമാനോ ചണ്ഡാലഗാമാഭിമുഖോ അഹോസി. ബ്രഹ്മഭത്താ സന്നിപതിത്വാ തം ചണ്ഡാലഗാമകം ഗന്ത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ ഗേഹം സുദ്ധവത്ഥഗന്ധമാലാദീഹി ദേവവിമാനം വിയ അലങ്കരിംസു. ദിട്ഠമങ്ഗലികാ ച തദാ ഉതുനീ ഹോതി. മഹാസത്തോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികം അങ്ഗുട്ഠേന നാഭിയം പരാമസിത്വാ "ഭദ്ദേ, ഗബ്ഭോ തേ പതിട്ഠിതോ, ത്വം പുത്തം വിജായിസ്സസി, ത്വമ്പി പുത്തോപി തേ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്താ ഭവിസ്സഥ, തവ സീസധോവനഉദകം സകലജമ്ബുദീപേ രാജൂനം അഭിസേകോദകം ഭവിസ്സതി, ന്ഹാനോദകം പന തേ അമതോദകം ഭവിസ്സതി, യേ നം സീസേ ആസിഞ്ചിസ്സന്തി, തേ സബ്ബരോഗേഹി മുച്ചിസ്സന്തി, കാളകണ്ണിയാ ച പരിമുച്ചിസ്സന്തി, തവ പാദപിട്ഠേ സീസം ഠപേത്വാ വന്ദന്താ സഹസ്സം ദസ്സന്തി, കഥാസവനട്ഠാനേ ഠത്വാ വന്ദന്താ സതം ദസ്സന്തി, ചക്ഖുപഥേ ഠത്വാ വന്ദന്താ ഏകേകം കഹാപണം ദത്വാ വന്ദിസ്സന്തി, അപ്പമത്താ ഹോഹീ"തി തം ഓവദിത്വാ ഗേഹാ നിക്ഖമ്മ മഹാജനസ്സ പസ്സന്തസ്സേവ ചന്ദമണ്ഡലം പാവിസി.

ബ്രഹ്മഭത്താ സന്നിപതിത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികം മഹന്തേന സക്കാരേന നഗരം പവേസേത്വാ മഹന്തേന സിരിസോഭഗ്ഗേന തത്ഥ വസാപേസും. ദേവവിമാനസദിസഞ്ചസ്സാ നിവേസനം കാരേസും. തത്ഥ നേത്വാ ഉളാരം ലാഭസക്കാരം ഉപനാമേസും. പുത്തലാഭാദി സബ്ബോ ബോധിസത്തേന വുത്തസദിസോവ അഹോസി. സോളസസഹസ്സാ ബ്രാഹ്മണാ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ പുത്തേന സഹ നിബദ്ധം ഭുഞ്ജന്തി, സഹസ്സമത്താ നം പരിവാരേന്തി, അനേകസഹസ്സാനം ദാനം ദീയതി. അഥ മഹാസത്തോ "അയം അട്ഠാനേ അഭിപ്പസന്നോ, ഹന്ദസ്സ ദക്ഖിണേയ്യേ ജാനാപേസ്സാമീ"തി ഭിക്ഖായ ചരന്തോ തസ്സാ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തേന സദ്ധിം സല്ലപിത്വാ അഗമാസി. അഥ കുമാരോ ഗാഥമാഹ -

"കുതോ നു ആഗച്ഛസി ദുമ്മവാസീ, ഓതല്ലകോ പംസുപിസാചകോവ;

സങ്കാരചോളം പടിമുഞ്ച കണ്ഠേ, കോ രേ തുവം ഹോസി
അദക്ഖിണേയ്യോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൧);

തേന വുത്തം അനാചാരം അസഹമാനാ ദേവതാ തസ്സ തേസഞ്ച സോളസസഹസ്സാനം ബ്രാഹ്മണാനം മുഖം വിപരിവത്തേസും. തം ദിസ്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികാ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. ബോധിസത്തോ ‘‘തസ്സ അനാചാരം അസഹന്തേഹി യക്ഖേഹി സോ വിപ്പകാരോ കതോ, അപി ച ഖോ പന ഇമം ഉച്ഛിട്ഠപിണ്ഡകം തേസം മുഖേ ആസിഞ്ചിത്വാ തം വിപ്പകാരം വൂപസമേഹീ’’തി ആഹ. സാപി തഥാ കത്വാ തം വൂപസമേസി. അഥ ദിട്ഠമങ്ഗലികാ പുത്തം ആഹ - ‘‘താത, ഇമസ്മിം ലോകേ ദക്ഖിണേയ്യാ നാമ മാതങ്ഗപണ്ഡിതസദിസാ ഭവന്തി, ന ഇമേ ബ്രാഹ്മണാ വിയ ജാതിമത്തേന, മന്തസജ്ഝായനമത്തേന വാ മാനത്ഥദ്ധാ’’തി വത്വാ യേ തദാ സീലാദിഗുണവിസേസയുത്താ ഝാനസമാപത്തിലാഭിനോ ചേവ പച്ചേകബുദ്ധാ ച, തത്ഥേവസ്സ പസാദം ഉപ്പാദേസീതി.

തദാ വേത്തവതീനഗരേ ജാതിമന്തോ നാമ ഏകോ ബ്രാഹ്മണോ പബ്ബജിത്വാപി ജാതിം നിസ്സായ മഹന്തം മാനമകാസി. മഹാസത്തോ ‘‘തസ്സ മാനം ഭിന്ദിസ്സാമീ’’തി തം ഠാനം ഗന്ത്വാ തസ്സാസന്നേ ഉപരിസോതേ വാസം കപ്പേസി. തേന വുത്തം -

൯൧.‘‘അഹഞ്ച ബ്രാഹ്മണോ ഏകോ, ഗങ്ഗാകൂലേ വസാമുഭോ;
അഹം വസാമി ഉപരി, ഹേട്ഠാ വസതി ബ്രാഹ്മണോ’’തി.

അഥ മഹാസത്തോ ഏകദിവസം ദന്തകട്ഠം ഖാദിത്വാ ‘‘ഇദം ജാതിമന്തസ്സ ജടാസു ലഗ്ഗതൂ’’തി അധിട്ഠായ നദിയം പാതേസി. തം തസ്സ ഉദകം ആചമേന്തസ്സ ജടാസു ലഗ്ഗി, സോ തം ദിസ്വാ ‘‘നസ്സ വസലാ’’തി വത്വാ ‘‘കുതോയം കാളകണ്ണീ ആഗതോ, ഉപധാരേസ്സാമി ന’’ന്തി ഉദ്ധംസോതം ഗച്ഛന്തോ മഹാസത്തം ദിസ്വാ ‘‘കിംജാതികോസീ’’തി പുച്ഛി. ‘‘ചണ്ഡാലോസ്മീ’’തി. ‘‘തയാ നദിയം ദന്തകട്ഠം പാതിത’’ന്തി? ‘‘ആമ, മയാ’’തി. ‘‘നസ്സ, വസല, ചണ്ഡാല, കാളകണ്ണി, മാ ഇധ വസി, ഹേട്ഠാസോതേ വസാ’’തി വത്വാ ഹേട്ഠാസോതേ വസന്തേനപി പാതിതേ ദന്തകട്ഠേ പടിസോതം ആഗന്ത്വാ ജടാസു ലഗ്ഗന്തേ ‘‘നസ്സ, വസല, സചേ ഇധ വസിസ്സസി, സത്തമേ ദിവസേ സത്തധാ തേ മുദ്ധാ ഫലിസ്സതീ’’തി ആഹ. തേന വുത്തം -

൯൨.‘‘വിചരന്തോ അനുകൂലമ്ഹി, ഉദ്ധം മേ അസ്സമദ്ദസ;
തത്ഥ മം പരിഭാസേത്വാ, അഭിസപി മുദ്ധഫാലന’’ന്തി.

തത്ഥ **വിചരന്തോ അനുകൂലമ്ഹീ**തി ഉച്ഛിട്ഠദന്തകട്ഠേ അത്തനോ ജടാസു ലഗ്ഗേ തസ്സ ആഗമനഗവേസനവസേന ഗങ്ഗായ തീരേ അനുവിചരന്തോ. **ഉദ്ധം മേ അസ്സമദ്ദസാ**തി അത്തനോ വസനട്ഠാനതോ ഉപരിസോതേ മമ അസ്സമം പണ്ണസാലം അദ്ദക്ഖി. **തത്ഥ മം പരിഭാസേത്വാ**തി മമ അസ്സമം ആഗന്ത്വാ ജാതിം സുത്വാ തതോവ പടിക്കമിത്വാ സവനൂപചാരേ ഠത്വാ ‘‘നസ്സ, വസല ചണ്ഡാല, കാളകണ്ണി മാ ഇധ വസീ’’തിആദീനി വത്വാ ഭയേന സന്തജ്ജേത്വാ. **അഭിസപി മുദ്ധഫാലന**ന്തി ‘‘സചേ ജീവിതുകാമോസി, ഏത്തോവ സീഘം പലായസ്സൂ’’തി വത്വാ ‘‘സചേ ന പക്കമിസ്സതി, ഇതോ തേ സത്തമേ ദിവസേ സത്തധാ മുദ്ധാ ഫലതൂ’’തി മേ അഭിസപം അദാസി.

കിം പന തസ്സ അഭിസപേന മുദ്ധാ ഫലതീതി? ന ഫലതി, കുഹകോ പന സോ, ഏവമയം മരണഭയതജ്ജിതോ സുദൂരം പക്കമിസ്സതീതി സഞ്ഞായ സന്താസനത്ഥം തഥാ ആഹ.

൹൩. യദിഹം തസ്സ പകുപ്പേയ്യന്തി തസ്സ മാനത്ഥദ്ധസ്സ കൂടജടിലസ്സ അഹം യദി കുജ്ഝേയ്യം. **യദി സീലം ന ഗോപയേ**തി സീലം യദി ന രക്ഖേയ്യം, ഇദം സീലം നാമ ജീവിതനിരപേക്ഖം സമ്മദേവ രക്ഖിതബ്ബന്തി യദി ന ചിന്തേയ്യന്തി അത്ഥോ. **ഓലോകേത്വാനഹം തസ്സ, കരേയ്യം ഛാരികം വിയാ**തി സചാഹം തദാ തസ്സ അപ്പതീതോ അഭവിസ്സം . മമ ചിത്താചാരം ഞത്വാ മയി അഭിപ്പസന്നാ ദേവതാ ഖണേനേവ തം ഭസ്മമുട്ഠിം വിയ വിദ്ധംസേയ്യുന്തി അധിപ്പായോ. സത്ഥാ പന തദാ അത്തനോ അപ്പതീതഭാവേ സതി ദേവതാഹി സാധേതബ്ബം തസ്സ അനത്ഥം അത്തനാ കത്തബ്ബം വിയ കത്വാ ദേസേസി ''കരേയ്യം ഛാരികം വിയാ''തി.

വിതണ്ഡവാദീ പനാഹ - ''ബോധിസത്തോവ തം ജടിലം ഇച്ഛമാനോ ഇദ്ധിയാ ഛാരികം കരേയ്യ, ഏവഞ്ഹി സതി ഇമിസ്സാ പാളിയാ അത്ഥോ ഉജുകമേവ നീതോ ഹോതീ''തി. സോ ഏവമസ്സ വചനീയോ - ''ത്വം ഇദ്ധിയാ പരൂപഘാതം വദസി, ഇദ്ധി നാമേസാ അധിട്ഠാനാ ഇദ്ധി, വികുബ്ബനാ ഇദ്ധി, മനോമയാ ഇദ്ധി, ഞാണവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, സമാധിവിപ്ഫാരാ ഇദ്ധി, അരിയാ ഇദ്ധി, കമ്മവിപാകജാ ഇദ്ധി, പുഞ്ഞവതോ ഇദ്ധി, വിജ്ജാമയാ ഇദ്ധി, തത്ഥ തത്ഥ സമ്മാപയോഗപ്പച്ചയാ ഇജ്ഝനട്ഠേന ഇദ്ധീതി ദസവിധാ. തത്ഥ ''കതരം ഇദ്ധിം വദേസീ''തി? ''ഭാവനാമയ''ന്തി. ''കിം പന ഭാവനാമയായ പരൂപഘാതകമ്മം ഹോതീ''തി? ആമ, ഏകച്ചേ ആചരിയാ ''ഏകവാരം ഹോതീ''തി വദന്തി, യഥാ ഹി പരം പഹരിതുകാമേന ഉദകഭരിതേ ഘടേ ഖിത്തേ പരോപി പഹരീയതി, ഘടോപി ഭിജ്ജതി, ഏവമേവ ഭാവനാമയായ ഇദ്ധിയാ ഏകവാരം പരൂപഘാതകമ്മം ഹോതി, തതോ പട്ഠായ പന സാ നസ്സതി.

അഥ സോ ''ഭാവനാമയായ ഇദ്ധിയാ നേവ ഏകവാരം ന ദ്വേവാരം പരൂപഘാതകമ്മം ഹോതീ''തി വത്വാ പുച്ഛിതബ്ബോ ''കിം ഭാവനാമയാ ഇദ്ധി കുസലാ അകുസലാ അബ്യാകതാ, സുഖായ വേദനായ സമ്പയുത്താ ദുക്ഖായ വേദനായ സമ്പയുത്താ അദുക്ഖമസുഖായ വേദനായ സമ്പയുത്താ, സവിതക്കസവിചാരാ അവിതക്കവിചാരമത്താ അവിതക്കഅവിചാരാ, കാമാവചരാ രൂപാവചരാ അരൂപാവചരാ''തി? ജാനന്തോ ''ഭാവനാമയാ ഇദ്ധി കുസലാ അബ്യാകതാ വാ അദുക്ഖമസുഖവേദനിയാ അവിതക്കഅവിചാരാ രൂപാവചരാ ചാ''തി വക്ഖതി. സോ വത്തബ്ബോ ''പാണാതിപാതചേതനാ കുസലാദീസു കതരം കോട്ഠാസം ഭജതീ''തി? ജാനന്തോ വക്ഖതി ''പാണാതിപാതചേതനാ അകുസലാവ ദുക്ഖവേദനാവ സവിതക്കസവിചാരാവ കാമാവചരാവാ''തി. ഏവം സന്തേ ''തവ പഞ്ഹോ നേവ കുസലത്തികേന സമേതി, ന വേദനാത്തികേന ന വിതക്കത്തികേന ന ഭൂമന്തരേനാ''തി പാളിയാ വിരോധം ദസ്സേത്വാ സഞ്ഞാപേതബ്ബോ. യദി പന സോ ''പുന ചപരം, ഭിക്ഖവേ, ഇധേകച്ചോ സമണോ വാ ബ്രാഹ്മണോ വാ ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോ അഞ്ഞിസ്സാ കുച്ഛിഗതം ഗബ്ഭം പാപകേന മനസാനുപേക്ഖിതാ ഹോതി 'അഹോ വത യം തം കുച്ഛിഗതം ഗബ്ഭം ന സോത്ഥിനാ അഭിനിക്ഖമേയ്യാ'തി. ഏവമ്പി, ഭിക്ഖവേ, കുലുമ്പസ്സ ഉപഘാതോ ഹോതീ''തി സങ്ഗീതിം അനാരുള്ഹം കുലുമ്പസുത്തം ഉദാഹരേയ്യ. തസ്സാപി

“ത്വം അത്ഥം ന ജാനാസി. ഇദ്ധിമാ ചേതോവസിപ്പത്തോതി ഹി ഏത്ഥ ന ഭാവനാമയാ ഇദ്ധി അധിപ്പേതാ, ആഥബ്ബനികാ ഇദ്ധി അധിപ്പേതാ. സാ ഹി ഏത്ഥ ലബ്ഭമാനാ ലബ്ഭതീതി ഭാവനാമയായ ഇദ്ധിയാ പരൂപഘാതോ ന സമ്ഭവതിയേവാ”തി സഞ്ഞാപേതബ്ബോ. നോ ചേ സഞ്ഞത്തിം ഉപേതി, കമ്മം കത്വാ ഉയ്യോജേതബ്ബോ. തസ്മാ യഥാവുത്തനയേനേവേത്ഥ ഗാഥായ അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

തഥാ പന തേന അഭിസപിതോ മഹാസത്തോ “സചാഹം ഏതസ്സ കുജ്ഝിസ്സാമി, സീലം മേ അരക്ഖിതം ഭവിസ്സതി, ഉപായേനേവസ്സ മാനം ഭിന്ദിസ്സാമി, സാ ചസ്സ രക്ഖാ ഭവിസ്സതീ”തി സത്തമേ ദിവസേ സൂരിയുഗ്ഗമനം വാരേസി. മനുസ്സാ സൂരിയസ്സ അനുഗ്ഗമനേന ഉബ്ബാള്ഹാ ജാതിമന്തതാപസം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സൂരിയസ്സ ഉഗ്ഗന്തും ന ദേഥാ”തി പുച്ഛിംസു. സോ “ന മേതം കമ്മം, ഗങ്ഗാതീരേ പന ഏകോ ചണ്ഡാലതാപസോ വസതി, തസ്സേതം കമ്മം സിയാ”തി ആഹ . മനുസ്സാ മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ “ഭന്തേ, തുമ്ഹേ സൂരിയസ്സ ഉഗ്ഗന്തും ന ദേഥാ”തി പുച്ഛിംസു. “ആമാവുസോ”തി. “കിംകാരണാ”തി? “തുമ്ഹാകം കുലൂപകതാപസോ മം നിരപരാധം അഭിസപി, തസ്മിം ആഗന്ത്വാ ഖമാപനത്ഥം മമ പാദേസു പതിതേ സൂരിയം വിസ്സജ്ജേസ്സാമീ”തി. തേ ഗന്ത്വാ തം ആകഡ്ഢന്താ ആനേത്വാ മഹാസത്തസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ ഖമാപേത്വാ “സൂരിയം വിസ്സജ്ജേഥ, ഭന്തേ”തി ആഹംസു. “ന സക്കാ വിസ്സജ്ജേതും, സചാഹം വിസ്സജ്ജേസ്സാമി, ഇമസ്സ സത്തധാ മുദ്ധാ ഫലിസ്സതീ”തി. “അഥ, ഭന്തേ, കിം കരോമാ”തി. മഹാസത്തോ “മത്തികാപിണ്ഡം ആഹരഥാ”തി ആഹരാപേത്വാ “ഇമം താപസസ്സ സീസേ ഠപേത്വാ താപസം ഓതാരേത്വാ ഉദകേ ഠപേഥ, യദാ സൂരിയോ ദിസ്സതി, തദാ താപസോ ഉദകേ നിമുജ്ജതൂ”തി വത്വാ സൂരിയം വിസ്സജ്ജേസി. സൂരിയരസ്മീഹി ഫുട്ഠമത്തേവ മത്തികാപിണ്ഡോ സത്തധാ ഭിജ്ജി. താപസോ ഉദകേ നിമുജ്ജി. തേന വുത്തം -

൹.“യം സോ തദാ മം അഭിസപി, കുപിതോ ദുട്ഠമാനസോ;
തസ്സേവ മത്ഥകേ നിപതി, യോഗേന തം പമോചയി”ന്തി.

തത്ഥ **യം സോ തദാ മം അഭിസപീ**തി സോ ജാതിമന്തജടിലോ യം മുദ്ധഫാലനം സന്ധായ തദാ മം അഭിസപി, മയ്ഹം സപം അദാസി. **തസ്സേവ മത്ഥകേ നിപതീ**തി തം മയ്ഹം ഉപരി തേന ഇച്ഛിതം തസ്സേവ പന ഉപരി നിപതി നിപതനഭാവേന അട്ഠാസി. ഏവഞ്ഹേതം ഹോതി യഥാ തം അപ്പദുട്ഠസ്സ പദുസ്സതോ. വുത്തഞ്ഹേതം ഭഗവതാ - “യോ അപ്പദുട്ഠസ്സ നരസ്സ ദുസ്സതി...പേ॰... പടിവാതംവ ഖിത്തോ”തി (ധ॰ പ॰ ൧൨൫; സു॰ നി॰ ൬൬൭; ജാ॰ ൧.൫.൯൪). **യോഗേന തം പമോചയി**ന്തി തം തസ്സ ഭാസിതം മത്ഥകഫാലനം ഉപായേന തതോ പമോചേസിം, തം വാ ജടിലം തതോ പമോചേസിം, യേന ഉപായേന തം ന ഹോതി, തഥാ അകാസിന്തി അത്ഥോ.

യഞ്ഹി തേന പാരമിതാപരിഭാവനസമിദ്ധാഹി നാനാസമാപത്തിവിഹാരപരിപൂരിതാഹി സീലദിട്ഠിസമ്പദാഹി സുസങ്ഖതസന്താനേ മഹാകരുണാധിവാസേ മഹാസത്തേ അരിയൂപവാദകമ്മം അഭിസപസങ്ഖാതം ഫരുസവചനം പയുത്തം, തം മഹാസത്തസ്സ ഖേത്തവിസേസഭാവതോ തസ്സ ച അജ്ഝാസയഫരുസതായ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയം ഹുത്വാ സചേ സോ മഹാസത്തം ന ഖമാപേസി, സത്തമേ ദിവസേ

വിപച്ചനസഭാവം ജാതം, ഖമാപിതേ പന മഹാസത്തേ പയോഗസമ്പത്തിപടിബാഹിതത്താ അവിപാകധമ്മതം ആപജ്ജി അഹോസികമ്മഭാവതോ. അയഞ്ഹി അരിയൂപവാദപാപസ്സ ദിട്ഠധമ്മവേദനീയസ്സ ച ധമ്മതാ. തത്ഥ യം സത്തമേ ദിവസേ ബോധിസത്തേന സൂരിയുഗ്ഗമനനിവാരണം കതം, അയമേത്ഥ യോഗോതി അധിപ്പേതോ ഉപായോ. തേന ഹി ഉബ്ബാള്ഹാ മനുസ്സാ ബോധിസത്തസ്സ സന്തികേ താപസം ആനേത്വാ ഖമാപേസും. സോപി ച മഹാസത്തസ്സ ഗുണേ ജാനിത്വാ തസ്മിം ചിത്തം പസാദേസീതി വേദിതബ്ബം. യം പനസ്സ മത്ഥകേ മത്തികാപിണ്ഡസ്സ ഠപനം, തസ്സ ച സത്തധാ ഫാലനം കതം, തം മനുസ്സാനം ചിത്താനുരക്ഖണത്ഥം, അഞ്ഞഥാ ഹി ഇമേ പബ്ബജിതാപി സമാനാ ചിത്തസ്സ വസേ വത്തന്തി, ന പന ചിത്തം അത്തനോ വസേ വത്താപേന്തീതി മഹാസത്തമ്പി തേന സദിസം കത്വാ ഗണ്ഹേയ്യും. തദസ്സ നേസം ദീഘരത്തം അഹിതായ ദുക്ഖായാതി.

൬൭. ഇദാനി യദത്ഥം തദാ തസ്മിം താപസേ ചിത്തം അദൂസേത്വാ സുപരിസുദ്ധം സീലമേവ രക്ഖിതം, തം ദസ്സേതും **“അനുരക്ഖിം മമ സീല”**ന്തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തം ഹേട്ഠാ വുത്തത്ഥമേവ.

തദാ മണ്ഡബ്യോ ഉദേനോ, മാതങ്ഗോ ലോകനാഥോ.

ഇധാപി സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ നിഹീനജാതികസ്സ സതോ യഥാധിപ്പായം ദിട്ഠമങ്ഗലികായ മാനനിഗ്ഗഹോ, പബ്ബജിത്വാ “ദിട്ഠമങ്ഗലികായ അവസ്സയോ ഭവിസ്സാമീ”തി ഉപ്പന്നചിത്തോ അരഞ്ഞം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ സത്തദിവസബ്ഭന്തരേയേവ യഥാധിപ്പായം ഝാനാഭിഞ്ഞാനിബ്ബത്തനം, തതോ ആഗന്ത്വാ ദിട്ഠമങ്ഗലികായ ലാഭഗ്ഗയസഗ്ഗപ്പത്തിയാ ഉപായസമ്പാദനം, മണ്ഡബ്യകുമാരസ്സ മാനനിഗ്ഗഹോ, ജാതിമന്തതാപസസ്സ മാനനിഗ്ഗഹോ, തസ്സ ച അജാനന്തസ്സേവ ഭാവിനോ ജീവിതന്തരായസ്സ അപനയനം, മഹാപരാധസ്സാപി തസ്സ അകുജ്ഝിത്വാ അത്തനോ സീലാനുരക്ഖണം, അച്ഛരിയബ്ഭുതപാടിഹാരിയകരണന്തി എവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ.

മാതങ്ഗചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. ധമ്മദേവപുത്തചരിയാവണ്ണനാ

൬൮. അട്ഠമേ **മഹാപക്ഖോ**തി മഹാപരിവാരോ. **മഹിദ്ധികോ**തി മഹതിയാ ദേവിദ്ധിയാ സമന്നാഗതോ. **ധമ്മോ നാമ മഹായക്ഖോ**തി നാമേന ധമ്മോ നാമ മഹാനുഭാവോ ദേവപുത്തോ. **സബ്ബലോകാനുകമ്പകോ**തി വിഭാഗം അകത്വാ മഹാകരുണായ സബ്ബലോകം അനുഗ്ഗണ്ഹനകോ.

മഹാസത്തോ ഹി തദാ കാമാവചരദേവലോകേ ധമ്മോ നാമ ദേവപുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. സോ ദിബ്ബാലങ്കാരപടിമണ്ഡിതോ ദിബ്ബരഥമഭിരുയ്ഹ അച്ഛരാഗണപരിവുതോ മനുസ്സേസു സായമാസം ഭുഞ്ജിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ ഘരദ്വാരേസു സുഖകഥായ നിസിന്നേസു പുണ്ണമുപോസഥദിവസേ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ആകാസേ ഠത്വാ “പാണാതിപാതാദീഹി ദസഹി അകുസലകമ്മപഥേഹി വിരമിത്വാ തിവിധസുചരിതധമ്മം പൂരേഥ, മത്തേയ്യാ പേത്തേയ്യാ സാമഞ്ഞാ ബ്രഹ്മഞ്ഞാ കുലേ ജേട്ഠാപചായിനോ ഭവഥ,

സഗ്ഗപരായനാ ഹുത്വാ മഹന്തം യസം അനുഭവിസ്സഥാ''തി മനുസ്സേ ദസകുസലകമ്മപഥേ സമാദപേന്തോ ജമ്ബുദീപം പദക്ഖിണം കരോതി. തേന വുത്തം -

൯൭. ''ദസകുസലകമ്മപഥേ, സമാദപേന്തോ മഹാജനം;
ചരാമി ഗാമനിഗമം, സമിത്തോ സപരിജ്ജനോ''തി.

തത്ഥ **സമിത്തോ**തി ധമ്മികേഹി ധമ്മവാദീഹി സഹായേഹി സസഹായോ.

തേന ച സമയേന അധമ്മോ നാമേകോ ദേവപുത്തോ കാമാവചരദേവലോകേ നിബ്ബത്തി. ''സോ പാണം ഹനഥ, അദിന്നം ആദിയഥാ''തിആദിനാ നയേന സത്തേ അകുസലകമ്മപഥേ സമാദപേന്തോ മഹതിയാ പരിസായ പരിവുതോ ജമ്ബുദീപം വാമം കരോതി. തേന വുത്തം -

൯൮. ''പാപോ കദരിയോ യക്ഖോ, ദീപേന്തോ ദസ പാപകേ;
സോപേത്ഥ മഹിയാ ചരതി, സമിത്തോ സപരിജ്ജനോ''തി.

തത്ഥ **പാപോ**തി പാപധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ. **കദരിയോ**തി ഥദ്ധമച്ഛരീ. **യക്ഖോ**തി ദേവപുത്തോ. **ദീപേന്തോ ദസ പാപകേ**തി സബ്ബലോകേ ഗോചരം നാമ സത്താനം ഉപഭോഗപരിഭോഗായ ജാതം. തസ്മാ സത്തേ വധിത്വാ യംകിഞ്ചി കത്വാ ച അത്താ പീണേതബ്ബോ, ഇന്ദ്രിയാനി സന്തപ്പേതബ്ബാനീതിആദിനാ നയേന പാണാതിപാതാദികേ ദസ ലാമകധമ്മേ കത്തബ്ബേ കത്വാ പകാസേന്തോ. **സോപേത്ഥാ**തി സോപി അധമ്മോ ദേവപുത്തോ ഇമസ്മിം ജമ്ബുദീപേ. **മഹിയാ**തി ഭൂമിയാ ആസന്നേ, മനുസ്സാനം ദസ്സനസവനൂപചാരേതി അത്ഥോ.

൯൯. തത്ഥ യേ സത്താ സാധുകമ്മികാ ധമ്മഗരുനോ, തേ ധമ്മം ദേവപുത്തം തഥാ ആഗച്ഛന്തമേവ ദിസ്വാ ആസനാ വുട്ഠായ ഗന്ധമാലാദീഹി പൂജേന്താ യാവ ചക്ഖുപഥസമതിക്കമനാ താവ അഭിത്ഥവന്തി , പഞ്ജലികാ നമസ്സമാനാ തിട്ഠന്തി, തസ്സ വചനം സുത്വാ അപ്പമത്താ സക്കച്ചം പുഞ്ഞാനി കരോന്തി. യേ പന സത്താ പാപസമാചാരാ കുരൂരകമ്മന്താ, തേ അധമ്മസ്സ വചനം സുത്വാ അബ്ഭനുമോദന്തി , ഭിയ്യോസോമത്തായ പാപാനി സമാചരന്തി. ഏവം തേ തദാ അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഉജുവിപച്ചനീകവാദാ ചേവ ഉജുവിപച്ചനീകകിരിയാ ച ഹുത്വാ ലോകേ വിചരന്തി. തേനാഹ ഭഗവാ **''ധമ്മവാദീ അധമ്മോ ച, ഉഭോ പച്ചനികാ മയ''**ന്തി.

ഏവം പന ഗച്ഛന്തേ കാലേ അഥേകദിവസം തേസം രഥാ ആകാസേ സമ്മുഖാ അഹേസും. അഥ നേസം പരിസാ ''തുമ്ഹേ കസ്സ, തുമ്ഹേ കസ്സാ''തി പുച്ഛിത്വാ ''മയം ധമ്മസ്സ, മയം അധമ്മസ്സാ''തി വത്വാ മഗ്ഗാ ഓക്കമിത്വാ ദ്വിധാ ജാതാ. ധമ്മസ്സ പന അധമ്മസ്സ ച രഥാ അഭിമുഖാ ഹുത്വാ ഈസായ ഈസം ആഹച്ച അട്ഠംസു. ''തവ രഥം ഓക്കമാപേത്വാ മയ്ഹം മഗ്ഗം ദേഹി, തവ രഥം ഓക്കമാപേത്വാ മയ്ഹം മഗ്ഗം ദേഹീ''തി അഞ്ഞമഞ്ഞം മഗ്ഗദാപനത്ഥം വിവാദം അകംസു. പരിസാ ച നേസം ആവുധാനി അഭിഹരിത്വാ യുദ്ധസജ്ജാ അഹേസും. യം സന്ധായ വുത്തം -

''ധുരേ ധുരം ഘട്ടയന്താ, സമിമ്ഹാ പടിപഥേ ഉഭോ''.

൩൦. "കലഹോ വത്തതീ ഭേസ്മാ, കല്യാണപാപകസ്സ ച;
മഗ്ഗാ ഓക്കമനത്ഥായ, മഹായുദ്ധോ ഉപട്ഠിതോ"തി.

തത്ഥ **ധുരേ ധുര**ന്തി ഏകസ്സ രഥീസായ ഇതരസ്സ രഥീസം **ഘട്ടയന്താ. സമിമ്ഹാ**തി സമാഗതാ സമ്മുഖീഭൂതാ. പുന **ഉഭോ**തി വചനം ഉഭോപി മയം അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ പച്ചനീകാ ഹുത്വാ ലോകേ വിചരന്താ ഏകദിവസം പടിമുഖം ആഗച്ഛന്താ ദ്വീസു പരിസാസു ഉഭോസു പസ്സേസു മഗ്ഗതോ ഓക്കന്താസു സഹ രഥേന മയം ഉഭോ ഏവ സമാഗതാതി ദസ്സനത്ഥം വുത്തം. **ഭേസ്മാ**തി ഭയജനകോ. **കല്യാണപാപകസ്സ ചാ**തി കല്യാണസ്സ ച പാപകസ്സ ച. **മഹായുദ്ധോ ഉപട്ഠിതോ**തി മഹാസങ്ഗാമോ പച്ചുപട്ഠിതോ ആസി.

അഞ്ഞമഞ്ഞസ്സ ഹി പരിസായ ച യുജ്ഝിതുകാമതാ ജാതാ. തത്ഥ ഹി ധമ്മോ അധമ്മം ആഹ - "സമ്മ, ത്വം അധമ്മോ, അഹം ധമ്മോ, മഗ്ഗോ മയ്ഹം അനുച്ഛവികോ, തവ രഥം ഓക്കമാപേത്വാ മയ്ഹം മഗ്ഗം ദേഹീ"തി. ഇതരോ "അഹം ദള്ഹയാനോ ബലവാ അസന്താസീ, തസ്മാ മഗ്ഗം ന ദേമി, യുദ്ധം പന കരിസ്സാമി, യോ യുദ്ധേ ജിനിസ്സതി, തസ്സ മഗ്ഗോ ഹോതൂ"തി ആഹ. തേനേവാഹ -

"യസോകരോ പുഞ്ഞകരോഹമസ്മി, സദാത്ഥുതോ സമണബ്രാഹ്മണാനം;
മഗ്ഗാരഹോ ദേവമനുസ്സപൂജിതോ, ധമ്മോ അഹം ദേഹി അധമ്മ മഗ്ഗം.

"അധമ്മയാനം ദള്ഹമാരുഹിത്വാ, അസന്തസന്തോ ബലവാഹമസ്മി;
സ കിസ്സ ഹേതുമ്ഹി തവജ്ജ ദജ്ജം, മഗ്ഗം അഹം ധമ്മ അദിന്നപുബ്ബം.

"ധമ്മോ ഹവേ പാതുരഹോസി പുബ്ബേ, പച്ഛാ അധമ്മോ ഉദപാദി ലോകേ;
ജേട്ഠോ ച സേട്ഠോ ച സനന്തനോ ച, ഉയ്യാഹി ജേട്ഠസ്സ കനിട്ഠ മഗ്ഗാ.

"ന യാചനായ നപി പാതിരൂപാ, ന അരഹതാ തേഹം ദദേയ്യ മഗ്ഗം;
യുദ്ധഞ്ച നോ ഹോതു ഉഭിന്നമജ്ജ, യുദ്ധമ്ഹി യോ ജേസ്സതി തസ്സ മഗ്ഗോ.

"സബ്ബാ ദിസാ അനുവിസടോഹമസ്മി, മഹബ്ബലോ അമിതയസോ അതുല്യോ;
ഗുണേഹി സബ്ബേഹി ഉപേതരൂപോ, ധമ്മോ അധമ്മ ത്വം കഥം വിജേസ്സസി.

"ലോഹേന വേ ഹഞ്ഞതി ജാതരൂപം, ന ജാതരൂപേന ഹനന്തി ലോഹം;
സചേ അധമ്മോ ഹഞ്ഛതി ധമ്മമജ്ജ, അയോ സുവണ്ണം വിയ ദസ്സനേയ്യം.

"സചേ തുവം യുദ്ധബലോ അധമ്മ, ന തുയ്ഹം വുഡ്ഢാ ച ഗരൂ ച അത്ഥി;
മഗ്ഗഞ്ച തേ ദമ്മി പിയാപ്പിയേന, വാചാ ദുരുത്താനിപി തേ ഖമാമീ"തി.
(ജാ॰ ൧.൧൧.൨൯-൩൨);

ഇമാ ഹി തേസം വചനപടിവചനകഥാ.

തത്ഥ **യസോകരോതി** ധമ്മേ നിയോജനവസേന ദേവമനുസ്സാനം യസദായകോ. ദുതിയപദേപി ഏസേവ നയോ. **സദാത്ഥുതോതി** സദാ ഥുതോ നിച്ചപ്പസത്ഥോ. **സ കിസ്സ ഹേതുമ്ഹി തവജ്ജ ദജ്ജന്തി** സോമ്ഹി അഹം അധമ്മോ അധമ്മയാനരഥം അഭിരുള്ഹോ അഭീതോ ബലവാ, കിംകാരണാ അജ്ജ, ഭോ ധമ്മ, കസ്സചി അദിന്നപുബ്ബം മഗ്ഗം തുയ്ഹം ദമ്മി. **പാതുരഹോസീതി** പഠമകപ്പികകാലേ ഇമസ്മിം ലോകേ ദസകുസലകമ്മപഥധമ്മോ പുബ്ബേ പാതുരഹോസി, പച്ഛാ അധമ്മോ. **ജേട്ഠോ ചാതി** പുരേ നിബ്ബത്തഭാവേന അഹം ജേട്ഠോ ച സേട്ഠോ ച പോരാണകോ ച, ത്വം പന കനിട്ഠോ, തസ്മാ "മഗ്ഗാ ഉയ്യാഹീ"തി വദതി.

നപി പാതിരൂപാതി അഹഞ്ഹി ഭോതോ നേവ യാചനായ ന പടിരൂപവചനേന ന മഗ്ഗാരഹതായ മഗ്ഗം ദദേയ്യം. **അനുവിസടോതി** അഹം ചതസ്സോ ദിസാ ചതസ്സോ അനുദിസാതി സബ്ബാ ദിസാ അത്തനോ ഗുണേന പത്ഥടോ പഞ്ഞാതോ. **ലോഹേനാതി** അയോമുട്ഠികേന. **ഹഞ്ഛതീതി** ഹനിസ്സതി. **യുദ്ധബലോ അധമ്മാതി** സചേ തുവം യുദ്ധബലോ അസി അധമ്മ. **വുഡ്ഢാ ച ഗരൂ ചാതി** യദി തുയ്ഹം ഇമേ വുഡ്ഢാ ഇമേ ഗരൂ പണ്ഡിതാതി ഏത്തം നത്ഥി. **പിയാപ്പിയേനാതി** പിയേന വിയ അപ്പിയേന, അപ്പിയേനപി ദദന്തോ (ജാം അട്ഠം ൪.൧൧.൩൨) പിയേന വിയ തേ മഗ്ഗം ദദാമീതി അത്ഥോ.

൭൧. മഹാസത്തോ ഹി തദാ ചിന്തേസി - "സചാഹം ഇമം പാപപുഗ്ഗലം സബ്ബലോകസ്സ അഹിതായ പടിപന്നം ഏവം മയാ വിലോമഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ ഠിതം അച്ഛരം പഹരിത്വാ 'അനാചാര മാ ഇധ തിട്ഠ, സീഘം പടിക്കമ വിനസ്സാ'തി വദേയ്യം, സോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ മമ ധമ്മതേജേന ഭുസമുട്ഠി വിയ വികിരേയ്യ, ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം, സ്വാഹം സബ്ബലോകം അനുകമ്പന്തോ 'ലോകത്ഥചരിയം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ'തി പടിപജ്ജാമി, അയം ഖോ പന പാപോ ആയതിം മഹാദുക്ഖഭാഗീ, സ്വായം മയാ വിസേസതോ അനുകമ്പിതബ്ബോ, തസ്മാസ്സ മഗ്ഗം ദസ്സാമി, ഏവം മേ സീലം സുവിസുദ്ധം അഖണ്ഡിതം ഭവിസ്സതീ"തി. ഏവം പന ചിന്തേത്വാ ബോധിസത്തേ "സചേ തുവം യുദ്ധബലോ"തി ഗാഥം വത്വാ ഥോകം മഗ്ഗതോ ഓക്കന്തമത്തേ ഏവ അധമ്മോ രഥേ ഠാതും അസക്കോന്തോ അവംസിരോ പഥവിയം പതിത്വാ പഥവിയാ വിവരേ ദിന്നേ ഗന്ത്വാ അവീചിമ്ഹി ഏവ നിബ്ബത്തി. തേന വുത്തം **"യദിഹം തസ്സ കുപ്പേയ്യ"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **യദിഹം തസ്സ കുപ്പേയ്യന്തി** തസ്സ അധമ്മസ്സ യദി അഹം കുജ്ഝേയ്യം. **യദി ഭിന്ദേ തപോഗുണന്തി** തേനേവസ്സ കുജ്ഝനേന മയ്ഹം തപോഗുണം സീലസംവരം യദി വിനാസേയ്യം. **സഹപരിജനം തസ്സാതി** സപരിജനം തം അധമ്മം. **രജഭൂതന്തി** രജമിവ ഭൂതം, രജഭാവം പത്തം **അഹം കരേയ്യം**.

൭൨. **അപിചാഹന്തി** ഏത്ഥ **അഹന്തി** നിപാതമത്തം. **സീലരക്ഖായാതി** സീലരക്ഖണത്ഥം. **നിബ്ബാപേത്വാനാതി** പടികച്ചേവ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസ്സ ഉപട്ഠാപിതത്താ തസ്മിം അധമ്മേ ഉപ്പജ്ജനകകോധസ്സ അനുപ്പാദനേനേവ ദോസപരിളാഹവൂപസമനേന മാനസം വൂപസമേത്വാ. **സഹ ജനേനോക്കമിത്വാതി** മയ്ഹം പരിജനേന സദ്ധിം മഗ്ഗാ ഓക്കമിത്വാ തസ്സ പാപസ്സ അധമ്മസ്സ അഹം മഗ്ഗം അദാസിം.

൭൩. **സഹ പഥതോ ഓക്കന്തേ**തി വുത്തനയേന ചിത്തസ്സ വൂപസമം കത്വാ "മഗ്ഗം തേ ദമ്മീ"തി ച വത്വാ ഥോകം മഗ്ഗതോ സഹ ഓക്കമനേന. **പാപയക്ഖസ്സാ**തി അധമ്മദേവപുത്തസ്സ. **താവദേ**തി തങ്ഖണം ഏവ മഹാപഥവീ വിവരമദാസി. **ജാതകട്ഠകഥായം** പന "മഗ്ഗഞ്ച തേ ദമ്മീ"തി ഗാഥായ കഥിതക്ഖണേയേവാതി വുത്തം.

ഏവം തസ്മിം ഭൂമിയം പതിതേ ചതുനഹുതാധികദ്വിയോജനസതസഹസ്സബഹലാ സകലം വരാവരം ധാരേന്തീപി മഹാപഥവീ "നാഹമിമം പാപപുരിസം ധാരേമീ"തി കഥേന്തീ വിയ തേന ഠിതട്ഠാനേ ദ്വിധാ ഭിജ്ജി. മഹാസത്തോ പന തസ്മിം നിപതിത്വാ അവീചിമ്ഹി നിബ്ബത്തേ രഥധുരേ യഥാഠിതോവ സപരിജനോ മഹതാ ദേവാനുഭാവേന ഗമനമഗ്ഗേനേവ ഗന്ത്വാ അത്തനോ ഭവനം പാവിസി. തേനാഹ ഭഗവാ -

> "ഖന്തീബലോ യുദ്ധബലം വിജേത്വാ, ഹന്ത്വാ അധമ്മം നിഹനിത്വ ഭൂമ്യാ;
> പായാസി വിത്തോ അഭിരുയ്ഹ സന്ദനം, മഗ്ഗേനേവ അതിബലോ
> സച്ചനിക്കമോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൩൪);

തദാ അധമ്മോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തസ്സ പരിസാ ദേവദത്തപരിസാ, ധമ്മോ ലോകനാഥോ, തസ്സ പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ.

ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോ യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ഇധാപി ദിബ്ബേഹി ആയുവണ്ണയസസുഖആധിപതേയ്യേഹി ദിബ്ബേഹേവ ഉളാരേഹി കാമഗുണേഹി സമപ്പിതസ്സ സമങ്ഗീഭൂതസ്സ അനേകസഹസ്സസങ്ഖാഹി അച്ഛരാഹി സബ്ബകാലം പരിചാരിയമാനസ്സ മഹതി പമാദട്ഠാനേ ഠിതസ്സ സതോ ഈസകമ്പി പമാദം അനാപജ്ജിത്വാ "ലോകത്ഥചരിയം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ"തി മാസേ മാസേ പുണ്ണമിയം ധമ്മം ദീപേന്തോ സപരിജനോ മനുസ്സപഥേ വിചരിത്വാ മഹാകരുണായ സബ്ബസത്തേ അധമ്മതോ വിവേചേത്വാ ധമ്മേ നിയോജനം, അധമ്മേന സമാഗതോപി തേന കതം അനാചാരം അഗണേത്വാ തത്ഥ ചിത്തം അകോപേത്വാ ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയമേവ പച്ചുപട്ഠപേത്വാ അഖണ്ഡം സുവിസുദ്ധഞ്ച കത്വാ അത്തനോ സീലസ്സ രക്ഖണന്തി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

ധമ്മദേവപുത്തചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അലീനസത്തുചരിയാവണ്ണനാ

൭൪. നവമേ **പഞ്ചാലരട്ഠേ**തി ഏവംനാമകേ ജനപദേ. **നഗരവരേ, കപിലായ**ന്തി "കപിലാ"തി ഏവംലദ്ധനാമേ ഉത്തമനഗരേ. "നഗരവരേ"തി വത്വാ പുന **"പുരുത്തമേ"**തി വചനം തസ്മിം കാലേ ജമ്ബുദീപേ സബ്ബനഗരാനം തസ്സ നഗരസ്സ അഗ്ഗനഗരഭാവദസ്സനത്ഥം. **ജയദ്ദിസോ നാമാ**തി രഞ്ഞോ അത്തനോ പച്ചത്ഥികേ ജിതേ ജാതോ, അത്തനോ വാ പച്ചാമിത്തഭൂതം യക്ഖിനീസങ്ഖാതം ജയദ്ദിസം ജിതോതി ഏവംലദ്ധനാമോ. **സീലഗുണമുപാഗതോ**തി ആചാരസീലഞ്ചേവ ഉസ്സാഹസമ്പത്തിയാദിരാജഗുണഞ്ച ഉപാഗതോ, തേന സമന്നാഗതോതി അത്ഥോ.

൩൪. **തസ്സ രഞ്ഞോ**തി ജയദ്ദിസരാജസ്സ, അഹം പുത്തോ അഹോസിന്തി വചനസേസോ. **സുതധമ്മോ**തി യാവതാ രാജപുത്തേന സോതബ്ബധമ്മോ നാമ, തസ്സ സബ്ബസ്സ സുതത്താ സുതധമ്മോ, ബഹുസ്സുതോതി അത്ഥോ. അഥ വാ **സുതധമ്മോ**തി വിസ്സുതധമ്മോ, ധമ്മചരിയായ സമചരിയായ പകാസോ പഞ്ഞാതോ, ലോകേ പത്ഥടകിത്തിധമ്മോതി അത്ഥോ. **അലീനസത്തോ**തി ഏവംനാമോ. **ഗുണവാ**തി ഉളാരേഹി മഹാപുരിസഗുണേഹി സമന്നാഗതോ. **അനുരക്ഖപരിജനോ സദാ**തി സദ്ധാദിഗുണവിസേസയോഗതോ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സമ്മദേവ സങ്ഗഹണതോ ച സബ്ബകാലം സമ്ഭത്തപരിവാരജനോ.

൩൫. **പിതാ മേ മിഗവം ഗന്ത്വാ, പോരിസാദം ഉപാഗമീ**തി മയ്ഹം പിതാ ജയദ്ദിസരാജാ മിഗവം ചരന്തോ അരഞ്ഞമജ്ഝം ഗന്ത്വാ പോരിസാദം മനുസ്സഖാദകം യക്ഖിനിപുത്തം ഉപഗഞ്ഛി, തേന സമാഗമി.

ജയദ്ദിസരാജാ കിര ഏകദിവസം ''മിഗവം ഗമിസ്സാമീ''തി തദനുരൂപേന മഹതാ പരിവാരേന കപിലനഗരതോ നിക്ഖമി. തം നിക്ഖന്തമത്തമേവ തക്കസിലാവാസീ നന്ദോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ചതസ്സോ സതാരഹാ ഗാഥാ നാമ കഥേതും ആദായ ഉപസങ്കമിത്വാ അത്തനോ ആഗമനകാരണം രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ''നിവത്തിത്വാ സുണിസ്സാമീ''തി തസ്സ വസനഗേഹം പരിബ്ബയഞ്ച ദാപേത്വാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ ''യസ്സ പസ്സേന മിഗോ പലായതി, തസ്സേവ സോ ഗീവാ''തി വത്വാ മിഗേ പരിയേസന്തോ വിചരതി. അഥേകോ പസദമിഗോ മഹാജനസ്സ പദസദ്ദേന ആസയതോ നിക്ഖമിത്വാ രഞ്ഞോ അഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ പലായി. അമച്ചാ പരിഹാസം കരിംസു. രാജാ തം അനുബന്ധിത്വാ തിയോജനമത്ഥകേ തം പരിക്ഖീണജവം ഠിതം വിജ്ഝിത്വാ പാതേസി. പതിതം ഖഗ്ഗേന ദ്വിധാ കത്വാ അനത്ഥികോപി ''മംസേന മിഗം ഗഹേതും നാസക്ഖീ''തി വചനമോചനത്ഥം കാജേ കത്വാ ആഗച്ഛന്തോ ഏകസ്സ നിഗ്രോധസ്സ മൂലേ ദബ്ബതിണേസു നിസീദിത്വാ ഥോകം വിസ്സമിത്വാ ഗന്തും ആരഭി.

തേന ച സമയേന തസ്സേവ രഞ്ഞോ ജേട്ഠഭാതാ ജാതദിവസേ ഏവ ഏകായ യക്ഖിനിയാ ഖാദിതും ഗഹിതോ ആരക്ഖമനുസ്സേഹി അനുബദ്ധായ തായ നിദ്ധമനമഗ്ഗേന ഗച്ഛന്തിയാ ഉരേ ഠപിതോ മാതുസഞ്ഞായ മുഖേന ഥനഗ്ഗഹണേന പുത്തസിനേഹം ഉപ്പാദേത്വാ സംവഡ്ഢിയമാനോ തദാഹാരോപയോഗിതായ മനുസ്സമംസം ഖാദന്തോ അനുക്കമേന വുദ്ധിപ്പത്തോ അത്താനം അന്തരധാപനത്ഥം യക്ഖിനിയാ ദിന്നഓസധമൂലാനുഭാവേന അന്തരഹിതോ ഹുത്വാ മനുസ്സമംസം ഖാദിത്വാ ജീവന്തോ തായ യക്ഖിനിയാ മതായ തം ഓസധമൂലം അത്തനോ പമാദേന നാസേത്വാ ദിസ്സമാനരൂപോവ മനുസ്സമംസം ഖാദന്തോ നഗ്ഗോ ഉബ്ബിഗ്ഗവിരൂപദസ്സനോ രാജപുരിസേഹി പസ്സിത്വാ അനുബദ്ധോ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ തസ്സ നിഗ്രോധസ്സ മൂലേ വാസം കപ്പേന്തോ രാജാനം ദിസ്വാ ''ഭക്ഖോസി മേ''തി ഹത്ഥേ അഗ്ഗഹേസി. തേന വുത്തം **''സോ മേ പിതുമഗ്ഗഹേസി, ഭക്ഖോസി മമ മാ ചലീ''**തിആദി.

തത്ഥ **സോ മേ പിതുമഗ്ഗഹേസീ**തി സോ പോരിസാദോ മമ പിതരം ജയദ്ദിസരാജാനം അത്തനോ നിസിന്നരുക്ഖസമീപമാഗതം **''മമ ഭക്ഖോ** ത്വം ആഗതോസി, ഹത്ഥപരിപ്ഫന്ദനാദിവസേന **മാ ചലി,** ചലന്തമ്പി അഹം തം ഖാദിസ്സാമീ''തി ഹത്ഥേ അഗ്ഗഹേസി.

൭൭. **തസ്സാ**തി തസ്സ യക്ഖിനിപുത്തസ്സ. **തസിതവേധിതോ**തി ചിത്തുത്രാസേന തസിതോ സരീരപരികമ്പേന വേധിതോ. **ഊരുക്ഖമ്ഭോ**തി ഉഭിന്നം ഊരൂനം ഥദ്ധഭാവോ, യേന സോ തതോ പലായിതും നാസക്ഖി.

മിഗവം ഗഹേത്വാ മുഞ്ചസ്സൂതി ഏത്ഥ **മിഗവ**ന്തി മിഗവവസേന ലദ്ധത്താ തം മിഗമംസം "മിഗവ"ന്തി ആഹ, ഇമം മിഗമംസം ഗഹേത്വാ മം മുഞ്ചസ്സൂതി അത്ഥോ. സോ ഹി രാജാ നം യക്ഖിനിപുത്തം ദിസ്വാ ഭീതോ ഊരുക്ഖമ്ഭം പത്വാ ഖാണുകോ വിയ അട്ഠാസി. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ തം ഹത്ഥേ ഗഹേത്വാ "ഭക്ഖോസി മേ ആഗതോസീ"തി ആഹ. അഥ നം രാജാ സതിം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ "സചേ ആഹാരത്ഥികോ, ഇമം തേ മംസം ദദാമി, തം ഗഹേത്വാ ഖാദ, മം മുഞ്ചാഹീ"തി ആഹ . തം സുത്വാ പോരിസാദോ "കിമിദം മയ്ഹമേവ സന്തകം ദത്വാ മയാ വോഹാരം കരോസി, നനു ഇമം മംസഞ്ച ത്വഞ്ച മമ ഹത്ഥഗതകാലതോ പട്ഠായ മയ്ഹമേവ സന്തകം, തസ്മാ തം പഠമം ഖാദിത്വാ പച്ഛാ മംസം ഖാദിസ്സാമീ"തി ആഹ.

അഥ രാജാ "മംസനിക്കയേനായം ന മം മുഞ്ചതി, മയാ ച മിഗവം ആഗച്ഛന്തേന തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ 'ആഗന്ത്വാ തേ ധനം ദസ്സാമീ'തി പടിഞ്ഞാ കതാ. സചായം യക്ഖോ അനുജാനിസ്സതി, സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ ഗേഹം ഗന്ത്വാ തം പടിഞ്ഞം മോചേത്വാ പുന ഇമസ്സ യക്ഖസ്സ ഭത്തത്ഥം ആഗച്ഛേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ തസ്സ തമത്ഥം ആരോചേസി. തം സുത്വാ പോരിസാദോ "സചേ ത്വം സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ ഗന്തുകാമോസി, ഗന്ത്വാ തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ദാതബ്ബം ധനം ദത്വാ സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ സീഘം പുന ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി വത്വാ രാജാനം വിസ്സജ്ജേസി. സോ തേന വിസ്സട്ഠോ "ത്വം മാ ചിന്തയി, അഹം പാതോവ ആഗമിസ്സാമീ"തി വത്വാ മഗ്ഗനിമിത്താനി സല്ലക്ഖേന്തോ അത്തനോ ബലകായം ഉപഗന്ത്വാ തേന പരിവുതോ നഗരം പവിസിത്വാ നന്ദബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ മഹാരഹേ ആസനേ നിസീദാപേത്വാ താ ഗാഥാ സുത്വാ ചത്താരി സഹസ്സാനി ദത്വാ യാനം ആരോപേത്വാ "ഇമം തക്കസിലമേവ നേഥാ"തി മനുസ്സേ ദത്വാ ബ്രാഹ്മണം ഉയ്യോജേത്വാ ദുതിയദിവസേ പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ പുത്തം രജ്ജേ പതിട്ഠപേതും അനുസാസനിഞ്ച ദേന്തോ തമത്ഥം ആരോചേസി. തേന വുത്തം -

൭൮. "മിഗവം ഗഹേത്വാ മുഞ്ചസ്സു, കത്വാ ആഗമനം പുന;
ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനം ദത്വാ, പിതാ ആമന്തയീ മമം.

൭൯. "രജ്ജം പുത്ത പടിപജ്ജ, മാ പമജ്ജി പുരം ഇദം;
കതം മേ പോരിസാദേന, മമ ആഗമനം പുനാ"തി.

തത്ഥ **ആഗമനം പുനാ**തി പുന ആഗമനം പടിഞ്ഞാതസ്സ പോരിസാദസ്സ സങ്ഗരം കത്വാ. **ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനം ദത്വാ**തി തക്കസിലതോ ആഗതസ്സ നന്ദനാമസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ താ ഗാഥാ സുത്വാ ചതുസഹസ്സപരിമാണം ധനം ദത്വാ. **പിതാ ആമന്തയീ മമ**ന്തി മമ പിതാ ജയദ്ദിസരാജാ മം ആമന്തേസി.

കഥം ആമന്തേസീതി ചേ? ആഹ **"രജ്ജ"**ന്തിആദി. തസ്സത്ഥോ - **പുത്ത,** ത്വം ഇമം കുലസന്തകം രജ്ജം **പടിപജ്ജ,** യഥാഹം ധമ്മേന സമേന രജ്ജം കാരേമി, ഏവം ത്വമ്പി ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ **രജ്ജം** കാരേഹി. ത്വം ഇദം പുരം രക്ഖന്തോ രജ്ജഞ്ച കാരേന്തോ മാ പമാദമാപജ്ജി, അസുകസ്മിം ഠാനേ നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ പോരിസാദേന യക്ഖേന കതമേതം മയാ സങ്ഗരം മമ

പുന തസ്സ സന്തികം ആഗമനം ഉദ്ദിസ്സ, കേവലം തസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനദാനത്ഥം ഇധാഗതോ സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ, തസ്മാ തത്ഥാഹം ഗമിസ്സാമീതി.

തം സുത്വാ മഹാസത്തോ "മാ ഖോ ത്വം, മഹാരാജ, തത്ഥ അഗമാസി, അഹം തത്ഥ ഗമിസ്സാമി. സചേ പന ത്വം, താത, ഗമിസ്സസിയേവ, അഹമ്പി തയാ സദ്ധിം ഗമിസ്സാമിയേവാ"തി. "ഏവം സന്തേ മയം ഉഭോപി ന ഭവിസ്സാമ, തസ്മാ അഹമേവ തത്ഥ ഗമിസ്സാമീ"തി നാനപ്പകാരേന വാരേന്തം രാജാനം സഞ്ഞാപേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ പിതു അത്ഥായ അത്താനം പരിച്ചജിത്വാ സോത്ഥിഭാവായ പിതരി സാസിതവാദം പയുഞ്ജമാനേ മാതുഭഗിനിഭരിയാസു ച സച്ചകിരിയം കരോന്തീസു ആവുധം ഗഹേത്വാ നഗരതോ നിക്ഖമിത്വാ അസ്സുപുണ്ണമുഖം മഹാജനം അനുബന്ധന്തം ആപുച്ഛിത്വാ പിതരാ അക്ഖാതനയേന യക്ഖവാസമഗ്ഗം പടിപജ്ജി. യക്ഖിനിപുത്തോപി "ഖത്തിയാ നാമ ബഹുമായാ, കോ ജാനാതി കിം ഭവിസ്സതീ"തി രുക്ഖം അഭിരുഹിത്വാ രഞ്ഞോ ആഗമനം ഓലോകേന്തോ നിസിന്നോ കുമാരം ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "പിതരം നിവത്തേത്വാ പുത്തോ ആഗതോ ഭവിസ്സതി, നത്ഥി മേ ഭയ"ന്തി ഓതരിത്വാ തസ്സ പിട്ഠിം ദസ്സേത്വാവ നിസീദി. മഹാസത്തോ ആഗന്ത്വാ തസ്സ പുരതോ അട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

൮൦. "മാതാപിതൂ ച വന്ദിത്വാ, നിമ്മിനിത്വാന അത്തനാ;
നിക്ഖിപിത്വാ ധനും ഖഗ്ഗം, പോരിസാദം ഉപാഗമി"ന്തി.

൮൦. **സസത്ഥഹത്ഥൂപഗത**ന്തി സസത്ഥഹത്ഥം ഉപഗതം ആവുധപാണിം മം അത്തനോ സന്തികം ഉപഗതം ദിസ്വാ. **കദാചി സോ തസിസ്സതീ**തി സോ യക്ഖോ അപി തസേയ്യ. **തേന ഭിജ്ജിസ്സതി സീല**ന്തി തേന തസ്സ താസുപ്പാദനേന മയ്ഹം സീലം വിനസ്സതി സംകിലിസ്സതി. **പരിതാസം കതേ മയീ**തി മയി തസ്സ പരിതാസം കതേ സതി.

൮൧. **സീലഖണ്ഡഭയാ മയ്ഹം, തസ്സ ദേസ്സം ന ബ്യാഹരി**ന്തി യഥാ ച സീലഭേദഭയേന നിഹിതസത്ഥോ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി, ഏവം മയ്ഹം സീലഖണ്ഡഭയാ ഏവ തസ്സ പോരിസാദസ്സ ദേസ്സം അനിട്ഠമ്പി ന ബ്യാഹരിം, കേവലം പന മേത്തചിത്തേന ഹിതവാദീ ഇദം ഇദാനി വക്ഖമാനം വചനം അഭാസിം.

മഹാസത്തോ ച ഗന്ത്വാ പുരതോ ഠിതോ. യക്ഖിനിപുത്തോ തം വീമംസിതുകാമോ "കോസി ത്വം, കുതോ ആഗതോ, കിം മം ന ജാനാസി 'ലുദ്ദോ മനുസ്സമംസഖാദകോ'തി, കസ്മാ ച ഇധാഗതോസീ"തി പുച്ഛി. കുമാരോ "അഹം ജയദ്ദിസരഞ്ഞോ പുത്തോ, ത്വം പോരിസാദകോതി ജാനാമി, പിതു ജീവിതം രക്ഖിതും ഇധാഗതോ, തസ്മാ തം മുഞ്ച, മം ഖാദാ"തി ആഹ. പുന യക്ഖിനിപുത്തോ മുഖാകാരേനേവ "തം തസ്സ പുത്തോതി അഹം ജാനാമി, ദുക്കരം പന തയാ കതം ഏവം ആഗച്ഛന്തേനാ"തി ആഹ. കുമാരോ "ന ഇദം ദുക്കരം, യം പിതു അത്ഥേ ജീവിതപരിച്ചജനം, മാതാപിതുഹേതു ഹി ഏവരൂപം പുഞ്ഞം കത്വാ ഏകന്തേനേവ സഗ്ഗേ പമോദതി, അഹഞ്ച 'അമരണധമ്മോ നാമ കോചി സത്തോ നത്ഥീ'തി ജാനാമി, അത്തനാ ച കിഞ്ചി കതം പാപം നാമ ന സരാമി, തസ്മാ മരണതോപി മേ ഭയം നത്ഥി, ഇദം സരീരം മയാ തേ നിസ്സട്ഠം, അഗ്ഗിം ജാലേത്വാ ഖാദാ"തി ആഹ. തേന വുത്തം -

വൃസ്‘‘ഉജ്ജാലേഹി മഹാഅഗ്ഗിം, പപതിസ്സാമി രുക്ഖതോ;
തം പക്കകാലമഞ്ഞായ, ഭക്ഖയ മം പിതാമഹാ’’തി.

തം സുത്വാ യക്ഖിനിപുത്തോ ‘‘ന സക്കാ ഇമസ്സ മംസം ഖാദിതും, ഉപായേന ഇമം പലാപേസ്സാമീ’’തി ചിന്തേത്വാ ‘‘തേന ഹി അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ സാരദാരൂനി ആഹരിത്വാ നിദ്ധൂമേ അങ്ഗാരേ കരോഹി, തത്ഥ തേ മംസം പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമീ’’തി ആഹ. മഹാസത്തോ തഥാ കത്വാ തസ്സ ആരോചേസി. സോ തം ഓലോകേന്തോ ‘‘അയം പുരിസസീഹോ മരണതോപി ഭയം നത്ഥി, ഏവം നിബ്ഭയോ നാമ ന മയാ ദിട്ഠപുബ്ബോ’’തി ലോമഹംസജാതോ കുമാരം ഓലോകേസി. കുമാരോ കിസ്സ മം ഓലോകേസി, ന യഥാവുത്തം കരോസീതി. യക്ഖിനിപുത്തോ മഹാസത്തം ‘‘സത്തധാ തസ്സ മുദ്ധാ ഫലേയ്യ, യോ തം ഖാദേയ്യാ’’തി ആഹ. ‘‘സചേ മം ന ഖാദിതുകാമോസി, അഥ കസ്മാ അഗ്ഗിം കാരേസീ’’തി? ‘‘തവ പരിഗ്ഗണ്ഹനത്ഥ’’ന്തി. ‘‘ത്വം ഇദാനി മം കഥം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സസി, സ്വാഹം തിരച്ഛാനയോനിയം നിബ്ബത്തോപി സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ അത്താനം പരിഗ്ഗണ്ഹിതും ന അദാസി’’ന്തി ഇമമത്ഥം ദസ്സേന്തോ -

‘‘ഇദഞ്ഹി സോ ബ്രാഹ്മണം മഞ്ഞമാനോ, സസോ അവാസേസി സകേ സരീരേ;
തേനേവ സോ ചന്ദിമാ ദേവപുത്തോ, സസത്ഥുതോ കാമദുഹജ്ജ യക്ഖാ’’തി.(ജാ॰ ൧.൧൫.൩൯൩) -

ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **സസോ അവാസേസി സകേ സരീരേ**തി അത്തനോ സരീരഹേതു ഇമം സരീരം ഖാദിത്വാ ഇധ വസാതി ഏവം സകേ സരീരേ അത്തനോ സരീരം ദേന്തോ തം ബ്രാഹ്മണരൂപം സക്കം തത്ഥ വാസേസി. **സസത്ഥുതോതി** ‘‘സസീ’’തി ഏവം സസസദ്ദേന ഥുതോ. **കാമദുഹോ**തി കാമവഡ്ഢനോ. **യക്ഖാ**തി ദേവ.

ഏവം മഹാസത്തോ ചന്ദേ സസലക്ഖണം കപ്പട്ഠിയം പാടിഹാരിയം സക്ഖിം കത്വാ അത്തനോ സക്കേനപി പരിഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കുണേയ്യതം അഭാസി. തം സുത്വാ പോരിസാദോ അച്ഛരിയബ്ഭുതചിത്തജാതോ -

‘‘ചന്ദോ യഥാ രാഹുമുഖാ പമുത്തോ, വിരോചതേ പന്നരസേവ ഭാണുമാ;
ഏവം തുവം പോരിസാദാ പമുത്തോ, വിരോച കപിലേ മഹാനുഭാവ;
ആമോദയം പിതരം മാതരഞ്ച, സബ്ബോ ച തേ നന്ദതു ഞാതിപക്ഖോ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൫.൩൯൪) -

ഗാഥം വത്വാ ‘‘ഗച്ഛ മഹാവീരാ’’തി കുമാരം വിസ്സജ്ജേസി. സോപി തം നിബ്ബിസേവനം കത്വാ പഞ്ച സീലാനി ദത്വാ ‘‘യക്ഖോ നു ഖോ ഏസ, നോ’’തി വീമംസന്തോ ‘‘യക്ഖാനം അക്ഖീനി രത്താനി ഹോന്തി അനിമിസാനി ച, ഛായാ ച ന പഞ്ഞായതി, അസമ്ഭീതോ ഹോതി, ന ഇമസ്സ തഥാ. തസ്മാ നായം യക്ഖോ മനുസ്സോ ഏസോ, മയ്ഹം കിര പിതു തയോ ഭാതരോ യക്ഖിനിയാ ഗഹിതാ, തേസു തായ ദ്വേ ഖാദിതാ ഭവിസ്സന്തി, ഏകോ പുത്തസിനേഹേന പടിജഗ്ഗിതോ ഭവിസ്സതി. ഇമിനാ തേന ഭവിതബ്ബ’’ന്തി നയഗ്ഗാഹേന അനുമാനേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണേന വിയ അവിപരീതതോ നിട്ഠം

ഗന്ത്വാ "മയ്ഹം പിതു ആചിക്ഖിത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "ന ത്വം യക്ഖോ, പിതു മേ ജേട്ഠഭാതികോസി, ഏഹി മയാ സദ്ധിം ഗന്ത്വാ കുലസന്തകം രജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ"തി ആഹ. തേന വുത്തം "ത്വം പിതാമഹാ"തി, ത്വം മമ മഹാപിതാതി അത്ഥോ. ഇതരേന "നാഹം മനുസ്സോ"തി വുത്തേ തേന സദ്ധാതബ്ബസ്സ ദിബ്ബചക്ഖുകതാപസസ്സ സന്തികം നേസി. താപസേന "കിം കരോന്താ പിതാ പുത്താ അരഞ്ഞേ വിചരഥാ"തി പിതുഭാവേ കഥിതേ പോരിസാദോ സദ്ദഹിത്വാ "ഗച്ഛ, താത, ത്വം, ന മേ രജ്ജേന അത്ഥോ, പബ്ബജിസ്സാമഹ"ന്തി താപസസ്സ സന്തികേ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തേന വുത്തം -

വ്വർ."ഇതി സീലവതം ഹേതു, നാരക്ഖിം മമ ജീവിതം;
പബ്ബാജേസിം ചഹം തസ്സ, സദാ പാണാതിപാതിക"ന്തി.

തത്ഥ **സീലവതം ഹേതൂ**തി സീലവന്താനം മമ പിതൂനം ഹേതു. അഥ വാ **സീലവതം ഹേതൂ**തി സീലവതഹേതു, മയ്ഹം സീലവതസമാദാനനിമിത്തം തസ്സ അഭിജ്ജനത്ഥം. **തസ്സാ**തി തം പോരിസാദം.

അഥ മഹാസത്തോ അത്തനോ മഹാപിതരം പബ്ബജിതം വന്ദിത്വാ നഗരസ്സ സമീപം ഗന്ത്വാ "കുമാരോ കിര ആഗതോ"തി സുത്വാ ഹട്ഠതുട്ഠേന രഞ്ഞാ നാഗരേഹി നേഗമജാനപദേഹി ച പച്ചുഗ്ഗതോ രാജാനം വന്ദിത്വാ സബ്ബം പവത്തിം ആരോചേസി. തം സുത്വാ രാജാ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഭേരിം ചരാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "ഏഹി, ഭാതിക, രജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ"തി ആഹ. "അലം, മഹാരാജാ"തി. "തേന ഹി മയ്ഹം ഉയ്യാനേ വസാ"തി. "ന ആഗച്ഛാമീ"തി. രാജാ തസ്സ അസ്സമസ്സ അവിദൂരേ ഗാമം നിവേസേത്വാ ഭിക്ഖം പട്ഠപേസി. സോ ചൂളകമ്മാസദമ്മനിഗമോ നാമ ജാതോ.

തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, താപസോ സാരിപുത്തോ, പോരിസാദോ അങ്ഗുലിമാലോ, കനിട്ഠാ ഉപ്പലവണ്ണാ, അഗ്ഗമഹേസീ രാഹുലമാതാ, അലീനസത്തുകുമാരോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ പിതരാ നിവാരിയമാനോ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ പിതു ജീവിതരക്ഖണത്ഥം "പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി നിച്ഛയോ, തസ്സ ച സന്താസപരിഹരണത്ഥം നിഹിതസത്ഥസ്സ ഗമനം, "അത്തനോ സീലഖണ്ഡനം മാ ഹോതൂ"തി തേന പിയവാചായ സമുദാചാരോ, തേന ച നാനാനയേഹി പരിഗ്ഗണ്ഹിയമാനസ്സ മരണസന്താസാഭാവോ, പിതു അത്ഥേ മയ്ഹം സരീരം സഫലം കരിസ്സാമീതി ഹട്ഠതുട്ഠഭാവോ, സക്കേനാപി പരിഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കുണേയ്യസ്സ സസജാതിയമ്പി പരിച്ചാഗത്ഥം അത്തനോ ജീവിതനിരപേക്ഖഭാവസ്സ ജാനനം, തേന സമാഗമേപി ഓസ്സട്ഠേപി ചിത്തസ്സ വികാരാഭാവോ, തസ്സ ച മനുസ്സഭാവമഹാപിതുഭാവാനം അവിപരീതതോ ജാനനം, ഞാതമത്തേ ച തം കുലസന്തകേ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേതുകാമതാ, ധമ്മദേസനായ സംവേജേത്വാ സീലേസു പതിട്ഠാപനന്തി. ഏവമാദയോ ഇധ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

അലീനസത്തുചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. സങ്ഖപാലചരിയാവണ്ണനാ

൮൭. ദസമേ **സങ്ഖപാലോ**തിആദീസു അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - ദേവഭോഗസമ്പത്തിസദിസായ മഹതിയാ നാഗിദ്ധിയാ സമന്നാഗതത്താ **മഹിദ്ധികോ**. ഹേട്ഠാ ദ്വേ, ഉപരി ദ്വേതി ചതസ്സോ ദാഠാ ആവുധാ ഏതസ്സാതി **ദാഠാവുധോ**. ഉഗ്ഗതേജവിസതായ **ഘോരവിസോ**. നാഗയോനിസിദ്ധാഹി ദ്വീഹി ജിവ്ഹാഹി സമന്നാഗതോതി **ദ്വിജിവ്ഹോ**. മഹാനുഭാവാനമ്പി ഉരേന ഗമനതോ "ഉരഗാ"തി ലദ്ധനാമാനം നാഗാനം അധിപതിഭാവതോ **ഉരഗാധിഭൂ**.

൮൮. ദ്വിന്നം മഗ്ഗാനം വിനിവിജ്ഝിത്വാ സന്ധിഭാവേന ഗതട്ഠാനസങ്ഖാതേ **ചതുപ്പഥേ**. അപരാപരം മഹാജനസഞ്ചരണട്ഠാനഭൂതേ **മഹാമഗ്ഗേ**. തതോ ഏവ മഹാജനസമാകിണ്ണഭാവേന **നാനാജനസമാകുലേ**. ഇദാനി വക്ഖമാനാനം ചതുന്നം അങ്ഗാനം വസേന **ചതുരോ അങ്ഗേ. അധിട്ഠായ** അധിട്ഠഹിത്വാ, ചിത്തേ ഠപേത്വാ. യദാഹം സങ്ഖപാലോ നാമ യഥാവുത്തരൂപോ നാഗരാജാ ഹോമി, തദാ ഹേട്ഠാ വുത്തപ്പകാരേ ഠാനേ **വാസം** ഉപോസഥവാസവസേന നിവാസം **അകപ്പയിം** കപ്പേസിം.

മഹാസത്തോ ഹി ദാനസീലാദിപുഞ്ഞപസുതോ ഹുത്വാ ബോധിപരിയേസനവസേന അപരാപരം ദേവമനുസ്സഗതീസു സംസരന്തോ കദാചി ദേവഭോഗസദിസസമ്പത്തികേ നാഗഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ സങ്ഖപാലോ നാമ നാഗരാജാ അഹോസി മഹിദ്ധികോ മഹാനുഭാവോ. സോ ഗച്ഛന്തേ കാലേ തായ സമ്പത്തിയാ വിപ്പടിസാരീ ഹുത്വാ മനുസ്സയോനിം പത്ഥേന്തോ ഉപോസഥവാസം വസി. അഥസ്സ നാഗഭവനേ വസന്തസ്സ ഉപോസഥവാസോ ന സമ്പജ്ജതി, സീലം സംകിലിസ്സതി, തേന സോ നാഗഭവനാ നിക്ഖമിത്വാ കണ്ഹവണ്ണായ നദിയാ അവിദൂരേ മഹാമഗ്ഗസ്സ ച ഏകപദികമഗ്ഗസ്സ ച അന്തരേ ഏകം വമ്മികം പരിക്ഖിപിത്വാ ഉപോസഥം അധിട്ഠായ ചാതുദ്ദസപന്നരസേസു സമാദിന്നസീലോ "മമ ചമ്മാദീനി അത്ഥികാ ഗണ്ഹന്തൂ"തി അത്താനം ദാനമുഖേ വിസ്സജ്ജേത്വാ നിപജ്ജതി, പാടിപദേ നാഗഭവനം ഗച്ഛതി. തേന വുത്തം **"പുനാപരം യദാ ഹോമി, സങ്ഖപാലോ"**തിആദി. തസ്സത്ഥോ വുത്തോ ഏവ.

൮൯. യം പനേത്ഥ **ഛവിയാ ചമ്മേനാ**തിആദികം "ചതുരോ അങ്ഗേ അധിട്ഠായാ"തി വുത്തം ചതുരങ്ഗാധിട്ഠാനദസ്സനം. ഛവിചമ്മാനി ഹി ഇധ ഏകമങ്ഗം. ഏവം ഉപോസഥവാസം വസന്തസ്സ മഹാസത്തസ്സ ദീഘോ അദ്ധാ വീതിവത്തോ.

അഥേകദിവസം തസ്മിം തഥാ സീലം സമാദിയിത്വാ നിപന്നേ സോളസ ഭോജപുത്താ "മംസം ആഹരിസ്സാമാ"തി ആവുധഹത്ഥാ അരഞ്ഞേ ചരന്താ കിഞ്ചി അലഭിത്വാ നിക്ഖമന്താ തം വമ്മികമത്ഥകേ നിപന്നം ദിസ്വാ "മയം അജ്ജ ഗോധാപോതകമ്പി ന ലഭിമ്ഹാ, ഇമം നാഗരാജാനം വധിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ "മഹാ ഖോ പനേസ ഗയ്ഹമാനോ പലായേയ്യാതി യഥാനിപന്നകംയേവ നം ഭോഗേസു സൂലേഹി വിജ്ഝിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ ഗണ്ഹിസ്സാമാ"തി സൂലാനി ആദായ ഉപസങ്കമിംസു. ബോധിസത്തസ്സാപി സരീരം മഹന്തം ഏകദോണികനാവപ്പമാണം വട്ടേത്വാ ഠപിതസുമനപുപ്ഫദാമം വിയ ജിഞ്ജുകഫലസദിസേഹി അക്ഖീഹി ജയസുമനപുപ്ഫസദിസേന ച സീസേന സമന്നാഗതം അതിവിയ സോഭതി. സോ തേസം സോളസന്നം ജനാനം

പദസദ്ദേന ഭോഗന്തരതോ സീസം നീഹരിത്വാ രത്തക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ തേ സൂലഹത്ഥേ ആഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ "അജ്ജ മയ്ഹം മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ"തി അത്താനം ദാനമുഖേ നിയ്യാതേത്വാ "ഇമേ മമ സരീരം സത്തീഹി കോട്ടേത്വാ ഛിദ്ദാവഛിദ്ദം കരോന്തേ ന ഓലോകേസ്സാമീ"തി അത്തനോ സീലഖണ്ഡഭയേന ദള്ഹം അധിട്ഠാനം അധിട്ഠഹിത്വാ സീസം ഭോഗന്തരേ ഏവ പവേസേത്വാ നിപജ്ജി.

അഥ നം തേ ഉപഗന്ത്വാ നങ്ഗുട്ഠേ ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢന്താ ഭൂമിയം പാതേത്വാ തിഖിണസൂലേഹി അട്ഠസു ഠാനേസു വിജ്ഝിത്വാ സകണ്ടകാ കാളവേത്തയട്ഠിയോ പഹാരമുഖേഹി പവേസേത്വാ അട്ഠസു ഠാനേസു കാജേഹി ആദായ മഹാമഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. മഹാസത്തോ സൂലേഹി വിജ്ഝനതോ പട്ഠായ ഏകട്ഠാനേപി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ തേ ന ഓലോകേസി. തസ്സ അട്ഠഹി കാജേഹി ആദായ നീയമാനസ്സ സീസം ഓലമ്ബിത്വാ ഭൂമിം പഹരതി . അഥ നം "സീസമസ്സ ഓലമ്ബതീ"തി മഹാമഗ്ഗേ നിപജ്ജാപേത്വാ സുഖുമേന സൂലേന നാസാപുടേ വിജ്ഝിത്വാ രജ്ജുകം പവേസേത്വാ സീസം ഉക്ഖിപിത്വാ കാജകോടിയം ലഗ്ഗേത്വാ പുനപി ഉക്ഖിപിത്വാ മഗ്ഗം പടിപജ്ജിംസു. തേന വുത്തം -

൯൭. "അദ്ദസംസു ഭോജപുത്താ, ഖരാ ലുദ്ദാ അകാരുണാ;
ഉപഗഞ്ഛും മമം തത്ഥ, ദണ്ഡമുഗ്ഗരപാണിനോ.

൯൮. "നാസായ വിനിവിജ്ഝിത്വാ, നങ്ഗുട്ഠേ പിട്ഠികണ്ടകേ;
കാജേ ആരോപയിത്വാന, ഭോജപുത്താ ഹരിംസു മ"ന്തി.

തത്ഥ **ഭോജപുത്താ**തി ലുദ്ദപുത്താ. **ഖരാ**തി കക്ഖളാ, ഫരുസകായവചീകമ്മന്താ. **ലുദ്ദാ**തി ദാരുണാ, ഘോരമാനസാ. **അകാരുണാ**തി നിക്കരുണാ. **ദണ്ഡമുഗ്ഗരപാണിനോ**തി ചതുരസ്സദണ്ഡഹത്ഥാ. **നാസായ വിനിവിജ്ഝിത്വാ**തി രജ്ജുകം പവേസേതും സുഖുമേന സൂലേന നാസാപുടേ വിജ്ഝിത്വാ. **നങ്ഗുട്ഠേ പിട്ഠികണ്ടകേ**തി നങ്ഗുട്ഠപ്പദേസേ തത്ഥ തത്ഥ പിട്ഠികണ്ടകസമീപേ ച വിനിവിജ്ഝിത്വാതി സമ്ബന്ധോ. **കാജേ ആരോപയിത്വാനാ**തി അട്ഠസു ഠാനേസു വിനിവിജ്ഝിത്വാ ബദ്ധേസു അട്ഠസു വേത്തലതാമണ്ഡലേസു ഏകേകസ്മിം ഓവിജ്ഝിതം ഏകേകം കാജം ദ്വേ ദ്വേ ഭോജപുത്താ അത്തനോ അത്തനോ ഖന്ധം ആരോപേത്വാ.

൯൯. **സസാഗരന്തം പഥവി**ന്തി സമുദ്ദപരിയന്തം മഹാപഥവിം. **സകാനനം സപബ്ബത**ന്തി സദ്ധിം കാനനേഹി പബ്ബതേഹി ചാതി സകാനനം സപബ്ബതഞ്ച. **നാസാവാതേന ഝാപയേ**തി സചാഹം **ഇച്ഛമാനോ** ഇച്ഛന്തോ കുജ്ഝിത്വാ നാസാവാതം വിസ്സജ്ജേയ്യം, സമുദ്ദപരിയന്തം സകാനനം സപബ്ബതം ഇമം മഹാപഥവിം ഝാപേയ്യം, സഹ നാസാവാതവിസ്സജ്ജനേന ഛാരികം കരേയ്യം, ഏതാദിസോ തദാ മയ്ഹം ആനുഭാവോ.

൧൦൦. ഏവം സന്തേപി **സൂലേഹി വിനിവിജ്ഝന്തേ, കോട്ടയന്തേപി സത്തിഭി. ഭോജപുത്തേ ന കുപ്പാമീ**തി ദുബ്ബലഭാവകരണത്ഥം വേത്തലതാപവേസനത്ഥഞ്ച സാരദാരൂഹി തച്ഛേത്വാ കതേഹി തിഖിണസൂലേഹി അട്ഠസു ഠാനേസു വിജ്ഝന്തേപി ദുബ്ബലഭാവകരണത്ഥം തിഖിണാഹി സത്തീഹി തഹിം തഹിം കോട്ടയന്തേപി ഭോജപുത്താനം ലുദ്ദാനം ന കുപ്പാമി. **ഏസാ മേ സീലപാരമീ**തി ഏവം മഹാനുഭാവസ്സ തഥാ അധിട്ഠഹന്തസ്സ യാ മേ മയ്ഹം സീലഖണ്ഡഭയേന

തേസം അകുജ്ഝനാ, ഏസാ ഏകന്തേനേവ ജീവിതനിരപേക്ഖഭാവേന പവത്താ മയ്ഹം സീലപാരമീ, സീലവസേന പരമത്ഥപാരമീതി അത്ഥോ.

തഥാ പന ബോധിസത്തേ തേഹി നീയമാനേ മിഥിലനഗരവാസീ ആളാരോ നാമ കുടുമ്ബികോ പഞ്ചസകടസതാനി ആദായ സുഖയാനകേ നിസീദിത്വാ ഗച്ഛന്തോ തേ ഭോജപുത്തേ മഹാസത്തം ഹരന്തേ ദിസ്വാ കാരുഞ്ഞം ഉപ്പാദേത്വാ തേ ലുദ്ദേ പുച്ഛി - "കിസ്സായം നാഗോ നീയതി, നേത്വാ ചിമം കിം കരിസ്സഥാ"തി? തേ "ഇമസ്സ നാഗസ്സ മംസം സാദുഞ്ച മുദുഞ്ച ഥൂലഞ്ച പചിത്വാ ഖാദിസ്സാമാ"തി ആഹംസു. അഥ സോ തേസം സോളസവാഹഗോണേ പസതം പസതം സുവണ്ണമാസകേ സബ്ബേസം നിവാസനപാരുപനാനി ഭരിയാനമ്പി തേസം വത്ഥാഭരണാനി ദത്വാ "സമ്മാ, അയം മഹാനുഭാവോ നാഗരാജാ, അത്തനോ സീലഗുണേന തുമ്ഹാകം ന ദുബ്ഭി, ഇമം കിലമന്തേഹി ബഹും തുമ്ഹേഹി അപുഞ്ഞം പസുതം, വിസ്സജ്ജേഥാ"തി ആഹ. തേ "അയം അമ്ഹാകം മനാപോ ഭക്ഖോ, ബഹൂ ച നോ ഉരഗാ ഭുത്തപുബ്ബാ, തഥാപി തവ വചനം അമ്ഹേഹി പൂജേതബ്ബം, തസ്മാ ഇമം നാഗം വിസ്സജ്ജേസ്സാമാ"തി വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാസത്തം ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേത്വാ അത്തനോ കക്ഖളതായ താ കണ്ടകാചിതാ ആവുതാ കാളവേത്തലതാ കോടിയം ഗഹേത്വാ ആകഡ്ഢിതും ആരഭിംസു.

അഥ സോ നാഗരാജാനം കിലമന്തം ദിസ്വാ അകിലമേന്തോവ അസിനാ ലതാ ഛിന്ദിത്വാ ദാരകാനം കണ്ണവേധതോ പടിഹരണനിയാമേന അദുക്ഖാപേന്തോ സണികം നീഹരി. തസ്മിം കാലേ തേ ഭോജപുത്താ യം ബന്ധനം തസ്സ നത്ഥുതോ പവേസേത്വാ പടിമുക്കം, തം ബന്ധനം സണികം മോചയിംസു. മഹാസത്തോ മുഹുത്തം പാചീനാഭിമുഖോ ഗന്ത്വാ അസ്സുപുണ്ണേഹി നേത്തേഹി ആളാരം ഓലോകേസി. ലുദ്ദാ ഥോകം ഗന്ത്വാ "ഉരഗോ ദുബ്ബലോ, മതകാലേ ഗഹേത്വാവ നം ഗമിസ്സാമാ"തി നിലീയിംസു. ആളാരോ മഹാസത്തസ്സ അഞ്ജലിം പഗ്ഗയ്ഹ "ഗച്ഛേവ ഖോ ത്വം, മഹാനാഗ, മാ തം ലുദ്ദാ പുന ഗഹേസു"ന്തി വദന്തോ ഥോകം തം നാഗം അനുഗന്ത്വാ നിവത്തി.

ബോധിസത്തോ നാഗഭവനം ഗന്ത്വാ തത്ഥ പപഞ്ചം അകത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന നിക്ഖമിത്വാ ആളാരം ഉപസങ്കമിത്വാ നാഗഭവനസ്സ വണ്ണം കഥേത്വാ തം തത്ഥ നേത്വാ തീഹി കഞ്ഞാസതേഹി സദ്ധിം മഹന്തമസ്സ യസം ദത്വാ ദിബ്ബേഹി കാമേഹി സന്തപ്പേസി. ആളാരോ നാഗഭവനേ ഏകവസ്സം വസിത്വാ ദിബ്ബേ കാമേ പരിഭുഞ്ജിത്വാ "ഇച്ഛാമഹം, സമ്മ, പബ്ബജിതു"ന്തി നാഗരാജസ്സ കഥേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ഗഹേത്വാ തതോ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസം ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ ചിരം വസിത്വാ അപരഭാഗേ ചാരികം ചരന്തോ ബാരാണസിം പത്വാ ബാരാണസിരഞ്ഞാ സമാഗതോ തേന ആചാരസമ്പത്തിം നിസ്സായ പസന്നേന "ത്വം ഉളാരഭോഗാ മഞ്ഞേ കുലാ പബ്ബജിതോ, കേന നു ഖോ കാരണേന പബ്ബജിതോസീ"തി പുട്ഠോ അത്തനോ പബ്ബജ്ജാകാരണം കഥേന്തോ ലുദ്ദാനം ഹത്ഥതോ ബോധിസത്തസ്സ വിസ്സജ്ജാപനം ആദിം കത്വാ സബ്ബം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആചിക്ഖിത്വാ -

"ദിട്ഠാ മയാ മാനുസകാപി കാമാ, അസസ്സതാ വിപരിണാമധമ്മാ;
ആദീനവം കാമഗുണേസു ദിസ്വാ, സദ്ധായഹം പബ്ബജിതോമ്ഹി, രാജ.

"ദുമപ്ഫലാനീവ പതന്തി മാണവാ, ദഹരാ ച വുദ്ധാ ച സരീരഭേദാ;

ഏതമ്പി ദിസ്വാ പബ്ബജിതോമ്ഹി രാജ, അപണ്ണകം സാമഞ്ഞമേവ സേയ്യോ''തി. (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൯-൧൯൨) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി.

തം സുത്വാ രാജാ -

''അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാഗഞ്ച സുത്വാന തവഞ്ചളാര, കാഹാമി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ''തി.
(ജാ॰ ൨.൧൭.൧൯൩) -

ആഹ.

അഥസ്സ താപസോ -

''അദ്ധാ ഹവേ സേവിതബ്ബാ സപഞ്ഞാ, ബഹുസ്സുതാ യേ ബഹുഠാനചിന്തിനോ;
നാഗഞ്ച സുത്വാന മമഞ്ച രാജ, കരോഹി പുഞ്ഞാനി അനപ്പകാനീ''തി.
(ജാ॰ ൨.൧൭.൧൯൪) -

ഏവം ധമ്മം ദേസേത്വാ തത്ഥേവ ചത്താരോ വസ്സാനമാസേ വസിത്വാ പുന ഹിമവന്തം ഗന്ത്വാ യാവജീവം ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരേ ഭാവേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി. ബോധിസത്തോപി യാവജീവം ഉപോസഥവാസം വസിത്വാ സഗ്ഗപുരം പൂരേസി. സോപി രാജാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ യഥാകമ്മം ഗതോ.

തദാ ആളാരോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ അഹോസി, ബാരാണസിരാജാ ആനന്ദത്ഥേരോ, സങ്ഖപാലനാഗരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ സരീരപരിച്ചാഗോ ദാനപാരമീ, തഥാരൂപേനപി വിസതേജേന സമന്നാഗതസ്സ തഥാരൂപായപി പീളായ സതി സീലസ്സ അഭിന്നതാ സീലപാരമീ, ദേവഭോഗസമ്പത്തിസദിസം ഭോഗം പഹായ നാഗഭവനതോ നിക്ഖമിത്വാ സമണധമ്മകരണം നേക്ഖമ്മപാരമീ, ''ദാനാദിഅത്ഥം ഇദഞ്ചിദഞ്ച കാതും വട്ടതീ''തി സംവിദഹനം പഞ്ഞാപാരമീ, കാമവിതക്കവിനോദനം അധിവാസനവീരിയഞ്ച വീരിയപാരമീ, അധിവാസനഖന്തി ഖന്തിപാരമീ, സച്ചസമാദാനം സച്ചപാരമീ, അചലസമാദാനാധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനപാരമീ, ഭോജപുത്തേ ഉപാദായ സബ്ബസത്തേസു മേത്താനുദ്ദയഭാവോ മേത്താപാരമീ, വേദനായ സത്തസങ്ഖാരകതവിപ്പകാരേസു ച മജ്ഝത്തഭാവോ ഉപേക്ഖാപാരമീതി ഏവം ദസ പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി. സീലപാരമീ പന അതിസയവതീതി കത്വാ സാ ഏവ ദേസനം ആരുള്ഹാ. തഥാ ഇധ ബോധിസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ ''യോജനസതികേ നാഗഭവനട്ഠാനേ''തിആദിനാ **ഭൂരിദത്തചരിയായം** (ചരിയാ॰ ൨.൧ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ യഥാരഹം വിഭാവേതബ്ബാതി.

സങ്ഖപാലചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഏതേതി യേ ഹത്ഥിനാഗചരിയാദയോ ഇമസ്മിം വഗ്ഗേ നിദ്ദിട്ഠാ അനന്തരഗാഥായ ച ''ഹത്ഥിനാഗോ ഭൂരിദത്തോ''തിആദിനാ ഉദ്ദാനവസേന സങ്ഗഹേത്വാ ദസ്സിതാ **നവ** ചരിയാ, തേ സബ്ബേ വിസേസതോ സീലപാരമിപൂരണവസേന പവത്തിയാ സീലം ബലം ഏതേസന്തി **സീലബലാ**. സീലസ്സ പരമത്ഥപാരമിഭൂതസ്സ പരിക്ഖരണതോ സന്താനസ്സ ച പരിഭാവനാവസേന അഭിസങ്ഖരണതോ **പരിക്ഖാരാ**. ഉക്കംസഗതായ സീലപരമത്ഥപാരമിയാ അസമ്പുണ്ണത്താ പദേസോ ഏതേസം അത്ഥി, ന നിപ്പദേസോതി **പദേസികാ** സപ്പദേസാ. കസ്മാതി ചേ? ആഹ **''ജീവിതം പരിരക്ഖിത്വാ, സീലാനി അനുരക്ഖിസ''**ന്തി, യസ്മാ ഏതേസു **ഹത്ഥിനാഗചരിയാദീസു** (ചരിയാം വ.ഫ ആദയോ) അഹം അത്തനോ ജീവിതം ഏകദേസേന പരിരക്ഖിത്വാവ സീലാനി അനുരക്ഖിം, ജീവിതം ന സബ്ബഥാ പരിച്ചജിം, ഏകന്തേനേവ പന **സങ്ഖപാലസ്സ മേ സതോ സബ്ബകാലമ്പി ജീവിതം യസ്സ കസ്സചി നിയ്യത്തം,** സങ്ഖപാലനാഗരാജസ്സ പന മേ മഹാനുഭാവസ്സ ഉഗ്ഗവിസതേജസ്സ സതോ സമാനസ്സ സബ്ബകാലമ്പി തേഹി ലുദ്ദേഹി സമാഗമേ തതോ പുബ്ബേപി പച്ഛാപി സതോ ഏവം പുഗ്ഗലവിഭാഗം അകത്വാ യസ്സ കസ്സചി സീലാനുരക്ഖണത്ഥമേവ ജീവിതം ഏകംസേനേവ **നിയ്യത്തം** നീയാതിതം ദാനമുഖേ നിസ്സട്ഠം, **തസ്മാ സാ സീലപാരമീ**തി യസ്മാ ചേതദേവം, തസ്മാ തേന കാരണേന സാ പരമത്ഥപാരമിഭാവം പത്താ മയ്ഹം സീലപാരമീതി ദസ്സേതീതി.

പരമത്ഥദീപനിയാ ചരിയാപിടകസംവണ്ണനായ

ദസവിധചരിയാസങ്ഗഹസ്സ വിസേസതോ

സീലപാരമിവിഭാവനസ്സ

ദുതിയവഗ്ഗസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

៣. യുധഞ്ജയവഗ്ഗോ

൧. യുധഞ്ജയചരിയാവണ്ണനാ

൧. തതിയവഗ്ഗസ്സ പഠമേ **അമിതയസോതി** അപരിമിതപരിവാരവിഭവോ. **രാജപുത്തോ യുധഞ്ജയോതി** രമ്മനഗരേ സബ്ബദത്തസ്സ നാമ രഞ്ഞോ പുത്തോ നാമേന യുധഞ്ജയോ നാമ.

അയഞ്ഹി ബാരാണസീ **ഉദയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൩൭ ആദയോ) **സുരുന്ധനനഗരം** നാമ ജാതാ. **ചൂളസുതസോമജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൧൯൫ ആദയോ) **സുദസ്സനം** നാമ, **സോണനന്ദജാതകേ** (ജാ॰ ൨.൨൦.൯൨ ആദയോ) **ബ്രഹ്മവഡ്ഢനം** നാമ, **ഖണ്ഡഹാലജാതകേ**(ജാ॰ ൨.൨൨.൯൮൨ ആദയോ) **പുപ്ഫവതീ** നാമ, ഇമസ്മിം പന **യുധഞ്ജയജാതകേ** (ജാ॰ ൧.൧൧.൭൩ ആദയോ) **രമ്മനഗരം** നാമ അഹോസി, ഏവമസ്സ കദാചി നാമം പരിവത്തതി. തേന വുത്തം - "രാജപുത്തോതി രമ്മനഗരേ സബ്ബദത്തസ്സ നാമ രഞ്ഞോ പുത്തോ"തി. തസ്സ പന രഞ്ഞോ പുത്തസഹസ്സം അഹോസി. ബോധിസത്തോ ജേട്ഠപുത്തോ, തസ്സ രാജാ ഉപരജ്ജം അദാസി. സോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ദിവസേ ദിവസേ മഹാദാനം പവത്തേസി. ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ബോധിസത്തോ ഏകദിവസം പാതോവ രഥവരം അഭിരുഹിത്വാ മഹന്തേന സിരിവിഭവേന ഉയ്യാനകീളം ഗച്ഛന്തോ രുക്ഖഗ്ഗതിണഗ്ഗസാഖഗ്ഗമക്കടകസുത്തജാലാദീസു മുത്താജാലാകാരേന ലഗ്ഗേ ഉസ്സാവബിന്ദൂ ദിസ്വാ "സമ്മ സാരഥി, കിം നാമേത"ന്തി പുച്ഛിത്വാ "ഏതേ, ദേവ, ഹിമസമയേ പതനകഉസ്സാവബിന്ദൂ നാമാ"തി സുത്വാ ദിവസഭാഗം ഉയ്യാനേ കീളിത്വാ സായന്ഹകാലേ പച്ചാഗച്ഛന്തോ തേ അദിസ്വാ "സമ്മ സാരഥി, കഹം തേ ഉസ്സാവബിന്ദൂ, ന തേ ഇദാനി പസ്സാമീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ദേവ, സൂരിയേ ഉഗ്ഗച്ഛന്തേ സബ്ബേ ഭിജ്ജിത്വാ വിലയം ഗച്ഛന്തീ"തി സുത്വാ "യഥാ ഇമേ ഉപ്പജ്ജിത്വാ ഭിജ്ജന്തി, ഏവം ഇമേസം സത്താനം ജീവിതസങ്ഖാരാപി തിണഗ്ഗേ ഉസ്സാവബിന്ദുസദിസാവ, തസ്മാ മയാ ബ്യാധിജരാമരണേഹി അപീളിതേനേവ മാതാപിതരോ ആപുച്ഛിത്വാ പബ്ബജിതും വട്ടതീ"തി ഉസ്സാവബിന്ദുമേവ ആരമ്മണം കത്വാ ആദിത്തേ വിയ തയോ ഭവേ പസ്സന്തോ അത്തനോ ഗേഹം ആഗന്ത്വാ അലങ്കതപടിയത്തായ വിനിച്ഛയസാലായ നിസിന്നസ്സ പിതു സന്തികമേവ ഗന്ത്വാ പിതരം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ പബ്ബജ്ജം യാചി. തേന വുത്തം -

"ഉസ്സാവബിന്ദും സൂരിയാതപേ, പതിതം ദിസ്വാന സംവിജിം.

൨. "തഞ്ഞേവാധിപതിം കത്വാ, സംവേഗമനുബ്രൂഹയിം;
മാതാപിതൂ ച വന്ദിത്വാ, പബ്ബജ്ജമനുയാചഹ"ന്തി.

തത്ഥ **സൂരിയാതപേതി** സൂരിയാതപഹേതു, സൂരിയരസ്മിസമ്ഫസ്സനിമിത്തം. "സൂരിയാതപേനാ"തിപി പാഠോ. **പതിതം ദിസ്വാനാതി** വിനട്ഠം പസ്സിത്വാ, പുബ്ബേ രുക്ഖഗ്ഗാദീസു മുത്താജാലാദിആകാരേന ലഗ്ഗം ഹുത്വാ ദിസ്സമാനം സൂരിയരസ്മിസമ്ഫസ്സേന വിനട്ഠം പഞ്ഞാചക്ഖുനാ ഓലോകേത്വാ. **സംവിജി**ന്തി യഥാ ഏതാനി, ഏവം സത്താനം ജീവിതാനിപി ലഹും ലഹും ഭിജ്ജമാനസഭാവാനീതി അനിച്ചതാമനസികാരവസേന സംവേഗമാപജ്ജിം.

തഞ്ഞേവാധിപതിം കത്വാ, സംവേഗമനുബ്രൂഹയിന്തി തഞ്ഞേവ ഉസ്സാവബിന്ദൂനം അനിച്ചതം അധിപതിം മുഖം പുബ്ബങ്ഗമം പുരേചാരികം കത്വാ തഥേവ സബ്ബസങ്ഖാരാനം ഇത്തരട്ഠിതികതം പരിത്തകാലതം മനസികരോന്തോ ഏകവാരം ഉപ്പന്നം സംവേഗം പുനപ്പുനം ഉപ്പാദനേന അനുവഡ്ഢേസിം. **പബ്ബജ്ജമനുയാചഹ**ന്തി "തിണഗ്ഗേ ഉസ്സാവബിന്ദൂ വിയ ന ചിരട്ഠിതികേ സത്താനം ജീവിതേ മയാ ബ്യാധിജരാമരണേഹി അനഭിഭൂതേനേവ പബ്ബജിത്വാ യത്ഥ ഏതാനി ന സന്തി, തം അമതം മഹാനിബ്ബാനം ഗവേസിതബ്ബ"ന്തി ചിന്തേത്വാ മാതാപിതരോ ഉപസങ്കമിത്വാ വന്ദിത്വാ "പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഥാ"തി തേ അഹം പബ്ബജ്ജം യാചിം. ഏവം മഹാസത്തേന പബ്ബജ്ജായ യാചിതായ സകലനഗരേ മഹന്തം കോലാഹലമഹോസി - "ഉപരാജാ കിര യുധഞ്ജയോ പബ്ബജിതുകാമോ"തി .

തേന ച സമയേന കാസിരട്ഠവാസിനോ രാജാനം ദട്ഠും ആഗന്ത്വാ രമ്മകേ പടിവസന്തി. തേ സബ്ബേപി സന്നിപതിംസു. ഇതി സപരിസോ രാജാ നേഗമാ ചേവ ജാനപദാ ച ബോധിസത്തസ്സ മാതാ ദേവീ ച സബ്ബേ ച ഓരോധാ മഹാസത്തം "മാ ഖോ ത്വം, താത കുമാര, പബ്ബജീ"തി നിവാരേസും. തത്ഥ രാജാ "സചേ തേ കാമേഹി ഊനം, അഹം തേ പരിപൂരയാമി, അജ്ജേവ രജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ"തി ആഹ. തസ്സ മഹാസത്തോ -

"മാ മം ദേവ നിവാരേഹി, പബ്ബജന്തം രഥേസഭ;
മാഹം കാമേഹി സമ്മത്തോ, ജരായ വസമന്വഗൂ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൭൭) -

അത്തനോ പബ്ബജ്ജാഛന്ദമേവ വത്വാ തം സുത്വാ സദ്ധിം ഓരോധേഹി മാതുയാ കരുണം പരിദേവന്തിയാ -

"ഉസ്സാവോവ തിണഗ്ഗമ്ഹി, സൂരിയുഗ്ഗമനം പതി;
ഏവമായു മനുസ്സാനം, മാ മം അമ്മ നിവാരയാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൭൯) -

അത്തനോ പബ്ബജ്ജാകാരണം കഥേത്വാ നാനപ്പകാരം തേഹി യാചിയമാനോപി അഭിസംവഡ്ഢമാനസംവേഗത്താ അനോസക്കിതമാനസോ പിയതരേ മഹതി ഞാതിപരിവട്ടേ ഉളാരേ രാജിസ്സരിയേ ച നിരപേക്ഖചിത്തോ പബ്ബജി. തേന വുത്തം -

൩. "യാചന്തി മം പഞ്ജലികാ, സനേഗമാ സരട്ഠകാ;
അജ്ജേവ പുത്ത പടിപജ്ജ, ഇദ്ധം ഫീതം മഹാമഹിം.

ർ. "സരാജകേ സഹോരോധേ, സനേഗമേ സരട്ഠകേ;
കരുണം പരിദേവന്തേ, അനപേക്ഖോ പരിച്ചജി"ന്തി.

തത്ഥ **പഞ്ജലികാതി** പഗ്ഗഹിതഅഞ്ജലികാ. **സനേഗമാ സരട്ഠകാതി** നേഗമേഹി ചേവ രട്ഠവാസീഹി ച സദ്ധിം സബ്ബേ രാജപുരിസാ "മാ ഖോ, ത്വം ദേവ, പബ്ബജീ"തി മം യാചന്തി. മാതാപിതരോ പന **അജ്ജേവ പുത്ത പടിപജ്ജ,** ഗാമനിഗമരാജധാനിഅഭിവുദ്ധിയാ വേപുല്ലപ്പത്തിയാ ച, **ഇദ്ധം** വിഭവസാരസമ്പത്തിയാ സസ്സാദിനിപ്ഫത്തിയാ ച, **ഫീതം ഇമം മഹാമഹിം** അനുസാസ, ഛത്തം ഉസ്സാപേത്വാ രജ്ജം കാരേഹീതി യാചന്തി. ഏവം പന സഹ രഞ്ഞോതി **സരാജകേ,** തഥാ **സഹോരോധേ സനേഗമേ സരട്ഠകേ** മഹാജനേ യഥാ സുണന്താനമ്പി പഗേവ പസ്സന്താനം മഹന്തം കാരുഞ്ഞം ഹോതി, ഏവം **കരുണം പരിദേവന്തേ** തത്ഥ തത്ഥ **അനപേക്ഖോ** അലഗ്ഗചിത്തോ "അഹം തദാ പബ്ബജി"ന്തി ദസ്സേതി.

൯-൱. ഇദാനി യദത്ഥം ചക്കവത്തിസിരിസദിസം രജ്ജസിരിം പിയതരേ ഞാതിബന്ധവേ പഹായ സിനിദ്ധം പരിഗ്ഗഹപരിജനം ലോകാഭിമതം മഹന്തം യസഞ്ച നിരപേക്ഖോ പരിച്ചജിന്തി ദസ്സേതും ദ്വേ ഗാഥാ അഭാസി.

തത്ഥ **കേവലന്തി** അനവസേസം ഇത്ഥാഗാരം സമുദ്ദപരിയന്തഞ്ച പഥവിം പബ്ബജ്ജാധിപ്പായേന ചജമാനോ ഏവം മേ സമ്മാസമ്ബോധി സക്കാ അധിഗന്തുന്തി **ബോധിയായേവ കാരണാ** ന കിഞ്ചി ചിന്തേസിം, ന തത്ഥ ഈസകം ലഗ്ഗം ജനേസിന്തി അത്ഥോ. **തസ്മാതി** യസ്മാ മാതാപിതരോ തഞ്ച മഹായസം **രജ്ജഞ്ച മേ ന ദേസ്സം** , പിയമേവ, തതോ പന സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണമേവ മയ്ഹം പിയതരം, തസ്മാ മാതാദീഹി സദ്ധിം രജ്ജം അഹം തദാ **പരിച്ചജി**ന്തി.

തദേതം സബ്ബം പരിച്ചജിത്വാ പബ്ബജ്ജായ മഹാസത്തേ നിക്ഖമന്തേ തസ്സ കനിട്ഠഭാതാ യുധിട്ഠിലകുമാരോ നാമ പിതരം വന്ദിത്വാ പബ്ബജ്ജം അനുജാനാപേത്വാ ബോധിസത്തം അനുബന്ധി. തേ ഉഭോപി നഗരാ നിക്ഖമ്മ മഹാജനം നിവത്തേത്വാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മനോരമേ ഠാനേ അസ്സമപദം കത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ വനമൂലഫലാദീഹി യാവജീവം യാപേത്വാ ബ്രഹ്മലോകപരായനാ അഹേസും. തേനാഹ ഭഗവാ -

"ഉഭോ കുമാരാ പബ്ബജിതാ, യുധഞ്ജയോ യുധിട്ഠിലോ;
പഹായ മാതാപിതരോ, സങ്ഗം ഛേത്വാന മച്ചുനോ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൧.൯൩);

തത്ഥ **സങ്ഗം ഛേത്വാന മച്ചുനോതി** മച്ചുമാരസ്സ സഹകാരികാരണഭൂതത്താ സന്തകം രാഗദോസമോഹസങ്ഗം വിക്ഖമ്ഭനവസേന ഛിന്ദിത്വാ ഉഭോപി പബ്ബജിതാതി.

തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, യുധിട്ഠിലകുമാരോ ആനന്ദത്ഥേരോ, യുധഞ്ജയോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ പബ്ബജ്ജതോ പുബ്ബേ പവത്തിതമഹാദാനാനി ചേവ രജ്ജാദിപരിച്ചാഗോ ച ദാനപാരമീ, കായവചീസംവരോ സീലപാരമീ, പബ്ബജ്ജാ ച ഝാനാധിഗമോ ച നേക്ഖമ്മപാരമീ, അനിച്ചതോ മനസികാരം ആദിം കത്വാ അഭിഞ്ഞാധിഗമപരിയോസാനാ പഞ്ഞാ ദാനാദീനം ഉപകാരാനുപകാരധമ്മപരിഗ്ഗണ്ഹനപഞ്ഞാ ച പഞ്ഞാപാരമീ, സബ്ബത്ഥ തദത്ഥസാധനം വീരിയം വീരിയപാരമീ , ഞാണഖന്തി അധിവാസനഖന്തി ച ഖന്തിപാരമീ, പടിഞ്ഞായ അവിസംവാദനം സച്ചപാരമീ, സബ്ബത്ഥ അചലസമാദാനാധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനപാരമീ, സബ്ബസത്തേസു ഹിതചിത്തതായ മേത്താബ്രഹ്മവിഹാരവസേന ച മേത്താപാരമീ, സത്തസങ്ഖാരകതവിപ്പകാരഉപേക്ഖനവസേന ഉപേക്ഖാബ്രഹ്മവിഹാരവസേന ച ഉപേക്ഖാപാരമീതി ദസ പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി. വിസേസതോ പന നേക്ഖമ്മപാരമീതി വേദിതബ്ബാ. തഥാ **അകിത്തിചരിയായം** വിയ ഇധാപി മഹാപുരിസസ്സ അച്ഛരിയഗുണാ യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തേന വുച്ചതി "ഏവം അച്ഛരിയാ ഹേതേ, അബ്ഭുതാ ച മഹേസിനോ...പേ॰... ധമ്മസ്സ അനുധമ്മതോ"തി.

യുധഞ്ജയചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൨. സോമനസ്സചരിയാവണ്ണനാ

൭. ദുതിയേ **ഇന്ദപത്ഥേ പുരുത്തമേതി** ഏവംനാമകേ നഗരവരേ. **കാമിതോതി** മാതാപിതുആദീഹി "അഹോ വത ഏകോ പുത്തോ ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തി ഏവം ചിരകാലേ പത്ഥിതോ. **ദയിതോതി** പിയായിതോ. **സോമനസ്സോതി വിസ്സുതോതി** "സോമനസ്സോ"തി ഏവം പകാസനാമോ.

വ്വ. സീലവാതി ദസകുസലകമ്മപഥസീലേന ചേവ ആചാരസീലേന ച സമന്നാഗതോ. **ഗുണസമ്പന്നോതി** സദ്ധാബാഹുസച്ചാദിഗുണേഹി ഉപേതോ, പരിപുണ്ണോ വാ. **കല്യാണപടിഭാനവാതി** തംതംഇതികത്തബ്ബസാധനേന ഉപായകോസല്ലസങ്ഖാതേന ച സുന്ദരേന പടിഭാനേന സമന്നാഗതോ. **വുഡ്ഢാപചായീ**തി മാതാപിതരോ കുലേ ജേട്ഠാതി ഏവം യേ ജാതിവുഡ്ഢാ, യേ ച സീലാദിഗുണേഹി വുഡ്ഢാ, തേസം അപചായനസീലോ. **ഹിരീമാതി** പാപജിഗുച്ഛനലക്ഖണായ ഹിരിയാ സമന്നാഗതോ. **സങ്ഗഹേസു ച കോവിദോതി** ദാനപിയവചനഅത്ഥചരിയാസമാനത്തതാസങ്ഖാതേഹി ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി യഥാരഹം സത്താനം സങ്ഗണ്ഹനേസു കുസലോ. ഏവരൂപോ രേണുസ്സ നാമ കുരുരാജസ്സ പുത്തോ സോമനസ്സോതി വിസ്സുതോ യദാ ഹോമീതി സമ്ബന്ധോ.

൯. തസ്സ രഞ്ഞോ പതികരോതി തേന കുരുരാജേന പതി അഭിക്ഖണം ഉപകത്തബ്ബഭാവേന പതികരോ വല്ലഭോ. **കുഹകതാപസോതി** അസന്തഗുണസമ്ഭാവനലക്ഖണേന കോഹഞ്ഞേന ജീവിതകപ്പനകോ ഏകോ

താപസോ, തസ്സ രഞ്ഞോ സക്കാതബ്ബോ അഹോസി. **ആരാമ**ന്തി ഫലാരാമം, യഥ ഏളാലുകലാബുകുമ്ഭണ്ഡതിപുസാദിവല്ലിഫലാനി ചേവ തണ്ഡുലേയ്യകാദിസാകഞ്ച രോപീയതി. **മാലാവച്ഛ**ന്തി ജാതിഅതിമുത്തകാദിപുപ്ഫഗച്ഛം, തേന പുപ്ഫാരാമം ദസ്സേതി. ഏത്ഥ ച ആരാമം കത്വാ തത്ഥ മാലാവച്ഛഞ്ച യഥാവുത്തഫലവച്ഛഞ്ച രോപേത്വാ തതോ ലദ്ധധനം സംഹരിത്വാ ഠപേന്തോ **ജീവതീ**തി അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - തദാ മഹാരക്ഖിതോ നാമ താപസോ പഞ്ചസതതാപസപരിവാരോ ഹിമവന്തേ വസിത്വാ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ചരന്തോ ഇന്ദപത്ഥനഗരം പത്വാ രാജുയ്യാനേ വസിത്വാ സപരിസോ പിണ്ഡായ ചരന്തോ രാജദ്വാരം പാപുണി. രാജാ ഇസിഗണം ദിസ്വാ ഇരിയാപഥേ പസന്നോ അലങ്കതമഹാതലേ നിസീദാപേത്വാ പണീതേനാഹാരേന പരിവിസിത്വാ "ഭന്തേ, ഇമം വസ്സാരത്തം മമ ഉയ്യാനേയേവ വസഥാ"തി വത്വാ തേഹി സദ്ധിം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ വസനട്ഠാനാനി കാരേത്വാ പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ദത്വാ നിക്ഖമി. തതോ പട്ഠായ സബ്ബേപി തേ രാജനിവേസനേ ഭുഞ്ജന്തി.

രാജാ പന അപുത്തകോ പുത്തേ പത്ഥേതി, പുത്താ നുപ്പജ്ജന്തി. വസ്സാരത്തച്ചയേന മഹാരക്ഖിതോ "ഹിമവന്തം ഗമിസ്സാമാ"തി രാജാനം ആപുച്ഛിത്വാ രഞ്ഞാ കതസക്കാരസമ്മാനോ നിക്ഖമിത്വാ അന്തരാമഗ്ഗേ മജ്ഝന്ഹികസമയേ മഗ്ഗാ ഓക്കമ്മ ഏകസ്സ സന്ദച്ഛായസ്സ രുക്ഖസ്സ ഹേട്ഠാ സപരിസോ നിസീദി. താപസാ കഥം സമുട്ഠാപേസും - "രാജാ അപുത്തകോ, സാധു വതസ്സ സചേ രാജപുത്തം ലഭേയ്യാ"തി. മഹാരക്ഖിതോ തം കഥം സുത്വാ "ഭവിസ്സതി നു ഖോ രഞ്ഞോ പുത്തോ, ഉദാഹു നോ"തി ഉപധാരേന്തോ "ഭവിസ്സതീ"തി ഞത്വാ "മാ തുമ്ഹേ ചിന്തയിത്ഥ, അജ്ജ പച്ചൂസകാലേ ഏകോ ദേവപുത്തോ ചവിത്വാ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി ആഹ.

തം സുത്വാ ഏകോ കൂടജടിലോ "ഇദാനി രാജകുലൂപകോ ഭവിസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ താപസാനം ഗമനകാലേ ഗിലാനാലയം കത്വാ നിപജ്ജിത്വാ "ഏഹി ഗച്ഛാമാ"തി വുത്തേ "ന സക്കോമീ"തി ആഹ. മഹാരക്ഖിതോ തസ്സ നിപന്നകാരണം ഞത്വാ "യദാ സക്കോസി, തദാ ആഗച്ഛേയ്യാസീ"തി ഇസിഗണം ആദായ ഹിമവന്തമേവ ഗതോ. കുഹകോ നിവത്തിത്വാ വേഗേന ഗന്ത്വാ രാജദ്വാരേ ഠത്വാ "മഹാരക്ഖിതസ്സ ഉപട്ഠാകതാപസോ ആഗതോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ രഞ്ഞാ വേഗേന പക്കോസാപിതോ പാസാദം അഭിരുയ്ഹ പഞ്ഞത്തേ ആസനേ നിസീദി. രാജാ തം വന്ദിത്വാ ഏകമന്തം നിസിന്നോ ഇസീനം ആരോഗ്യം പുച്ഛിത്വാ "ഭന്തേ, അതിഖിപ്പം നിവത്തിത്ഥ, കേനത്ഥേന ആഗതത്ഥാ"തി ആഹ.

മഹാരാജ, ഇസിഗണോ സുഖനിസിന്നോ "സാധു വതസ്സ സചേ രഞ്ഞോ വംസാനുരക്ഖകോ പുത്തോ ഉപ്പജ്ജേയ്യാ"തി കഥം സമുട്ഠാപേസി. അഹം തം കഥം സുത്വാ "ഭവിസ്സതി നു ഖോ രഞ്ഞോ പുത്തോ, ഉദാഹു നോ"തി ദിബ്ബചക്ഖുനാ ഓലോകേന്തോ "മഹിദ്ധികോ ദേവപുത്തോ ചവിത്വാ അഗ്ഗമഹേസിയാ സുധമ്മായ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തിസ്സതീ"തി ദിസ്വാ "അജാനന്താ ഗബ്ഭം നാസേയ്യും, ആചിക്ഖിസ്സാമി താവ ന"ന്തി തുമ്ഹാകം കഥനത്ഥായ ആഗതോ, കഥിതം വോ മയാ, ഗച്ഛാമഹ"ന്തി. രാജാ "ഭന്തേ, ന സക്കാ ഗന്തു"ന്തി ഹട്ഠതുട്ഠോ പസന്നചിത്തോ കുഹകതാപസം ഉയ്യാനം നേത്വാ വസനട്ഠാനം സംവിദഹിത്വാ അദാസി. സോ തതോ പട്ഠായ രാജകുലേ ഭുഞ്ജന്തോ വസതി, "ദിബ്ബചക്ഖുകോ"ത്വേവസ്സ നാമം അഹോസി.

തദാ ബോധിസത്തോ താവതിംസഭവനതോ ചവിത്വാ തത്ഥ പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, ജാതസ്സ ച നാമഗ്ഗഹണദിവസേ "സോമനസ്സോ"തി നാമം കരിംസു. സോ കുമാരപരിഹാരേന വഡ്ഢതി. കുഹകതാപസോപി ഉയ്യാനസ്സ ഏകപസ്സേ നാനപ്പകാരം സൂപേയ്യസാകഞ്ച ഫലവല്ലിആദയോ ച രോപേത്വാ പണ്ണികാനം ഹത്ഥേ വിക്കിണന്തോ ധനം സംഹരതി. അഥ ബോധിസത്തസ്സ സത്തവസ്സികകാലേ രഞ്ഞോ പച്ചന്തോ കുപിതോ. സോ "താത, ദിബ്ബചക്ഖുതാപസേ മാ പമജ്ജാ"തി കുമാരം പടിച്ഛാപേത്വാ പച്ചന്തം വൂപസമേതും ഗതോ.

ഏം-ഏന. അഥേകദിവസം കുമാരോ "ജടിലം പസ്സിസ്സാമീ"തി ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ കൂടജടിലം ഏകം ഗണ്ഡികകാസാവം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ദ്വേ ഘടേ ഗഹേത്വാ സാകവത്ഥുസ്മിം ഉദകം സിഞ്ചന്തം ദിസ്വാ "അയം കൂടജടിലോ അത്തനോ സമണധമ്മം അകത്വാ പണ്ണികകമ്മം കരോതീ"തി ഞത്വാ "കിം കരോസി പണ്ണികഗഹപതികാ"തി തം ലജ്ജാപേത്വാ അവന്ദിത്വാ ഏവ നിക്ഖമി.

കൂടജടിലോ "അയം ഇദാനേവ ഏവരൂപോ, പച്ഛാ 'കോ ജാനാതി കിം കരിസ്സതീ'തി ഇദാനേവ നം നാസേതും വട്ടതീ"തി ചിന്തേത്വാ രഞ്ഞോ ആഗമനകാലേ പാസാണഫലകം ഏകമന്തം ഖിപിത്വാ പാനീയഘടം ഭിന്ദിത്വാ പണ്ണസാലായ തിണാനി വികിരിത്വാ സരീരം തേലേന മക്ഖേത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ സസീസം പാരുപിത്വാ മഹാദുക്ഖപ്പത്തോ വിയ മഞ്ചേ നിപജ്ജി. രാജാ ആഗന്ത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ നിവേസനം അപവിസിത്വാവ "മമ സാമികം ദിബ്ബചക്ഖുകം പസ്സിസ്സാമീ"തി പണ്ണസാലദ്വാരം ഗന്ത്വാ തം വിപ്പകാരം ദിസ്വാ "കിം നു ഖോ ഏത"ന്തി അന്തോ പവിസിത്വാ തം നിപന്നകം ദിസ്വാ പാദേ പരിമജ്ജന്തോ പുച്ഛി - "കേന, ത്വം ഭന്തേ, ഏവം വിഹേഠിതോ, കമജ്ജ യമലോകം നേമി, തം മേ സീഘം ആചിക്ഖാ"തി.

തം സുത്വാ കൂടജടിലോ നിത്ഥുനന്തോ ഉട്ഠായ ദിട്ഠോ, മഹാരാജ, ത്വം മേ, പസ്സിത്വാ തയി വിസ്സാസേന അഹം ഇമം വിപ്പകാരം പത്തോ, തവ പുത്തേനമ്ഹി ഏവം വിഹേഠിതോതി. തം സുത്വാ രാജാ ചോരഘാതകേ ആണാപേസി - "ഗച്ഛഥ കുമാരസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ സരീരഞ്ചസ്സ ഖണ്ഡാഖണ്ഡികം ഛിന്ദിത്വാ രഥിയാ രഥിയം വികിരഥാ"തി. തേ മാതരാ അലങ്കരിത്വാ അത്തനോ അങ്കേ നിസീദാപിതം കുമാരം ആകഡ്ഢിംസു - "രഞ്ഞാ തേ വധോ ആണത്തോ"തി. കുമാരോ മരണഭയതജ്ജിതോ മാതു അങ്കതോ വുട്ഠായ - "രഞ്ഞോ മം ദസ്സേഥ, സന്തി രാജകിച്ചാനീ"തി ആഹ. തേ കുമാരസ്സ വചനം സുത്വാ മാരേതും അവിസഹന്താ ഗോണം വിയ രജ്ജുയാ പരികഡ്ഢന്താ നേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. തേന വുത്തം **"തമഹം ദിസ്വാന കുഹക"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **ഥുസരാസിംവ അതണ്ഡുല**ന്തി തണ്ഡുലകണേഹി വിരഹിതം ഥുസരാസിം വിയ, **ദുമംവ** രുക്ഖം വിയ, **അന്തോ** മഹാ**സുസിരം. കദലിംവ അസാരകം** സീലാദിസാരരഹിതം താപസം അഹം ദിസ്വാ നത്ഥി ഇമസ്സ സതം സാധൂനം ഝാനാദിധമ്മോ. കസ്മാ? **സാമഞ്ഞാ** സമണഭാവാ സീലമത്തതോപി **അപഗതോ** പരിഹീനോ അയം, തഥാ ഹി അയം **ഹിരീസുക്കധമ്മജഹിതോ** പജഹിതഹിരിസങ്ഖാതസുക്കധമ്മോ. **ജീവിതവുത്തികാരണാതി** ''കേവലം ജീവിതസ്സേവ ഹേതു അയം താപസലിങ്ഗേന ചരതീ''തി ചിന്തേസിന്തി ദസ്സേതി. **പരന്തിഹീ**തി പരന്തോ പച്ചന്തോ നിവാസഭൂതോ ഏതേസം അത്ഥീതി പരന്തിനോ, സീമന്തരികവാസിനോ. തേഹി പരന്തീഹി അടവികേഹി പച്ചന്തദേസോ ഖോഭിതോ അഹോസി. തം പച്ചന്തകോപം നിസേധേതും വൂപസമേതും ഗച്ഛന്തോ മമ പിതാ കുരുരാജാ ''താത സോമനസ്സകുമാര, മയ്ഹം സാമികം **ഉഗ്ഗതാപനം** ഘോരതപം പരമസന്തിന്ദ്രിയം **ജടിലം മാ പമജ്ജി**. സോ ഹി അമ്ഹാകം സബ്ബകാമദദോ, തസ്മാ **യദിച്ഛകം** ചിത്തരുചിയം തസ്സ ചിത്താനുകൂലം **പവത്തേഹി** അനുവത്തേഹീ''തി തദാ മം അനുസാസീതി ദസ്സേതി.

൧൪. **തമഹം ഗന്ത്വാനുപട്ഠാന**ന്തി പിതു വചനം അനതിക്കന്തോ തം കൂടതാപസം ഉപട്ഠാനത്ഥം ഗന്ത്വാ തം സാകവത്ഥുസ്മിം ഉദകം ആസിഞ്ചന്തം ദിസ്വാ ''പണ്ണികോ അയ''ന്തി ച ഞത്വാ **കച്ചി തേ, ഗഹപതി, കുസല**ന്തി, ഗഹപതി, തേ സരീരസ്സ കച്ചി കുസലം കുസലമേവ, തഥാ ഹി സാകവത്ഥുസ്മിം ഉദകം ആസിഞ്ചസി. കിം വാ തവ ഹിരഞ്ഞം വാ സുവണ്ണം വാ **ആഹരീയതു,** തഥാ ഹി പണ്ണികവുത്തിം അനുതിട്ഠസീതി ഇദം വചനം അഭാസിം.

൧൫. **തേന സോ കുപിതോ ആസീ**തി തേന മയാ വുത്തഗഹപതിവാദേന സോ മാനനിസ്സിതോ മാനം അല്ലീനോ കുഹകോ മയ്ഹം കുപിതോ കുദ്ധോ അഹോസി. കുദ്ധോ ച സമാനോ **''ഘാതാപേമി തുവം അജ്ജ, രട്ഠാ പബ്ബാജയാമി വാ''**തി ആഹ.

തത്ഥ **തുവം അജ്ജാ**തി, ത്വം അജ്ജ, ഇദാനിയേവ രഞ്ഞോ ആഗതകാലേതി അത്ഥോ.

൧൬. **നിസേധയിത്വാ പച്ചന്ത**ന്തി പച്ചന്തം വൂപസമേത്വാ നഗരം അപവിട്ഠോ തങ്ഖണഞ്ഞേവ ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ **കുഹകം** കുഹകതാപസം **കച്ചി തേ, ഭന്തേ, ഖമനീയം, സമ്മാനോ തേ പവത്തിതോ**തി കുമാരേന തേ സമ്മാനോ പവത്തിതോ അഹോസി.

൧൭. **കുമാരോ യഥാ നാസിയോ**തി യഥാ കുമാരോ നാസിയോ നാസേതബ്ബോ ഘാതാപേതബ്ബോ, തഥാ സോ **പാപോ തസ്സ** രഞ്ഞോ ആചിക്ഖി. **ആണാപേസീ**തി മയ്ഹം സാമികേ ഇമസ്മിം ദിബ്ബചക്ഖുതാപസേ സതി കിം മമ ന നിപ്ഫജ്ജതി, തസ്മാ പുത്തേന മേ അത്ഥോ നത്ഥി, തതോപി അയമേവ സേയ്യോതി ചിന്തേത്വാ ആണാപേസി.

൧൮. കിന്തി ? **സീസം തത്ഥേവ ഛിന്ദിത്വാ**തി യസ്മിം ഠാനേ തം കുമാരം പസ്സഥ, തത്ഥേവ തസ്സ സീസം ഛിന്ദിത്വാ സരീരഞ്ചസ്സ **കത്വാന ചതുഖണ്ഡികം** ചതുരോ ഖണ്ഡേ കത്വാ രഥിയാ രഥിയം നീയന്താ വീഥിതോ വീഥിം വിക്ഖിപന്താ ദസ്സേഥ. കസ്മാ? **സാ ഗതി ജടിലഹീളിതാ**തി യേഹി അയം ജടിലോ ഹീളിതോ, തേസം ജടിലഹീളിതാനം സാ ഗതി സാ നിപ്ഫത്തി സോ വിപാകോതി. **ജടിലഹീളിതാ**തി വാ ജടിലഹീളനഹേതു സാ തസ്സ നിപ്ഫത്തീതി ഏവഞ്ചേത്ഥ അത്ഥോ ദട്ഠബ്ബോ.

൧൯. **തത്ഥാ**തി തസ്സ രഞ്ഞോ ആണായം, തസ്മിം വാ താപസസ്സ പരിഭവേ. **കാരണികാ**തി ഘാതകാ, ചോരഘാതകാതി അത്ഥോ. **ചണ്ഡാ**തി കുരൂരാ. **ലുദ്ദാ**തി സുദാരുണാ. **അകാരുണാ**തി തസ്സേവ വേവചനം കതം. ''അകരുണാ''തിപി പാളി, നിക്കരുണാതി അത്ഥോ. **മാതു അങ്കേ നിസിന്നസ്സാ**തി മമ മാതു സുധമ്മായ ദേവിയാ ഉച്ഛങ്ഗേ നിസിന്നസ്സ. ''നിസിന്നസ്സാ''തി അനാദരേ സാമിവചനം. **ആകഡ്ഢിത്വാ നയന്തി മ**ന്തി മാതരാ അലങ്കരിത്വാ അത്തനോ അങ്കേ നിസീദാപിതം മം രാജാണായ തേ ചോരഘാതകാ ഗോണം വിയ രജ്ജുയാ ആകഡ്ഢിത്വാ ആഘാതനം നയന്തി. കുമാരേ പന നീയമാനേ ദാസിഗണപരിവുതാ സദ്ധിം ഓരോധേഹി സുധമ്മാ ദേവീ നാഗരാപി ''മയം നിരപരാധം കുമാരം മാരേതും ന ദസ്സാമാ''തി തേന സദ്ധിംയേവ അഗമംസു.

൨൦. **ബന്ധതം ഗാള്ഹബന്ധന**ന്തി ഗാള്ഹബന്ധനം ബന്ധന്താനം തേസം കാരണികപുരിസാനം. **രാജകിരിയാനി അത്ഥി മേ**തി മയാ രഞ്ഞോ വത്തബ്ബാനി രാജകിച്ചാനി അത്ഥി. തസ്മാ **രഞ്ഞോ ദസ്സേഥ മം ഖിപ്പ**ന്തി തേസം അഹം ഏവം വചനം അവചം.

൨൧. **രഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു, പാപസ്സ പാപസേവിനോ**തി അത്തനാ പാപസീലസ്സ ലാമകാചാരസ്സ കൂടതാപസസ്സ സേവനതോ പാപസേവിനോ രഞ്ഞോ മം ദസ്സയിംസു. **ദിസ്വാന തം സഞ്ഞാപേസി**ന്തി തം മമ പിതരം കുരുരാജാനം പസ്സിത്വാ ''കസ്മാ മം, ദേവ, മാരാപേസീ''തി വത്വാ തേന ''കസ്മാ ച പന ത്വം മയ്ഹം സാമികം ദിബ്ബചക്ഖുതാപസം ഗഹപതിവാദേന സമുദാചരി. ഇദഞ്ചിദഞ്ച വിപ്പകാരം കരീ''തി വുത്തേ ''ദേവ, ഗഹപതിഞ്ഞേവ 'ഗഹപതീ'തി വദന്തസ്സ കോ മയ്ഹം ദോസോ''തി വത്വാ തസ്സ നാനാവിധാനി മാലാവച്ഛാനി രോപേത്വാ പുപ്ഫപണ്ണഫലാഫലാദീനം വിക്കിണനം ഹത്ഥതോ ചസ്സ താനി ദേവസികം വിക്കിണന്തേഹി മാലാകാരപണ്ണികേഹി സദ്ധിം ഹാപേത്വാ ''മാലാവത്ഥുപണ്ണവത്ഥൂനി ഉപധാരേഥാ''തി വത്വാ പണ്ണസാലഞ്ചസ്സ പവിസിത്വാ പുപ്ഫാദിവിക്കിയലദ്ധം കഹാപണകഭണ്ഡികം അത്തനോ പുരിസേഹി നീഹരാപേത്വാ രാജാനം സഞ്ഞാപേസിം തസ്സ കൂടതാപസഭാവം ജാനാപേസിം. **മമഞ്ച വസമാനയി**ന്തി തേന സഞ്ഞാപനേന ''സച്ചം ഖോ പന കുമാരോ വദതി, അയം കൂടതാപസോ പുബ്ബേ അപ്പിച്ഛോ വിയ ഹുത്വാ ഇദാനി മഹാപരിഗ്ഗഹോ ജാതോ''തി യഥാ തസ്മിം നിബ്ബിന്നോ മമ വസേ വത്തതി, ഏവം രാജാനം മമ വസമാനേസിം.

തതോ മഹാസത്തോ ''ഏവരൂപസ്സ ബാലസ്സ രഞ്ഞോ സന്തികേ വസനതോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ പബ്ബജിതും യുത്ത''ന്തി ചിന്തേത്വാ രാജാനം ആപുച്ഛി - ''ന മേ, മഹാരാജ, ഇധ വാസേന അത്ഥോ, അനുജാനാഥ മം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി. രാജാ ''താത, മയാ അനുപധാരേത്വാവ തേ വധോ ആണത്തോ, ഖമ മയ്ഹം അപരാധ''ന്തി

മഹാസത്തം ഖമാപേത്വാ ‘‘അജ്ജേവ ഇമം രജ്ജം പടിപജ്ജാഹീ’’തി ആഹ. കുമാരോ ‘‘ദേവ, കിമത്ഥി മാനുസകേസു ഭോഗേസു, അഹം പുബ്ബേ ദീഘരത്തം ദിബ്ബഭോഗസമ്പത്തിയോ അനുഭവിം, ന തത്ഥാപി മേ സങ്ഗോ, പബ്ബജിസ്സാമേവാഹം, ന താദിസസ്സ ബാലസ്സ പരനേയ്യബുദ്ധിനോ സന്തികേ വസാമീ’’തി വത്വാ തം ഓവദന്തോ -

‘‘അനിസമ്മ കതം കമ്മം, അനവത്ഥായ ചിന്തിതം;
ഭേസജ്ജസ്സേവ വേഭങ്ഗോ, വിപാകോ ഹോതി പാപകോ.

‘‘നിസമ്മ ച കതം കമ്മം, സമ്മാവത്ഥായ ചിന്തിതം;
ഭേസജ്ജസ്സേവ സമ്പത്തി, വിപാകോ ഹോതി ഭദ്രകോ.

‘‘അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധു.

‘‘നിസമ്മ ഖത്തിയോ കയിരാ, നാനിസമ്മ ദിസമ്പതി;
നിസമ്മകാരിനോ രാജ, യസോ കിത്തി ച വഡ്ഢതി.

‘‘നിസമ്മ ദണ്ഡം പണയേയ്യ ഇസ്സരോ, വേഗാ കതം തപ്പതി ഭൂമിപാല;
സമ്മാപണീധീ ച നരസ്സ അത്ഥാ, അനാനുതപ്പാ തേ ഭവന്തി പച്ഛാ.

‘‘അനാനുതപ്പാനി ഹി യേ കരോന്തി, വിഭജ്ജ കമ്മായതനാനി ലോകേ;
വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥാനി സുഖുദ്രയാനി, ഭവന്തി ബുദ്ധാനുമതാനി താനി.

‘‘ആഗച്ഛും ദോവാരികാ ഖഗ്ഗബന്ധാ, കാസാവിയാ ഹന്തു മമം ജനിന്ദ;
മാതുഞ്ച അങ്കസ്മിമഹം നിസിന്നോ, ആകഡ്ഢിതോ സഹസാ തേഹി ദേവ.

‘‘കടുകഞ്ഹി സമ്ബാധം സുകിച്ഛം പത്തോ, മധുരമ്പിയം ജീവിതം ലദ്ധ രാജ;
കിച്ഛേനഹം അജ്ജ വധാ പമുത്തോ, പബ്ബജ്ജമേവാഭിമനോഹമസ്മീ’’തി. (ജാ॰ ൧.൧൭.൨൨൭-൨൩൪) -

ഇമാഹി ഗാഥാഹി ധമ്മം ദേസേസി.

തത്ഥ **അനിസമ്മാ**തി അനുപധാരേത്വാ. **അനവത്ഥായാ**തി അവവത്ഥപേത്വാ. **വേഭങ്ഗോ**തി വിപത്തി. **വിപാകോ**തി നിപ്ഫത്തി. **അസഞ്ഞതോ**തി അസംവുതോ ദുസ്സീലോ. **പണയേയ്യാ**തി പട്ഠപേയ്യ. **വേഗാ**തി വേഗേന സഹസാ. **സമ്മാപണീധീ ചാ**തി സമ്മാപണിധിനാ, യോനിസോ ഠപിതേന ചിത്തേന കതാ **നരസ്സ അത്ഥാ പച്ഛാ അനാനുതപ്പാ ഭവന്തീതി അത്ഥോ. വിഭജ്ജാ**തി ഇമാനി കാതും യുത്താനി, ഇമാനി അയുത്താനീതി ഏവം പഞ്ഞായ വിഭജിത്വാ. **കമ്മായതനാനീ**തി കമ്മാനി. **ബുദ്ധാനുമതാനീ**തി പണ്ഡിതേഹി അനുമതാനി അനവജ്ജാനി ഹോന്തി. **കടുക**ന്തി ദുക്ഖം അസാതം, **സമ്ബാധം സുകിച്ഛം** മരണഭയം **പത്തോ**മ്ഹി. **ലദ്ധാ**തി അത്തനോ ഞാണബലേന ജീവിതം ലഭിത്വാ. **പബ്ബജ്ജമേവാഭിമനോ**തി പബ്ബജ്ജാഭിമുഖചിത്തോ ഏവാഹ**മസ്മി**.

ഏവം മഹാസത്തേന ധമ്മേ ദേസിതേ രാജാ ദേവിം ആമന്തേസി - ‘‘ദേവി, ത്വം പുത്തം നിവത്തേഹീ’’തി. ദേവീപി കുമാരസ്സ പബ്ബജ്ജമേവ രോചേസി. മഹാസത്തോ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ ‘‘സചേ മയ്ഹം ദോസോ അത്ഥി, തം ഖമഥാ’’തി ഖമാപേത്വാ മഹാജനം ആപുച്ഛിത്വാ ഹിമവന്താഭിമുഖോ അഗമാസി. ഗതേ ച പന മഹാസത്തേ മഹാജനോ കൂടജടിലം പോഥേത്വാ ജീവിതക്ഖയം പാപേസി. ബോധിസത്തോപി സനാഗരേഹി അമച്ചപാരിസജ്ജാദീഹി രാജപുരിസേഹി അസ്സുമുഖേഹി അനുബന്ധിയമാനോ തേ നിവത്തേസി. മനുസ്സേസു നിവത്തേസു മനുസ്സവണ്ണേനാഗന്ത്വാ ദേവതാഹി നീതോ സത്ത പബ്ബതരാജിയോ അതിക്കമിത്വാ ഹിമവന്തേ വിസ്സകമ്മുനാ നിമ്മിതായ പണ്ണസാലായ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജി. തേന വുത്തം -

൨൨. ‘‘സോ മം തത്ഥ ഖമാപേസി, മഹാരജ്ജം അദാസി മേ;
സോഹം തമം ദാലയിത്വാ, പബ്ബജിം അനഗാരിയ’’ന്തി.

തത്ഥ **തമം ദാലയിത്വാ**തി കാമാദീനവദസ്സനസ്സ പടിപക്ഖഭൂതം സമ്മോഹതമം വിധമിത്വാ. **പബ്ബജി**ന്തി ഉപാഗച്ഛിം. **അനഗാരിയ**ന്തി പബ്ബജ്ജം.

൨൩. ഇദാനി യദത്ഥം തദാ തം രാജിസ്സരിയം പരിച്ചത്തം, തം ദസ്സേതും **‘‘ന മേ ദേസ്സ’’**ന്തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ വുത്തനയോവ.

ഏവം പന മഹാസത്തേ പബ്ബജിതേ യാവ സോളസവസ്സകാലാ രാജകുലേ പരിചാരികവേസേന ദേവതായേവ നം ഉപട്ഠഹിംസു. സോ തത്ഥ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

തദാ കുഹകോ ദേവദത്തോ അഹോസി, മാതാ മഹാമായാ, മഹാരക്ഖിതതാപസോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ, സോമനസ്സകുമാരോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ **യുധഞ്ജയചരിയായം** (ചരിയാ॰ ൩.൧ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ ദസ പാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. ഇധാപി നേക്ഖമ്മപാരമീ അതിസയവതീതി സാ ഏവ ദേസനം ആരുള്ഹാ. തഥാ സത്തവസ്സികകാലേ ഏവ രാജകിച്ചേസു സമത്ഥതാ, തസ്സ താപസസ്സ കൂടജടിലഭാവപരിഗ്ഗണ്ഹനം, തേന പയുത്തേന രഞ്ഞാ വധേ ആണത്തേ സന്താസാഭാവോ, രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ നാനാനയേഹി തസ്സ സദോസതം അത്തനോ ച

നിരപരാധതം മഹാജനസ്സ മജ്ഝേ പകാസേത്വാ രഞ്ഞോ ച പരനേയ്യബുദ്ധിതം ബാലഭാവഞ്ച പട്ഠപേത്വാ തേന ഖമാപിതേപി തസ്സ സന്തികേ വാസതോ രജ്ജിസ്സരിയതോ ച സംവേഗമാപജ്ജിത്വാ നാനപ്പകാരം യാചിയമാനേനപി ഹത്ഥഗതം രജ്ജസിരിം ഖേളപിണ്ഡം വിയ ഛഡ്ഡേത്വാ കത്ഥചി അലഗ്ഗചിത്തേന ഹുത്വാ പബ്ബജനം, പബ്ബജിത്വാ പവിവേകാരാമേന ഹുത്വാ നചിരസ്സേവ അപ്പകസിരേന ഝാനാഭിഞ്ഞാനിബ്ബത്തനന്തി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

സോമനസ്സചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. അയോഘരചരിയാവണ്ണനാ

൬൪. തതിയേ **അയോഘരമ്ഹി സംവഡ്ഢോതി** അമനുസ്സഉപദ്ദവപരിവജ്ജനത്ഥം ചതുരസ്സസാലവസേന കതേ മഹതി സബ്ബഅയോമയേ ഗേഹേ സംവഡ്ഢോ. **നാമേനാസി അയോഘരോതി** അയോഘരേ ജാതസംവഡ്ഢഭാവേനേവ "അയോഘരകുമാരോ"തി നാമേന പാകടോ അഹോസി.

൬൫-൬൬. തദാ ഹി കാസിരഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ പുരിമത്തഭാവേ സപത്തി "തവ ജാതം ജാതം പജം ഖാദേയ്യ"ന്തി പത്ഥനം പട്ഠപേത്വാ യക്ഖിനിയോനിയം നിബ്ബത്തോ ഓകാസം ലഭിത്വാ തസ്സാ വിജാതകാലേ ദ്വേ വാരേ പുത്തേ ഖാദി. തതിയവാരേ പന ബോധിസത്തോ തസ്സാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. രാജാ "ദേവിയാ ജാതം ജാതം പജം ഏകാ യക്ഖിനീ ഖാദതി, കിം നു ഖോ കാതബ്ബ"ന്തി മനുസ്സേഹി സമ്മന്തേത്വാ "അമനുസ്സാ നാമ അയോഘരസ്സ ഭായന്തി, അയോഘരം കാതും വട്ടതീ"തി വുത്തേ കമ്മാരേ ആണാപേത്വാ ഥമ്ഭേ ആദിം കത്വാ അയോമയേഹേവ സബ്ബഗേഹസമ്ഭാരേഹി ചതുരസ്സസാലം മഹന്തം അയോഘരം നിട്ഠാപേത്വാ പരിപക്കഗബ്ഭം ദേവിം തത്ഥ വാസേസി. സാ തത്ഥ ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണം പുത്തം വിജായി. "അയോഘരകുമാരോ"ത്വേവസ്സ നാമം കരിംസു. തം ധാതീനം ദത്വാ മഹന്തം ആരക്ഖം സംവിദഹിത്വാ രാജാ ദേവിം അന്തേപുരം ആനേസി. യക്ഖിനീപി ഉദകവാരം ഗന്ത്വാ വേസ്സവണസ്സ ഉദകം വഹന്തീ ജീവിതക്ഖയം പത്താ.

മഹാസത്തോ അയോഘരേയേവ വഡ്ഢിത്വാ വിഞ്ഞുതം പത്തോ, തത്ഥേവ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗണ്ഹി. രാജാ പുത്തം സോളസവസ്സുദ്ദേസികം വിദിത്വാ "രജ്ജമസ്സ ദസ്സാമീ"തി അമച്ചേ ആണാപേസി - "പുത്തം മേ ആനേഥാ"തി. തേ "സാധു, ദേവാ"തി നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ സബ്ബാലങ്കാരവിഭൂസിതം മങ്ഗലവാരണം ആദായ തത്ഥ ഗന്ത്വാ കുമാരം അലങ്കരിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധേ നിസീദാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കാരേത്വാ രഞ്ഞോ ദസ്സേസും. മഹാസത്തോ രാജാനം വന്ദിത്വാ അട്ഠാസി. രാജാ തസ്സ സരീരസോഭം ഓലോകേത്വാ ബലവസിനേഹേന തം ആലിങ്ഗിത്വാ "അജ്ജേവ മേ പുത്തം അഭിസിഞ്ചഥാ"തി അമച്ചേ ആണാപേസി. മഹാസത്തോ പിതരം വന്ദിത്വാ "ന മയ്ഹം രജ്ജേന അത്ഥോ, അഹം പബ്ബജിസ്സാമി, പബ്ബജ്ജം മേ അനുജാനാഥാ"തി ആഹ. തേന വുത്തം **"ദുക്ഖേന ജീവിതോ ലദ്ധോ"**തിആദി.

തത്ഥ **ദുക്ഖേനാതി**, താത, തവ ഭാതികാ ദ്വേ ഏകായ യക്ഖിനിയാ ഖാദിതാ, തുയ്ഹം പന തതോ അമനുസ്സഭയതോ നിവാരണത്ഥം കതേന ദുക്ഖേന മഹതാ ആയാസേന **ജീവിതോ ലദ്ധോ. സംപീളേ പതിപോസിതോതി** നാനാവിധായ അമനുസ്സരക്ഖായ സമ്ബാധേ അയോഘരേ വിജായനകാലതോ പട്ഠായ യാവ സോളസവസ്സുപ്പത്തിയാ സമ്ബാധേ സംവഡ്ഢിതോതി അത്ഥോ. **അജ്ജേവ, പുത്ത, പടിപജ്ജ, കേവലം വസുധം ഇമന്തി** കഞ്ചനമാലാലങ്കതസ്സ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ രതനരാസിമ്ഹി ഠപേത്വാ തീഹി സങ്ഖേഹി അഭിസിഞ്ചിയമാനോ ഇമം കുലസന്തകം കേവലം സകലം സമുദ്ദപരിയന്തം തതോയേവ സഹ രട്ഠേഹീതി **സരട്ഠകം** സഹ നിഗമേഹി മഹാഗാമേഹീതി **സനിഗമം** അപരിമിതേന പരിവാരജനേന സദ്ധിം **സജനം** ഇമം വസുധം മഹാപഥവിം അജ്ജേവ, പുത്ത, പടിപജ്ജ, രജ്ജം കാരേഹീതി അത്ഥോ. **വന്ദിത്വാ ഖത്തിയം. അഞ്ജലിം പഗ്ഗഹേത്വാന, ഇദം വചനമബ്രവിന്തി** ഖത്തിയം കാസിരാജാനം മമ പിതരം വന്ദിത്വാ തസ്സ അഞ്ജലിം പണാമേത്വാ ഇദം വചനം അഭാസിം.

൬൭. യേ കേചി മഹിയാ സത്താതി ഇമിസ്സാ മഹാപഥവിയാ യേ കേചി സത്താ നാമ. **ഹീനമുക്കട്ഠമജ്ഝിമാതി** ലാമകാ ചേവ ഉത്തമാ ച, ഉഭിന്നം വേമജ്ഝേ ഭവത്താ മജ്ഝിമാ ച. **സകേ ഗേഹേതി** സബ്ബേ തേ സകേ ഗേഹേ. **സകഞാതിഭീതി** സകേഹി ഞാതീഹി സമ്മോദമാനാ വിസ്സട്ഠാ അനുക്കണ്ഠിതാ യഥാവിഭവം വഡ്ഢന്തി.

൬൮. ഇദം ലോകേ ഉത്തരിയന്തി ഇദം പന ഇമസ്മിം ലോകേ അസദിസം, മയ്ഹം ഏവ ആവേണികം. കിം പന തം **സംപീളേ മമ പോസനന്തി** സമ്ബാധേ മമ സംവഡ്ഢനം. തഥാ ഹി **അയോഘരമ്ഹി സംവഡ്ഢോ, അപ്പഭേ ചന്ദസൂരിയേതി** ചന്ദസൂരിയാനം പഭാരഹിതേ അയോഘരേ **സംവഡ്ഢോമ്ഹീതി** സംവഡ്ഢോ അമ്ഹി.

൬൯. പൂതികുണപസമ്പുണ്ണാതി പൂതിഗന്ധനാനപ്പകാരകുണപസമ്പുണ്ണാ ഗൂഥനിരയസദിസാ. **മാതു കുച്ഛിതോ** ജീവിതസംസയേ വത്തമാനേ കഥം **മുച്ചിത്വാ** നിക്ഖമിത്വാ. **തതോ ഘോരതരേതി** തതോപി ഗബ്ഭവാസതോ ദാരുണതരേ, അവിസ്സട്ഠവാസേന ദുക്ഖേ. **പക്ഖിത്തയോഘരേതി** പക്ഖിത്തോ അയോഘരേ, ബന്ധനാഗാരേ ഠപിതോ വിയ അഹോസിന്തി ദസ്സേതി.

൭൦. യദിഹന്തി ഏത്ഥ **യദീതി** നിപാതമത്തം. **താദിസന്തി** യാദിസം പുബ്ബേ വുത്തം, താദിസം പരമദാരുണം ദുക്ഖം പത്വാ അഹം **രജ്ജേസു യദി രജ്ജാമി** യദി രമിസ്സാമി, ഏവം സന്തേ **പാപാനം** ലാമകാനം നിഹീനപുരിസാനം **ഉത്തമോ** നിഹീനതമോ **സിയം** .

൩൧. **ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹി കായേനാ**തി അപരിമുത്തഗബ്ഭവാസാദിനാ പൂതികായേന ഉക്കണ്ഠിതോ നിബ്ബിന്നോ അമ്ഹി. **രജ്ജേനമ്ഹി അനത്ഥികോ**തി രജ്ജേനപി അനത്ഥികോ അമ്ഹി. യക്ഖിനിയാ ഹത്ഥതോ മുത്തോപി ഹി നാഹം അജരാമരോ, കിം മേ രജ്ജേന, രജ്ജഞ്ഹി നാമ സബ്ബേസം അനത്ഥാനം സന്നിപാതട്ഠാനം, തത്ഥ ഠിതകാലതോ പട്ഠായ ദുന്നിക്ഖമം ഹോതി, തസ്മാ തം അനുപഗന്ത്വാ **നിബ്ബുതിം പരിയേസിസ്സം, യത്ഥ മം മച്ചു ന മദ്ദിയേ**തി യത്ഥ ഠിതം മം മഹാസേനോ മച്ചുരാജാ ന മദ്ദിയേ ന ഓത്ഥരേയ്യ ന അഭിഭവേയ്യ, തം നിബ്ബുതിം അമതമഹാനിബ്ബാനം പരിയേസിസ്സാമീതി.

൩൨. **ഏവാഹം ചിന്തയിത്വാനാ**തി ഏവം ഇമിനാ വുത്തപ്പകാരേന നാനപ്പകാരം സംസാരേ ആദീനവം പച്ചവേക്ഖണേന നിബ്ബാനേ ആനിസംസദസ്സനേന ച യോനിസോ ചിന്തേത്വാ. **വിരവന്തേ മഹാജനേ**തി മയാ വിപ്പയോഗദുക്ഖാസഹനേന വിരവന്തേ പരിദേവന്തേ മാതാപിതുപ്പമുഖേ മഹന്തേ ജനേ. **നാഗോവ ബന്ധനം ഛേത്വാ**തി യഥാ നാമ മഹാബലോ ഹത്ഥിനാഗോ ദുബ്ബലതരം രജ്ജുബന്ധനം സുഖേനേവ ഛിന്ദതി, ഏവമേവ ഞാതിസങ്ഗാദിഭേദസ്സ തസ്മിം ജനേ തണ്ഹാബന്ധനസ്സ ഛിന്ദനേന ബന്ധനം ഛേത്വാ കാനനസങ്ഖാതം മഹാവനം പബ്ബജ്ജൂപഗമനവസേന **പാവിസിം**. ഓസാനഗാഥാ വുത്തത്ഥാ ഏവ.

തത്ഥ ച മഹാസത്തോ അത്തനോ പബ്ബജ്ജാധിപ്പായം ജാനിത്വാ "താത, കിംകാരണാ പബ്ബജസീ"തി രഞ്ഞാ വുത്തോ "ദേവ, അഹം മാതുകുച്ഛിമ്ഹി ദസ മാസേ ഗൂഥനിരയേ വിയ വസിത്വാ മാതു കുച്ഛിതോ നിക്ഖന്തോ യക്ഖിനിയാ ഭയേന സോളസവസ്സാനി ബന്ധനാഗാരേ വസന്തോ ബഹി ഓലോകേതുമ്പി ന ലഭിം, ഉസ്സദനിരയേ പക്ഖിത്തോ വിയ അഹോസിം, യക്ഖിനിതോ മുത്തോപി അജരാമരോ ന ഹോമി, മച്ചു നാമേസ ന സക്കാ കേനചി ജിനിതും, ഭവേ ഉക്കണ്ഠിതോമ്ഹി, യാവ മേ ബ്യാധിജരാമരണാനി നാഗച്ഛന്തി, താവദേവ പബ്ബജിത്വാ ധമ്മം ചരിസ്സാമി, അലം മേ രജ്ജേന, അനുജാനാഹി മം, ദേവ, പബ്ബജിതു"ന്തി വത്വാ -

> "യമേകരത്തിം പഠമം, ഗബ്ഭേ വസതി മാണവോ;
> അബ്ഭുട്ഠിതോവ സോ യാതി, സ ഗച്ഛം ന നിവത്തതീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൬.൩൬൩) -

ആദിനാ ചതുവീസതിയാ ഗാഥാഹി പിതു ധമ്മം ദേസേത്വാ "മഹാരാജ, തുമ്ഹാകം രജ്ജം തുമ്ഹാകമേവ ഹോതു, ന മയ്ഹം ഇമിനാ അത്ഥോ, തുമ്ഹേഹി സദ്ധിം കഥേന്തേയേവ ബ്യാധിജരാമരണാനി ആഗച്ഛേയ്യും, തിട്ഠഥ തുമ്ഹേ"തി വത്വാ അയദാമം ഛിന്ദിത്വാ മത്തഹത്ഥീ വിയ, കഞ്ചനപഞ്ജരം ഭിന്ദിത്വാ സീഹപോതകോ വിയ, കാമേ പഹായ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ നിക്ഖമി. അഥസ്സ പിതാ "അയം നാമ കുമാരോ പബ്ബജിതുകാമോ, കിമങ്ഗം പനാഹം, മമാപി രജ്ജേന അത്ഥോ നത്ഥീ"തി രജ്ജം പഹായ തേന സദ്ധിം ഏവ നിക്ഖമി. തസ്മിം നിക്ഖമന്തേ ദേവീപി അമച്ചാപി ബ്രാഹ്മണഗഹപതികാദയോപീതി സകലനഗരവാസിനോ ഭോഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമിംസു. സമാഗമോ മഹാ അഹോസി, പരിസാ ദ്വാദസയോജനികാ ജാതാ, തേ ആദായ മഹാസത്തോ ഹിമവന്തം പാവിസി.

സക്കോ ദേവരാജാ തസ്സ നിക്ഖന്തഭാവം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം പേസേത്വാ ദ്വാദസയോജനായാമം സത്തയോജനവിത്ഥാരം അസ്സമപദം കാരേസി, സബ്ബേ ച പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ പടിയാദാപേസി. ഇധ മഹാസത്തസ്സ പബ്ബജ്ജാ ച ഓവാദദാനഞ്ച ബ്രഹ്മലോകപരായനതാ ച പരിസായ സമ്മാ പടിപത്തി ച സബ്ബാ **മഹാഗോവിന്ദചരിയായം** (ചരിയാ॰ ൧.൩൭ ആദയോ) വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാ.

തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി അഹേസും, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, അയോഘരപണ്ഡിതോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ സേസപാരമിനിദ്ധാരണാ ആനുഭാവവിഭാവനാ ച ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബാതി.

അയോഘരചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൪. ഭിസചരിയാവണ്ണനാ

൩൩. **ചതുത്ഥേ യദാ ഹോമി, കാസീനം പുരവരുത്തമേ**തി "കാസീ"തി ബഹുവചനവസേന ലദ്ധവോഹാരസ്സ രട്ഠസ്സ നഗരവരേ ബാരാണസിയം യസ്മിം കാലേ ജാതസംവഡ്ഢോ ഹുത്വാ വസാമീതി അത്ഥോ. **ഭഗിനീ ച ഭാതരോ സത്ത, നിബ്ബത്താ സോത്തിയേ കുലേ**തി ഉപകഞ്ചനാദയോ ഛ അഹഞ്ചാതി ഭാതരോ സത്ത സബ്ബകനിട്ഠാ കഞ്ചനദേവീ നാമ ഭഗിനീ ചാതി സബ്ബേ മയം അട്ഠ ജനാ മന്തജ്ഝേനനിരതതായ സോത്തിയേ ഉദിതോദിതേ മഹതി ബ്രാഹ്മണകുലേ തദാ നിബ്ബത്താ ജാതാതി അത്ഥോ.

൩൪. ബോധിസത്തോ ഹി തദാ ബാരാണസിയം അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ "കഞ്ചനകുമാരോ"തി നാമം കരിംസു. അഥസ്സ പദസാ വിചരണകാലേ അപരോ പുത്തോ വിജായി. "ഉപകഞ്ചനകുമാരോ"തിസ്സ നാമം കരിംസു. തതോ പട്ഠായ മഹാസത്തം "മഹാകഞ്ചനകുമാരോ"തി സമുദാചരന്തി. ഏവം പടിപാടിയാ സത്ത പുത്താ അഹേസും. സബ്ബകനിട്ഠാ പന ഏകാ ധീതാ. തസ്സാ "കഞ്ചനദേവീ"തി നാമം കരിംസു. മഹാസത്തോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ സബ്ബസിപ്പാനി ഉഗ്ഗഹേത്വാ പച്ചാഗഞ്ഛി.

അഥ നം മാതാപിതരോ ഘരാവാസേന ബന്ധിതുകാമാ "അത്തനോ സമാനജാതികുലതോ തേ ദാരികം ആനേസ്സാമാ"തി വദിംസു. സോ "അമ്മ, താത, ന മയ്ഹം ഘരാവാസേന അത്ഥോ. മയ്ഹഞ്ഹി സബ്ബോ ലോകസന്നിവാസോ ആദിത്തോ വിയ സപ്പടിഭയോ, ബന്ധനാഗാരം വിയ പലിബുദ്ധനം, ഉക്കാരഭൂമി വിയ ജിഗുച്ഛോ ഹുത്വാ ഉപട്ഠാതി, ന മേ ചിത്തം കാമേസു രജ്ജതി, അഞ്ഞേ വോ പുത്താ അത്ഥി, തേ ഘരാവാസേന നിമന്തേഥാ"തി വത്വാ പുനപ്പുനം യാചിതോപി സഹായേഹി യാചാപിതോപി ന ഇച്ഛി, അഥ

നം സഹായാ "സമ്മ, കിം പന ത്വം പത്ഥയന്തോ കാമേ പരിഭുഞ്ജിതും ന ഇച്ഛസീ"തി പുച്ഛിംസു. സോ തേസം അത്തനോ നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയം ആരോചേസി. തേന വുത്തം **"ഏതേസം പുബ്ബജോ ആസി"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **ഏതേസം പുബ്ബജോ ആസി**ന്തി ഏതേസം ഉപകഞ്ചനകാദീനം സത്തന്നം ജേട്ഠഭാതികോ അഹം തദാ അഹോസിം. **ഹിരീസുക്കമുപാഗതോ**തി സുക്കവിപാകത്താ സന്താനസ്സ വിസോധനതോ ച സുക്കം പാപജിഗുച്ഛനലക്ഖണം ഹിരിം ഭുസം ആഗതോ, അതിവിയ പാപം ജിഗുച്ഛന്തോ ആസിന്തി അത്ഥോ. **ഭവം ദിസ്വാന ഭയതോ, നേക്ഖമ്മാഭിരതോ അഹ**ന്തി കാമഭവാദീനം വസേന സബ്ബം ഭവം പക്ഖന്ദിതും ആഗച്ഛന്തം ചണ്ഡഹത്ഥിം വിയ, ഹിംസിതും ആഗച്ഛന്തം ഉക്ഖിത്താസികം വധകം വിയ, സീഹം വിയ, യക്ഖം വിയ, രക്ഖസം വിയ, ഘോരവിസം വിയ, ആസിവിസം വിയ, ആദിത്തം അങ്ഗാരം വിയ, സപ്പടിഭയം ഭയാനകഭാവതോ പസ്സിത്വാ തതോ മുച്ചനത്ഥഞ്ച പബ്ബജ്ജാഭിരതോ പബ്ബജിത്വാ "കഥം നു ഖോ ധമ്മചരിയം സമ്മാപടിപത്തിം പൂരേയ്യം, ഝാനസമാപത്തിയോ ച നിബ്ബത്തേയ്യ"ന്തി പബ്ബജ്ജാകുസലധമ്മപഠമജ്ഝാനാദിഅഭിരതോ തദാ അഹം ആസിന്തി അത്ഥോ.

൩൬. **പഹിതാ**തി മാതാപിതൂഹി പേസിതാ. **ഏകമാനസാ**തി സമാനജ്ഝാസയാ പുബ്ബേ മയാ ഏകച്ഛന്ദാ മനാപചാരിനോ മാതാപിതൂഹി പഹിതത്താ പന മമ പടിക്കൂലം അമനാപം വദന്താ. **കാമേഹി മം നിമന്തേന്തീ**തി മഹാപിതൂഹി വാ ഏകമാനസാ കാമേഹി മം നിമന്തേന്തി. **കുലവംസം ധാരേഹീ**തി ഘരാവാസം സണ്ഠപേന്തോ അത്തനോ കുലവംസം ധാരേഹി പതിട്ഠപേഹീതി കാമേഹി മം നിമന്തേസുന്തി അത്ഥോ.

൩൭. **യം തേസം വചനം വുത്ത**ന്തി തേസം മമ പിയസഹായാനം യം വചനം വുത്തം. **ഗിഹിധമ്മേ സുഖാവഹ**ന്തി ഗിഹിഭാവേ സതി ഗഹട്ഠഭാവേ ഠിതസ്സ പുരിസസ്സ ഞായാനുഗതത്താ ദിട്ഠധമ്മികസ്സ സമ്പരായികസ്സ ച സുഖസ്സ ആവഹനതോ സുഖാവഹം. **തം മേ അഹോസി കഠിന**ന്തി തം തേസം മയ്ഹം സഹായാനം മാതാപിതൂനഞ്ച വചനം ഏകന്തേനേവ നേക്ഖമ്മാഭിരതത്താ അമനാപഭാവേന മേ കഠിനം ഫരുസം ദിവസം സന്തത്തഫാലസദിസം ഉഭോപി കണ്ണേ ഝാപേന്തം വിയ അഹോസി.

൩൮. **തേ മം തദാ ഉക്ഖിപന്ത**ന്തി തേ മയ്ഹം സഹായാ മാതാപിതൂഹി അത്തനോ ച ഉപനിമന്തനവസേന അനേകവാരം ഉപനീയമാനേ കാമേ ഉദ്ധമുദ്ധം ഖിപന്തം ഛഡ്ഡേന്തം പടിക്ഖിപന്തം മം **പുച്ഛിംസു. പത്ഥിതം മമാ**തി ഇതോ വിസുദ്ധതരം കിം നു ഖോ ഇമിനാ പത്ഥിതന്തി മയാ അഭിപത്ഥിതം മമ തം പത്ഥനം പുച്ഛിംസു - "കിം ത്വം പത്ഥയസേ, സമ്മ, യദി കാമേ ന ഭുഞ്ജസീ"തി.

൩൯. **അത്ഥകാമോ**തി അത്തനോ അത്ഥകാമോ, പാപഭീരൂതി അത്ഥോ. "അത്തകാമോ"തിപി പാളി. **ഹിതേസിന**ന്തി മയ്ഹം ഹിതേസീനം പിയസഹായാനം. കേചി "അത്ഥകാമഹിതേസിന"ന്തി പഠന്തി, തം ന സുന്ദരം.

൪൦. **പിതു മാതു ച സാവയു**ന്തി തേ മയ്ഹം സഹായാ അനിവത്തനീയം മമ പബ്ബജ്ജാഛന്ദം വിദിത്വാ പബ്ബജിതുകാമതാദീപകം മയ്ഹം വചനം പിതു മാതു ച സാവേസും. "യഗ്ഘേ, അമ്മതാതാ, ജാനാഥ, ഏകന്തേനേവ മഹാകഞ്ചനകുമാരോ പബ്ബജിസ്സതി, ന സോ സക്കാ കേനചി ഉപായേന കാമേസു ഉപനേതു"ന്തി അവോചും. **മാതാപിതാ ഏവമാഹൂ**തി തദാ മയ്ഹം മാതാപിതരോ മമ സഹായേഹി വുത്തം മമ വചനം സുത്വാ ഏവമാഹംസു - "സബ്ബേവ പബ്ബജാമ, ഭോ"തി, യദി മഹാകഞ്ചനകുമാരസ്സ നേക്ഖമ്മം അഭിരുചിതം, യം തസ്സ അഭിരുചിതം, തദമ്ഹാകമ്പി അഭിരുചിതമേവ, തസ്മാ **സബ്ബേവ പബ്ബജാമ, ഭോ**തി. "ഭോ"തി തേസം ബ്രാഹ്മണാനം ആലപനം. "പബ്ബജാമ ഖോ"തിപി പാഠോ, പബ്ബജാമ ഏവാതി അത്ഥോ. മഹാസത്തസ്സ ഹി പബ്ബജ്ജാഛന്ദം വിദിത്വാ ഉപകഞ്ചനാദയോ ഛ ഭാതരോ ഭഗിനീ ച കഞ്ചനദേവീ പബ്ബജിതുകാമാവ അഹേസും, തേന തേപി മാതാപിതൂഹി ഘരാവാസേന നിമന്തിയമാനാ ന ഇച്ഛിംസുയേവ. തസ്മാ ഏവമാഹംസു "സബ്ബേവ പബ്ബജാമ, ഭോ"തി.

ഏവഞ്ച പന വത്വാ മഹാസത്തം മാതാപിതരോ പക്കോസിത്വാ അത്തനോപി അധിപ്പായം തസ്സ ആചിക്ഖിത്വാ "താത, യദി പബ്ബജിതുകാമോസി, അസീതികോടിധനം തവ സന്തകം യഥാസുഖം വിസ്സജ്ജേഹീ"തി ആഹംസു. അഥ നം മഹാപുരിസോ കപണദ്ധികാദീനം വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തം പാവിസി. തേന സദ്ധിം മാതാപിതരോ ഛ ഭാതരോ ച ഭഗിനീ ച ഏകോ ദാസോ ഏകാ ദാസീ ഏകോ ച സഹായോ ഘരാവാസം പഹായ അഗമംസു. തേന വുത്തം -

൪൧."ഉഭോ മാതാ പിതാ മയ്ഹം, ഭഗിനീ ച സത്ത ഭാതരോ;
അമിതധനം ഛഡ്ഡയിത്വാ, പവിസിമ്ഹാ മഹാവന"ന്തി.

ജാതകട്ഠകഥായം (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൪.൧൪.൭൮ ഭിസജാതകവണ്ണനാ) പന "മാതാപിതൂസു കാലംകതേസു തേസം കത്തബ്ബകിച്ചം കത്വാ മഹാസത്തോ മഹാഭിനിക്ഖമനം നിക്ഖമീ"തി വുത്തം.

ഏവം ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ ച തേ ബോധിസത്തപ്പമുഖാ ഏകം പദുമസരം നിസ്സായ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഹാരാ യാപയിംസു. തേസു ഉപകഞ്ചനാദയോ അട്ഠ ജനാ വാരേന ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ ഏകസ്മിം പാസാണഫലകേ അത്തനോ ഇതരേസഞ്ച കോട്ഠാസേ കത്വാ ഘണ്ടിസഞ്ഞം ദത്വാ അത്തനോ കോട്ഠാസം ആദായ വസനട്ഠാനം പവിസന്തി. സേസാപി ഘണ്ടിസഞ്ഞായ പണ്ണസാലതോ നിക്ഖമിത്വാ അത്തനോ അത്തനോ പാപുണനകോട്ഠാസം ആദായ വസനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ പരിഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തി.

അപരഭാഗേ ഭിസാനി ആഹരിത്വാ തഥേവ ഖാദന്തി. തത്ഥ തേ ഘോരതപാ പരമധിതിന്ദ്രിയാ കസിണപരികമ്മം കരോന്താ വിഹരിംസു. അഥ നേസം സീലതേജേന സക്കസ്സ ഭവനം കമ്പി. സക്കോ തം

കാരണം ഞത്വാ "ഇമേ ഇസയോ വീമംസിസ്സാമീ"തി അത്തനോ ആനുഭാവേന മഹാസത്തസ്സ കോട്ഠാസേ തയോ ദിവസേ അന്തരധാപേസി. മഹാസത്തോ പഠമദിവസേ കോട്ഠാസം അദിസ്വാ "മമ കോട്ഠാസോ പമുട്ഠോ ഭവിസ്സതീ"തി ചിന്തേസി. ദുതിയദിവസേ "മമ ദോസേന ഭവിതബ്ബം, പണാമനവസേന മമ കോട്ഠാസം ന ഠപിതം മഞ്ഞേ"തി ചിന്തേസി. തതിയദിവസേ "തം കാരണം സുത്വാ ഖമാപേസ്സാമീ"തി സായന്ഹസമയേ ഘണ്ടിസഞ്ഞം ദത്വാ തായ സഞ്ഞായ സബ്ബേസു സന്നിപതിതേസു തമത്ഥം ആരോചേത്വാ തീസുപി ദിവസേസു തേഹി ജേട്ഠകോട്ഠാസസ്സ ഠപിതഭാവം സുത്വാ "തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം കോട്ഠാസോ ഠപിതോ, മയാ പന ന ലദ്ധോ, കിം നു ഖോ കാരണ"ന്തി ആഹ. തം സുത്വാ സബ്ബേവ സംവേഗപ്പത്താ അഹേസും.

തസ്മിം അസ്സമേ രുക്ഖദേവതാപി അത്തനോ ഭവനതോ ഓതരിത്വാ തേസം സന്തികേ നിസീദി. മനുസ്സാനം ഹത്ഥതോ പലായിത്വാ അരഞ്ഞം പവിട്ഠോ ഏകോ വാരണോ അഹിതുണ്ഡികഹത്ഥതോ പലായിത്വാ മുത്തോ സപ്പകീളാപനകോ ഏകോ വാനരോ ച തേഹി ഇസീഹി കതപരിചയാ തദാ തേസം സന്തികം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം അട്ഠംസു. സക്കോപി "ഇസിഗണം പരിഗ്ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി അദിസ്സമാനകായോ തത്ഥേവ അട്ഠാസി. തസ്മിഞ്ച ഖണേ ബോധിസത്തസ്സ കനിട്ഠോ ഉപകഞ്ചനതാപസോ ഉട്ഠായ ബോധിസത്തം വന്ദിത്വാ സേസാനം അപചിതിം ദസ്സേത്വാ "അഹം സഞ്ഞം പട്ഠപേത്വാ അത്താനഞ്ഞേവ സോധേതും ലഭാമീ"തി പുച്ഛിത്വാ "ആമ, ലഭസീ"തി വുത്തേ ഇസിഗണമജ്ഝേ ഠത്വാ സപഥം കരോന്തോ -

"അസ്സം ഗവം രജതം ജാതരൂപം, ഭരിയഞ്ച സോ ഇധ ലഭതം മനാപം;
പുത്തേഹി ദാരേഹി സമങ്ഗി ഹോതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസീ"തി. (ജാ० ൧.൧൪.൭൮) -

ഇമം ഗാഥം അഭാസി. ഇമഞ്ഹി സോ "യത്തകാനി പിയവത്ഥൂനി ഹോന്തി, തേഹി വിപ്പയോഗേ തത്തകാനി ദുക്ഖാനി ഉപ്പജ്ജന്തീ"തി വത്ഥുകാമേ ഗരഹന്തോ ആഹ.

തം സുത്വാ ഇസിഗണോ "മാരിസ, മാ കഥയ, അതിഭാരിയോ തേ സപഥോ"തി കണ്ണേ പിദഹി. ബോധിസത്തോപി "അതിഭാരിയോ തേ സപഥോ, ന, ത്വം താത, ഗണ്ഹസി, തവ പത്താസനേ നിസീദാ"തി ആഹ. സേസാപി സപഥം കരോന്താ യഥാക്കമം -

"മാലഞ്ച സോ കാസികചന്ദനഞ്ച, ധാരേതു പുത്തസ്സ ബഹൂ ഭവന്തു;
കാമേസു തിബ്ബം കുരുതം അപേക്ഖം, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"പഹൂതധഞ്ഞോ കസിമാ യസസ്സീ, പുത്തേ ഗിഹീ ധനിമാ സബ്ബകാമേ;
വയം അപസ്സം ഘരമാവസാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"സോ ഖത്തിയോ ഹോതു പസയ്ഹകാരീ, രാജാഭിരാജാ ബലവാ യസസ്സീ;
സചാതുരന്തം മഹിമാവസാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"സോ ബ്രാഹ്മണോ ഹോതു അവീതരാഗോ, മുഹുത്തനക്ഖത്തപഥേസു യുത്തോ;
പൂജേതു നം രട്ഠപതീ യസസ്സീ, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"അജ്ഝായകം സബ്ബസമന്തവേദം, തപസ്സിനം മഞ്ഞതു സബ്ബലോകോ;
പൂജേന്തു നം ജാനപദാ സമേച്ച, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"ചതുസ്സദം ഗാമവരം സമിദ്ധം, ദിന്നഞ്ഹി സോ ഭുഞ്ജതു വാസവേന;
അവീതരാഗോ മരണം ഉപേതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"സോ ഗാമണീ ഹോതു സഹായമജ്ഝേ, നച്ചേഹി ഗീതേഹി പമോദമാനോ;
സോ രാജതോ ബ്യസനമാലത്ഥ കിഞ്ചി, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"തം ഏകരാജാ പഥവിം വിജേത്വാ, ഇത്ഥീസഹസ്സസ്സ ഠപേതു അഗ്ഗേ;
സീമന്തിനീനം പവരാ ഭവാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യാ അഹാസി.

"ഇസീനഞ്ഹി സാ സബ്ബസമാഗതാനം, ഭുഞ്ജേയ്യ സാദും അവികമ്പമാനാ;
ചരാതു ലാഭേന വികത്ഥമാനാ, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യാ അഹാസി.

"ആവാസികോ ഹോതു മഹാവിഹാരേ, നവകമ്മികോ ഹോതു ഗജങ്ഗലായം;
ആലോകസന്ധിം ദിവസം കരോതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"സോ ബജ്ഝതം പാസസതേഹി ഛമ്ഹി, രമ്മാ വനാ നീയതു രാജധാനിം;
തുത്തേഹി സോ ഹഞ്ഞതു പാചനേഹി, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസി.

"അലക്കമാലീ തിപുകണ്ണപിട്ഠോ, ലട്ഠീഹതോ സപ്പമുഖം ഉപേതു;
സകച്ഛബന്ധോ വിസിഖം ചരാതു, ഭിസാനി തേ ബ്രാഹ്മണ യോ അഹാസീ"തി. (ജാ० ൧.൧൪.൭൯-൯൦) -

ഇമാ ഗാഥായോ അവോചും.

തത്ഥ **തിബ്ബന്തി** വത്ഥുകാമകിലേസകാമേസു ബഹലം അപേക്ഖം കരോതു. **കസിമാ**തി സമ്പന്നകസികമ്മോ. **പുത്തേ ഗിഹീ ധനിമാ സബ്ബകാമേ**തി പുത്തേ ലഭതു, ഗിഹീ ഹോതു, സത്തവിധേന ധനേന ധനിമാ ഹോതു,

രൂപാദിഭേദേ സബ്ബകാമേ ലഭതു. **വയം അപസ്സന്തി** മഹല്ലകകാലേപി അപബ്ബജിത്വാ അത്തനോ വയം അപസ്സന്തോ പഞ്ചകാമഗുണസമിദ്ധം ഘരമേവ ആവസതു. **രാജാഭിരാജാതി** രാജൂനം അന്തരേ അതിരാജാ. **അവീതരാഗോതി** പുരോഹിതട്ഠാനതണ്ഹായ സതണ്ഹോ. **തപസ്സിനന്തി** തപസീലം, സീലസമ്പന്നോതി നം മഞ്ഞതു. **ചതുസ്സദന്തി** ആകിണ്ണമനുസ്സതായ മനുസ്സേഹി പഹൂതധഞ്ഞതായ ധഞ്ഞേന സുലഭദാരുതായ ദാരൂഹി സമ്പന്നോദകതായ ഉദകേനാതി ചതൂഹി ഉസ്സന്നം. **വാസവേനാതി** വാസവേന ദിന്നം വിയ അചലം, വാസവതോ ലദ്ധവരാനുഭാവേനേവ രാജാനം ആരാധേത്വാ തേന ദിന്നന്തിപി അത്ഥോ. **അവീതരാഗോതി** അവിഗതരാഗോ കദ്ദമേ സൂകരോ വിയ കാമപങ്കേ നിമുഗ്ഗോവ ഹോതു.

ഗാമണീതി ഗാമജേട്ഠകോ. **തന്തി** തം ഇത്ഥിം. **ഏകരാജാതി** അഗ്ഗരാജാ. **ഇത്ഥീസഹസ്സസ്സാതി** വചനമട്ഠതായ വുത്തം. സോളസന്നം ഇത്ഥിസഹസ്സാനം അഗ്ഗട്ഠാനേ ഠപേതൂതി അത്ഥോ. **സീമന്തിനീനന്തി** സീമന്തധരാനം, ഇത്ഥീനന്തി അത്ഥോ. **സബ്ബസമാഗതാനന്തി** സബ്ബേസം സന്നിപതിതാനം മജ്ഝേ നിസീദിത്വാ. **അവികമ്പമാനാതി** അനോസക്കമാനാ സാദുരസം ഭുഞ്ജതൂതി അത്ഥോ. **ചരാതു ലാഭേന വികത്ഥമാനാതി** ലാഭഹേതു സിങ്ഗാരവേസം ഗഹേത്വാ ലാഭം ഉപ്പാദേതും ചരതു. **ആവാസികോതി** ആവാസജഗ്ഗനകോ. **ഗജങ്ഗലായന്തി** ഏവംനാമകേ നഗരേ. തത്ഥ കിര ദബ്ബസമ്ഭാരാ സുലഭാ. **ആലോകസന്ധിം ദിവസന്തി** ഏകദിവസേന ഏകമേവ വാതപാനം കരോതു. സോ കിര ദേവപുത്തോ കസ്സപബുദ്ധകാലേ ഗജങ്ഗലനഗരം നിസ്സായ യോജനികേ മഹാവിഹാരേ ആവാസികോ സങ്ഘത്ഥേരോ ഹുത്വാ ജിണ്ണേ വിഹാരേ നവകമ്മാനി കരോന്തോവ മഹാദുക്ഖം അനുഭവി, തം സന്ധായാഹ.

പാസസതേഹീതി ബഹൂഹി പാസേഹി. **ഛമ്ഹീതി** ചതൂസു പാദേസു ഗീവായ കടിഭാഗേ ചാതി ഛസു ഠാനേസു. **തുത്തേഹീതി** ദ്വികണ്ടകാഹി ദീഘലട്ഠീഹി. **പാചനേഹീതി** രസ്സപാചനേഹി, അങ്കുസകേഹി വാ. **അലക്കമാലീതി** അഹിതുണ്ഡികേന കണ്ഠേ പരിക്ഖിപിത്വാ ഠപിതായ അലക്കമാലായ സമന്നാഗതോ. **തിപുകണ്ണപിട്ഠോതി** തിപുപിളന്ധനേന പിളന്ധിതപിട്ഠികണ്ണോ കണ്ണപിട്ഠോ. **ലട്ഠിഹതോതി** സപ്പകീളാപനം സിക്ഖാപയമാനോ ലട്ഠിയാ ഹതോ ഹുത്വാ. സബ്ബം തേ കാമഭോഗം ഘരാവാസം അത്തനാ അത്തനാ അനുഭൂതദുക്ഖഞ്ച ജിഗുച്ഛന്താ തഥാ തഥാ സപഥം കരോന്താ ഏവമാഹംസു.

അഥ ബോധിസത്തോ "സബ്ബേഹി ഇമേഹി സപഥോ കതോ, മയാപി കാതും വട്ടതീ"തി സപഥം കരോന്തോ -

"യോ വേ അനട്ഠംവ നട്ഠന്തി ചാഹ, കാമേവ സോ ലഭതം ഭുഞ്ജതഞ്ച;
അഗാരമജ്ഝേ മരണം ഉപേതു, യോ വാ ഭോന്തോ സങ്കതി കഞ്ചി ദേവാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൪.൯൧) -

ഇമം ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഭോന്തോതി** ഭവന്തോ. **സങ്കതീതി** ആസങ്കതി. **കഞ്ചീതി** അഞ്ഞതരം.

അഥ സക്കോ "സബ്ബേപിമേ കാമേസു നിരപേക്ഖാ"തി ജാനിത്വാ സംവിഗ്ഗമാനസോ ന ഇമേസു കേനചിപി ഭിസാനി നീതാനി, നാപി തയാ അനട്ഠം നട്ഠന്തി വുത്തം, അപിച അഹം തുമ്ഹേ വീമംസിതുകാമോ അന്തരധാപേസിന്തി ദസ്സേന്തോ -

"വീമംസമാനോ ഇസിനോ ഭിസാനി, തീരേ ഗഹേത്വാന ഥലേ നിധേസിം;
സുദ്ധാ അപാപാ ഇസയോ വസന്തി, ഏതാനി തേ ബ്രഹ്മചാരീ ഭിസാനീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൪.൯൨) -

ഓസാനഗാഥമാഹ.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ -

"ന തേ നടാ നോ പന കീളനേയ്യാ, ന ബന്ധവാ നോ പന തേ സഹായാ;
കിസ്മിം വുപത്ഥമ്ഭ സഹസ്സനേത്ത, ഇസീഹി ത്വം കീളസി ദേവരാജാ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൪.൯൩) -

സക്കം തജ്ജേസി.

അഥ നം സക്കോ -

"ആചരിയോ മേസി പിതാ ച മയ്ഹം, ഏസാ പതിട്ഠാ ഖലിതസ്സ ബ്രഹ്മേ;
ഏകാപരാധം ഖമ ഭൂരിപഞ്ഞ, ന പണ്ഡിതാ കോധബലാ ഭവന്തീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൪.൯൪) -

ഖമാപേസി.

മഹാസത്തോ സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ ഖമിത്വാ സയം ഇസിഗണം ഖമാപേന്തോ -

"സുവാസിതം ഇസിനം ഏകരത്തം, യം വാസവം ഭൂതപതിദ്ദസാമ;
സബ്ബേവ ഭോന്തോ സുമനാ ഭവന്തു, യം ബ്രാഹ്മണോ പച്ചുപാദീ ഭിസാനീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൪.൯൫) -

ആഹ.

തത്ഥ **ന തേ നടാതി**, ദേവരാജ, മയം തവ നടാ വാ കീളിതബ്ബയുത്തകാ വാ ന ഹോമ. നാപി തവ ഞാതകാ, **സഹായാ** ഹസ്സം കാതബ്ബാ. അഥ ത്വം **കിസ്മിം വുപത്ഥമ്ഭാതി** കിം ഉപത്ഥമ്ഭകം കത്വാ, കിം നിസ്സായ

ഇസീഹി സദ്ധിം കീളസീതി അത്ഥോ. **ഏസാ പതിട്ഠാ**തി ഏസാ തവ പാദച്ഛായാ അജ്ജ മമ ഖലിതസ്സ അപരാധസ്സ പതിട്ഠാ ഹോതു. **സുവാസിത**ന്തി ആയസ്മന്താനം ഇസീനം ഏകരത്തിമ്പി ഇമസ്മിം അരഞ്ഞേ വസിതം സുവസിതമേവ. കിംകാരണാ? **യം വാസവം ഭൂതപതിം** അദ്ദസാമ. സചേ ഹി മയം നഗരേ അവസിമ്ഹാ, ന ഇമം അദ്ദസാമ. **ഭോന്തോ**തി ഭവന്തോ. സബ്ബേപി **സുമനാ ഭവന്തു** തുസ്സന്തു, സക്കസ്സ ദേവരഞ്ഞോ ഖമന്തു, കിംകാരണാ? **യം ബ്രാഹ്മണോ പച്ചുപാദീ ഭിസാനി** യസ്മാ തുമ്ഹാകം ആചരിയോ ഭിസാനി അലഭീതി. സക്കോ ഇസിഗണം വന്ദിത്വാ ദേവലോകം ഗതോ. ഇസിഗണോപി ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

തദാ ഉപകഞ്ചനാദയോ ഛ ഭാതരോ സാരിപുത്തമോഗ്ഗല്ലാനമഹാകസ്സപഅനുരുദ്ധപുണ്ണആനന്ദത്ഥേരാ, ഭഗിനീ ഉപ്പലവണ്ണാ, ദാസീ ഖുജ്ജുത്തരാ, ദാസോ ചിത്തോ ഗഹപതി, രുക്ഖദേവതാ സാതാഗിരോ, വാരണോ പാലിലേയ്യനാഗോ, വാനരോ മധുവാസിട്ഠോ, സക്കോ കാളുദായീ, മഹാകഞ്ചനതാപസോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ ദസ പാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ അച്ചന്തമേവ കാമേസു അനപേക്ഖതാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

ഭിസചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൫. സോണപണ്ഡിതചരിയാവണ്ണനാ

൪൨. പഞ്ചമേ **നഗരേ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനേ**തി ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനാമകേ നഗരേ. **കുലവരേ**തി അഗ്ഗകുലേ. **സേട്ഠേ**തി പാസംസതമേ. **മഹാസാലേ**തി മഹാസാരേ. **അജായഹ**ന്തി അജായിം അഹം. ഇദം വുത്തം ഹോതി - തസ്മിം കാലേ ''ബ്രഹ്മവഡ്ഢന''ന്തി ലദ്ധനാമേ ബാരാണസിനഗരേ **യദാ ഹോമി** ഭവാമി പടിവസാമി, തദാ അഭിജാതസമ്പത്തിയാ ഉദിതോദിതഭാവേന അഗ്ഗേ വിജ്ജാവതസമ്പത്തിയാ സേട്ഠേ അസീതികോടിവിഭവതായ മഹാസാലേ ബ്രാഹ്മണകുലേ അഹം ഉപ്പജ്ജിന്തി.

തദാ ഹി മഹാസത്തോ ബ്രഹ്മലോകതോ ചവിത്വാ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരേ അസീതികോടിവിഭവസ്സ അഞ്ഞതരസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. തസ്സ നാമഗ്ഗഹണദിവസേ ''സോണകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തസ്സ പദസാ ഗമനകാലേ അഞ്ഞോപി സത്തോ ബ്രഹ്മലോകാ ചവിത്വാ ബോധിസത്തസ്സ മാതുയാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ ജാതസ്സ ''നന്ദകുമാരോ''തി നാമം കരിംസു. തേസം ഉഗ്ഗഹിതവേദാനം സബ്ബസിപ്പനിപ്ഫത്തിപ്പത്താനം വയപ്പത്താനം രൂപസമ്പദം ദിസ്വാ തുട്ഠഹട്ഠാ മാതാപിതരോ ''ഘരബന്ധനേന ബന്ധിസ്സാമാ''തി പഠമം സോണകുമാരം ആഹംസു - ''താത, തേ പതിരൂപകുലതോ ദാരികം ആനേസ്സാമ, ത്വം കുടുമ്ബം പടിപജ്ജാഹീ''തി.

മഹാസത്തോ ''അലം മയ്ഹം ഘരാവാസേന, അഹം യാവജീവം തുമ്ഹേ പടിജഗ്ഗിത്വാ തുമ്ഹാകം അച്ചയേന പബ്ബജിസ്സാമീ''തി ആഹ. മഹാസത്തസ്സ ഹി തദാ തയോപി ഭവാ ആദിത്തം അഗാരം വിയ അങ്ഗാരകാസു വിയ ച ഉപട്ഠഹിംസു. വിസേസതോ പനേസ നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയോ നേക്ഖമ്മാധിമുത്തോ അഹോസി. തസ്സ അധിപ്പായം അജാനന്താ തേ പുനപ്പുനം കഥേന്താപി തസ്സ ചിത്തം അലഭിത്വാ നന്ദകുമാരം ആമന്തേത്വാ ''താത, തേന ഹി ത്വം കുടുമ്ബം പടിപജ്ജാഹീ''തി വത്വാ തേനാപി ''നാഹം മമ ഭാതരാ ഛഡ്ഡിതഖേളം സീസേന ഉക്ഖിപാമി, അഹമ്പി തുമ്ഹാകം അച്ചയേന ഭാതരാ സദ്ധിം പബ്ബജിസ്സാമീ''തി വുത്തേ ''ഇമേ ഏവം തരുണാ കാമേ ജഹന്തി, കിമങ്ഗം പന മയന്തി സബ്ബേവ പബ്ബജിസ്സാമാ''തി ചിന്തേത്വാ ''താത, കിം വോ അമ്ഹാകം അച്ചയേന പബ്ബജ്ജായ, സബ്ബേ സഹേവ പബ്ബജാമാ''തി വത്വാ ഞാതീനം ദാതബ്ബയുത്തകം ദത്വാ ദാസജനം ഭുജിസ്സം കത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേത്വാ സബ്ബം ധനം വിസ്സജ്ജേത്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ ചത്താരോപി ജനാ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ പദുമപുണ്ഡരീകമണ്ഡിതം മഹാസരം നിസ്സായ രമണീയേ വനസണ്ഡേ അസ്സമം മാപേത്വാ പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ വസിംസു. തേന വുത്തം -

൪൩. ''തദാപി ലോകം ദിസ്വാന, അന്ധീഭൂതം തമോത്ഥടം;
ചിത്തം ഭവതോ പതികുടതി, തുത്തവേഗഹതം വിയ.

൪൪. ''ദിസ്വാന വിവിധം പാപം, ഏവം ചിന്തേസഹം തദാ;
കദാഹം ഗേഹാ നിക്ഖമ്മ, പവിസിസ്സാമി കാനനം.

൪൫. ''തദാപി മം നിമന്തിംസു, കാമഭോഗേഹി ഞാതയോ;
തേസമ്പി ഛന്ദമാചിക്ഖിം, മാ നിമന്തേഥ തേഹി മം.

൪൬. ''യോ മേ കനിട്ഠകോ ഭാതാ, നന്ദോ നാമാസി പണ്ഡിതോ;
സോപി മം അനുസിക്ഖന്തോ, പബ്ബജ്ജം സമരോചയി.

൪൭. ''അഹം സോണോ ച നന്ദോ ച, ഉഭോ മാതാപിതാ മമ;
തദാപി ഭോഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ, പാവിസിമ്ഹാ മഹാവന''ന്തി.

തത്ഥ **തദാപീ**തി യദാ അഹം ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരേ സോണോ നാമ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ അഹോസിം, തദാപി. **ലോകം ദിസ്വാനാ**തി സകലമ്പി സത്തലോകം പഞ്ഞാചക്ഖുനാ പസ്സിത്വാ. **അന്ധീഭൂത**ന്തി പഞ്ഞാചക്ഖുവിരഹേന അന്ധജാതം അന്ധഭാവം പത്തം. **തമോത്ഥട**ന്തി അവിജ്ജന്ധകാരേന അഭിഭൂതം. **ചിത്തം ഭവതോ പതികുടതീ**തി ജാതിആദിസംവേഗവത്ഥുപച്ചവേക്ഖണേന കാമാദിഭവതോ മമ ചിത്തം സങ്കുടതി സന്നിലീയതി ന വിസരതി. **തുത്തവേഗഹതം വിയാ**തി തുത്തം വുച്ചതി അയോകണ്ടകസീസോ ദീഘദണ്ഡോ, യോ പതോദോതി വുച്ചതി. തേന വേഗസാ അഭിഹതോ യഥാ ഹത്ഥാജാനീയോ സംവേഗപ്പത്തോ ഹോതി, ഏവം മമ ചിത്തം തദാ കാമാദീനവപച്ചവേക്ഖണേന സംവേഗപ്പത്തന്തി ദസ്സേതി.

ദിസ്വാന വിവിധം പാപന്തി ഗേഹം ആവസന്തേഹി ഘരാവാസനിമിത്തം ഛന്ദദോസാദിവസേന കരിയമാനം നാനാവിധം പാണാതിപാതാദിപാപകമ്മഞ്ചേവ തന്നിമിത്തഞ്ച നേസം ലാമകഭാവം പസ്സിത്വാ. **ഏവം ചിന്തേസഹം തദാതി** "കദാ നു ഖോ അഹം മഹാഹത്ഥീ വിയ അയബന്ധനം ഘരബന്ധനം ഛിന്ദിത്വാ ഗേഹതോ നിക്ഖമനവസേന വനം പവിസിസ്സാമീ"തി ഏവം തദാ സോണകുമാരകാലേ ചിന്തേസിം അഹം. **തദാപി മം നിമന്തിംസൂ**തി ന കേവലം അയോഘരപണ്ഡിതാദികാലേയേവ, അഥ ഖോ തദാപി തസ്മിം സോണകുമാരകാലേപി മം മാതാപിതുആദയോ ഞാതയോ കാമഭോഗിനോ കാമജ്ഝാസയാ "ഏഹി, താത, ഇമം അസീതികോടിധനം വിഭവം പടിപജ്ജ, കുലവംസം പതിട്ഠാപേഹീ"തി ഉളാരേഹി ഭോഗേഹി നിമന്തയിംസു. **തേസമ്പി ഛന്ദമാചിക്ഖി**ന്തി തേസമ്പി മമ ഞാതീനം തേഹി കാമഭോഗേഹി മാ മം നിമന്തയിത്ഥാതി അത്തനോ ഛന്ദമ്പി ആചിക്ഖിം, പബ്ബജ്ജായ നിന്നജ്ഝാസയമ്പി കഥേസിം, യഥാജ്ഝാസയം പടിപജ്ജഥാതി അധിപ്പായോ.

സോപി മം അനു സിക്ഖന്തോതി "ഇമേ കാമാ നാമ അപ്പസ്സാദാ ബഹുദുക്ഖാ ബഹൂപായാസാ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪; ൨.൪൨-൪൫; പാചി॰൪൧൭) നയേന നാനപ്പകാരം കാമേസു ആദീനവം പച്ചവേക്ഖിത്വാ യഥാഹം സീലാദീനി സിക്ഖന്തോ പബ്ബജ്ജം രോചേസിം. സോപി നന്ദപണ്ഡിതോ തഥേവ തസ്സ നേക്ഖമ്മേന മം അനുസിക്ഖന്തോ **പബ്ബജ്ജം സമരോചയീ**തി. **അഹം സോണോ ച നന്ദോ ചാ**തി തസ്മിം കാലേ സോണനാമകോ അഹം മയ്ഹം കനിട്ഠഭാതാ നന്ദോ ചാതി. **ഉഭോ മാതാപിതാ മമാ**തി "ഇമേ നാമ പുത്തകാ ഏവം തരുണകാലേപി കാമേ ജഹന്തി, കിമങ്ഗം പന മയ"ന്തി ഉപ്പന്നസംവേഗാ മാതാപിതരോ ച. **ഭോഗേ ഛഡ്ഡേത്വാ**തി അസീതികോടിവിഭവസമിദ്ധേ മഹാ ഭോഗേ അനപേക്ഖചിത്താ ഖേളപിണ്ഡം വിയ പരിച്ചജിത്വാ മയം ചത്താരോപി ജനാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ **മഹാവനം** നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയേന പവിസിമ്ഹാതി അത്ഥോ.

പവിസിത്വാ ച തേ തത്ഥ രമണീയേ ഭൂമിഭാഗേ അസ്സമം മാപേത്വാ താപസപബ്ബജ്ജായ പബ്ബജിത്വാ തത്ഥ വസിംസു. തേ ഉഭോപി ഭാതരോ മാതാപിതരോ പടിജഗ്ഗിംസു. തേസു നന്ദപണ്ഡിതോ "മയാ ആഭതഫലാഫലാനേവ മാതാപിതരോ ഖാദാപേസ്സാമീ"തി ഹിയ്യോ ച പുരിമഗോചരഗഹിതട്ഠാനതോ ച യാനി താനി അവസേസാനി ഫലാഫലാനി പാതോവ ആനേത്വാ മാതാപിതരോ ഖാദാപേതി. തേ താനി ഖാദിത്വാ മുഖം വിക്ഖാലേത്വാ ഉപോസഥികാ ഹോന്തി. സോണപണ്ഡിതോ പന ദൂരം ഗന്ത്വാ മധുരമധുരാനി സുപക്കാനി ആഹരിത്വാ ഉപനാമേതി. അഥ നം തേ "താത, കനിട്ഠേന ആഭതാനി മയം ഖാദിത്വാ ഉപോസഥികാ ജാതാ, ഇദാനി നോ അത്ഥോ നത്ഥീ"തി വദന്തി. ഇതി തസ്സ ഫലാഫലാനി പരിഭോഗം ന ലഭന്തി വിനസ്സന്തി, പുനദിവസാദീസുപി തഥേവാതി, ഏവം സോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞതായ ദൂരമ്പി ഗന്ത്വാ ആഹരതി, തേ പന ന ഖാദന്തി.

അഥ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - "മാതാപിതരോ സുഖുമാലാ, നന്ദോ ച യാനി താനി അപക്കാനി ദുപ്പക്കാനി ഫലാഫലാനി ആഹരിത്വാ ഖാദാപേതി, ഏവം സന്തേ ഇമേ ന ചിരം പവത്തിസ്സന്തി, വാരേസ്സാമി ന"ന്തി. അഥ നം ആമന്തേത്വാ "നന്ദ, ഇതോ പട്ഠായ ഫലാഫലം ആഹരിത്വാ മമാഗമനം പതിമാനേഹി, ഉഭോ ഏകതോവ ഖാദാപേസ്സാമാ"തി ആഹ. ഏവം വുത്തേപി അത്തനോ പുഞ്ഞം പച്ചാസീസന്തോ ന തസ്സ വചനമകാസി. മഹാസത്തോ തം ഉപട്ഠാനം ആഗതം "ന ത്വം പണ്ഡിതാനം വചനം കരോസി, അഹം ജേട്ഠോ, മാതാപിതരോ ച മമേവ ഭാരോ, അഹമേവ നേ പടിജഗ്ഗിസ്സാമി, ത്വം ഇതോ അഞ്ഞത്ഥ യാഹീ"തി തസ്സ അച്ഛരം പഹരി.

സോ തേന പണാമിതോ തത്ഥ ഠാതും അസക്കോന്തോ തം വന്ദിത്വാ മാതാപിതൂനം തമത്ഥം ആരോചേത്വാ അത്തനോ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ കസിണം ഓലോകേത്വാ തംദിവസമേവ അട്ഠ ച സമാപത്തിയോ പഞ്ച ച അഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ചിന്തേസി - "കിം നു ഖോ അഹം സിനേരുപാദതോ രതനവാലുകം ആഹരിത്വാ മമ ഭാതു പണ്ണസാലാപരിവേണം ആകിരിത്വാ ഖമാപേസ്സാമി, ഉദാഹു അനോതത്തതോ ഉദകം ആഹരിത്വാ ഖമാപേസ്സാമി? അഥ വാ മേ ഭാതാ ദേവതാവസേന ഖമേയ്യ, ചത്താരോ മഹാരാജാനോ സക്കഞ്ച ദേവരാജാനം ആനേത്വാ ഖമാപേസ്സാമി, ഏവം പന ന സോഭിസ്സതി, അയം ഖോ മനോജോ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനരാജാ സകലജമ്ബുദീപേ അഗ്ഗരാജാ, തം ആദിം കത്വാ സബ്ബേ രാജാനോ ആനേത്വാ ഖമാപേസ്സാമി, ഏവം സന്തേ മമ ഭാതു ഗുണോ സകലജമ്ബുദീപം അവത്ഥരിത്വാ ഗമിസ്സതി, ചന്ദോ വിയ സൂരിയോ വിയ ച പഞ്ഞായിസ്സതീ"തി.

സോ താവദേവ ഇദ്ധിയാ ഗന്ത്വാ ബ്രഹ്മവഡ്ഢനനഗരേ തസ്സ രഞ്ഞോ നിവേസനദ്വാരേ ഓതരിത്വാ "ഏകോ താപസോ തുമ്ഹേ ദട്ഠുകാമോ"തി രഞ്ഞോ ആരോചാപേത്വാ തേന കതോകാസോ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "അഹം അത്തനോ ബലേന സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ തവ ദസ്സാമീ"തി. "കഥം പന തുമ്ഹേ, ഭന്തേ, സകലജമ്ബുദീപേ രജ്ജം ഗഹേത്വാ ദസ്സഥാ"തി? "മഹാരാജ, കസ്സചി വധച്ഛേദം അകത്വാ അത്തനോ ഇദ്ധിയാവ ഗഹേത്വാ ദസ്സാമീ"തി മഹതിയാ സേനായ സദ്ധിം തം ആദായ കോസലരട്ഠം ഗന്ത്വാ നഗരസ്സ അവിദൂരേ ഖന്ധാവാരം നിവേസേത്വാ "യുദ്ധം വാ നോ ദേതു, വസേ വാ വത്തതൂ"തി കോസലരഞ്ഞോ ദൂതം പാഹേസി. തേന കുജ്ഝിത്വാ യുദ്ധസജ്ജേന ഹുത്വാ നിക്ഖന്തേന സദ്ധിം യുദ്ധേ ആരദ്ധേ അത്തനോ ഇദ്ധാനുഭാവേന യഥാ ദ്വിന്നം സേനാനം പീളനം ന ഹോതി, ഏവം കത്വാ യഥാ ച കോസലരാജാ തസ്സ വസേ വത്തതി, ഏവം വചനപടിവചനഹരണേഹി സംവിദഹി. ഏതേനുപായേന സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ തസ്സ വസേ വത്താപേസി.

സോ തേന പരിതുട്ഠോ നന്ദപണ്ഡിതം ആഹ - "ഭന്തേ, തുമ്ഹേഹി യഥാ മയ്ഹം പടിഞ്ഞാതം, തഥാ കതം, ബഹൂപകാരാ മേ തുമ്ഹേ, കിമഹം തുമ്ഹാകം കരിസ്സാമി, അഹഞ്ഹി തേ സകലജമ്ബുദീപേ ഉപഡ്ഢരജ്ജമ്പി ദാതും ഇച്ഛാമി, കിമങ്ഗം പന ഹത്ഥിഅസ്സരഥമണിമുത്താപവാളരജതസുവണ്ണദാസിദാസപരിജനപരിച്ഛേദ"ന്തി? തം സുത്വാ നന്ദപണ്ഡിതോ "ന മേ തേ, മഹാരാജ, രജ്ജേന അത്ഥോ, നാപി ഹത്ഥിയാനാദീഹി, അപി ച ഖോ തേ രട്ഠേ അസുകസ്മിം നാമ അസ്സമേ മമ മാതാപിതരോ പബ്ബജിത്വാ വസന്തി. ത്യാഹം ഉപട്ഠഹന്തോ ഏകസ്മിം അപരാധേ മമ ജേട്ഠഭാതികേന സോണപണ്ഡിതേന നാമ മഹേസിനാ പണാമിതോ, സ്വാഹം തം ആദായ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ

ഖമാപേസ്സാമി, തസ്സ മേ ത്വം ഖമാപനേ സഹായോ ഹോഹീ"തി. രാജാ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ചതുവീസതിഅക്ഖോഭനീ പരിമാണായ സേനായ പരിവുതോ ഏകസതരാജൂഹി സദ്ധിം നന്ദപണ്ഡിതം പുരക്ഖത്വാ തം അസ്സമപദം പത്വാ ചതുരങ്ഗുലപ്പദേസം മുഞ്ചിത്വാ ആകാസേ ഠിതേന കാജേന അനോതത്തതോ ഉദകം ആഹരിത്വാ പാനീയം പടിസാമേത്വാ പരിവേണം സമ്മജ്ജിത്വാ മാതാപിതൂനം ആസന്നപ്പദേസേ നിസിന്നം ഝാനരതിസമപ്പിതം മഹാസത്തം ഉപസങ്കമിത്വാ നന്ദപണ്ഡിതോ നം ഖമാപേസി. മഹാസത്തോ നന്ദപണ്ഡിതം മാതരം പടിച്ഛാപേത്വാ അത്തനാ യാവജീവം പിതരം പടിജഗ്ഗി. തേസം പന രാജൂനം -

"ആനന്ദോ ച പമോദോ ച, സദാ ഹസിതകീളിതം;
മാതരം പരിചരിത്വാന, ലബ്ഭമേതം വിജാനതാ.

"ആനന്ദോ ച പമോദോ ച, സദാ ഹസിതകീളിതം;
പിതരം പരിചരിത്വാന, ലബ്ഭമേതം വിജാനതോ.

"ദാനഞ്ച പേയ്യവജ്ജഞ്ച, അത്ഥചരിയാ ച യാ ഇധ;
സമാനത്തതാ ച ധമ്മേസു, തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം;
ഏതേ ഖോ സങ്ഗഹാ ലോകേ, രഥസ്സാണീവ യായതോ.

"ഏതേ ച സങ്ഗഹാ നാസ്സു, ന മാതാ പുത്തകാരണാ;
ലഭേഥ മാനം പൂജം വാ, പിതാ വാ പുത്തകാരണാ.

"യസ്മാ ച സങ്ഗഹാ ഏതേ, സമ്മപേക്ഖന്തി പണ്ഡിതാ;
തസ്മാ മഹത്തം പപ്പോന്തി, പാസംസാ ച ഭവന്തി തേ.

"ബ്രഹ്മാതി മാതാപിതരോ, പുബ്ബാചരിയാതി വുച്ചരേ;
ആഹുനേയ്യാ ച പുത്താനം, പജായ അനുകമ്പകാ.

"തസ്മാ ഹി നേ നമസ്സേയ്യ, സക്കരേയ്യ ച പണ്ഡിതോ;
അന്നേന അഥ പാനേന, വത്ഥേന സയനേന ച;
ഉച്ഛാദനേന ന്ഹാപനേന, പാദാനം ധോവനേന ച.

"തായ നം പാരിചരിയായ, മാതാപിതൂസു പണ്ഡിതാ;
ഇധേവ നം പസംസന്തി, പേച്ച സഗ്ഗേ പമോദതീ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൩൭൩-൩൮൧) -

ബുദ്ധലീളായ ധമ്മം ദേസേസി, തം സുത്വാ സബ്ബേപി തേ രാജാനോ സബലകായാ പസീദിംസു. അഥ നേ പഞ്ചസു സീലേസു പതിട്ഠാപേത്വാ "ദാനാദീസു അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി ഓവദിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി. തേ സബ്ബേപി ധമ്മേന രജ്ജം കാരേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ദേവനഗരം പൂരയിംസു. ബോധിസത്തോ "ഇതോ പട്ഠായ മാതരം പടിജഗ്ഗാഹീ"തി മാതരം നന്ദപണ്ഡിതം പടിച്ഛാപേത്വാ അത്തനാ യാവജീവം പിതരം പടിജഗ്ഗി. തേ ഉഭോപി ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനാ അഹേസും.

തദാ മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, നന്ദപണ്ഡിതോ ആനന്ദത്ഥേരോ, മനോജോ രാജാ സാരിപുത്തത്ഥേരോ, ഏകസതരാജാനോ അസീതിമഹാഥേരാ ചേവ അഞ്ഞതരഥേരാ ച, ചതുവീസതിഅക്ഖോഭനീപരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, സോണപണ്ഡിതോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ കിഞ്ചാപി സാതിസയാ നേക്ഖമ്മപാരമീ, തഥാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോ ച നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ അച്ചന്തമേവ കാമേസു അനപേക്ഖതാ, മാതാപിതൂസു തിബ്ബോ സഗാരവസപ്പതിസ്സഭാവോ , മാതാപിതുഉപട്ഠാനേന അതിത്തി, സതിപി നേസം ഉപട്ഠാനേ സബ്ബകാലം സമാപത്തിവിഹാരേഹി വീതിനാമനന്തി ഏവമാദയോ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

സോണപണ്ഡിതചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

നേക്ഖമ്മപാരമീ നിട്ഠിതാ.

൬. തേമിയചരിയാവണ്ണനാ

൪൩. ഛട്ഠേ **കാസിരാജസ്സ അത്രജോതി** കാസിരഞ്ഞോ അത്രജോ പുത്തോ **യദാ ഹോമി,** തദാ **മൂഗപക്ഖോതി നാമേന, തേമിയോതി വദന്തി മ**ന്തി തേമിയോതി നാമേന മൂഗപക്ഖവതാധിട്ഠാനേന "മൂഗപക്ഖോ"തി മാതാപിതരോ ആദിം കത്വാ സബ്ബേവ മം വദന്തീതി സമ്ബന്ധോ. മഹാസത്തസ്സ ഹി ജാതദിവസേ സകലകാസിരട്ഠേ ദേവോ വസ്സി, യസ്മാ ച സോ രഞ്ഞോ ചേവ അമച്ചാദീനഞ്ച ഹദയം ഉല്ലാരേന പീതിസിനേഹേന തേമയമാനോ ഉപ്പന്നോ, തസ്മാ "തേമിയകുമാരോ"തി നാമം അഹോസി.

൪൪. സോളസിത്ഥിസഹസ്സാനന്തി സോളസന്നം കാസിരഞ്ഞോ ഇത്ഥാഗാരസഹസ്സാനം. **ന വിജ്ജതി പുമോതി** പുത്തോ ന ലബ്ഭതി. ന കേവലഞ്ച പുത്തോ ഏവ, ധീതാപിസ്സ നത്ഥി ഏവ. **അഹോരത്താനം അച്ചയേന, നിബ്ബത്തോ അഹമേകകോതി** അപുത്തകസ്സേവ തസ്സ രഞ്ഞോ ബഹൂനം സംവച്ഛരാനം അതീതത്താ അനേകേസം അഹോരത്താനം അപഗമനേന സക്കദത്തിയോ അഹമേകകോവ ബോധിപരിയേസനം ചരമാനോ, തദാ തസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ ഉപ്പന്നോതി സത്ഥാ വദതി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ ബാരാണസിയം കാസിരാജാ രജ്ജം കാരേസി. തസ്സ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ അഹേസും. താസു ഏകാപി പുത്തം വാ ധീതരം വാ ന ലഭതി. നാഗരാ "അമ്ഹാകം രഞ്ഞോ വംസാനുരക്ഖകോ ഏകോപി പുത്തോ നത്ഥീ"തി വിപ്പടിസാരീ ജാതാ സന്നിപതിത്വാ രാജാനം "പുത്തം പത്ഥേഹീ"തി ആഹംസു. രാജാ സോളസസഹസ്സാ ഇത്ഥിയോ "പുത്തം പത്ഥേഥാ"തി ആണാപേസി. താ ചന്ദാദീനം ഉപട്ഠാനാദീനി കത്വാ പത്ഥേന്തിയോപി ന ലഭിംസു. അഗ്ഗമഹേസീ പനസ്സ മദ്ദരാജധീതാ ചന്ദാദേവീ നാമ സീലസമ്പന്നാ അഹോസി. രാജാ "ത്വമ്പി പുത്തം പത്ഥേഹീ"തി ആഹ. സാ പുണ്ണമദിവസേ ഉപോസഥികാ ഹുത്വാ അത്തനോ സീലം ആവജ്ജേത്വാ "സചാഹം അഖണ്ഡസീലാ, ഇമിനാ മേ സച്ചേന പുത്തോ ഉപ്പജ്ജതൂ"തി സച്ചകിരിയമകാസി. തസ്സാ സീലതേജേന സക്കസ്സ ആസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ "ചന്ദാദേവിയാ പുത്തപടിലാഭസ്സ ഉപായം കരിസ്സാമീ"തി തസ്സാ അനുച്ഛവികം പുത്തം ഉപധാരേന്തോ ബോധിസത്തം താവതിംസഭവനേ നിബ്ബത്തിത്വാ തത്ഥ യാവതായുകം ഠത്വാ തതോ ചവിത്വാ ഉപരിദേവലോകേ ഉപ്പജ്ജിതുകാമം ദിസ്വാ തസ്സ സന്തികം ഗന്ത്വാ "സമ്മ, തയി മനുസ്സലോകേ ഉപ്പന്നേ പാരമിയോ ച തേ പൂരേസ്സന്തി, മഹാജനസ്സ ച വുഡ്ഢി ഭവിസ്സതി, അയം കാസിരഞ്ഞോ ചന്ദാ നാമ അഗ്ഗമഹേസീ പുത്തം പത്ഥേതി, തസ്സാ കുച്ഛിയം ഉപ്പജ്ജാഹീ"തി ആഹ.

സോ "സാധൂ"തി പടിസ്സുണിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിയം പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി. തസ്സ സഹായാ പഞ്ചസതാ ദേവപുത്താ ഖീണായുകാ ദേവലോകാ ചവിത്വാ തസ്സേവ രഞ്ഞോ അമച്ചഭരിയാനം കുച്ഛീസു പടിസന്ധിം ഗണ്ഹിംസു. ദേവീ ഗബ്ഭസ്സ പതിട്ഠിതഭാവം ഞത്വാ രഞ്ഞോ ആരോചേസി. രാജാ ഗബ്ഭപരിഹാരം ദാപേസി. സാ പരിപുണ്ണഗബ്ഭാ ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണസമ്പന്നം പുത്തം വിജായി. തംദിവസമേവ അമച്ചഗേഹേസു പഞ്ചകുമാരസതാനി വിജായിംസു. ഉഭയമ്പി സുത്വാ രാജാ "മമ പുത്തസ്സ പരിവാരാ ഏതേ"തി പഞ്ചന്നം ദാരകസതാനം പഞ്ചധാതിസതാനി പേസേത്വാ കുമാരപസാധനാനി ച പേസേസി. മഹാസത്തസ്സ പന അതിദീഘാദിദോസവിവജ്ജിതാ അലമ്ബത്ഥനാ മധുരഥഞ്ഞാ ചതുസട്ഠിധാതിയോ ദത്വാ മഹന്തം സക്കാരം കത്വാ ചന്ദാദേവിയാപി വരം അദാസി. സാ ഗഹിതകം കത്വാ ഠപേസി. ദാരകോ മഹതാ പരിവാരേന വഡ്ഢതി. അഥ നം ഏകമാസികം അലങ്കരിത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ആനയിംസു. രാജാ പിയപുത്തം ഓലോകേത്വാ ആലിങ്ഗിത്വാ അങ്കേ നിസീദാപേത്വാ രമയമാനോ നിസീദി.

൹. തസ്മിം ഖണേ ചത്താരോ ചോരാ ആനീതാ. രാജാ തേസു ഏകസ്സ സകണ്ടകാഹി കസാഹി പഹാരസഹസ്സം ആണാപേസി, ഏകസ്സ സങ്ഖലികായ ബന്ധിത്വാ ബന്ധനാഗാരപ്പവേസനം, ഏകസ്സ സരീരേ സത്തിപ്പഹാരദാനം, ഏകസ്സ സൂലാരോപനം. മഹാസത്തോ പിതു കഥം സുത്വാ സംവേഗപ്പത്തോ ഹുത്വാ "അഹോ മമ പിതാ രജ്ജം നിസ്സായ ഭാരിയം നിരയഗാമികമ്മം കരോതീ"തി ചിന്തേസി. പുനദിവസേ നം സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ അലങ്കതസിരിസയനേ നിപജ്ജാപേസും.

സോ ഥോകം നിദ്ദായിത്വാ പടിബുദ്ധോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ സേതച്ഛത്തം ഓലോകേന്തോ മഹന്തം സിരിവിഭവം പസ്സി. അഥസ്സ പകതിയാപി സംവേഗപ്പത്തസ്സ അതിരേകതരം ഭയം ഉപ്പജ്ജി. സോ "കുതോ നു ഖോ അഹം ഇമം രാജഗേഹം ആഗതോ"തി ഉപധാരേന്തോ ജാതിസ്സരഞാണേന ദേവലോകതോ ആഗതഭാവം ഞത്വാ തതോ പരം ഓലോകേന്തോ ഉസ്സദനിരയേ പക്കഭാവം പസ്സി. തതോ പരം ഓലോകേന്തോ തസ്മിംയേവ നഗരേ രാജഭാവം പസ്സി. അഥ സോ "അഹം വീസതിവസ്സാനി രജ്ജം കാരേത്വാ അസീതിവസ്സസഹസ്സാനി ഉസ്സദനിരയേ പച്ചിം, ഇദാനി പുനപി ഇമസ്മിം ചോരഗേഹേ നിബ്ബത്തോസ്മി, പിതാപി മേ ഹിയ്യോ ചതൂസു ചോരേസു ആനീതേസു തഥാരൂപം ഫരുസം നിരയസംവത്തനികം കഥം കഥേസി. ന മേ ഇമിനാ അവിദിതവിപുലാനത്ഥാവഹേന രജ്ജേന അത്ഥോ, കഥം നു ഖോ ഇമമ്ഹാ ചോരഗേഹാ മുച്ചേയ്യ"ന്തി ചിന്തേന്തോ നിപജ്ജി. അഥ നം ഏകാ ദേവധീതാ "താത തേമിയകുമാര, മാ ഭായി, തീണി അങ്ഗാനി അധിട്ഠഹിത്വാ തവ സോത്ഥി ഭവിസ്സതീ"തി സമസ്സാസേസി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ രജ്ജസങ്ഖാതാ അനത്ഥതോ മുച്ചിതുകാമോ സോളസസംവച്ഛരാനി തീണി അങ്ഗാനി അചലാധിട്ഠാനവസേന അധിട്ഠഹി. തേന വുത്തം **"കിച്ഛാലദ്ധം പിയം പുത്ത"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **കിച്ഛാലദ്ധ**ന്തി കിച്ഛേന കസിരേന ചിരകാലപത്ഥനായ ലദ്ധം. **അഭിജാത**ന്തി ജാതിസമ്പന്നം. കായജുതിയാ ചേവ ഞാണജുതിയാ ച സമന്നാഗതത്താ **ജുതിന്ധരം. സേതച്ഛത്തം ധാരയിത്വാന, സയനേ പോസേതി മം പിതാ**തി പിതാ മേ കാസിരാജാ "മാ നം കുമാരം രജോ വാ ഉസ്സാവോ വാ"തി ജാതകാലതോ പട്ഠായ സേതച്ഛത്തസ്സ ഹേട്ഠാ സിരിസയനേ സയാപേത്വാ മഹന്തേന പരിവാരേന മം പോസേതി.

൨. **നിദ്ദായമാനോ സയനവരേ പബുജ്ഝിത്വാ** അഹം ഓലോകേന്തോ **പണ്ഡരം** സേതച്ഛത്തം **അദ്ദസം. യേനാഹം നിരയം ഗതോ**തി യേന സേതച്ഛത്തേന തതോ തതിയേ അത്തഭാവേ അഹം നിരയം ഗതോ, സേതച്ഛത്തസീസേന രജ്ജം വദതി.

൩. **സഹ ദിട്ഠസ്സ മേ ഛത്ത**ന്തി തം സേതച്ഛത്തം ദിട്ഠസ്സ ദിട്ഠവതോ മേ സഹ തേന ദസ്സനേന, ദസ്സനസമകാലമേവാതി അത്ഥോ. **താസോ ഉപ്പജ്ജി ഭേരവോ**തി സുപരിവിദിതാദീനവത്താ ഭയാനകോ ചിത്തുത്രാസോ ഉദപാദി. **വിനിച്ഛയം സമാപന്നോ, കഥാഹം ഇമം മുഞ്ചിസ്സ**ന്തി കഥം നു ഖോ അഹം ഇമം രജ്ജം കാളകണ്ണിം മുഞ്ചേയ്യന്തി ഏവം വിചാരണം ആപജ്ജിം.

൪. **പുബ്ബസാലോഹിതാ മയ്ഹ**ന്തി പുബ്ബേ ഏകസ്മിം അത്തഭാവേ മമ മാതുഭൂതപുബ്ബാ തസ്മിം ഛത്തേ അധിവത്ഥാ **ദേവതാ** മയ്ഹം **അത്ഥകാമിനീ** ഹിതേസിനീ. **സാ മം ദിസ്വാന ദുക്ഖിതം, തീസു ഠാനേസു യോജയീ**തി സാ ദേവതാ മം തഥാ ചേതോദുക്ഖേന ദുക്ഖിതം ദിസ്വാ മൂഗപക്ഖബധിരഭാവസങ്ഖാതേസു തീസു രജ്ജദുക്ഖതോ നിക്ഖമനകാരണേസു യോജേസി.

൭൪. പണ്ഡിച്ചയന്തി പണ്ഡിച്ചം, അയമേവ വാ പാഠോ. **മാ വിഭാവയാ**തി മാ പകാസേഹി. **ബാലമതോ**തി ബാലോതി ഞാതോ. **സബ്ബോ**തി സകലോ അന്തോജനോ ചേവ ബഹിജനോ ച. **ഓചിനായതൂ**തി നീഹരഥേതം കാളകണ്ണിന്തി അവജാനാതു. **ഏവം തവ അത്ഥോ ഭവിസ്സതീ**തി ഏവം യഥാവുത്തനയേന അവജാനിതബ്ബഭാവേ സതി തുയ്ഹം ഗേഹതോ നിക്ഖമനേന **ഹിതം** പാരമിപരിപൂരണം ഭവിസ്സതി.

൭൫. തേതം വചനന്തി തേ ഏതം തീണി അങ്ഗാനി അധിട്ഠാഹീതി വചനം. **അത്ഥകാമാസി മേ അമ്മാ**തി അമ്മ ദേവതേ, മമ അത്ഥകാമാ അസി. **ഹിതകാമാ**തി തസ്സേവ പരിയായവചനം. അത്ഥോതി വാ ഏത്ഥ സുഖം വേദിതബ്ബം. ഹിതന്തി തസ്സ കാരണഭൂതം പുഞ്ഞം.

൭൬. സാഗരേവ ഥലം ലഭിന്തി ചോരഗേഹേ വതാഹം ജാതോ, അഹു മേ മഹാവതാനത്ഥോതി സോകസാഗരേ ഓസീദന്തോ തസ്സാ ദേവതായ അഹം വചനം സുത്വാ സാഗരേ ഓസീദന്തോ വിയ ഥലം പതിട്ഠം **അലഭിം,** രജ്ജകുലതോ നിക്ഖമനോപായം അലഭിന്തി അത്ഥോ. **തയോ അങ്ഗേ അധിട്ഠഹി**ന്തി യാവ ഗേഹതോ നിക്ഖമിം, താവ തീണി അങ്ഗാനി കാരണാനി അധിട്ഠഹിം.

൭൭. ഇദാനി താനി സരൂപതോ ദസ്സേതും **"മൂഗോ അഹോസി"**ന്തി ഗാഥമാഹ. തത്ഥ **പക്ഖോ**തി പീഠസപ്പി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഏവം പന മഹാസത്തേ ദേവതായ ദിന്നനയേ ഠത്വാ ജാതവസ്സതോ പട്ഠായ മൂഗാദിഭാവേന അത്താനം ദസ്സേന്തേ മാതാപിതരോ ധാതിആദയോ ച "മൂഗാനം ഹനുപരിയോസാനം നാമ ഏവരൂപം ന ഹോതി, ബധിരാനം കണ്ണസോതം നാമ ഏവരൂപം ന ഹോതി, പീഠസപ്പീനം ഹത്ഥപാദാ നാമ ഏവരൂപാ ന ഹോന്തി, ഭവിതബ്ബമേത്ഥ കാരണേന, വീമംസിസ്സാമ ന"ന്തി ചിന്തേത്വാ "ഖീരേന താവ വീമംസിസ്സാമാ"തി സകലദിവസം ഖീരം ന ദേന്തി. സോ സുസ്സന്തോപി ഖീരത്ഥായ സദ്ദം ന കരോതി.

അഥസ്സ മാതാ "പുത്തോ മേ ഛാതോ, ഖീരമസ്സ ദേഥാ"തി ഖീരം ദാപേസി. ഏവം അന്തരന്തരാ ഖീരം അദത്വാ ഏകസംവച്ഛരം വീമംസന്താപി അന്തരം ന പസ്സിംസു. തതോ "കുമാരകാ നാമ പൂവഖജ്ജകം പിയായന്തി, ഫലാഫലം പിയായന്തി, കീളനഭണ്ഡകം പിയായന്തി, ഭോജനം പിയായന്തീ"തി താനി താനി പലോഭനീയാനി ഉപനേത്വാ വീമംസനവസേന പലോഭേന്താ യാവ പഞ്ചവസ്സകാലാ അന്തരം ന പസ്സിംസു. അഥ നം "ദാരകാ നാമ അഗ്ഗിതോ ഭായന്തി, മത്തഹത്ഥിതോ ഭായന്തി, സപ്പതോ ഭായന്തി, ഉക്ഖിത്താസികപുരിസതോ ഭായന്തി, തേഹി വീമംസിസ്സാമാ"തി യഥാ തേഹിസ്സ അനത്ഥോ ന ജായതി, തഥാ പുരിമമേവ സംവിദഹിത്വാ അതിഭയാനകാകാരേന ഉപഗച്ഛന്തേ കാരേസും.

മഹാസത്തോ നിരയഭയം ആവജ്ജേത്വാ "ഇതോ സതഗുണേന സഹസ്സഗുണേന സതസഹസ്സഗുണേന നിരയോ ഭായിതബ്ബോ"തി നിച്ചലോവ ഹോതി. ഏവമ്പി വീമംസിത്വാ അന്തരം ന പസ്സന്താ പുന "ദാരകാ നാമ സമജ്ജത്ഥികാ ഹോന്തീ"തി സമജ്ജം കാരേത്വാപി മഹാസത്തം സാണിയാ പരിക്ഖിപിത്വാ അജാനന്തസ്സേവ ചതൂസു പസ്സേസു സങ്ഖസദ്ദേഹി ഭേരിസദ്ദേഹി ച സഹസാ ഏകനിന്നാദം കാരേത്വാപി അന്ധകാരേ ഘടേഹി ദീപം ഉപനേത്വാ സഹസാ ആലോകം ദസ്സേത്വാപി സകലസരീരം ഫാണിതേന മക്ഖേത്വാ ബഹുമക്ഖികേ ഠാനേ നിപജ്ജാപേത്വാപി ന്ഹാപനാദീനി അകത്വാ ഉച്ചാരപസ്സാവമത്ഥകേ നിപന്നം അജ്ഝുപേക്ഖിത്വാപി തത്ഥ ച പലിപന്നം സയമാനം പരിഹാസേഹി അക്കോസനേഹി ച ഘട്ടേത്വാപി ഹേട്ഠാമഞ്ചേ അഗ്ഗികപല്ലം കത്വാ ഉണ്ഹസന്താപേന പീളേത്വാപീതി ഏവം നാനാവിധേഹി ഉപായേഹി വീമംസന്താപിസ്സ അന്തരം ന പസ്സിംസു.

മഹാസത്തോ ഹി സബ്ബത്ഥ നിരയഭയമേവ ആവജ്ജേത്വാ അധിട്ഠാനം അവികോപേന്തോ നിച്ചലോവ അഹോസി. ഏവം പന്നരസവസ്സാനി വീമംസിത്വാ അഥ സോളസവസ്സകാലേ "പീഠസപ്പിനോ വാ ഹോന്തു മൂഗബധിരാ വാ രജനീയേസു അരജ്ജന്താ ദുസ്സനീയേസു അദുസ്സന്താ നാമ നത്ഥീതി നാടകാനിസ്സ പച്ചുപട്ഠപേത്വാ വീമംസിസ്സാമാ"തി കുമാരം ഗന്ധോദകേന ന്ഹാപേത്വാ ദേവപുത്തം വിയ അലങ്കരിത്വാ ദേവവിമാനകപ്പം പുപ്ഫഗന്ധദാമാദീഹി ഏകാമോദപമോദം പാസാദം ആരോപേത്വാ ഉത്തമരൂപധരാ ഭാവവിലാസസമ്പന്നാ ദേവച്ഛരാപടിഭാഗാ ഇത്ഥിയോ ഉപട്ഠപേസും - "ഗച്ഛഥ നച്ചാദീഹി കുമാരം അഭിരമാപേഥാ"തി. താ ഉപഗന്ത്വാ തഥാ കാതും വായമിംസു. സോ ബുദ്ധിസമ്പന്നതായ "ഇമാ മേ സരീരസമ്ഫസ്സം മാ വിന്ദിംസൂ"തി അസ്സാസപസ്സാസേ നിരുന്ധി. താ തസ്സ സരീരസമ്ഫസ്സം അവിന്ദന്തിയോ "ഥദ്ധസരീരോ ഏസ, നായം മനുസ്സോ, യക്ഖോ ഭവിസ്സതീ"തി പക്കമിംസു.

ഏവം സോളസ വസ്സാനി സോളസഹി മഹാവീമംസാഹി അനേകാഹി ച ഖുദ്ദകവീമംസാഹി പരിഗ്ഗണ്ഹിതും അസക്കുണിത്വാ മാതാപിതരോ "താത, തേമിയകുമാര, മയം തവ അമൂഗാദിഭാവം ജാനാമ, ന ഹി തേസം ഏവരൂപാനി മുഖകണ്ണസോതപാദാനി ഹോന്തി, ത്വം അമ്ഹേഹി പത്ഥേത്വാ ലദ്ധപുത്തകോ, മാ നോ നാസേഹി, സകലജമ്ബുദീപേ രാജൂനം സന്തികാ ഗരഹതോ മോചേഹീ"തി സഹ വിസും വിസുഞ്ച അനേകവാരം യാചിംസു. സോ തേഹി ഏവം യാചിയമാനോപി അസുണന്തോ വിയ ഹുത്വാ നിപജ്ജി.

൭൮. അഥ രാജാ മഹാസത്തസ്സ ഉഭോ പാദേ കണ്ണസോതേ ജിവ്ഹം ഉഭോ ച ഹത്ഥേ കുസലേഹി പുരിസേഹി വീമംസാപേത്വാ "യദിപി അപീഠസപ്പിആദീനം വിയസ്സ പാദാദയോ, തഥാപി അയം പീഠസപ്പി മൂഗബധിരോ മഞ്ഞേ, ഈദിസേ കാളകണ്ണിപുരിസേ ഇമസ്മിം ഗേഹേ വസന്തേ തയോ അന്തരായാ പഞ്ഞായന്തി ജീവിതസ്സ വാ ഛത്തസ്സ വാ മഹേസിയാ വാ"തി ലക്ഖണപാഠകേഹി ഇദാനി കഥിതം. ജാതദിവസേ പന "തുമ്ഹാകം ദോമനസ്സപരിഹരണത്ഥം 'ധഞ്ഞപുഞ്ഞലക്ഖണോ'തി വുത്ത"ന്തി അമച്ചേഹി ആരോചിതം സുത്വാ അന്തരായഭയേന ഭീതോ "ഗച്ഛഥ നം അവമങ്ഗലരഥേ നിപജ്ജാപേത്വാ പച്ഛിമദ്വാരേന നീഹരാപേത്വാ ആമകസുസാനേ നിഖണഥാ"തി ആണാപേസി. തം സുത്വാ മഹാസത്തോ ഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗോ അഹോസി - "ചിരസ്സം വത മേ മനോരഥോ മത്ഥകം പാപുണിസ്സതീ"തി. തേന വുത്തം **"തതോ മേ ഹത്ഥപാദേ ചാ"**തിആദി.

തത്ഥ **മദ്ദിയാ**തി മദ്ദനവസേന വീമംസിത്വാ. **അനൂനതന്തി** ഹത്ഥാദീഹി അവികലതം. **നിന്ദിസുന്തി** "ഏവം അനൂനാവയവോപി സമാനോ മൂഗാദി വിയ ദിസ്സമാനോ "രജ്ജം കാരേതും അഭബ്ബോ, കാളകണ്ണിപുരിസോ അയ"ന്തി ഗരഹിംസു. "നിദ്ദിസു"ന്തിപി പാഠോ, വദിംസൂതി അത്ഥോ.

൫൯. ഛന്ദനം അനുമോദിസുന്തി രാജദസ്സനത്ഥം ആഗതാ സബ്ബേപി ജനപദവാസിനോ സേനാപതിപുരോഹിതപ്പമുഖാ രാജപുരിസാ തേ സബ്ബേപി **ഏകമനാ** സമാനചിത്താ **ഹുത്വാ** അന്തരായപരിഹരണത്ഥം രഞ്ഞാ ആണത്താ ഭൂമിയം നിഖണനവസേന മമ ഛന്ദനം മുഖസങ്കോചം അകത്വാ അഭിമുഖഭാവേന സാധു സുട്ഠു ഇദം കത്തബ്ബമേവാതി അനുമോദിംസു.

൬൦. സോ മേ അത്ഥോ സമിജ്ഝഥാതി യസ്സത്ഥായ യദത്ഥം തതോ മൂഗാദിഭാവാധിട്ഠാനവസേന ദുക്കരചരണം ചിണ്ണം ചരിതം, സോ അത്ഥോ മമ സമിജ്ഝതി. തേസം മമ മാതാപിതുആദീനം **മതിം** അധിപ്പായം **സുത്വാ സോ** അഹം മമ അധിപ്പായസമിജ്ഝനേന **ഹട്ഠോ** അനുപധാരേത്വാ ഭൂമിയം നിഖണനാനുജാനനേന **സംവിഗ്ഗമാനസോവ** അഹോസിന്തി വചനസേസേന സമ്ബന്ധോ വേദിതബ്ബോ.

൬൧. ഏവം കുമാരസ്സ ഭൂമിയം നിഖണനേ രഞ്ഞാ ആണത്തേ ചന്ദാദേവീ തം പവത്തിം സുത്വാ രാജാനം ഉപസങ്കമിത്വാ, "ദേവ, തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം വരോ ദിന്നോ, മയാ ച ഗഹിതകം കത്വാ ഠപിതോ, തം മേ ഇദാനി ദേഥാ"തി. "ഗണ്ഹ, ദേവീ"തി. "പുത്തസ്സ മേ രജ്ജം ദേഥാ"തി. "പുത്തോ തേ കാളകണ്ണീ, ന സക്കാ ദാതു"ന്തി. "തേന ഹി, ദേവ, യാവജീവം അദേന്തോ സത്ത വസ്സാനി ദേഥാ"തി. "തമ്പി ന സക്കാ"തി. "ഛ വസ്സാനി, പഞ്ചചത്താരിതീണിദ്വേഏകം വസ്സം, സത്ത മാസേ, ഛപഞ്ചചത്താരോതയോദ്വേഏകം മാസംഅഡ്ഢമാസംസത്താഹം ദേഥാ"തി. സാധു ഗണ്ഹാതി.

സാ പുത്തം അലങ്കാരാപേത്വാ "തേമിയകുമാരസ്സ ഇദം രജ്ജ"ന്തി നഗരേ ഭേരിം ചരാപേത്വാ നഗരം അലങ്കാരാപേത്വാ പുത്തം ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ സേതച്ഛത്തം മത്ഥകേ കാരാപേത്വാ നഗരം പദക്ഖിണം കത്വാ ആഗതം അലങ്കതസിരിസയനേ നിപജ്ജാപേത്വാ സബ്ബരത്തിം യാചി - "താത തേമിയ, തം നിസ്സായ സോളസ വസ്സാനി നിദ്ദം അലഭിത്വാ രോദമാനായ മേ അക്ഖീനി ഉപ്പക്കാനി, സോകേന ഹദയം ഭിജ്ജതി വിയ, തവ അപീഠസപ്പിആദിഭാവം ജാനാമി, മാ മം അനാഥം കരീ"തി. ഇമിനാ നിയാമേന ഛ ദിവസേ യാചി. ഛട്ഠേ ദിവസേ രാജാ സുനന്ദം നാമ സാരഥിം പക്കോസാപേത്വാ "സ്വേ പാതോവ അവമങ്ഗലരഥേന കുമാരം നീഹരിത്വാ ആമകസുസാനേ ഭൂമിയം നിഖണിത്വാ പഥവിവഡ്ഢനകകമ്മം കത്വാ ഏഹീ"തി ആഹ. തം സുത്വാ ദേവീ "താത, കാസിരാജാ തം സ്വേ ആമകസുസാനേ നിഖണിതും ആണാപേസി. സ്വേ മരണം പാപുണിസ്സതീ"തി ആഹ.

മഹാസത്തോ തം സുത്വാ "തേമിയ, സോളസ വസ്സാനി തയാ കതോ വായാമോ മത്ഥകം പത്തോ"തി ഹട്ഠോ ഉദഗ്ഗോ അഹോസി. മാതുയാ പനസ്സ ഹദയം ഭിജ്ജനാകാരം വിയ അഹോസി. അഥ തസ്സാ രത്തിയാ അച്ചയേന പാതോവ സാരഥി രഥം ആദായ ദ്വാരേ ഠപേത്വാ സിരിഗബ്ഭം പവിസിത്വാ "ദേവി, മാ മയ്ഹം കുജ്ഝി, രഞ്ഞോ ആണാ"തി പുത്തം ആലിങ്ഗിത്വാ നിപന്നം ദേവിം പിട്ഠിഹത്ഥേന അപനേത്വാ കുമാരം ഉക്ഖിപിത്വാ പാസാദാ ഓതരി. ദേവീ ഉരം പഹരിത്വാ മഹാസദ്ദേന പരിദേവിത്വാ മഹാതലേ ഓഹീയി.

അഥ നം മഹാസത്തോ ഓലോകേത്വാ "മയി അകഥേന്തേ മാതു സോകോ ബലവാ ഭവിസ്സതീ"തി കഥേതുകാമോ ഹുത്വാപി "സചേ കഥേസ്സാമി സോളസ വസ്സാനി കതോ വായാമോ മോഘോ ഭവിസ്സതി, അകഥേന്തോ പനാഹം അത്തനോ ച മാതാപിതൂനഞ്ച പച്ചയോ ഭവിസ്സാമീ"തി അധിവാസേസി. സാരഥി "മഹാസത്തം രഥം ആരോപേത്വാ പച്ഛിമദ്വാരാഭിമുഖം രഥം പേസേസ്സാമീ"തി പാചീനദ്വാരാഭിമുഖം പേസേസി. രഥോ നഗരാ നിക്ഖമിത്വാ ദേവതാനുഭാവേന തിയോജനട്ഠാനം ഗതോ. മഹാസത്തോ സുട്ഠുതരം തുട്ഠചിത്തോ അഹോസി. തത്ഥ വനഘടം സാരഥിസ്സ ആമകസുസാനം വിയ ഉപട്ഠാസി. സോ "ഇദം ഠാനം സുന്ദര"ന്തി രഥം ഓക്കമാപേത്വാ മഗ്ഗപസ്സേ ഠപേത്വാ രഥാ ഓരുയ്ഹ മഹാസത്തസ്സ ആഭരണഭണ്ഡം ഓമുഞ്ചിത്വാ ഭണ്ഡികം കത്വാ ഠപേത്വാ കുദാലം ആദായ അവിദൂരേ ആവാടം ഖണിതും ആരഭി. തേന വുത്തം **"ന്ഹാപേത്വാ അനുലിമ്പിത്വാ"**തിആദി.

തത്ഥ **ന്ഹാപേത്വാ**തി സോളസഹി ഗന്ധോദകഘടേഹി ന്ഹാപേത്വാ. **അനുലിമ്പിത്വാ**തി സുരഭിവിലേപനേന വിലിമ്പേത്വാ. **വേഠേത്വാ രാജവേഠന**ന്തി കാസിരാജൂനം പവേണിയാഗതം രാജമകുടം സീസേ പടിമുഞ്ചിത്വാ. **അഭിസിഞ്ചിത്വാ**തി തസ്മിം രാജകുലേ രാജാഭിസേകനിയാമേന അഭിസിഞ്ചിത്വാ. **ഛത്തേന കാരേസും പുരം പദക്ഖിണ**ന്തി സേതച്ഛത്തേന ധാരിയമാനേന മം നഗരം പദക്ഖിണം കാരേസും.

൬൨. സത്താഹം ധാരയിത്വാനാതി മയ്ഹം മാതു ചന്ദാദേവിയാ വരലാഭനവസേന ലദ്ധം സത്താഹം മമ സേതച്ഛത്തം ധാരയിത്വാ. **ഉഗ്ഗതേ രവിമണ്ഡലേ**തി തതോ പുനദിവസേ സൂരിയമണ്ഡലേ ഉഗ്ഗതമത്തേ അവമങ്ഗലരഥേന **മം** നഗരതോ **നീഹരിത്വാ** ഭൂമിയം നിഖണനത്ഥം **സാരഥി** സുനന്ദോ **വനമുപഗച്ഛി.**

൬൩. സജ്ജസ്സന്തി സന്നദ്ധോ അസ്സം, യുഗേ യോജിതസ്സം മേ രഥം മഗ്ഗതോ ഉക്കമാപനവസേന ഏകോകാസേ കത്വാ. **ഹത്ഥമുച്ചിതോ**തി മുച്ചിതഹത്ഥോ, രഥപാചനതോ മുത്തഹത്ഥോതി അത്ഥോ. അഥ വാ **ഹത്ഥമുച്ചിതോ**തി ഹത്ഥമുത്തോ മമ ഹത്ഥതോ മുച്ചിത്വാതി അത്ഥോ. **കാസു**ന്തി ആവാടം. **നിഖാതു**ന്തി നിഖണിതും.

൬൪-൫. ഇദാനി യദത്ഥം മയാ സോളസ വസ്സാനി മൂഗവതാദിഅധിട്ഠാനേന ദുക്കരചരിയാ അധിട്ഠിതാ, തം ദസ്സേതും **"അധിട്ഠിതമധിട്ഠാന"**ന്തി ഗാഥാദ്വയമാഹ.

തത്ഥ **തജ്ജേന്തോ വിവിധകാരണാ**തി ദ്വിമാസികകാലതോ പട്ഠായ യാവ സോളസസംവച്ഛരാ ഥഞ്ഞപടിസേധനാദീഹി വിവിധേഹി നാനപ്പകാരേഹി കാരണേഹി തജ്ജയന്തോ ഭയവിദ്ധംസനവസേന

വിഹേഠിയമാനോ. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

അഥ മഹാസത്തോ സുനന്ദേ കാസും ഖണന്തേ "അയം മേ വായാമകാലോ"തി ഉട്ഠായ അത്തനോ ഹത്ഥപാദേ സമ്ബാഹിത്വാ രഥാ ഓതരിതും മേ ബലം അത്ഥീതി ഞത്വാ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. താവദേവസ്സ പാദപതിട്ഠാനട്ഠാനം വാതപുണ്ണഭസ്തചമ്മം വിയ ഉഗ്ഗന്ത്വാ രഥസ്സ പച്ഛിമന്തം ആഹച്ച അട്ഠാസി. സോ ഓതരിത്വാ കതിപയേ വാരേ അപരാപരം ചങ്കമിത്വാ "യോജനസതമ്പി ഗന്തും മേ ബലം അത്ഥീ"തി ഞത്വാ രഥം പച്ഛിമന്തേ ഗഹേത്വാ കുമാരകാനം കീളനയാനകം വിയ ഉക്ഖിപിത്വാ "സചേ സാരഥി മയാ സദ്ധിം പടിവിരുജ്ഝേയ്യ, അത്ഥി മേ പടിവിരുജ്ഝിതും ബല"ന്തി സല്ലക്ഖേത്വാ പസാധനത്ഥായ ചിത്തം ഉപ്പാദേസി. തങ്ഖണഞ്ഞേവ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ തം കാരണം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മം ആണാപേസി - "ഗച്ഛ കാസിരാജപുത്തം അലങ്കരോഹീ"തി. സോ "സാധൂ"തി വത്വാ ദിബ്ബേഹി ച മാനുസേഹി ച അലങ്കാരേഹി സക്കം വിയ തം അലങ്കരി. സോ ദേവരാജലീളായ സാരഥിസ്സ ഖണനോകാസം ഗന്ത്വാ ആവാടതീരേ ഠത്വാ -

"കിന്നു സന്തരമാനോവ, കാസും ഖണസി സാരഥി;
പുട്ഠോ മേ സമ്മ അക്ഖാഹി, കിം കാസുയാ കരിസ്സസീ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൩) -

ആഹ.

തേന ഉദ്ധം അനോലോകേത്വാവ -

"രഞ്ഞോ മൂഗോ ച പക്ഖോ ച, പുത്തോ ജാതോ അചേതസോ;
സോമ്ഹി രഞ്ഞാ സമജ്ഝിട്ഠോ, പുത്തം മേ നിഖണം വനേ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൪) -

വുത്തേ മഹാസത്തോ -

"ന ബധിരോ ന മൂഗോസ്മി, ന പക്ഖോ ന ച വീകലോ;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ.

"ഊരൂ ബാഹുഞ്ച മേ പസ്സ, ഭാസിതഞ്ച സുണോഹി മേ;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൫-൬) -

വത്വാ പുന തേന ആവാടഖണനം പഹായ ഉദ്ധം ഓലോകേത്വാ തസ്സ രൂപസമ്പത്തിം ദിസ്വാ "മനുസ്സോ വാ ദേവോ വാ"തി അജാനന്തേന -

"ദേവതാ നുസി ഗന്ധബ്ബോ, അദു സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ, കഥം ജാനേമു തം മയ"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൭) -

വുത്തേ -

"നമ്ഹി ദേവോ ന ഗന്ധബ്ബോ, നാപി സക്കോ പുരിന്ദദോ;
കാസിരഞ്ഞോ അഹം പുത്തോ, യം കാസുയാ നിഖഞ്ഞസി.

"തസ്സ രഞ്ഞോ അഹം പുത്തോ, യം ത്വം സമ്മൂപജീവസി;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ.

"യസ്സ രുക്ഖസ്സ ഛായായ, നിസീദേയ്യ സയേയ്യ വാ;
ന തസ്സ സാഖം ഭഞ്ജേയ്യ, മിത്തദുബ്ഭോ ഹി പാപകോ.

"യഥാ രുക്ഖോ തഥാ രാജാ, യഥാ സാഖാ തഥാ അഹം;
യഥാ ഛായൂപഗോ പോസോ, ഏവം ത്വമസി സാരഥി;
അധമ്മം സാരഥി കയിരാ, മം ചേ ത്വം നിഖണം വനേ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൮-൧൧) -

ആദിനാ നയേന ധമ്മം ദേസേത്വാ തേന നിവത്തനത്ഥം യാചിതോ അനിവത്തനകാരണം പബ്ബജ്ജാഛന്ദം തസ്സ ച ഹേതു നിരയഭയാദികം അതീതഭവേ അത്തനോ പവത്തിം വിത്ഥാരേന കഥേത്വാ തായ ധമ്മകഥായ തായ ച പടിപത്തിയാ തസ്മിമ്പി പബ്ബജിതുകാമേ ജാതേ രഞ്ഞോ ഇമം -

"രഥം നിയ്യാതയിത്വാന, അനണോ ഏഹി സാരഥി;
അനണസ്സ ഹി പബ്ബജ്ജാ, ഏതം ഇസീഹി വണ്ണിത"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൪൪) -

വത്വാ തം വിസ്സജ്ജേസി.

സോ രഥം ആഭരണാനി ച ഗഹേത്വാ രഞ്ഞോ സന്തികം ഗന്ത്വാ തമത്ഥം ആരോചേസി. രാജാ താവദേവ "മഹാസത്തസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി നഗരതോ നിഗ്ഗച്ഛി സദ്ധിം ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ഇത്ഥാഗാരേഹി നാഗരജാനപദേഹി ച. മഹാസത്തോപി ഖോ സാരഥിം ഉയ്യോജേത്വാ പബ്ബജിതുകാമോ ജാതോ. തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ സക്കോ വിസ്സകമ്മം പേസേസി - "തേമിയപണ്ഡിതോ പബ്ബജിതുകാമോ, തസ്സ അസ്സമപദം പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ ച മാപേഹീ"തി. സോ ഗന്ത്വാ തിയോജനികേ വനസണ്ഡേ അസ്സമം മാപേത്വാ

രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനചങ്കമനപോക്ഖരണീഫലരുക്ഖസമ്പന്നം കത്വാ സബ്ബേ ച പബ്ബജിതപരിക്ഖാരേ മാപേത്വാ സകട്ഠാനമേവ ഗതോ. ബോധിസത്തോ തം ദിസ്വാ സക്കദത്തിയഭാവം ഞത്വാ പണ്ണസാലം പവിസിത്വാ വത്ഥാനി അപനേത്വാ താപസവേസം ഗഹേത്വാ കട്ഠത്ഥരേ നിസിന്നോ അട്ഠ സമാപത്തിയോ, പഞ്ച ച അഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ പബ്ബജ്ജാസുഖേന അസ്സമേ നിസീദി.

കാസിരാജാപി സാരഥിനാ ദസ്സിതമഗ്ഗേന ഗന്ത്വാ അസ്സമം പവിസിത്വാ മഹാസത്തേന സഹ സമാഗന്ത്വാ കതപടിസന്ഥാരോ രജ്ജേന നിമന്തേസി. തേമിയപണ്ഡിതോ തം പടിക്ഖിപിത്വാ അനേകാകാരവോകാരം അനിച്ചതാദിപടിസംയുത്തായ ച കാമാദീനവപടിസംയുത്തായ ച ധമ്മിയാ കഥായ രാജാനം സംവേജേസി. സോ സംവിഗ്ഗമാനസോ ഘരാവാസേ ഉക്കണ്ഠിതോ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ അമച്ചേ ഇത്ഥാഗാരേ ച പുച്ഛി. തേപി പബ്ബജിതുകാമാ അഹേസും. അഥ രാജാ ചന്ദാദേവിം ആദിം കത്വാ സോളസ സഹസ്സേ ഓരോധേ ച അമച്ചാദികേ ച പബ്ബജിതുകാമേ ഞത്വാ നഗരേ ഭേരിം ചരാപേസി - “യേ മമ പുത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിതുകാമാ, തേ പബ്ബജന്തൂ”തി. സുവണ്ണകോട്ഠാഗാരാദീനി ച വിവരാപേത്വാ വിസ്സജ്ജാപേസി. നാഗരാ ച യഥാപസാരിതേയേവ ആപണേ വിവടദ്വാരാനേവ ഗേഹാനി ച പഹായ രഞ്ഞോ സന്തികം അഗമംസു. രാജാ മഹാജനേന സദ്ധിം മഹാസത്തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജി. സക്കദത്തിയം തിയോജനികം അസ്സമപദം പരിപൂരി.

സാമന്തരാജാനോ “കാസിരാജാ പബ്ബജിതോ”തി സുത്വാ “ബാരാണസിരജ്ജം ഗഹേസ്സാമാ”തി നഗരം പവിസിത്വാ ദേവനഗരസദിസം നഗരം സത്തരതനഭരിതം ദേവവിമാനകപ്പം രാജനിവേസനഞ്ച ദിസ്വാ “ഇമം ധനം നിസ്സായ ഭയേന ഭവിതബ്ബ”ന്തി താവദേവ നിക്ഖമിത്വാ പായാസും. തേസം ആഗമനം സുത്വാ മഹാസത്തോ വനന്തം ഗന്ത്വാ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേസി. തേ സബ്ബേ സദ്ധിം പരിസായ തസ്സ സന്തികേ പബ്ബജിംസു. ഏവം അപരേപി അപരേപീതി മഹാസമാഗമോ അഹോസി. സബ്ബേ ഫലാഫലാനി പരിഭുഞ്ജിത്വാ സമണധമ്മം കരോന്തി. യോ കാമാദിവിതക്കം വിതക്കേതി, തസ്സ ചിത്തം ഞത്വാ മഹാസത്തോ തത്ഥ ഗന്ത്വാ ആകാസേ നിസീദിത്വാ ധമ്മം ദേസേതി.

സോ ധമ്മസ്സവനസപ്പായം ലഭിത്വാ സമാപത്തിയോ അഭിഞ്ഞായോ ച നിബ്ബത്തേതി. ഏവം അപരോപി അപരോപീതി സബ്ബേപി ജീവിതപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനാ അഹേസും. തിരച്ഛാനഗതാപി മഹാസത്തേ ഇസിഗണേപി ചിത്തം പസാദേത്വാ ഛസു കാമസഗ്ഗേസു നിബ്ബത്തിംസു. മഹാസത്തസ്സ ബ്രഹ്മചരിയം ചിരം ദീഘമദ്ധാനം പവത്തിത്ഥ. തദാ ഛത്തേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ ഉപ്പലവണ്ണാ അഹോസി, സാരഥി സാരിപുത്തത്ഥേരോ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, പരിസാ ബുദ്ധപരിസാ, തേമിയപണ്ഡിതോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ അധിട്ഠാനപാരമീ ഇധ മത്ഥകം പത്താ, സേസപാരമിയോപി യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ മാസജാതകാലതോ പട്ഠായ നിരയഭയം പാപഭീരുതാ രജ്ജജിഗുച്ഛാ നേക്ഖമ്മനിമിത്തം മൂഗാദിഭാവാധിട്ഠാനം തത്ഥ ച വിരോധിപ്പച്ചയസമോധാനേപി നിച്ചലഭാവോതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

തേമിയചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

അധിട്ഠാനപാരമീ നിട്ഠിതാ.

൭. കപിരാജചരിയാവണ്ണനാ

൩൭. സത്തമേ **യദാ അഹം കപി ആസി**ന്തി യസ്മിം കാലേ അഹം കപിയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ വുദ്ധിമന്വായ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ അസ്സപോതകപ്പമാണോ മഹാസരീരോ കപി ഹോമി. **നദീകൂലേ ദരീസയേ**തി ഏകിസ്സാ നദിയാ തീരേ ഏകസ്മിം ദരീഭാഗേ യദാ വാസം കപ്പേമീതി അത്ഥോ.

തദാ കിര ബോധിസത്തോ യൂഥപരിഹരണം അകത്വാ ഏകചരോ ഹുത്വാ വിഹാസി. തസ്സാ പന നദിയാ വേമജ്ഝേ ഏകോ ദീപകോ നാനപ്പകാരേഹി അമ്ബപനസാദീഹി ഫലരുക്ഖേഹി സമ്പന്നോ. ബോധിസത്തോ ഥാമജവസമ്പന്നതായ നദിയാ ഓരിമതീരതോ ഉപ്പതിത്വാ ദീപകസ്സ പന നദിയാ ച മജ്ഝേ ഏകോ പിട്ഠിപാസാണോ അത്ഥി, തസ്മിം പതതി. തതോ ഉപ്പതിത്വാ തസ്മിം ദീപകേ പതതി. സോ തത്ഥ നാനപ്പകാരാനി ഫലാഫലാനി ഖാദിത്വാ സായം തേനേവ ഉപായേന പച്ചാഗന്ത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനേ വസിത്വാ പുനദിവസേപി തഥേവ കരോതി. ഇമിനാ നിയാമേന വാസം കപ്പേസി.

തസ്മിം പന കാലേ ഏകോ കുമ്ഭീലോ സപജാപതികോ തസ്സം നദിയം വസതി. തസ്സ ഭരിയാ ബോധിസത്തം അപരാപരം ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ തസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളം ഉപ്പാദേത്വാ കുമ്ഭീലം ആഹ - “മയ്ഹം ഖോ, അയ്യപുത്ത, ഇമസ്സ വാനരസ്സ ഹദയമംസേ ദോഹളോ ഉപ്പന്നോ”തി. സോ “സാധു, ഭദ്ദേ, ലച്ഛസീ”തി വത്വാ “അജ്ജ തം സായം ദീപകതോ ആഗച്ഛന്തമേവ ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ഗന്ത്വാ പിട്ഠിപാസാണേ നിപജ്ജി. ബോധിസത്തോ തം ദിവസം ഗോചരം ചരിത്വാ സായന്ഹസമയേ ദീപകേ ഠിതോവ പാസാണം ഓലോകേത്വാ “അയം പാസാണോ ഇദാനി ഉച്ചതരോ ഖായതി, കിം നു ഖോ കാരണ”ന്തി ചിന്തേസി. മഹാസത്തസ്സ ഹി ഉദകപ്പമാണഞ്ച പാസാണപ്പമാണഞ്ച സുവവത്ഥാപിതമേവ ഹോതി. തേനസ്സ ഏതദഹോസി - “അജ്ജ ഇമിസ്സാ നദിയാ ഉദകം നേവ ഹായതി, അഥ ച പനായം പാസാണോ മഹാ ഹുത്വാ പഞ്ഞായതി, കച്ചി നു ഖോ ഏത്ഥ മയ്ഹം ഗഹണത്ഥായ കുമ്ഭീലോ നിപന്നോ”തി?

സോ “വീമംസിസ്സാമി താവ ന”ന്തി തത്ഥേവ ഠത്വാ പാസാണേന സദ്ധിം കഥേന്തോ വിയ “ഭോ, പാസാണാ”തി വത്വാ പടിവചനം അലഭന്തോ യാവതതിയം “ഭോ, പാസാണാ”തി ആഹ. പാസാണോ പടിവചനം ന ദേതി. പുനപി ബോധിസത്തോ “കിം, ഭോ പാസാണ, അജ്ജ മയ്ഹം പടിവചനം ന ദേസീ”തി ആഹ. കുമ്ഭീലോ “അദ്ധാ അയം പാസാണോ അഞ്ഞേസു ദിവസേസു വാനരിന്ദസ്സ പടിവചനം ദേതി മഞ്ഞേ, അജ്ജ പന മയാ ഓത്ഥരിതത്താ ന ദേതി, ഹന്ദാഹം ദസ്സാമിസ്സ പടിവചന”ന്തി ചിന്തേത്വാ “കിം വാനരിന്ദാ”തി

ആഹ. “കോസി ത്വ”ന്തി? “അഹം കുമ്ഭീലോ”തി . “കിമത്ഥം എത്ഥ നിപന്നോസീ”തി? “തവ ഹദയം പത്ഥയമാനോ”തി. ബോധിസത്തോ ചിന്തേസി - “അഞ്ഞോ മേ ഗമനമഗ്ഗോ നത്ഥി, പടിരുദ്ധം വത മേ ഗമന”ന്തി. തേന വുത്തം -

“പീളിതോ സുസുമാരേന, ഗമനം ന ലഭാമഹം”.

൬൮. “യമ്ഹോകാസേ അഹം ഠത്വാ, ഓരാ പാരം പതാമഹം;
തത്ഥച്ഛി സത്തുവധകോ, കുമ്ഭീലോ ലുദ്ദദസ്സനോ”തി.

തത്ഥ **“പീളിതോ സുസുമാരേനാ”**തി അഡ്ഢഗാഥായ വുത്തമേവത്ഥം. **“യമ്ഹോകാസേ”**തി ഗാഥായ പാകടം കരോതി. തത്ഥ **യമ്ഹോകാസേ**തി യസ്മിം നദീമജ്ഝേ ഠിതപിട്ഠിപാസാണസങ്ഖാതേ പദേസേ **ഠത്വാ. ഓരാ**തി ദീപകസങ്ഖാതാ ഓരതീരാ. **പാര**ന്തി തദാ മമ വസനട്ഠാനഭൂതം നദിയാ പരതീരം. **പതാമഹ**ന്തി ഉപ്പതിത്വാ പതാമി അഹം. **തത്ഥച്ഛീ**തി തസ്മിം പിട്ഠിപാസാണപ്പദേസേ **സത്തുഭൂ**തോ **വധകോ** ഏകന്തേനേവ ഘാതകോ പച്ചത്ഥികോ **ലുദ്ദദസ്സനോ** ഘോരരൂപോ ഭയാനകദസ്സനോ നിസീദി.

അഥ മഹാസത്തോ ചിന്തേസി - “അഞ്ഞോ മേ ഗമനമഗ്ഗോ നത്ഥി, അജ്ജ മയാ കുമ്ഭീലോ വഞ്ചേതബ്ബോ, ഏവഞ്ഹി അയഞ്ച മഹതാ പാപതോ മയാ പരിമോചിതോ സിയാ, മയ്ഹഞ്ച ജീവിതം ലദ്ധ”ന്തി. സോ കുമ്ഭീലം ആഹ - “സമ്മ, കുമ്ഭീല, അഹം തുയ്ഹം ഉപരി പതിസ്സാമീ”തി. കുമ്ഭീലോ “വാനരിന്ദ, പപഞ്ചം അകത്വാ ഇതോ ആഗച്ഛാഹീ”തി ആഹ. മഹാസത്തോ “അഹം ആഗച്ഛാമി, ത്വം പന അത്തനോ മുഖം വിവരിത്വാ മം തവ സന്തികം ആഗതകാലേ ഗണ്ഹാഹീ”തി അവോച. കുമ്ഭീലാനഞ്ച മുഖേ വിവടേ അക്ഖീനി നിമ്മീലന്തി. സോ തം കാരണം അസല്ലക്ഖേന്തോ മുഖം വിവരി. അഥസ്സ അക്ഖീനി നിമ്മീലിംസു. സോ മുഖം വിവരിത്വാ സബ്ബസോ നിമ്മീലിതക്ഖീ ഹുത്വാ നിപജ്ജി. മഹാസത്തോ തസ്സ തഥാഭാവം ഞത്വാ ദീപകതോ ഉപ്പതിതോ ഗന്ത്വാ കുമ്ഭീലസ്സ മത്ഥകം അക്കമിത്വാ തതോ ഉപ്പതന്തോ വിജ്ജുലതാ വിയ വിജ്ജോതമാനോ പരതീരേ അട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

൬൯. “സോ മം അസംസി ഏഹീതി, അഹമ്പേമീതി തം വദിം;
തസ്സ മത്ഥകമക്കമ്മ, പരകൂലേ പതിട്ഠഹി”ന്തി.

തത്ഥ **അസംസീ**തി അഭാസി. **അഹമ്പേമീ**തി അഹമ്പി ആഗച്ഛാമീതി **തം** കഥേസിം.

യസ്മാ പന തം ദീപകം അമ്ബജമ്ബുപനസാദിഫലരുക്ഖസണ്ഡമണ്ഡിതം രമണീയം നിവാസയോഗ്ഗഞ്ച, “ആഗച്ഛാമീ”തി പന പടിഞ്ഞായ ദിന്നത്താ സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ മഹാസത്തോപി “ആഗമിസ്സാമേവാ”തി തഥാ അകാസി. തേന വുത്തം -

൭൦. “ന തസ്സ അലികം ഭണിതം, യഥാ വാചം അകാസഹ”ന്തി.
യസ്മാ ചേതം സച്ചാനുരക്ഖണം അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ കതം, തസ്മാ ആഹ -

“സച്ചേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ”തി.

കുമ്ഭീലോ പന തം അച്ഛരിയം ദിസ്വാ “ഇമിനാ വാനരിന്ദേന അതിഅച്ഛേരകം കത”ന്തി ചിന്തേത്വാ “ഭോ വാനരിന്ദ, ഇമസ്മിം ലോകേ ചതൂഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ പുഗ്ഗലോ അമിത്തേ അഭിഭവതി, തേ സബ്ബേപി തുയ്ഹം അബ്ഭന്തരേ അത്ഥി മഞ്ഞേ”തി ആഹ -

“യസ്സേതേ ചതുരോ ധമ്മാ, വാനരിന്ദ, യഥാ തവ;
സച്ചം ധമ്മോ ധിതി ചാഗോ, ദിട്ഠം സോ അതിവത്തതീ”തി. (ജാ॰ ൧.൨.൧൪൭);

തത്ഥ **യസ്സാ**തി യസ്സ കസ്സചി പുഗ്ഗലസ്സ. **ഏതേ**തി ഇദാനി വത്തബ്ബേ പച്ചക്ഖതോ ദസ്സേതി. **ചതുരോ ധമ്മാ**തി ചത്താരോ ഗുണാ. **സച്ച**ന്തി വചീസച്ചം, “മമ സന്തികം ആഗമിസ്സാമീ”തി വത്വാ മുസാവാദം അകത്വാ ആഗതോ ഏവാതി ഏതം തേ വചീസച്ചം. **ധമ്മോ**തി വിചാരണപഞ്ഞാ, “ഏവം കതേ ഇദം നാമ ഭവിസ്സതീ”തി പവത്താ തേ ഏസാ വിചാരണപഞ്ഞാ. **ധിതീ**തി അബ്ബോച്ഛിന്നം വീരിയം വുച്ചതി, ഏതമ്പി തേ അത്ഥി. **ചാഗോ**തി അത്തപരിച്ചാഗോ, ത്വം അത്താനം പരിച്ചജിത്വാ മമ സന്തികം ആഗതോ, യം പനാഹം ഗണ്ഹിതും നാസക്ഖിം, മയ്ഹമേവേസ ദോസോ . **ദിട്ഠ**ന്തി പച്ചാമിത്തം. **സോ അതിവത്തതീ**തി യസ്സ പുഗ്ഗലസ്സ യഥാ തവ ഏവം ഏതേ ചത്താരോ ധമ്മാ അത്ഥി, സോ യഥാ മം ത്വം അജ്ജ അതിക്കന്തോ, തഥേവ അത്തനോ പച്ചാമിത്തം അതിക്കമതി അഭിഭവതീതി.

ഏവം കുമ്ഭീലോ ബോധിസത്തം പസംസിത്വാ അത്തനോ വസനട്ഠാനം ഗതോ. തദാ കുമ്ഭീലോ ദേവദത്തോ അഹോസി, തസ്സ ഭരിയാ ചിഞ്ചമാണവികാ, കപിരാജാ പന ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധാപി ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ഉദകസ്സ പാസാണസ്സ ച പമാണവവത്ഥാനേന ഇദാനി പാസാണോ ഉച്ചതരോ ഖായതീതി പരിഗ്ഗണ്ഹനവസേന പാസാണസ്സ ഉപരി സുസുമാരസ്സ നിപന്നഭാവജാനനം, പാസാണേന കഥനാപദേസേന തസ്സത്ഥസ്സ നിച്ഛയഗമനം, സുസുമാരസ്സ ഉപരി അക്കമിത്വാ സഹസാ പരതീരേ പതിട്ഠാനവസേന സീഘകാരിതായ തസ്സ മഹതാ പാപതോ പരിമോചനം, അത്തനോ ജീവിതരക്ഖണം, സച്ചവാചാനുരക്ഖണഞ്ചാതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

കപിരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൮. സച്ചതാപസചരിയാവണ്ണനാ

അട്ഠമേ **താപസോ സച്ചസവ്ഹയോ**തി സച്ചസദ്ദേന അവ്ഹാതബ്ബോ സച്ചനാമകോ **താപസോ യദാ** യസ്മിം കാലേ **ഹോമി,** തദാ. **സച്ചേന ലോകം പാലേസി**ന്തി അത്തനോ അവിസംവാദിഭാവേന സത്തലോകം ജമ്ബുദീപേ തത്ഥ തത്ഥ സത്തനികായം പാപതോ നാനാവിധാ അനത്ഥതോ ച രക്ഖിം. **സമഗ്ഗം ജനമകാസഹ**ന്തി തത്ഥ തത്ഥ കലഹവിഗ്ഗഹവിവാദാപന്നം മഹാജനം കലഹേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ സാമഗ്ഗിയം ആനിസംസകഥനേന സമഗ്ഗം അവിവദമാനം സമ്മോദമാനം അഹമകാസിം.

തദാ ഹി ബോധിസത്തോ ബാരാണസിയം അഞ്ഞതരസ്മിം ബ്രാഹ്മണമഹാസാലകുലേ നിബ്ബത്തി. തസ്സ "സച്ചോ"തി നാമം കരിംസു. സോ വയപ്പത്തോ തക്കസിലം ഗന്ത്വാ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ സിപ്പം ഉഗ്ഗണ്ഹിത്വാ നചിരസ്സേവ സബ്ബസിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പത്തോ. ആചരിയേന അനുഞ്ഞാതോ ബാരാണസിം പച്ചാഗന്ത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ തേഹി അഭിനന്ദിയമാനോ തേസം ചിത്താനുരക്ഖണത്ഥം കതിപാഹം തേസം സന്തികേ വസി. അഥ നം മാതാപിതരോ പതിരൂപേന ദാരേന സംയോജേതുകാമാ സബ്ബം വിഭവജാതം ആചിക്ഖിത്വാ ഘരാവാസേന നിമന്തേസും.

മഹാസത്തോ നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയോ അത്തനോ നേക്ഖമ്മപാരമിം പരിബ്രൂഹേതുകാമോ ഘരാവാസേ ആദീനവം പബ്ബജ്ജായ ആനിസംസഞ്ച നാനപ്പകാരതോ കഥേത്വാ മാതാപിതൂനം അസ്സുമുഖാനം രോദമാനാനം അപരിമാണം ഭോഗക്ഖന്ധം അനന്തം യസം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹാനാഗോവ അയസങ്ഖലികം ഘരബന്ധനം ഛിന്ദന്തോ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസം പവിസിത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ വനമൂലഫലാഫലേഹി യാപേന്തോ നചിരസ്സേവ അട്ഠ സമാപത്തിയോ പഞ്ച ച അഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ ഝാനകീളം കീളയമാനോ സമാപത്തിവിഹാരേന വിഹരതി.

സോ ഏകദിവസം ദിബ്ബചക്ഖുനാ ലോകം ഓലോകേന്തോ അദ്ദസ സകലജമ്ബുദീപേ മനുസ്സേ യേഭുയ്യേന പാണാതിപാതാദിദസഅകുസലകമ്മപഥപസുതേ കാമനിദാനം കാമാധികരണം അഞ്ഞമഞ്ഞം വിവാദാപന്നേ. ദിസ്വാ ഏവം ചിന്തേസി - "ന ഖോ പന മേതം പതിരൂപം, യദിദം ഇമേ സത്തേ ഏവം പാപപസുതേ വിവാദാപന്നേ ച ദിസ്വാ അജ്ഝുപേക്ഖണം. അഹഞ്ഹി 'സത്തേ സംസാരപങ്കതോ ഉദ്ധരിത്വാ നിബ്ബാനഥലേ പതിട്ഠപേസ്സാമീ'തി മഹാസമ്ബോധിയാനം പടിപന്നോ, തസ്മാ തം പടിഞ്ഞം അവിസംവാദേന്തോ യംനൂനാഹം മനുസ്സപഥം ഗന്ത്വാ തേ തേ സത്തേ പാപതോ ഓരമാപേയ്യം, വിവാദഞ്ച നേസം വൂപസമേയ്യ"ന്തി.

ഏവം പന ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തോ മഹാകരുണായ സമുസ്സാഹിതോ സന്തം സമാപത്തിസുഖം പഹായ ഇദ്ധിയാ തത്ഥ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം ചിത്താനുകൂലം ധമ്മം ദേസേന്തോ കലഹവിഗ്ഗഹവിവാദാപന്നേ സത്തേ ദിട്ഠധമ്മികഞ്ച സമ്പരായികഞ്ച വിരോധേ ആദീനവം ദസ്സേത്വാ അഞ്ഞമഞ്ഞം സമഗ്ഗേ സഹിതേ അകാസി. അനേകാകാരവോകാരഞ്ച പാപേ ആദീനവം വിഭാവേന്തോ തതോ സത്തേ വിവേചേത്വാ ഏകച്ചേ ദസസു കുസലകമ്മപഥധമ്മേസു പതിട്ഠാപേസി. ഏകച്ചേ പബ്ബാജേത്വാ സീലസംവരേ ഇന്ദ്രിയഗുത്തിയം സതിസമ്പജഞ്ഞേ പവിവേകവാസേ ഝാനാഭിഞ്ഞാസു ച യഥാരഹം പതിട്ഠാപേസി. തേന വുത്തം -

൭൧."പുനാപരം യദാ ഹോമി, താപസോ സച്ചസവ്ഹയോ;
സച്ചേന ലോകം പാലേസിം, സമഗ്ഗം ജനമകാസഹ"ന്തി.

ഇധാപി മഹാപുരിസസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ഗുണാനുഭാവാ ച വിഭാവേതബ്ബാതി.

സച്ചതാപസചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൯. വട്ടപോതകചരിയാവണ്ണനാ

൭൨. നവമേ **മഗധേ വട്ടപോതകോ**തിആദീസു അയം സങ്ഖേപത്ഥോ - മഗധരട്ഠേ അഞ്ഞതരസ്മിം അരഞ്ഞപ്പദേസേ വട്ടകയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ അണ്ഡകോസം പദാലേത്വാ അചിരനിക്ഖന്തതായ **തരുണോ** മംസപേസിഭൂതോ, തതോ ഏവ അജാതപക്ഖോ വട്ടകച്ഛാപകോ യദാ അഹം **കുലാവകേയേവ ഹോമി**.

൭൩. മുഖതുണ്ഡകേനാഹരിത്വാതി മയ്ഹം മാതാ അത്തനോ മുഖതുണ്ഡകേന കാലേന കാലം ഗോചരം ആഹരിത്വാ മം പോസേതി. **തസ്സാ ഫസ്സേന ജീവാമീ**തി പരിസേദനത്ഥഞ്ചേവ പരിഭാവനത്ഥഞ്ച സമ്മദേവ കാലേന കാലം **മമം** അധിസയനവസേന ഫുസന്തിയാ തസ്സാ മമ മാതുയാ സരീരസമ്ഫസ്സേന ജീവാമി വിഹരാമി അത്തഭാവം പവത്തേമി. **നത്ഥി മേ കായികം ബല**ന്തി മയ്ഹം പന അതിതരുണതായ കായസന്നിസ്സിതം ബലം നത്ഥി.

൭൪. സംവച്ഛരേതി സംവച്ഛരേ സംവച്ഛരേ. **ഗിമ്ഹസമയേ**തി ഗിമ്ഹകാലേ. സുക്ഖരുക്ഖസാഖാനം അഞ്ഞമഞ്ഞം സങ്ഘട്ടനസമുപ്പന്നേന അഗ്ഗിനാ തസ്മിം പദേസേ **ദവഡാഹോ പദിപ്പതി** പജ്ജലതി, സോ തഥാ പദീപിതോ. **ഉപഗച്ഛതി അമ്ഹാക**ന്തി മയ്ഹം മാതാപിതൂനഞ്ചാതി അമ്ഹാകം വസനട്ഠാനപ്പദേസം അത്തനോ പതിട്ഠാനസ്സ അസുദ്ധസ്സാപി സുദ്ധഭാവകരണേന പാവനതോ **പാവകോ**തി ച ഗതമഗ്ഗേ ഇന്ധനസ്സ ഭസ്മഭാവാവഹനതോ **കണ്ഹവത്തനീ**തി ച ലദ്ധനാമോ അഗ്ഗി വനരുക്ഖഗച്ഛേ ദഹന്തോ കാലേന കാലം ഉപഗച്ഛതി.

൭൫. ഏവം ഉപഗമനതോ തദാപി **സദ്ദായന്തോ**തി "ധമധമ"ഇതി ഏവം സദ്ദം കരോന്തോ, അനുരവദസ്സനഞ്ഹേതം ദാവഗ്ഗിനോ. **മഹാസിഖീ**തി പബ്ബതകൂടസദിസാനം ഇന്ധനാനം വസേന മഹതിയോ സിഖാ ഏതസ്സാതി മഹാസിഖീ. **അനുപുബ്ബേന** അനുക്കമേന തം അരഞ്ഞപ്പദേസം **ഝാപേന്തോ** ദഹന്തോ **അഗ്ഗി മമ** സമീപട്ഠാനം **ഉപാഗമി**.

൭൩. **അഗ്ഗിവേഗഭയാ**തി വേഗേന ആഗച്ഛതോ അഗ്ഗിനോ ഭയേന **ഭീതാ. തസിതാ**തി ചിത്തുത്രാസസമുട്ഠിതേന കായസ്സ ഛമ്ഭിതത്തേന ച ഉത്രാസാ. **മാതാപിതാ**തി മാതാപിതരോ. **അത്താനം പരിമോചയു**ന്തി അഗ്ഗിനാ അനുപദ്ദുതട്ഠാനഗമനേന അത്തനോ സോത്ഥിഭാവമകംസു. മഹാസത്തോ ഹി തദാ മഹാഗേണ്ഡുകപ്പമാണോ മഹാസരീരോ അഹോസി. തം മാതാപിതരോ കേനചി ഉപായേന ഗഹേത്വാ ഗന്തും അസക്കുണന്താ അത്തസിനേഹേന ച അഭിഭുയ്യമാനാ പുത്തസിനേഹം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായിംസു.

൭൭. **പാദേ പക്ഖേ പജഹാമീ**തി അത്തനോ ഉഭോ പാദേ ഉഭോ പക്ഖേ ച ഭൂമിയം ആകാസേ ച ഗമനസജ്ജേ കരോന്തോ പസാരേമി ഇരിയാമി വായമാമി. "പടീഹാമീ"തിപി പാഠോ, വേഹാസഗമനയോഗ്ഗേ കാതും ഈഹാമീതി അത്ഥോ. "പതീഹാമീ"തിപി പഠന്തി. തസ്സത്ഥോ - പാദേ പക്ഖേ ച പതി വിസും ഈഹാമി, ഗമനത്ഥം വായമാമി, തം പന വായാമകരണത്ഥമേവ. കസ്മാ? യസ്മാ **നത്ഥി മേ കായികം ബലം. സോഹം അഗതികോ തത്ഥാ**തി സോ അഹം ഏവംഭൂതോ പാദപക്ഖവേകല്ലേന ഗമനവിരഹിതോ മാതാപിതൂനം അപഗമനേന വാ അപ്പടിസരണോ, തത്ഥ ദാവഗ്ഗിഉപദ്ദുതേ വനേ, തസ്മിം വാ കുലാവകേ ഠിതോവ ഏവം ഇദാനി വത്തബ്ബാകാരേന തദാ ചിന്തേസിം. ദുതിയഞ്ചേത്ഥ **അഹ**ന്തി നിപാതമത്തം ദട്ഠബ്ബം.

൭൮. ഇദാനി തദാ അത്തനോ ചിന്തിതാകാരം ദസ്സേതും **"യേസാഹ"**ന്തിആദിമാഹ;
തത്ഥ **യേസാഹം ഉപധാവേയ്യം, ഭീതോ തസിതവേധിതോ**തി മരണഭയേന ഭീതോ തതോ ഏവ ചിത്തുത്രാസേന തസിതോ സരീരകമ്പനേന വേധിതോ യേസമഹം പക്ഖന്തരം ഏതരഹി ദാവഗ്ഗിഉപദ്ദുതോ ജലദുഗ്ഗം വിയ മഞ്ഞമാനോ പവിസിതും ഉപധാവേയ്യം **തേ** മമ മാതാപിതരോ **മം** ഏകകം ഏവ **ഓഹായ** ജഹിത്വാ **പക്കന്താ. കഥം മേ അജ്ജ കാതവേ**തി കഥം നു ഖോ മയാ അജ്ജ കാതബ്ബം, പടിപജ്ജിതബ്ബന്തി അത്ഥോ.

ഏവം മഹാസത്തോ ഇതികത്തബ്ബതാസമ്മൂള്ഹോ ഹുത്വാ ഠിതോ പുന ചിന്തേസി - "ഇമസ്മിം ലോകേ സീലഗുണോ നാമ അത്ഥി, സച്ചഗുണോ നാമ അത്ഥി, അതീതേ പാരമിയോ പൂരേത്വാ ബോധിതലേ നിസീദിത്വാ അഭിസമ്ബുദ്ധാ സീലസമാധിപഞ്ഞാവിമുത്തിവിമുത്തിഞാണദസ്സനസമ്പന്നാ സച്ചാനുദയകാരുഞ്ഞഖന്തിസമന്നാഗതാ സബ്ബസത്തേസു സമപ്പവത്തമേത്താഭാവനാ സബ്ബഞ്ഞുബുദ്ധാ നാമ അത്ഥി, തേഹി ച പടിവിദ്ധോ ഏകന്തനിയ്യാനഗുണോ ധമ്മോ അത്ഥി, മയി ചാപി ഏകം സച്ചം അത്ഥി. സംവിജ്ജമാനോ ഏകോ സഭാവധമ്മോ പഞ്ഞായതി, തസ്മാ അതീതബുദ്ധേ ചേവ തേഹി പടിവിദ്ധഗുണേ ച ആവജ്ജേത്വാ മയി വിജ്ജമാനം സച്ചം സഭാവധമ്മം ഗഹേത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ അഗ്ഗിം പടിക്കമാപേത്വാ അജ്ജ മയാ അത്തനോ ചേവ ഇധ വാസീനം സേസപാണിനഞ്ച സോത്ഥിഭാവം കാതും വട്ടതീ"തി. ഏവം പന ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തോ അത്തനോ ആനുഭാവേ ഠത്വാ യഥാചിന്തിതം പടിപജ്ജി. തേന വുത്തം -

൭൯. "അത്ഥി ലോകേ സീലഗുണോ, സച്ചം സോചേയ്യനുദ്ദയാ;
തേന സച്ചേന കാഹാമി, സച്ചകിരിയമുത്തമം.

൮൦. "ആവജ്ജേത്വാ ധമ്മബലം, സരിത്വാ പുബ്ബകേ ജിനേ;
സച്ചബലമവസ്സായ, സച്ചകിരിയമകാസഹ"ന്തി.

൮൧. തത്ഥ മഹാസത്തോ അതീതേ പരിനിബ്ബുതാനം ബുദ്ധാനം ഗുണേ ആവജ്ജേത്വാ അത്തനി വിജ്ജമാനം സച്ചസഭാവം ആരബ്ഭ യം ഗാഥം വത്വാ തദാ സച്ചകിരിയമകാസി, തം ദസ്സേതും **"സന്തി പക്ഖാ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **സന്തി പക്ഖാ അപതനാ**തി മയ്ഹം പക്ഖാ നാമ അത്ഥി ഉപലബ്ഭന്തി, നോ ച ഖോ സക്കാ ഏതേഹി ഉപ്പതിതും ആകാസേന ഗന്തുന്തി അപതനാ. **സന്തി പാദാ അവഞ്ചനാ**തി പാദാപി മേ അത്ഥി, തേഹി പന വഞ്ചിതും പദവാരഗമനേന ഗന്തും ന സക്കാതി അവഞ്ചനാ. **മാതാപിതാ ച നിക്ഖന്താ**തി യേ മം അഞ്ഞത്ഥ നേയ്യും, തേപി മരണഭയേന മമ മാതാപിതരോ നിക്ഖന്താ. **ജാതവേദാ**തി അഗ്ഗിം ആലപതി. സോ ഹി ജാതോവ വേദിയതി, ധൂമജാലുട്ഠാനേന പഞ്ഞായതി, തസ്മാ "ജാതവേദോ"തി വുച്ചതി. **പടിക്കമാ**തി പടിഗച്ഛ നിവത്താതി ജാതവേദം ആണാപേതി.

ഇതി മഹാസത്തോ "സചേ മയ്ഹം പക്ഖാനം അത്ഥിഭാവോ, തേ ച പസാരേത്വാ ആകാസേ അപതനഭാവോ, പാദാനം അത്ഥിഭാവോ, തേ ച ഉക്ഖിപിത്വാ അവഞ്ചനഭാവോ, മാതാപിതൂനം മം കുലാവകേയേവ ഛഡ്ഡേത്വാ പലാതഭാവോ ച സച്ചസഭാവഭൂതോ ഏവ, ജാതവേദ, ഏതേന സച്ചേന ത്വം ഇതോ പടിക്കമാ"തി കുലാവകേ നിപന്നോവ സച്ചകിരിയം അകാസി. തസ്സ സഹ സച്ചകിരിയായ സോളസകരീസമത്തേ ഠാനേ ജാതവേദോ പടിക്കമി. പടിക്കമന്തോ ച ന ഝായമാനോവ അരഞ്ഞം ഗതോ, ഉദകേ പന ഓപിലാപിതഉക്കാ വിയ തത്ഥേവ നിബ്ബായി. തേന വുത്തം -

൮൨. "സഹ സച്ചേ കതേ മയ്ഹം, മഹാപജ്ജലിതോ സിഖീ;
വജ്ജേസി സോളസകരീസാനി, ഉദകം പത്വാ യഥാ സിഖീ"തി.

സാ പനേസാ ബോധിസത്തസ്സ വട്ടകയോനിയം തസ്മിം സമയേ ബുദ്ധഗുണാനം ആവജ്ജനപുബ്ബികാ സച്ചകിരിയാ അനഞ്ഞസാധാരണാതി ആഹ **"സച്ചേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ"**തി. തേനേവ ഹി തസ്സ ഠാനസ്സ സകലേപി ഇമസ്മിം കപ്പേ അഗ്ഗിനാ അനഭിഭവനീയത്താ തം കപ്പട്ഠിയപാടിഹാരിയം നാമ ജാതം.

ഏവം മഹാസത്തോ സച്ചകിരിയവസേന അത്തനോ തത്ഥ വാസീനം സത്താനഞ്ച സോത്ഥിം കത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

തദാ മാതാപിതരോ ഏതരഹി മാതാപിതരോ അഹേസും, വട്ടകരാജാ പന ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോപി യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ ദാവഗ്ഗിമ്ഹി തഥാ ഭേരവാകാരേന അവത്ഥരിത്വാ ആഗച്ഛന്തേ തസ്മിം വയേ ഏകകോ ഹുത്വാപി സാരദം അനാപജ്ജിത്വാ സച്ചാദിധമ്മഗുണേ ബുദ്ധഗുണേ ച അനുസ്സരിത്വാ അത്തനോ ഏവ ആനുഭാവം നിസ്സായ സച്ചകിരിയായ തത്ഥ വാസീനമ്പി സത്താനം സോത്ഥിഭാവാപാദനാദയോ ആനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാ.

വട്ടപോതകചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൦. മച്ഛരാജചരിയാവണ്ണനാ

൮൫. ദസമേ **യദാ ഹോമി, മച്ഛരാജാ മഹാസരേ**തി അതീതേ മച്ഛയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ കോസലരട്ഠേ സാവത്ഥിയം ജേതവനേ പോക്ഖരണിട്ഠാനേ വല്ലിഗഹനപരിക്ഖിത്തേ ഏകസ്മിം മഹാസരേ മച്ഛാനം ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി രഞ്ജനതോ യദാ അഹം രാജാ ഹോമി, മച്ഛഗണപരിവുതോ തത്ഥ പടിവസാമി തദാ. **ഉണ്ഹേ**തി ഉണ്ഹകാലേ ഗിമ്ഹസമയേ. **സൂരിയസന്താപേ**തി ആദിച്ചസന്താപേന. **സരേ ഉദക ഖീയഥാ**തി തസ്മിം സരേ ഉദകം ഖീയിത്ഥ ഛരിജ്ജിത്ഥ. തസ്മിഞ്ഹി രട്ഠേ തദാ ദേവോ ന വസ്സി, സസ്സാനി മിലായിംസു, വാപിആദീസു ഉദകം പരിക്ഖയം പരിയാദാനം അഗമാസി, മച്ഛകച്ഛപാ കലലഗഹനം പവിസിംസു. തസ്മിമ്പി സരേ മച്ഛാ കദ്ദമഗഹനം പവിസിത്വാ തസ്മിം തസ്മിം ഠാനേ നിലീയിംസു.

൮൬. തതോതി തതോ ഉദകപരിക്ഖയതോ അപരഭാഗേ. **കുലലസേനകാ**തി കുലലാ ചേവ സേനാ ച. **ഭക്ഖയന്തി ദിവാരത്തിം, മച്ഛേ ഉപനിസീദിയാ**തി തത്ഥ തത്ഥ കലലപിട്ഠേ ഉപനിസീദിത്വാ കലലഗഹനം പവിസിത്വാ നിപന്നേ **മച്ഛേ കാകാ** വാ ഇതരേ വാ ദിവാ ചേവ രത്തിഞ്ച കണയഗ്ഗസദിസേഹി തുണ്ഡേഹി കോട്ടേത്വാ കോട്ടേത്വാ നീഹരിത്വാ വിപ്ഫന്ദമാനേ ഭക്ഖയന്തി.

൮൭. അഥ മഹാസത്തോ മച്ഛാനം തം ബ്യസനം ദിസ്വാ മഹാകരുണായ സമുസ്സാഹിതഹദയോ "ഠപേത്വാ മം ഇമേ മമ ഞാതകേ ഇമസ്മാ ദുക്ഖാ മോചേതും സമത്ഥോ നാമ അഞ്ഞോ നത്ഥി, കേന നു ഖോ അഹം ഉപായേന തേ ഇതോ ദുക്ഖതോ മോചേയ്യ"ന്തി ചിന്തേന്തോ "യംനൂനാഹം പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി ആചിണ്ണസമാചിണ്ണം മയി ച സംവിജ്ജമാനം സച്ചധമ്മം നിസ്സായ സച്ചകിരിയം കത്വാ ദേവം വസ്സാപേത്വാ മമ ഞാതിസങ്ഘസ്സ ജീവിതദാനം ദദേയ്യം, തേന ച സകലസ്സാപി ആഹാരൂപജീവിനോ സത്തലോകസ്സ മഹാഉപകാരോ സമ്പാദിതോ മയാ"തി നിച്ഛയം കത്വാ ദേവം വസ്സാപേതും സച്ചകിരിയം അകാസി. തേന വുത്തം **"ഏവം ചിന്തേസഹ"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **സഹ ഞാതീഹി പീളിതോ**തി മയ്ഹം ഞാതീഹി സദ്ധിം തേന ഉദകപരിക്ഖയേന പീളിതോ. **സഹാ**തി വാ നിപാതമത്തം. മഹാകാരുണികതായ തേന ബ്യസനേന ദുക്ഖിതേഹി ഞാതീഹി കാരണഭൂതേഹി പീളിതോ, ഞാതിസങ്ഘദുക്ഖദുക്ഖിതോതി അത്ഥോ.

൮൮. ധമ്മത്ഥന്തി ധമ്മഭൂതം അത്ഥം, ധമ്മതോ വാ അനപേതം അത്ഥം. കിം തം? **സച്ചം. അദ്ദസപസ്സയ**ന്തി മയ്ഹം ഞാതീനഞ്ച അപസ്സയം അദ്ദസം. **അതിക്ഖയ**ന്തി മഹാവിനാസം.

൮൯. സദ്ധമ്മന്തി സതം സാധൂനം ബുദ്ധാദീനം ഏകസ്സാപി പാണിനോ അഹിംസനസങ്ഖാതം ധമ്മം. **അനുസ്സരിത്വാ. പരമത്ഥം വിചിന്തയ**ന്തി തം ഖോ പന പരമത്ഥം സച്ചം അവിപരീതസഭാവം കത്വാ ചിന്തയന്തോ. **യം ലോകേ ധുവസസ്സത**ന്തി യദേതം ബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസാവകാനം ഏകസ്സാപി പാണിനോ അഹിംസനം, തം സബ്ബകാലം തഥഭാവേന ധുവം സസ്സതം വിചിന്തയം സച്ചകിരിയം അകാസിന്തി സമ്ബന്ധോ.

൯൦. ഇദാനി തം ധമ്മം മഹാസത്തോ അത്തനി വിജ്ജമാനം ഗഹേത്വാ സച്ചവചനം പയോജേതുകാമോ കാലവണ്ണം കദ്ദമം ദ്വിധാ വിയൂഹിത്വാ അഞ്ജനരുക്ഖസാരഘടികവണ്ണമഹാസരീരോ സുധോതലോഹിതകമണിസദിസാനി അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ ആകാസം ഉല്ലോകേന്തോ **"യതോ സരാമി അത്താന"**ന്തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **യതോ സരാമി അത്താന**ന്തി യതോ പട്ഠായ അഹം അത്തഭാവസങ്ഖാതം അത്താനം സരാമി അനുസ്സരാമി. **യതോ പത്തോസ്മി വിഞ്ഞുത**ന്തി യതോ പട്ഠായ താസു താസു ഇതികത്തബ്ബതാസു വിഞ്ഞുതം വിജാനനഭാവം പത്തോസ്മി, ഉദ്ധം ആരോഹനവസേന ഇതോ യാവ മയ്ഹം കായവചീകമ്മാനം അനുസ്സരണസമത്ഥതാ വിഞ്ഞുതപ്പത്തി ഏവ, ഏത്ഥന്തരേ സമാനജാതികാനം ഖാദനട്ഠാനേ നിബ്ബത്തോപി തണ്ഡുലകണപ്പമാണമ്പി മച്ഛം മയാ ന ഖാദിതപുബ്ബം, അഞ്ഞമ്പി കഞ്ചി **പാണം സഞ്ചിച്ച ഹിംസിതം** ബാധിതം **നാഭിജാനാമി,** പഗേവ ജീവിതാ വോരോപിതം.

൯൧. ഏതേന സച്ചവജ്ജേനാതി "യദേതം മയാ കസ്സചി പാണസ്സ അഹിംസനം വുത്തം, സചേ ഏതം സച്ചം തഥം അവിപരീതം, ഏതേന സച്ചവചനേന **പജ്ജുന്നോ** മേഘോ **അഭിവസ്സതു,** ഞാതിസങ്ഘം മേ ദുക്ഖാ പമോചേതൂ"തി വത്വാ പുന അത്തനോ പരിചാരികചേടകം ആണാപേന്തോ വിയ പജ്ജുന്നം ദേവരാജാനം ആലപന്തോ **"അഭിത്ഥനയാ"**തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **അഭിത്ഥനയ പജ്ജുന്നാ**തി പജ്ജുന്നോ വുച്ചതി മേഘോ, അയം പന മേഘവസേന ലദ്ധനാമം വസ്സവലാഹകദേവരാജാനം ആലപതി. അയം ഹിസ്സ അധിപ്പായോ - ദേവോ നാമ അനഭിത്ഥനയന്തോ വിജ്ജുലതാ അനിച്ഛാരേന്തോ പവസ്സന്തോപി ന സോഭതി, തസ്മാ ത്വം അഭിത്ഥനയന്തോ വിജ്ജുലതാ നിച്ഛാരേന്തോ വസ്സാപേഹീതി. **നിധിം കാകസ്സ നാസയാ**തി കാകാ കലലം പവിസിത്വാ ഠിതേ മച്ഛേ തുണ്ഡേന കോട്ടേത്വാ നീഹരിത്വാ ഖാദന്തി , തസ്മാ തേസം അന്തോകലലേ മച്ഛാ "നിധീ"തി വുച്ചന്തി. തം കാകസങ്ഘസ്സ നിധിം ദേവം വസ്സാപേന്തോ ഉദകേന പടിച്ഛാദേത്വാ നാസേഹി. **കാകം സോകായ രന്ധേഹീ**തി കാകസങ്ഘോ

ഇമസ്മിം മഹാസരേ ഉദകേന പുണ്ണേ മച്ഛേ അലഭമാനോ സോചിസ്സതി, തം കാകഗണം ത്വം ഇമം കദ്ദമം പൂരേന്തോ സോകായ രന്ധേഹി, സോകസ്സത്ഥായ പന വസ്സാപയ, യഥാ അന്തോനിജ്ഝാനലക്ഖണം സോകം പാപുണാതി, ഏവം കരോഹീതി അത്ഥോ. **മച്ഛേ സോകാ പമോചയാ**തി മമ ഞാതകേ സബ്ബേവ മച്ഛേ ഇമമ്ഹാ മരണസോകാ പമോചേഹി. "മഞ്ച സോകാ പമോചയാ"തി (ജാ॰ ൧.൧.൭൪) **ജാതകേ** പഠന്തി. തത്ഥ **ച**-കാരോ സമ്പിണ്ഡനത്ഥോ, മഞ്ച മമ ഞാതകേ ചാതി സബ്ബേവ മരണസോകാ പമോചേഹി (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.൧.൭൪). മച്ഛാനഞ്ഹി അനുദകഭാവേന പച്ചത്ഥികാനം ഘാസഭാവം ഗച്ഛാമാതി മഹാമരണസോകോ, മഹാസത്തസ്സ പന തേസം അനയബ്യസനം പടിച്ച കരുണായതോ കരുണാപതിരൂപമുഖേന സോകസമ്ഭവോ വേദിതബ്ബോ.

ഏവം ബോധിസത്തോ അത്തനോ പരിചാരികചേടകം ആണാപേന്തോ വിയ പജ്ജുന്നം ആലപിത്വാ സകലേ കോസലരട്ഠേ മഹാവസ്സം വസ്സാപേസി. മഹാസത്തസ്സ ഹി സീലതേജേന സച്ചകിരിയായ സമകാലമേവ സക്കസ്സ പണ്ഡുകമ്ബലസിലാസനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സോ "കിം നു ഖോ"തി ആവജ്ജേന്തോ തം കാരണം ഞത്വാ വസ്സവലാഹകദേവരാജാനം പക്കോസാപേത്വാ "താത, മഹാപുരിസോ മച്ഛരാജാ ഞാതീനം മരണസോകേന വസ്സാപനം ഇച്ഛതി, സകലം കോസലരട്ഠം ഏകമേഘം കത്വാ വസ്സാപേഹീ"തി ആഹ.

സോ "സാധൂ"തി സമ്പടിച്ഛിത്വാ ഏകം വലാഹകം നിവാസേത്വാ ഏകം പാരുപിത്വാ മേഘഗീതം ഗായന്തോ പാചീനലോകധാതുഅഭിമുഖോ പക്ഖന്ദി. പാചീനദിസാഭാഗേ ഖലമണ്ഡലമത്തം ഏകം മേഘമണ്ഡലം ഉട്ഠായ സതപടലം സഹസ്സപടലം ഹുത്വാ അഭിത്ഥനയന്തം വിജ്ജുലതാ നിച്ഛാരേന്തം അധോമുഖഠപിതഉദകകുമ്ഭാകാരേന വിസ്സന്ദമാനം സകലം കോസലരട്ഠം മഹോഘേന അജ്ഝോത്ഥരി. ദേവോ അച്ഛിന്നധാരം വസ്സന്തോ മുഹുത്തേനേവ തം മഹാസരം പൂരേസി. മച്ഛാ മരണഭയതോ മുച്ചിംസു. കാകാദയോ അപതിട്ഠാ അഹേസും. ന കേവലം മച്ഛാ ഏവ, മനുസ്സാപി വിവിധസസ്സാനി സമ്പാദേന്താ ചതുപ്പദാദയോപീതി സബ്ബേപി വസ്സൂപജീവിനോ കായികചേതസികദുക്ഖതോ മുച്ചിംസു. തേന വുത്തം -

൯൦. "സഹ കതേ സച്ചവരേ, പജ്ജുന്നോ അഭിഗജ്ജിയ;
ഥലം നിന്നഞ്ച പൂരേന്തോ, ഖണേന അഭിവസ്സഥാ"തി.

തത്ഥ **ഖണേന അഭിവസ്സഥാ**തി അദന്ധായിത്വാ സച്ചകിരിയഖണേനേവ അഭിവസ്സി.

൯൧. കത്വാ വീരിയമുത്തമന്തി ദേവേ അവസ്സന്തേ കിം കാതബ്ബന്തി കോസജ്ജം അനാപജ്ജിത്വാ ഞാതത്ഥചരിയാസമ്പാദനമുഖേന മഹതോ സത്തനികായസ്സ ഹിതസുഖനിപ്ഫാദനം ഉത്തമം വീരിയം കത്വാ. **സച്ചതേജബലസ്സിതോ** മമ സച്ചാനുഭാവബലസന്നിസ്സിതോ ഹുത്വാ തദാ **മഹാമേഘം വസ്സാപേസിം**. യസ്മാ ചേതദേവം, തസ്മാ **"സച്ചേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ"**തി മഹാമച്ഛരാജകാലേ അത്തനോ സച്ചപാരമിയാ അനഞ്ഞസാധാരണഭാവം ദസ്സേസി ധമ്മരാജാ.

ഏവം മഹാസത്തോ മഹാകരുണായ സമുസ്സാഹിതഹദയോ സകലരട്ഠേ മഹാവസ്സം വസ്സാപനവസേന മഹാജനം മരണദുക്ഖതോ മോചേത്വാ ജീവിതപരിയോസാനേ യഥാകമ്മം ഗതോ.

തദാ പജ്ജുന്നോ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, മച്ഛഗണാ ബുദ്ധപരിസാ, മച്ഛരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോപി നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ അത്തനോ സമാനജാതികാനം ഖാദനട്ഠാനേ മച്ഛയോനിയം നിബ്ബത്തിത്വാ തണ്ഡുലകണമത്തമ്പി മച്ഛം ആദിം കത്വാ കസ്സചിപി പാണിനോ അഖാദനം, തിട്ഠതു ഖാദനം ഏകസത്തസ്സപി അവിഹേഠനം, തഥാ സച്ചകരണേന ദേവസ്സ വസ്സാപനം, ഉദകേ പരിക്ഖീണേ കലലഗഹനേ നിമുജ്ജനവസേന അത്തനാ അനുഭവമാനം ദുക്ഖം വീരഭാവേന അഗണേത്വാ ഞാതിസങ്ഘസ്സേവ തം ദുക്ഖം അത്തനോ ഹദയേ കത്വാ അസഹന്തസ്സ സബ്ബഭാവേന കരുണായനാ, തഥാ ച പടിപത്തീതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

മച്ഛരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൧. കണ്ഹദീപായനചരിയാവണ്ണനാ

൯൨. ഏകാദസമേ **കണ്ഹദീപായനോ ഇസീ**തി ഏവംനാമകോ താപസോ. ബോധിസത്തോ ഹി തദാ ദീപായനോ നാമ അത്തനോ സഹായം മണ്ഡബ്യതാപസം സൂലേ ഉത്താസിതം ഉപസങ്കമിത്വാ തസ്സ സീലഗുണേന തം അവിജഹന്തോ തിയാമരത്തിം സൂലം നിസ്സായ ഠിതോ തസ്സ സരീരതോ പഗ്ഘരിത്വാ പതിതപതിതേഹി ലോഹിതബിന്ദൂഹി സുക്ഖേഹി കാളവണ്ണസരീരതായ "കണ്ഹദീപായനോ"തി പാകടോ അഹോസി. **പരോപഞ്ഞാസവസ്സാനീ**തി സാധികാനി പഞ്ഞാസവസ്സാനി, അച്ചന്തസംയോഗേ ഉപയോഗവചനം. **അനഭിരതോ ചരിം അഹ**ന്തി പന്തസേനാസനേസു ചേവ അധികുസലധമ്മേസു ച അനഭിരതിവാസം വസന്തോ അഹം ബ്രഹ്മചരിയം അചരിം. പബ്ബജിത്വാ സത്താഹമേവ ഹി തദാ മഹാസത്തോ അഭിരതോ ബ്രഹ്മചരിയം ചരി. തതോ പരം അനഭിരതിവാസം വസി.

കസ്മാ പന മഹാപുരിസോ അനേകസതസഹസ്സേസു അത്തഭാവേസു നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയോ ബ്രഹ്മചരിയവാസം അഭിരമിത്വാ ഇധ തം നാഭിരമി? പുഥുജ്ജനഭാവസ്സ ചഞ്ചലഭാവതോ. കസ്മാ ച പുന ന അഗാരം അജ്ഝാവസീതി? പഠമം നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയേന കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ പബ്ബജി. അഥസ്സ അയോനിസോമനസികാരേന അനഭിരതി ഉപ്പജ്ജി. സോ തം വിനോദേതുമസക്കോന്തോപി കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ താവ മഹന്തം വിഭവം പഹായ അഗാരസ്മാ നിക്ഖമന്തോ യം പജഹി, പുന തദത്ഥമേവ നിവത്തോ, "ഏളമൂഗോ ചപലോ വതായം കണ്ഹദീപായനോ"തി ഇമം അപവാദം ജിഗുച്ഛന്തോ അത്തനോ ഹിരോത്തപ്പഭേദഭയേന. അപി ച പബ്ബജ്ജാപുഞ്ഞം നാമേതം വിഞ്ഞൂഹി ബുദ്ധാദീഹി പസത്ഥം, തേഹി ച

അനുട്ഠിതം, തസ്മാപി സഹാപി ദുക്ഖേന സഹാപി ദോമനസ്സേന അസ്സുമുഖോ രോദമാനോപി ബ്രഹ്മചരിയവാസം വസി, ന തം വിസ്സജ്ജേസി. വുത്തഞ്ചേതം -

"സദ്ധായ നിക്ഖമ്മ പുന നിവത്തോ, സോ ഏളമൂഗോ ചപലോ വതായം;
ഏതസ്സ വാദസ്സ ജിഗുച്ഛമാനോ, അകാമകോ ചരാമി ബ്രഹ്മചരിയം;
വിഞ്ഞുപ്പസത്ഥഞ്ച സതഞ്ച ഠാനം, ഏവമ്പഹം പുഞ്ഞകരോ ഭവാമീ"തി. (ജാ॰ ൧.൧൦.൩൩);

ൻന. ന കോചി ഏതം ജാനാതീതി ഏതം **മമ അനഭിരതിമനം** ബ്രഹ്മചരിയവാസേ അഭിരതിവിരഹിതചിത്തം കോചി മനുസ്സഭൂതോ ന ജാനാതി. കസ്മാ? **അഹഞ്ഹി കസ്സചി നാചിക്ഖിം** മമ **മാനസേ** ചിത്തേ **അരതി ചരതി** പവത്തതീതി കസ്സചിപി ന കഥേസിം, തസ്മാ ന കോചി മനുസ്സഭൂതോ ഏതം ജാനാതീതി.

ൻർ. "സബ്രഹ്മചാരീ മണ്ഡബ്യോ, സഹായോ മേ മഹാഇസി;
പുബ്ബകമ്മസമായുത്തോ, സൂലമാരോപനം ലഭി.

.

സബ്രഹ്മചാരീതി താപസപബ്ബജ്ജായ സമാനസിക്ഖതായ സബ്രഹ്മചാരീ. **മണ്ഡബ്യോ**തി ഏവംനാമകോ. **സഹായോ**തി ഗിഹികാലേ പബ്ബജിതകാലേ ച ദള്ഹമിത്തതായ പിയസഹായോ. **മഹാഇസീ**തി മഹാനുഭാവോ ഇസി. **പുബ്ബകമ്മസമായുത്തോ, സൂലമാരോപനം ലഭീ**തി കതോകാസേന അത്തനോ പുബ്ബകമ്മേന യുത്തോ സൂലാരോപനം ലഭി, സൂലം ഉത്താസിതോതി.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ വംസരട്ഠേ കോസമ്ബിയം കോസമ്ബികോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. തദാ ബോധിസത്തോ അഞ്ഞതരസ്മിം നിഗമേ അസീതികോടിവിഭവസ്സ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി, നാമേന ദീപായനോ നാമ. താദിസസ്സേവ ബ്രാഹ്മണമഹാസാലസ്സ പുത്തോ ബ്രാഹ്മണകുമാരോ തസ്സ പിയസഹായോ അഹോസി, നാമേന മണ്ഡബ്യോ നാമ. തേ ഉഭോപി അപരഭാഗേ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന കാമേസു ദോസം ദിസ്വാ മഹാദാനം പവത്തേത്വാ കാമേ പഹായ ഞാതിമിത്തപരിജനസ്സ രോദന്തസ്സ പരിദേവന്തസ്സ നിക്ഖമിത്വാ ഹിമവന്തപ്പദേസേ അസ്സമം കത്വാ പബ്ബജിത്വാ ഉഞ്ഛാചരിയായ വനമൂലഫലാഹാരേന യാപേന്തോ പരോപണ്ണാസവസ്സാനി വസിംസു, കാമച്ഛന്ദം വിക്ഖമ്ഭേതും നാസക്ഖിംസു, തേ ഝാനമത്തമ്പി ന നിബ്ബത്തേസും.

തേ ലോണമ്ബിലസേവനത്ഥായ ജനപദചാരികം ചരന്താ കാസിരട്ഠം സമ്പാപുണിംസു. തത്രേകസ്മിം നിഗമേ ദീപായനസ്സ ഗിഹിസഹായോ മണ്ഡബ്യോ നാമ പടിവസതി. തേ ഉഭോപി തസ്സ സന്തികം ഉപസങ്കമിംസു. സോ തേ ദിസ്വാ അത്തമനോ പണ്ണസാലം കാരേത്വാ ചതൂഹി പച്ചയേഹി ഉപട്ഠഹി. തേ തത്ഥ തീണി ചത്താരി വസ്സാനി വസിത്വാ തം ആപുച്ഛിത്വാ ചാരികം ചരന്താ ബാരാണസിസമീപേ അതിമുത്തകസുസാനേ വസിംസു. തത്ഥ ദീപായനോ യഥാഭിരന്തം വിഹരിത്വാ പുന തസ്മിം നിഗമേ മണ്ഡബ്യസ്സ അത്തനോ സഹായസ്സ സന്തികം ഗതോ. മണ്ഡബ്യതാപസോ തത്ഥേവ വസി.

അഥേകദിവസം ഏകോ ചോരോ അന്തോനഗരേ ചോരികം കത്വാ ധനസാരം ആദായ നിക്ഖന്തോ പടിബുദ്ധേഹി ഗേഹസാമികേഹി നഗരാരക്ഖകമനുസ്സേഹി ച അനുബദ്ധോ നിദ്ധമനേന നിക്ഖമിത്വാ വേഗേന സുസാനം പവിസിത്വാ താപസസ്സ പണ്ണസാലദ്വാരേ ഭണ്ഡികം ഛഡ്ഡേത്വാ പലായി. മനുസ്സാ ഭണ്ഡികം ദിസ്വാ "അരേ ദുട്ഠജടില, രത്തിം, ചോരികം കത്വാ ദിവാ താപസവേസേന ചരസീ"തി തജ്ജേത്വാ പോഥേത്വാ തം ആദായ രഞ്ഞോ ദസ്സയിംസു. രാജാ അനുപപരിക്ഖിത്വാവ "സൂലേ ഉത്താസേഥാ"തി ആഹ. തം സുസാനം നേത്വാ ഖദിരസൂലേ ആരോപയിംസു. താപസസ്സ സരീരേ സൂലം ന പവിസതി. തതോ നിമ്ബസൂലം ആഹരിംസു, തമ്പി ന പവിസതി. തതോ അയസൂലം ആഹരിംസു, തമ്പി ന പവിസതി. താപസോ "കിം നു ഖോ മേ പുബ്ബകമ്മ"ന്തി ചിന്തേസി. തസ്സ ജാതിസ്സരഞാണം ഉപ്പജ്ജി. തേന പുബ്ബകമ്മം അദ്ദസ - സോ കിര പുരിമത്തഭാവേ വഡ്ഢകീപുത്തോ ഹുത്വാ പിതു രുക്ഖതച്ഛനട്ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകം മക്ഖികം ഗഹേത്വാ കോവിളാരസകലികായ സൂലേന വിയ വിജ്ഝി. തസ്സ തം പാപം ഇമസ്മിം ഠാനേ ഓകാസം ലഭി. സോ "ന സക്കാ ഇതോ പാപതോ മുച്ചിതു"ന്തി ഞത്വാ രാജപുരിസേ ആഹ - "സചേ മം സൂലേ ഉത്താസേതുകാമത്ഥ, കോവിളാരസൂലം ആഹരഥാ"തി. തേ തഥാ കത്വാ തം സൂലേ ഉത്താസേത്വാ ആരക്ഖം ദത്വാ പക്കമിംസു.

തദാ കണ്ഹദീപായനോ "ചിരദിട്ഠോ മേ സഹായോ"തി മണ്ഡബ്യസ്സ സന്തികം ആഗച്ഛന്തോ തം പവത്തിം സുത്വാ തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ഏകമന്തം ഠിതോ "കിം, സമ്മ, കാരകോസീ"തി പുച്ഛിത്വാ "അകാരകോമ്ഹീ"തി വുത്തേ "അത്തനോ മനോപദോസം രക്ഖിതും സക്ഖി ന സക്ഖീ"തി പുച്ഛി. "സമ്മ, യേഹി അഹം ഗഹിതോ, നേവ തേസം ന രഞ്ഞോ ഉപരി മയ്ഹം മനോപദോസോ അത്ഥീ"തി. "ഏവം സന്തേ താദിസസ്സ സീലവതോ ഛായാ മയ്ഹം സുഖാ"തി വത്വാ കണ്ഹദീപായനോ സൂലം നിസ്സായ നിസീദി. ആരക്ഖകപുരിസാ തം പവത്തിം രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ "അനിസാമേത്വാ മേ കത"ന്തി വേഗേന തത്ഥ ഗന്ത്വാ "കസ്മാ, ഭന്തേ, ത്വം സൂലം നിസ്സായ നിസിന്നോസീ"തി ദീപായനം പുച്ഛി. "മഹാരാജ, ഇമം താപസം രക്ഖന്തോ നിസിന്നോസ്മീ"തി. "കിം പന ത്വം ഇമസ്സ കാരകഭാവം ഞത്വാ ഏവം കരോസീ"തി. സോ കമ്മസ്സ അവിസോധിതഭാവം ആചിക്ഖി. അഥസ്സ ദീപായനോ "രഞ്ഞാ നാമ നിസമ്മകാരിനാ ഭവിതബ്ബം.

"അലസോ ഗിഹീ കാമഭോഗീ ന സാധു, അസഞ്ഞതോ പബ്ബജിതോ ന സാധു;
രാജാ ന സാധു അനിസമ്മകാരീ, യോ പണ്ഡിതോ കോധനോ തം ന സാധൂ"തി. (ജാ॰ ൧.൪.൧൨൭; ൧.൭.൪; ൧.൧൦.൧൨; ൧.൧൭.൨൨൪) -

ആദീനി വത്വാ ധമ്മം ദേസേസി.

രാജാ മണ്ഡബ്യതാപസസ്സ നിദ്ദോസഭാവം ഞത്വാ “സൂലം ഹരഥാ”തി ആണാപേസി. സൂലം ഹരന്താ ഹരിതും നാസക്ഖിംസു. മണ്ഡബ്യോ ആഹ - “മഹാരാജ, അഹം പുബ്ബേ കതകമ്മദോസേന ഏവരൂപം അയസം പത്തോ, മമ സരീരതോ സൂലം ഹരിതും ന സക്കാ, സചേപി മയ്ഹം ജീവിതം ദാതുകാമോ, കകചേന ഇമം സൂലം ചമ്മസമം കത്വാ ഛിന്ദാപേഹീ”തി. രാജാ തഥാ കാരേസി. സൂലം അന്തോയേവ അഹോസി, ന കഞ്ചി പീളം ജനേസി. തദാ കിര സുഖുമം സകലികഹീരം ഗഹേത്വാ മക്ഖികായ വച്ചമഗ്ഗം പവേസേസി, തം തസ്സ അന്തോ ഏവ അഹോസി. സോ തേന കാരണേന അമരിത്വാ, അത്തനോ ആയുക്ഖയേനേവ മരി, തസ്മാ അയമ്പി ന മതോതി. രാജാ താപസേ വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ ഉഭോപി ഉയ്യാനേയേവ വസാപേന്തോ പടിജഗ്ഗി. തതോ പട്ഠായ സോ ആണിമണ്ഡബ്യോ നാമ ജാതോ. സോ രാജാനം ഉപനിസ്സായ തത്ഥേവ വസി. ദീപായനോ പന തസ്സ വണം ഫാസുകം കരിത്വാ അത്തനോ ഗിഹിസഹായമണ്ഡബ്യേന കാരിതം പണ്ണസാലമേവ ഗതോ. തേന വുത്തം -

൯൫.“തമഹം ഉപട്ഠഹിത്വാന, ആരോഗ്യമനുപാപയിം;
ആപുച്ഛിത്വാന ആഗഞ്ഛിം, യം മയ്ഹം സകമസ്സമ”ന്തി.

തത്ഥ **ആപുച്ഛിത്വാനാ**തി മയ്ഹം സഹായം മണ്ഡബ്യതാപസം ആപുച്ഛിത്വാ. **യം മയ്ഹം സകമസ്സമ**ന്തി യം തം മയ്ഹം ഗിഹിസഹായേന മണ്ഡബ്യബ്രാഹ്മണേന കാരിതം സകം മമ സന്തകം അസ്സമപദം പണ്ണസാലാ, തം ഉപാഗഞ്ഛിം.

൯൬. തം പന പണ്ണസാലം പവിസന്തം ദിസ്വാ സഹായസ്സ ആരോചേസും. സോ സുത്വാവ തുട്ഠചിത്തോ സപുത്തദാരോ ബഹുഗന്ധമാലഫാണിതാദീനി ആദായ പണ്ണസാലം ഗന്ത്വാ ദീപായനം വന്ദിത്വാ പാദേ ധോവിത്വാ പാനകം പായേത്വാ ആണിമണ്ഡബ്യസ്സ പവത്തിം സുണന്തോ നിസീദി. അഥസ്സ പുത്തോ യഞ്ഞദത്തകുമാരോ നാമ ചങ്കമനകോടിയം ഗേണ്ഡുകേന കീളി. തത്ഥ ചേകസ്മിം വമ്മികേ ആസിവിസോ വസതി. കുമാരേന ഭൂമിയം പഹതഗേണ്ഡുകോ ഗന്ത്വാ വമ്മികബിലേ ആസിവിസസ്സ മത്ഥകേ പതി. കുമാരോ അജാനന്തോ ബിലേ ഹത്ഥം പവേസേസി.

അഥ നം കുദ്ധോ ആസിവിസോ ഹത്ഥേ ഡംസി. സോ വിസവേഗേന മുച്ഛിതോ തത്ഥേവ പതി. അഥസ്സ മാതാപിതരോ സപ്പേന ദട്ഠഭാവം ഞത്വാ കുമാരം ഉക്ഖിപിത്വാ താപസസ്സ പാദമൂലേ നിപജ്ജാപേത്വാ “ഭന്തേ, ഓസധേന വാ മന്തേന വാ പുത്തകം നോ നീരോഗം കരോഥാ”തി ആഹംസു. സോ “അഹം ഓസധം ന ജാനാമി, നാഹം വേജ്ജകമ്മം കരിസ്സാമി, പബ്ബജിതോമ്ഹീ”തി. “തേന ഹി, ഭന്തേ, ഇമസ്മിം കുമാരകേ മേത്തം കത്വാ സച്ചകിരിയം കരോഥാ”തി. താപസോ “സാധു സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമീ”തി വത്വാ യഞ്ഞദത്തസ്സ സീസേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ സച്ചകിരിയം അകാസി. തേന വുത്തം **“സഹായോ ബ്രാഹ്മണോ മയ്ഹ”**ന്തിആദി.

തത്ഥ **ആഗഞ്ഛും പാഹുനാഗത**ന്തി അതിഥിഅഭിഗമനം അഭിഗമിംസു.

൯൭. വട്ടമനുക്ഖിപന്തി ഖിപനവട്ടസണ്ഠാനതായ “വട്ട”ന്തി ലദ്ധനാമം ഗേണ്ഡുകം അനുക്ഖിപന്തോ, ഗേണ്ഡുകകീളം കീളന്തോതി അത്ഥോ. **ആസിവിസമകോപയീ**തി ഭൂമിയം പടിഹതോ ഹുത്വാ വമ്മികബിലഗതേന ഗേണ്ഡുകേന തത്ഥ ഠിതം കണ്ഹസപ്പം സീസേ പഹരിത്വാ രോസേസി.

൯൮. വട്ടഗതം മഗ്ഗം, അന്വേസന്തോതി തേന വട്ടേന ഗതം മഗ്ഗം ഗവേസന്തോ. **ആസിവിസസ്സ ഹത്ഥേന, ഉത്തമങ്ഗം പരാമസീ**തി വമ്മികബിലം പവേസിതേന അത്തനോ ഹത്ഥേന ആസിവിസസ്സ സീസം ഫുസി.

൯൯. വിസബലസ്സിതോതി വിസബലനിസ്സിതോ അത്തനോ വിസവേഗം നിസ്സായ ഉപ്പജ്ജനകസപ്പോ. **അഡംസി ദാരകം ഖണേ**തി തസ്മിം പരാമസിതക്ഖണേ ഏവ തം ബ്രാഹ്മണകുമാരം ഡംസി.

൧൦൦. സഹദട്ഠോതി ഡംസേന സഹേവ, ദട്ഠസമകാലമേവ. **ആസിവിസേനാ**തി ഘോരവിസേന. **തേനാ**തി തേന ദാരകസ്സ വിസവേഗേന മുച്ഛിതസ്സ **ഭൂമിയം** പതനേന **അഹം ദുക്ഖിതോ** അഹോസിം. **മമ വാഹസി തം ദുക്ഖ**ന്തി തം ദാരകസ്സ മാതാപിതൂനഞ്ച ദുക്ഖം മമ വാഹസി, മയ്ഹം സരീരേ വിയ മമ കരുണായ വാഹേസി.

൧൦൧. ത്യാഹന്തി തേ തസ്സ ദാരകസ്സ മാതാപിതരോ അഹം “മാ സോചഥ, മാ പരിദേവഥാ”തിആദിനാ നയേന സമസ്സാസേത്വാ. **സോകസല്ലിതേ**തി സോകസല്ലവന്തേ. **അഗ്ഗ**ന്തി സേട്ഠം തതോ ഏവ **വരം** ഉത്തമം സച്ചകിരിയം അകാസിം.

൧൦൨. ഇദാനി തം സച്ചകിരിയം സരൂപേന ദസ്സേതും **“സത്താഹമേവാ”**തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **സത്താഹമേവാ**തി പബ്ബജിതദിവസതോ പട്ഠായ സത്ത അഹാനി ഏവ. **പസന്നചിത്തോ**തി കമ്മഫലസദ്ധായ പസന്നമാനസോ. **പുഞ്ഞത്ഥികോ**തി പുഞ്ഞേന അത്ഥികോ, ധമ്മച്ഛന്ദയുത്തോ. **അഥാപരം യം ചരിത**ന്തി അഥ തസ്മാ സത്താഹാ ഉത്തരി യം മമ ബ്രഹ്മചരിയചരണം.

൧൦൩. അകാമകോവാഹീതി പബ്ബജ്ജം അനിച്ഛന്തോ ഏവ. **ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതൂ**തി സചേ അതിരേകപഞ്ഞാസവസ്സാനി അനഭിരതിവാസം വസന്തേന മയാ കസ്സചി അജാനാപിതഭാവോ സച്ചോ, ഏതേന സച്ചേന യഞ്ഞദത്തകുമാരസ്സ സോത്ഥി ഹോതു, ജീവിതം പടിലഭതൂതി.

ഏവം പന മഹാസത്തേന സച്ചകിരിയായ കതായ യഞ്ഞദത്തസ്സ സരീരതോ വിസം ഭസ്സിത്വാ പഥവിം പാവിസി. കുമാരോ അക്ഖീനി ഉമ്മീലേത്വാ മാതാപിതരോ ഓലോകേത്വാ “അമ്മ, താതാ”തി വത്വാ വുട്ഠാസി. തേന വുത്തം -

൧൪സഹ സച്ചേ കതേ മയ്ഹം, വിസവേഗേന വേധിതോ;
അബുജ്ഝിത്വാന വുട്ഠാസി, അരോഗോ ചാസി മാണവോ”തി.

തസ്സത്ഥോ - മമ സച്ചകരണേന **സഹ** സമാനകാലമേവ തതോ പുബ്ബേ **വിസവേഗേന വേധിതോ** കമ്പിതോ വിസഞ്ഞിഭാവേന അബുജ്ഝിത്വാ ഠിതോ വിഗതവിസത്താ പടിലദ്ധസഞ്ഞോ സഹസാ **വുട്ഠാസി**. സോ **മാണവോ** കുമാരോ വിസവേഗാഭാവേന **അരോഗോ ച** അഹോസീതി.

ഇദാനി സത്ഥാ തസ്സാ അത്തനോ സച്ചകിരിയായ പരമത്ഥപാരമിഭാവം ദസ്സേന്തോ **“സച്ചേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ”**തി ആഹ. തം ഉത്താനത്ഥമേവ . **ജാതകട്ഠകഥായം** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൪.൧൦.൩൭) പന “മഹാസത്തസ്സ സച്ചകിരിയായ കുമാരസ്സ ഥനപ്പദേസതോ ഉദ്ധം വിസം ഭസ്സിത്വാ വിഗതം. ദാരകസ്സ പിതു സച്ചകിരിയായ കടിതോ ഉദ്ധം, മാതു സച്ചകിരിയായ അവസിട്ഠസരീരതോ വിസം ഭസ്സിത്വാ വിഗത”ന്തി ആഗതം. തഥാ ഹി വുത്തം -

“യസ്മാ ദാനം നാഭിനന്ദിം കദാചി, ദിസ്വാനഹം അതിഥിം വാസകാലേ;
ന ചാപി മേ അപ്പിയതം അവേദും, ബഹുസ്സുതാ സമണബ്രാഹ്മണാ ച;
അകാമകോ വാപി അഹം ദദാമി, ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതു;
ഹതം വിസം ജീവതു യഞ്ഞദത്തോ.

“ആസീവിസോ താത പഹൂതതേജോ, യോ തം അദംസീ പതരാ ഉദിച്ച;
തസ്മിഞ്ച മേ അപ്പിയതായ അജ്ജ, പിതരി ച തേ നത്ഥി കോചി വിസേസോ;
ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതു, ഹതം വിസം ജീവതു യഞ്ഞദത്തോ”തി.

തത്ഥ **വാസകാലേ**തി വസനത്ഥായ ഗേഹം ആഗതകാലേ. **ന ചാപി മേ അപ്പിയതം അവേദു**ന്തി ബഹുസ്സുതാപി സമണബ്രാഹ്മണാ അയം നേവ ദാനം അഭിനന്ദതി, ന അമ്ഹേതി ഇമം മമ അപ്പിയഭാവം നേവ ജാനിംസു. അഹഞ്ഹി തേ പിയചക്ഖൂഹിയേവ ഓലോകേമീതി ദീപേതി. **ഏതേന സച്ചേനാ**തി സചേ അഹം ദദമാനോപി വിപാകം അസദ്ദഹിത്വാ അത്തനോ അനിച്ഛായ ദേമി, അനിച്ഛഭാവഞ്ച മേ പരേ ന ജാനന്തി, ഏതേന സച്ചേന **സുവത്ഥി ഹോതൂ**തി അത്ഥോ. ഇതരഗാഥായ, **താതാ**തി പുത്തം ആലപതി. **പഹൂതതേജോ**തി ബലവവിസോ. **പതരാ**തി പദരാ, അയമേവ വാ പാഠോ. **ഉദിച്ചാ**തി ഉദ്ധം ഗന്ത്വാ, വമ്മികബിലതോ ഉട്ഠഹിത്വാതി അത്ഥോ. ഇദം വുത്തം ഹോതി - താത യഞ്ഞദത്ത, **തസ്മിഞ്ച** ആസിവിസേ തവ ച **പിതരി** അപ്പിയഭാവേന മയ്ഹം **കോചി** വിസേസോ നത്ഥി, തഞ്ച പന അപ്പിയഭാവം ഠപേത്വാ **അജ്ജ** മയാ ന കോചി ജാനാപിതപുബ്ബോ, സചേ ഏതം സച്ചം, **ഏതേന സച്ചേന സുവത്ഥി ഹോതൂ**തി.

ഏവം ബോധിസത്തോ കുമാരേ അരോഗേ ജാതേ തസ്സ പിതരം “ദാനം ദദന്തേന നാമ കമ്മഞ്ച ഫലഞ്ച സദ്ദഹിത്വാ ദാതബ്ബ”ന്തി കമ്മഫലസദ്ധായ നിവേസേത്വാ സയം അനഭിരതിം വിനോദേത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ ഉപ്പാദേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി.

തദാ മണ്ഡബ്യോ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, തസ്സ ഭരിയാ വിസാഖാ, പുത്തോ രാഹുലത്ഥേരോ, ആണിമണ്ഡബ്യോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ, കണ്ഹദീപായനോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഇധ പാളിയാ ആരുള്ഹാ സച്ചപാരമീ, സേസാ ച പാരമിയോ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ അനവസേസമഹാഭോഗപരിച്ചാഗാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

കണ്ഹദീപായനചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൨. മഹാസുതസോമചരിയാവണ്ണനാ

൧൫. ദ്വാദസമേ **സുതസോമോ മഹീപതീ**തി ഏവംനാമോ ഖത്തിയോ. മഹാസത്തോ ഹി തദാ കുരുരട്ഠേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ കോരബ്യസ്സ രഞ്ഞോ അഗ്ഗമഹേസിയാ കുച്ഛിമ്ഹി നിബ്ബത്തി. തം സുതവിത്തതായ ചന്ദസമാനസോമ്മവരവണ്ണതായ ച “സുതസോമോ”തി സഞ്ജാനിംസു. തം വയപ്പത്തം സബ്ബസിപ്പനിപ്ഫത്തിപ്പത്തം മാതാപിതരോ രജ്ജേ അഭിസിഞ്ചിംസു. **ഗഹിതോ പോരിസാദേനാ**തി പുരിസാനം മനുസ്സാനം അദനതോ ഖാദനതോ “പോരിസാദോ”തി ലദ്ധനാമേന ബാരാണസിരഞ്ഞാ ദേവതാബലികമ്മത്ഥം ഗഹിതോ.

ബാരാണസിരാജാ ഹി തദാ മംസം വിനാ അഭുഞ്ജന്തോ അഞ്ഞം മംസം അലഭന്തേന ഭത്തകാരകേന മനുസ്സമംസം ഖാദാപിതോ രസതണ്ഹായ ബദ്ധോ ഹുത്വാ മനുസ്സേ ഘാതേത്വാ മനുസ്സമംസം ഖാദന്തോ “പോരിസാദോ”തി ലദ്ധനാമോ അമച്ചപാരിസജ്ജപ്പമുഖേഹി നാഗരേഹി നേഗമജാനപദേഹി ച ഉസ്സാഹിതേന കാളഹത്ഥിനാ നാമ അത്തനോ സേനാപതിനാ “ദേവ, യദി രജ്ജേന അത്ഥികോ മനുസ്സമംസഖാദനതോ വിരമാഹീ”തി വുത്തോ “രജ്ജം പജഹന്തോപി മനുസ്സമംസഖാദനതോ ന ഓരമിസ്സാമീ”തി വത്വാ തേഹി രട്ഠാ പബ്ബാജിതോ അരഞ്ഞം പവിസിത്വാ ഏകസ്മിം നിഗ്രോധരുക്ഖമൂലേ വസന്തോ ഖാണുപ്പഹാരേന പാദേ ജാതസ്സ വണസ്സ ഫാസുഭാവായ “സകലജമ്ബുദീപേ ഏകസതഖത്തിയാനം ഗലലോഹിതേന ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ”തി ദേവതായ ആയാചനം കത്വാ സത്താഹം അനാഹാരതായ വണേ ഫാസുകേ ജാതേ “ദേവതാനുഭാവേന മേ സോത്ഥി അഹോസീ”തി സഞ്ഞായ “ദേവതായ ബലികമ്മത്ഥം രാജാനോ ആനേസ്സാമീ”തി ഗച്ഛന്തോ അതീതഭവേ സഹായഭൂതേന യക്ഖേന സമാഗന്ത്വാ തേന ദിന്നമന്തബലേന അധികതരഥാമജവപരക്കമസമ്പന്നോ ഹുത്വാ സത്താഹബ്ഭന്തരേയേവ സതരാജാനോ ആനേത്വാ അത്തനോ വസനനിഗ്രോധരുക്ഖേ ഓലമ്ബേത്വാ ബലികമ്മകരണസജ്ജോ അഹോസി.

അഥ തസ്മിം രുക്ഖേ അധിവത്ഥാ ദേവതാ തം ബലികമ്മം അനിച്ഛന്തീ "ഉപായേന നം നിസേധേസ്സാമീ"തി പബ്ബജിതരൂപേന തസ്സ അത്താനം ദസ്സേത്വാ തേന അനുബദ്ധോ തിയോജനം ഗന്ത്വാ പുന അത്തനോ ദിബ്ബരൂപമേവ ദസ്സേത്വാ "ത്വം മുസാവാദീ തയാ 'സകലജമ്ബുദീപേ രാജാനോ ആനേത്വാ ബലികമ്മം കരിസ്സാമീ'തി പടിസ്സുതം. ഇദാനി യേ വാ തേ വാ ദുബ്ബലരാജാനോ ആനേസി. ജമ്ബുദീപേ ജേട്ഠകം സുതസോമരാജാനം സചേ നാനേസ്സസി, ന മേ തേ ബലികമ്മേന അത്ഥോ"തി ആഹ.

സോ "ദിട്ഠാ മേ അത്തനോ ദേവതാ"തി തുസിത്വാ "സാമി, മാ ചിന്തയി, അഹം അജ്ജേവ സുതസോമം ആനേസ്സാമീ"തി വത്വാ വേഗേന മിഗാജിനഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ അസംവിഹിതായ ആരക്ഖായ പോക്ഖരണിം ഓതരിത്വാ പദുമിനിപത്തേന സീസം പടിച്ഛാദേത്വാ അട്ഠാസി. തസ്മിം അന്തോഉയ്യാനഗതേയേവ ബലവപച്ചൂസേ സമന്താ തിയോജനം ആരക്ഖം ഗണ്ഹിംസു. മഹാസത്തോ പാതോവ അലങ്കതഹത്ഥിക്ഖന്ധവരഗതോ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ നഗരതോ നിക്ഖമി. തദാ തക്കസിലതോ നന്ദോ നാമ ബ്രാഹ്മണോ ചതസ്സോ സതാരഹഗാഥായോ ഗഹേത്വാ വീസയോജനസതം മഗ്ഗം അതിക്കമ്മ തം നഗരം പത്തോ രാജാനം പാചീനദ്വാരേന നിക്ഖമന്തം ദിസ്വാ ഹത്ഥം ഉക്ഖിപിത്വാ "ജയതു ഭവം, മഹാരാജാ"തി വത്വാ ജയാപേസി.

രാജാ ഹത്ഥിനാ തം ഉപസങ്കമിത്വാ "കുതോ നു, ത്വം ബ്രാഹ്മണ, ആഗച്ഛസി, കിമിച്ഛസി, കിം തേ ദജ്ജ"ന്തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ "തുമ്ഹേ 'സുതവിത്തകാ'തി സുത്വാ ചതസ്സോ സതാരഹഗാഥായോ ആദായ തുമ്ഹാകം ദേസേതും ആഗതോമ്ഹീ"തി ആഹ. മഹാസത്തോ തുട്ഠമാനസോ ഹുത്വാ "അഹം ഉയ്യാനം ഗന്ത്വാ ന്ഹായിത്വാ ആഗന്ത്വാ സോസ്സാമി, ത്വം മാ ഉക്കണ്ഠീ"തി വത്വാ "ഗച്ഛഥ ബ്രാഹ്മണസ്സ അസുകഗേഹേ നിവാസം ഘാസച്ഛാദനഞ്ച സംവിദഹഥാ"തി ആണാപേത്വാ ഉയ്യാനം പവിസിത്വാ മഹന്തം ആരക്ഖം സംവിധായ ഓളാരികാനി ആഭരണാനി ഓമുഞ്ചിത്വാ മസ്സുകമ്മം കാരേത്വാ ഉബ്ബട്ടിതസരീരോ പോക്ഖരണിയാ രാജവിഭവേന ന്ഹായിത്വാ പച്ചുത്തരിത്വാ ഉദകഗ്ഗഹണസാടകേ നിവാസേത്വാ അട്ഠാസി.

അഥസ്സ ഗന്ധമാലാലങ്കാരേ ഉപഹരിംസു. പോരിസാദോ "അലങ്കതകാലേ രാജാ ഭാരികോ ഭവിസ്സതി, സല്ലഹുകകാലേയേവ നം ഗണ്ഹിസ്സാമീ"തി നദന്തോ ഖഗ്ഗം പരിവത്തേന്തോ "അഹമസ്മി പോരിസാദോ"തി നാമം സാവേത്വാ ഉദകാ നിക്ഖമി. തസ്സ സദ്ദം സുത്വാ ഹത്ഥാരോഹാദയോ ഹത്ഥിആദിതോ ഭസ്സിംസു. ബലകായോ ദൂരേ ഠിതോ തതോവ പലായി. ഇതരോ അത്തനോ ആവുധാനി ഛഡ്ഡേത്വാ ഉരേന നിപജ്ജി. പോരിസാദോ രാജാനം ഉക്ഖിപിത്വാ ഖന്ധേ നിസീദാപേത്വാ സമ്മുഖട്ഠാനേയേവ അട്ഠാരസഹത്ഥം പാകാരം ലങ്ഘിത്വാ പുരതോ പഗലിതമദമത്തവരവാരണേ കുമ്ഭേ അക്കമിത്വാ പബ്ബതകൂടാനി വിയ പാതേന്തോ വാതജവാനിപി അസ്സരതനാനി പിട്ഠിയം അക്കമിത്വാ പാതേന്തോ രഥസീസേ അക്കമിത്വാ പാതേന്തോ ഭമരികം ഭമന്തോ വിയ നീലകാനി നിഗ്രോധപത്താനി മദ്ദന്തോ വിയ ഏകവേഗേനേവ തിയോജനമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ കഞ്ചി അനുബന്ധന്തം അദിസ്വാ സണികം ഗച്ഛന്തോ സുതസോമസ്സ കേസേഹി ഉദകബിന്ദൂനി അത്തനോ ഉപരി പതന്താനി "അസ്സുബിന്ദൂനീ"തി സഞ്ഞായ "കിമിദം സുതസോമോപി മരണം അനുസോചന്തോ രോദതീ"തി ആഹ.

മഹാസത്തോ "നാഹം മരണതോ അനുസോചാമി, കുതോ രോദനാ, അപി ച ഖോ സങ്ഗരം കത്വാ സച്ചാപനം നാമ പണ്ഡിതാനം ആചിണ്ണം, തം ന നിപ്ഫജ്ജതീ"തി അനുസോചാമി. കസ്സപദസബലേന ദേസിതാ ചതസ്സോ സതാരഹഗാഥായോ ആദായ തക്കസിലതോ ആഗതസ്സ ബ്രാഹ്മണസ്സ ആഗന്തുകവത്തം കാരേത്വാ "ന്ഹായിത്വാ ആഗന്ത്വാ സുണിസ്സാമി, യാവ മമാഗമനാ ആഗമേഹീ"തി സങ്ഗരം കത്വാ ഉയ്യാനം ഗതോ, ത്വഞ്ച താ ഗാഥായോ സോതും അദത്വാ മം ഗണ്ഹീതി. തേന വുത്തം -

"ഗഹിതോ പോരിസാദേന, ബ്രാഹ്മണേ സങ്ഗരം സരി"ന്തി.

തത്ഥ **ബ്രാഹ്മണേ സങ്ഗരം സരി**ന്തി നന്ദബ്രാഹ്മണേ അത്തനാ കതം പടിഞ്ഞം അനുസ്സരിം.

൭൦൭. ആവുണിത്വാ കരത്തലേതി തത്ഥ തത്ഥ ഉയ്യാനാദീസു ഗന്ത്വാ അത്തനോ ബലേന ആനീതാനം ഏകസതഖത്തിയാനം ഹത്ഥതലേ ഛിദ്ദം കത്വാ രുക്ഖേ ലമ്ബനത്ഥം രജ്ജും പടിമുഞ്ചിത്വാ. **ഏതേസം പമിലാപേത്വാ**തി ഏതേ ഏകസതഖത്തിയേ ജീവഗ്ഗാഹം ഗഹേത്വാ ഉദ്ധംപാദേ അധോസിരേ കത്വാ പണ്ഹിയാ സീസം പഹരന്തോ ഭമണവസേന ഹത്ഥതലേ ആവുണിത്വാ രുക്ഖേ ആലമ്ബനവസേന സബ്ബസോ ആഹാരൂപച്ഛേദേന ച സബ്ബഥാ പമിലാപേത്വാ വിസോസേത്വാ ഖേദാപേത്വാതി അത്ഥോ. **യഞ്ഞത്ഥേ**തി ബലികമ്മത്ഥേ സാധേതബ്ബേ. **ഉപനയീ മമ**ന്തി മം ഉപനേസി.

൭൦൮. തഥാ ഉപനീയമാനോ പന മഹാസത്തോ പോരിസാദേന "കിം ത്വം മരണതോ ഭായസീ"തി വുത്തേ "നാഹം മരണതോ ഭായാമി, തസ്സ പന ബ്രാഹ്മണസ്സ മയാ കതോ സങ്ഗരോ ന പരിമോചിതോ"തി അനുസോചാമി. "സചേ മം വിസ്സജ്ജേസ്സസി, തം ധമ്മം സുത്വാ തസ്സ ച സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ പുന ആഗമിസ്സാമീ"തി. "നാഹമിദം സദ്ദഹാമി, യം ത്വം മയാ വിസ്സജ്ജിതോ ഗന്ത്വാ പുന മമ ഹത്ഥം ആഗമിസ്സസീ"തി. "സമ്മ പോരിസാദ, മയാ സദ്ധിം ഏകാചരിയകുലേ സിക്ഖിതോ സഹായോ ഹുത്വാ 'അഹം ജീവിതഹേതുപി ന മുസാ കഥേമീ'തി കിം ന സദ്ദഹസീ"തി? കിഞ്ചാപി മേ ഏതേന വാചാമത്തകേന -

"അസിഞ്ച സത്തിഞ്ച പരാമസാമി, സപഥമ്പി തേ സമ്മ അഹം കരോമി;
തയാ പമുത്തോ അനണോ ഭവിത്വാ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജിസ്സ"ന്തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൪൦൭) -

മഹാസത്തേന ഇമായ ഗാഥായ വുത്തായ പോരിസാദോ "അയം സുതസോമോ 'ഖത്തിയേഹി അകത്തബ്ബം സപഥം കരോമീ'തി വദതി, ഗന്ത്വാ അനാഗച്ഛന്തോപി മമ ഹത്ഥതോ ന മുച്ചിസ്സതീ"തി ചിന്തേത്വാ -

"യോ തേ കതോ സങ്ഗരോ ബ്രാഹ്മണേന, രട്ഠേ സകേ ഇസ്സരിയേ ഠിതേന;
തം സങ്ഗരം ബ്രാഹ്മണ സപ്പദായ, സച്ചാനുരക്ഖീ പുനരാവജസ്സൂ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൪൦൮) -

വിസ്സജ്ജേസി.

മഹാസത്തോ രാഹുമുഖാ മുത്തോ ചന്ദോ വിയ നാഗബലോ ഥാമസമ്പന്നോ ഖിപ്പമേവ തം നഗരം സമ്പാപുണി. സേനാപിസ്സ "സുതസോമരാജാ പണ്ഡിതോ, പോരിസാദം ദമേത്വാ സീഹമുഖാ പമുത്തമത്തവരവാരണോ വിയ ആഗമിസ്സതീ"തി ച "രാജാനം പോരിസാദസ്സ ദത്വാ ആഗതാ"തി ഗരഹഭയേന ച ബഹിനഗരേയേവ നിവിട്ഠാ തം ദൂരതോവ ആഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ പച്ചുഗ്ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ "കച്ചിത്ഥ, മഹാരാജ, പോരിസാദേന ന കിലമിതോ"തി പടിസന്ഥാരം കത്വാ "പോരിസാദേന മയ്ഹം മാതാപിതൂഹിപി ദുക്കരം കതം, തഥാരൂപോ നാമ ചണ്ഡോ സാഹസികോ മമം സദ്ദഹിത്വാ മം വിസ്സജ്ജേസീ"തി വുത്തേ രാജാനം അലങ്കരിത്വാ ഹത്ഥിക്ഖന്ധം ആരോപേത്വാ പരിവാരേത്വാ നഗരം പാവിസി. തം ദിസ്വാ സബ്ബേ നാഗരാ തുസിംസു.

സോപി ധമ്മസോണ്ഡതായ മാതാപിതരോപി അനുപസങ്കമിത്വാ നിവേസനം ഗന്ത്വാ ബ്രാഹ്മണം പക്കോസാപേത്വാ തസ്സ മഹന്തം സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ ധമ്മഗരുതായ സയം നീചാസനേ നിസീദിത്വാ "തുമ്ഹേഹി മയ്ഹം ആഭതാ സതാരഹഗാഥാ സുണോമി ആചരിയാ"തി ആഹ. ബ്രാഹ്മണോ മഹാസത്തേന യാചിതകാലേ ഗന്ധേഹി ഹത്ഥേ ഉബ്ബട്ടേത്വാ പസിബ്ബകതോ മനോരമം പോത്ഥകം നീഹരിത്വാ ഉഭോഹി ഹത്ഥേഹി ഗഹേത്വാ "തേന ഹി , മഹാരാജ, സുണോഹീ"തി പോത്ഥകം വാചേന്തോ ഗാഥാ അഭാസി -

"സകിദേവ സുതസോമ, സബ്ഭി ഹോതി സമാഗമോ;
സാ നം സങ്ഗതി പാലേതി, നാസബ്ഭി ബഹുസങ്ഗമോ.

"സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ, സബ്ഭി കുബ്ബേഥ സന്ഥവം;
സതം സദ്ധമ്മമഞ്ഞായ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ.

"ജീരന്തി വേ രാജരഥാ സുചിത്താ, അഥോ സരീരമ്പി ജരം ഉപേതി;
സതഞ്ച ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതി, സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തി.

"നഭഞ്ച ദൂരേ പഥവീ ച ദൂരേ, പാരം സമുദ്ദസ്സ തദാഹു ദൂരേ;
തതോ ഹവേ ദൂരതരം വദന്തി, സതഞ്ച ധമ്മോ അസതഞ്ച രാജാ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൪൧൩-൪൧൪,
൪൪൭-൪൪൮);

താ സുത്വാ മഹാസത്തോ "സഫലം മേ ആഗമന"ന്തി തുട്ഠചിത്തോ "ഇമാ ഗാഥാ നേവ സാവകഭാസിതാ, ന ഇസിഭാസിതാ, ന കവിഭാസിതാ, ന ദേവഭാസിതാ, സബ്ബഞ്ഞുനാവ ഭാസിതാ. കിം നു ഖോ അഗ്ഘ"ന്തി ചിന്തേന്തോ "ഇമം സകലമ്പി ചക്കവാളം യാവ ബ്രഹ്മലോകാ സത്തരതനപുണ്ണം കത്വാ ദിന്നേപി നേവ അനുച്ഛവികം കതം നാമ ഹോതി, അഹം ഖോ പനസ്സ തിയോജനസതികേ കുരുരട്ഠേ സത്തയോജനികേ ഇന്ദപത്ഥനഗരേ രജ്ജം ദാതും പഹോമി. രജ്ജം കാതും പനസ്സ ഭാഗ്യം നത്ഥി, തഥാ ഹിസ്സ അങ്ഗലക്ഖണാനുസാരേന അപ്പാനുഭാവതാ ദിസ്സതി, തസ്മാ ദിന്നമ്പി രജ്ജം ന ഇമസ്മിം തിട്ഠതീ"തി ചിന്തേത്വാ "ആചരിയ, തുമ്ഹേ അഞ്ഞേസം ഖത്തിയാനം ഇമാ ഗാഥായോ ദേസേത്വാ കിം ലഭഥാ"തി പുച്ഛി. "ഏകേകായ സതം സതം, മഹാരാജ, തേനേവ സതാരഹഗാഥാ നാമ ജാതാ"തി. അഥസ്സ മഹാസത്തോ "ത്വം ആചരിയ, അത്തനാ ഗഹേത്വാ വിചരണഭണ്ഡസ്സ അഗ്ഘം ന ജാനാസീ"തി.

"സഹസ്സിയാ ഇമാ ഗാഥാ, നയിമാ ഗാഥാ സതാരഹാ;
ചത്താരി ത്വം സഹസ്സാനി, ഖിപ്പം ഗണ്ഹാഹി ബ്രാഹ്മണാ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൧.൪൧൯);

ചത്താരി സഹസ്സാനി ദാപേത്വാ ഏകഞ്ച സുഖയാനകം ദത്വാ മഹതാ സക്കാരസമ്മാനേനേവ തം ഉയ്യോജേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ "അഹം ബ്രാഹ്മണേന ആഭതം സദ്ധമ്മരതനം പൂജേത്വാ തസ്സ ച സക്കാരസമ്മാനം കത്വാ ആഗമിസ്സാമീതി പോരിസാദസ്സ പടിഞ്ഞം ദത്വാ ആഗതോ. തത്ഥ യം ബ്രാഹ്മണസ്സ കത്തബ്ബം പടിപജ്ജിതബ്ബം തം കതം, ഇദാനി പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സാമീ"തി വുത്വാ "തേന ഹി, താത സുതസോമ, കിം നാമേതം കഥേസി, ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ ചോരം ഗണ്ഹിസ്സാമ, മാ ഗച്ഛ ചോരസ്സ സന്തിക"ന്തി യാചിംസു. സോളസസഹസ്സാ നാടകിത്ഥിയോ സേസപരിജനാപി "അമ്ഹേ അനാഥേ കത്വാ കുഹിം ഗച്ഛസി ദേവാ"തി പരിദേവിംസു. "പുനപി കിര രാജാ ചോരസ്സ സന്തികം ഗമിസ്സതീ"തി ഏകകോലാഹലം അഹോസി.

മഹാസത്തോ "പടിഞ്ഞായ സച്ചാപനം നാമ സാധൂനം സപ്പുരിസാനം ആചിണ്ണം, സോപി മമം സദ്ദഹിത്വാ വിസ്സജ്ജേസി, തസ്മാ ഗമിസ്സാമിയേവാ"തി മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ സേസജനം അനുസാസേത്വാ അസ്സുമുഖേന നാനപ്പകാരം പരിദേവന്തേന ഇത്ഥാഗാരാദിനാ ജനേന അനുഗതോ നഗരാ നിക്ഖമ്മ തം ജനം നിവത്തേതും മഗ്ഗേ ദണ്ഡകേന തിരിയം ലേഖം കത്വാ "ഇമം മമ ലേഖം മാ അതിക്കമിംസൂ"തി വത്വാ അഗമാസി. മഹാജനോ തേജവതോ മഹാസത്തസ്സ ആണം അതിക്കമിതും അസക്കോന്തോ മഹാസദ്ദേന കന്ദിത്വാ രോദിത്വാ നിവത്തി. ബോധിസത്തോ ആഗതമഗ്ഗേനേവ തസ്സ സന്തികം അഗമാസി. തേന വുത്തം **"അപുച്ഛി മം പോരിസാദോ"**തിആദി.

തത്ഥ **കിം ത്വം ഇച്ഛസി നിസജ്ജന്തി** ത്വം അത്തനോ നഗരം ഗന്തും മമ ഹത്ഥതോ നിസ്സജ്ജനം കിം ഇച്ഛസി, ത്വം "മയാ തക്കസിലാദീസു ചിരപരിചിതോ സച്ചവാദീ ചാ"തി വദസി, തസ്മാ **യഥാ മതി തേ കാഹാമി,** യഥാരുചി തേ കരിസ്സാമി. **യദി മേ ത്വം പുനേഹിസീതി** സചേ പുന ത്വം ഏകംസേനേവ മമ സന്തികം ആഗമിസ്സസി.

൧൦൮. പണ്ഹേ ആഗമനം മമാതി പഗേവ മമ ആഗമനം **തസ്സ** പോരിസാദസ്സ **പടിസ്സുണിത്വാ** പാതോവ ആഗമിസ്സാമീതി പടിസ്സവം കത്വാ. **രജ്ജം നിയ്യാതയിം തദാ**തി തദാ പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗന്തുകാമോ "ഇദം വോ രജ്ജം പടിപജ്ജഥാ"തി മാതാപിതൂനം തിയോജനസതികം രജ്ജം നിയ്യാതേസിം.

൧൦൯. കസ്മാ പന രജ്ജം നിയ്യാതയിന്തി? **അനുസ്സരിത്വാ സതം ധമ്മ**ന്തി യസ്മാ പന പടിഞ്ഞായ സച്ചാപനം നാമ സതം സാധൂനം മഹാബോധിസത്താനം പവേണീ കുലവംസോ, തസ്മാ തം സച്ചപാരമിതാധമ്മം **പുബ്ബകം** പോരാണം ജിനേഹി ബുദ്ധാദീഹി സേവിതം അനുസ്സരിത്വാ സച്ചം അനുരക്ഖന്തോ തസ്സ **ബ്രാഹ്മണസ്സ ധനം ദത്വാ** അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ **പോരിസാദം ഉപാഗമിം**.

൧൧൦. നത്ഥി മേ സംസയോ തത്ഥാതി തസ്മിം പോരിസാദസ്സ സന്തികം ഗമനേ "അയം മം കിം നു ഖോ ഘാതേസ്സതി, ഉദാഹു നോ"തി മയ്ഹം സംസയോ നത്ഥി. "ചണ്ഡോ സാഹസികോ മയാ സദ്ധിം ഏകസതഖത്തിയേ ദേവതായ ബലികമ്മകരണസജ്ജോ ഏകന്തേനേവ ഘാതേസ്സതീ"തി ജാനന്തോ ഏവ കേവലം സച്ചവാചം അനുരക്ഖന്തോ അത്തനോ ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ തം ഉപാഗമിം. യസ്മാ ചേതദേവം, തസ്മാ സച്ചേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ പരമത്ഥഭാവപ്പത്താ സച്ചപാരമീതി.

ഉപാഗതേ പന മഹാസത്തേ വികസിതപുണ്ഡരീകപദുമസസ്സിരികമസ്സ മുഖം ദിസ്വാ "അയം വിഗതമരണഭയോ ഹുത്വാ ആഗതോ, കിസ്സ നു ഖോ ഏസ ആനുഭാവോ"തി ചിന്തേന്തോ "തസ്സ മഞ്ഞേ ധമ്മസ്സ സുതത്താ അയം ഏവം തേജവാ നിബ്ഭയോ ച ജാതോ, അഹമ്പി തം സുത്വാ തേജവാ നിബ്ഭയോ ച ഭവിസ്സാമീ"തി സന്നിട്ഠാനം കത്വാ പോരിസാദോ മഹാസത്തം ആഹ - "സുണോമ സതാരഹഗാഥായോ യാസം സവനത്ഥം ത്വം അത്തനോ നഗരം ഗതോ"തി.

തം സുത്വാ ബോധിസത്തോ "അയം പോരിസാദോ പാപധമ്മോ, ഇമം ഥോകം നിഗ്ഗഹേത്വാ ലജ്ജാപേത്വാ കഥേസ്സാമീ"തി -

"അധമ്മികസ്സ ലുദ്ദസ്സ, നിച്ചം ലോഹിതപാണിനോ;
നത്ഥി സച്ചം കുതോ ധമ്മോ, കിം സുതേന കരിസ്സസീ"തി. (ജാ० ൨.൨൧.ർ൨൭) -

വത്വാ പുന തേന സുട്ഠുതരം സഞ്ജാതസവനാദരേന -

"സുത്വാ ധമ്മം വിജാനന്തി, നരാ കല്യാണപാപകം;
അപി ഗാഥാ സുണിത്വാന, ധമ്മേ മേ രമതേ മനോ"തി. (ജാ० ൨.൨൧.ർർ) -

വുത്തേ "അയം അതിവിയ സഞ്ജാതാദരോ സോതുകാമോ, ഹന്ദസ്സ കഥേസ്സാമീ"തി ചിന്തേത്വാ "തേന ഹി സമ്മ, സാധുകം സുണോഹി മനസികരോഹീ"തി വത്വാ നന്ദബ്രാഹ്മണേന കഥിതനിയാമേനേവ ഗാഥാനം സക്കച്ചം ഥുതിം കത്വാ ഛകാമാവചരദേവലോകേ ഏകകോലാഹലം കത്വാ ദേവതാസു സാധുകാരം ദദമാനാസു മഹാസത്തോ പോരിസാദസ്സ -

"സകിദേവ മഹാരാജ, സബ്ഭി ഹോതി സമാഗമോ;
സാ നം സങ്ഗതി പാലേതി, നാസബ്ഭി ബഹുസങ്ഗമോ.

"സബ്ഭിരേവ സമാസേഥ, സബ്ഭി കുബ്ബേഥ സന്ഥവം;
സതം സദ്ധമ്മമഞ്ഞായ, സേയ്യോ ഹോതി ന പാപിയോ.

"ജീരന്തി വേ രാജരഥാ സുചിത്താ, അഥോ സരീരമ്പി ജരം ഉപേതി;
സതഞ്ച ധമ്മോ ന ജരം ഉപേതി, സന്തോ ഹവേ സബ്ഭി പവേദയന്തി.

"നഭഞ്ച ദൂരേ പഥവീ ച ദൂരേ, പാരം സമുദ്ദസ്സ തദാഹു ദൂരേ;
തതോ ഹവേ ദൂരതരം വദന്തി, സതഞ്ച ധമ്മോ അസതഞ്ച രാജാ"തി. (ജാ० ൨.൨൧.ർ൫൧-ർ൫ർ) -

ധമ്മം കഥേസി. തസ്സ തേന സുകഥിതത്താ ചേവ അത്തനോ ച പുഞ്ഞാനുഭാവേന ഗാഥാ സുണന്തസ്സേവ സകലസരീരം പഞ്ചവണ്ണായ പീതിയാ പരിപൂരി. സോ ബോധിസത്തേ മുദുചിത്തോ ഹുത്വാ "സമ്മ സുതസോമ, ദാതബ്ബയുത്തകം ഹിരഞ്ഞാദിം ന പസ്സാമി, ഏകേകായ ഗാഥായ ഏകേകം വരം ദസ്സാമീ"തി ആഹ. അഥ നം മഹാസത്തോ "ത്വം അത്തനോപി ഹിതാനി അജാനന്തോ പരസ്സ കിം നാമ വരം ദസ്സസീ"തി അപസാദേത്വാ പുന തേന "വരം ഗണ്ഹഥാ"തി യാചിതോ സബ്ബപഠമം "അഹം ചിരകാലം തം അരോഗം പസ്സേയ്യ"ന്തി വരം യാചി. സോ "അയം ഇദാനി മേ വധിത്വാ മംസം ഖാദിതുകാമസ്സ മഹാനത്ഥകരസ്സ മയ്ഹമേവ ജീവിതമിച്ഛതീ"തി തുട്ഠമാനസോ വഞ്ചേത്വാ വരസ്സ ഗഹിതഭാവം അജാനന്തോ അദാസി. മഹാസത്തോ ഹി ഉപായകുസലതായ തസ്സ ചിരം ജീവിതുകാമതാപദേസേന അത്തനോ ജീവിതം യാചി. അഥ "പരോസതം ഖത്തിയാനം ജീവിതം ദേഹീ"തി ദുതിയം വരം, തേസം സകേ രട്ഠേ പടിപാദനം തതിയം വരം, മനുസ്സമംസഖാദനതോ വിരമണം ചതുത്ഥം വരം യാചി. സോ തീണി വരാനി ദത്വാ ചതുത്ഥം വരം അദാതുകാമോ "അഞ്ഞം വരം ഗണ്ഹാഹീ"തി വത്വാപി മഹാസത്തേന നിപ്പീളിയമാനോ തമ്പി അദാസിയേവ.

അഥ ബോധിസത്തോ പോരിസാദം നിബ്ബിസേവനം കത്വാ തേനേവ രാജാനോ മോചാപേത്വാ ഭൂമിയം നിപജ്ജാപേത്വാ ദാരകാനം കണ്ണതോ സുത്തവട്ടി വിയ സണികം രജ്ജുയോ നീഹരിത്വാ പോരിസാദേന ഏകം തചം ആഹരാപേത്വാ പാസാണേന ഘംസിത്വാ സച്ചകിരിയം കത്വാ തേസം ഹത്ഥതലാനി മക്ഖേസി. തങ്ഖണം ഏവ ഫാസുകം അഹോസി. ദ്വീഹതീഹം തത്ഥേവ വസിത്വാ തേ അരോഗേ കാരേത്വാ തേഹി സദ്ധിം

അഭിജ്ജനകസഭാവം മിത്തസന്ഥവം കാരേത്വാ തേഹി സദ്ധിം തം ബാരാണസിം നേത്വാ രജ്ജേ പതിട്ഠാപേത്വാ "അപ്പമത്താ ഹോഥാ"തി തേ രാജാനോ അത്തനോ അത്തനോ നഗരം പേസേത്വാ ഇന്ദപത്ഥനഗരതോ ആഗതായ അത്തനോ ചതുരങ്ഗിനിയാ സേനായ പരിവുതോ അത്തനോ നഗരം ഗതോ തുട്ഠപമുദിതേന നാഗരജനേന സമ്പരിവാരിയമാനോ അന്തേപുരം പവിസിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ മഹാതലം അഭിരുഹി.

അഥ മഹാസത്തോ ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ ദേവസികം മഹാദാനാനി പവത്തേന്തോ സീലാനി പരിപൂരേന്തോ ഉപോസഥം ഉപവസന്തോ പാരമിയോ അനുബ്രൂഹേസി. തേപി രാജാനോ മഹാസത്തസ്സ ഓവാദേ ഠത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ ആയുപരിയോസാനേ സഗ്ഗപുരം പൂരയിംസു.

തദാ പോരിസാദോ അങ്ഗുലിമാലത്ഥേരോ അഹോസി, കാളഹത്ഥിഅമച്ചോ സാരിപുത്തത്ഥേരോ, നന്ദബ്രാഹ്മണോ ആനന്ദത്ഥേരോ, രുക്ഖദേവതാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ, രാജാനോ ബുദ്ധപരിസാ, മാതാപിതരോ മഹാരാജകുലാനി, സുതസോമമഹാരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോപി നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ **അലീനസത്തുചരിയാവണ്ണനായ** (ചരിയാ അട്ഠ॰ ൨.൭൪ ആദയോ) വിയ മഹാസത്തസ്സ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

മഹാസുതസോമചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

സച്ചപാരമീ നിട്ഠിതാ.

൧൩. സുവണ്ണസാമചരിയാവണ്ണനാ

൧൧൧. തേരസമേ **സാമോ യദാ വനേ ആസി**ന്തി ഹിമവന്തസ്മിം മിഗസമ്മതായ നാമ നദിയാ തീരേ മഹതി അരഞ്ഞേ സാമോ നാമ താപസകുമാരോ യദാ അഹോസി. **സക്കേന അഭിനിമ്മിതോ**തി സക്കസ്സ ദേവാനമിന്ദസ്സ ഉപദേസസമ്പത്തിയാ ജാതത്താ സക്കേന നിബ്ബത്തിതോ ജനിതോ. തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - അതീതേ ബാരാണസിതോ അവിദൂരേ നദിയാ തീരേ ഏകോ നേസാദഗാമോ അഹോസി. തത്ഥ ജേട്ഠനേസാദസ്സ പുത്തോ ജാതോ. തസ്സ "ദുകൂലോ"തി നാമമകംസു. തസ്സാ ഏവ നദിയാ പരതീരേപി ഏകോ നേസാദഗാമോ അഹോസി. തത്ഥ ജേട്ഠനേസാദസ്സ ധീതാ ജാതാ. തസ്സാ "പാരികാ"തി നാമമകംസു. തേ ഉഭോപി ബ്രഹ്മലോകതോ ആഗതാ സുദ്ധസത്താ. തേസം വയപ്പത്താനം അനിച്ഛമാനാനംയേവ ആവാഹവിവാഹം കരിംസു. തേ ഉഭോപി കിലേസസമുദ്ദം അനോതരിത്വാ ബ്രഹ്മാനോ വിയ ഏകതോ വസിംസു. ന ച കിഞ്ചി നേസാദകമ്മം കരോന്തി.

അഥ ദുകൂലം മാതാപിതരോ "താത, ത്വം നേസാദകമ്മം ന കരോസി, നേവ ഘരാവാസം ഇച്ഛസി, കിം നാമ കരിസ്സസീ"തി ആഹംസു. സോ "തുമ്ഹേസു അനുജാനന്തേസു പബ്ബജിസ്സാമീ"തി ആഹ. "തേന ഹി പബ്ബജാഹീ"തി. ദ്വേപി ജനാ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ യസ്മിം ഠാനേ മിഗസമ്മതാ നാമ നദീ ഹിമവന്തതോ ഓതരിത്വാ ഗങ്ഗം പത്താ, തം ഠാനം ഗന്ത്വാ ഗങ്ഗം പഹായ മിഗസമ്മതാഭിമുഖാ അഭിരുഹിംസു. തദാ സക്കസ്സ ഭവനം ഉണ്ഹാകാരം ദസ്സേസി. സക്കോ തം കാരണം ഞത്വാ വിസ്സകമ്മുനാ തസ്മിം ഠാനേ അസ്സമം മാപേസി. തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ പബ്ബജിത്വാ സക്കദത്തിയേ അസ്സമേ കാമാവചരമേത്തം ഭാവേത്വാ പടിവസിംസു. സക്കോപി തേസം ഉപട്ഠാനം ആഗച്ഛതി.

സോ ഏകദിവസം "തേസം ചക്ഖൂ പരിഹായിസ്സന്തീ"തി ഞത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ "ഭന്തേ, വോ ചക്ഖൂനം അന്തരായോ പഞ്ഞായതി, പടിജഗ്ഗനകം പുത്തം ലദ്ധും വട്ടതി, ജാനാമി തുമ്ഹാകം സുദ്ധചിത്തതം, തസ്മാ പാരികായ ഉതുനികാലേ നാഭിം ഹത്ഥേന പരാമസേയ്യാഥ , ഏവം വോ പുത്തോ ജായിസ്സതി, സോ വോ ഉപട്ഠഹിസ്സതീ"തി വത്വാ പക്കാമി. ദുകൂലപണ്ഡിതോ തം കാരണം പാരികായ ആചിക്ഖിത്വാ തസ്സാ ഉതുനികാലേ നാഭിം പരാമസി. തദാ ബോധിസത്തോ ദേവലോകാ ചവിത്വാ തസ്സാ കുച്ഛിമ്ഹി പടിസന്ധിം ഗണ്ഹി, സാ ദസമാസച്ചയേന സുവണ്ണവണ്ണം പുത്തം വിജായി. തേനേവസ്സ "സുവണ്ണസാമോ"തി നാമം കരിംസു. തം അപരഭാഗേ വഡ്ഢിത്വാ സോളസവസ്സുദ്ദേസികമ്പി മാതാപിതരോ രക്ഖന്താ അസ്സമേ നിസീദാപേത്വാ സയമേവ വനമൂലഫലാഫലത്ഥായ ഗച്ഛന്തി.

അഥേകദിവസം വനേ ഫലാഫലം ആദായ നിവത്തിത്വാ അസ്സമപദതോ അവിദൂരേ മേഘേ ഉട്ഠിതേ രുക്ഖമൂലം പവിസിത്വാ വമ്മികമത്ഥകേ ഠിതാനം സരീരതോ സേദഗന്ധമിസ്സകേ ഉദകേ തസ്മിം വമ്മികബിലേ ഠിതസ്സ ആസിവിസസ്സ നാസാപുടം പവിട്ഠേ ആസിവിസോ കുജ്ഝിത്വാ നാസാവാതേന പഹരി. ദ്വേ അന്ധാ ഹുത്വാ പരിദേവമാനാ വിരവിംസു. അഥ മഹാസത്തോ "മമ മാതാപിതരോ അതിചിരായന്തി, കാ നു ഖോ തേസം പവത്തീ"തി പടിമഗ്ഗം ഗന്ത്വാ സദ്ദമകാസി. തേ തസ്സ സദ്ദം സഞ്ജാനിത്വാ പടിസദ്ദം കത്വാ പുത്തസിനേഹേന "താത സാമ, ഇധ പരിപന്ഥോ അത്ഥി, മാ ആഗമീ"തി വത്വാ സദ്ദാനുസാരേന സയമേവ സമാഗമിംസു. സോ "കേന വോ കാരണേന ചക്ഖൂനി വിനട്ഠാനീ"തി പുച്ഛിത്വാ "താത, മയം ന ജാനാമ, ദേവേ വസ്സന്തേ രുക്ഖമൂലേ വമ്മികമത്ഥകേ ഠിതാ, അഥ ന പസ്സാമാ"തി വുത്തമത്തേ ഏവ അഞ്ഞാസി "തത്ഥ ആസിവിസേന ഭവിതബ്ബം, തേന കുദ്ധേന നാസാവാതോ വിസ്സട്ഠോ ഭവിസ്സതീ"തി.

അഥ "മാ ചിന്തയിത്ഥ, അഹം വോ പടിജഗ്ഗിസ്സാമീ"തി മാതാപിതരോ അസ്സമം നേത്വാ തേസം രത്തിട്ഠാനദിവാട്ഠാനാദിസഞ്ചരണട്ഠാനേ രജ്ജുകേ ബന്ധി. തതോ പട്ഠായ തേ അസ്സമേ ഠപേത്വാ വനമൂലഫലാഫലാനി ആഹരതി, പാതോവ വസനട്ഠാനം സമ്മജ്ജതി, പാനീയം ആഹരതി, പരിഭോജനീയം ഉപട്ഠാപേതി, ദന്തകട്ഠമുഖോദകാനി ദത്വാ മധുരഫലാഫലം ദേതി. തേഹി മുഖേ വിക്ഖാലിതേ സയം പരിഭുഞ്ജിത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ തേസം അവിദൂരേയേവ അച്ഛതി - "കിം നു ഖോ ഇമേ ആണാപേന്തീ"തി. വിസേസേന ച മേത്തം ബഹുലമകാസി, തേനസ്സ സത്താ അപ്പടിക്കൂലാ അഹേസും . യഥാ ചസ്സ സത്താ, ഏവം സത്താനം സോ ബോധിസത്തോ അപ്പടിക്കൂലോ. ഏവം സോ ദിവസേ ദിവസേ

ഫലാഫലത്ഥായ അരഞ്ഞം ഗച്ഛന്തോപി ആഗച്ഛന്തോപി മിഗഗണപരിവുതോ ഏവ അഹോസി. സീഹബ്യഗ്ഘാദിവിപക്ഖസത്താപി തേന സദ്ധിം അതിവിയ വിസ്സത്ഥാ, മേത്താനുഭാവേന പനസ്സ വസനട്ഠാനേ അഞ്ഞമഞ്ഞം തിരച്ഛാനഗതാ മുദുചിത്തതം പടിലഭിംസു. ഇതി സോ സബ്ബത്ഥ മേത്താനുഭാവേന അഭീരൂ അനുത്രാസീ ബ്രഹ്മാ വിയ അവേരോ വിഹാസി. തേന വുത്തം **"പവനേ സീഹബ്യഗ്ഘേ ച, മേത്തായമുപനാമയി"**ന്തിആദി.

തത്ഥ **മേത്തായമുപനാമയി**ന്തി **മ**-കാരോ പദസന്ധികരോ, മേത്താഭാവനായ കുരൂരകമ്മന്തേ സീഹബ്യഗ്ഘേപി ഫരി, പഗേവ സേസസത്തേതി അധിപ്പായോ. അഥ വാ മേത്താ അയതി പവത്തതി ഏതേനാതി മേത്തായോ, മേത്താഭാവനാ. തം മേത്തായം ഉപനാമയിം സത്തേസു അനോധിസോ ഉപനേസിം. "സീഹബ്യഗ്ഘേഹീ"തിപി പാഠോ. തസ്സത്ഥോ - ന കേവലമഹമേവ, അഥ ഖോ പവനേ സീഹബ്യഗ്ഘേഹി, യസ്മിം മഹാവനേ തദാ അഹം വിഹരാമി, തത്ഥ സീഹബ്യഗ്ഘേഹി സദ്ധിം അഹം സത്തേസു മേത്തം ഉപനാമേസിം. സീഹബ്യഗ്ഘാപി ഹി തദാ മമാനുഭാവേന സത്തേസു മേത്തചിത്തതം പടിലഭിംസു, പഗേവ ഇതരേ സത്താതി ദസ്സേതി.

൧൧൨. പസദമിഗവരാഹേഹീതി പസദമിഗേഹി ചേവ വനസൂകരേഹി ച. **പരിവാരേത്വാ**തി ഏതേഹി അത്താനം പരിവാരിതം കത്വാ തസ്മിം അരഞ്ഞേ **വസിം**.

൧൧൩. ഇദാനി തദാ അത്തനോ മേത്താഭാവനായ ലദ്ധം ആനിസംസം മത്ഥകപ്പത്തിഞ്ചസ്സ ദസ്സേതും **"ന മം കോചി ഉത്തസതീ"**തി ഓസാനഗാഥമാഹ. തസ്സത്ഥോ - സസബിളാരാദികോ ഭീരുകജാതികോപി **കോചി** സത്തോ **മം ന ഉത്തസതി** ന ഉബ്ബിജ്ജേതി. അഹമ്പി **കസ്സചി** സീഹബ്യഗ്ഘാദിതിരച്ഛാനതോ യക്ഖാദിഅമനുസ്സതോ ലുദ്ദലോഹിതപാണിമനുസ്സതോതി കുതോചിപി **ന ഭായാമി**. കസ്മാ? യസ്മാ **മേത്താബലേനുപത്ഥദ്ധോ** ചിരകാലം ഭാവിതായ മേത്താപാരമിതായാനുഭാവേന ഉപത്ഥമ്ഭിതോ തസ്മിം **പവനേ** മഹാഅരഞ്ഞേ **തദാ രമാമി** അഭിരമാമീതി. സേസം സുവിഞ്ഞേയ്യമേവ.

ഏവം പന മഹാസത്തോ സബ്ബസത്തേ മേത്തായന്തോ മാതാപിതരോ ച സാധുകം പടിജഗ്ഗന്തോ ഏകദിവസം അരഞ്ഞതോ മധുരഫലാഫലം ആഹരിത്വാ അസ്സമേ ഠപേത്വാ മാതാപിതരോ വന്ദിത്വാ "പാനീയം ആദായ ആഗമിസ്സാമീ"തി മിഗഗണപരിവുതോ ദ്വേ മിഗേ ഏകതോ കത്വാ തേസം പിട്ഠിയം പാനീയഘടം ഠപേത്വാ ഹത്ഥേന ഗഹേത്വാ നദീതിത്ഥം അഗമാസി. തസ്മിം സമയേ ബാരാണസിയം പീളിയക്ഖോ നാമ രാജാ രജ്ജം കാരേസി. സോ മിഗമംസലോഭേന മാതരം രജ്ജം പടിച്ഛാപേത്വാ സന്നദ്ധപഞ്ചാവുധോ ഹിമവന്തം പവിസിത്വാ മിഗേ വധിത്വാ മംസം ഖാദിത്വാ ചരന്തോ മിഗസമ്മതം നദിം പത്വാ അനുപുബ്ബേന സാമസ്സ പാനീയഗഹണതിത്ഥം പത്തോ. മിഗപദവലഞ്ജം ദിസ്വാ ഗച്ഛന്തോ തം തഥാ ഗച്ഛന്തം ദിസ്വാ "മയാ ഏത്തകം കാലം ഏവം വിചരന്തോ മനുസ്സോ ന ദിട്ഠപുബ്ബോ, ദേവോ നു ഖോ ഏസ നാഗോ നു ഖോ, സചാഹം ഉപസങ്കമിത്വാ പുച്ഛിസ്സാമി, സഹസാ പക്കമേയ്യാതി. യംനൂനാഹം ഏതം വിജ്ഝിത്വാ ദുബ്ബലം കത്വാ പുച്ഛേയ്യ"ന്തി ചിന്തേത്വാ മഹാസത്തം ന്ഹത്വാ വാകചീരം നിവാസേത്വാ അജിനചമ്മം ഏകംസം കരിത്വാ പാനീയഘടം പൂരേത്വാ ഉക്ഖിപിത്വാ വാമംസകൂടേ ഠപനകാലേ "ഇദാനി തം വിജ്ഝിതും സമയോ"തി വിസപീതേന സരേന ദക്ഖിണപസ്സേ വിജ്ഝി. സരോ വാമപസ്സേന നിക്ഖമി. തസ്സ വിദ്ധഭാവം ഞത്വാ മിഗഗണോ ഭീതോ പലായി.

സാമപണ്ഡിതോ പന വിദ്ധോപി പാനീയഘടം യഥാ വാ തഥാ വാ അനവസുമ്ഭേത്വാ സതിം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സണികം ഓതാരേത്വാ വാലുകം ബ്യൂഹിത്വാ ഠപേത്വാ ദിസം വവത്ഥപേത്വാ മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനദിസാഭാഗേന സീസം കത്വാ നിപജ്ജിത്വാ മുഖേന ലോഹിതം ഛഡ്ഡേത്വാ "മമ കോചി വേരീ നാമ നത്ഥി, മമപി കത്ഥചി വേരം നാമ നത്ഥീ"തി വത്വാ ഇമം ഗാഥമാഹ -

> "കോ നു മം ഉസുനാ വിജ്ഝി, പമത്തം ഉദഹാരകം;
> ഖത്തിയോ ബ്രാഹ്മണോ വേസ്സോ, കോ മം വിദ്ധാ നിലീയതീ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬);

തം സുത്വാ രാജാ "അയം മയാ വിജ്ഝിത്വാ പഥവിയം പാതിതോപി നേവ മം അക്കോസതി ന പരിഭാസതി, മമ ഹദയമംസം സമ്ബാഹന്തോ വിയ പിയവചനേന സമുദാചരതി, ഗമിസ്സാമിസ്സ സന്തിക"ന്തി ചിന്തേത്വാ ഉപസങ്കമിത്വാ അത്താനം അത്തനാ ച വിദ്ധഭാവം ആവികത്വാ "കോ വാ ത്വം കസ്സ വാ പുത്തോ"തി മഹാസത്തം പുച്ഛി.

സോ "സാമോ നാമാഹം ദുകൂലപണ്ഡിതസ്സ നാമ നേസാദഇസിനോ പുത്തോ, കിസ്സ പന മം വിജ്ഝീ"തി ആഹ. സോ പഠമം "മിഗസഞ്ഞായാ"തി മുസാവാദം വത്വാ "അഹം ഇമം നിരപരാധം അകാരണേന വിജ്ഝി"ന്തി അനുസോചിത്വാ യഥാഭൂതം ആവികത്വാ തസ്സ മാതാപിതൂനം വസനട്ഠാനം പുച്ഛിത്വാ തത്ഥ ഗന്ത്വാ തേസം അത്താനം ആവികത്വാ തേഹി കതപടിസന്ഥാരോ "സാമോ മയാ വിദ്ധോ"തി വത്വാ തേ പരിദേവന്തേ സോകസമാപന്നേ "യം സാമേന കത്തബ്ബം പരിചാരികകമ്മം, തം കത്വാ അഹം വോ ഉപട്ഠഹിസ്സാമീ"തി സമസ്സാസേത്വാ സാമസ്സ സന്തികം ആനേസി. തേ തത്ഥ ഗന്ത്വാ നാനപ്പകാരം പരിദേവിത്വാ തസ്സ ഉരേ ഹത്ഥം ഠപേത്വാ "പുത്തസ്സ മേ സരീരേ ഉസുമാ വത്തതേവ, വിസവേഗേന വിസഞ്ഞിതം ആപന്നോ ഭവിസ്സതീതി നിബ്ബിസഭാവത്ഥായ സച്ചകിരിയം കരിസ്സാമാ"തി ചിന്തേത്വാ -

> "യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ചേവ പിതുച്ച തേ;
> സബ്ബേന തേന കുസലേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതൂ"തി. (ജാ॰ ൨.൨൨.൩൧൧) -

മാതരാ,

“യം കിഞ്ചിത്ഥി കതം പുഞ്ഞം, മയ്ഹഞ്ചേവ മാതുച്ച തേ;
സബ്ബേന തേന കുസലേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതൂ”തി. (ജാ᳚ ൨.൨൨.൩൯൩) -

പിതരാ,

“പബ്ബത്യാഹം ഗന്ധമാദനേ, ചിരരത്തനിവാസിനീ;
ന മേ പിയതരോ കോചി, അഞ്ഞോ സാമേന വിജ്ജതി;
ഏതേന സച്ചവജ്ജേന, വിസം സാമസ്സ ഹഞ്ഞതൂ”തി. (ജാ᳚ ൨.൨൨.൩൯൫) -

ദേവതായ ച സച്ചകിരിയായ കതായ മഹാസത്തോ ഖിപ്പം വുട്ഠാസി. പദുമപത്തപലാസേ ഉദകബിന്ദു വിയ വിനിവട്ടേത്വാ ആബാധോ വിഗതോ. വിദ്ധട്ഠാനം അരോഗം പാകതികമേവ അഹോസി. മാതാപിതൂനം ചക്ഖൂനി ഉപ്പജ്ജിംസു. ഇതി മഹാസത്തസ്സ അരോഗതാ, മാതാപിതൂനഞ്ച ചക്ഖുപടിലാഭോ, അരുണുഗ്ഗമനം, തേസം ചതുന്നമ്പി അസ്സമേയേവ അവട്ഠാനന്തി സബ്ബം ഏകക്ഖണേയേവ അഹോസി.

അഥ മഹാസത്തോ രഞ്ഞാ സദ്ധിം പടിസന്ഥാരം കത്വാ “ധമ്മം ചര, മഹാരാജാ”തിആദിനാ (ജാ᳚ ൨.൨൨.൪൩൭-൪൪൭) ധമ്മം ദേസേത്വാ ഉത്തരിമ്പി ഓവദിത്വാ പഞ്ച സീലാനി അദാസി . സോ തസ്സ ഓവാദം സിരസാ പടിഗ്ഗഹേത്വാ വന്ദിത്വാ ബാരാണസിം ഗന്ത്വാ ദാനാദീനി പുഞ്ഞാനി കത്വാ സഗ്ഗപരായനോ അഹോസി. ബോധിസത്തോപി സദ്ധിം മാതാപിതൂഹി അഭിഞ്ഞാസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകൂപഗോ അഹോസി.

തദാ രാജാ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, ദേവധീതാ ഉപ്പലവണ്ണാ, സക്കോ അനുരുദ്ധോ, പിതാ മഹാകസ്സപത്ഥേരോ, മാതാ ഭദ്ദകാപിലാനീ, സാമപണ്ഡിതോ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ഹേട്ഠാ വുത്തനയേനേവ സേസപാരമിയോ നിദ്ധാരേതബ്ബാ. തഥാ വിസപീതേന സല്ലേന ദക്ഖിണപസ്സേന പവിസിത്വാ വാമപസ്സതോ വിനിവിജ്ഝനവസേന വിദ്ധോപി കിഞ്ചി കായവികാരം അകത്വാ ഉദകഘടസ്സ ഭൂമിയം നിക്ഖിപനം, വധകേ അഞ്ഞാതേപി ഞാതേ വിയ ചിത്തവികാരാഭാവോ, പിയവചനേന സമുദാചാരോ, മാതാപിതുഉപട്ഠാനപുഞ്ഞതോ മയ്ഹം പരിഹാനീതി അനുസോചനമത്തം, അരോഗേ ജാതേ രഞ്ഞോ കാരുഞ്ഞം മേത്തഞ്ച ഉപട്ഠാപേത്വാ ധമ്മദേസനാ, ഓവാദദാനന്തി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

സുവണ്ണസാമചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

൧൪. ഏകരാജചരിയാവണ്ണനാ

൧൧൪. ചുദ്ദസമേ **ഏകരാജാതി വിസ്സുതോതി** ഏകരാജാതി ഇമിനാ അന്വത്ഥനാമേന ജമ്ബുദീപതലേ പാകടോ.

മഹാസത്തോ ഹി തദാ ബാരാണസിരഞ്ഞോ പുത്തോ ഹുത്വാ നിബ്ബത്തി. വയപ്പത്തോ സബ്ബസിപ്പനിപ്ഫത്തിം പത്തോ ഹുത്വാ പിതു അച്ചയേന രജ്ജം കാരേന്തോ കുസലസീലാചാരസദ്ധാസുതാദിഅനഞ്ഞസാധാരണഗുണവിസേസയോഗേന പാരമിപരിഭാവനേന ച ജമ്ബുദീപതലേ അദുതിയത്താ പധാനഭാവേന ച “ഏകരാജാ”തി പകാസനാമോ അഹോസി. **പരമം സീലം അധിട്ഠായാതി** സുപരിസുദ്ധകായികവാചസികസംവരസങ്ഖാതഞ്ചേവ സുപരിസുദ്ധമനോസമാചാരസങ്ഖാതഞ്ച പരമം ഉത്തമം ദസകുസലകമ്മപഥസീലം സമാദാനവസേന ച അവീതിക്കമനവസേന ച അധിട്ഠഹിത്വാ അനുട്ഠഹിത്വാ. **പസാസാമി മഹാമഹിന്തി** തിയോജനസതികേ കാസിരട്ഠേ മഹതിം മഹിം അനുസാസാമി രജ്ജം കാരേമി.

൧൧൫. ദസകുസലകമ്മപഥേതി പാണാതിപാതാവേരമണി യാവ സമ്മാദിട്ഠീതി ഏതസ്മിം ദസവിധേ കുസലകമ്മപഥേ, ഏതേ വാ അനവസേസതോ സമാദായ വത്താമി. **ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹീതി** ദാനം പിയവചനം അത്ഥചരിയാ സമാനത്തതാതി ഇമേഹി ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സങ്ഗണ്ഹനകാരണേഹി യദാ ഏകരാജാതി വിസ്സുതോ ഹോമി, തദാ യഥാരഹം **മഹാജനം സങ്ഗണ്ഹാമീതി** സമ്ബന്ധോ.

൧൧൬. **ഏവന്തി** ദസകുസലകമ്മപഥസീലപരിപൂരണം ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി മഹാജനസങ്ഗണ്ഹനന്തി യഥാവുത്തേന ഇമിനാ ആകാരേന **അപ്പമത്തസ്സ. ഇധലോകേ പരത്ഥ ചാതി** ഇമസ്മിം ലോകേ യം അപ്പമജ്ജനം, തത്ഥ ദിട്ഠധമ്മികേ അത്ഥേ, പരലോകേ യം അപ്പമജ്ജനം തത്ഥ സമ്പരായികേ അത്ഥേ അപ്പമത്തസ്സ മേ സതോതി അത്ഥോ. **ദബ്ബസേനോതി** ഏവംനാമകോ കോസലരാജാ. **ഉപഗന്ത്വാതി** ചതുരങ്ഗിനിം സേനം സന്നയ്ഹിത്വാ അബ്ഭുയ്യാനവസേന മമ രജ്ജം ഉപഗന്ത്വാ. **അച്ഛിന്ദന്തോ പുരം മമാതി** മമ ബാരാണസിനഗരം ബലക്കാരേന ഗണ്ഹന്തോ.

തത്രായം അനുപുബ്ബികഥാ - മഹാസത്തോ ഹി തദാ നഗരസ്സ ചതൂസു ദ്വാരേസു ചതസ്സോ മജ്ഝേ ഏകം നിവേസനദ്വാരേ ഏകന്തി ഛ ദാനസാലായോ കാരേത്വാ കപണദ്ധികാദീനം ദാനം ദേതി, സീലം രക്ഖതി, ഉപോസഥകമ്മം കരോതി, ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയസമ്പന്നോ അങ്കേ നിസിന്നം പുത്തം പരിതോസയമാനോ വിയ സബ്ബസത്തേ പരിതോസയമാനോ ധമ്മേന രജ്ജം കാരേതി. തസ്സേകോ അമച്ചോ അന്തേപുരം പദുസ്സിത്വാ അപരഭാഗേ പാകടോവ ജാതോ. അമച്ചാ രഞ്ഞോ ആരോചേസും. രാജാ പരിഗ്ഗണ്ഹന്തോ തം അത്തനാ പച്ചക്ഖതോ ഞത്വാ തം അമച്ചം പക്കോസാപേത്വാ “അന്ധബാല, അയുത്തം തേ കതം, ന ത്വം മമ വിജിതേ വസിതും അരഹസി, അത്തനോ ധനഞ്ച പുത്തദാരഞ്ച ഗഹേത്വാ അഞ്ഞത്ഥ യാഹീ”തി രട്ഠാ പബ്ബാജേസി.

സോ കോസലജനപദം ഗന്ത്വാ ദബ്ബസേനം നാമ കോസലരാജാനം ഉപട്ഠഹന്തോ അനുക്കമേന തസ്സ വിസ്സാസികോ ഹുത്വാ ഏകദിവസം തം രാജാനം ആഹ - “ദേവ, ബാരാണസിരജ്ജം നിമ്മക്ഖികമധുപടലസദിസം, അതിമുദുകോ രാജാ, സുഖേനേവ തം രജ്ജം ഗണ്ഹിതും സക്കോസീ”തി. ദബ്ബസേനോ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മഹാനുഭാവതായ തസ്സ വചനം അസദ്ദഹന്തോ മനുസ്സേ പേസേത്വാ കാസിരട്ഠേ ഗാമഘാതാദീനി കാരേത്വാ തേസം ചോരാനം ബോധിസത്തേന ധനം ദത്വാ വിസ്സജ്ജിതഭാവം സുത്വാ “അതിവിയ ധമ്മികോ രാജാ”തി ഞത്വാ “ബാരാണസിരജ്ജം ഗണ്ഹിസ്സാമീ”തി ബലവാഹനം ആദായ നിയ്യാസി . അഥ ബാരാണസിരഞ്ഞോ മഹായോധാ “കോസലരാജാ ആഗച്ഛതീ”തി സുത്വാ “അമ്ഹാകം രജ്ജസീമം അനോക്കമന്തമേവ നം പോഥേത്വാ ഗണ്ഹാമാ”തി അത്തനോ രഞ്ഞോ വദിംസു.

ബോധിസത്തോ “താതാ, മം നിസ്സായ അഞ്ഞേസം കിലമനകിച്ചം നത്ഥി, രജ്ജത്ഥികാ രജ്ജം ഗണ്ഹന്തു, മാ ഗമിത്ഥാ”തി നിവാരേസി. കോസലരാജാ ജനപദമജ്ഝം പാവിസി. മഹായോധാ പുനപി രഞ്ഞോ തഥേവ വദിംസു. രാജാ പുരിമനയേനേവ നിവാരേസി. ദബ്ബസേനോ ബഹിനഗരേ ഠത്വാ “രജ്ജം വാ ദേതു യുദ്ധം വാ”തി ഏകരാജസ്സ സാസനം പേസേസി. ഏകരാജാ “നത്ഥി മയാ യുദ്ധം, രജ്ജം ഗണ്ഹാതൂ”തി പടിസാസനം പേസേസി. പുനപി മഹായോധാ “ദേവ, ന മയം കോസലരഞ്ഞോ നഗരം പവിസിതും ദേമ, ബഹിനഗരേയേവ നം പോഥേത്വാ ഗണ്ഹാമാ”തി ആഹംസു. രാജാ പുരിമനയേനേവ നിവാരേത്വാ നഗരദ്വാരാനി അവാപുരാപേത്വാ മഹാതലേ പല്ലങ്കമജ്ഝേ നിസീദി. ദബ്ബസേനോ മഹന്തേന ബലവാഹനേന നഗരം പവിസിത്വാ ഏകമ്പി പടിസത്തും അപസ്സന്തോ സബ്ബരജ്ജം ഹത്ഥഗതം കത്വാ രാജനിവേസനം ഗന്ത്വാ മഹാതലം ആരുയ്ഹ നിരപരാധം ബോധിസത്തം ഗണ്ഹാപേത്വാ ആവാടേ നിഖണാപേസി. തേന വുത്തം -

“ദബ്ബസേനോ ഉപഗന്ത്വാ, അച്ഛിന്ദന്തോ പുരം മമ.

൧൧൮. “രാജൂപജീവേ നിഗമേ, സബലട്ഠേ സരട്ഠകേ;
സബ്ബം ഹത്ഥഗതം കത്വാ, കാസുയാ നിഖണീ മമ”ന്തി.

തത്ഥ **രാജൂപജീവേ**തി അമച്ചപാരിസജ്ജബ്രാഹ്മണഗഹപതിആദികേ രാജാനം ഉപനിസ്സായ ജീവന്തേ. **നിഗമേ**തി നേഗമേ. **സബലട്ഠേ**തി സേനാപരിയാപന്നതായ ബലേ തിട്ഠന്തീതി ബലട്ഠാ, ഹത്ഥാരോഹാദയോ, ബലട്ഠേഹി സഹാതി സബലട്ഠേ. **സരട്ഠകേ**തി സജനപദേ, രാജൂപജീവേ നിഗമേ ച അഞ്ഞഞ്ച **സബ്ബം ഹത്ഥഗതം കത്വാ. കാസുയാ നിഖണീ മമ**ന്തി സബലവാഹനം സകലം മമ രജ്ജം ഗഹേത്വാ മമ്പി ഗലപ്പമാണേ ആവാടേ നിഖണാപേസി. **ജാതകേപി** -

“അനുത്തരേ കാമഗുണേ സമിദ്ധേ, ഭുത്വാന പുബ്ബേ വസി ഏകരാജാ;
സോ ദാനി ദുഗ്ഗേ നരകമ്ഹി ഖിത്തോ, നപ്പജ്ജഹേ വണ്ണബലം പുരാണ”ന്തി. (ജാ॰ ൧.൪.൯) -

ആവാടേ ഖിത്തഭാവോ ആഗതോ. **ജാതകട്ഠകഥായം** (ജാ॰ അട്ഠ॰ ൩.൪.൯) പന “സിക്കായ പക്ഖിപാപേത്വാ ഉത്തരുമ്മാരേ ഹേട്ഠാസീസകം ഓലമ്ബേസീ”തി വുത്തം.

മഹാസത്തോ ചോരരാജാനം ആരബ്ഭ മേത്തം ഭാവേത്വാ കസിണപരികമ്മം കത്വാ ഝാനാഭിഞ്ഞായോ നിബ്ബത്തേത്വാ കാസുതോ ഉഗ്ഗന്ത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസീദി. തേന വുത്തം -

൧൧൯. “അമച്ചമണ്ഡലം രജ്ജം, ഫീതം അന്തേപുരം മമ;
അച്ഛിന്ദിത്വാന ഗഹിതം, പിയപുത്തംവ പസ്സഹ”ന്തി.

തത്ഥ **അമച്ചമണ്ഡല**ന്തി തസ്മിം തസ്മിം രാജകിച്ചേ രഞ്ഞാ അമാ സഹ വത്തന്തീതി അമച്ചാ, സദ്ധിം വാ തേസം മണ്ഡലം സമൂഹം. **ഫീത**ന്തി ബലവാഹനേന നഗരജനപദാദീഹി സമിദ്ധം **രജ്ജം**. ഇത്ഥാഗാരദാസിദാസപരിജനേഹി ചേവ വത്ഥാഭരണാദിഉപഭോഗൂപകരണേഹി ച സമിദ്ധം **മമ അന്തേപുരഞ്ച** അച്ഛിന്ദിത്വാ ഗഹിതകം ഗണ്ഹന്തം അമിത്തരാജാനം യായ അത്തനോ **പിയപുത്തംവ പസ്സിം അഹം,** തായ ഏവംഭൂതായ മേത്തായ മേ സമോ സകലലോകേ നത്ഥി, തസ്മാ ഏവംഭൂതാ ഏസാ മേ മേത്താപാരമീ പരമത്ഥപാരമിഭാവം പത്താതി അധിപ്പായോ.

ഏവം പന മഹാസത്തേ തം ചോരരാജാനം ആരബ്ഭ മേത്തം ഫരിത്വാ ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നേ തസ്സ സരീരേ ദാഹോ ഉപ്പജ്ജി. സോ “ഡയ്ഹാമി ഡയ്ഹാമീ”തി ഭൂമിയം അപരാപരം പരിവത്തതി. “കിമേത”ന്തി വുത്തേ, മഹാരാജ, തുമ്ഹേ നിരപരാധം ധമ്മികരാജാനം ആവാടേ നിഖണാപയിത്ഥാതി. “തേന ഹി വേഗേന ഗന്ത്വാ തം ഉദ്ധരഥാ”തി ആഹ. പുരിസാ ഗന്ത്വാ തം രാജാനം ആകാസേ പല്ലങ്കേന നിസിന്നം ദിസ്വാ ആഗന്ത്വാ ദബ്ബസേനസ്സ ആരോചേസും. സോ വേഗേന ഗന്ത്വാ വന്ദിത്വാ ഖമാപേത്വാ “തുമ്ഹാകം രജ്ജം തുമ്ഹേവ കാരേഥ, അഹം വോ ചോരേ പടിബാഹേസ്സാമീ”തി വത്വാ തസ്സ ദുട്ഠാമച്ചസ്സ രാജാണം കാരേത്വാ പക്കാമി. ബോധിസത്തോപി രജ്ജം അമച്ചാനം നിയ്യാതേത്വാ ഇസിപബ്ബജ്ജം പബ്ബജിത്വാ മഹാജനം സീലാദിഗുണേസു പതിട്ഠാപേത്വാ ആയുപരിയോസാനേ ബ്രഹ്മലോകപരായനോ അഹോസി.

തദാ ദബ്ബസേനോ ആനന്ദത്ഥേരോ അഹോസി, ഏകരാജാ ലോകനാഥോ.

തസ്സ ദിവസേ ദിവസേ ഛസു ദാനസാലാസു ഛസതസഹസ്സവിസ്സജ്ജനേന പച്ചത്ഥികരഞ്ഞോ സകലരജ്ജപരിച്ചാഗേന ച ദാനപാരമീ, നിച്ചസീലഉപോസഥകമ്മവസേന പബ്ബജിതസ്സ അനവസേസസീലസംവരവസേന ച സീലപാരമീ, പബ്ബജ്ജാവസേന ഝാനാധിഗമവസേന ച നേക്ഖമ്മപാരമീ, സത്താനം ഹിതാഹിതവിചാരണവസേന ദാനസീലാദിസംവിദഹനവസേന ച പഞ്ഞാപാരമീ, ദാനാദിപുഞ്ഞസമ്ഭാരസ്സ അബ്ഭുസ്സഹനവസേന കാമവിതക്കാദിവിനോദനവസേന ച വീരിയപാരമീ, ദുട്ഠാമച്ചസ്സ ദബ്ബസേനരഞ്ഞോ ച അപരാധസഹനവസേന ഖന്തിപാരമീ, യഥാപടിഞ്ഞം ദാനാദിനാ

അവിസംവാദനവസേന ച സച്ചപാരമീ, ദാനാദീനം അചലസമാദാനാധിട്ഠാനവസേന അധിട്ഠാനപാരമീ, പച്ചത്ഥികേപി ഏകന്തേന ഹിതൂപസംഹാരവസേന മേത്താഝാനനിബ്ബത്തനേന ച മേത്താപാരമീ, ദുട്ഠാമച്ചേന ദബ്ബസേനേന ച കതാപരാധേ ഹിതേസീഹി അത്തനോ അമച്ചാദീഹി നിബ്ബത്തിതേ ഉപകാരേ ച അജ്ഝുപേക്ഖണേന രജ്ജസുഖപ്പത്തകാലേ പച്ചത്ഥികരഞ്ഞാ നരകേ ഖിത്തകാലേ സമാനചിത്തതായ ച ഉപേക്ഖാപാരമീ വേദിതബ്ബാ. വുത്തഞ്ഹേതം -

"പനുജ്ജ ദുക്ഖേന സുഖം ജനിന്ദ, സുഖേന വാ ദുക്ഖമസയ്ഹസാഹി;
ഉഭയത്ഥ സന്തോ അഭിനിബ്ബുതത്താ, സുഖേ ച ദുക്ഖേ ച ഭവന്തി തുല്യാ"തി. (ജാ° ൧.൪.൧൪);

യസ്മാ പനേത്ഥ മേത്താപാരമീ അതിസയവതീ, തസ്മാ തദത്ഥദീപനത്ഥം സാ ഏവ പാളി ആരുള്ഹാ. തഥാ ഇധ മഹാസത്തസ്സ സബ്ബസത്തേസു ഓരസപുത്തേ വിയ സമാനുകമ്പതാദയോ ഗുണവിസേസാ നിദ്ധാരേതബ്ബാതി.

ഏകരാജചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

മേത്താപാരമീ നിട്ഠിതാ.

൧൫. മഹാലോമഹംസചരിയാവണ്ണനാ

൧൧൯. പന്നരസമേ "സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമീ"തി ഏത്ഥായം അനുപുബ്ബികഥാ -

മഹാസത്തോ ഹി തദാ മഹതി ഉളാരഭോഗേ കുലേ നിബ്ബത്തിത്വാ വുദ്ധിമന്വായ ദിസാപാമോക്ഖസ്സ ആചരിയസ്സ സന്തികേ ഗരുവാസം വസന്തോ സബ്ബസിപ്പാനം നിപ്ഫത്തിം പത്വാ കുലഘരം ആഗന്ത്വാ മാതാപിതൂനം അച്ചയേന ഞാതകേഹി "കുടുമ്ബം സണ്ഠപേഹീ"തി യാചിയമാനോപി അനിച്ചതാമനസികാരമുഖേന സബ്ബഭവേസു അഭിവഡ്ഢമാനസംവേഗോ കായേ ച അസുഭസഞ്ഞം പടിലഭിത്വാ ഘരാവാസപലിബോധാധിഭൂതം കിലേസഗഹനം അനോഗാഹേത്വാവ ചിരകാലസമ്പരിചിതം നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയം ഉപബ്രൂഹയമാനോ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം പഹായ പബ്ബജിതുകാമോ ഹുത്വാ പുന ചിന്തേസി - "സചാഹം പബ്ബജിസ്സാമി, ഗുണസമ്ഭാവനാപാകടോ ഭവിസ്സാമീ"തി.

സോ ലാഭസക്കാരം ജിഗുച്ഛന്തോ പബ്ബജ്ജം അനുപഗന്ത്വാ "പഹോമി ചാഹം ലാഭാലാഭാദീസു നിബ്ബികാരോ ഹോതു"ന്തി അത്താനം തക്കേന്തോ "വിസേസതോ പരപരിഭവസഹനാദിപടിപദം പൂരേന്തോ ഉപേക്ഖാപാരമിം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ"തി നിവത്ഥവത്ഥേനേവ ഗേഹതോ നിക്ഖമിത്വാ പരമസല്ലേഖവുത്തികോപി അബലബലോ അമന്ദമന്ദോ വിയ പരേസം അചിത്തകരൂപേന ഹീളിതപരിഭൂതോ ഹുത്വാ ഗാമനിഗമരാജധാനീസു ഏകരത്തിവാസേനേവ വിചരതി. യത്ഥ പന മഹന്തം പരിഭവം പടിലഭതി, തത്ഥ ചിരമ്പി വസതി. സോ നിവത്ഥവത്ഥേ ജിണ്ണേ പിലോതികഖണ്ഡേന തസ്മിമ്പി ജിണ്ണേ കേനചി ദിന്നം അഗ്ഗണ്ഹന്തോ ഹിരികോപീനപടിച്ഛാദനമത്തേനേവ ചരതി. ഏവം ഗച്ഛന്തേ കാലേ ഏകം നിഗമഗാമം അഗമാസി.

തത്ഥ ഗാമദാരകാ ധുത്തജാതികാ വേധവേരാ കേചി രാജവല്ലഭാനം പുത്തനത്തുദാസാദയോ ച ഉദ്ധതാ ഉന്നളാ ചപലാ മുഖരാ വികിണ്ണവാചാ കാലേന കാലം കീളാബഹുലാ വിചരന്തി. ദുഗ്ഗതേ മഹല്ലകേ പുരിസേ ച ഇത്ഥിയോ ച ഗച്ഛന്തേ ദിസ്വാ ഭസ്മപുടേന പിട്ഠിയം ആകിരന്തി, കേതകീപണ്ണം കച്ഛന്തരേ ഓലമ്ബേന്തി, തേന വിപ്പകാരേന പരിവത്തേത്വാ ഓലോകേന്തേ യഥാവജ്ജകീളിതം ദസ്സേത്വാ ഉപഹസന്തി. മഹാപുരിസോ തസ്മിം നിഗമേ തേ ഏവം വിചരന്തേ ധുത്തദാരകേ ദിസ്വാ "ലദ്ധോ വത ദാനി മേ ഉപേക്ഖാപാരമിയാ പരിപൂരണൂപായോ"തി ചിന്തേത്വാ തത്ഥ വിഹാസി. തം തേ ധുത്തദാരകാ പസ്സിത്വാ വിപ്പകാരം കാതും ആരഭന്തി.

മഹാസത്തോ തം അസഹന്തോ വിയ ച തേഹി ഭായന്തോ വിയ ച ഉട്ഠഹിത്വാ ഗച്ഛതി. തേ തം അനുബന്ധന്തി. സോ തേഹി അനുബന്ധിയമാനോ "ഏത്ഥ നത്ഥി കോചി പടിവത്താ"തി സുസാനം ഗന്ത്വാ അട്ഠികം സീസൂപധാനം കത്വാ സയതി. ധുത്തദാരകാപി തത്ഥ ഗന്ത്വാ ഓട്ഠുഭനാദികം നാനപ്പകാരം വിപ്പകാരം കത്വാ പക്കമന്തി. ഏവം തേ ദിവസേ ദിവസേ കരോന്തി ഏവ. യേ പന വിഞ്ഞൂ പുരിസാ, തേ ഏവം കരോന്തേ പസ്സന്തി. തേ തേ പടിബാഹിത്വാ "അയം മഹാനുഭാവോ തപസ്സീ മഹായോഗീ"തി ച ഞത്വാ ഉളാരം സക്കാരസമ്മാനം കരോന്തി. മഹാസത്തോ പന സബ്ബത്ഥ ഏകസദിസോവ ഹോതി മജ്ഝത്തഭൂതോ. തേന വുത്തം **"സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമീ"**തിആദി.

തത്ഥ **സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമി, ഛവട്ഠികം ഉപനിധായാതി** ആമകസുസാനേ ഛഡ്ഡിതകളേവരതോ സോണസിങ്ഗാലാദീഹി തഹിം തഹിം വിക്ഖിത്തേസു അട്ഠികേസു ഏകം അട്ഠികം സീസൂപധാനം കത്വാ സുചിമ്ഹി ച അസുചിമ്ഹി ച സമാനചിത്തതായ തസ്മിം സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമി, സയാമീതി അത്ഥോ. **ഗാമണ്ഡലാതി** ഗാമദാരകാ. **രൂപം ദസ്സേന്തിനപ്പകന്തി** യഥാവജ്ജകീളിതായ ഓട്ഠുഭനഉപഹസനഉമ്മിഹനാദീഹി കണ്ണസോതേ സലാകപ്പവേസനാദീഹി ച അതികക്ഖളം അനപ്പകം നാനപ്പകാരം രൂപം വികാരം കരോന്തി.

൧൨൦. അപരേതി തേസു ഏവ ഗാമദാരകേസു ഏകച്ചേ. **ഉപായനാനൂപനേന്തീതി** "അയം ഇമേസു പരിഭവവസേന ഏവരൂപം വിപ്പകാരം കരോന്തേസു ന കിഞ്ചി വികാരം ദസ്സേതി, സമ്മാനനേ നു ഖോ കീദിസോ"തി പരിഗ്ഗണ്ഹന്താ വിവിധം ബഹും ഗന്ധമാലം ഭോജനം അഞ്ഞാനി ച ഉപായനാനി പണ്ണാകാരാനി ഉപനേന്തി ഉപഹരന്തി. അപരേഹി വാ തേഹി അനാചാരഗാമദാരകേഹി അഞ്ഞേ വിഞ്ഞൂ മനുസ്സാ "അയം ഇമേസം ഏവം വിവിധമ്പി വിപ്പകാരം കരോന്താനം ന കുപ്പതി, അഞ്ഞദത്ഥു ഖന്തിമേത്താനുദ്ദയംയേവ തേസു ഉപട്ഠപേതി, അഹോ അച്ഛരിയപുരിസോ"തി **ഹട്ഠാ** "ബഹു വതിമേഹി ഏതസ്മിം വിപ്പടിപജ്ജന്തേഹി

അപുഞ്ഞം പസുത"ന്തി **സംവിഗ്ഗമാനസാവ** ഹുത്വാ **ബഹും** ഗന്ധമാലം **വിവിധം** ഭോജനം അഞ്ഞാനി ച ഉപായനാനി ഉപനേന്തി ഉപഹരന്തി.

൧൨൧. **യേ മേ ദുക്ഖം ഉപഹരന്തീ**തി യേ ഗാമദാരകാ മയ്ഹം സരീരദുക്ഖം ഉപഹരന്തി ഉപനേന്തി. "ഉപദഹന്തീ"തിപി പാഠോ, ഉപ്പാദേന്തീതി അത്ഥോ. **യേ ച ദേന്തി സുഖം മമാ**തി യേ ച വിഞ്ഞൂ മനുസ്സാ മമ മയ്ഹം സുഖം ദേന്തി, മാലാഗന്ധഭോജനാദിസുഖൂപകരണേഹി മമ സുഖം ഉപഹരന്തി. **സബ്ബേസം സമകോ ഹോമീ**തി കത്ഥചിപി വികാരാനുപ്പത്തിയാ സമാനചിത്തതായ വിവിധാനമ്പി തേസം ജനാനം സമകോ ഏകസദിസോ ഹോമി ഭവാമി. **ദയാ കോപോ ന വിജ്ജതീ**തി യസ്മാ മയ്ഹം ഉപകാരകേ മേത്തചിത്തതാസങ്ഖാതാ ദയാ, അപകാരകേ മനോപദോസസങ്ഖാതോ കോപോപി ന വിജ്ജതി, തസ്മാ സബ്ബേസം സമകോ ഹോമീതി ദസ്സേതി.

൧൨൨. ഇദാനി ഭഗവാ തദാ ഉപകാരീസു അപകാരീസു ച സത്തേസു സമുപചിതഞാണസമ്ഭാരസ്സ അത്തനോ സമാനചിത്തതാ വികാരാഭാവോ യാ ച ലോകധമ്മേസു അനുപലിത്തതാ അഹോസി, തം ദസ്സേതും **"സുഖദുക്ഖേ തുലാഭൂതോ"**തി ഓസാനഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **സുഖദുക്ഖേ**തി സുഖേ ച ദുക്ഖേ ച. **തുലാഭൂതോ**തി സമകം ഗഹിതതുലാ വിയ ഓനതിഉന്നതിഅപനതിം വജ്ജേത്വാ മജ്ഝത്തഭൂതോ, സുഖദുക്ഖഗ്ഗഹണേനേവ ചേത്ഥ തംനിമിത്തഭാവതോ ലാഭാലാഭാപി ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബം. **യസേസൂ**തി കിത്തീസു. **അയസേസൂ**തി നിന്ദാസു. **സബ്ബത്ഥാ**തി സബ്ബേസു സുഖാദീസു ലോകധമ്മേസു. ഇതി ഭഗവാ തദാ സബ്ബസത്തേസു സബ്ബലോകധമ്മേസു ച അനഞ്ഞസാധാരണം അത്തനോ മജ്ഝത്തഭാവം കിത്തേത്വാ തേന തസ്മിം അത്തഭാവേ അത്തനോ ഉപേക്ഖാപാരമിയാ സിഖാപ്പത്തഭാവം വിഭാവേന്തോ **"ഏസാ മേ ഉപേക്ഖാപാരമീ"**തി ദേസനം നിട്ഠാപേസി.

ഇധാപി മഹാസത്തസ്സ പഠമം ദാനപാരമീ നാമ വിസേസതോ സബ്ബവിഭവപരിച്ചാഗോ "യേ കേചി ഇമം സരീരം ഗഹേത്വാ യംകിഞ്ചി അത്തനോ ഇച്ഛിതം കരോന്തൂ"തി അനപേക്ഖഭാവേന അത്തനോ അത്തഭാവപരിച്ചാഗോ ച ദാനപാരമീ, ഹീനാദികസ്സ സബ്ബസ്സ അകത്തബ്ബസ്സ അകരണം സീലപാരമീ, കാമസ്സാദവിമുഖസ്സ ഗേഹതോ നിക്ഖന്തസ്സ സതോ കായേ അസുഭസഞ്ഞാനുബ്രൂഹനാ നേക്ഖമ്മപാരമീ, സമ്ബോധിസമ്ഭാരാനം ഉപകാരധമ്മപരിഗ്ഗഹണേ തപ്പടിപക്ഖപ്പഹാനേ ച കോസല്ലം അവിപരീതതോ ധമ്മസഭാവചിന്തനാ ച പഞ്ഞാപാരമീ , കാമവിതക്കാദിവിനോദനം ദുക്ഖാധിവാസനവീരിയഞ്ച വീരിയപാരമീ, സബ്ബാപി അധിവാസനഖന്തി ഖന്തിപാരമീ, വചീസച്ചം സമാദാനാവിസംവാദനേന വിരതിസച്ചഞ്ച സച്ചപാരമീ , അനവജ്ജധമ്മേ അചലസമാദാനാധിട്ഠാനം അധിട്ഠാനപാരമീ, അനോധിസോ സബ്ബസത്തേസു മേത്താനുദ്ദയഭാവോ മേത്താപാരമീ, ഉപേക്ഖാപാരമീ പനസ്സ യഥാവുത്തവസേനേവ വേദിതബ്ബാതി ദസ പാരമിയോ ലബ്ഭന്തി. ഉപേക്ഖാപാരമീ ചേത്ഥ അതിസയവതീതി കത്വാ സായേവ ദേസനം ആരുള്ഹാ. തഥാ ഇധ മഹാസത്തസ്സ മഹന്തം ഭോഗക്ഖന്ധം മഹന്തഞ്ച ഞാതിപരിവട്ടം പഹായ മഹാഭിനിക്ഖമനസദിസം ഗേഹതോ നിക്ഖമനം, തഥാ നിക്ഖമിത്വാ ലാഭസക്കാരം ജിഗുച്ഛതോ പരേസം സമ്ഭാവനം പരിഹരിതുകാമസ്സ പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗം അഗ്ഗഹേത്വാ ചിത്തേനേവ അനവസേസം പബ്ബജ്ജാഗുണേ അധിട്ഠഹിത്വാ പരമസുഖവിഹാരോ, പരമപ്പിച്ഛതാ, പവിവേകാഭിരതി, ഉപേക്ഖണാധിപ്പായേന അത്തനോ കായജീവിതനിരപേക്ഖാ, പരേഹി അത്തനോ ഉപരി കതവിപ്പകാരാധിവാസനം, ഉക്കംസഗതസല്ലേഖവുത്തി, ബോധിസമ്ഭാരപടിപക്ഖാനം കിലേസാനം തനുഭാവേന ഖീണാസവാനം വിയ പരേസം ഉപകാരാപകാരേസു നിബ്ബികാരഭാവഹേതുഭൂതേന സബ്ബത്ഥ മജ്ഝത്തഭാവേന സമുട്ഠാപിതോ ലോകധമ്മേഹി അനുപലേപോ, സബ്ബപാരമീനം മുദ്ധഭൂതായ ഉപേക്ഖാപാരമിയാ സിഖാപ്പത്തീതി ഏവമാദയോ ഗുണാനുഭാവാ വിഭാവേതബ്ബാതി.

മഹാലോമഹംസചരിയാവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉപേക്ഖാപാരമീ നിട്ഠിതാ.

തതിയവഗ്ഗസ്സ അത്ഥവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.

ഉദ്ദാനഗാഥാവണ്ണനാ

"യുധഞ്ജയോ"തിആദികാ ഉദ്ദാനഗാഥാ. തത്ഥ **ഭിസേനാ**തി ഭിസാപദേസേന **മഹാകഞ്ചനചരിയം** (ചരിയാ॰ ൩.൩൮ ആദയോ) ദസ്സേതി. **സോണനന്ദോ**തി ഇമിനാ **സോണപണ്ഡിതചരിയം** (ചരിയാ॰ ൩.൪൯ ആദയോ) ദസ്സേതി. തഥാ **മൂഗപക്ഖോ**തി മൂഗപക്ഖാപദേസേന **തേമിയപണ്ഡിതചരിയം** (ചരിയാ॰ ൩.൪൭ ആദയോ) ദസ്സേതി. **ഉപേക്ഖാപാരമിസീസേന** **മഹാലോമഹംസചരിയം** (ചരിയാ॰ ൩.൧൧൯ ആദയോ) ദസ്സേതി. **ആസി ഇതി വുട്ഠം മഹേസിനാ**തി യഥാ, സാരിപുത്ത, തുയ്ഹം ഏതരഹി ദേസിതം, ഇതി ഏവം ഇമിനാ വിധാനേന മഹന്താനം ദാനപാരമിആദീനം ബോധിസമ്ഭാരാനം ഏസനതോ മഹേസിനാ തദാ ബോധിസത്തഭൂതേന മയാ വുട്ഠം ചിണ്ണം ചരിതം പടിപന്നം ആസി അഹോസീതി അത്ഥോ . ഇദാനി പാരമിപരിപൂരണവസേന ചിരകാലപ്പവത്തിതം ഇധ വുത്തം അവുത്തഞ്ച അത്തനോ ദുക്കരകിരിയം ഏകജ്ഝം കത്വാ യദത്ഥം സാ പവത്തിതാ, തഞ്ച സങ്ഖേപേനേവ ദസ്സേതും **"ഏവം ബഹുബ്ബിധ"**ന്തി ഗാഥമാഹ.

തത്ഥ **ഏവ**ന്തി ഇമിനാ വുത്തനയേന. **ബഹുബ്ബിധം ദുക്ഖ**ന്തി അകിത്തിപണ്ഡിതാദികാലേ കാരപണ്ണാദിആഹാരതായ തഞ്ച യാചകസ്സ ദത്വാ ആഹാരൂപച്ഛേദാദിനാ ച ബഹുവിധം നാനപ്പകാരം ദുക്ഖം. തഥാ കുരുരാജാദികാലേ സക്കസമ്പത്തിസദിസാ **സമ്പത്തീ ച ബഹുബ്ബിധാ. ഭവാഭവേ**തി ഖുദ്ദകേ ചേവ മഹന്തേ ച ഭവേ. ഭവാഭവേ വാ വുദ്ധിഹാനിയോ അനുഭവിത്വാ ബഹുവിധേഹി ദുക്ഖേഹി അവിഹഞ്ഞമാനോ ബഹുവിധാഹി ച സമ്പത്തീഹി അനാകഡ്ഢിയമാനോ പാരമിപരിപൂരണപസുതോ ഏവ ഹുത്വാ തദനുരൂപം

പടിപത്തിം പടിപന്നോ ഉത്തമം അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം സബ്ബഞ്ഞുതം **പത്തോ,** അധിഗതോസ്മീതി അത്ഥോ.

ഇദാനി യാസം പാരമീനം പരിപൂരണത്ഥം ഏസാ ദുക്കരചരിയാ ചിരം പവത്തിതാ, താസം അനവസേസതോ പരിപുണ്ണഭാവം തേന ച പത്തബ്ബഫലസ്സ അത്തനാ അധിഗതഭാവം ദസ്സേതും **"ദത്വാ ദാതബ്ബകം ദാനം, സീലം പൂരേത്വാ അസേസതോ"**തിആദി വുത്തം.

തത്ഥ **ദത്വാ ദാതബ്ബകം ദാനന്തി** തദാ അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝിതും അഗ്ഗയാനപടിപദം പടിപന്നേന മഹാബോധിസത്തേന ദാതബ്ബം ദേയ്യധമ്മം ബാഹിരം രജ്ജാദിം അബ്ഭന്തരം അത്തപരിച്ചാഗോതി പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗപരിയോസാനം ദാനപാരമിദാനഉപപാരമിദാനപരമത്ഥപാരമിപ്പഭേദം ദാനം അനവസേസതോ സമ്പാദേത്വാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **അകിത്തിബ്രാഹ്മണകാലേ** (ചരിയാ॰ ൧.൧ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൩.൮൪ ആദയോ) **സങ്ഖബ്രാഹ്മണകാലേ**തി (ചരിയാ॰ ൧.൧൧ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൦.൩൯ ആദയോ) ഏവമാദീസു ഇധ ആഗതേസു അനാഗതേസു ച **വിസയ്ഹസേട്ഠികാലേ** (ജാ॰ ൧.൪.൧൬൯ ആദയോ) **വേലാമകാലേ**തി (അ॰ നി॰ ൯.൨൦) ഏവമാദീസുപി ദാനപാരമിയാ മഹാപുരിസസ്സ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **സസപണ്ഡിതകാലേ** -

"ഭിക്ഖായ ഉപഗതം ദിസ്വാ, സകത്താനം പരിച്ചജിം;
ദാനേന മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ ദാനപാരമീ"തി. (ചരിയാ॰ ൧. തസ്സുദ്ദാന) -

ഏവം അത്തപരിച്ചാഗം കരോന്തസ്സ ദാനപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഇതരേസു പന യഥാരഹം പാരമിഉപപാരമിയോ വേദിതബ്ബാ.

സീലം പൂരേത്വാ അസേസതോതി തഥാ അനവസേസതോ കായികോ സംവരോ, വാചസികോ സംവരോ, കായികവാചസികോ സംവരോ, ഇന്ദ്രിയസംവരോ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, സുവിസുദ്ധാജീവതാതി ഏവമാദികം ബോധിസത്തസീലം സമ്പാദേന്തേന സീലപാരമിസീലഉപപാരമിസീലപരമത്ഥപാരമിപ്പഭേദം പൂരേതബ്ബം സബ്ബം സീലം പൂരേത്വാ സമ്മദേവ സമ്പാദേത്വാ. ഇധാപി **സീലവനാഗരാജകാലേ** (ചരിയാ॰ ൨.൧ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧.൭൨) **ചമ്പേയ്യനാഗരാജകാലേ**തി (ചരിയാ॰ ൨.൨൦ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൫.൨൪൦ ആദയോ) ഏവമാദീസു ഇധ ആഗതേസു, അനാഗതേസു ച **മഹാകപികാലേ** (ചരിയാ॰ ൩.൬൭ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൭.൮൩ ആദയോ; ൧.൧൬.൧൭൮ ആദയോ) **ഛദ്ദന്തകാലേ**തി (ജാ॰ ൧.൧൬.൯൭ ആദയോ) ഏവമാദീസു മഹാസത്തസ്സ സീലപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **സങ്ഖപാലകാലേ** -

"സൂലേഹി വിനിവിജ്ഝന്തേ, കോട്ടയന്തേപി സത്തിഭി;
ഭോജപുത്തേ ന കുപ്പാമി, ഏസാ മേ സീലപാരമീ"തി. (ചരിയാ॰ ൨.൯൧) -

ഏവം അത്തപരിച്ചാഗം കരോന്തസ്സ സീലപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഇതരേസു പന യഥാരഹം പാരമിഉപപാരമിയോ വേദിതബ്ബാ.

നേക്ഖമ്മേ പാരമിം ഗന്ത്വാതി തഥാ തിവിധേപി മഹാഭിനിക്ഖമനേ പാരമിം പരമുക്കംസം ഗന്ത്വാ. തത്ഥ **യുധഞ്ജയകാലേ** (ചരിയാ॰ ൩.൧ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൧.൭൩ ആദയോ) **സോമനസ്സകുമാരകാലേ**തി (ചരിയാ॰ ൩.൭ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧൪.൨൧൧ ആദയോ) ഏവമാദീസു ഇധ ആഗതേസു, അനാഗതേസു ച **ഹത്ഥിപാലകുമാരകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧൪.൩൩൭ ആദയോ) **മഘദേവകാലേ**തി (മ॰ നി॰ ൨.൩൦൮ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൧.൯) ഏവമാദീസു മഹാരജ്ജം പഹായ നേക്ഖമ്മപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **ചൂളസുതസോമകാലേ** -

"മഹാരജ്ജം ഹത്ഥഗതം, ഖേളപിണ്ഡംവ ഛഡ്ഡയിം;
ചജതോ ന ഹോതി ലഗ്ഗനം, ഏസാ മേ നേക്ഖമ്മപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ);

ഏവം നിസ്സങ്ഗതായ രജ്ജം ഛഡ്ഡേത്വാ നിക്ഖമന്തസ്സ നേക്ഖമ്മപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഇതരേസു പന യഥാരഹം പാരമിഉപപാരമിയോ വേദിതബ്ബാ.

പണ്ഡിതേ പരിപുച്ഛിത്വാതി കിം കുസലം കിം അകുസലം കിം സാവജ്ജം കിം അനവജ്ജന്തിആദിനാ കുസലാദിധമ്മവിഭാഗം കമ്മകമ്മഫലവിഭാഗം സത്താനം ഉപകാരാവഹം അനവജ്ജകമ്മായതനസിപ്പായതനവിജ്ജാട്ഠാനാദിം പണ്ഡിതേ സപ്പഞ്ഞേ പരിപുച്ഛിത്വാ. ഏതേന പഞ്ഞാപാരമിം ദസ്സേതി. തത്ഥ **വിധുരപണ്ഡിതകാലേ** (ജാ॰ ൨.൨൨.൧൩൪൬ ആദയോ) **മഹാഗോവിന്ദപണ്ഡിതകാലേ** (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൯൩ ആദയോ; ചരിയാ ൧.൩൭ ആദയോ) **കുദാലപണ്ഡിതകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧.൭൦) **അരകപണ്ഡിതകാലേ** (ജാ॰ ൧.൨.൩൭ ആദയോ) **ബോധിപരിബ്ബാജകകാലേ മഹോസധപണ്ഡിതകാലേ**തി (ജാ॰ ൨.൨൨.൪൯൦ ആദയോ) ഏവമാദീസു പഞ്ഞാപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **സേനകപണ്ഡിതകാലേ** -

"പഞ്ഞായ വിചിനന്തോഹം, ബ്രാഹ്മണം മോചയിം ദുഖാ;
പഞ്ഞായ മേ സമോ നത്ഥി, ഏസാ മേ പഞ്ഞാപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനക്ഥാ) -

അന്തോഭസ്തഗതം സപ്പം ദസ്സേന്തസ്സ പഞ്ഞാപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. **വീരിയം കത്വാന ഉത്തമന്തി** സമ്മാസമ്ബോധിം പാപേതും സമത്ഥതായ ഉത്തമം പധാനം വീരിയന്തി വിവിധമ്പി വീരിയപാരമിം കത്വാ ഉപ്പാദേത്വാ. തത്ഥ **മഹാസീലവരാജകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧.൫൧) **പഞ്ചാവുധകുമാരകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧.൫൫) **മഹാവാനരിന്ദകാലേതി** (ജാ॰ ൧.൧.൫൭) ഏവമാദീസു വീരിയപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **മഹാജനകകാലേ** -

"അതീരദസ്സീ ജലമജ്ഝേ, ഹതാ സബ്ബേവ മാനുസാ;
ചിത്തസ്സ അഞ്ഞഥാ നത്ഥി, ഏസാ മേ വീരിയപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) -

ഏവം മഹാസമുദ്ദം തരന്തസ്സ വീരിയപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ.

ഖന്തിയാ പാരമിം ഗന്ത്വാതി അധിവാസനഖന്തിആദി ഖന്തിപരമുക്കംസഭാവം പാപേന്തോ ഖന്തിയാ പാരമിം പരമകോടിം ഗന്ത്വാ, ഖന്തിപാരമിം സമ്പാദേത്വാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **മഹാകപികാലേ** (ചരിയാ॰ ൩.൯൭ ആദയോ; ജാ॰ ൧.൭.൮൩ ആദയോ) **മഹിംസരാജകാലേ** (ജാ॰ ൧.൩.൮൫ ആദയോ) **രുരുമിഗരാജകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧൩.൧൧൭ ആദയോ) **ധമ്മദേവപുത്തകാലേതി** (ജാ॰ ൧.൧൧.൨൯ ആദയോ) ഏവമാദീസു ഖന്തിപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **ഖന്തിവാദികാലേ** -

"അചേതനം വ കോട്ടേന്തേ, തിണ്ഹേന ഫരസുനാ മമം;
കാസിരാജേ ന കുപ്പാമി, ഏസാ മേ ഖന്തിപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) -

ഏവം അചേതനഭാവേന വിയ മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തസ്സ ഖന്തിപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ.

കത്വാ ദള്ഹമധിട്ഠാനന്തി കുസലസമാദാനാധിട്ഠാനം തസ്സ തസ്സ പാരമിസമാദാനസ്സ തദുപകാരകസമാദാനസ്സ ച അധിട്ഠാനം ദള്ഹതരം അസിഥിലം കത്വാ, തം തം വതസമാദാനം അനിവത്തിഭാവേന അധിട്ഠഹിത്വാതി അത്ഥോ. തത്ഥ **ജോതിപാലകാലേ** (മ॰ നി॰ ൨.൨൮൨ ആദയോ) **സരഭങ്ഗകാലേ** (ജാ॰ ൨.൧൭.൫൦ ആദയോ) **നേമികാലേതി** (ചരിയാ॰ ൧.൪൦ ആദയോ; ജാ॰൨.൨൨.൪൨൧ ആദയോ) ഏവമാദീസു അധിട്ഠാനപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **തേമിയകുമാരകാലേ** -

"മാതാപിതാ ന മേ ദേസ്സാ, അത്താ മേ ന ച ദേസ്സിയോ;
സബ്ബഞ്ഞുതം പിയം മയ്ഹം, തസ്മാ വതമധിട്ഠഹി"ന്തി. (ചരിയാ॰ ൩.൯൫) -

ഏവം ജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ വതം അധിട്ഠഹന്തസ്സ അധിട്ഠാനപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ.

സച്ചവാചാനുരക്ഖിയാതി സച്ചവാചം അനുരക്ഖിത്വാ ജീവിതന്തരായേപി അനരിയവോഹാരം ഗൂഥം വിയ ജിഗുച്ഛന്തോ പരിഹരിത്വാ സബ്ബസോ അവിസംവാദിഭാവം രക്ഖിത്വാ. തത്ഥ **കപിരാജകാലേ** (ചരിയാ॰ ൩.൯൭ ആദയോ) **സച്ചതാപസകാലേ മച്ഛരാജകാലേതി** ഏവമാദീസു സച്ചപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **മഹാസുതസോമകാലേ** -

"സച്ചവാചം അനുരക്ഖന്തോ, ചജിത്വാ മമ ജീവിതം;
മോചേസിം ഏകസതം ഖത്തിയേ, ഏസാ മേ സച്ചപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) -

ഏവം ജീവിതം ചജിത്വാ സച്ചം അനുരക്ഖന്തസ്സ സച്ചപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ.

മേത്തായ പാരമിം ഗന്ത്വാതി സബ്ബസത്തേസു അനോധിസോ ഹിതൂപസംഹാരലക്ഖണായ മേത്തായ പാരമിം പരമുക്കംസതം പത്വാ. തത്ഥ **ചൂളധമ്മപാലകാലേ** (ജാ॰ ൧.൫.൪൪ ആദയോ) **മഹാസീലവരാജകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧.൫൧) **സാമപണ്ഡിതകാലേതി** (ചരിയാ॰ ൩.൧൧൧ ആദയോ; ജാ॰ ൨.൨൨.൨൯൬ ആദയോ) ഏവമാദീസു മേത്താപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **സുവണ്ണസാമകാലേ** -

"ന മം കോചി ഉത്തസതി, നപിഹം ഭായാമി കസ്സചി;
മേത്താബലേനുപത്ഥദ്ധോ, രമാമി പവനേ തദാ"തി. (ചരിയാ॰ ൩.൧൧൩) -

ഏവം ജീവിതമ്പി അനോലോകേത്വാ മേത്തായന്തസ്സ മേത്താപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ.

സമ്മാനനാവമാനനേതി സക്കച്ചം പൂജാസക്കാരാദിനാ സമ്മാനനേ ഓട്ഠുഭനാദിനാ അവമാനനേ ച സബ്ബത്ഥ ലോകധമ്മേ സമകോ സമചിത്തോ നിബ്ബികാരോ ഹുത്വാ ഉത്തമം അനുത്തരം ലബ്ബഞ്ഞുതം അധിഗതോസ്മീതി അത്ഥോ. തത്ഥ **മഹാവാനരിന്ദകാലേ** (ജാ॰ ൧.൧.൫൭) **കാസിരാജകാലേ ഖേമബ്രാഹ്മണകാലേ അട്ഠിസേനപരിബ്ബാജകകാലേതി** (ജാ॰ ൧.൭.൫൪ ആദയോ) ഏവമാദീസു ഉപേക്ഖാപാരമിയാ പൂരിതത്തഭാവാനം പരിമാണം നാമ നത്ഥി. ഏകന്തേന പനസ്സ **മഹാലോമഹംസകാലേ** -

"സുസാനേ സേയ്യം കപ്പേമി, ഛവട്ഠികം ഉപനിധായഹം;
ഗാമണ്ഡലാ ഉപാഗന്ത്വാ, രൂപം ദസ്സേന്തിനപ്പക"ന്തി. (ചരിയാ॰ ൩.൧൧൯) -

ഏവം ഗാമദാരകേസു ഓട്ഠുഭനാദീഹി ചേവ മാലാഗന്ധൂപഹാരാദീഹി ച സുഖദുക്ഖം ഉപ്പാദേന്തേസുപി ഉപേക്ഖം അനതിവത്തന്തസ്സ ഉപേക്ഖാപാരമീ പരമത്ഥപാരമീ നാമ ജാതാ. ഇതി ഭഗവാ -

"ഏവം ബഹുബ്ബിധം ദുക്ഖം, സമ്പത്തീ ച ബഹുബ്ബിധാ;
ഭവാഭവേ അനുഭവിത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമ"ന്തി. -

സമ്മാസമ്ബോധിം അധിഗന്തും ഇമസ്മിം ഭദ്ദകപ്പേ അത്തനാ കതം ദുക്കരചരിയം സങ്ഖേപേനേവ വത്വാ പുന -

"ദത്വാ ദാതബ്ബകം ദാനം, സീലം പൂരേത്വാ അസേസതോ;
നേക്ഖമ്മേ പാരമിം ഗന്ത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം.

"പണ്ഡിതേ പരിപുച്ഛിത്വാ, വീരിയം കത്വാന മുത്തമം;
ഖന്തിയാ പാരമിം ഗന്ത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം.

"കത്വാ ദള്ഹമധിട്ഠാനം, സച്ചവാചാനുരക്ഖിയ;
മേത്തായ പാരമിം ഗന്ത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമം.

"ലാഭാലാഭേ യസായസേ, സമ്മാനനാവമാനനേ;
സബ്ബത്ഥ സമകോ ഹുത്വാ, പത്തോ സമ്ബോധിമുത്തമ"ന്തി. -

അത്തനാ സമ്മദേവ പരിപൂരിതാ ദസ പാരമിയോ ദസ്സേതി.

പകിണ്ണകകഥാ

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ ഠത്വാ മഹാബോധിയാനപടിപത്തിയം ഉസ്സാഹജാതാനം കുലപുത്താനം ബോധിസമ്ഭാരേസു നാനപ്പകാരകോസല്ലത്ഥം സബ്ബപാരമീസു **പകിണ്ണകകഥാ** കഥേതബ്ബാ.

തത്രിദം പഞ്ഹകമ്മം - കാ പനേതാ പാരമിയോ? കേനട്ഠേന പാരമിയോ? കതിവിധാ ചേതാ? കോ താസം കമോ? കാനി ലക്ഖണരസപച്ചുപട്ഠാനപദട്ഠാനാനി? കോ പച്ചയോ? കോ സംകിലേസോ? കിം വോദാനം? കോ പടിപക്ഖോ? കാ പടിപത്തി? കോ വിഭാഗോ? കോ സങ്ഗഹോ? കോ സമ്പാദനൂപായോ? കിത്തകേന കാലേന സമ്പാദനം? കോ ആനിസംസോ? കിം ചേതാസം ഫലന്തി?

തത്രിദം വിസ്സജ്ജനം - **കാ പനേതാ പാരമിയോതി?** തണ്ഹാമാനദിട്ഠീഹി അനുപഹതാ കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതാ ദാനാദയോ ഗുണാ പാരമിയോ.

കേനട്ഠേന പാരമിയോതി? ദാനസീലാദിഗുണവിസേസയോഗേന സത്തുത്തമതായ പരമാ മഹാസത്താ ബോധിസത്താ, തേസം ഭാവോ കമ്മം വാ പാരമീ, ദാനാദികിരിയാ. അഥ വാ പരതീതി പരമോ, ദാനാദിഗുണാനം പൂരകോ പാലകോ ചാതി ബോധിസത്തോ, പരമസ്സ അയം, പരമസ്സ വാ ഭാവോ, കമ്മം വാ പാരമീ, ദാനാദികിരിയാവ. അഥ വാ പരം സത്തം അത്തനി മവതി ബന്ധതി ഗുണവിസേസയോഗേന, പരം വാ അധികതരം മജ്ജതി സുജ്ഝതി സംകിലേസമലതോ, പരം വാ സേട്ഠം നിബ്ബാനം വിസേസേന മയതി ഗച്ഛതി, പരം വാ ലോകം പമാണഭൂതേന ഞാണവിസേസേന ഇധലോകം വിയ മുനാതി പരിച്ഛിന്ദതി, പരം വാ അതിവിയ സീലാദിഗുണഗണം അത്തനോ സന്താനേ മിനോതി പക്ഖിപതി, പരം വാ അത്തഭൂതതോ ധമ്മകായതോ അഞ്ഞം പടിപക്ഖം വാ തദനത്ഥകരം കിലേസചോരഗണം മിനാതി ഹിംസതീതി പരമോ, മഹാസത്തോ. പരമസ്സ അയന്തിആദി വുത്തനയേന യോജേതബ്ബം. പാരേ വാ നിബ്ബാനേ മജ്ജതി സുജ്ഝതി സത്തേ ച സോധേതി, തത്ഥ വാ സത്തേ മവതി ബന്ധതി യോജേതി, തം വാ മയതി ഗച്ഛതി ഗമേതി ച, മുനാതി വാ തം യാഥാവതോ , തത്ഥ വാ സത്തേ മിനോതി പക്ഖിപതി, കിലേസാരയോ വാ സത്താനം തത്ഥ മിനാതി ഹിംസതീതി പാരമീ, മഹാപുരിസോ. തസ്സ ഭാവോ കമ്മം വാ പാരമിതാ, ദാനാദികിരിയാവ. ഇമിനാ നയേന പാരമീസദ്ദത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

കതിവിധാതി? സങ്ഖേപതോ ദസവിധാ. താ പന പാളിയം സരൂപതോ ആഗതായേവ. യഥാഹ -

"വിചിനന്തോ തദാ ദക്ഖിം, പഠമം ദാനപാരമിം;
പുബ്ബകേഹി മഹേസീഹി, അനുചിണ്ണം മഹാപഥ"ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൧൧൬) -

ആദി. യഥാ ചാഹ - "കതി നു ഖോ, ഭന്തേ, ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ? ദസ ഖോ, സാരിപുത്ത, ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ. കതമേ ദസ? ദാനം ഖോ, സാരിപുത്ത, ബുദ്ധകാരകോ ധമ്മോ, സീലം, നേക്ഖമ്മം, പഞ്ഞാ, വീരിയം, ഖന്തി, സച്ചം, അധിട്ഠാനം, മേത്താ, ഉപേക്ഖാ ബുദ്ധകാരകോ ധമ്മോ. ഇമേ ഖോ, സാരിപുത്ത, ദസ ബുദ്ധകാരകാ ധമ്മാ"തി. ഇദമവോച ഭഗവാ, ഇദം വത്വാ സുഗതോ അഥാപരം ഏതദവോച സത്ഥാ -

"ദാനം സീലഞ്ച നേക്ഖമ്മം, പഞ്ഞാ വീരിയേന പഞ്ചമം;
ഖന്തി സച്ചമധിട്ഠാനം, മേത്തുപേക്ഖാതി തേ ദസാ"തി. (ബു॰ വം॰ ൧.൭൬ ഥോകം വിസദിസം);

കേചി പന "ഛബ്ബിധാ"തി വദന്തി. തം ഏതാസം സങ്ഗഹവസേന വുത്തം. സോ പന സങ്ഗഹോ പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി.

കോ താസം കമോതി? ഏത്ഥ **കമോതി** ദേസനാക്കമോ, സോ ച പഠമസമാദാനഹേതുകോ, സമാദാനം പവിചയഹേതുകം, ഇതി യഥാ ആദിമ്ഹി പവിചിതാ സമാദിന്നാ ച, തഥാ ദേസിതാ. തത്ഥ ദാനം സീലസ്സ ബഹൂപകാരം സുകരഞ്ചാതി തം ആദിമ്ഹി വുത്തം. ദാനം സീലപരിഗ്ഗഹിതം മഹപ്ഫലം ഹോതി മഹാനിസംസന്തി ദാനാനന്തരം സീലം വുത്തം. സീലം നേക്ഖമ്മപരിഗ്ഗഹിതം, നേക്ഖമ്മം പഞ്ഞാപരിഗ്ഗഹിതം, പഞ്ഞാ വീരിയപരിഗ്ഗഹിതാ, വീരിയം ഖന്തിപരിഗ്ഗഹിതം, ഖന്തി സച്ചപരിഗ്ഗഹിതാ, സച്ചം അധിട്ഠാനപരിഗ്ഗഹിതം, അധിട്ഠാനം മേത്താപരിഗ്ഗഹിതം, മേത്താ ഉപേക്ഖാപരിഗ്ഗഹിതാ മഹപ്ഫലാ ഹോതി മഹാനിസംസാതി മേത്താനന്തരമുപേക്ഖാ വുത്താ. ഉപേക്ഖാ പന കരുണാപരിഗ്ഗഹിതാ കരുണാ ച ഉപേക്ഖാപരിഗ്ഗഹിതാതി വേദിതബ്ബാ. "കഥം പന മഹാകാരുണികാ ബോധിസത്താ സത്തേസു ഉപേക്ഖകാ ഹോന്തീ"തി? "ഉപേക്ഖിതബ്ബയുത്തേസു കഞ്ചി കാലം ഉപേക്ഖകാ ഹോന്തി , ന പന സബ്ബത്ഥ സബ്ബദാ ചാ"തി കേചി. അപരേ പന - "ന സത്തേസു ഉപേക്ഖകാ, സത്തകതേസു പന വിപ്പകാരേസു ഉപേക്ഖകാ ഹോന്തീ"തി.

അപരോ നയോ - പചുരജനേസുപി പവത്തിയാ സബ്ബസത്തസാധാരണത്താ അപ്പഫലത്താ സുകരത്താ ച ആദിമ്ഹി **ദാനം** വുത്തം. സീലേന ദായകപടിഗ്ഗാഹകസുദ്ധിതോ പരാനുഗ്ഗഹം വത്വാ പരപീളാനിവത്തിവചനതോ കിരിയധമ്മം വത്വാ അകിരിയധമ്മവചനതോ ഭോഗസമ്പത്തിഹേതും വത്വാ ഭവസമ്പത്തിഹേതുവചനതോ ച ദാനസ്സ അനന്തരം **സീലം** വുത്തം. നേക്ഖമ്മേന സീലസമ്പത്തിസിദ്ധിതോ കായവചീസുചരിതം വത്വാ മനോസുചരിതവചനതോ വിസുദ്ധസീലസ്സ സുഖേനേവ ഝാനസമിജ്ഝനതോ കമ്മാപരാധപ്പഹാനേന പയോഗസുദ്ധിം വത്വാ കിലേസാപരാധപ്പഹാനേന ആസയസുദ്ധിവചനതോ വീതിക്കമപ്പഹാനേന ചിത്തസ്സ പരിയുട്ഠാനപ്പഹാനവചനതോ ച സീലസ്സ അനന്തരം **നേക്ഖമ്മം** വുത്തം. പഞ്ഞായ നേക്ഖമ്മസ്സ സിദ്ധിപരിസുദ്ധിതോ ഝാനാഭാവേന പഞ്ഞാഭാവവചനതോ "സമാധിപദട്ഠാനാ ഹി പഞ്ഞാ, പഞ്ഞാപച്ചുപട്ഠാനോ ച സമാധി". സമഥനിമിത്തം വത്വാ ഉപേക്ഖാനിമിത്തവചനതോ പരഹിതജ്ഝാനേന പരഹിതകരണൂപായകോസല്ലവചനതോ ച നേക്ഖമ്മസ്സ അനന്തരം **പഞ്ഞാ** വുത്താ. വീരിയാരമ്ഭേന പഞ്ഞാകിച്ചസിദ്ധിതോ സത്തസുഞ്ഞതാധമ്മനിജ്ഝാനക്ഖന്തിം വത്വാ സത്തഹിതായ ആരമ്ഭസ്സ അച്ഛരിയതാവചനതോ ഉപേക്ഖാനിമിത്തം വത്വാ പഗ്ഗഹനിമിത്തവചനതോ നിസമ്മകാരിതം വത്വാ ഉട്ഠാനവചനതോ ച "നിസമ്മകാരിനോ ഹി ഉട്ഠാനം ഫലവിസേസമാവഹതീ"തി പഞ്ഞായ അനന്തരം **വീരിയം** വുത്തം.

വീരിയേന തിതിക്ഖാസിദ്ധിതോ "വീരിയവാ ഹി ആരദ്ധവീരിയത്താ സത്തസങ്ഖാരേഹി ഉപനീതം ദുക്ഖം അഭിഭുയ്യ വിഹരതി". വീരിയസ്സ തിതിക്ഖാലങ്കാരഭാവതോ "വീരിയവതോ ഹി തിതിക്ഖാ സോഭതി". പഗ്ഗഹനിമിത്തം വത്വാ സമഥനിമിത്തവചനതോ അച്ചാരമ്ഭേന ഉദ്ധച്ചദോസപ്പഹാനവചനതോ "ധമ്മനിജ്ഝാനക്ഖന്തിയാ ഹി ഉദ്ധച്ചദോസോ പഹീയതി". വീരിയവതോ സാതച്ചകരണവചനതോ "ഖന്തിബഹുലോ ഹി അനുദ്ധതോ സാതച്ചകാരീ ഹോതി". അപ്പമാദവതോ പരഹിതകിരിയാരമ്ഭേ പച്ചുപകാരതണ്ഹാഭാവവചനതോ "യാഥാവതോ ധമ്മനിജ്ഝാനേ ഹി സതി തണ്ഹാ ന ഹോതി". പരഹിതാരമ്ഭേ പരമേപി പരകതദുക്ഖസഹനതാവചനതോ ച വീരിയസ്സ അനന്തരം **ഖന്തി** വുത്താ. സച്ചേന ഖന്തിയാ ചിരാധിട്ഠാനതോ അപകാരിനോ അപകാരഖന്തിം വത്വാ തദുപകാരകരണേ അവിസംവാദവചനതോ ഖന്തിയാ അപവാദവാചാവികമ്പനേന ഭൂതവാദിതായ അവിജഹനവചനതോ സത്തസുഞ്ഞതാധമ്മനിജ്ഝാനക്ഖന്തിം വത്വാ തദുപബ്രൂഹിതഞാണസച്ചവചനതോ ച ഖന്തിയാ അനന്തരം **സച്ചം** വുത്തം.

അധിട്ഠാനേന സച്ചസിദ്ധിതോ "അചലാധിട്ഠാനസ്സ ഹി വിരതി സിജ്ഝതി". അവിസംവാദിതം വത്വാ തത്ഥ അചലഭാവവചനതോ "സച്ചസന്ധോ ഹി ദാനാദീസു പടിഞ്ഞാനുരൂപം നിച്ചലോവ പവത്തതി". ഞാണസച്ചം വത്വാ സമ്ഭാരേസു പവത്തിനിട്ഠാപനവചനതോ "യഥാഭൂതഞാണവാ ഹി ബോധിസമ്ഭാരേ അധിട്ഠാതി, തേ ച നിട്ഠാപേതി പടിപക്ഖേഹി അകമ്പിയഭാവതോ"തി സച്ചസ്സ അനന്തരം **അധിട്ഠാനം** വുത്തം. മേത്തായ പരഹിതകരണസമാദാനാധിട്ഠാനസിദ്ധിതോ അധിട്ഠാനം വത്വാ ഹിതൂപസംഹാരവചനതോ "ബോധിസമ്ഭാരേ ഹി അധിതിട്ഠമാനോ മേത്താവിഹാരീ ഹോതി". അചലാധിട്ഠാനസ്സ സമാദാനാവികോപനേന സമാദാനസമ്ഭവതോ ച അധിട്ഠാനസ്സ അനന്തരം **മേത്താ** വുത്താ. ഉപേക്ഖായ മേത്താവിസുദ്ധിതോ സത്തേസു ഹിതൂപസംഹാരം വത്വാ തദപരാധേസു ഉദാസീനതാവചനതോ മേത്താഭാവനം വത്വാ തന്നിസ്സന്ദഭാവനാവചനതോ ഹിതകാമസത്തേപി ഉപേക്ഖകോതി അച്ഛരിയഗുണതാവചനതോ ച മേത്തായ അനന്തരം **ഉപേക്ഖാ** വുത്താതി ഏവമേതാസം കമോ വേദിതബ്ബോ.

കാനി ലക്ഖണരസപച്ചുപട്ഠാനപദട്ഠാനാനീതി ഏത്ഥ അവിസേസേന താവ സബ്ബാപി പാരമിയോ പരാനുഗ്ഗഹലക്ഖണാ, പരേസം ഉപകാരകരണരസാ, അവികമ്പനരസാ വാ, ഹിതേസിതാപച്ചുപട്ഠാനാ, ബുദ്ധത്തപച്ചുപട്ഠാനാ വാ, മഹാകരുണാപദട്ഠാനാ, കരുണൂപായകോസല്ലപദട്ഠാനാ വാ.

വിസേസേന പന യസ്മാ കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതാ അത്തൂപകരണപരിച്ചാഗചേതനാ **ദാനപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതം കായവചീസുചരിതം അത്ഥതോ അകത്തബ്ബവിരതികത്തബ്ബകരണചേതനാദയോ ച **സീലപാരമിതാ**. കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതോ ആദീനവദസ്സനപുബ്ബങ്ഗമോ കാമഭവേഹി നിക്ഖമനചിത്തുപ്പാദോ **നേക്ഖമ്മപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതോ ധമ്മാനം സാമഞ്ഞവിസേസലക്ഖണാവബോധോ **പഞ്ഞാപാരമിതാ** . കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതോ കായചിത്തേഹി പരഹിതാരമ്ഭോ **വീരിയപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതം സത്തസങ്ഖാരാപരാധസഹനം അദോസപ്പധാനോ തദാകാരപ്പവത്തചിത്തുപ്പാദോ **ഖന്തിപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതം വിരതിചേതനാദിഭേദം അവിസംവാദനം **സച്ചപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതം അചലസമാദാനാധിട്ഠാനം തദാകാരപ്പവത്തോ ചിത്തുപ്പാദോ **അധിട്ഠാനപാരമിതാ,** കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതോ ലോകസ്സ ഹിതസുഖൂപസംഹാരോ അത്ഥതോ അബ്യാപാദോ

മേത്താപാരമിതാ, കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതാ അനുനയപടിഘവിദ്ധംസനീ ഇട്ഠാനിട്ഠേസു സത്തസങ്ഖാരേസു സമപ്പവത്തി **ഉപേക്ഖാപാരമിതാ**.

തസ്മാ പരിച്ചാഗലക്ഖണാ **ദാനപാരമീ,** ദേയ്യധമ്മേ ലോഭവിദ്ധംസനരസാ, അനാസത്തിപച്ചുപട്ഠാനാ, ഭവവിഭവസമ്പത്തിപച്ചുപട്ഠാനാ വാ, പരിച്ചജിതബ്ബവത്ഥുപദട്ഠാനാ. സീലനലക്ഖണാ **സീലപാരമീ,** സമാധാനലക്ഖണാ പതിട്ഠാനലക്ഖണാ ചാതി വുത്തം ഹോതി. ദുസ്സീല്യവിദ്ധംസനരസാ, അനവജ്ജരസാ വാ, സോചേയ്യപച്ചുപട്ഠാനാ, ഹിരോത്തപ്പപദട്ഠാനാ. കാമതോ ച ഭവതോ ച നിക്ഖമനലക്ഖണാ **നേക്ഖമ്മപാരമീ,** തദാദീനവവിഭാവനരസാ, തതോ ഏവ വിമുഖഭാവപച്ചുപട്ഠാനാ, സംവേഗപദട്ഠാനാ. യഥാസഭാവപടിവേധലക്ഖണാ **പഞ്ഞാപാരമീ,** അക്ഖലിതപടിവേധലക്ഖണാ വാ കുസലിസ്സാസഖിത്തഉസുപടിവേധോ വിയ, വിസയോഭാസനരസാ പദീപോ വിയ, അസമ്മോഹപച്ചുപട്ഠാനാ അരഞ്ഞഗതസുദേസികോ വിയ, സമാധിപദട്ഠാനാ, ചതുസച്ചപദട്ഠാനാ വാ. ഉസ്സാഹലക്ഖണാ **വീരിയപാരമീ,** ഉപത്ഥമ്ഭനരസാ, അസംസീദനപച്ചുപട്ഠാനാ, വീരിയാരമ്ഭവത്ഥുപദട്ഠാനാ, സംവേഗപദട്ഠാനാ വാ. ഖമനലക്ഖണാ **ഖന്തിപാരമീ,** ഇട്ഠാനിട്ഠസഹനരസാ, അധിവാസനപച്ചുപട്ഠാനാ, അവിരോധപച്ചുപട്ഠാനാ വാ, യഥാഭൂതദസ്സനപദട്ഠാനാ. അവിസംവാദനലക്ഖണാ **സച്ചപാരമീ,** യഥാസഭാവവിഭാവനരസാ, സാധുതാപച്ചുപട്ഠാനാ, സോരച്ചപദട്ഠാനാ. ബോധിസമ്ഭാരേസു അധിട്ഠാനലക്ഖണാ **അധിട്ഠാനപാരമീ,** തേസം പടിപക്ഖാഭിഭവനരസാ, തത്ഥ അചലതാപച്ചുപട്ഠാനാ, ബോധിസമ്ഭാരപദട്ഠാനാ. ഹിതാകാരപ്പവത്തിലക്ഖണാ **മേത്താപാരമീ,** ഹിതൂപസംഹാരരസാ, ആഘാതവിനയനരസാ വാ, സോമ്മഭാവപച്ചുപട്ഠാനാ, സത്താനം മനാപഭാവദസ്സനപദട്ഠാനാ. മജ്ഝത്താകാരപ്പവത്തിലക്ഖണാ **ഉപേക്ഖാപാരമീ,** സമഭാവദസ്സനരസാ, പടിഘാനുനയവൂപസമപച്ചുപട്ഠാനാ, കമ്മസ്സകതാപച്ചവേക്ഖണപദട്ഠാനാ.

ഏത്ഥ ച കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതതാ ദാനാദീനം പരിച്ചാഗാദിലക്ഖണസ്സ വിസേസനഭാവേന വത്തബ്ബാ. കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതാനി ഹി ദാനാദീനി ബോധിസത്തസന്താനേ പവത്താനി ദാനാദിപാരമിയോ നാമ ഹോന്തി.

കോ പച്ചയോതി? അഭിനീഹാരോ താവ പാരമീനം പച്ചയോ. യോ ഹി അയം -

> “മനുസ്സത്തം ലിങ്ഗസമ്പത്തി, ഹേതു സത്ഥാരദസ്സനം;
> പബ്ബജ്ജാ ഗുണസമ്പത്തി, അധികാരോ ച ഛന്ദതാ;
> അട്ഠധമ്മസമോധാനാ, അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതീ”തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൫൯) -

ഏവം വുത്തോ അട്ഠധമ്മസമോധാനസമ്പാദിതോ “തിണ്ണോ താരേയ്യം മുത്തോ മോചേയ്യം ദന്തോ ദമേയ്യം സന്തോ സമേയ്യം അസ്സത്ഥോ അസ്സാസേയ്യം പരിനിബ്ബുതോ പരിനിബ്ബാപേയ്യം സുദ്ധോ സോധേയ്യം ബുദ്ധോ ബോധേയ്യ”ന്തിആദിനയപ്പവത്തോ അഭിനീഹാരോ. സോ അവിസേസേന സബ്ബപാരമീനം പച്ചയോ. തപ്പവത്തിയാ ഹി ഉദ്ധം പാരമീനം പവിചയുപട്ഠാനസമാദാനാധിട്ഠാനനിപ്ഫത്തിയോ മഹാപുരിസാനം സമ്ഭവന്തി.

തത്ഥ **മനുസ്സത്ത**ന്തി മനുസ്സത്തഭാവോ. മനുസ്സത്തഭാവേയേവ ഹി ഠത്വാ ബുദ്ധത്തം പത്ഥേന്തസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന നാഗസുപണ്ണാദിജാതീസു ഠിതസ്സ. കസ്മാതി ചേ? ബുദ്ധഭാവസ്സ അനനുച്ഛവികഭാവതോ.

ലിങ്ഗസമ്പത്തീതി മനുസ്സത്തഭാവേ ഠിതസ്സാപി പുരിസസ്സേവ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന ഇത്ഥിയാ ന പണ്ഡകനപുംസകഉഭതോബ്യഞ്ജനകാനം വാ സമിജ്ഝതി. കസ്മാതി ചേ? യഥാവുത്തകാരണതോ ലക്ഖണപാരിപൂരിയാ അഭാവതോ ച. വുത്തഞ്ചേതം - “അട്ഠാനമേതം, ഭിക്ഖവേ, അനവകാസോ, യം ഇത്ഥീ അരഹം അസ്സ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ”തി (അ॰ നി॰ ൧.൨൭൯; വിഭ॰ ൮൦൯) വിത്ഥാരോ. തസ്മാ മനുസ്സജാതികസ്സാപി ഇത്ഥിലിങ്ഗേ ഠിതസ്സ പണ്ഡകാദീനം വാ പത്ഥനാ ന സമിജ്ഝതി.

ഹേതൂതി ഉപനിസ്സയസമ്പത്തി. മനുസ്സപുരിസസ്സാപി ഹി ഉപനിസ്സയസമ്പന്നസ്സേവ ഹേതുസമ്പത്തിയാ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ.

സത്ഥാരദസ്സനന്തി സത്ഥുസമ്മുഖീഭാവോ. ധരമാനകബുദ്ധസ്സേവ ഹി സന്തികേ പത്ഥേന്തസ്സ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, പരിനിബ്ബുതേ പന ഭഗവതി ചേതിയസ്സ സന്തികേ വാ ബോധിമൂലേ വാ പടിമായ വാ പച്ചേകബുദ്ധബുദ്ധസാവകാനം വാ സന്തികേ പത്ഥനാ ന സമിജ്ഝതി. കസ്മാ? അധികാരസ്സ ബലവഭാവാഭാവതോ. ബുദ്ധാനം ഏവ പന സന്തികേ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, അജ്ഝാസയസ്സ ഉളാരഭാവേന തദധികാരസ്സ ബലവഭാവാപത്തിതോ.

പബ്ബജ്ജാതി ബുദ്ധസ്സ ഭഗവതോ സന്തികേ പത്ഥേന്തസ്സാപി കമ്മകിരിയവാദീസു താപസേസു വാ ഭിക്ഖൂസു വാ പബ്ബജിതസ്സേവ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, നോ ഗിഹിലിങ്ഗേ ഠിതസ്സ. കസ്മാ? ബുദ്ധഭാവസ്സ അനനുച്ഛവികഭാവതോ. പബ്ബജിതാ ഏവ ഹി മഹാബോധിസത്താ സമ്മാസമ്ബോധിം അധിഗച്ഛന്തി, ന ഗഹട്ഠഭൂതാ, തസ്മാ പണിധാനകാലേ ച പബ്ബജ്ജാലിങ്ഗം ഏവ ഹി യുത്തരൂപം കിഞ്ച ഗുണസമ്പത്തിഅധിട്ഠാനഭാവതോ.

ഗുണസമ്പത്തീതി അഭിഞ്ഞാദിഗുണസമ്പദാ. പബ്ബജിതസ്സാപി ഹി അട്ഠസമാപത്തിലാഭിനോ പഞ്ചാഭിഞ്ഞസ്സേവ പത്ഥനാ സമിജ്ഝതി, ന യഥാവുത്തഗുണസമ്പത്തിയാ വിരഹിതസ്സ. കസ്മാ? പാരമിപവിചയസ്സ അസമത്ഥഭാവതോ, ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ അഭിഞ്ഞാസമ്പത്തിയാ ച സമന്നാഗതത്താ മഹാപുരിസാ കതാഭിനീഹാരാ സയമേവ പാരമീ പവിചേതും സമത്ഥാ ഹോന്തി.

അധികാരോതി അധികോ ഉപകാരോ. യഥാവുത്തഗുണസമ്പന്നോപി ഹി യോ അത്തനോ ജീവിതമ്പി ബുദ്ധാനം പരിച്ചജിത്വാ തസ്മിം കാലേ അധികം ഉപകാരം കരോതി, തസ്സേവ അഭിനീഹാരോ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ.

ഛന്ദതാതി കത്തുകാമതാകുസലച്ഛന്ദോ. യസ്സ ഹി യഥാവുത്തധമ്മസമന്നാഗതസ്സ ബുദ്ധകാരകധമ്മാനം അത്ഥായ മഹന്തോ ഛന്ദോ മഹതീ പത്ഥനാ മഹതീ കത്തുകാമതാ അത്ഥി, തസ്സേവ സമിജ്ഝതി, ന ഇതരസ്സ.

തത്രിദം ഛന്ദമഹന്തതായ ഓപമ്മം - യോ സകലചക്കവാളഗബ്ഭം ഏകോദകീഭൂതം അത്തനോ ബാഹുബലേനേവ ഉത്തരിത്വാ പാരം ഗന്തും സമത്ഥോ, സോ ബുദ്ധത്തം പാപുണാതീതി സുത്വാ തം ദുക്കരതോ അദഹന്തോ "അഹം തം ഉത്തരിത്വാ പാരം ഗമിസ്സാമീ"തി ഛന്ദജാതോ ഹോതി, ന തത്ഥ സങ്കോചം ആപജ്ജതി. തഥാ യോ സകലചക്കവാളം വീതച്ചികാനം വിഗതധൂമാനം അങ്ഗാരാനം പൂരം പാദേഹി അക്കമന്തോ അതിക്കമിത്വാ പരഭാഗം പാപുണിതും സമത്ഥോ...പേ॰... ന തത്ഥ സങ്കോചം ആപജ്ജതി. തഥാ യോ സകലചക്കവാളം സത്തിസൂലേഹി സുനിസിതഫലേഹി നിരന്തരം ആകിണ്ണം പാദേഹി അക്കമന്തോ അതിക്കമിത്വാ...പേ॰... ന തത്ഥ സങ്കോചം ആപജ്ജതി. തഥാ യോ സകലചക്കവാളം നിരന്തരം ഘനവേളുഗുമ്ബസഞ്ഛന്നം കണ്ടകലതാവനഗഹനം വിനിവിജ്ഝിത്വാ പരഭാഗം ഗന്തും സമത്ഥോ...പേ॰... ന തത്ഥ സങ്കോചം ആപജ്ജതി. തഥാ യോ "ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി സതസഹസ്സഞ്ച കപ്പേ നിരയേ പച്ചിത്വാ ബുദ്ധത്തം പത്തബ്ബ"ന്തി സുത്വാ തം ദുക്കരതോ അദഹന്തോ "അഹം തത്ഥ പച്ചിത്വാ ബുദ്ധത്തം പാപുണിസ്സാമീ"തി ഛന്ദജാതോ ഹോതി, ന തത്ഥ സങ്കോചം ആപജ്ജതീതി ഏവമാദിനാ നയേന ഏത്ഥ ഛന്ദസ്സ മഹന്തഭാവോ വേദിതബ്ബോ.

ഏവം അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ പനായം അഭിനീഹാരോ അത്ഥതോ തേസം അട്ഠന്നം അങ്ഗാനം സമോധാനേന തഥാപവത്തോ ചിത്തുപ്പാദോതി വേദിതബ്ബോ. സോ സമ്മദേവ സമ്മാസമ്ബോധിയാ പണിധാനലക്ഖണോ. "അഹോ വതാഹം അനുത്തരം സമ്മാസമ്ബോധിം അഭിസമ്ബുജ്ഝേയ്യം, സബ്ബസത്താനം ഹിതസുഖം നിപ്ഫാദേയ്യ"ന്തി ഏവമാദിപത്ഥനാരസോ, ബോധിസമ്ഭാരഹേതുഭാവപച്ചുപട്ഠാനോ, മഹാകരുണാപദട്ഠാനോ, ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിപദട്ഠാനോ വാ. അചിന്തേയ്യം ബുദ്ധഭൂമിം അപരിമാണം സത്തലോകഹിതഞ്ച ആരബ്ഭ പവത്തിയാ സബ്ബബുദ്ധകാരകധമ്മമൂലഭൂതോ പരമഭദ്ദകോ പരമകല്യാണോ അപരിമേയ്യപ്പഭാവോ പുഞ്ഞവിസേസോതി ദട്ഠബ്ബോ.

യസ്സ ച ഉപ്പത്തിയാ സഹേവ മഹാപുരിസോ മഹാബോധിയാനപടിപത്തിം ഓതിണ്ണോ നാമ ഹോതി നിയതഭാവസമധിഗമനതോ തതോ അനിവത്തനസഭാവത്താ ബോധിസത്തോതി സമഞ്ഞം പടിലഭതി, സബ്ബഭാവേന സമ്മാസമ്ബോധിയം സമാസത്തമാനസതാ ബോധിസമ്ഭാരസിക്ഖാസമത്ഥതാ ചസ്സ സന്തിട്ഠതി. യഥാവുത്താഭിനീഹാരസമിജ്ഝനേന ഹി മഹാപുരിസാ സബ്ബഞ്ഞുതഞ്ഞാണാധിഗമനപുബ്ബലിങ്ഗേന സയമ്ഭുഞാണേന സമ്മദേവ സബ്ബപാരമിയോ പവിചിനിത്വാ സമാദായ അനുക്കമേന പരിപൂരേന്തി. തഥാ കതമഹാഭിനീഹാരോ ഹി സുമേധപണ്ഡിതോ പടിപജ്ജി. യഥാഹ -

> "ഹന്ദ ബുദ്ധകരേ ധമ്മേ, വിചിനാമി ഇതോ ചിതോ;
> ഉദ്ധം അധോ ദസ ദിസാ, യാവതാ ധമ്മധാതുയാ;
> വിചിനന്തോ തദാ ദക്ഖിം, പഠമം ദാനപാരമി"ന്തി. (ബു॰ വം॰ ൨.൧൧൬-൧൧൭) -

വിത്ഥാരോ. തസ്സ ച അഭിനീഹാരസ്സ ചത്താരോ പച്ചയാ ചത്താരോ ഹേതൂ ചത്താരി ച ബലാനി വേദിതബ്ബാനി.

തത്ഥ കതമേ **ചത്താരോ പച്ചയാ**? ഇധ മഹാപുരിസോ പസ്സതി തഥാഗതം മഹതാ ബുദ്ധാനുഭാവേന അച്ഛരിയബ്ഭുതം പാടിഹാരിയം കരോന്തം. തസ്സ തം നിസ്സായ തം ആരമ്മണം കത്വാ മഹാബോധിയം ചിത്തം സന്തിട്ഠതി - "മഹാനുഭാവാ വതായം ധമ്മധാതു, യസ്സാ സുപ്പടിവിദ്ധത്താ ഭഗവാ ഏവം അച്ഛരിയബ്ഭുതധമ്മോ അചിന്തേയ്യാനുഭാവോ ചാ"തി . സോ തമേവ മഹാനുഭാവദസ്സനം നിസ്സായ തം പച്ചയം കത്വാ സമ്ബോധിയം അധിമുച്ചന്തോ തത്ഥ ചിത്തം ഠപേതി. അയം **പഠമോ പച്ചയോ** മഹാഭിനീഹാരായ.

ന ഹേവ ഖോ പസ്സതി തഥാഗതസ്സ യഥാവുത്തം മഹാനുഭാവതം, അപി ച ഖോ സുണാതി "ഏദിസോ ച ഏദിസോ ച ഭഗവാ"തി. സോ തം നിസ്സായ തം പച്ചയം കത്വാ സമ്ബോധിയം അധിമുച്ചന്തോ തത്ഥ ചിത്തം ഠപേതി. അയം **ദുതിയോ പച്ചയോ** മഹാഭിനീഹാരായ.

ന ഹേവ ഖോ പസ്സതി തഥാഗതസ്സ യഥാവുത്തം മഹാനുഭാവതം, നപി തം പരതോ സുണാതി, അപി ച ഖോ തഥാഗതസ്സ ധമ്മം ദേസേന്തസ്സ "ദസബലസമന്നാഗതോ, ഭിക്ഖവേ, തഥാഗതോ"തിആദിനാ (സം॰ നി॰ ൨.൨൧-൨൨) ബുദ്ധാനുഭാവപടിസംയുത്തം ധമ്മം സുണാതി. സോ തം നിസ്സായ തം പച്ചയം കത്വാ സമ്ബോധിയം അധിമുച്ചന്തോ തത്ഥ ചിത്തം ഠപേതി. അയം **തതിയോ പച്ചയോ** മഹാഭിനീഹാരായ.

ന ഹേവ ഖോ പസ്സതി തഥാഗതസ്സ യഥാവുത്തം മഹാനുഭാവതം, നപി തം പരതോ സുണാതി, നപി തഥാഗതസ്സ ധമ്മം സുണാതി, അപി ച ഖോ ഉളാരജ്ഝാസയോ കല്യാണാധിമുത്തികോ "അഹമേതം ബുദ്ധവംസം ബുദ്ധതന്തിം ബുദ്ധപവേണിം ബുദ്ധധമ്മതം പരിപാലേസ്സാമീ"തി യാവദേവ ധമ്മം ഏവ സക്കരോന്തോ ഗരുകരോന്തോ മാനേന്തോ പൂജേന്തോ ധമ്മം അപചായമാനോ തം നിസ്സായ തം പച്ചയം കത്വാ സമ്ബോധിയം അധിമുച്ചന്തോ തത്ഥ ചിത്തം ഠപേതി. അയം **ചതുത്ഥോ പച്ചയോ** മഹാഭിനീഹാരായ.

തത്ഥ കതമേ **ചത്താരോ ഹേതൂ** മഹാഭിനീഹാരായ? ഇധ മഹാപുരിസോ പകതിയാ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നോവ ഹോതി പുരിമകേസു ബുദ്ധേസു കതാധികാരോ. അയം **പഠമോ ഹേതു** മഹാഭിനീഹാരായ. പുന ചപരം

മഹാപുരിസോ പകതിയാ കരുണാജ്ഝാസയോ ഹോതി കരുണാധിമുത്തോ സത്താനം ദുക്ഖം അപനേതുകാമോ അപി ച അത്തനോ കായജീവിതം പരിച്ചജിത്വാ. അയം **ദുതിയോ ഹേതു** മഹാഭിനീഹാരായ. പുന ചപരം മഹാപുരിസോ സകലതോപി വട്ടദുക്ഖതോ സത്തഹിതായ ച ദുക്കരചരിയതോ സുചിരമ്പി കാലം ഘടേന്തോ വായമന്തോ അനിബ്ബിന്നോ ഹോതി അനുത്രാസീ യാവ ഇച്ഛിതത്ഥനിപ്ഫത്തി. അയം **തതിയോ ഹേതു** മഹാഭിനീഹാരായ. പുന ചപരം മഹാപുരിസോ കല്യാണമിത്തസന്നിസ്സിതോ ഹോതി, യോ അഹിതതോ നിവാരേതി, ഹിതേ പതിട്ഠപേതി. അയം **ചതുത്ഥോ ഹേതു** മഹാഭിനീഹാരായ.

തത്രായം മഹാപുരിസസ്സ ഉപനിസ്സയസമ്പദാ - ഏകന്തേനേവസ്സ യഥാ അജ്ഝാസയോ സമ്ബോധിനിന്നോ ഹോതി സമ്ബോധിപോണോ സമ്ബോധിപബ്ഭാരോ, തഥാ സത്താനം ഹിതചരിയാ. യതോ ചാനേന പുരിമബുദ്ധാനം സന്തികേ സമ്ബോധിയാ പണിധാനം കതം ഹോതി മനസാ വാചായ ച "അഹമ്പി ഏദിസോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ ഹുത്വാ സമ്മദേവ സത്താനം ഹിതസുഖം നിപ്ഫാദേയ്യ"ന്തി. ഏവം സമ്പന്നൂപനിസ്സയസ്സ പനസ്സ ഇമാനി ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ ലിങ്ഗാനി ഭവന്തി യേഹി സമന്നാഗതസ്സ സാവകബോധിസത്തേഹി ച പച്ചേകബോധിസത്തേഹി ച മഹാവിസേസോ മഹന്തം നാനാകരണം പഞ്ഞായതി ഇന്ദ്രിയതോ പടിപത്തിതോ കോസല്ലതോ ച. ഇധ ഉപനിസ്സയസമ്പന്നോ മഹാപുരിസോ യഥാ വിസദിന്ദ്രിയോ ഹോതി വിസദഞാണോ, ന തഥാ ഇതരേ. പരഹിതായ പടിപന്നോ ഹോതി, ന അത്തഹിതായ. തഥാ ഹി സോ യഥാ ബഹുജനഹിതായ ബഹുജനസുഖായ ലോകാനുകമ്പായ അത്ഥായ ഹിതായ സുഖായ ദേവമനുസ്സാനം പടിപജ്ജതി, ന തഥാ ഇതരേ. തത്ഥ ച കോസല്ലം ആവഹതി ഠാനുപ്പത്തികപടിഭാനേന ഠാനാഠാനകുസലതായ ച.

തഥാ മഹാപുരിസോ പകതിയാ ദാനജ്ഝാസയോ ഹോതി ദാനാഭിരതോ, സതി ദേയ്യധമ്മേ ദേതി ഏവ, ന ദാനതോ സങ്കോചം ആപജ്ജതി, സതതം സമിതം സംവിഭാഗസീലോ ഹോതി, പമുദിതോവ ദേതി ആദരജാതോ, ന ഉദാസീനചിത്തോ, മഹന്തമ്പി ദാനം ദത്വാ ന ച ദാനേന സന്തുട്ഠോ ഹോതി, പഗേവ അപ്പം, പരേസഞ്ച ഉസ്സാഹം ജനേന്തോ ദാനേ വണ്ണം ഭാസതി, ദാനപടിസംയുത്തം ധമ്മകഥം കരോതി, അഞ്ഞേ ച പരേസം ദേന്തേ ദിസ്വാ അത്തമനോ ഹോതി, ഭയട്ഠാനേസു ച പരേസം അഭയം ദേതീതി ഏവമാദീനി ദാനജ്ഝാസയസ്സ മഹാപുരിസസ്സ ദാനപാരമിയാ ലിങ്ഗാനി.

തഥാ പാണാതിപാതാദീഹി പാപധമ്മേഹി ഹിരീയതി ഓത്തപ്പതി, സത്താനം അവിഹേഠനജാതികോ ഹോതി സോരതോ സുഖസീലോ അസഠോ അമായാവീ ഉജുജാതികോ സുവചോ സോവചസ്സകരണീയേഹി ധമ്മേഹി സമന്നാഗതോ മുദുജാതികോ അത്ഥദ്ധോ അനതിമാനീ, പരസന്തകം നാദിയതി അന്തമസോ തിണസലാകം ഉപാദായ, അത്തനോ ഹത്ഥേ നിക്ഖിത്തം ഇണം വാ ഗഹേത്വാ പരം ന വിസംവാദേതി, പരസ്മിം വാ അത്തനോ സന്തകേ ബ്യാമൂള്ഹേ വിസ്സരിതേ വാ തം സഞ്ഞാപേത്വാ പടിപാദേതി യഥാ തം ന പരഹത്ഥഗതം ഹോതി, അലോലുപ്പോ ഹോതി, പരപരിഗ്ഗഹേസു പാപകം ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി, ഇത്ഥിബ്യസനാദീനി ദൂരതോ പരിവജ്ജേതി, സച്ചവാദീ സച്ചസന്ധോ ഭിന്നാനം സന്ധാതാ സഹിതാനം അനുപ്പദാതാ, പിയവാദീ മിഹിതപുബ്ബങ്ഗമോ പുബ്ബഭാസീ അത്ഥവാദീ ധമ്മവാദീ അനഭിജ്ഝാലു അബ്യാപന്നചിത്തോ അവിപരീതദസ്സനോ, കമ്മസ്സകതഞാണേന സച്ചാനുലോമികഞാണേന കതഞ്ഞൂ കതവേദീ വുദ്ധാപചായീ സുവിസുദ്ധാജീവോ ധമ്മകാമോ പരേപി ധമ്മേ സമാദപേതാ സബ്ബേന സബ്ബം അകിച്ചതോ സത്തേ നിവാരേതാ കിച്ചേസു പതിട്ഠപേതാ അത്തനാ ച തത്ഥ കിച്ചേ യോഗം ആപജ്ജിതാ, കത്വാ വാ പന സയം അകത്തബ്ബം സീഘഞ്ഞേവ തതോ പടിവിരതോ ഹോതീതി ഏവമാദീനി സീലജ്ഝാസയസ്സ മഹാപുരിസസ്സ സീലപാരമിയാ ലിങ്ഗാനി.

തഥാ മന്ദകിലേസോ ഹോതി മന്ദനീവരണോ, പവിവേകജ്ഝാസയോ അവിക്ഖേപബഹുലോ, ന തസ്സ പാപകാ വിതക്കാ ചിത്തം അന്വാസ്സവന്തി, വിവേകഗതസ്സ ചസ്സ അപ്പകസിരേനേവ ചിത്തം സമാധിയതി, അമിത്തപക്ഖേപി തുവടം മേത്തചിത്തതാ സന്തിട്ഠതി, പഗേവ ഇതരസ്മിം, സതിമാ ച ഹോതി ചിരകതമ്പി ചിരഭാസിതമ്പി സരിതാ അനുസ്സരിതാ, മേധാവീ ച ഹോതി ധമ്മോജപഞ്ഞായ സമന്നാഗതോ, നിപകോ ച ഹോതി താസു താസു ഇതികത്തബ്ബതാസു, ആരദ്ധവീരിയോ ച ഹോതി സത്താനം ഹിതകിരിയാസു, ഖന്തിബലസമന്നാഗതോ ച ഹോതി സബ്ബസഹോ, അചലാധിട്ഠാനോ ച ഹോതി ദള്ഹസമാദാനോ , അജ്ഝുപേക്ഖകോ ച ഹോതി ഉപേക്ഖാഠാനീയേസു ധമ്മേസൂതി ഏവമാദീനി മഹാപുരിസസ്സ നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയാദീനം വസേന നേക്ഖമ്മപാരമിആദീനം ലിങ്ഗാനി വേദിതബ്ബാനി.

ഏവമേതേഹി ബോധിസമ്ഭാരലിങ്ഗേഹി സമന്നാഗതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ യം വുത്തം "മഹാഭിനീഹാരായ കല്യാണമിത്തസന്നിസ്സയോ ഹേതൂ"തി. തത്രിദം സങ്ഖേപതോ കല്യാണമിത്തലക്ഖണം - ഇധ കല്യാണമിത്തോ സദ്ധാസമ്പന്നോ ഹോതി സീലസമ്പന്നോ സുതസമ്പന്നോ ചാഗസമ്പന്നോ വീരിയസമ്പന്നോ സതിസമ്പന്നോ സമാധിസമ്പന്നോ പഞ്ഞാസമ്പന്നോ. തത്ഥ സദ്ധാസമ്പത്തിയാ സദ്ദഹതി തഥാഗതസ്സ ബോധിം കമ്മഫലഞ്ച, തേന സമ്മാസമ്ബോധിയാ ഹേതുഭൂതം സത്തേസു ഹിതേസിതം ന പരിച്ചജതി, സീലസമ്പത്തിയാ സത്താനം പിയോ ഹോതി മനാപോ ഗരു ഭാവനീയോ ചോദകോ പാപഗരഹീ വത്താ വചനക്ഖമോ, സുതസമ്പത്തിയാ സത്താനം ഹിതസുഖാവഹം ഗമ്ഭീരം ധമ്മകഥം കത്താ ഹോതി, ചാഗസമ്പത്തിയാ അപ്പിച്ഛോ ഹോതി സന്തുട്ഠോ പവിവിത്തോ അസംസട്ഠോ, വീരിയസമ്പത്തിയാ ആരദ്ധവീരിയോ ഹോതി സത്താനം ഹിതപടിപത്തിയം, സതിസമ്പത്തിയാ ഉപട്ഠിതസതി ഹോതി അനവജ്ജധമ്മേസു, സമാധിസമ്പത്തിയാ അവിക്ഖിത്തോ ഹോതി സമാഹിതചിത്തോ, പഞ്ഞാസമ്പത്തിയാ അവിപരീതം പജാനാതി, സോ സതിയാ കുസലാകുസലാനം ധമ്മാനം ഗതിയോ സമന്വേസമാനോ പഞ്ഞായ സത്താനം ഹിതാഹിതം യഥാഭൂതം ജാനിത്വാ സമാധിനാ തത്ഥ ഏകഗ്ഗചിത്തോ ഹുത്വാ വീരിയേന അഹിതാ സത്തേ നിസേധേത്വാ ഹിതേ നിയോജേതി. തേനാഹ -

"പിയോ ഗരു ഭാവനീയോ, വത്താ ച വചനക്ഖമോ;
ഗമ്ഭീരഞ്ച കഥം കത്താ, നോ ചട്ഠാനേ നിയോജകോ"തി. (അം നിം ൭.൩൭; നേത്തിം ൧൧൩) -

ഏവം ഗുണസമന്നാഗതഞ്ച കല്യാണമിത്തം ഉപനിസ്സായ മഹാപുരിസോ അത്തനോ ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിം സമ്മദേവ പരിയോദപേതി. സുവിസുദ്ധാസയപയോഗോ ച ഹുത്വാ ചതൂഹി ബലേഹി സമന്നാഗതോ ന ചിരേനേവ അട്ഠങ്ഗേ സമോധാനേത്വാ മഹാഭിനീഹാരം കരോന്തോ ബോധിസത്തഭാവേ പതിട്ഠഹതി അനിവത്തിധമ്മോ നിയതോ സമ്ബോധിപരായനോ.

തസ്സിമാനി **ചത്താരി ബലാനി. അജ്ഝത്തികബലം** യാ സമ്മാസമ്ബോധിയം അത്തസന്നിസ്സയാ ധമ്മഗാരവേന അഭിരുചി ഏകന്തനിന്നജ്ഝാസയതാ, യായ മഹാപുരിസോ അത്താധിപതി ലജ്ജാപസ്സയോ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ ച ഹുത്വാ പാരമിയോ പൂരേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണാതി. **ബാഹിരബലം** യാ സമ്മാസമ്ബോധിയം പരസന്നിസ്സയാ അഭിരുചി ഏകന്തനിന്നജ്ഝാസയതാ, യായ മഹാപുരിസോ ലോകാധിപതി മാനാപസ്സയോ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ ച ഹുത്വാ പാരമിയോ പൂരേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണാതി. **ഉപനിസ്സയബലം** യാ സമ്മാസമ്ബോധിയം ഉപനിസ്സയസമ്പത്തിയാ അഭിരുചി ഏകന്തനിന്നജ്ഝാസയതാ, യായ മഹാപുരിസോ തിക്ഖിന്ദ്രിയോ വിസദധാതുകോ സതിസന്നിസ്സയോ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ ച ഹുത്വാ പാരമിയോ പൂരേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണാതി. **പയോഗബലം** യാ സമ്മാസമ്ബോധിയം തജ്ജാ പയോഗസമ്പദാ സക്കച്ചകാരിതാ സാതച്ചകാരിതാ, യായ മഹാപുരിസോ വിസുദ്ധപയോഗോ നിരന്തരകാരീ അഭിനീഹാരസമ്പന്നോ ച ഹുത്വാ പാരമിയോ പൂരേത്വാ സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണാതി.

ഏവമയം ചതൂഹി പച്ചയേഹി ചതൂഹി ഹേതൂഹി ചതൂഹി ച ബലേഹി സമ്പന്നസമുദാഗമോ അട്ഠങ്ഗസമോധാനസമ്പാദിതോ അഭിനീഹാരോ പാരമീനം പച്ചയോ മൂലകാരണഭാവതോ. യസ്സ ച പവത്തിയാ മഹാപുരിസേ **ചത്താരോ അച്ഛരിയാ അബ്ഭുതാ ധമ്മാ** പതിട്ഠഹന്തി, സബ്ബസത്തനികായം അത്തനോ ഓരസപുത്തം വിയ പിയചിത്തേന പരിഗ്ഗണ്ഹാതി. ന ചസ്സ ചിത്തം പുത്തസംകിലേസവസേന സംകിലിസ്സതി. സത്താനം ഹിതസുഖാവഹോ ചസ്സ അജ്ഝാസയോ പയോഗോ ച ഹോതി. അത്തനോ ച ബുദ്ധകാരകധമ്മാ ഉപരൂപരി വഡ്ഢന്തി പരിപച്ചന്തി ച. യതോ ച മഹാപുരിസോ ഉളാരതമേന പുഞ്ഞാഭിസന്ദേന കുസലാഭിസന്ദേന പവത്തിയാ പച്ചയേന സുഖസ്സാഹാരേന സമന്നാഗതോ സത്താനം ദക്ഖിണേയ്യോ ഉത്തമഗാരവട്ഠാനം അസദിസം പുഞ്ഞക്ഖേത്തഞ്ച ഹോതി. ഏവമനേകഗുണോ അനേകാനിസംസോ മഹാഭിനീഹാരോ പാരമീനം പച്ചയോതി വേദിതബ്ബോ.

യഥാ ച അഭിനീഹാരോ, ഏവം മഹാകരുണാ ഉപായകോസല്ലഞ്ച. തത്ഥ **ഉപായകോസല്ലം** നാമ ദാനാദീനം ബോധിസമ്ഭാരഭാവസ്സ നിമിത്തഭൂതാ പഞ്ഞാ, യാഹി മഹാകരുണൂപായകോസല്ലതാഹി മഹാപുരിസാനം അത്തസുഖനിരപേക്ഖതാ നിരന്തരം പരഹിതകരണപസുതതാ സുദുക്കരേഹിപി മഹാബോധിസത്തചരിതേഹി വിസാദാഭാവോ പസാദസമ്ബുദ്ധിദസ്സനസവനാനുസ്സരണകാലേസുപി സത്താനം ഹിതസുഖപ്പടിലാഭഹേതുഭാവോ ച സമ്പജ്ജതി. തഥാ ഹിസ്സ പഞ്ഞായ ബുദ്ധഭാവസിദ്ധി, കരുണായ ബുദ്ധകമ്മസിദ്ധി, പഞ്ഞായ സയം തരതി, കരുണായ പരേ താരേതി, പഞ്ഞായ പരദുക്ഖം പരിജാനാതി, കരുണായ പരദുക്ഖപതികാരം ആരഭതി, പഞ്ഞായ ച ദുക്ഖേ നിബ്ബിന്ദതി, കരുണായ ദുക്ഖം സമ്പടിച്ഛതി, തഥാ പഞ്ഞായ നിബ്ബാനാഭിമുഖോ ഹോതി, കരുണായ വട്ടം പാപുണാതി, തഥാ കരുണായ സംസാരാഭിമുഖോ ഹോതി, പഞ്ഞായ തത്ര നാഭിരമതി, പഞ്ഞായ ച സബ്ബത്ഥ വിരജ്ജതി, കരുണാനുഗതത്താ ന ച ന സബ്ബേസം അനുഗ്ഗഹായ പവത്തോ, കരുണായ സബ്ബേപി അനുകമ്പതി, പഞ്ഞാനുഗതത്താ ന ച ന സബ്ബത്ഥ വിരത്തചിത്തോ, പഞ്ഞായ ച അഹംകാരമമംകാരാഭാവോ, കരുണായ ആലസിയദീനതാഭാവോ, തഥാ പഞ്ഞാകരുണാഹി യഥാക്കമം അത്തപരനാഥതാ ധീരവീരഭാവോ, അനത്തന്തപഅപരന്തപതാ, അത്തഹിതപരഹിതനിപ്ഫത്തി, നിബ്ഭയാഭിംസനകഭാവോ, ധമ്മാധിപതിലോകാധിപതിതാ, കതഞ്ഞുപുബ്ബകാരിഭാവോ, മോഹതണ്ഹാവിഗമോ, വിജ്ജാചരണസിദ്ധി, ബലവേസാരജ്ജനിപ്ഫത്തീതി സബ്ബസ്സാപി പാരമിതാഫലസ്സ വിസേസേന ഉപായഭാവതോ പഞ്ഞാകരുണാ പാരമീനം പച്ചയോ. ഇദഞ്ച ദ്വയം പാരമീനം വിയ പണിധാനസ്സാപി പച്ചയോ.

തഥാ ഉസ്സാഹഉമ്മങ്ഗഅവത്ഥാനഹിതചരിയാ ച പാരമീനം പച്ചയാതി വേദിതബ്ബാ, യാ ബുദ്ധഭാവസ്സ ഉപ്പത്തിട്ഠാനതായ **ബുദ്ധഭൂമിയോ**തി വുച്ചന്തി. തത്ഥ **ഉസ്സാഹോ** നാമ ബോധിസമ്ഭാരാനം അബ്ഭുസ്സഹനവീരിയം. **ഉമ്മങ്ഗോ** നാമ ബോധിസമ്ഭാരേസു ഉപായകോസല്ലഭൂതാ പഞ്ഞാ. **അവത്ഥാനം** നാമ അധിട്ഠാനം അചലാധിട്ഠാനതാ. **ഹിതചരിയാ** നാമ മേത്താഭാവനാ കരുണാഭാവനാ ച.

തഥാ നേക്ഖമ്മപവിവേകഅലോഭാദോസാമോഹനിസ്സരണപ്പഭേദാ **ഛ അജ്ഝാസയാ**. നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയാ ഹി ബോധിസത്താ ഹോന്തി കാമേസു ഘരാവാസേ ച ദോസദസ്സാവിനോ, തഥാ പവിവേകജ്ഝാസയാ സങ്ഗണികായ ദോസദസ്സാവിനോ, അലോഭജ്ഝാസയാ ലോഭേ ദോസദസ്സാവിനോ, അദോസജ്ഝാസയാ ദോസേ ദോസദസ്സാവിനോ, അമോഹജ്ഝാസയാ മോഹേ ദോസദസ്സാവിനോ, നിസ്സരണജ്ഝാസയാ സബ്ബഭവേസു ദോസദസ്സാവിനോതി. തസ്മാ ഏതേ ബോധിസത്താനം ഛ അജ്ഝാസയാ ദാനാദീനം പാരമീനം പച്ചയാതി വേദിതബ്ബാ. ന ഹി ലോഭാദീസു ആദീനവദസ്സനേന അലോഭാദീനം അധികഭാവേന ച വിനാ ദാനാദിപാരമിയോ സമ്ഭവന്തി, അലോഭാദീനഞ്ഹി അധികഭാവേന പരിച്ചാഗാദിനിന്നചിത്തതാ അലോഭജ്ഝാസയാദിതാതി വേദിതബ്ബാ.

യഥാ ചേതേ ഏവം ദാനജ്ഝാസയതാദയോപി ബോധിയാ ചരന്താനം ബോധിസത്താനം ദാനാദിപാരമീനം പച്ചയോ. ദാനജ്ഝാസയതായ ഹി ബോധിസത്താ തപ്പടിപക്ഖേ മച്ഛേരേ ദോസദസ്സാവിനോ ഹുത്വാ സമ്മദേവ ദാനപാരമിം പരിപൂരേന്തി. സീലജ്ഝാസയതായ ദുസ്സീല്യേ ദോസദസ്സാവിനോ ഹുത്വാ സമ്മദേവ സീലപാരമിം പരിപൂരേന്തി. നേക്ഖമ്മജ്ഝാസയതായ കാമേസു ഘരാവാസേ ച , യഥാഭൂതഞാണജ്ഝാസയതായ അഞ്ഞാണേ വിചികിച്ഛായ ച, വീരിയജ്ഝാസയതായ കോസജ്ജേ, ഖന്തിയജ്ഝാസയതായ അക്ഖന്തിയം, സച്ചജ്ഝാസയതായ വിസംവാദേ, അധിട്ഠാനജ്ഝാസയതായ അനധിട്ഠാനേ, മേത്താജ്ഝാസയതായ ബ്യാപാദേ, ഉപേക്ഖാജ്ഝാസയതായ ലോകധമ്മേസു ആദീനവദസ്സാവിനോ ഹുത്വാ സമ്മദേവ നേക്ഖമ്മാദിപാരമിയോ പരിപൂരേന്തി. ദാനജ്ഝാസയതാദയോ ദാനാദിപാരമീനം നിപ്ഫത്തികാരണത്താ പച്ചയോ.

തഥാ അപരിച്ചാഗപരിച്ചാഗാദീസു യഥാക്കമം ആദീനവാനിസംസപച്ചവേക്ഖണാ ദാനാദിപാരമീനം പച്ചയോ. തത്ഥായം പച്ചവേക്ഖണാവിധിവേത്തവത്ഥുഹിരഞ്ഞസുവണ്ണഗോമഹിംസദാസിദാസപുത്തദാരാദിപരിഗ്ഗഹബ്യാസത്തചിത്താനം സത്താനം ഖേത്താദീനം വത്ഥുകാമഭാവേന ബഹുപത്ഥനീയഭാവതോ രാജചോരാദിസാധാരണഭാവതോ വിവാദാധിട്ഠാനതോ സപത്തകരണതോ നിസ്സാരതോ പടിലാഭപരിപാലനേസു പരവിഹേഠനഹേതുതോ വിനാസനിമിത്തഞ്ച സോകാദിഅനേകവിഹിതബ്യസനാവഹതോ തദാസത്തിനിദാനഞ്ച മച്ഛേരമലപരിയുട്ഠിതചിത്താനം അപായൂപപത്തിഹേതുഭാവതോതി ഏവം വിവിധവിപുലാനത്ഥാവഹാനി പരിഗ്ഗഹവത്ഥൂനി നാമ. തേസം പരിച്ചാഗോയേവ ഏകോ സോത്ഥിഭാവോതി പരിച്ചാഗേ അപ്പമാദോ കരണീയോ.

അപി ച യാചകോ യാചമാനോ അത്തനോ ഗുയ്ഹസ്സ ആചിക്ഖനതോ "മയ്ഹം വിസ്സാസികോ"തി ച, "പഹായ ഗമനീയമത്തനോ സന്തകം ഗഹേത്വാ പരലോകം യാഹീതി മയ്ഹം ഉപദേസകോ"തി ച, "ആദിത്തേ വിയ അഗാരേ മരണഗ്ഗിനാ ആദിത്തേ ലോകേ തതോ മയ്ഹം സന്തകസ്സ അപവാഹകസഹായോ"തി ച, "അപവാഹിതസ്സ ചസ്സ അഝാപനനിക്ഖേപട്ഠാനഭൂതോ"തി ച ദാനസങ്ഖാതേ കല്യാണകമ്മസ്മിം സഹായഭാവതോ സബ്ബസമ്പത്തീനം അഗ്ഗഭൂതായ പരമദുല്ലഭായ ബുദ്ധഭൂമിയാ സമ്പത്തിഹേതുഭാവതോ ച "പരമോ കല്യാണമിത്തോ"തി ച പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം.

തഥാ "ഉളാരേ കമ്മനി അനേനാഹം സമ്ഭാവിതോ, തസ്മാ സാ സമ്ഭാവനാ അവിതഥാ കാതബ്ബാ"തി ച, "ഏകന്തഭേദിതായ ജീവിതസ്സ അയാചിതേനാപി മയാ ദാതബ്ബം, പഗേവ യാചിതേനാ"തി ച, "ഉളാരജ്ഝാസയേഹി ഗവേസിത്വാപി ദാതബ്ബതോ സയമേവാഗതോ മമ പുഞ്ഞേനാ"തി ച "യാചകസ്സ ദാനാപദേസേന മയ്ഹമേവായമനുഗ്ഗഹോ"തി ച, "അഹം വിയ അയം സബ്ബോപി ലോകോ മയാ അനുഗ്ഗഹേതബ്ബോ"തി ച, "അസതി യാചകേ കഥം മയ്ഹം ദാനപാരമീ പൂരേയ്യാ"തി ച, "യാചകാനമേവ ചത്ഥായ മയാ സബ്ബോ പരിഗ്ഗഹേതബ്ബോ"തി ച, "മം അയാചിത്വാവ മമ സന്തകം യാചകാ കദാ സയമേവ ഗണ്ഹേയ്യു"ന്തി ച, "കഥമഹം യാചകാനം പിയോ ചസ്സം മനാപോ"തി ച, "കഥം വാ തേ മയ്ഹം പിയാ ചസ്സു മനാപാ"തി ച, "കഥം വാഹം ദദമാനോ ദത്വാപി ച അത്തമനോ ചസ്സം പമുദിതോ പീതിസോമനസ്സജാതോ"തി ച, "കഥം വാ മേ യാചകാ ഭവേയ്യും ഉളാരോ ച ദാനജ്ഝാസയോ"തി ച, "കഥം വാഹമയാചിതോ ഏവ യാചകാനം ഹദയമഞ്ഞായ ദദേയ്യ"ന്തി ച, "സതി ധനേ യാചകേ ച അപരിച്ചാഗോ മഹതീ മയ്ഹം വഞ്ചനാ"തി ച, "കഥം വാഹം അത്തനോ അങ്ഗാനി ജീവിതം വാപി യാചകാനം പരിച്ചജേയ്യ"ന്തി ച പരിച്ചാഗനിന്നതാ ഉപട്ഠപേതബ്ബാ. അപി ച "അത്ഥോ നാമായം നിരപേക്ഖം ദായകമനുഗച്ഛതി, യഥാ തം നിരപേക്ഖം ഖേപകം കിടകോ"തി ച അത്ഥേ നിരപേക്ഖതായ ചിത്തം ഉപ്പാദേതബ്ബം.

യാചമാനോ പന യദി പിയപുഗ്ഗലോ ഹോതി, "പിയോ മം യാചതീ"തി സോമനസ്സം ഉപ്പാദേതബ്ബം. അഥ ഉദാസീനപുഗ്ഗലോ ഹോതി, "അയം മം യാചമാനോ അദ്ധാ ഇമിനാ പരിച്ചാഗേന മിത്തോ ഹോതീ"തി സോമനസ്സം ഉപ്പാദേതബ്ബം. ദദന്തോപി ഹി യാചകാനം പിയോ ഹോതീതി. അഥ പന വേരീ പുഗ്ഗലോ യാചതി, "പച്ചത്ഥികോ മം യാചതി, അയം മം യാചമാനോ അദ്ധാ ഇമിനാ പരിച്ചാഗേന വേരീ പിയോ മിത്തോ ഹോതീ"തി വിസേസേന സോമനസ്സം ഉപ്പാദേതബ്ബം. ഏവം പിയപുഗ്ഗലേ വിയ മജ്ഝത്തവേരിപുഗ്ഗലേസുപി മേത്താപുബ്ബങ്ഗമം കരുണം ഉപട്ഠപേത്വാവ ദാതബ്ബം.

സചേ പനസ്സ ചിരകാലപരിഭാവിതത്താ ലോഭസ്സ ദേയ്യധമ്മവിസയാ ലോഭധമ്മാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, തേന ബോധിസത്തപടിഞ്ഞേന ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം "നനു തയാ സപ്പുരിസസമ്ബോധായ അഭിനീഹാരം കരോന്തേന സബ്ബസത്താനം ഉപകാരത്ഥായ അയം കായോ നിസ്സട്ഠോ തപ്പരിച്ചാഗമയഞ്ച പുഞ്ഞം, തത്ഥ നാമ തേ ബാഹിരേപി വത്ഥുസ്മിം അഭിസങ്ഗപ്പവത്തി ഹത്ഥിസിനാനസദിസീ ഹോതി, തസ്മാ തയാ ന കത്ഥചി സങ്ഗോ ഉപ്പാദേതബ്ബോ. സേയ്യഥാപി നാമ മഹതോ ഭേസജ്ജരുക്ഖസ്സ തിട്ഠതോ മൂലം മൂലത്ഥികാ ഹരന്തി, പപടികം തചം ഖന്ധം വിടപം സാരം സാഖം പലാസം പുപ്ഫം ഫലം ഫലത്ഥികാ ഹരന്തി, ന തസ്സ രുക്ഖസ്സ 'മയ്ഹം സന്തകം ഏതേ ഹരന്തീ'തി വിതക്കസമുദാചാരോ ഹോതി, ഏവമേവ സബ്ബലോകഹിതായ ഉസ്സുക്കമാപജ്ജന്തേന മയാ മഹാദുക്ഖേ അകതഞ്ഞുകേ നിച്ചാസുചിമ്ഹി കായേ പരേസം ഉപകാരായ വിനിയുജ്ജമാനേ അണുമത്തോപി മിച്ഛാവിതക്കോ ന ഉപ്പാദേതബ്ബോ. കോ വാ ഏത്ഥ വിസേസോ അജ്ഝത്തികബാഹിരേസു മഹാഭൂതേസു ഏകന്തഭേദനവികിരണവിദ്ധംസനധമ്മേസു, കേവലം പന സമ്മോഹവിജമ്ഭിതമേതം, യദിദം ഏതം മമ ഏസോഹമസ്മി ഏസോ മേ അത്താതി അഭിനിവേസോ. തസ്മാ ബാഹിരേസു വിയ അജ്ഝത്തികേസുപി കരചരണനയനാദീസു മംസാദീസു ച അനപേക്ഖേന ഹുത്വാ 'തം തദത്ഥികാ ഹരന്തൂ'തി നിസ്സട്ഠചിത്തേന ഭവിതബ്ബ"ന്തി.

ഏവം പടിസഞ്ചിക്ഖതോ ചസ്സ സമ്ബോധായ പഹിതത്തസ്സ കായജീവിതേസു നിരപേക്ഖസ്സ അപ്പകസിരേനേവ കായവചീമനോകമ്മാനി സുവിസുദ്ധാനി ഹോന്തി. സോ സുവിസുദ്ധകായവചീമനോകമ്മന്തോ വിസുദ്ധാജീവോ ഞായപടിപത്തിയം ഠിതോ അപായുപായകോസല്ലസമന്നാഗമേന ഭിയ്യോസോമത്തായ ദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗേന അഭയദാനസദ്ധമ്മദാനേഹി ച സബ്ബസത്തേ അനുഗ്ഗണ്ഹിതും സമത്ഥോ ഹോതീതി അയം താവ ദാനപാരമിയം പച്ചവേക്ഖണാനയോ.

സീലപാരമിയം പന ഏവം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം - ഇദഞ്ഹി സീലം നാമ ഗങ്ഗോദകാദീഹി വിസോധേതും അസക്കുണേയ്യസ്സ ദോസമലസ്സ വിക്ഖാലനജലം, ഹരിചന്ദനാദീഹി വിനേതും അസക്കുണേയ്യസ്സ രാഗാദിപരിളാഹസ്സ വിനയനം, ഹാരമകുടകുണ്ഡലാദീഹി പചുരജനാലങ്കാരേഹി അസാധാരണോ സാധൂനം അലങ്കാരവിസേസോ, സബ്ബദിസാവായനതോ അകിത്തിമോ സബ്ബകാലാനുരൂപോ ച സുരഭിഗന്ധോ, ഖത്തിയമഹാസാലാദീഹി ദേവതാഹി ച വന്ദനീയാദിഭാവാവഹനതോ പരമോ വസീകരണമന്തോ,

ചാതുമഹാരാജികാദിദേവലോകാരോഹണസോപാനപന്തി , ഝാനാഭിഞ്ഞാനം അധിഗമൂപായോ, നിബ്ബാനമഹാനഗരസ്സ സമ്പാപകമഗ്ഗോ, സാവകബോധിപച്ചേകബോധിസമ്മാസമ്ബോധീനം പതിട്ഠാനഭൂമി, യം യം വാ പനിച്ഛിതം പത്ഥിതം, തസ്സ തസ്സ സമിജ്ഝനൂപായഭാവതോ ചിന്താമണികപ്പരുക്ഖാദികേ ച അതിസേതി.

വുത്തഞ്ചേതം ഭഗവതാ - "ഇജ്ഝതി, ഭിക്ഖവേ, സീലവതോ ചേതോപണിധിവിസുദ്ധത്താ"തി (ദീ॰ നി॰ ൩.൩൩൭; അ॰ നി॰ ៨.൩൫). അപരമ്പി വുത്തം - "ആകങ്ഖേയ്യ ചേ, ഭിക്ഖവേ, ഭിക്ഖു 'സബ്രഹ്മചാരീനം പിയോ ച അസ്സം മനാപോ ച ഗരു ച ഭാവനീയോ ചാ'തി, സീലേസ്വേവസ്സ പരിപൂരകാരീ"തിആദി (മ॰ നി॰ ൧.൬൫). തഥാ "അവിപ്പടിസാരത്ഥാനി ഖോ, ആനന്ദ, കുസലാനി സീലാനീ"തി (അ॰ നി॰ ൧൧.൧). "പഞ്ചിമേ, ഗഹപതയോ, ആനിസംസാ സീലവതോ സീലസമ്പദായാ"തിആദിസുത്താനഞ്ച (ദീ॰ നി॰ ൨.൧൫൦; ൩.൩൧൬; അ॰ നി॰ ൫.൨൧൩; മഹാവ॰ ൨൮൫) വസേന സീലസ്സ ഗുണാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ. തഥാ **അഗ്ഗിക്ഖന്ധോപമ**സുത്താദീനം (അ॰ നി॰ ൭.൭൨) വസേന സീലവിരഹേ ആദീനവാ. പീതിസോമനസ്സനിമിത്തതോ അത്താനുവാദപരാപവാദദണ്ഡദുഗ്ഗതിഭയാഭാവതോ വിഞ്ഞൂഹി പാസംസഭാവതോ അവിപ്പടിസാരഹേതുതോ സോത്ഥിട്ഠാനതോ അതിജനസാപതേയ്യാധിപതേയ്യായുരൂപട്ഠാനബന്ധുമിത്തസമ്പത്തീനം അതിസയനതോ ച സീലം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബം. സീലവതോ ഹി അത്തനോ സീലസമ്പദാഹേതു മഹന്തം പീതിസോമനസ്സം ഉപ്പജ്ജതി - "കതം വത മയാ കുസലം, കതം കല്യാണം, കതം ഭീരുത്താണ"ന്തി.

തഥാ സീലവതോ അത്താ ന ഉപവദതി, ന പരേ വിഞ്ഞൂ, ദണ്ഡദുഗ്ഗതിഭയാനം സമ്ഭവോ ഏവ നത്ഥി. "സീലവാ പുരിസപുഗ്ഗലോ കല്യാണധമ്മോ"തി വിഞ്ഞൂനം പാസംസോ ഹോതി. തഥാ സീലവതോ യ്വായം "കതം വത മയാ പാപം, കതം ലുദ്ദകം, കതം കിബ്ബിസ"ന്തി ദുസ്സീലസ്സ വിപ്പടിസാരോ ഉപ്പജ്ജതി, സോ ന ഹോതി. സീലഞ്ച നാമേതം അപ്പമാദാധിട്ഠാനതോ ഭോഗബ്യസനാദിപരിഹാരമുഖേന മഹതോ അത്ഥസ്സ സാധനതോ മങ്ഗലഭാവതോ ച പരമം സോത്ഥിട്ഠാനം, നിഹീനജച്ചോപി സീലവാ ഖത്തിയമഹാസാലാദീനം പൂജനീയോ ഹോതീതി കുലസമ്പത്തിം അതിസേതി സീലസമ്പദാ, "തം കിം മഞ്ഞസി, മഹാരാജ? ഇധ തേ അസ്സ ദാസോ കമ്മകരോ"തിആദിവചനഞ്ചേത്ഥ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൮൪) സാധകം. ചോരാദീഹി അസാധാരണതോ പരലോകാനുഗമനതോ മഹപ്ഫലഭാവതോ സമഥാദിഗുണാധിട്ഠാനതോ ച ബാഹിരധനം അതിസേതി സീലം. പരമസ്സ ചിത്തിസ്സരിയസ്സ അധിട്ഠാനഭാവതോ ഖത്തിയാദീനം ഇസ്സരിയം അതിസേതി സീലം. സീലനിമിത്തഞ്ഹി തംതംസത്തനികായേസു സത്താനം ഇസ്സരിയം, വസ്സസതദീഘപ്പമാണതോ ജീവിതതോ ഏകാഹമ്പി സീലവതോ ജീവിതസ്സ വിസിട്ഠതാവചനതോ സതി ച ജീവിതേ സിക്ഖാനിക്ഖിപനസ്സ മരണതാവചനതോ സീലം ജീവിതതോ വിസിട്ഠതരം . വേരീനമ്പി മനുഞ്ഞഭാവാവഹനതോ ജരാരോഗവിപത്തീഹി അനഭിഭവനീയതോ ച രൂപസമ്പത്തിം അതിസേതി സീലം. പാസാദഹമ്മിയാദിട്ഠാനവിസേസേ രാജയുവരാജസേനാപതിആദിട്ഠാനവിസേസേ ച അതിസേതി സീലം സുഖവിസേസാധിട്ഠാനഭാവതോ. സഭാവസിനിദ്ധേ സന്തികാവചരേപി ബന്ധുജനേ മിത്തജനേ ച അതിസേതി ഏകന്തഹിതസമ്പാദനതോ പരലോകാനുഗമനതോ ച "ന തം മാതാപിതാ കയിരാ"തിആദിവചനഞ്ചേത്ഥ (ധ॰ പ॰ ൪൩) സാധകം. തഥാ ഹത്ഥിഅസ്സരഥപത്തിബലകായേഹി മന്താഗദസോത്ഥാനപ്പയോഗേഹി ച ദുരാരക്ഖം അത്താനം ആരക്ഖാഭാവേന സീലമേവ വിസിട്ഠതരം അത്താധീനതോ അപരാധീനതോ മഹാവിസയതോ ച. തേനേവാഹ - "ധമ്മോ ഹവേ രക്ഖതി ധമ്മചാരി"ന്തിആദി (ജാ॰ ൧.൧൦.൧൦൨). ഏവമനേകഗുണസമന്നാഗതം സീലന്തി പച്ചവേക്ഖന്തസ്സ അപരിപുണ്ണാ ചേവ സീലസമ്പദാ പാരിപൂരിം ഗച്ഛതി അപരിസുദ്ധാ ച പാരിസുദ്ധിം.

സചേ പനസ്സ ദീഘരത്തം പരിചയേന സീലപടിപക്ഖാ ധമ്മാ ദോസാദയോ അന്തരന്തരാ ഉപ്പജ്ജേയ്യും, തേന ബോധിസത്തപടിഞ്ഞേന ഏവം പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - നനു തയാ സമ്ബോധായ പണിധാനം കതം, സീലവികലേന ച ന സക്കാ ലോകിയാപി സമ്പത്തിയോ പാപുണിതും, പഗേവ ലോകുത്തരാ, സബ്ബസമ്പത്തീനം പന അഗ്ഗഭൂതായ സമ്മാസമ്ബോധിയാ അധിട്ഠാനഭൂതേന സീലേന പരമുക്കംസഗതേന ഭവിതബ്ബം, തസ്മാ "കികീവ അണ്ഡ"ന്തിആദിനാ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൯; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൭) വുത്തനയേന സമ്മാ സീലം രക്ഖന്തേന സുട്ഠുതരം തയാ പേസലേന ഭവിതബ്ബം.

അപി ച തയാ ധമ്മദേസനായ യാനത്തയേ സത്താനം അവതാരണപരിപാചനാനി കാതബ്ബാനി, സീലവികലസ്സ ച വചനം ന പച്ചേതബ്ബം ഹോതി, അസപ്പായാഹാരവിചാരസ്സ വിയ വേജ്ജസ്സ തികിച്ഛനം, തസ്മാ കഥാഹം സദ്ധേയ്യോ ഹുത്വാ സത്താനം അവതാരണപരിപാചനാനി കരേയ്യന്തി സഭാവപരിസുദ്ധസീലേന ഭവിതബ്ബം. കിഞ്ച ഝാനാദിഗുണവിസേസയോഗേന മേ സത്താനം ഉപകാരകരണസമത്ഥതാ പഞ്ഞാപാരമിആദിപരിപൂരണഞ്ച, ഝാനാദയോ ച ഗുണാ സീലപാരിസുദ്ധിം വിനാ ന സമ്ഭവന്തീതി സമ്മദേവ സീലം പരിസോധേതബ്ബം.

തഥാ "സമ്ബാധോ ഘരാവാസോ രജോപഥോ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൧; സം॰ നി॰ ൨.൧൫൪; മ॰ നി॰ ൧.൨൯൧; ൨.൧൦) ഘരാവാസേ, "അട്ഠികങ്കലൂപമാ കാമാ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪; പാചി॰ ൪൧൭) "മാതാപി പുത്തേന വിവദതീ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൮) ച കാമേസു, "സേയ്യഥാപി പുരിസോ ഇണം ആദായ കമ്മന്തേ പയോജേയ്യാ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൨൧൮) കാമച്ഛന്ദാദീസു ആദീനവദസ്സനപുബ്ബങ്ഗമാ വുത്തവിപരിയായേന "അബ്ഭോകാസോ പബ്ബജ്ജാ"തിആദിനാ (ദീ॰ നി॰ ൧.൧൯൧; സം॰ നി॰ ൨.൧൫൪) പബ്ബജ്ജാദീസു ആനിസംസപടിസങ്ഖാവസേന നേക്ഖമ്മപാരമിയം പച്ചവേക്ഖണാ വേദിതബ്ബാ. അയമേത്ഥ സങ്ഖേപോ, വിത്ഥാരോ പന ദുക്ഖക്ഖന്ധ- (മ॰ നി॰ ൧.൧൬൩ ആദയോ) ആസിവിസോപമസുത്താ- (സം॰ നി॰ ൪.൨൩൮) ദിവസേന വേദിതബ്ബോ.

തഥാ "പഞ്ഞായ വിനാ ദാനാദയോ ധമ്മാ ന വിസുജ്ഝന്തി, യഥാസകം ബ്യാപാരസമത്ഥാ ച ന ഹോന്തീ"തി പഞ്ഞാഗുണാ മനസികാതബ്ബാ. യഥേവ ഹി ജീവിതേന വിനാ സരീരയന്തം ന സോഭതി, ന ച അത്തനോ കിരിയാസു പടിപത്തിസമത്ഥം ഹോതി, യഥാ ച ചക്ഖാദീനി ഇന്ദ്രിയാനി വിഞ്ഞാണേന വിനാ

യഥാസകം വിസയേസു കിച്ചം കാതും നപ്പഹോന്തി, ഏവം സദ്ധാദീനി ഇന്ദ്രിയാനി പഞ്ഞായ വിനാ സകിച്ചപടിപത്തിയം അസമത്ഥാനീതി പരിച്ചാഗാദിപടിപത്തിയം പഞ്ഞാ പധാനകാരണം. ഉമ്മീലിതപഞ്ഞാചക്ഖുകാ ഹി മഹാബോധിസത്താ അത്തനോ അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനിപി ദത്വാ അനത്തുക്കംസകാ അപരവമ്ഭകാ ച ഹോന്തി, ഭേസജ്ജരുക്ഖാ വിയ വികപ്പരഹിതാ കാലത്തയേപി സോമനസ്സജാതാ. പഞ്ഞാവസേന ഹി ഉപായകോസല്ലയോഗതോ പരിച്ചാഗോ പരഹിതപ്പവത്തിയാ ദാനപാരമിഭാവം ഉപേതി. അത്തത്ഥഞ്ഹി ദാനം വഡ്ഢിസദിസം ഹോതി.

തഥാ പഞ്ഞായ അഭാവേന തണ്ഹാദിസംകിലേസാവിയോഗതോ സീലസ്സ വിസുദ്ധി ഏവ ന സമ്ഭവതി, കുതോ സബ്ബഞ്ഞുഗുണാധിട്ഠാനഭാവോ. പഞ്ഞവാ ഏവ ച ഘരാവാസേ കാമഗുണേസു സംസാരേ ച ആദീനവം പബ്ബജ്ജായ ഝാനസമാപത്തിയം നിബ്ബാനേ ച ആനിസംസം സുട്ഠു സല്ലക്ഖേന്തോ പബ്ബജിത്വാ ഝാനസമാപത്തിയോ നിബ്ബത്തേത്വാ നിബ്ബാനാഭിമുഖോ പരേ ച തത്ഥ പതിട്ഠാപേതി. വീരിയഞ്ച പഞ്ഞാവിരഹിതം യഥിച്ഛിതമത്ഥം ന സാധേതി ദുരാരമ്ഭഭാവതോ. വരമേവ ഹി അനാരമ്ഭോ ദുരാരമ്ഭതോ, പഞ്ഞാസഹിതേന പന വീരിയേന ന കിഞ്ചി ദുരധിഗമം ഉപായപടിപത്തിതോ. തഥാ പഞ്ഞവാ ഏവ പരാപകാരാദീനം അധിവാസകജാതികോ ഹോതി, ന ദുപ്പഞ്ഞോ. പഞ്ഞാവിരഹിതസ്സ ച പരേഹി ഉപനീതാ അപകാരാ ഖന്തിയാ പടിപക്ഖമേവ അനുബ്രൂഹേന്തി, പഞ്ഞവതോ പന തേ ഖന്തിസമ്പത്തിയാ പരിബ്രൂഹനവസേന അസ്സാ ഥിരഭാവായ സംവത്തന്തി. പഞ്ഞവാ ഏവ തീണിപി സച്ചാനി നേസം കാരണാനി പടിപക്ഖേ ച യഥാഭൂതം ജാനിത്വാ പരേസം അവിസംവാദകോ ഹോതി.

തഥാ പഞ്ഞാബലേന അത്താനം ഉപത്ഥമ്ഭേത്വാ ധിതിസമ്പദായ സബ്ബപാരമീസു അചലസമാദാനാധിട്ഠാനോ ഹോതി. പഞ്ഞവാ ഏവ ച പിയമജ്ഝത്തവേരിവിഭാഗം അകത്വാ സബ്ബത്ഥ ഹിതൂപസംഹാരകുസലോ ഹോതി. തഥാ പഞ്ഞാവസേന ലാഭാലാഭാദിലോകധമ്മസന്നിപാതേ നിബ്ബികാരതായ മജ്ഝത്തോ ഹോതി. ഏവം സബ്ബാസം പാരമീനം പഞ്ഞാവ പാരിസുദ്ധിഹേതൂതി പഞ്ഞാഗുണാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ. അപി ച പഞ്ഞായ വിനാ ന ദസ്സനസമ്പത്തി, അന്തരേന ച ദിട്ഠിസമ്പദം ന സീലസമ്പദാ , സീലദിട്ഠിസമ്പദാവിരഹിതസ്സ ന സമാധിസമ്പദാ, അസമാഹിതേന ച ന സക്കാ അത്തഹിതമത്തമ്പി സാധേതും, പഗേവ ഉക്കംസഗതം പരഹിതന്തി പരഹിതായ പടിപന്നേന "നനു തയാ സക്കച്ചം പഞ്ഞായ പരിവുദ്ധിയം ആയോഗോ കരണീയോ"തി ബോധിസത്തേന അത്താ ഓവദിതബ്ബോ. പഞ്ഞാനുഭാവേന ഹി മഹാസത്തോ ചതുരധിട്ഠാനാധിട്ഠിതോ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ലോകം അനുഗ്ഗണ്ഹന്തോ സത്തേ നിയ്യാനമഗ്ഗേ അവതാരേതി, ഇന്ദ്രിയാനി ച നേസം പരിപാചേതി.

തഥാ പഞ്ഞാബലേന ഖന്ധായതനാദീസു പവിചയബഹുലോപവത്തിനിവത്തിയോ യാഥാവതോ പരിജാനന്തോ ദാനാദയോ ഗുണേ വിസേസനിബ്ബേധഭാഗിയഭാവം നയന്തോ ബോധിസത്തസിക്ഖായ പരിപൂരകാരീ ഹോതീതി ഏവമാദിനാ അനേകാകാരവോകാരേ പഞ്ഞാഗുണേ വവത്ഥപേത്വാ പഞ്ഞാപാരമീ അനുബ്രൂഹേതബ്ബാ.

തഥാ ദിസ്സമാനാനിപി ലോകിയാനി കമ്മാനി നിഹീനവീരിയേന പാപുണിതും അസക്കുണേയ്യാനി, അഗണിതഖേദേന പന ആരദ്ധവീരിയേന ദുരധിഗമം നാമ നത്ഥി. നിഹീനവീരിയോ ഹി "സംസാരമഹോഘതോ സബ്ബസത്തേ സന്താരേസ്സാമീ"തി ആരഭിതുമേവ ന സക്കുണാതി. മജ്ഝിമോ ആരഭിത്വാ അന്തരാ വോസാനമാപജ്ജതി. ഉക്കട്ഠവീരിയോ പന അത്തസുഖനിരപേക്ഖോ ആരമ്ഭപാരമിമധിഗച്ഛതീതി വീരിയസമ്പത്തി പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ. അപി ച "യസ്സ അത്തനോ ഏവ സംസാരപങ്കതോ സമുദ്ധരണത്ഥമാരമ്ഭോ, തസ്സാപി ന വീരിയസ്സ സിഥിലഭാവേ മനോരഥാനം മത്ഥകപ്പത്തി സക്കാ സമ്ഭാവേതും, പഗേവ സദേവകസ്സ ലോകസ്സ സമുദ്ധരണത്ഥം കതാഭിനീഹാരേനാ"തി ച "രാഗാദീനം ദോസഗണാനം മത്തമഹാഗജാനം വിയ ദുന്നിവാരഭാവതോ തന്നിദാനാനഞ്ച കമ്മസമാദാനാനം ഉക്ഖിത്താസികവധകസദിസഭാവതോ തന്നിമിത്താനഞ്ച ദുഗ്ഗതീനം സബ്ബദാ വിവടമുഖഭാവതോ, തത്ഥ നിയോജകാനഞ്ച പാപമിത്താനം സദാ സന്നിഹിതഭാവതോ തദോവാദകാരിതായ ച ബാലസ്സ പുഥുജ്ജനഭാവസ്സ സതിസമ്ഭവേ യുത്തം സയമേവ സംസാരദുക്ഖതോ നിസ്സരിതുന്തി മിച്ഛാവിതക്കാ വീരിയാനുഭാവേന ദൂരീഭവന്തീ"തി ച "യദി പന സമ്ബോധി അത്താധീനേന വീരിയേന സക്കാ സമധിഗന്തും, കിമേത്ഥ ദുക്കര"ന്തി ച ഏവമാദിനാ നയേന വീരിയഗുണാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ.

തഥാ ഖന്തി നാമായം നിരവസേസഗുണപടിപക്ഖസ്സ കോധസ്സ വിധമനതോ ഗുണസമ്പാദനേ സാധൂനമപ്പടിഹതമായുധം, പരാഭിഭവസമത്ഥാനം അലങ്കാരോ, സമണബ്രാഹ്മണാനം ബലസമ്പദാ, കോധഗ്ഗിവിനയനഉദകധാരാ, കല്യാണസ്സ കിത്തിസദ്ദസ്സ സഞ്ജാതിദേസോ, പാപപുഗ്ഗലാനം വചീവിസവൂപസമകരോ മന്താഗദോ, സംവരേ ഠിതാനം പരമാ ധീരപകതി, ഗമ്ഭീരാസയതായ സാഗരോ, ദോസമഹാസാഗരസ്സ വേലാ, അപായദ്വാരസ്സ പിദഹനകവാടം, ദേവബ്രഹ്മലോകാനം ആരോഹണസോപാനം, സബ്ബഗുണാനം അധിവാസനഭൂമി, ഉത്തമാ കായവചീമനോവിസുദ്ധീതി മനസികാതബ്ബം.

അപി ച "ഏതേ സത്താ ഖന്തിസമ്പത്തിയാ അഭാവതോ ഇധലോകേ തപ്പന്തി, പരലോകേ ച തപനീയധമ്മാനുയോഗതോ"തി ച "യദിപി പരാപകാരനിമിത്തം ദുക്ഖം ഉപ്പജ്ജതി, തസ്സ പന ദുക്ഖസ്സ ഖേത്തഭൂതോ അത്തഭാവോ ബീജഭൂതഞ്ച കമ്മം മയാവ അഭിസങ്ഖത"ന്തി ച "തസ്സ ച ദുക്ഖസ്സ ആണണ്യകാരണമേത"ന്തി ച "അപകാരകേ അസതി കഥം മയ്ഹം ഖന്തിസമ്പദാ സമ്ഭവതീ"തി ച "യദിപായം ഏതരഹി അപകാരകോ, അയം നാമ പുബ്ബേ അനേന മയ്ഹം ഉപകാരോ കതോ"തി ച "അപകാരോ ഏവ വാ ഖന്തിനിമിത്തതായ ഉപകാരോ"തി ച "സബ്ബേപിമേ സത്താ മയ്ഹം പുത്തസദിസാ, പുത്തകതാപരാധേസു ച കോ കുജ്ഝിസ്സതീ"തി ച "യേന കോധപിസാചാവേസേന അയം മയ്ഹം അപരജ്ഝതി, സ്വായം കോധഭൂതാവേസോ മയാ വിനേതബ്ബോ"തി ച, "യേന അപകാരേന ഇദം മയ്ഹം ദുക്ഖം ഉപ്പന്നം, തസ്സ അഹമ്പി നിമിത്ത"ന്തി ച, "യേഹി ധമ്മേഹി അപകാരോ കതോ, യത്ഥ ച കതോ, സബ്ബേപി തേ തസ്മിം ഏവ ഖണേ നിരുദ്ധാ കസ്സിദാനി കേന കോപോ കാതബ്ബോ"തി ച, "അനത്തതായ സബ്ബധമ്മാനം കോ കസ്സ അപരജ്ഝതീ"തി ച പച്ചവേക്ഖന്തേന ഖന്തിസമ്പദാ അനുബ്രൂഹേതബ്ബാ.

യദി പനസ്സ ദീഘരത്തം പരിചയേന പരാപകാരനിമിത്തകോ കോധോ ചിത്തം പരിയാദായ തിട്ഠേയ്യ, തേന ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖിതബ്ബം - "ഖന്തി നാമേസാ പരാപകാരസ്സ പടിപക്ഖപടിപത്തീനം പച്ചുപകാരകാരണ"ന്തി ച "അപകാരോ ച മയ്ഹം ദുക്ഖൂപനിസാ സദ്ധാതി ദുക്ഖുപ്പാദനേന സദ്ധായ സബ്ബലോകേ അനഭിരതിസഞ്ഞായ ച പച്ചയോ"തി ച, "ഇന്ദ്രിയപകതി ഹേസാ യദിദം ഇട്ഠാനിട്ഠവിസയസമായോഗോ. തത്ഥ അനിട്ഠവിസയസമായോഗോ മയ്ഹം ന സിയാതി തം കുതേത്ഥ ലബ്ഭാ"തി ച "കോധവസികോ സത്തോ കോധേന ഉമ്മത്തോ വിക്ഖിത്തചിത്തോ, തത്ഥ കിം പച്ചപകാരേനാ"തി ച "സബ്ബേപിമേ സത്താ സമ്മാസമ്ബുദ്ധേന ഓരസപുത്താ വിയ പരിപാലിതാ, തസ്മാ ന തത്ഥ മയാ ചിത്തകോപോ കാതബ്ബോ"തി ച, "അപരാധകേ ച സതി ഗുണേ ഗുണവതി മയാ കോപോ ന കാതബ്ബോ"തി ച, "അസതി ഗുണേ വിസേസേന കരുണായിതബ്ബോ"തി ച "കോപേന ച മയ്ഹം ഗുണയസാ നിഹീയന്തീ"തി ച, "കുജ്ഝനേന മയ്ഹം ദുബ്ബണ്ണദുക്ഖസേയ്യാദയോ സപത്തകന്താ ആഗച്ഛന്തീ"തി ച, "കോധോ ച നാമായം സബ്ബാഹിതകാരകോ സബ്ബഹിതവിനാസകോ ബലവാ പച്ചത്ഥികോ"തി ച, "സതി ച ഖന്തിയാ ന കോചി പച്ചത്ഥികോ"തി ച, "അപരാധകേന അപരാധനിമിത്തം യം ആയതിം ലദ്ധബ്ബം ദുക്ഖം സതി ച ഖന്തിയാ മയ്ഹം തദഭാവോ"തി ച, "ചിന്തനേന കുജ്ഝന്തേന ച മയാ പച്ചത്ഥികോയേവ അനുവത്തിതോ ഹോതീ"തി ച, "കോധേ ച മയാ ഖന്തിയാ അഭിഭൂതേ തസ്സ ദാസഭൂതോ പച്ചത്ഥികോ സമ്മദേവ അഭിഭൂതോ ഹോതീ"തി ച, "കോധനിമിത്തം ഖന്തിഗുണപരിച്ചാഗോ മയ്ഹം ന യുത്തോ"തി ച, "സതി ച കോധേ ഗുണവിരോധപച്ചനീകധമ്മേ കഥം മേ സീലാദിധമ്മാ പാരിപൂരിം ഗച്ഛേയ്യും, അസതി ച തേസു കഥാഹം സത്താനം ഉപകാരബഹുലോ പടിഞ്ഞാനുരൂപം ഉത്തമം സമ്പത്തിം പാപുണിസ്സാമീ"തി ച, "ഖന്തിയാ ച സതി ബഹിദ്ധാ വിക്ഖേപാഭാവതോ സമാഹിതസ്സ സബ്ബേ സങ്ഖാരാ അനിച്ചതോ ദുക്ഖതോ സബ്ബേ ധമ്മാ അനത്തതോ നിബ്ബാനഞ്ച അസങ്ഖതാമതസന്തപണീതതാദിഭാവതോ നിജ്ഝാനം ഖമന്തി ബുദ്ധധമ്മാ ച അചിന്തേയ്യാപരിമേയ്യപ്പഭാവാ"തി.

തതോ ച അനുലോമിയം ഖന്തിയം ഠിതോ കേവലാ ഇമേ അത്തത്തനിയഭാവരഹിതാ ധമ്മമത്താ യഥാസകം പച്ചയേഹി ഉപ്പജ്ജന്തി വയന്തി, ന കുതോചി ആഗച്ഛന്തി, ന കുഹിഞ്ചി ഗച്ഛന്തി, ന ച കത്ഥചി പതിട്ഠിതാ, ന ചേത്ഥ കോചി കസ്സചി ബ്യാപാരോതി അഹംകാരമമംകാരാനധിട്ഠാനതാ നിജ്ഝാനം ഖമതി, യേന ബോധിസത്തോ ബോധിയാ നിയതോ അനാവത്തിധമ്മോ ഹോതീതി ഏവമാദിനാ ഖന്തിപാരമിയാ പച്ചവേക്ഖണാ വേദിതബ്ബാ.

തഥാ സച്ചേന വിനാ സീലാദീനം അസമ്ഭവതോ പടിഞ്ഞാനുരൂപം പടിപത്തിയാ അഭാവതോ ച, സച്ചധമ്മാതിക്കമേ ച സബ്ബപാപധമ്മാനം സമോസരണതോ അസച്ചസന്ധസ്സ അപച്ചയികഭാവതോ ആയതിഞ്ച അനാദേയ്യവചനതാവഹനതോ സമ്പന്നസച്ചസ്സ ച, സബ്ബഗുണാധിട്ഠാനഭാവതോ സച്ചാധിട്ഠാനേന സബ്ബബോധിസമ്ഭാരാനം പാരിസുദ്ധിപാരിപൂരിസാമത്ഥിയതോ സഭാവധമ്മാവിസംവാദനേന സബ്ബബോധിസമ്ഭാരകിച്ചകരണതോ ബോധിസത്തപടിപത്തിയാ ച, പരിനിപ്ഫത്തിതോതിആദിനാ സച്ചപാരമിയാ സമ്പത്തിയോ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ.

തഥാ ദാനാദീസു ദള്ഹസമാദാനം തംപടിപക്ഖസന്നിപാതേ ച നേസം അചലാധിട്ഠാനം തത്ഥ ച ധീരവീരഭാവം വിനാ ന ദാനാദിസമ്ഭാരാ സമ്ബോധിനിമിത്താ സമ്ഭവന്തീതിആദിനാ അധിട്ഠാനേ ഗുണാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ.

തഥാ "അത്തഹിതമത്തേ അവതിട്ഠന്തേനാപി സത്തേസു ഹിതചിത്തതം വിനാ ന സക്കാ ഇധലോകപരലോകസമ്പത്തിയോ പാപുണിതും, പഗേവ സബ്ബസത്തേ നിബ്ബാനസമ്പത്തിയം പതിട്ഠാപേതുകാമേനാ"തി ച, "പച്ഛാ സബ്ബസത്താനം ലോകുത്തരസമ്പത്തിം ആകങ്ഖന്തേന ഇദാനി ലോകിയസമ്പത്തിആകങ്ഖാ യുത്തരൂപാ"തി ച, "ഇദാനി ആസയമത്തേന പരേസം ഹിതസുഖൂപസംഹാരം കാതും അസക്കോന്തോ കദാ പയോഗേന തം സാധേസ്സാമീ"തി ച, "ഇദാനി മയാ ഹിതസുഖൂപസംഹാരേന സംവഡ്ഢിതാ പച്ഛാ ധമ്മസംവിഭാഗസഹായാ മയ്ഹം ഭവിസ്സന്തീ"തി ച, "ഏതേഹി വിനാ ന മയ്ഹം ബോധിസമ്ഭാരാ സമ്ഭവന്തി, തസ്മാ സബ്ബബുദ്ധഗുണവിഭൂതിനിപ്ഫത്തികാരണത്താ മയ്ഹം ഏതേ പരമം പുഞ്ഞക്ഖേത്തം അനുത്തരം കുസലായതനം ഉത്തമം ഗാരവട്ഠാന"ന്തി ച, സവിസേസം സത്തേസു സബ്ബേസു ഹിതജ്ഝാസയതാ പച്ചുപട്ഠപേതബ്ബാ , കിഞ്ച കരുണാധിട്ഠാനതോപി സബ്ബസത്തേസു മേത്താ അനുബ്രൂഹേതബ്ബാ. വിമരിയാദീകതേന ഹി ചേതസാ സത്തേസു ഹിതസുഖൂപസംഹാരനിരതസ്സ തേസം അഹിതദുക്ഖാപനയനകാമതാ ബലവതീ ഉപ്പജ്ജതി ദള്ഹമൂലാ. കരുണാ ച സബ്ബേസം ബുദ്ധകാരകധമ്മാനം ആദി ചരണം പതിട്ഠാ മൂലം മുഖം പമുഖന്തി ഏവമാദിനാ മേത്തായ ഗുണാ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ.

തഥാ "ഉപേക്ഖായ അഭാവേ സത്തേഹി കതാ വിപ്പകാരാ ചിത്തസ്സ വികാരം ഉപ്പാദേയ്യും, സതി ച ചിത്തവികാരേ ദാനാദീനം സമ്ഭാരാനം സമ്ഭവോ ഏവ നത്ഥീ"തി ച, "മേത്താസിനേഹേന സിനേഹിതേ ചിത്തേ ഉപേക്ഖായ വിനാ സമ്ഭാരാനം പാരിസുദ്ധി ന ഹോതീ"തി ച, "അനുപേക്ഖകോ സമ്ഭാരേസു പുഞ്ഞസമ്ഭാരം തബ്ബിപാകഞ്ച സത്തഹിതത്ഥം പരിണാമേതും ന സക്കോതീ"തി ച, "ഉപേക്ഖായ അഭാവേ ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകാനം വിഭാഗം അകത്വാ പരിച്ചജിതും ന സക്കോതീ"തി ച, "ഉപേക്ഖാരഹിതേന ജീവിതപരിക്ഖാരാനം ജീവിതസ്സ ച അന്തരായം അമനസികരിത്വാ സീലവിസോധനം കാതും ന സക്കോതീ"തി ച, തഥാ ഉപേക്ഖാവസേന അരതിരതിസഹസ്സേവ നേക്ഖമ്മബലസിദ്ധിതോ ഉപപത്തിതോ ഇക്ഖണവസേന സബ്ബസമ്ഭാരകിച്ചനിപ്ഫത്തിതോ അച്ചാരദ്ധസ്സ വീരിയസ്സ അനുപേക്ഖണേ പധാനകിച്ചാകരണതോ ഉപേക്ഖതോ ഏവ തിതിക്ഖാനിജ്ഝാനസമ്ഭവതോ ഉപേക്ഖാവസേന സത്തസങ്ഖാരാനം അവിസംവാദനതോ ലോകധമ്മാനം അജ്ഝുപേക്ഖണേന സമാദിന്നധമ്മേസു അചലാധിട്ഠാനസിദ്ധിതോ പരാപകാരാദീസു അനാഭോഗവസേനേവ മേത്താവിഹാരനിപ്ഫത്തിതോതി സബ്ബബോധിസമ്ഭാരാനം സമാദാനാധിട്ഠാനപാരിപൂരിനിപ്ഫത്തിയോ ഉപേക്ഖാനുഭാവേന സമ്പജ്ജന്തീതി ഏവമാദിനാ നയേന ഉപേക്ഖാപാരമീ പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ. ഏവം അപരിച്ചാഗപരിച്ചാഗാദീസു യഥാക്കമം ആദീനവാനിസംസപച്ചവേക്ഖണാ ദാനാദിപാരമീനം പച്ചയോതി ദട്ഠബ്ബം.

തഥാ സപരിക്ഖാരാ പഞ്ചദസ ചരണധമ്മാ പഞ്ച ച അഭിഞ്ഞായോ. തത്ഥ **ചരണധമ്മാ** നാമ സീലസംവരോ, ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ, ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ, ജാഗരിയാനുയോഗോ, സത്ത സദ്ധമ്മാ, ചത്താരി ഝാനാനി ച. തേസു സീലാദീനം ചതുന്നം തേരസാപി ധുതധമ്മാ അപ്പിച്ഛതാദയോ ച പരിക്ഖാരാ. സദ്ധമ്മേസു **സദ്ധായ** ബുദ്ധധമ്മസങ്ഘസീലചാഗദേവതൂപസമാനുസ്സതിലൂഖപുഗ്ഗലപരിവജ്ജന-സിനിദ്ധപുഗ്ഗലസേവനപസാദനീയധമ്മപച്ചവേക്ഖണതദധിമുത്തതാ പരിക്ഖാരോ. **ഹിരോത്തപ്പാനം** അകുസലാദീനവപച്ചവേക്ഖണഅപായാദീനവപച്ചവേക്ഖണകുസലധമ്മൂപത്ഥമ്ഭന-ഭാവപച്ചവേക്ഖണഹിരോത്തപ്പരഹിതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനഹിരോത്തപ്പസമ്പന്നപുഗ്ഗലസേനതദധിമുത്തതാ. **ബാഹുസച്ചസ്സ** പുബ്ബയോഗപരിപുച്ഛക-ഭാവസദ്ധമ്മാഭിയോഗഅനവജ്ജവിജ്ജാട്ഠാനാദിപരിചയപരിപക്കിന്ദ്രിയതാകിലേസദൂരീഭാവഅപ്പസ്സുത-പരിവജ്ജനബഹുസ്സുതസേവനതദധിമുത്തതാ. **വീരിയസ്സ** അപായഭയപച്ചവേക്ഖണ-ഗമനവീഥിപച്ചവേക്ഖണധമ്മമഹത്തപച്ചവേക്ഖണഥിനമിദ്ധവിനോദനകുസീതപുഗ്ഗലപരിവജ്ജന-ആരദ്ധവീരിയപുഗ്ഗലസേവനസമ്മപ്പധാനപച്ചവേക്ഖണതദധിമുത്തതാ . **സതിയാ** സതിസമ്പജഞ്ഞമുട്ഠസ്സതിപുഗ്ഗലപരിവജ്ജനഉപട്ഠിതസ്സതിപുഗ്ഗലസേവനതദധിമുത്തതാ. **പഞ്ഞായ** പരിപുച്ഛകഭാരവത്ഥുവിസദകിരിയാഇന്ദ്രിയസമത്തപടിപാദനദുപ്പഞ്ഞപുഗ്ഗല-പരിവജ്ജനപഞ്ഞവന്തപുഗ്ഗലസേവനഗമ്ഭീരഞാണചരിയപച്ചവേക്ഖണതദധിമുത്തതാ. ചതുന്നം ഝാനാനം സീലാദിചതുക്കം അട്ഠതിംസായ ആരമ്മണേസു പുബ്ബഭാഗഭാവനാ ആവജ്ജനാദിവസീഭാവകരണഞ്ച പരിക്ഖാരോ. തത്ഥ സീലാദീഹി പയോഗസുദ്ധിയാ സത്താനം അഭയദാനേ ആസയസുദ്ധിയാ ആമിസദാനേ ഉഭയസുദ്ധിയാ ധമ്മദാനേ സമത്ഥോ ഹോതീതിആദിനാ ചരണാദീനം ദാനാദിസമ്ഭാരാനം പച്ചയഭാവോ യഥാരഹം നിദ്ധാരേതബ്ബോ. അതിവിത്ഥാരഭയേന ന നിദ്ധാരയിമ്ഹാതി. ഏവം സമ്പത്തിചക്കാദയോപി ദാനാദീനം പച്ചയോതി വേദിതബ്ബോ.

കോ സംകിലേസോതി? അവിസേസേന തണ്ഹാദീഹി പരാമട്ഠഭാവോ പാരമീനം സംകിലേസോ, വിസേസേന പന ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകവികപ്പാ ദാനപാരമിയാ സംകിലേസോ. സത്തകാലവികപ്പാ സീലപാരമിയാ, കാമഭവതദുപസമേസു അഭിരതിഅനഭിരതിവികപ്പാ നേക്ഖമ്മപാരമിയാ, അഹം മമാതി വികപ്പാ പഞ്ഞാപാരമിയാ, ലീനുദ്ധച്ചവികപ്പാ വീരിയപാരമിയാ, അത്തപരവികപ്പാ ഖന്തിപാരമിയാ, അദിട്ഠാദീസു ദിട്ഠാദിവികപ്പാ സച്ചപാരമിയാ, ബോധിസമ്ഭാരതബ്ബിപക്ഖേസു ദോസഗുണവികപ്പാ അധിട്ഠാനപാരമിയാ, ഹിതാഹിതവികപ്പാ മേത്താപാരമിയാ, ഇട്ഠാനിട്ഠവികപ്പാ ഉപേക്ഖാപാരമിയാ സംകിലേസോതി ദട്ഠബ്ബം.

കിം വോദാനന്തി? തണ്ഹാദീഹി അനുപഘാതോ യഥാവുത്തവികപ്പവിരഹോ ച ഏതാസം വോദാനന്തി വേദിതബ്ബം. അനുപഹതാ ഹി തണ്ഹാമാനദിട്ഠികോധൂപനാഹമക്ഖപളാസഇസ്സാമച്ഛരിയ-മായാസാഠേയ്യഥമ്ഭസാരമ്ഭമദപ്പമാദാദീഹി കിലേസേഹി ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകവികപ്പാദിരഹിതാ ച ദാനാദിപാരമിയോ പരിസുദ്ധാ പഭസ്സരാ ഭവന്തീതി.

കോ പടിപക്ഖോതി? അവിസേസേന സബ്ബേപി സംകിലേസാ സബ്ബേപി അകുസലാ ധമ്മാ ഏതാസം പടിപക്ഖോ, വിസേസേന പന പുബ്ബേ വുത്താ മച്ഛേരാദയോതി വേദിതബ്ബാ. അപി ച ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകദാനഫലേസു അലോഭാദോസാമോഹഗുണയോഗതോ ലോഭദോസമോഹപടിപക്ഖം ദാനം, കായാദിദോസവങ്കാപഗമതോ ലോഭാദിപടിപക്ഖം സീലം, കാമസുഖപരൂപഘാതഅത്തകിലമഥപരിവജ്ജനതോ ദോസത്തയപടിപക്ഖം നേക്ഖമ്മം, ലോഭാദീനം അന്ധീകരണതോ ഞാണസ്സ ച അനന്ധീകരണതോ ലോഭാദിപടിപക്ഖാ പഞ്ഞാ , അലീനാനുദ്ധതഞായാരമ്ഭവസേന ലോഭാദിപടിപക്ഖം വീരിയം, ഇട്ഠാനിട്ഠസുഞ്ഞതാനം ഖമനതോ ലോഭാദിപടിപക്ഖാ ഖന്തി, സതിപി പരേസം ഉപകാരേ അപകാരേ ച യഥാഭൂതപ്പവത്തിയാ ലോഭാദിപടിപക്ഖം സച്ചം, ലോകധമ്മേ അഭിഭുയ്യ യഥാസമാദിന്നേസു സമ്ഭാരേസു അചലനതോ ലോഭാദിപടിപക്ഖം അധിട്ഠാനം, നീവരണവിവേകതോ ലോഭാദിപടിപക്ഖാ മേത്താ, ഇട്ഠാനിട്ഠേസു അനുനയപടിഘവിദ്ധംസനതോ സമപ്പവത്തിതോ ച ലോഭാദിപടിപക്ഖാ ഉപേക്ഖാതി ദട്ഠബ്ബം.

കാ പടിപത്തീതി? ദാനപാരമിയാ താവ സുഖൂപകരണസരീരജീവിതപരിച്ചാഗേന ഭയാപനുദനേന ധമ്മോപദേസേന ച ബഹുധാ സത്താനം അനുഗ്ഗഹകരണം പടിപത്തി. തത്ഥ ആമിസദാനം അഭയദാനം ധമ്മദാനന്തി ദാതബ്ബവത്ഥുവസേന തിവിധം ദാനം. തേസു ബോധിസത്തസ്സ ദാതബ്ബവത്ഥു അജ്ഝത്തികം ബാഹിരന്തി ദുവിധം. തത്ഥ ബാഹിരം അന്നം പാനം വത്ഥം യാനം മാലാഗന്ധവിലേപനം സേയ്യാവസഥപദീപേയ്യന്തി ദസവിധം. അന്നാദീനം ഖാദനീയഭോജനീയാദിവിഭാഗേന അനേകവിധം. തഥാ രൂപാരമ്മണം യാവ ധമ്മാരമ്മണന്തി ആരമ്മണതോ ഛബ്ബിധം. രൂപാരമ്മണാദീനഞ്ച നീലാദിവിഭാഗേന അനേകവിധം. തഥാ മണികനകരജതമുത്താപവാളാദി, ഖേത്തവത്ഥുആരാമാദി, ദാസിദാസഗോമഹിംസാദി നാനാവിധവിത്തൂപകരണവസേന അനേകവിധം.

തത്ഥ മഹാപുരിസോ ബാഹിരം വത്ഥും ദേന്തോ "യോ യേന അത്ഥികോ, തം തസ്സ ദേതി, ദേന്തോ ച തസ്സ അത്ഥികോ"തി സയമേവ ജാനന്തോ അയാചിതോപി ദേതി പഗേവ യാചിതോ. മുത്തചാഗോ ദേതി, നോ അമുത്തചാഗോ, പരിയത്തം ദേതി, നോ അപരിയത്തം സതി ദേയ്യധമ്മേ. ന പച്ചുപകാരസന്നിസ്സിതോ ദേതി. അസതി ദേയ്യധമ്മേ ഹി പരിയത്തേ സംവിഭാഗാരഹം സംവിഭജതി. ന ച ദേതി പരൂപഘാതാവഹം സത്ഥവിസമജ്ജാദികം, നാപി കീളനകം യം അനത്ഥൂപസംഹിതം പമാദാവഹഞ്ച. ന ച ഗിലാനസ്സ യാചകസ്സ പാനഭോജനാദിഅസപ്പായം പമാണരഹിതം വാ ദേതി, പമാണയുത്തം പന സപ്പായമേവ ദേതി.

തഥാ യാചിതോ ഗഹട്ഠാനം ഗഹട്ഠാനുച്ഛവികം ദേതി, പബ്ബജിതാനം പബ്ബജിതാനുച്ഛവികം ദേതി, മാതാപിതരോ ഞാതിസാലോഹിതാ മിത്താമച്ചാ പുത്തദാരദാസകമ്മകരാതി ഏതേസു കസ്സചി പീളം അജനേന്തോ ദേതി, ന ച ഉളാരം ദേയ്യധമ്മം പടിജാനിത്വാ ലൂഖം ദേതി, ന ച ലാഭസക്കാരസിലോകസന്നിസ്സിതോ ദേതി, ന ച പച്ചുപകാരസന്നിസ്സിതോ ദേതി, ന ച ഫലപാടികങ്ഖീ ദേതി

അഞ്ഞത്ര സമ്മാസമ്ബോധിയാ, ന ച യാചകേ ദേയ്യധമ്മം വാ ജിഗുച്ഛന്തോ ദേതി, ന ച അസഞ്ഞതാനം യാചകാനം അക്കോസകരോസകാനമ്പി അപവിദ്ധം ദാനം ദേതി, അഞ്ഞദത്ഥു പസന്നചിത്തോ അനുകമ്പന്തോ സക്കച്ചമേവ ദേതി, ന ച കോതൂഹലമങ്ഗലികോ ഹുത്വാ ദേതി, കമ്മഫലമേവ പന സദ്ദഹന്തോ ദേതി, നപി യാചകേ പയിരുപാസനാദീഹി പരികിലേസേത്വാ ദേതി, അപരികിലേസന്തോ ഏവ പന ദേതി, ന ച പരേസം വഞ്ചനാധിപ്പായോ ഭേദനാധിപ്പായോ വാ ദാനം ദേതി, അസംകിലിട്ഠചിത്തോ ഏവ ദേതി, നപി ഫരുസവാചോ ഭാകുടിമുഖോ ദാനം ദേതി, പിയവാദീ പന പുബ്ബഭാസീ മിതവചനോ ഹുത്വാ ദേതി , യസ്മിഞ്ച ദേയ്യധമ്മേ ഉള്ളാരമനുഞ്ഞതായ വാ ചിരപരിചയേന വാ ഗേധസഭാവതായ വാ ലോഭധമ്മോ അധിമത്തോ ഹോതി, ജാനന്തോ ബോധിസത്തോ തം ഖിപ്പമേവ പടിവിനോദേത്വാ യാചകേ പരിയേസിത്വാപി ദേതി, യഞ്ച ദേയ്യവത്ഥു പരിത്തം യാചകോപി പച്ചുപട്ഠിതോ, തം അചിന്തേത്വാപി അത്താനം ബാധേത്വാ ദേന്തോ യാചകം സമ്മാനേതി യഥാ തം അകിത്തിപണ്ഡിതോ. ന ച മഹാപുരിസോ അത്തനോ പുത്തദാരദാസകമ്മകരപോരിസേ യാചിതോ തേ അസഞ്ഞാപിതേ ദോമനസ്സപ്പത്തേ യാചകാനം ദേതി, സമ്മദേവ പന സഞ്ഞാപിതേ സോമനസ്സപ്പത്തേ ദേതി. ദേന്തോ ച യക്ഖരക്ഖസപിസാചാദീനം വാ മനുസ്സാനം കുരൂരകമ്മന്താനം വാ ജാനന്തോ ന ദേതി, തഥാ രജ്ജമ്പി താദിസാനം ന ദേതി. യേ ലോകസ്സ അഹിതായ ദുക്ഖായ അനത്ഥായ പടിപജ്ജന്തി, യേ പന ധമ്മികാ ധമ്മേന ലോകം പാലേന്തി, തേസം ദേതി. ഏവം താവ ബാഹിരദാനേ പടിപത്തി വേദിതബ്ബാ.

അജ്ഝത്തികദാനം പന ദ്വീഹി ആകാരേഹി വേദിതബ്ബം. കഥം? യഥാ നാമ കോചി പുരിസോ ഘാസച്ഛാദനഹേതു അത്താനം പരസ്സ നിസ്സജ്ജതി, വിധേയ്യഭാവം ഉപഗച്ഛതി ദാസബ്യം, ഏവമേവ മഹാപുരിസോ സമ്ബോധിഹേതു നിരാമിസചിത്തോ സത്താനം അനുത്തരം ഹിതസുഖം ഇച്ഛന്തോ അത്തനോ ദാനപാരമിം പരിപൂരേതുകാമോ അത്താനം പരസ്സ നിസ്സജ്ജതി, വിധേയ്യഭാവം ഉപഗച്ഛതി യഥാകാമകരണീയതം. കരചരണനയനാദിഅങ്ഗപച്ചങ്ഗം തേന തേന അത്ഥികാനം അകമ്പിതോ അനോലീനോ അനുപ്പദേതി, ന തത്ഥ സജ്ജതി ന സങ്കോചം ആപജ്ജതി യഥാ തം ബാഹിരവത്ഥുസ്മിം, തഥാ ഹി മഹാപുരിസോ ദ്വീഹി ആകാരേഹി ബാഹിരവത്ഥും പരിച്ചജതി യഥാസുഖം പരിഭോഗായ വാ യാചകാനം തേസം മനോരഥം പരിപൂരേന്തോ, അത്തനോ വസീഭാവായ വാ, തത്ഥ സബ്ബേന സബ്ബം മുത്തചാഗോ, ഏവമഹം നിസ്സങ്ഗഭാവനായ സമ്ബോധിം പാപുണിസ്സാമീതി. ഏവം അജ്ഝത്തികവത്ഥുസ്മിന്തി വേദിതബ്ബം.

തത്ഥ യം അജ്ഝത്തികവത്ഥു ദീയമാനം യാചകസ്സ ഏകന്തേനേവ ഹിതായ സംവത്തതി, തം ദേതി, ന ഇതരം. ന ച മഹാപുരിസോ മാരസ്സ മാരകായികാനം ദേവതാനം വാ വിഹിംസാധിപ്പായാനം അത്തനോ അത്തഭാവം അങ്ഗപച്ചങ്ഗാനി വാ ജാനമാനോ ദേതി “മാ തേസം അനത്ഥോ അഹോസീ”തി. യഥാ ച മാരകായികാനം, ഏവം തേഹി അന്വാവിട്ഠാനമ്പി ന ദേതി, നപി ഉമ്മത്തകാനം. ഇതരേസം പന യാചിയമാനോ സമനന്തരമേവ ദേതി, താദിസായ യാചനായ ദുല്ലഭഭാവതോ താദിസസ്സ ച ദാനസ്സ ദുക്കരഭാവതോ.

അഭയദാനം പന രാജതോ ചോരതോ അഗ്ഗിതോ ഉദകതോ വേരിപുഗ്ഗലതോ സീഹബ്യഗ്ഘാദിവാളമിഗതോ നാഗയക്ഖരക്ഖസപിസാചാദിതോ സത്താനം ഭയേ പച്ചുപട്ഠിതേ തതോ പരിത്താണഭാവേന വേദിതബ്ബം.

ധമ്മദാനം പന അസംകിലിട്ഠചിത്തസ്സ അവിപരീതാ ധമ്മദേസനാ, ഓപായികോ ഹിതസ്സ ഉപദേസോ ദിട്ഠധമ്മികസമ്പരായികപരമത്ഥവസേന യേന സാസനേ അനോതിണ്ണാനം അവതാരണം ഓതിണ്ണാനം പരിപാചനം. തത്ഥായം നയോ - സങ്ഖേപതോ താവ ദാനകഥാ സീലകഥാ സഗ്ഗകഥാ കാമാനം ആദീനവോ സംകിലേസോ ച നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസോ. വിത്ഥാരതോ പന സാവകബോധിയം അധിമുത്തചിത്താനം സരണഗമനം സീലസംവരോ ഇന്ദ്രിയേസു ഗുത്തദ്വാരതാ ഭോജനേ മത്തഞ്ഞുതാ ജാഗരിയാനുയോഗോ സത്ത സദ്ധമ്മാ അട്ഠതിംസായ ആരമ്മണേസു കമ്മകരണവസേന സമഥാനുയോഗോ രൂപകായാദീസു വിപസ്സനാഭിനിവേസേസു യഥാരഹം അഭിനിവേസമുഖേന വിപസ്സനാനുയോഗോ, തഥാ വിസുദ്ധിപടിപദാ സമ്മത്തഗഹണം തിസ്സോ വിജ്ജാ ഛ അഭിഞ്ഞാ ചതസ്സോ പടിസമ്ഭിദാ സാവകബോധീതി ഏതേസം ഗുണസംകിത്തനവസേന യഥാരഹം തത്ഥ തത്ഥ പതിട്ഠാപനാ പരിയോദപനാ ച. തഥാ പച്ചേകബോധിയം സമ്മാസമ്ബോധിയഞ്ച അധിമുത്താനം സത്താനം യഥാരഹം ദാനാദിപാരമീനം സഭാവരസലക്ഖണാദിസംകിത്തനമുഖേന തീസുപി അവത്ഥാസു തേസം ബുദ്ധാനം മഹാനുഭാവതാവിഭാവനേന യാനദ്വയേ പതിട്ഠാപനാ പരിയോദപനാ ച. ഏവം മഹാപുരിസോ സത്താനം ധമ്മദാനം ദേതി.

തഥാ മഹാപുരിസോ സത്താനം ആമിസദാനം ദേന്തോ “ഇമിനാഹം ദാനേന സത്താനം ആയുവണ്ണസുഖബലപടിഭാനാദിസമ്പത്തിഞ്ച രമണീയം അഗ്ഗഫലസമ്പത്തിഞ്ച നിപ്ഫാദേയ്യ”ന്തി അന്നദാനം ദേതി, തഥാ സത്താനം കാമകിലേസപിപാസാവൂപസമായ പാനം ദേതി, തഥാ സുവണ്ണവണ്ണതായ ഹിരോത്തപ്പാലങ്കാരസ്സ ച നിപ്ഫത്തിയാ വത്ഥാനി ദേതി, തഥാ ഇദ്ധിവിധസ്സ ചേവ നിബ്ബാനസുഖസ്സ ച നിപ്ഫത്തിയാ യാനം ദേതി, തഥാ സീലഗന്ധനിപ്ഫത്തിയാ ഗന്ധം ദേതി, തഥാ ബുദ്ധഗുണസോഭാനിപ്ഫത്തിയാ മാലാവിലേപനം ദേതി, ബോധിമണ്ഡാസനനിപ്ഫത്തിയാ ആസനം ദേതി, തഥാഗതസേയ്യാനിപ്ഫത്തിയാ സേയ്യം ദേതി, സരണഭാവനിപ്ഫത്തിയാ ആവസഥം ദേതി, പഞ്ചചക്ഖുപടിലാഭായ പദീപേയ്യം ദേതി, ബ്യാമപ്പഭാനിപ്ഫത്തിയാ രൂപദാനം ദേതി, ബ്രഹ്മസ്സരനിപ്ഫത്തിയാ സദ്ദദാനം ദേതി, സബ്ബലോകസ്സ പിയഭാവായ രസദാനം ദേതി, ബുദ്ധസുഖുമാലഭാവായ ഫോട്ഠബ്ബദാനം ദേതി, അജരാമരഭാവായ ഭേസജ്ജദാനം ദേതി, കിലേസദാസബ്യവിമോചനത്ഥം ദാസാനം ഭുജിസ്സതാദാനം ദേതി, സദ്ധമ്മാഭിരതിയാ അനവജ്ജഖിഡ്ഡാരതിഹേതുദാനം ദേതി, സബ്ബേപി സത്തേ അരിയായ ജാതിയാ അത്തനോ പുത്തഭാവൂപനയനായ പുത്തദാനം ദേതി, സകലസ്സപി ലോകസ്സ പതിഭാവൂപഗമനായ ദാരദാനം ദേതി, സുഭലക്ഖണസമ്പത്തിയാ സുവണ്ണമണിമുത്താപവാളാദിദാനം, അനുബ്യഞ്ജനസമ്പത്തിയാ നാനാവിധവിഭൂസനദാനം, സദ്ധമ്മകോസാധിഗമായ വിത്തകോസദാനം, ധമ്മരാജഭാവായ രജ്ജദാനം, ഝാനാദിസമ്പത്തിയാ ആരാമുയ്യാനതളാകവനദാനം, ചക്കങ്കിതേഹി പാദേഹി ബോധിമണ്ഡൂപസങ്കമനായ ചരണദാനം,

ചതുരോഘനിത്ഥരണായ സത്താനം സദ്ധമ്മഹത്ഥദാനത്ഥം ഹത്ഥദാനം, സദ്ധിന്ദ്രിയാദിപടിലാഭായ കണ്ണനാസാദിദാനം, സമന്തചക്ഖുപടിലാഭായ ചക്ഖുദാനം, "ദസ്സനസവനാനുസ്സരണപാരിചരിയാദീസു സബ്ബകാലം സബ്ബസത്താനം ഹിതസുഖാവഹോ, സബ്ബലോകേന ച ഉപജീവിതബ്ബോ മേ കായോ ഭവേയ്യാ"തി മംസലോഹിതാദിദാനം, "സബ്ബലോകുത്തമോ ഭവേയ്യ"ന്തി ഉത്തമങ്ഗദാനം ദേതി.

ഏവം ദദന്തോ ച ന അനേസനായ ദേതി, ന ച പരോപഘാതേന, ന ഭയേന, ന ലജ്ജായ, ന ദക്ഖിണേയ്യരോസനേന, ന പണീതേ സതി ലൂഖം, ന അത്തുക്കംസനേന, ന പരവമ്ഭനേന, ന ഫലാഭിസങ്ഖായ, ന യാചകജിഗുച്ഛായ, ന അചിത്തീകാരേന ദേതി, അഥ ഖോ സക്കച്ചം ദേതി, സഹത്ഥേന ദേതി, കാലേന ദേതി, ചിത്തീകത്വാ ദേതി, അവിഭാഗേന ദേതി. തീസു കാലേസു സോമനസ്സിതോ ദേതി, തതോ ഏവ ച ദത്വാ ന പച്ഛാനുതാപീ ഹോതി. ന പടിഗ്ഗാഹകവസേന മാനാവമാനം കരോതി, പടിഗ്ഗാഹകാനം പിയസമുദാചാരോ ഹോതി വദഞ്ഞൂ യാചയോഗോ സപരിവാരദായകോ. അന്നദാനഞ്ഹി ദേന്തോ "തം സപരിവാരം കത്വാ ദസ്സാമീ"തി വത്ഥാദീഹി സദ്ധിം ദേതി. തഥാ വത്ഥദാനം ദേന്തോ "തം സപരിവാരം കത്വാ ദസ്സാമീ"തി അന്നാദീഹി സദ്ധിം ദേതി. യാനദാനാദീസുപി ഏസേവ നയോ.

തഥാ രൂപദാനം ദേന്തോ ഇതരാരമ്മണാനിപി തസ്സ പരിവാരം കത്വാ ദേതി, ഏവം സേസേസുപി. തത്ഥ രൂപദാനം നാമ നീലപീതലോഹിതഓദാതാദിവണ്ണാസു പുപ്ഫവത്ഥധാതൂസു അഞ്ഞതരം ലഭിത്വാ രൂപവസേന ആഭുജിത്വാ "രൂപദാനം ദസ്സാമി, രൂപദാനം മയ്ഹ"ന്തി ചിന്തേത്വാ താദിസേ ദക്ഖിണേയ്യേ ദാനം പതിട്ഠാപേതി സവത്ഥുകം കത്വാ. ഏതം **രൂപദാനം** നാമ.

സദ്ദദാനം പന ഭേരിസദ്ദാദിവസേന വേദിതബ്ബം. തത്ഥ സദ്ദം കന്ദമൂലാനി വിയ ഉപ്പാടേത്വാ നീലുപ്പലഹത്ഥകം വിയ ച ഹത്ഥേ ഠപേത്വാ ദാതും ന സക്കാ, സവത്ഥുകം പന കത്വാ ദേന്തോ സദ്ദദാനം ദേതി നാമ. തസ്മാ യദാ "സദ്ദദാനം ദസ്സാമീ"തി ഭേരിമുദിങ്ഗാദീസു അഞ്ഞതരേന തൂരിയേന തിണ്ണം രതനാനം ഉപഹാരം കരോതി കാരേതി ച, "സദ്ദദാനം മേ"തി ഭേരിആദീനി ഠപേതി ഠപാപേതി ച. ധമ്മകഥികാനം പന സരഭേസജ്ജം തേലഫാണിതാദിം ദേതി, ധമ്മസ്സവനം ഘോസേതി, സരഭഞ്ഞം ഭണതി, ധമ്മകഥം കഥേതി, ഉപനിസിന്നകകഥം അനുമോദനകഥഞ്ച കരോതി കാരേതി ച, തദാ **സദ്ദദാനം** നാമ ഹോതി.

തഥാ ഗന്ധദാനം മൂലഗന്ധാദീസു അഞ്ഞതരം രജനീയം ഗന്ധവത്ഥും പിംസിതമേവ വാ ഗന്ധം യംകിഞ്ചി ലഭിത്വാ ഗന്ധവസേന ആഭുജിത്വാ "ഗന്ധദാനം ദസ്സാമി, ഗന്ധദാനം മയ്ഹ"ന്തി ബുദ്ധരതനാദീനം പൂജം കരോതി കാരേതി ച, ഗന്ധപൂജനത്ഥായ അഗരുചന്ദനാദികേ ഗന്ധവത്ഥുകേ പരിച്ചജതി. ഇദം **ഗന്ധദാനം**.

തഥാ മൂലരസാദീസു യംകിഞ്ചി രജനീയം രസവത്ഥും ലഭിത്വാ രസവസേന ആഭുജിത്വാ "രസദാനം ദസ്സാമി, രസദാനം മയ്ഹ"ന്തി ദക്ഖിണേയ്യാനം ദേതി, രസവത്ഥുമേവ വാ ധഞ്ഞഗവാദികം പരിച്ചജതി. ഇദം **രസദാനം**.

തഥാ ഫോട്ഠബ്ബദാനം മഞ്ചപീഠാദിവസേന അത്ഥരണപാവുരണാദിവസേന ച വേദിതബ്ബം. യദാ ഹി മഞ്ചപീഠഭിസിബിമ്ബോഹനാദികം നിവാസനപാരുപനാദികം വാ സുഖസമ്ഫസ്സം രജനീയം അനവജ്ജം ഫോട്ഠബ്ബവത്ഥും ലഭിത്വാ ഫോട്ഠബ്ബവസേന ആഭുജിത്വാ "ഫോട്ഠബ്ബദാനം ദസ്സാമി, ഫോട്ഠബ്ബദാനം മയ്ഹ"ന്തി ദക്ഖിണേയ്യാനം ദേതി. യഥാവുത്തം ഫോട്ഠബ്ബവത്ഥും ലഭിത്വാ പരിച്ചജതി, ഇദം **ഫോട്ഠബ്ബദാനം**.

ധമ്മദാനം പന ധമ്മാരമ്മണസ്സ അധിപ്പേതത്താ ഓജപാനജീവിതവസേന വേദിതബ്ബം. ഓജാദീസു ഹി അഞ്ഞതരം രജനീയം വത്ഥും ലഭിത്വാ ധമ്മാരമ്മണവസേന ആഭുജിത്വാ "ധമ്മദാനം ദസ്സാമി, ധമ്മദാനം മയ്ഹ"ന്തി സപ്പിനവനീതാദി**ഓജദാനം** ദേതി. അമ്ബപാനാദിഅട്ഠവിധ**പാനദാനം** ദേതി, **ജീവിതദാന**ന്തി ആഭുജിത്വാ സലാകഭത്തപക്ഖികഭത്താദീനി ദേതി, അഫാസുകഭാവേന അഭിഭൂതാനം ബ്യാധിതാനം വേജ്ജേ പച്ചുപട്ഠാപേതി, ജാലം ഫാലാപേതി, കുമിനം വിദ്ധംസാപേതി, സകുണപഞ്ജരം വിദ്ധംസാപേതി, ബന്ധനേന ബദ്ധാനം സത്താനം ബന്ധനമോക്ഖം കാരേതി, മാഘാതഭേരിം ചരാപേതി, അഞ്ഞാനി ച സത്താനം ജീവിതപരിത്താണത്ഥം ഏവരൂപാനി കമ്മാനി കരോതി കാരാപേതി ച. ഇദം **ധമ്മദാനം** നാമ.

സബ്ബമേതം യഥാവുത്തം ദാനസമ്പദം സകലലോകഹിതസുഖായ പരിണാമേതി. അത്തനോ ച സമ്മാസമ്ബോധിയാ അകുപ്പായ വിമുത്തിയാ അപരിക്ഖയസ്സ ഛന്ദസ്സ അപരിക്ഖയസ്സ വീരിയസ്സ അപരിക്ഖയസ്സ സമാധിസ്സ അപരിക്ഖയസ്സ പടിഭാനസ്സ അപരിക്ഖയസ്സ ഞാണസ്സ അപരിക്ഖയായ വിമുത്തിയാ പരിണാമേതി . ഇമഞ്ച ദാനപാരമിം പടിപജ്ജന്തേന മഹാസത്തേന ജീവിതേ അനിച്ചസഞ്ഞാ പച്ചുപട്ഠാപേതബ്ബാ തഥാ ഭോഗേസു, ബഹുസാധാരണതാ ച നേസം മനസികാതബ്ബാ, സത്തേസു ച മഹാകരുണാ സതതം സമിതം പച്ചുപട്ഠാപേതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി ഭോഗേ ഗഹേതബ്ബസാരം ഗണ്ഹന്തോ ആദിത്തതോ വിയ അഗാരതോ സബ്ബം സാപതേയ്യം അത്താനഞ്ച ബഹി നീഹരന്തോ ന കിഞ്ചി സേസേതി, ന കത്ഥചി വിഭാഗം കരോതി, അഞ്ഞദത്ഥു നിരപേക്ഖോ നിസ്സജ്ജതി ഏവ. അയം താവ ദാനപാരമിയാ പടിപത്തിക്കമോ.

സീലപാരമിയാ പന അയം പടിപത്തിക്കമോ - യസ്മാ സബ്ബഞ്ഞുസീലാലങ്കാരേഹി സത്തേ അലങ്കരിതുകാമേന മഹാപുരിസേന ആദിതോ അത്തനോ ഏവ താവ സീലം വിസോധേതബ്ബം. തത്ഥ ച ചതൂഹി ആകാരേഹി സീലം വിസുജ്ഝതി - അജ്ഝാസയവിസുദ്ധിതോ, സമാദാനതോ, അവീതിക്കമനതോ, സതി ച വീതിക്കമേ പുന പടിപാകതികകരണതോ. വിസുദ്ധാസയതായ ഹി ഏകച്ചോ അത്താധിപതി ഹുത്വാ പാപജിഗുച്ഛനസഭാവോ അജ്ഝത്തം ഹിരിധമ്മം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സുപരിസുദ്ധസമാചാരോ ഹോതി. തഥാ പരതോ സമാദാനേ സതി ഏകച്ചോ ലോകാധിപതി ഹുത്വാ പാപതോ ഉത്തസന്തോ ഓത്തപ്പധമ്മം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാ സുപരിസുദ്ധസമാചാരോ ഹോതി. ഇതി ഉഭയഥാപി ഏതേ അവീതിക്കമനതോ സീലേ പതിട്ഠഹന്തി. അഥ പന കദാചി സതിസമ്മോസേന സീലസ്സ ഖണ്ഡാദിഭാവോ സിയാ. തായയേവ യഥാവുത്തായ ഹിരോത്തപ്പസമ്പത്തിയാ ഖിപ്പമേവ നം വുട്ഠാനാദിനാ പടിപാകതികം കരോതി.

തയിദം സീലം വാരിത്തം, ചാരിത്തന്തി ദുവിധം. തത്ഥായം ബോധിസത്തസ്സ വാരിത്തസീലേ പടിപത്തിക്കമോ - സബ്ബസത്തേസു തഥാ ദയാപന്നചിത്തേന ഭവിതബ്ബം, യഥാ സുപിനന്തേനപി ന ആഘാതോ ഉപ്പജ്ജേയ്യ. പരൂപകാരനിരതതായ പരസന്തകോ അലഗദ്ദോ വിയ ന പരാമസിതബ്ബോ. സചേ പബ്ബജിതോ ഹോതി, അബ്രഹ്മചരിയതോപി ആരാചാരീ ഹോതി സത്തവിധമേഥുനസംയോഗവിരഹിതോ, പഗേവ പരദാരഗമനതോ. സചേ പന അപബ്ബജിതോ ഗഹട്ഠോ സമാനോ പരേസം ദാരേസു സദാ പാപകം ചിത്തമ്പി ന ഉപ്പാദേതി. കഥേന്തോ ച സച്ചം ഹിതം പിയം വചനം പരിമിതമേവ ച കാലേന ധമ്മിം കഥം ഭാസിതാ ഹോതി, സബ്ബത്ഥ അനഭിജ്ഝാലു അബ്യാപന്നചിത്തോ അവിപരീതദസ്സനോ കമ്മസ്സകതഞാണേന ച സമന്നാഗതോ സമ്മഗ്ഗതേസു സമ്മാപടിപന്നേസു നിവിട്ഠസദ്ധോ ഹോതി നിവിട്ഠപേമോ.

ഇതി ചതുരാപായവട്ടദുക്ഖാനം പഥഭൂതേഹി അകുസലകമ്മപഥേഹി അകുസലധമ്മേഹി ച ഓരമിത്വാ സഗ്ഗമോക്ഖാനം പഥഭൂതേസു കുസലകമ്മപഥേസു പതിട്ഠിതസ്സ മഹാപുരിസസ്സ പരിസുദ്ധാസയപയോഗതായ യഥാഭിപത്ഥിതാ സത്താനം ഹിതസുഖൂപസംഹിതാ മനോരഥാ സീഘം സീഘം അഭിനിപ്ഫജ്ജന്തി, പാരമിയോ പരിപൂരേന്തി. ഏവംഭൂതോ ഹി അയം. തത്ഥ ഹിംസാനിവത്തിയാ സബ്ബസത്താനം അഭയദാനം ദേതി, അപ്പകസിരേനേവ മേത്താഭാവനം സമ്പാദേതി, ഏകാദസ മേത്താനിസംസേ അധിഗച്ഛതി, അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ, ദീഘായുകോ സുഖബഹുലോ ലക്ഖണവിസേസേ പാപുണാതി, ദോസവാസനഞ്ച സമുച്ഛിന്ദതി.

തഥാ അദിന്നാദാനനിവത്തിയാ ചോരാദീഹി അസാധാരണേ ഭോഗേ അധിഗച്ഛതി. പരേഹി അനാസങ്കനീയോ പിയോ മനാപോ വിസ്സസനീയോ വിഭവസമ്പത്തീസു അലഗ്ഗചിത്തോ പരിച്ചാഗസീലോ ലോഭവാസനഞ്ച സമുച്ഛിന്ദതി.

അബ്രഹ്മചരിയനിവത്തിയാ അലോലോ ഹോതി സന്തകായചിത്തോ, സത്താനം പിയോ ഹോതി മനാപോ അപരിസങ്കനീയോ , കല്യാണോ ചസ്സ കിത്തിസദ്ദോ അബ്ഭുഗ്ഗച്ഛതി, അലഗ്ഗചിത്തോ ഹോതി മാതുഗാമേസു അലുദ്ധാസയോ, നേക്ഖമ്മബഹുലോ ലക്ഖണവിസേസേ അധിഗച്ഛതി, ലോഭവാസനഞ്ച സമുച്ഛിന്ദതി.

മുസാവാദനിവത്തിയാ സത്താനം പമാണഭൂതോ ഹോതി പച്ചയികോ ഥേതോ ആദേയ്യവചനോ, ദേവതാനം പിയോ മനാപോ, സുരഭിഗന്ധമുഖോ ആരക്ഖിതകായവചീസമാചാരോ, ലക്ഖണവിസേസേ ച അധിഗച്ഛതി, കിലേസവാസനഞ്ച സമുച്ഛിന്ദതി.

പേസുഞ്ഞനിവത്തിയാ പരൂപക്കമേഹിപി അഭേജ്ജകായോ ഹോതി അഭേജ്ജപരിവാരോ, സദ്ധമ്മേസു ച അഭേജ്ജനകസദ്ധോ, ദള്ഹമിത്തോ ഭവന്തരപരിചിതാനം വിയ സത്താനം ഏകന്തപിയോ അസംകിലേസബഹുലോ.

ഫരുസവാചാനിവത്തിയാ സത്താനം പിയോ ഹോതി മനാപോ സുഖസീലോ മധുരവചനോ സമ്ഭാവനീയോ, അട്ഠങ്ഗസമന്നാഗതോ ചസ്സ സരോ നിബ്ബത്തതി.

സമ്ഫപ്പലാപനിവത്തിയാ സത്താനം പിയോ ഹോതി മനാപോ ഗരു ഭാവനീയോ ച ആദേയ്യവചനോ പരിമിതാലാപോ. മഹേസക്ഖോ ച ഹോതി മഹാനുഭാവോ, ഠാനുപ്പത്തികേന പടിഭാനേന പഞ്ഹാനം ബ്യാകരണകുസലോ, ബുദ്ധഭൂമിയഞ്ച ഏകായ ഏവ വാചായ അനേകഭാസാനം സത്താനം അനേകേസം പഞ്ഹാനം ബ്യാകരണസമത്ഥോ ഹോതി.

അനഭിജ്ഝാലുതായ ഇച്ഛിതലാഭീ ഹോതി, ഉളാരേസു ച ഭോഗേസു രുചിം പടിലഭതി, ഖത്തിയമഹാസാലാദീനം സമ്മതോ ഹോതി, പച്ചത്ഥികേഹി അനഭിഭവനീയോ, ഇന്ദ്രിയവേകല്ലം ന പാപുണാതി, അപ്പടിപുഗ്ഗലോ ച ഹോതി.

അബ്യാപാദേന പിയദസ്സനോ ഹോതി, സത്താനം സമ്ഭാവനീയോ പരഹിതാഭിനന്ദിതായ ച സത്തേ അപ്പകസിരേനേവ പസാദേതി, അലൂഖസഭാവോ ച ഹോതി മേത്താവിഹാരീ, മഹേസക്ഖോ ച ഹോതി മഹാനുഭാവോ.

മിച്ഛാദസ്സനാഭാവേന കല്യാണേ സഹായേ പടിലഭതി, സീസച്ഛേദമ്പി പാപുണന്തോ പാപകമ്മം ന കരോതി, കമ്മസ്സകതാദസ്സനതോ അകോതൂഹലമങ്ഗലികോ ച ഹോതി, സദ്ധമ്മേ ചസ്സ സദ്ധാ പതിട്ഠിതാ ഹോതി മൂലജാതാ, സദ്ദഹതി ച തഥാഗതാനം ബോധിം, സമയന്തരേസു നാഭിരമതി ഉക്കാരട്ഠാനേ വിയ രാജഹംസോ , ലക്ഖണത്തയപരിജാനനകുസലോ ഹോതി, അന്തേ ച അനാവരണഞാണലാഭീ, യാവ ബോധിം ന പാപുണാതി, താവ തസ്മിം തസ്മിം സത്തനികായേ ഉക്കട്ഠുക്കട്ഠോ ച ഹോതി, ഉളാരുളാരാ സമ്പത്തിയോ പാപുണാതി. ഇതി ഹിദം സീലം നാമ സബ്ബസമ്പത്തീനം അധിട്ഠാനം, സബ്ബബുദ്ധഗുണാനം പഭവഭൂമി, സബ്ബബുദ്ധകാരകധമ്മാനം ആദി ചരണം മുഖം പമുഖന്തി ബഹുമാനനം ഉപ്പാദേത്വാ കായവചീസംയമേ ഇന്ദ്രിയദമനേ ആജീവവിസുദ്ധിയം പച്ചയപരിഭോഗേസു ച സതിസമ്പജഞ്ഞബലേന അപ്പമത്തേന ലാഭസക്കാരസിലോകം മിത്തമുഖപച്ചത്ഥികം വിയ സല്ലക്ഖേത്വാ "കികീവ അണ്ഡ"ന്തിആദിനാ (വിസുദ്ധി॰ ൧.൧൯; ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൭) വുത്തനയേന സക്കച്ചം സീലം സമ്പാദേതബ്ബം. അയം താവ വാരിത്തസീലേ പടിപത്തിക്കമോ.

ചാരിത്തസീലേ പന പടിപത്തി ഏവം വേദിതബ്ബാ - ഇധ ബോധിസത്തോ കല്യാണമിത്താനം ഗരുട്ഠാനിയാനം അഭിവാദനം പച്ചുട്ഠാനം അഞ്ജലികമ്മം സാമീചികമ്മം കാലേന കാലം കത്താ ഹോതി, തഥാ തേസം കാലേന കാലം ഉപട്ഠാനം കത്താ ഹോതി, ഗിലാനാനം കായവേയ്യാവടികം. സുഭാസിതപദാനി സുത്വാ സാധുകാരം കത്താ ഹോതി, ഗുണവന്താനം ഗുണേ വണ്ണേതാ പരേസം അപകാരേ ഖന്താ, ഉപകാരേ അനുസ്സരിതാ, പുഞ്ഞാനി അനുമോദിതാ, അത്തനോ പുഞ്ഞാനി സമ്മാസമ്ബോധിയാ പരിണാമേതാ, സബ്ബകാലം

അപ്പമാദവിഹാരീ കുസലേസു ധമ്മേസു, സതി ച അച്ചയേ അച്ചയതോ ദിസ്വാ താദിസാനം സഹധമ്മികാനം യഥാഭൂതം ആവികത്താ, ഉത്തരി ച സമ്മാപടിപത്തിം സമ്മദേവ പരിപൂരേതാ.

തഥാ അത്തനോ അനുരൂപാസു അത്ഥൂപസംഹിതാസു സത്താനം ഇതികത്തബ്ബതാസു ദക്ഖോ അനലസോ സഹായഭാവം ഉപഗച്ഛതി. ഉപ്പന്നേസു ച സത്താനം ബ്യാധിആദിദുക്ഖേസു യഥാരഹം പതികാരവിധായകോ. ഞാതിഭോഗാദിബ്യസനപതിതേസു സോകാപനോദനോ ഉല്ലുമ്പനസഭാവാവട്ഠിതോ ഹുത്വാ നിഗ്ഗഹാരഹാനം ധമ്മേനേവ നിഗ്ഗണ്ഹനകോ യാവദേവ അകുസലാ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപനായ. പഗ്ഗഹാരഹാനം ധമ്മേനേവ പഗ്ഗണ്ഹനകോ. യാനി പുരിമകാനം മഹാബോധിസത്താനം ഉളാരതമാനി പരമദുക്കരാനി അചിന്തേയ്യാനുഭാവാനി സത്താനം ഏകന്തഹിതസുഖാവഹാനി ചരിതാനി, യേഹി നേസം ബോധിസമ്ഭാരാ സമ്മദേവ പരിപാകം അഗമംസു, താനി സുത്വാ അനുബ്ബിഗ്ഗോ അനുത്രാസോ തേപി മഹാപുരിസാ മനുസ്സാ ഏവ, കമേന പന സിക്ഖാപാരിപൂരിയാ ഭാവിതത്തഭാവാ താദിസായ ഉളാരതമായ ആനുഭാവസമ്പത്തിയാ ബോധിസമ്ഭാരേസു ഉക്കംസപാരമിപ്പത്താ അഹേസും, തസ്മാ മയാപി സീലാദിസിക്ഖാസു സമ്മദേവ തഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബം, യായ പടിപത്തിയാ അഹമ്പി അനുക്കമേന സിക്ഖം പരിപൂരേത്വാ ഏകന്തതോ തം പദം അനുപാപുണിസ്സാമീതി സദ്ധാപുരേചാരികം വീരിയം അവിസ്സജ്ജേന്തോ സമ്മദേവ സീലേസു പരിപൂരകാരീ ഹോതി.

തഥാ പടിച്ഛന്നകല്യാണോ ഹോതി വിവടാപരാധോ, അപ്പിച്ഛോ സന്തുട്ഠോ പവിവിത്തോ അസംസട്ഠോ ദുക്ഖസഹോ അപരിതസ്സനജാതികോ അനുദ്ധതോ അനുന്നളോ അചപലോ അമുഖരോ അവികിണ്ണവാചോ സന്തിന്ദ്രിയോ സന്തമാനസോ കുഹനാദിമിച്ഛാജീവരഹിതോ ആചാരഗോചരസമ്പന്നോ അണുമത്തേസു വജ്ജേസു ഭയദസ്സാവീ സമാദായ സിക്ഖതി സിക്ഖാപദേസു ആരദ്ധവീരിയോ പഹിതത്തോ കായേ ച ജീവിതേ ച നിരപേക്ഖോ, അപ്പമത്തകമ്പി കായേ ജീവിതേ വാ അപേക്ഖം നാധിവാസേതി പജഹതി വിനോദേതി, പഗേവ അധിമത്തം. സബ്ബേപി ദുസ്സീല്യഹേതുഭൂതേ കോധൂപനാഹാദികേ ഉപക്കിലേസേ പജഹതി വിനോദേതി. അപ്പമത്തകേന ച വിസേസാധിഗമേന അപരിതുട്ഠോ ഹോതി, ന സങ്കോചം ആപജ്ജതി, ഉപരൂപരി വിസേസാധിഗമായ വായമതി.

യേന യഥാലദ്ധാ സമ്പത്തി ഹാനഭാഗിയാ വാ ഠിതിഭാഗിയാ വാ ന ഹോതി, തഥാ മഹാപുരിസോ അന്ധാനം പരിണായകോ ഹോതി, മഗ്ഗം ആചിക്ഖതി, ബധിരാനം ഹത്ഥമുദ്ദായ സഞ്ഞം ദേതി, അത്ഥമനുഗ്ഗാഹേതി, തഥാ മൂഗാനം. പീഠസപ്പികാനം പീഠം ദേതി യാനം ദേതി വാഹേതി വാ. അസ്സദ്ധാനം സദ്ധാപടിലാഭായ വായമതി, കുസീതാനം ഉസ്സാഹജനനായ, മുട്ഠസ്സതീനം സതിസമായോഗായ, വിബ്ഭന്തചിത്താനം സമാധിസമ്പദായ, ദുപ്പഞ്ഞാനം പഞ്ഞാധിഗമായ വായമതി. കാമച്ഛന്ദപരിയുട്ഠിതാനം കാമച്ഛന്ദപടിവിനോദനായ വായമതി. ബ്യാപാദഥിനമിദ്ധഉദ്ധച്ചകുക്കുച്ചവിചികിച്ഛാപരിയുട്ഠിതാനം വിചികിച്ഛാവിനോദനായ വായമതി. കാമവിതക്കാദിഅപകതാനം കാമവിതക്കാദിമിച്ഛാവിതക്കവിനോദനായ വായമതി. പുബ്ബകാരീനം സത്താനം കതഞ്ഞുതം നിസ്സായ പുബ്ബഭാസീ പിയവാദീ സങ്ഗാഹകോ സദിസേന അധികേന വാ പച്ചുപകാരേന സമ്മാനേതാ ഹോതി.

ആപദാസു സഹായകിച്ചം അനുതിട്ഠതി. തേസം തേസഞ്ച സത്താനം പകതിസഭാവഞ്ച പരിജാനിത്വാ യേഹി യഥാ സംവസിതബ്ബം ഹോതി, തേഹി തഥാ സംവസതി. യേസു ച യഥാ പടിപജ്ജിതബ്ബം ഹോതി, തേസു തഥാ പടിപജ്ജതി. തഞ്ച ഖോ അകുസലതോ വുട്ഠാപേത്വാ കുസലേ പതിട്ഠാപനവസേന, ന അഞ്ഞഥാ. പരചിത്താനുരക്ഖണാ ഹി ബോധിസത്താനം യാവദേവ കുസലാഭിവഡ്ഢിയാ. തഥാ ഹിതജ്ഝാസയേനാപി പരോ ന ഹിംസിതബ്ബോ, ന ഭണ്ഡിതബ്ബോ, ന മങ്കുഭാവമാപാദേതബ്ബോ, ന പരസ്സ കുക്കുച്ചം ഉപ്പാദേതബ്ബം, ന നിഗ്ഗഹട്ഠാനേ ന ചോദേതബ്ബോ, ന നീചതരം പടിപന്നസ്സ അത്താ ഉച്ചതരേ ഠപേതബ്ബോ, ന ച പരേസു സബ്ബേന സബ്ബം അസേവിനാ ഭവിതബ്ബം, ന അതിസേവിനാ ഭവിതബ്ബം, ന അകാലസേവിനാ.

സേവിതബ്ബയുത്തേ പന സത്തേ ദേസകാലാനുരൂപം സേവതി. ന ച പരേസം പുരതോ പിയേ വിഗരഹതി, അപ്പിയേ വാ പസംസതി. ന അവിസ്സട്ഠവിസ്സാസീ ഹോതി. ന ധമ്മികം ഉപനിമന്തനം പടിക്ഖിപതി. ന സഞ്ഞത്തിം ഉപഗച്ഛതി, നാധികം പടിഗ്ഗണ്ഹാതി. സദ്ധാസമ്പന്നേ സദ്ധാനിസംസകഥായ സമ്പഹംസതി. സീലസുതചാഗപഞ്ഞാസമ്പന്നേ പഞ്ഞാസമ്പന്നകഥായ സമ്പഹംസതി. സചേ പന ബോധിസത്തോ അഭിഞ്ഞാബലപ്പത്തോ ഹോതി, പമാദാപന്നേ സത്തേ അഭിഞ്ഞാബലേന യഥാരഹം നിരയാദികേ ദസ്സേന്തോ സംവേജേത്വാ അസ്സദ്ധാദികേ സദ്ധാദീസു പതിട്ഠാപേതി. സാസനേ ഓതാരേതി. സദ്ധാദിഗുണസമ്പന്നേ പരിപാചേതി. ഏവമയം മഹാപുരിസസ്സ ചാരിത്തഭൂതോ അപരിമാണോ പുഞ്ഞാഭിസന്ദോ കുസലാഭിസന്ദോ ഉപരൂപരി അഭിവഡ്ഢതീതി വേദിതബ്ബം.

അപി ച യാ സാ "കിം സീലം കേനട്ഠേന സീല"ന്തിആദിനാ പുച്ഛം കത്വാ "പാണാതിപാതാദീഹി വിരമന്തസ്സ വത്തപടിപത്തിം വാ പൂരേന്തസ്സ ചേതനാദയോ ധമ്മാ സീല"ന്തിആദിനാ നയേന നാനപ്പകാരതോ സീലസ്സ വിത്ഥാരകഥാ **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ഫ.ന്ന ആദയോ) വുത്താ, സാ സബ്ബാപി ഇധ ആഹരിത്വാ വത്തബ്ബാ. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ സാവകബോധിസത്തവസേന സീലകഥാ ആഗതാ, ഇധ മഹാബോധിസത്തവസേന കരുണൂപായകോസല്ലപുബ്ബങ്ഗമം കത്വാ വത്തബ്ബാതി അയമേവ വിസേസോ. യതോ ഇദം സീലം മഹാപുരിസോ യഥാ ന അത്തനോ ദുഗ്ഗതിയം പരിക്കിലേസവിമുത്തിയാ സുഗതിയമ്പി, ന രജ്ജസമ്പത്തിയാ, ന ചക്കവത്തി, ന ദേവ, ന സക്ക, ന മാര, ന ബ്രഹ്മസമ്പത്തിയാ പരിണാമേതി, തഥാ ന അത്തനോ തേവിജ്ജതായ, ന ഛളഭിഞ്ഞതായ , ന ചതുപ്പടിസമ്ഭിദാധിഗമായ, ന സാവകബോധിയാ, ന പച്ചേകബോധിയാ, പരിണാമേതി, അഥ ഖോ സബ്ബഞ്ഞുഭാവേന സബ്ബസത്താനം അനുത്തരസീലാലങ്കാരസമ്പാദനത്ഥമേവ പരിണാമേതീതി. അയം സീലപാരമിയാ പടിപത്തിക്കമോ.

തഥാ യസ്മാ കരുണൂപായകോസല്ലപരിഗ്ഗഹിതാ ആദീനവദസ്സനപുബ്ബങ്ഗമാ കാമേഹി ച ഭവേഹി ച നിക്ഖമനവസേന പവത്താ കുസലചിത്തുപ്പത്തി നേക്ഖമ്മപാരമീ, തസ്മാ സകലസംകിലേസനിവാസനട്ഠാനതായ പുത്തദാരാദീഹി മഹാസമ്ബാധതായ കസിവാണിജ്ജാദിനാനാവിധകമ്മന്താധിട്ഠാനബ്യാകുലതായ ച ഘരാവാസസ്സ നേക്ഖമ്മസുഖാദീനം അനോകാസതം, കാമാനഞ്ച സത്ഥധാരാലഗ്ഗമധുബിന്ദു വിയ ച അവലിയ്ഹമാനാ പരിത്തസ്സാദാ വിപുലാനത്ഥാനുബന്ധാതി ച, വിജ്ജുലതോഭാസേന ഗഹേതബ്ബനച്ചം വിയ പരിത്തകാലൂപലബ്ഭാ, ഉമ്മത്തകാലങ്കാരോ വിയ വിപരീതസഞ്ഞായ അനുഭവിതബ്ബാ, കരീസാവച്ഛാദനാ വിയ പതികാരഭൂതാ, ഉദകതേമിതങ്ഗുലിയാ തനൂദകപാനം വിയ അതിത്തികരാ, ഛാതജ്ഝത്തഭോജനം വിയ സാബാധാ, ബളിസാമിസം വിയ ബ്യസനസന്നിപാതകാരണം, അഗ്ഗിസന്താപോ വിയ കാലത്തയേപി ദുക്ഖുപ്പത്തിഹേതുഭൂതാ, മക്കടലേപോ വിയ ബന്ധനിമിത്തം, ഘാതകാവച്ഛാദനാ വിയ അനത്ഥച്ഛാദനാ, സപത്തഗാമവാസോ വിയ ഭയട്ഠാനഭൂതാ, പച്ചത്ഥികപോസകോ വിയ കിലേസമാരാദീനം ആമിസഭൂതാ, ഛണസമ്പത്തിയോ വിയ വിപരിണാമദുക്ഖാ, കോടരഗ്ഗി വിയ അന്തോദാഹകാ, പുരാണകൂപാവലമ്ബീബീരണമധുപിണ്ഡം വിയ അനേകാദീനവാ, ലോണൂദകപാനം വിയ പിപാസാഹേതുഭൂതാ, സുരാമേരയം വിയ നീചജനസേവിതാ, അപ്പസ്സാദതായ അട്ഠികങ്കലൂപമാതിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൧.൨൩൪; ൨.൪൨; പാചി॰ ൪൧൭; മഹാനി॰ ൩; ചൂളനി॰ ഖഗ്ഗവിസാണസുത്തനിദ്ദേസ ൧൪൭) ച നയേന ആദീനവം സല്ലക്ഖേത്വാ തബ്ബിപരിയായേന നേക്ഖമ്മേ ആനിസംസം പസ്സന്തേന നേക്ഖമ്മപവിവേകഉപസമസുഖാദീസു നിന്നപോണപബ്ഭാരചിത്തേന നേക്ഖമ്മപാരമിയം പടിപജ്ജിതബ്ബം. യസ്മാ പന നേക്ഖമ്മം പബ്ബജ്ജാമൂലകം, തസ്മാ പബ്ബജ്ജാ താവ അനുട്ഠാതബ്ബാ. പബ്ബജ്ജമനുതിട്ഠന്തേന ച മഹാസത്തേന അസതി ബുദ്ധുപ്പാദേ കമ്മവാദീനം കിരിയവാദീനം താപസപരിബ്ബാജകാനം പബ്ബജ്ജാ അനുട്ഠാതബ്ബാ.

ഉപ്പന്നേസു പന സമ്മാസമ്ബുദ്ധേസു തേസം സാസനേ ഏവ പബ്ബജിതബ്ബം. പബ്ബജിത്വാ ച യഥാവുത്തേ സീലേ പതിട്ഠിതേന തസ്സാ ഏവ ഹി സീലപാരമിയാ വോദാപനത്ഥം ധുതഗുണാ സമാദാതബ്ബാ. സമാദിന്നധുതധമ്മാ ഹി മഹാപുരിസാ സമ്മദേവ തേ പരിഹരന്താ അപ്പിച്ഛാസന്തുട്ഠാസല്ലേഖപവിവേകഅസംസഗ്ഗവീരിയാരമ്ഭസുഭരതാദി- ഗുണസലിലവിക്ഖാലിതകിലേസമലതായ അനവജ്ജസീലവതഗുണപരിസുദ്ധസബ്ബസമാചാരാ പോരാണേ അരിയവംസത്തയേ പതിട്ഠിതാ ചതുത്ഥം ഭാവനാരാമതാസങ്ഖാതം അരിയവംസം അധിഗന്തും ചത്താരീസായ ആരമ്മണേസു യഥാരഹം ഉപചാരപ്പനാഭേദം ഝാനം ഉപസമ്പജ്ജ വിഹരന്തി. ഏവം ഹിസ്സ സമ്മദേവ നേക്ഖമ്മപാരമീ പരിപൂരിതാ ഹോതി.

ഇമസ്മിം പന ഠാനേ തേരസഹി ധുതധമ്മേഹി സദ്ധിം ദസ കസിണാനി, ദസ അസുഭാനി, ദസാനുസ്സതിയോ, ചത്താരോ ബ്രഹ്മവിഹാരാ, ചത്താരോ ആരുപ്പാ, ഏകാ സഞ്ഞാ, ഏകം വവത്ഥാനന്തി ചത്താരീസായ സമാധിഭാവനായ കമ്മട്ഠാനാനി ഭാവനാവിധാനഞ്ച വിത്ഥാരതോ വത്തബ്ബാനി. തം പനേതം സബ്ബം യസ്മാ **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൧.൨൨ ആദയോ, ൪൭, ൫൫) സബ്ബാകാരതോ വിത്ഥാരേത്വാ വുത്തം, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ സാവകബോധിസത്തസ്സ വസേന വുത്തം, ഇധ മഹാബോധിസത്തസ്സ വസേന കരുണൂപായകോസല്ലപുബ്ബങ്ഗമം കത്വാ വത്തബ്ബന്തി അയമേവ വിസേസോതി. ഏവമേത്ഥ നേക്ഖമ്മപാരമിയാ പടിപത്തിക്കമോ വേദിതബ്ബോ.

തഥാ പഞ്ഞാപാരമിം സമ്പാദേതുകാമേന യസ്മാ പഞ്ഞാ ആലോകോ വിയ അന്ധകാരേന മോഹേന സഹ ന വത്തതി, തസ്മാ മോഹകാരണാനി താവ ബോധിസത്തേന പരിവജ്ജേതബ്ബാനി. തത്ഥിമാനി മോഹകാരണാനി - അരതി തന്ദി വിജമ്ഭിതാ ആലസിയം ഗണസങ്ഗണികാരാമതാ നിദ്ദാസീലതാ അനിച്ഛയസീലതാ ഞാണസ്മിം അകുതൂഹലതാ മിച്ഛാധിമാനോ അപരിപുച്ഛകതാ കായസ്സ ന സമ്മാപരിഹാരോ അസമാഹിതചിത്തതാ ദുപ്പഞ്ഞാനം പുഗ്ഗലാനം സേവനാ പഞ്ഞവന്താനം അപയിരുപാസനാ അത്തപരിഭവോ മിച്ഛാവികപ്പോ വിപരീതാഭിനിവേസോ കായദള്ഹിബഹുലതാ അസംവേഗസീലതാ പഞ്ച നീവരണാനി. സങ്ഖേപതോ യേ വാ പന ധമ്മേ ആസേവതോ അനുപ്പന്നാ പഞ്ഞാ നുപ്പജ്ജതി, ഉപ്പന്നാ പരിഹായതി. ഇതി ഇമാനി സമ്മോഹകാരണാനി പരിവജ്ജേന്തേന ബാഹുസച്ചേ ഝാനാദീസു ച യോഗോ കരണീയോ.

തത്ഥായം ബാഹുസച്ചസ്സ വിസയവിഭാഗോ - പഞ്ചക്ഖന്ധാ ദ്വാദസായതനാനി അട്ഠാരസ ധാതുയോ ചത്താരി സച്ചാനി ബാവീസതിന്ദ്രിയാനി ദ്വാദസപദികോ പടിച്ചസമുപ്പാദോ തഥാ സതിപട്ഠാനാദയോ കുസലാദിധമ്മപ്പകാരഭേദാ ച, യാനി ച ലോകേ അനവജ്ജാനി വിജ്ജാട്ഠാനാനി, യേ ച സത്താനം ഹിതസുഖവിധാനയോഗ്ഗാ ബ്യാകരണവിസേസാ, ഇതി ഏവം പകാരം സകലമേവ സുതവിസയം ഉപായകോസല്ലപുബ്ബങ്ഗമായ പഞ്ഞായ സതിയാ വീരിയേന ച സാധുകം ഉഗ്ഗഹണസവനധാരണപരിചയപരിപുച്ഛാഹി ഓഗാഹേത്വാ തത്ഥ ച പരേസം പതിട്ഠാപനേന സുതമയാ പഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേതബ്ബാ.

തഥാ സത്താനം ഇതികത്തബ്ബതാസു ഠാനുപ്പത്തികപടിഭാനഭൂതാ ആയാപായഉപായകോസല്ലഭൂതാ ച പഞ്ഞാ ഹിതേസിതം നിസ്സായ തത്ഥ തത്ഥ യഥാരഹം പവത്തേതബ്ബാ. തഥാ ഖന്ധാദീനം സഭാവധമ്മാനം ആകാരപരിവിതക്കനമുഖേന തേ നിജ്ഝാനം ഖമാപേന്തേന ചിന്താമയാ പഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേതബ്ബാ. ഖന്ധാദീനംയേവ പന സലക്ഖണസാമഞ്ഞലക്ഖണപരിഗ്ഗഹണവസേന ലോകിയപരിഞ്ഞാ നിബ്ബത്തേന്തേന പുബ്ബഭാഗഭാവനാപഞ്ഞാ സമ്പാദേതബ്ബാ. ഏവഞ്ഹി നാമരൂപമത്തമിദം യഥാരഹം പച്ചയേഹി ഉപ്പജ്ജതി ചേവ നിരുജ്ഝതി ച, ന ഏത്ഥ കോചി കത്താ വാ കാരേതാ വാ, ഹുത്വാ അഭാവട്ഠേന അനിച്ചം, ഉദയബ്ബയപടിപീളനട്ഠേന ദുക്ഖം, അവസവത്തനട്ഠേന അനത്താതി അജ്ഝത്തികധമ്മേ ബാഹിരകധമ്മേ ച നിബ്ബിസേസം പരിജാനന്തോ തത്ഥ ആസങ്ഗം പജഹന്തോ പരേ ച തത്ഥ തം ജഹാപേന്തോ കേവലം കരുണാവസേനേവ യാവ ന ബുദ്ധഗുണാ ഹത്ഥതലം ആഗച്ഛന്തി, താവ യാനത്തയേ സത്തേ

അവതാരണപരിപാചനേഹി പതിട്ഠപേന്തോ ഝാനവിമോക്ഖസമാധിസമാപത്തിയോ അഭിഞ്ഞായോ ച ലോകിയാ വസീഭാവം പാപേന്തോ പഞ്ഞായ മത്ഥകം പാപുണാതി.

തത്ഥ യാ ഇമാ ഇദ്ധിവിധഞാണം ദിബ്ബസോതധാതുഞാണം ചേതോപരിയഞാണം പുബ്ബേനിവാസാനുസ്സതിഞാണം ദിബ്ബചക്ഖുഞാണം യഥാകമ്മുപഗഞാണം അനാഗതംസഞാണന്തി സപരിഭണ്ഡാ പഞ്ചലോകിയഅഭിഞ്ഞാസങ്ഖാതാ ഭാവനാപഞ്ഞാ, യാ ച ഖന്ധായതനധാതുഇന്ദ്രിയസച്ചപടിച്ചസമുപ്പാദാദിഭേദേസു ഭൂമിഭൂതേസു ധമ്മേസു ഉഗ്ഗഹപരിപുച്ഛാവസേന ഞാണപരിചയം കത്വാ സീലവിസുദ്ധിചിത്തവിസുദ്ധീതി മൂലഭൂതാസു ഇമാസു ദ്വീസു വിസുദ്ധീസു പതിട്ഠായ ദിട്ഠിവിസുദ്ധികങ്ഖാവിതരണവിസുദ്ധിമഗ്ഗാമഗ്ഗഞാണദസ്സനവിസുദ്ധി-പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിഞാണദസ്സനവിസുദ്ധീതി സരീരഭൂതാ ഇമാ പഞ്ച വിസുദ്ധിയോ സമ്പാദേന്തേന ഭാവേതബ്ബാ ലോകിയലോകുത്തരഭേദാ ഭാവനാപഞ്ഞാ, താസം സമ്പാദനവിധാനം യസ്മാ "തത്ഥ ഏകോപി ഹുത്വാ ബഹുധാ ഹോതീതിആദികം ഇദ്ധിവികുബ്ബനം കാതുകാമേന ആദികമ്മികേന യോഗിനാ"തിആദിനാ "ഖന്ധാതി രൂപക്ഖന്ധോ വേദനാക്ഖന്ധോ സഞ്ഞാക്ഖന്ധോ സങ്ഖാരക്ഖന്ധോ വിഞ്ഞാണക്ഖന്ധോ"തിആദിനാ ച വിസയവിഭാഗേന സദ്ധിം **വിസുദ്ധിമഗ്ഗേ** (വിസുദ്ധി॰ ൨.൩൬൫ ആദയോ) സബ്ബാകാരതോ വിത്ഥാരേത്വാ വുത്തം, തസ്മാ തത്ഥ വുത്തനയേനേവ വേദിതബ്ബം. കേവലഞ്ഹി തത്ഥ സാവകബോധിസത്തസ്സ വസേന പഞ്ഞാ ആഗതാ, ഇധ മഹാബോധിസത്തസ്സ വസേന കരുണൂപായകോസല്ലപുബ്ബങ്ഗമം കത്വാ വത്തബ്ബാ, ഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിം അപാപേത്വാ പടിപദാഞാണദസ്സനവിസുദ്ധിയംയേവ വിപസ്സനാ ഠപേതബ്ബാതി അയമേവ വിസേസോ. ഏവമേത്ഥ പഞ്ഞാപാരമിയാ പടിപത്തിക്കമോ വേദിതബ്ബോ.

തഥാ യസ്മാ സമ്മാസമ്ബോധിയാ കതാഭിനീഹാരേന മഹാസത്തേന പാരമിപരിപൂരണത്ഥം സബ്ബകാലം യുത്തപ്പയുത്തേന ഭവിതബ്ബം ആബദ്ധപരികരണേന, തസ്മാ കാലേന കാലം "കോ നു ഖോ അജ്ജ മയാ പുഞ്ഞസമ്ഭാരോ ഞാണസമ്ഭാരോ വാ ഉപചിതോ, കിം വാ മയാ പരഹിതം കത"ന്തി ദിവസേ ദിവസേ പച്ചവേക്ഖന്തേന സത്തഹിതത്ഥം ഉസ്സാഹോ കരണീയോ. സബ്ബേസമ്പി സത്താനം ഉപകാരായ അത്തനോ പരിഗ്ഗഹഭൂതം വത്ഥു കായേ ജീവിതേ ച നിരപേക്ഖചിത്തേന ഓസ്സജിതബ്ബം. യം കിഞ്ചി കമ്മം കരോതി കായേന വാചായ വാ, തം സബ്ബം സമ്ബോധിയം നിന്നചിത്തേനേവ കാതബ്ബം, ബോധിയാ പരിണാമേതബ്ബം. ഉളാരേഹി ഇത്തരേഹി ച കാമേഹി വിനിവത്തചിത്തേനേവ ഭവിതബ്ബം. സബ്ബാസുപി ഇതികത്തബ്ബതാസു ഉപായകോസല്ലം പച്ചുപട്ഠാപേത്വാവ പടിപജ്ജിതബ്ബം.

തസ്മിം തസ്മിം സത്തഹിതേ ആരദ്ധവീരിയേന ഭവിതബ്ബം ഇട്ഠാനിട്ഠാദിസബ്ബസഹേന അവിസംവാദിനാ. സബ്ബേപി സത്താ അനോധിസോ മേത്തായ കരുണായ ച ഫരിതബ്ബാ. യാ കാചി സത്താനം ദുക്ഖുപ്പത്തി, സബ്ബാ സാ അത്തനി പാടികങ്ഖിതബ്ബാ. സബ്ബേസഞ്ച സത്താനം പുഞ്ഞം അബ്ഭനുമോദിതബ്ബം. ബുദ്ധാനം മഹന്തതാ മഹാനുഭാവതാ അഭിണ്ഹം പച്ചവേക്ഖിതബ്ബാ. യഞ്ച കിഞ്ചി കമ്മം കരോതി കായേന വാചായ വാ, തം സബ്ബം ബോധിനിന്നചിത്തപുബ്ബങ്ഗമം കാതബ്ബം. ഇമിനാ ഹി ഉപായേന ദാനാദീസു യുത്തപ്പയുത്തസ്സ ഥാമവതോ ദള്ഹപരക്കമസ്സ മഹാസത്തസ്സ ബോധിസത്തസ്സ അപരിമേയ്യോ പുഞ്ഞസമ്ഭാരോ ഞാണസമ്ഭാരോ ച ദിവസേ ദിവസേ ഉപചീയതി.

അപി ച സത്താനം പരിഭോഗത്ഥം പരിപാലനത്ഥഞ്ച അത്തനോ സരീരം ജീവിതഞ്ച പരിച്ചജിത്വാ ഖുപ്പിപാസാസീതുണ്ഹവാതാതപാദിദുക്ഖപതികാരോ പരിയേസിതബ്ബോ ഉപനേതബ്ബോ ച. യഞ്ച യഥാവുത്തദുക്ഖപതികാരജം സുഖം അത്തനാ പടിലഭതി, തഥാ രമണീയേസു ആരാമുയ്യാനപാസാദതളാകാദീസു അരഞ്ഞായതനേസു ച കായചിത്തസന്താപാഭാവേന അഭിനിബ്ബുതത്താ അത്തനാ സുഖം പടിലഭതി, യഞ്ച സുണാതി ബുദ്ധാനുബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധാ മഹാബോധിസത്താ ച നേക്ഖമ്മപടിപത്തിയം ഠിതാ ദിട്ഠധമ്മസുഖവിഹാരഭൂതം ഈദിസം നാമ ഝാനസമാപത്തിസുഖം അനുഭവന്തീതി, തം സബ്ബം സബ്ബസത്തേസു അനോധിസോ ഉപസംഹരതീതി. അയം താവ നയോ അസമാഹിതഭൂമിയം പതിട്ഠിതസ്സ.

സമാഹിതഭൂമിയം പന പതിട്ഠിതോ അത്തനാ യഥാനുഭൂതം വിസേസാധിഗമനിബ്ബത്തം പീതിം പസ്സദ്ധിം സുഖം സമാധിം യഥാഭൂതഞാണഞ്ച സത്തേസു അധിമുച്ചന്തോ ഉപസംഹരതി പരിണാമേതി. തഥാ മഹതി സംസാരദുക്ഖേ തസ്സ ച നിമിത്തഭൂതേ കിലേസാഭിസങ്ഖാരദുക്ഖേ നിമുഗ്ഗം സത്തനികായം ദിസ്വാ തത്രാപി ഛേദനഭേദനഫാലനപിംസനഗ്ഗിസന്താപാദിജനിതാ ദുക്ഖാ തിബ്ബാ ഖരാ കടുകാ വേദനാ നിരന്തരം ചിരകാലം വേദിയന്തേ നാരകേ, അഞ്ഞമഞ്ഞം കുജ്ഝനസന്താപനവിഹേഠനഹിംസനപരാധീനതാദീഹി മഹാദുക്ഖം അനുഭവന്തേ തിരച്ഛാനഗതേ, ജോതിമാലാകുലസരീരേ ഖുപ്പിപാസാവാതാതപാദീഹി ഡയ്ഹമാനേ ച വിസുസ്സമാനേ ച വന്തഖേളാദിആഹാരേ ഉദ്ധബാഹും വിരവന്തേ നിജ്ഝാമതണ്ഹികാദികേ മഹാദുക്ഖം വേദിയമാനേ പേതേ ച, പരിയേട്ഠിമൂലകം മഹന്തം അനയബ്യസനം പാപുണന്തേ ഹത്ഥച്ഛേദാദികാരണായോഗേന ദുബ്ബണ്ണദുദ്ദസികദലിദ്ദാദിഭാവേന ഖുപ്പിപാസാദിആബാധയോഗേന ബലവന്തേഹി അഭിഭവനീയതോ പരേസം വഹനതോ പരാധീനതോ ച, നാരകേ പേതേ തിരച്ഛാനഗതേ ച, അതിസയന്തേ അപായദുക്ഖനിബ്ബിസേസം ദുക്ഖമനുഭവന്തേ മനുസ്സേ ച, തഥാ വിസയവിസപരിഭോഗവിക്ഖിത്തചിത്തതായ രാഗാദിപരിളാഹേന ഡയ്ഹമാനേ വാതവേഗസമുട്ഠിതജാലാസമിദ്ധസുക്ഖകട്ഠസന്നിപാതേ അഗ്ഗിക്ഖന്ധേ വിയ അനുപസന്തപരിളാഹവുത്തികേ അനുപസന്തനിഹതപരാധീനേ കാമാവചരദേവേ ച, മഹതാ വായാമേന വിദൂരമാകാസം വിഗാഹിതസകുന്താ വിയ ബലവതാ ദൂരേ പാണിനാ ഖിത്തസരാ വിയ ച, സതിപി ചിരപ്പവത്തിയം അനിച്ചന്തികതായ പാതപരിയോസാനാ അനതിക്കന്തജാതിജരാമരണാ ഏവാതി രൂപാരൂപാവചരദേവേ ച പസ്സന്തേന മഹന്തം സംവേഗം പച്ചുപട്ഠപേത്വാ മേത്തായ കരുണായ ച അനോധിസോ സത്താ ഫരിതബ്ബാ. ഏവം കായേന വാചായ മനസാ ച ബോധിസമ്ഭാരേ നിരന്തരം ഉപചിനന്തേന യഥാ പാരമിയോ പാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തി, ഏവം സക്കച്ചകാരിനാ സാതച്ചകാരിനാ അനോലീനവുത്തിനാ ഉസ്സാഹോ പവത്തേതബ്ബോ, വീരിയപാരമീ പരിപൂരേതബ്ബാ.

അപി ച അചിന്തേയ്യാപരിമേയ്യവിപുലോളാരവിമലനിരുപമനിരൂപക്കിലേസഗുണനിചയനിധാനഭൂതസ്സ ബുദ്ധഭാവസ്സ ഉസ്സക്കിത്വാ സമ്പഹംസനയോഗ്ഗം വീരിയം നാമ അചിന്തേയ്യാനുഭാവമേവ, യം ന പചുരജനാ സോതുമ്പി സക്കുണന്തി, പഗേവ പടിപജ്ജിതും. തഥാ ഹി തിവിധാ അഭിനീഹാരചിത്തുപ്പത്തി, ചതസ്സോ ബുദ്ധഭൂമിയോ, ചത്താരി സങ്ഗഹവത്ഥൂനി, കരുണേകരസതാ, ബുദ്ധധമ്മേസു സച്ഛികരണേന വിസേസപ്പച്ചയോ നിജ്ഝാനഖന്തി, സബ്ബധമ്മേസു നിരുപലേപോ, സബ്ബസത്തേസു പിയപുത്തസഞ്ഞാ, സംസാരദുക്ഖേഹി അപരിഖേദോ, സബ്ബദേയ്യധമ്മപരിച്ചാഗോ, തേന ച നിരതിമാനതാ, അധിസീലാദിഅധിട്ഠാനം, തത്ഥ ച അചഞ്ചലതാ, കുസലകിരിയാസു പീതിപാമോജ്ജം, വിവേകനിന്നചിത്തതാ, ഝാനാനുയോഗോ, അനവജ്ജധമ്മേന അതിത്തി, യഥാസുതസ്സ ധമ്മസ്സ പരേസം ഹിതജ്ഝാസയേന ദേസനാ, സത്താനം ഞായേ നിവേസനാ, ആരമ്ഭദള്ഹതാ, ധീരവീരഭാവോ, പരാപവാദപരാപകാരേസു വികാരാഭാവോ, സച്ചാധിട്ഠാനം, സമാപത്തീസു വസീഭാവോ, അഭിഞ്ഞാസു ബലപ്പത്തി, ലക്ഖണത്തയാവബോധോ, സതിപട്ഠാനാദീസു യോഗകമ്മാഭിയോഗേന ലോകുത്തരമഗ്ഗസമ്ഭാരസമ്ഭരണം, നവലോകുത്തരാവക്കന്തീതി ഏവമാദികാ സബ്ബാപി ബോധിസമ്ഭാരപടിപത്തി വീരിയാനുഭാവേനേവ സമിജ്ഝതീതി അഭിനീഹാരതോ യാവ മഹാബോധി അനോസ്സജ്ജന്തേന സക്കച്ചം നിരന്തരം വീരിയം യഥാ ഉപരൂപരി വിസേസാവഹം ഹോതി, ഏവം സമ്പാദേതബ്ബം. സമ്പജ്ജമാനേ ച യഥാവുത്തേ വീരിയേ ഖന്തിസച്ചാധിട്ഠാനാദയോ ച ദാനസീലാദയോ ച സബ്ബേപി ബോധിസമ്ഭാരാ തദധീനവുത്തിതായ സമ്പന്നാ ഏവ ഹോന്തീതി ഖന്തിആദീസുപി ഇമിനാവ നയേന പടിപത്തി വേദിതബ്ബാ.

ഇതി സത്താനം സുഖൂപകരണപരിച്ചാഗേന ബഹുധാ അനുഗ്ഗഹകരണം ദാനേന പടിപത്തി, സീലേന തേസം ജീവിതസാപതേയ്യദാരരക്ഖാഅഭേദപിയഹിതവചനാവിഹിംസാദികാരണാനി, നേക്ഖമ്മേന തേസം ആമിസപടിഗ്ഗഹണധമ്മദാനാദിനാ അനേകവിധാ ഹിതചരിയാ, പഞ്ഞായ തേസം ഹിതകരണൂപായകോസല്ലം, വീരിയേന തത്ഥ ഉസ്സാഹാരമ്ഭഅസംഹീരാനി, ഖന്തിയാ തദപരാധസഹനം, സച്ചേന നേസം അവഞ്ചനതദുപകാരകിരിയാസമാദാനാവിസംവാദനാദി, അധിട്ഠാനേന തദുപകാരകരണേ അനത്ഥസമ്പാതേപി അചലനം, മേത്തായ നേസം ഹിതസുഖാനുചിന്തനം, ഉപേക്ഖായ നേസം ഉപകാരാപകാരേസു വികാരാനാപത്തീതി ഏവം അപരിമാണേ സത്തേ ആരബ്ഭ അനുകമ്പിതസബ്ബസത്തസ്സ മഹാബോധിസത്തസ്സ പുഥുജ്ജനേഹി അസാധാരണോ അപരിമേയ്യോ പുഞ്ഞഞാണസമ്ഭാരൂപചയോ ഏത്ഥ പടിപത്തീതി വേദിതബ്ബം. യോ ചേതാസം പച്ചയോ വുത്തോ, തസ്സ ച സക്കച്ചം സമ്പാദനം.

കോ വിഭാഗോതി? ദസ പാരമിയോ, ദസ ഉപപാരമിയോ, ദസ പരമത്ഥപാരമിയോതി സമത്തിംസപാരമിയോ. തത്ഥ കതാഭിനീഹാരസ്സ ബോധിസത്തസ്സ പരഹിതകരണാഭിനിന്നാസയപയോഗസ്സ കണ്ഹധമ്മവോകിണ്ണാ സുക്കധമ്മാ പാരമിയോ ഏവ, തേഹി അവോകിണ്ണാ സുക്കധമ്മാ ഉപപാരമിയോ, അകണ്ഹഅസുക്കാ പരമത്ഥപാരമിയോതി കേചി. സമുദാഗമനകാലേസു വാ പൂരിയമാനാ പാരമിയോ, ബോധിസത്തഭൂമിയം പുണ്ണാ ഉപപാരമിയോ, ബുദ്ധഭൂമിയം സബ്ബാകാരപരിപുണ്ണാ പരമത്ഥപാരമിയോ. ബോധിസത്തഭൂമിയം വാ പരഹിതകരണതോ പാരമിയോ, അത്തഹിതകരണതോ ഉപപാരമിയോ, ബുദ്ധഭൂമിയം ബലവേസാരജ്ജസമധിഗമേന ഉഭയഹിതപരിപൂരണതോ പരമത്ഥപാരമിയോ.

ഏവം ആദിമജ്ഝപരിയോസാനേസു പണിധാനാരമ്ഭപരിനിട്ഠാനേസു തേസം വിഭാഗോതി അപരേ. ദോസൂപസമകരുണാപകതികാനം ഭവസുഖവിമുത്തിസുഖപരമസുഖപ്പത്താനം പുഞ്ഞൂപചയഭേദതോ തബ്ബിഭാഗോതി അഞ്ഞേ. ലജ്ജാസതിമാനാപസ്സയാനം ലോകുത്തരധമ്മാധിപതീനം സീലസമാധിപഞ്ഞാഗരുകാനം താരിതതരിതതാരയിതൂനം അനുബുദ്ധപച്ചേകബുദ്ധസമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം പാരമീ, ഉപപാരമീ, പരമത്ഥപാരമീതി ബോധിസത്തസ്സുപ്പത്തിതോ യഥാവുത്തവിഭാഗോതി കേചി. ചിത്തപണിധിതോ യാവ വചീപണിധി, താവ പവത്താ സമ്ഭാരാ പാരമിയോ, വചീപണിധിതോ യാവ കായപണിധി, താവ പവത്താ ഉപപാരമിയോ, കായപണിധിതോ പഭുതി പരമത്ഥപാരമിയോതി അപരേ. അഞ്ഞേ പന "പരപുഞ്ഞാനുമോദനവസേന പവത്താ സമ്ഭാരാ പാരമിയോ, പരേസം കാരാപനവസേന പവത്താ ഉപപാരമിയോ, സയംകരണവസേന പവത്താ പരമത്ഥപാരമിയോ"തി വദന്തി.

തഥാ ഭവസുഖാവഹോ പുഞ്ഞഞാണസമ്ഭാരോ പാരമീ, അത്തനോ നിബ്ബാനസുഖാവഹോ ഉപപാരമീ, പരേസം തദുഭയസുഖാവഹോ പരമത്ഥപാരമീതി ഏകേ. പുത്തദാരധനാദിഉപകരണപരിച്ചാഗോ പന ദാനപാരമീ, അങ്ഗപരിച്ചാഗോ ദാനഉപപാരമീ, അത്തനോ ജീവിതപരിച്ചാഗോ ദാനപരമത്ഥപാരമീതി. തഥാ പുത്തദാരാദികസ്സ തിവിധസ്സാപി ഹേതു അവീതിക്കമനവസേന തിസ്സോ സീലപാരമിയോ, തേസു ഏവ തിവിധേസു വത്ഥൂസു ആലയം ഉപച്ഛിന്ദിത്വാ നിക്ഖമനവസേന തിസ്സോ നേക്ഖമ്മപാരമിയോ, ഉപകരണങ്ഗജീവിതതണ്ഹം സമൂഹനിത്വാ സത്താനം ഹിതാഹിതവിനിച്ഛയകരണവസേന തിസ്സോ പഞ്ഞാപാരമിയോ. യഥാവുത്തഭേദാനം പരിച്ചാഗാദീനം വായമനവസേന തിസ്സോ വീരിയപാരമിയോ, ഉപകരണങ്ഗജീവിതന്തരായകരാനം ഖമനവസേന തിസ്സോ ഖന്തിപാരമിയോ, ഉപകരണങ്ഗജീവിതഹേതു സച്ചാപരിച്ചാഗവസേന തിസ്സോ സച്ചപാരമിയോ, ദാനാദിപാരമിയോ അകുപ്പാധിട്ഠാനവസേനേവ സമിജ്ഝന്തീതി, ഉപകരണാദിവിനാസേപി അചലാധിട്ഠാനവസേന തിസ്സോ അധിട്ഠാനപാരമിയോ, ഉപകരണാദിഉപഘാതകേസുപി സത്തേസു മേത്തായ അവിജഹനവസേന തിസ്സോ മേത്താപാരമിയോ, യഥാവുത്തവത്ഥുത്തയസ്സ ഉപകാരാപകാരേസു സത്തസങ്ഖാരേസു മജ്ഝത്തതാപടിലാഭവസേന തിസ്സോ ഉപേക്ഖാപാരമിയോതി ഏവമാദിനാ ഏതാസം വിഭാഗോ വേദിതബ്ബോതി.

കോ സങ്ഗഹോതി? ഏത്ഥ പന യഥാ ഏതാ വിഭാഗതോ തിംസവിധാപി ദാനപാരമിആദിഭാവതോ ദസവിധാ, ഏവം ദാനസീലഖന്തിവീരിയഝാനപഞ്ഞാസഭാവേന ഛബ്ബിധാ. ഏതാസു ഹി നേക്ഖമ്മപാരമീ സീലപാരമിയാ സങ്ഗഹിതാ, തസ്സാ പബ്ബജ്ജാഭാവേ, നീവരണവിവേകഭാവേ പന ഝാനപാരമിയാ കുസലധമ്മഭാവേ ഛഹിപി സങ്ഗഹിതാ. സച്ചപാരമീ സീലപാരമിയാ ഏകദേസോ ഏവ വചീവിരതിസച്ചപക്ഖേ, ഞാണസച്ചപക്ഖേ പന പഞ്ഞാപാരമിയാ സങ്ഗഹിതാ. മേത്താപാരമീ

ഝാനപാരമിയാ ഏവ. ഉപേക്ഖാപാരമീ ഝാനപഞ്ഞാപാരമീഹി. അധിട്ഠാനപാരമീ സബ്ബാഹിപി സങ്ഗഹിതാതി.

ഏതേസഞ്ച ദാനാദീനം ഛന്നം ഗുണാനം അഞ്ഞമഞ്ഞസമ്ബന്ധാനം പഞ്ചദസയുഗലാദീനി പഞ്ചദസയുഗലാദിസാധകാനി ഹോന്തി. സേയ്യഥിദം - ദാനസീലയുഗലേന പരഹിതാഹിതാനം കരണാകരണയുഗലസിദ്ധി, ദാനഖന്തിയുഗലേന അലോഭാദോസയുഗലസിദ്ധി, ദാനവീരിയയുഗലേന ചാഗസുതയുഗലസിദ്ധി, ദാനഝാനയുഗലേന കാമദോസപ്പഹാനയുഗലസിദ്ധി. ദാനപഞ്ഞായുഗലേന അരിയയാനധുരയുഗലസിദ്ധി, സീലഖന്തിദ്വയേന പയോഗാസയസുദ്ധിദ്വയസിദ്ധി, സീലവീരിയദ്വയേന ഭാവനാദ്വയസിദ്ധി, സീലഝാനദ്വയേന ദുസ്സീല്യപരിയുട്ഠാനപ്പഹാനദ്വയസിദ്ധി, സീലപഞ്ഞാദ്വയേന ദാനദ്വയസിദ്ധി, ഖന്തിവീരിയയുഗലേന ഖമാതേജദ്വയസിദ്ധി, ഖന്തിഝാനയുഗലേന വിരോധാനുരോധപ്പഹാനയുഗലസിദ്ധി, ഖന്തിപഞ്ഞായുഗലേന സുഞ്ഞതാഖന്തിപടിവേധദുകസിദ്ധി, വീരിയഝാനദുകേന പഗ്ഗഹാവിക്ഖേപദുകസിദ്ധി, വീരിയപഞ്ഞാദുകേന സരണദുകസിദ്ധി, ഝാനപഞ്ഞാദുകേന യാനദുകസിദ്ധി , ദാനസീലഖന്തിത്തികേന ലോഭദോസമോഹപ്പഹാനത്തികസിദ്ധി, ദാനസീലവീരിയത്തികേന ഭോഗജീവിതകായസാരാദാനത്തികസിദ്ധി, ദാനസീലഝാനത്തികേന പുഞ്ഞകിരിയവത്ഥുത്തികസിദ്ധി, ദാനസീലപഞ്ഞാതികേന ആമിസാഭയധമ്മദാനത്തികസിദ്ധീതി. ഏവം ഇതരേഹിപി തികേഹി ചതുക്കാദീഹി ച യഥാസമ്ഭവം തികാനി ച ചതുക്കാദീനി ച യോജേതബ്ബാനി.

ഏവം ഛബ്ബിധാനമ്പി പന ഇമാസം പാരമീനം ചതൂഹി അധിട്ഠാനേഹി സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. സബ്ബപാരമീനം സമൂഹസങ്ഗഹതോ ഹി **ചത്താരി അധിട്ഠാനാനി,** സേയ്യഥിദം - സച്ചാധിട്ഠാനം, ചാഗാധിട്ഠാനം, ഉപസമാധിട്ഠാനം, പഞ്ഞാധിട്ഠാനന്തി. തത്ഥ അധിതിട്ഠതി ഏതേന, ഏത്ഥ വാ അധിതിട്ഠതി, അധിട്ഠാനമത്തമേവ വാ തന്തി അധിട്ഠാനം, സച്ചഞ്ച തം അധിട്ഠാനഞ്ച, സച്ചസ്സ വാ അധിട്ഠാനം, സച്ചം അധിട്ഠാനമേതസ്സാതി വാ സച്ചാധിട്ഠാനം. ഏവം സേസേസുപി. തത്ഥ അവിസേസതോ താവ ലോകുത്തരഗുണേ കതാഭിനീഹാരസ്സ അനുകമ്പിതസബ്ബസത്തസ്സ മഹാസത്തസ്സ പടിഞ്ഞാനുരൂപം സബ്ബപാരമിപരിഗ്ഗഹതോ സച്ചാധിട്ഠാനം. താസം പടിപക്ഖപരിച്ചാഗതോ ചാഗാധിട്ഠാനം . സബ്ബപാരമിതാഗുണേഹി ഉപസമതോ ഉപസമാധിട്ഠാനം. തേഹി ഏവ പരഹിതോപായകോസല്ലതോ പഞ്ഞാധിട്ഠാനം.

വിസേസതോ പന യാചകജനം അവിസംവാദേത്വാ ദസ്സാമീതി പടിജാനനതോ പടിഞ്ഞം അവിസംവാദേത്വാ ദാനതോ ദാനം അവിസംവാദേത്വാ അനുമോദനതോ മച്ഛരിയാദിപടിപക്ഖപരിച്ചാഗതോ ദേയ്യധമ്മപടിഗ്ഗാഹകദാനദേയ്യധമ്മക്ഖയേസു ലോഭദോസമോഹഭയവൂപസമതോ യഥാരഹം യഥാകാലം യഥാവിധാനഞ്ച ദാനതോ പഞ്ഞുത്തരതോ ച കുസലധമ്മാനം ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനം ദാനം. തഥാ സംവരസമാദാനസ്സ അവീതിക്കമനതോ ദുസ്സീല്യപരിച്ചാഗതോ ദുച്ചരിതവൂപസമനതോ പഞ്ഞുത്തരതോ ച ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനം സീലം. യഥാപടിഞ്ഞം ഖമനതോ, പരാപരാധവികപ്പപരിച്ചാഗതോ, കോധപരിയുട്ഠാനവൂപസമനതോ, പഞ്ഞുത്തരതോ, ച ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനാ ഖന്തി. പടിഞ്ഞാനുരൂപം പരഹിതകരണതോ, വിസദപരിച്ചാഗതോ, അകുസലവൂപസമനതോ, പഞ്ഞുത്തരതോ ച ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനം വീരിയം. പടിഞ്ഞാനുരൂപം ലോകഹിതാനുചിന്തനതോ, നീവരണപരിച്ചാഗതോ, ചിത്തവൂപസമനതോ, പഞ്ഞുത്തരതോ ച ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനം ഝാനം. യഥാപടിഞ്ഞം പരഹിതൂപായകോസല്ലതോ, അനുപായകിരിയാപരിച്ചാഗതോ, മോഹജപരിളാഹവൂപസമനതോ, സബ്ബഞ്ഞുതാപടിലാഭതോ ച ചതുരധിട്ഠാനപദട്ഠാനാ പഞ്ഞാ.

തത്ഥ ഞേയ്യപടിഞ്ഞാനുവിധാനേഹി സച്ചാധിട്ഠാനം. വത്ഥുകാമകിലേസകാമപരിച്ചാഗേഹി ചാഗാധിട്ഠാനം. ദോസദുക്ഖവൂപസമേഹി ഉപസമാധിട്ഠാനം. അനുബോധപടിവേധേഹി പഞ്ഞാധിട്ഠാനം. തിവിധസച്ചപരിഗ്ഗഹിതം ദോസത്തയവിരോധി സച്ചാധിട്ഠാനം. തിവിധചാഗപരിഗ്ഗഹിതം ദോസത്തയവിരോധി ചാഗാധിട്ഠാനം. തിവിധവൂപസമപരിഗ്ഗഹിതം ദോസത്തയവിരോധി ഉപസമാധിട്ഠാനം. തിവിധഞാണപരിഗ്ഗഹിതം ദോസത്തയവിരോധി പഞ്ഞാധിട്ഠാനം. സച്ചാധിട്ഠാനപരിഗ്ഗഹിതാനി ചാഗൂപസമപഞ്ഞാധിട്ഠാനാനി അവിസംവാദനതോ പടിഞ്ഞാനുവിധാനതോ ച, ചാഗാധിട്ഠാനപരിഗ്ഗഹിതാനി സച്ചൂപസമപഞ്ഞാധിട്ഠാനാനി പടിപക്ഖപരിച്ചാഗതോ സബ്ബപരിച്ചാഗഫലത്താ ച, ഉപസമാധിട്ഠാനപരിഗ്ഗഹിതാനി സച്ചചാഗപഞ്ഞാധിട്ഠാനാനി കിലേസപരിളാഹവൂപസമനതോ കാമൂപസമനതോ കാമപരിളാഹവൂപസമനതോ ച, പഞ്ഞാധിട്ഠാനപരിഗ്ഗഹിതാനി സച്ചചാഗൂപസമാധിട്ഠാനാനി ഞാണപുബ്ബങ്ഗമതോ ഞാണാനുപരിവത്തനതോ ചാതി ഏവം സബ്ബാപി പാരമിയോ സച്ചപ്പഭാവിതാ ചാഗപരിബ്യഞ്ജിതാ ഉപസമോപബ്രൂഹിതാ പഞ്ഞാപരിസുദ്ധാ. സച്ചഞ്ഹി ഏതാസം ജനകഹേതു. ചാഗോ പരിഗ്ഗാഹകഹേതു, ഉപസമോ പരിവുദ്ധിഹേതു, പഞ്ഞാ പാരിസുദ്ധിഹേതു. തഥാ ആദിമ്ഹി സച്ചാധിട്ഠാനം സച്ചപടിഞ്ഞത്താ, മജ്ഝേ ചാഗാധിട്ഠാനം കതപണിധാനസ്സ പരഹിതായ അത്തപരിച്ചാഗതോ. അന്തേ ഉപസമാധിട്ഠാനം സബ്ബൂപസമപരിയോസാനത്താ. ആദിമജ്ഝപരിയോസാനേസു പഞ്ഞാധിട്ഠാനം തസ്മിം സതി സമ്ഭവതോ അസതി അഭാവതോ യഥാപടിഞ്ഞഞ്ച ഭാവതോ.

തത്ഥ മഹാപുരിസാ സതതമത്തഹിതപരഹിതകരേഹി ഗരുപിയഭാവകരേഹി സച്ചചാഗാധിട്ഠാനേഹി ഗിഹിഭൂതാ ആമിസദാനേന പരേ അനുഗ്ഗണ്ഹന്തി. തഥാ അത്തഹിതപരഹിതകരേഹി ഗരുപിയഭാവകരേഹി ഉപസമപഞ്ഞാധിട്ഠാനേഹി ച പബ്ബജിതഭൂതാ ധമ്മദാനേന പരേ അനുഗ്ഗണ്ഹന്തി.

തത്ഥ അന്തിമഭവേ ബോധിസത്തസ്സ ചതുരധിട്ഠാനപരിപൂരണം. പരിപുണ്ണചതുരധിട്ഠാനസ്സ ഹി ചരിമകഭവൂപപത്തീതി ഏകേ. തത്ര ഹി ഗബ്ഭോക്കന്തിഠിതിഅഭിനിക്ഖമനേസു പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന സതോ സമ്പജാനോ സച്ചാധിട്ഠാനപാരിപൂരിയാ സമ്പതിജാതോ ഉത്തരാഭിമുഖോ സത്തപദവീതിഹാരേന ഗന്ത്വാ സബ്ബാ ദിസാ ഓലോകേത്വാ സച്ചാനുപരിവത്തിനാ വചസാ - "അഗ്ഗോഹമസ്മി ലോകസ്സ, ജേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സ, സേട്ഠോഹമസ്മി ലോകസ്സാ"തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൩൧; മ॰ നി॰ ൩.൨൦൭) തിക്ഖത്തും സീഹനാദം നദി.

ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന ജിണ്ണാതുരമതപബ്ബജിതദസ്സാവിനോ ചതുധമ്മപദേസകോവിദസ്സ യോബ്ബനാരോഗ്യജീവിതസമ്പത്തിമദാനം ഉപസമോ. ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന മഹതോ ഞാതിപരിവട്ടസ്സ ഹത്ഥഗതസ്സ ച ചക്കവത്തിരജ്ജസ്സ അനപേക്ഖപരിച്ചാഗോതി.

ദുതിയേ ഠാനേ അഭിസമ്ബോധിയം ചതുരധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി കേചി. തത്ഥ ഹി യഥാപടിഞ്ഞം സച്ചാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന ചതുന്നം അരിയസച്ചാനം അഭിസമയോ, തതോ ഹി സച്ചാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന സബ്ബകിലേസൂപക്കിലേസപരിച്ചാഗോ, തതോ ഹി ചാഗാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന പരമൂപസമപ്പത്തി, തതോ ഹി ഉപസമാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന അനാവരണഞാണപടിലാഭോ, തതോ ഹി പഞ്ഞാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി. തം അസിദ്ധം, അഭിസമ്ബോധിയാപി പരമത്ഥഭാവതോ.

തതിയേ ഠാനേ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനേ ചതുരധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി അഞ്ഞേ. തത്ഥ ഹി സച്ചാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ ദ്വാദസഹി ആകാരേഹി അരിയസച്ചദേസനായ സച്ചാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സദ്ധമ്മമഹായാഗകരണേന ചാഗാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സയം ഉപസന്തസ്സ പരേസം ഉപസമനേന ഉപസമാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ വേനേയ്യാനം ആസയാദിപരിജാനനേന പഞ്ഞാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി. തദപി അസിദ്ധം, അപരിയോസിതത്താ ബുദ്ധകിച്ചസ്സ.

ചതുത്ഥേ ഠാനേ പരിനിബ്ബാനേ ചതുരധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി അപരേ. തത്ര ഹി പരിനിബ്ബുതത്താ പരമത്ഥസച്ചസമ്പത്തിയാ സച്ചാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. സബ്ബൂപധിപടിനിസ്സഗ്ഗേന ചാഗാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. സബ്ബസങ്ഖാരൂപസമേന ഉപസമാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണം. പഞ്ഞാപയോജനപരിനിട്ഠാനേന പഞ്ഞാധിട്ഠാനം പരിപുണ്ണന്തി. തത്ര മഹാപുരിസസ്സ വിസേസേന മേത്താഖേത്തേ അഭിജാതിയം സച്ചാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സച്ചാധിട്ഠാനപരിപൂരണമഭിബ്യത്തം, വിസേസേന കരുണാഖേത്തേ അഭിസമ്ബോധിയം പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ പഞ്ഞാധിട്ഠാനപരിപൂരണമഭിബ്യത്തം, വിസേസേന മുദിതാഖേത്തേ ധമ്മചക്കപ്പവത്തനേ ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ ചാഗാധിട്ഠാനപരിപൂരണമഭിബ്യത്തം, വിസേസേന ഉപേക്ഖാഖേത്തേ പരിനിബ്ബാനേ ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ ഉപസമാധിട്ഠാനപരിപൂരണമഭിബ്യത്തന്തി ദട്ഠബ്ബം.

തത്ര സച്ചാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സംവാസേന സീലം വേദിതബ്ബം. ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സംവോഹാരേന സോചേയ്യം വേദിതബ്ബം. ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ ആപദാസു ഥാമോ വേദിതബ്ബോ. പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗതസ്സ സാകച്ഛായ പഞ്ഞാ വേദിതബ്ബാ. ഏവം സീലാജീവചിത്തദിട്ഠിവിസുദ്ധിയോ വേദിതബ്ബാ. തഥാ സച്ചാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന ദോസാഗതിം ന ഗച്ഛതി അവിസംവാദനതോ. ചാഗാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന ലോഭാഗതിം ന ഗച്ഛതി അനഭിസങ്ഗതോ. ഉപസമാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന ഭയാഗതിം ന ഗച്ഛതി അനപരാധതോ. പഞ്ഞാധിട്ഠാനസമുദാഗമേന മോഹാഗതിം ന ഗച്ഛതി യഥാ ഭൂതാവബോധതോ.

തഥാ പഠമേന അദുട്ഠോ അധിവാസേതി, ദുതിയേന അലുദ്ധോ പടിസേവതി, തതിയേന അഭീതോ പരിവജ്ജേതി, ചതുത്ഥേന അസമ്മൂള്ഹോ വിനോദേതി. പഠമേന നേക്ഖമ്മസുഖപ്പത്തി, ഇതരേഹി പവിവേകഉപസമസമ്ബോധിസുഖപ്പത്തിയോ ഹോന്തീതി ദട്ഠബ്ബാ. തഥാ വിവേകജപീതിസുഖസമാധിജപീതിസുഖഅപീതിജകായസുഖസതിപാരിസുദ്ധിജ- ഉപേക്ഖാസുഖപ്പത്തിയോ ഏതേഹി ചതൂഹി യഥാക്കമം ഹോന്തി. ഏവമനേകഗുണാനുബന്ധേഹി ചതൂഹി അധിട്ഠാനേഹി സബ്ബപാരമിസമൂഹസങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ. യഥാ ച ചതൂഹി അധിട്ഠാനേഹി സബ്ബപാരമിസങ്ഗഹോ, ഏവം കരുണാപഞ്ഞാഹിപീതി ദട്ഠബ്ബം. സബ്ബോപി ഹി ബോധിസമ്ഭാരോ കരുണാപഞ്ഞാഹി സങ്ഗഹിതോ. കരുണാപഞ്ഞാപരിഗ്ഗഹിതാ ഹി ദാനാദിഗുണാ മഹാബോധിസമ്ഭാരാ ഭവന്തി ബുദ്ധത്തസിദ്ധിപരിയോസാനാതി. ഏവമേതാസം സങ്ഗഹോ വേദിതബ്ബോ.

കോ സമ്പാദനൂപായോതി? സകലസ്സാപി പുഞ്ഞാദിസമ്ഭാരസ്സ സമ്മാസമ്ബോധിം ഉദ്ദിസ്സ അനവസേസസമ്ഭരണം അവേകല്ലകാരിതായോഗേന, തത്ഥ ച സക്കച്ചകാരിതാ ആദരബഹുമാനയോഗേന, സാതച്ചകാരിതാ നിരന്തരയോഗേന, ചിരകാലാദിയോഗോ ച അന്തരാ അവോസാനാപജ്ജനേനാതി. തം പനസ്സ കാലപരിമാണം പരതോ ആവി ഭവിസ്സതി. ഇതി ചതുരങ്ഗയോഗോ ഏതാസം പാരമീനം സമ്പാദനൂപായോ. തഥാ മഹാസത്തേന ബോധായ പടിപജ്ജന്തേന സമ്മാസമ്ബോധായ ബുദ്ധാനം പുരേതരമേവ അത്താ നിയ്യാതേതബ്ബോ - "ഇമാഹം അത്തഭാവം ബുദ്ധാനം നിയ്യാതേമീ"തി. തംതംപരിഗ്ഗഹവത്ഥുഞ്ച പടിലാഭതോ പുരേതരമേവ ദാനമുഖേ നിസ്സജ്ജിതബ്ബം. "യം കിഞ്ചി മയ്ഹം ഉപ്പജ്ജനകം ജീവിതപരിക്ഖാരജാതം, സബ്ബം തം സതി യാചകേ ദസ്സാമി, തേസം പന ദിന്നാവസേസം ഏവ മയാ പരിഭുഞ്ജിതബ്ബ"ന്തി.

ഏവം ഹിസ്സ സമ്മദേവ പരിച്ചാഗായ കതേ ചിത്താഭിസങ്ഖാരേ യം ഉപ്പജ്ജതി പരിഗ്ഗഹവത്ഥു അവിഞ്ഞാണകം സവിഞ്ഞാണകം വാ, തത്ഥ യേ ഇമേ പുബ്ബേ ദാനേ അകതപരിചയോ, പരിഗ്ഗഹവത്ഥുസ്സ പരിത്തഭാവോ, ഉളാരമനുഞ്ഞതാ, പരിക്ഖയചിന്താതി **ചത്താരോ ദാനവിനിബന്ധാ,** തേസു യദാ മഹാബോധിസത്തസ്സ സംവിജ്ജമാനേസു ദേയ്യധമ്മേസു പച്ചുപട്ഠിതേ ച യാചകജനേ ദാനേ ചിത്തം ന പക്ഖന്ദതി ന കമതി. തേന നിട്ഠമേത്ഥ ഗന്തബ്ബം "അദ്ധാഹം ദാനേ പുബ്ബേ അകതപരിചയോ, തേന മേ ഏതരഹി ദാതുകമ്യതാ ചിത്തേ ന സണ്ഠാതീ"തി. സോ ഏവം മേ ഇതോ പരം ദാനാഭിരതം ചിത്തം ഭവിസ്സതി, ഹന്ദാഹം ഇതോ പട്ഠായ ദാനം ദസ്സാമി, നനു മയാ പടികച്ചേവ പരിഗ്ഗഹവത്ഥു യാചകാനം പരിച്ചത്തന്തി ദാനം ദേതി മുത്തചാഗോ പയതപാണീ വോസഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ. ഏവം മഹാസത്തസ്സ **പഠമോ ദാനവിനിബന്ധോ** ഹതോ ഹോതി വിഹതോ സമുച്ഛിന്നോ.

തഥാ മഹാസത്തോ ദേയ്യധമ്മസ്സ പരിത്തഭാവേ സതി വേകല്ലേ ച ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - "അഹം ഖോ പുബ്ബേ അദാനസീലതായ ഏതരഹി ഏവം പച്ചയവികലോ ജാതോ , തസ്മാ ഇദാനി മയാ പരിത്തേന വാ ഹീനേന വാ യഥാലദ്ധേന ദേയ്യധമ്മേന അത്താനം പീളേത്വാപി ദാനമേവ ദാതബ്ബം, യേനാഹം ആയതിമ്പി ദാനപാരമിം മത്ഥകം പാപേസ്സാമീ"തി. സോ ഇതരീതരേന തം ദാനം ദേതി മുത്തചാഗോ പയതപാണി വോസഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ. ഏവം മഹാസത്തസ്സ **ദുതിയോ ദാനവിനിബന്ധോ** ഹതോ ഹോതി വിഹതോ സമുച്ഛിന്നോ.

തഥാ മഹാസത്തോ ദേയ്യധമ്മസ്സ ഉളാരമനുഞ്ഞതായ അദാതുകമ്യതാചിത്തേ ഉപ്പജ്ജമാനേ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - "നനു തയാ സപ്പുരിസ ഉളാരതമാ സബ്ബസേട്ഠാ സമ്മാസമ്ബോധി അഭിപത്ഥിതാ, തസ്മാ തദത്ഥം തയാ ഉളാരമനുഞ്ഞേ ഏവ ദേയ്യധമ്മേ ദാതും യുത്തരൂപ"ന്തി. സോ ഉളാരം മനുഞ്ഞഞ്ച ദേതി മുത്തചാഗോ പയതപാണി വോസ്സഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ. ഏവം മഹാപുരിസസ്സ **തതിയോ ദാനവിനിബന്ധോ** ഹതോ ഹോതി വിഹതോ സമുച്ഛിന്നോ.

തഥാ മഹാസത്തോ ദാനം ദേന്തോ യദാ ദേയ്യധമ്മസ്സ പരിക്ഖയം പസ്സതി, സോ ഇതി പടിസഞ്ചിക്ഖതി - "അയം ഖോ ഭോഗാനം സഭാവോ, യദിദം ഖയധമ്മതാ വയധമ്മതാ ച. അപി ച മേ പുബ്ബേ താദിസസ്സ ദാനസ്സ അകതത്താ ഏവം ഭോഗാനം പരിക്ഖയോ ദിസ്സതി, ഹന്ദാഹം യഥാലദ്ധേന ദേയ്യധമ്മേന പരിത്തേന വാ വിപുലേന വാ ദാനമേവ ദദേയ്യം, യേനാഹം ആയതിം ദാനപാരമിയാ മത്ഥകം പാപുണിസ്സാമീ"തി. സോ യഥാലദ്ധേന ദാനം ദേതി മുത്തചാഗോ പയതപാണി വോസഗ്ഗരതോ യാചയോഗോ ദാനസംവിഭാഗരതോ. ഏവം മഹാസത്തസ്സ **ചതുത്ഥോ ദാനവിനിബന്ധോ** ഹതോ ഹോതി വിഹതോ സമുച്ഛിന്നോ. ഏവം യേ യേ ദാനപാരമിയാ വിനിബന്ധഭൂതാ അനത്ഥാ, തേസം തേസം യഥാരഹം പച്ചവേക്ഖിത്വാ പടിവിനോദനം ഉപായോ. യഥാ ച ദാനപാരമിയാ, ഏവം സീലപാരമിആദീസുപി ദട്ഠബ്ബം.

അപി ച യം മഹാസത്തസ്സ ബുദ്ധാനം അത്തസന്നിയ്യാതനം, തം സമ്മദേവ സബ്ബപാരമീനം സമ്പാദനൂപായോ. ബുദ്ധാനഞ്ഹി അത്താനം നിയ്യാതേത്വാ ഠിതോ മഹാപുരിസോ തത്ഥ തത്ഥ ബോധിസമ്ഭാരപാരിപൂരിയാ ഘടേന്തോ വായമന്തോ സരീരസ്സ സുഖൂപകരണാനഞ്ച ഉപച്ഛേദകേസു ദുസ്സഹേസുപി കിച്ഛേസു ദുരഭിസമ്ഭവേസുപി സത്തസങ്ഖാരസമുപനീതേസു അനത്ഥേസു തിബ്ബേസു പാണഹരേസു "അയം മയാ അത്തഭാവോ ബുദ്ധാനം പരിച്ചത്തോ, യം വാ തം വാ ഏത്ഥ ഹോതൂ"തി തംനിമിത്തം ന കമ്പതി ന വേധതി, ഈസകമ്പി അഞ്ഞഥത്തം ന ഗച്ഛതി, കുസലാരമ്ഭേ അഞ്ഞദത്ഥു അചലാധിട്ഠാനോവ ഹോതി, ഏവം അത്തസന്നിയ്യാതനമ്പി ഏതാസം സമ്പാദനൂപായോ.

അപി ച സമാസതോ കതാഭിനീഹാരസ്സ അത്തനി സിനേഹസ്സ പരിസോസനം പരേസു ച സിനേഹസ്സ പരിവഡ്ഢനം ഏതാസം സമ്പാദനൂപായോ. സമ്മാസമ്ബോധിസമധിഗമായ ഹി കതമഹാപണിധാനസ്സ മഹാസത്തസ്സ യാഥാവതോ പരിജാനനേന സബ്ബേസു ധമ്മേസു അനുപലിത്തസ്സ അത്തനി സിനേഹോ പരിക്ഖയം പരിയാദാനം ഗച്ഛതി, മഹാകരുണാസമാസേവനേന പന പിയപുത്തേ വിയ സബ്ബസത്തേ സമ്പസ്സമാനസ്സ തേസു മേത്താകരുണാസിനേഹോ പരിവഡ്ഢതി, തതോ ച തംതദവത്ഥാനുരൂപം അത്തപരസന്താനേസു ലോഭദോസമോഹവിഗമേന വിദൂരീകതമച്ഛരിയാദിബോധിസമ്ഭാരപടിപക്ഖോ മഹാപുരിസോ ദാനപിയവചനഅത്ഥചരിയാസമാനത്തതാസങ്ഖാതേഹി ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ചതുരധിട്ഠാനാനുഗതേഹി അച്ചന്തം ജനസ്സ സങ്ഗഹകരണേന ഉപരി യാനത്തയേ അവതാരണം പരിപാചനഞ്ച കരോതി.

മഹാസത്താനഞ്ഹി മഹാകരുണാ മഹാപഞ്ഞാ ച ദാനേന അലങ്കതാ, ദാനം പിയവചനേന, പിയവചനം അത്ഥചരിയായ, അത്ഥചരിയാ സമാനത്തതായ അലങ്കതാ സങ്ഗഹിതാ ച. തേസം സബ്ബേപി സത്തേ അത്തനാ നിബ്ബിസേസേ കത്വാ ബോധിസമ്ഭാരേസു പടിപജ്ജന്താനം സബ്ബത്ഥ സമാനസുഖദുക്ഖതായ സമാനത്തതായ സിദ്ധി. ബുദ്ധഭൂതാനമ്പി ച തേഹേവ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി ചതുരധിട്ഠാനപരിപൂരിതാഭിവുദ്ധേഹി ജനസ്സ അച്ചന്തികസങ്ഗഹകരണേന അഭിവിനയനം സിജ്ഝതി. ദാനഞ്ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധാനം ചാഗാധിട്ഠാനേന പരിപൂരിതാഭിവുദ്ധം, പിയവചനം സച്ചാധിട്ഠാനേന, അത്ഥചരിയാ പഞ്ഞാധിട്ഠാനേന, സമാനത്തതാ ഉപസമാധിട്ഠാനേന പരിപൂരിതാഭിവുദ്ധാ. തഥാഗതാനഞ്ഹി സബ്ബസാവകപച്ചേകബുദ്ധേഹി സമാനത്തതാ പരിനിബ്ബാനേ. തത്ര ഹി നേസം അവിസേസതോ ഏകീഭാവോ. തേനേവാഹ "നത്ഥി വിമുത്തിയാ നാനത്ത"ന്തി. ഹോന്തി ചേത്ഥ -

"സച്ചോ ചാഗീ ഉപസന്തോ, പഞ്ഞവാ അനുകമ്പകോ;
സമ്ഭതസബ്ബസമ്ഭാരോ, കം നാമത്ഥം ന സാധയേ.

"മഹാകാരുണികോ സത്ഥാ, ഹിതേസീ ച ഉപേക്ഖകോ;
നിരപേക്ഖോ ച സബ്ബത്ഥ, അഹോ അച്ഛരിയോ ജിനോ.

"വിരത്തോ സബ്ബധമ്മേസു, സത്തേസു ച ഉപേക്ഖകോ;
സദാ സത്തഹിതേ യുത്തോ, അഹോ അച്ഛരിയോ ജിനോ.

"സബ്ബദാ സബ്ബസത്താനം, ഹിതായ ച സുഖായ ച;
ഉയ്യുത്തോ അകിലാസൂ ച, അഹോ അച്ഛരിയോ ജിനോ"തി.

കിത്തകേന കാലേന സമ്പാദനന്തി? ഹേട്ഠിമേന താവ പരിച്ഛേദേന ചത്താരി അസങ്ഖ്യേയ്യാനി മഹാകപ്പാനം സതസഹസ്സഞ്ച, മജ്ഝിമേന അട്ഠ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി മഹാകപ്പാനം സതസഹസ്സഞ്ച, ഉപരിമേന പന സോളസ അസങ്ഖ്യേയ്യാനി മഹാകപ്പാനം സതസഹസ്സഞ്ച. ഏതേ ച ഭേദാ യഥാക്കമം പഞ്ഞാധികസദ്ധാധികവീരിയാധികവസേന ഞാതബ്ബാ. പഞ്ഞാധികാനഞ്ഹി സദ്ധാ മന്ദാ ഹോതി പഞ്ഞാ

തിക്ഖാ, സദ്ധാധികാനം പഞ്ഞാ മജ്ഝിമാ ഹോതി, വീരിയാധികാനം പഞ്ഞാ മന്ദാ, പഞ്ഞാനുഭാവേന ച സമ്മാസമ്ബോധി അധിഗന്തബ്ബാതി **അട്ഠകഥായം** വുത്തം.

അപരേ പന "വീരിയസ്സ തിക്ഖമജ്ഝിമമുദുഭാവേന ബോധിസത്താനം അയം കാലവിഭാഗോ"തി വദന്തി. അവിസേസേന പന വിമുത്തിപരിപാചനീയാനം ധമ്മാനം തിക്ഖമജ്ഝിമമുദുഭാവേന യഥാവുത്തകാലഭേദേന ബോധിസമ്ഭാരാ തേസം പാരിപൂരിം ഗച്ഛന്തീതി തയോപേതേ കാലഭേദാ യുത്താതിപി വദന്തി. ഏവം തിവിധാ ഹി ബോധിസത്താ അഭിനീഹാരക്ഖണേ ഭവന്തി ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂവിപഞ്ചിതഞ്ഞൂനേയ്യഭേദേന. തേസു യോ ഉഗ്ഘടിതഞ്ഞൂ, സോ സമ്മാസമ്ബുദ്ധസ്സ സമ്മുഖാ ചതുപ്പദികം ഗാഥം സുണന്തോ ഗാഥായ തതിയപദേ അപരിയോസിതേ ഏവ ഛഹി അഭിഞ്ഞാഹി സഹ പടിസമ്ഭിദാഹി അരഹത്തം അധിഗന്തും സമത്ഥൂപനിസ്സയോ ഹോതി, സചേ സാവകബോധിയം അധിമുത്തോ സിയാ.

ദുതിയോ ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ചതുപ്പദികം ഗാഥം സുണന്തോ അപരിയോസിതേ ഏവ ഗാഥായ ചതുത്ഥപദേ ഛഹി അഭിഞ്ഞാഹി അരഹത്തം അധിഗന്തും സമത്ഥൂപനിസ്സയോ ഹോതി, യദി സാവകബോധിയം അധിമുത്തോ സിയാ.

ഇതരോ പന ഭഗവതോ സമ്മുഖാ ചതുപ്പദികം ഗാഥം സുത്വാ പരിയോസിതായ ഗാഥായ ഛഹി അഭിഞ്ഞാഹി അരഹത്തം പത്തും സമത്ഥൂപനിസ്സയോ ഹോതി.

തയോപേതേ വിനാ കാലഭേദേന കതാഭിനീഹാരോ ബുദ്ധാനം സന്തികേ ലദ്ധബ്യാകരണാ ച അനുക്കമേന പാരമിയോ പരിപൂരേന്താ യഥാക്കമം യഥാവുത്തഭേദേന കാലേന സമ്മാസമ്ബോധിം പാപുണന്തി. തേസു തേസു പന കാലഭേദേസു അപരിപുണ്ണേസു തേ തേ മഹാസത്താ ദിവസേ ദിവസേ വേസ്സന്തരദാനസദിസം മഹാദാനം ദേന്താപി തദനുരൂപേ സീലാദിസബ്ബപാരമിധമ്മേ ആചിനന്താപി പഞ്ച മഹാപരിച്ചാഗേ പരിച്ചജന്താപി ഞാതത്ഥചരിയാ ലോകത്ഥചരിയാ ബുദ്ധത്ഥചരിയാ പരമകോടിം പാപേന്താപി അന്തരാ ച സമ്മാസമ്ബുദ്ധാ ഭവിസ്സന്തീതി നേതം ഠാനം വിജ്ജതി. കസ്മാ? ഞാണസ്സ അപരിപച്ചനതോ ബുദ്ധകാരകധമ്മാനം അപരിനിട്ഠാനതോ. പരിച്ഛിന്നകാലനിപ്ഫാദിതം വിയ ഹി സസ്സം യഥാവുത്തകാലപരിച്ഛേദേന പരിനിപ്ഫാദിതാ സമ്മാസമ്ബോധി തദനന്തരാ സബ്ബുസ്സാഹേന വായമന്തേനാപി ന സക്കാ അധിഗന്തുന്തി പാരമിപാരിപൂരി യഥാവുത്തകാലവിസേസേന സമ്പജ്ജതീതി വേദിതബ്ബം.

കോ ആനിസംസോതി? യേ തേ കതാഭിനീഹാരാനം ബോധിസത്താനം -

"ഏവം സബ്ബങ്ഗസമ്പന്നാ, ബോധിയാ നിയതാ നരാ;
സംസരം ദീഘമദ്ധാനം, കപ്പകോടിസതേഹിപി.

"അവീചിമ്ഹി നുപ്പജ്ജന്തി, തഥാ ലോകന്തരേസു ച;
നിജ്ഝാമതണ്ഹാ ഖുപ്പിപാസാ, ന ഹോന്തി കാലകഞ്ജികാ.

"ന ഹോന്തി ഖുദ്ദകാ പാണാ, ഉപപജ്ജന്താപി ദുഗ്ഗതിം;
ജായമാനാ മനുസ്സേസു, ജച്ചന്ധാ ന ഭവന്തി തേ.

"സോതവേകല്ലതാ നത്ഥി, ന ഭവന്തി മൂഗപക്ഖികാ;
ഇത്ഥിഭാവം ന ഗച്ഛന്തി, ഉഭതോബ്യഞ്ജനപണ്ഡകാ.

"ന ഭവന്തി പരിയാപന്നാ, ബോധിയാ നിയതാ നരാ;
മുത്താ ആനന്തരികേഹി, സബ്ബത്ഥ സുദ്ധഗോചരാ.

"മിച്ഛാദിട്ഠിം ന സേവന്തി, കമ്മകിരിയദസ്സനാ;
വസമാനാപി സഗ്ഗേസു, അസഞ്ഞം നൂപപജ്ജരേ.

"സുദ്ധാവാസേസു ദേവേസു, ഹേതു നാമ ന വിജ്ജതി;
നേക്ഖമ്മനിന്നാ സപ്പുരിസാ, വിസംയുത്താ ഭവാഭവേ;
ചരന്തി ലോകത്ഥചരിയായോ, പൂരേന്തി സബ്ബപാരമീ"തി. (ധ॰ സ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ; ജാ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ; അപ॰ അട്ഠ॰ ൧.ദൂരേനിദാനകഥാ) -

ഏവം സംവണ്ണിതാ ആനിസംസാ. യേ ച "സതോ സമ്പജാനോ, ആനന്ദ, ബോധിസത്തോ തുസിതാ കായാ ചവിത്വാ മാതുകുച്ഛിം ഓക്കമതീ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൩.൨൦൦; ദീ॰ നി॰ ൨.൧൭) സോളസ അച്ഛരിയബ്ഭുതധമ്മപ്പകാരാ, യേ ച "സീതം ബ്യപഗതം ഹോതി, ഉണ്ഹഞ്ച ഉപസമ്മതീ"തിആദിനാ (ബു॰ വം॰ ൨.൮൩) "ജായമാനേ ഖോ, സാരിപുത്ത, ബോധിസത്തേ അയം ദസസഹസ്സീ ലോകധാതു സങ്കമ്പതി സമ്പകമ്പതി സമ്പവേധതീ"തിആദിനാ (മ॰ നി॰ ൩.൨൦൭; ദീ॰ നി॰ ൨.൩൨) ച ദ്വത്തിംസ പുബ്ബനിമിത്തപ്പകാരാ, യേ വാ പനഞ്ഞേപി ബോധിസത്താനം അധിപ്പായസമിജ്ഝനം കമ്മാദീസു വസീഭാവോതി ഏവമാദയോ തത്ഥ തത്ഥ **ജാതകബുദ്ധവംസാ**ദീസു ദസ്സിതാകാരാ ആനിസംസാ, തേ സബ്ബേപി ഏതാസം ആനിസംസാ. തഥാ യഥാനിദസ്സിതഭേദാ അലോഭാദോസാദിഗുണയുഗലാദയോ ചാതി വേദിതബ്ബാ.

അപി ച യസ്മാ ബോധിസത്തോ അഭിനീഹാരതോ പട്ഠായ സബ്ബസത്താനം പിതുസമോ ഹോതി ഹിതേസിതായ, ദക്ഖിണേയ്യകോ ഗരു ഭാവനീയോ പരമഞ്ച പുഞ്ഞക്ഖേത്തം ഹോതി ഗുണവിസേസയോഗേന. യേഭുയ്യേന ച മനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, അമനുസ്സാനം പിയോ ഹോതി, ദേവതാഹി അനുപാലീയതി,

മേത്താകരുണാപരിഭാവിതസന്താനതായ വാളമിഗാദീഹി ച അനഭിഭവനീയോ ഹോതി, യസ്മിം യസ്മിഞ്ച സത്തനികായേ പച്ചാജായതി, തസ്മിം തസ്മിം ഉളാരേന വണ്ണേന ഉളാരേന യസേന ഉളാരേന സുഖേന ഉളാരേന ബലേന ഉളാരേന ആധിപതേയ്യേന അഞ്ഞേ സത്തേ അഭിഭവതി പുഞ്ഞവിസേസയോഗതോ.

അപ്പാബാധോ ഹോതി അപ്പാതങ്കോ, സുവിസുദ്ധാ ചസ്സ സദ്ധാ ഹോതി സുവിസദാ, സുവിസുദ്ധം വീരിയം, സതിസമാധിപഞ്ഞാ സുവിസദാ, മന്ദകിലേസോ ഹോതി മന്ദദരഥോ മന്ദപരിളാഹോ, കിലേസാനം മന്ദഭാവേനേവ സുവചോ ഹോതി പദക്ഖിണഗ്ഗാഹീ, ഖമോ ഹോതി സോരതോ, സഖിലോ ഹോതി പടിസന്ഥാരകുസലോ, അക്കോധനോ ഹോതി അനുപനാഹീ, അമക്ഖീ ഹോതി അപളാസീ, അനിസ്സുകീ ഹോതി അമച്ഛരീ, അസഠോ ഹോതി അമായാവീ, അഥദ്ധോ ഹോതി അനതിമാനീ, അസാരദ്ധോ ഹോതി അപ്പമത്തോ, പരതോ ഉപതാപസഹോ ഹോതി പരേസം അനുപതാപീ, യസ്മിഞ്ച ഗാമഖേത്തേ പടിവസതി, തത്ഥ സത്താനം ഭയാദയോ ഉപദ്ദവാ യേഭുയ്യേന അനുപ്പന്നാ നുപ്പജ്ജന്തി, ഉപ്പന്നാ ച വൂപസമ്മന്തി, യേസു ച അപായേസു ഉപ്പജ്ജതി, ന തത്ഥ പചുരജനോ വിയ ദുക്ഖേന അധിമത്തം പീളീയതി, ഭിയ്യോസോമത്തായ സംവേഗമാപജ്ജതി. തസ്മാ മഹാപുരിസസ്സ യഥാരഹം തസ്മിം തസ്മിം ഭവേ ലബ്ഭമാനാ ഏതേ സത്താനം പിതുസമതാദക്ഖിണേയ്യതാദയോ ഗുണവിസേസാ ആനിസംസാതി വേദിതബ്ബാ.

തഥാ ആയുസമ്പദാ രൂപസമ്പദാ കുലസമ്പദാ ഇസ്സരിയസമ്പദാ ആദേയ്യവചനതാ മഹാനുഭാവതാതി ഏതേപി മഹാപുരിസസ്സ പാരമീനം ആനിസംസാതി വേദിതബ്ബാ. തത്ഥ **ആയുസമ്പദാ** നാമ തസ്സം തസ്സം ഉപപത്തിയം ദീഘായുകതാ ചിരട്ഠിതികതാ, തായ യഥാരദ്ധാനി കുസലസമാദാനാനി പരിയോസാപേതി, ബഹുഞ്ച കുസലം ഉപചിനോതി. **രൂപസമ്പദാ** നാമ അഭിരൂപതാ ദസ്സനീയതാ പാസാദികതാ, തായ രൂപപ്പമാണാനം സത്താനം പസാദാവഹോ ഹോതി സമ്ഭാവനീയോ. **കുലസമ്പദാ** നാമ ഉളാരേസു കുലേസു അഭിനിബ്ബത്തി, തായ ജാതിമദാദിമദമത്താനമ്പി ഉപസങ്കമനീയോ ഹോതി പയിരുപാസനീയോ, തേന തേ നിബ്ബിസേവനേ കരോതി. **ഇസ്സരിയസമ്പദാ** നാമ മഹാവിഭവതാ മഹേസക്ഖതാ മഹാപരിവാരതാ ച, താഹി സങ്ഗണ്ഹിതബ്ബേ ചതൂഹി സങ്ഗഹവത്ഥൂഹി സങ്ഗണ്ഹിതും, നിഗ്ഗഹേതബ്ബേ ധമ്മേന നിഗ്ഗഹേതുഞ്ച സമത്ഥോ ഹോതി.

ആദേയ്യവചനതാ നാമ സദ്ധേയ്യതാ പച്ചയികതാ, തായ സത്താനം പമാണഭൂതോ ഹോതി, അലങ്ഘനീയാ ചസ്സ ആണാ ഹോതി. **മഹാനുഭാവതാ** നാമ ആനുഭാവമഹന്തതാ, തായ പരേഹി ന അഭിഭൂയതി, സയമേവ പന പരേ അഞ്ഞദത്ഥു അഭിഭവതി ധമ്മേന സമേന യഥാഭൂതഗുണേഹി ച, ഏവമേതേ ആയുസമ്പദാദയോ മഹാപുരിസസ്സ പാരമീനം ആനിസംസാ, സയഞ്ച അപരിമാണസ്സ പുഞ്ഞസമ്ഭാരസ്സ പരിവുഡ്ഢിഹേതുഭൂതാ യാനത്തയേ സത്താനം അവതാരണസ്സ പരിപാചനസ്സ ച കാരണഭൂതാതി വേദിതബ്ബാ.

കിം ഫലന്തി? സമാസതോ താവ സമ്മാസമ്ബുദ്ധഭാവോ ഏതാസം ഫലം, വിത്ഥാരതോ പന ദ്വത്തിംസമഹാപുരിസലക്ഖണഅസീതിഅനുബ്യഞ്ജനബ്യാമപ്പഭാദിഅനേകഗുണഗണസമുജ്ജലരൂപകായസമ്പത്തി-അധിട്ഠാനസബലചതുവേസാരജ്ജഛഅസാധാരണഞാണഅട്ഠാരസാവേണിക- ബുദ്ധധമ്മപ്പഭുതിഅനന്താപരിമാണ ഗുണസമുദയോപസോഭിനീ ധമ്മകായസിരീ. യാവതാ പന ബുദ്ധഗുണാ യേ അനേകേഹിപി കപ്പേഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധേനാപി വാചായ പരിയോസാപേതും ന സക്കാ, ഇദമേതാസം ഫലം. വുത്തഞ്ചേതം -

> "ബുദ്ധോപി ബുദ്ധസ്സ ഭണേയ്യ വണ്ണം, കപ്പമ്പി ചേ അഞ്ഞമഭാസമാനോ;
> ഖീയേഥ കപ്പോ ചിരദീഘമന്തരേ, വണ്ണോ ന ഖീയേഥ തഥാഗതസ്സാ"തി. (ദീ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൧.൩൦൪; ൩.൧൪൧; മ॰ നി॰ അട്ഠ॰ ൨.൪൨൫; ഉദാ॰ അട്ഠ॰ ൫൩; ചരിയാ॰ അട്ഠ॰ നിദാനകഥാ);

ഏവമേത്ഥ പാരമീസു പകിണ്ണകകഥാ വേദിതബ്ബാ.

യം പന പാളിയം **"ദത്വാ ദാതബ്ബകം ദാന"**ന്തിആദിനാ സബ്ബാപി പാരമീ ഏകജ്ഝം ദസ്സേത്വാ പരതോ **"കോസജ്ജം ഭയതോ ദിസ്വാ"**തിആദിനാ പരിയോസാനഗാഥാദ്വയം വുത്തം, തം യേഹി വീരിയാരമ്ഭമേത്താഭാവനാ അപ്പമാദവിഹാരേഹി യഥാവുത്താ ബുദ്ധകാരകധമ്മാ വിസദഭാവം ഗതാ സമ്മാസമ്ബോധിസങ്ഖാതാ ച അത്തനോ വിമുത്തി പരിപാചിതാ, തേഹി വേനേയ്യാനമ്പി വിമുത്തിപരിപാചനായ ഓവാദദാനത്ഥം വുത്ഥം.

തത്ഥ **കോസജ്ജം ഭയതോ ദിസ്വാ, വീരിയാരമ്ഭഞ്ച ഖേമതോതി** ഇമിനാ പടിപക്ഖേ ആദീനവദസ്സനമുഖേന വീരിയാരമ്ഭേ ആനിസംസം ദസ്സേതി. **ആരദ്ധവീരിയാ ഹോഥാതി** ഇമിനാ വീരിയാരമ്ഭേ നിയോജേതി. യസ്മാ ച -

> "സബ്ബപാപസ്സ അകരണം, കുസലസ്സ ഉപസമ്പദാ;
> സചിത്തപരിയോദപനം, ഏതം ബുദ്ധാന സാസന"ന്തി. (ധ॰ പ॰ ൧൮൩; ദീ॰ നി॰ ൨.൯൦; നേത്തി॰ ൩൦, ൫൦) -

സങ്ഖേപതോ . വിത്ഥാരതോ പന സകലേന ബുദ്ധവചനേന പകാസിതാ സബ്ബാപി സമ്പത്തിയോ ഏകന്തേനേവ സമ്മപ്പധാനാധീനാ, തസ്മാ ഭഗവാ വീരിയാരമ്ഭേ നിയോജേത്വാ **"ഏസാ ബുദ്ധാനുസാസനീ"**തി ആഹ.

തത്രായം സങ്ഖേപത്ഥോ - യ്വായം സബ്ബസംകിലേസമൂലഭാവതോ സബ്ബാനത്ഥവിധായകന്തി കോസജ്ജം ഭയതോ തപ്പടിപക്ഖതോ ചതൂഹി യോഗേഹി അനുപദ്ദവഭാവസാധനതോ വീരിയാരമ്ഭഞ്ച ഖേമതോ ദിസ്വാ അധിസീലസിക്ഖാദിസമ്പാദനവസേന വീരിയസ്സ ആരമ്ഭോ സമ്മപ്പധാനാനുയോഗോ, തത്ഥ യം സമ്മദേവ നിയോജന, "ആരദ്ധവീരിയാ ഹോഥാ"തി, ഏസാ ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം അനുസാസനീ അനുസിട്ഠി ഓവാദോതി. സേസഗാഥാസുപി ഇമിനാവ നയേന അത്ഥോ വേദിതബ്ബോ.

അയം പന വിസേസോ - **വിവാദന്തി** വിരുദ്ധവാദം, ഛവിവാദവത്ഥുവസേന വിവദനന്തി അത്ഥോ. **അവിവാദന്തി** വിവാദപടിപക്ഖം മേത്താവചീകമ്മം, മേത്താഭാവനം വാ. അഥ വാ **അവിവാദന്തി** അവിവാദഹേതുഭൂതം ഛബ്ബിധം സാരണീയധമ്മം. **സമഗ്ഗാതി** അവഗ്ഗാ, കായേന ചേവ ചിത്തേന ച സഹിതാ അവിരമിതാ അവിയുത്താതി അത്ഥോ. **സഖിലാതി** സഖീലാ മുദുസീലാ, അഞ്ഞമഞ്ഞമ്ഹി മുദുഹദയാതി അത്ഥോ. **ഏസാ ബുദ്ധാനുസാസനീ**തി ഏത്ഥ സബ്ബേന സബ്ബം വിവാദമനുപഗമ്മ യദിദം ഛസാരണീയധമ്മപരിപൂരണവസേന സമഗ്ഗവാസേ നിയോജനം, ഏസാ ബുദ്ധാനം അനുസിട്ഠീതി യോജേതബ്ബം. സമഗ്ഗവാസഞ്ഹി വസമാനാ സീലദിട്ഠിസാമഞ്ഞഗതാ അവിവദമാനാ സുഖേനേവ തിസ്സോ സിക്ഖാ പരിപൂരേസ്സന്തീതി സത്ഥാ സമഗ്ഗവാസേ നിയോജനം അത്തനോ സാസനന്തി ദസ്സേസി.

പമാദന്തി പമജ്ജനം, കുസലാനം ധമ്മാനം പമുസ്സനം അകുസലേസു ച ധമ്മേസു ചിത്തവോസ്സഗ്ഗം. വുത്തഞ്ഹേതം - ''തത്ഥ കതമോ പമാദോ, കായദുച്ചരിതേ വാ വചീദുച്ചരിതേ വാ മനോദുച്ചരിതേ വാ പഞ്ചസു വാ കാമഗുണേസു ചിത്തസ്സ വോസഗ്ഗോ വോസഗ്ഗാനുപ്പദാനം കുസലാനം വാ ധമ്മാനം ഭാവനായ അസക്കച്ചകിരിയതാ, അസാതച്ചകിരിയതാ, അനട്ഠിതകിരിയതാ, ഓലീനവുത്തിതാ, നിക്ഖിത്തഛന്ദതാ, നിക്ഖിത്തധുരതാ അനാസേവനാ അഭാവനാ അബഹുലീകമ്മം...പേ॰... യോ ഏവരൂപോ പമാദോ പമജ്ജനാ പമജ്ജിതത്തം, അയം വുച്ചതി പമാദോ''തി (വിഭ॰ ൮൪൬).

അപ്പമാദന്തി അപ്പമജ്ജനം. തം പമാദസ്സ പടിപക്ഖതോ വേദിതബ്ബം. അത്ഥതോ ഹി അപ്പമാദോ നാമ സതിയാ അവിപ്പവാസോ, ''സതിയാ അവിപ്പവാസോ''തി ച നിച്ചം ഉപട്ഠിതായ സതിയാ ഏവേതം നാമം. അപരേ പന ''സതിസമ്പജഞ്ഞപ്പധാനാ തഥാ പവത്താ ചത്താരോ അരൂപിനോ ഖന്ധാ അപ്പമാദോ''തി വദന്തി. യസ്മാ പന അപ്പമാദഭാവനാ നാമ വിസും ഏകാ ഭാവനാ നത്ഥി. യാ ഹി കാചി പുഞ്ഞകിരിയാ കുസലകിരിയാ, സബ്ബാ സാ അപ്പമാദഭാവനാത്വേവ വേദിതബ്ബാ.

വിസേസതോ പന വിവട്ടൂപനിസ്സയം സരണഗമനം കായികവാചസികസംവരഞ്ച ഉപാദായ സബ്ബാ സീലഭാവനാ, സബ്ബാ സമാധിഭാവനാ, സബ്ബാ പഞ്ഞാഭാവനാ, സബ്ബാ കുസലഭാവനാ, അനവജ്ജഭാവനാ , അപ്പമാദഭാവനാ. ''അപ്പമാദോ''തി ഹി ഇദം പദം മഹന്തം അത്ഥം ദീപേതി, മഹന്തം അത്ഥം പരിഗ്ഗഹേത്വാ തിട്ഠതി, സകലമ്പി തേപിടകം ബുദ്ധവചനം ആഹരിത്വാ അപ്പമാദപദസ്സ അത്ഥം കത്വാ കഥേന്തോ ധമ്മകഥികോ ''അതിത്ഥേന പക്ഖന്ദോ''തി ന വത്തബ്ബോ. കസ്മാ? അപ്പമാദപദസ്സ മഹന്തഭാവതോ. തഥാ ഹി സമ്മാസമ്ബുദ്ധോ കുസിനാരായം യമകസാലാനമന്തരേ പരിനിബ്ബാനസമയേ നിപന്നോ അഭിസമ്ബോധിതോ പട്ഠായ പഞ്ചചത്താലീസായ വസ്സേസു അത്തനാ ഭാസിതം ധമ്മം ഏകേനേവ പദേന സങ്ഗഹേത്വാ ദസ്സേന്തോ ''അപ്പമാദേന സമ്പാദേഥാ''തി (ദീ॰ നി॰ ൨.൨൧൮) ഭിക്ഖൂനം ഓവാദമദാസി. തഥാ ചാഹ - ''സേയ്യഥാപി, ഭിക്ഖവേ, യാനി കാനിചി ജങ്ഗമാനം പാണാനം പദജാതാനി, സബ്ബാനി താനി ഹത്ഥിപദേ സമോധാനം ഗച്ഛന്തി, ഹത്ഥിപദം തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതി യദിദം മഹന്തത്തേന, ഏവമേവ ഖോ, ഭിക്ഖവേ, യേ കേചി കുസലാ ധമ്മാ, സബ്ബേ തേ അപ്പമാദമൂലകാ അപ്പമാദസമോസരണാ, അപ്പമാദോ തേസം അഗ്ഗമക്ഖായതീ''തി (മ॰ നി॰ ൧.൩൦൦ ഥോകം വിസദിസം). തത്ഥ അപ്പമാദഭാവനം സിഖാപ്പത്തം ദസ്സേന്തോ സത്ഥാ **''ഭാവേഥട്ഠങ്ഗികം മഗ്ഗ''**ന്തി ആഹ.

തസ്സത്ഥോ - യോ ഏസ സീലാദിഖന്ധത്തയസങ്ഗഹോ സമ്മാദിട്ഠിപുബ്ബങ്ഗമോ സമ്മാദിട്ഠിആദീനംയേവ അട്ഠന്നം അങ്ഗാനം വസേന അട്ഠങ്ഗികോ അരിയമഗ്ഗോ, തം ഭാവേഥ അത്തനോ സന്താനേ ഉപ്പാദേഥ. ദസ്സനമഗ്ഗമത്തേ അഠത്വാ ഉപരി തിണ്ണം മഗ്ഗാനം ഉപ്പാദനവസേന വഡ്ഢേഥ, ഏവം വോ അപ്പമാദഭാവനാ സിഖാപ്പത്താ ഭവിസ്സതീതി. **ഏസാ ബുദ്ധാനുസാസനീ**തി യദിദം കുസലേസു ധമ്മേസു അപ്പമജ്ജനം, തഞ്ച ഉസ്സുക്കാപേത്വാ അരിയമഗ്ഗസ്സ ഭാവനാ ഏസാ ബുദ്ധാനം ഭഗവന്താനം അനുസിട്ഠി ഓവാദോതി.

ഇതി ഭഗവാ അരഹത്തനികൂടേനേവ ചരിയാപിടകദേസനം നിട്ഠാപേസി. **ഇത്ഥം സുദന്തി**ആദീസു **ഇത്ഥന്തി** കപ്പേ ച സതസഹസ്സേതിആദിനാ (ചരിയാ॰ ൧.൧) പകാരേന. **സുദന്തി** നിപാതമത്തം. **ഭഗവാതി** ഭാഗ്യവന്തതാദീഹി കാരണേഹി ഭഗവാ. **അത്തനോ പുബ്ബചരിയ**ന്തി പുരിമാസു അകിത്തിപണ്ഡിതാദിജാതീസു അത്തനോ പടിപത്തിദുക്കരകിരിയം. **സമ്ഭാവയമാനോതി** ഹത്ഥതലേ ആമലകം വിയ സമ്മദേവ പകാസേന്തോ. **ബുദ്ധാപദാനിയം നാമാ**തി ബുദ്ധാനം പുരാതനകമ്മം പോരാണം ദുക്കരകിരിയം അധികിച്ച പവത്തത്താ ദേസിതത്താ ബുദ്ധാപദാനിയന്തി ഏവംനാമകം. **ധമ്മപരിയായ**ന്തി ധമ്മദേസനം ധമ്മഭൂതം വാ കാരണം. **അഭാസിത്ഥാ**തി അവോച. യം പനേത്ഥ ന വുത്തം, തം ഹേട്ഠാ വുത്തനയത്താ ഉത്താനത്ഥത്താ ച ന വുത്തന്തി വേദിതബ്ബം.

നിഗമനകഥാ

ഏത്താവതാ ച -

വിസുദ്ധചരിതോ സത്ഥാ, ബുദ്ധിചരിയായ പാരഗൂ;
സബ്ബചരിയാസു കുസലോ, ലോകാചരിയോ അനുത്തരോ.

യം അച്ഛരിയധമ്മാനം, സബ്ബമച്ഛരിയാതിഗോ;
അത്തനോ പുബ്ബചരിയാനം, ആനുഭാവവിഭാവനം.

ദേസേസി നാഥോ **ചരിയാ-പിടകം** യഞ്ച താദിനോ;
ധമ്മസങ്ഗാഹകാ ഥേരാ, സങ്ഗായിംസു തഥേവ ച.

തസ്സ അത്ഥം പകാസേതും, പോരാണട്ഠകഥാനയം;
നിസ്സായ യാ സമാരദ്ധാ, അത്ഥസംവണ്ണനാ മയാ.

യാ തത്ഥ പരമത്ഥാനം, നിദ്ധാരേത്വാ യഥാരഹം;
പകാസനാ **പരമത്ഥ-ദീപനീ** നാമ നാമതോ.

സമ്പത്താ പരിനിട്ഠാനം, അനാകുലവിനിച്ഛയാ;
സാധികായട്ഠവീസായ, പാളിയാ ഭാണവാരതോ.

ഇതി തം സങ്ഖരോന്തേന, യം തം അധിഗതം മയാ;
പുഞ്ഞം തസ്സാനുഭാവേന, ലോകനാഥസ്സ സാസനം.

ഓഗാഹേത്വാ വിസുദ്ധായ, സീലാദിപടിപത്തിയാ;
സബ്ബേപി ദേഹിനോ ഹോന്തു, വിമുത്തിരസഭാഗിനോ.

ചിരം തിട്ഠതു ലോകസ്മിം, സമ്മാസമ്ബുദ്ധസാസനം;
തസ്മിം സഗാരവാ നിച്ചം, ഹോന്തു സബ്ബേപി പാണിനോ.

സമ്മാ വസ്സതു കാലേന, ദേവോപി ജഗതീപതി;
സദ്ധമ്മനിരതോ ലോകം, ധമ്മേനേവ പസാസതൂതി.

ഇതി ബദരതിത്ഥവിഹാരവാസിനാ **ആചരിയധമ്മപാലേന**

കതാ

ചരിയാപിടകവണ്ണനാ നിട്ഠിതാ.